

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markerings, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags miss bruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke

Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.

- Avstå från automatiska frågor

Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.

- Bihålla upphovsmärket

Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.

- Håll dig på rätt sida om lagen

Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk <http://books.google.com/>

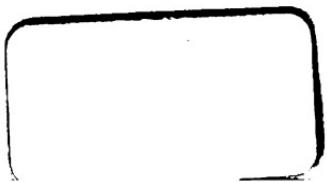

HARVARD LAW LIBRARY

Received JUL 30 1925

TIDSKRIFT,

UTGIFVEN

AF

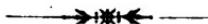
JURIDISKA FÖRENINGEN

I FINLAND.

1883.

TREEJE OCH FJERDE HÄHTET.

HELSINGFORS.

J. SIMELII ARFVINGARS TRYCKERI,

1884.

مکتبہ علی ۱۹۲۵

مکتبہ علی ۱۹۲۵

Innehåll:

Afhandlingar, notiser m. m.

	Sida:
Bör 1:sta punkten i kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 tillämpas vid bestämmande af den jord, som är börd underkastad? af Ernst Tegengren.	1.
Något om Ägodelningsrädder och särskilt om deras ordförande, af Ernst Tegengren	15.
Om straffångars sysselsättande med arbete enligt vår äldre och nu gällande lagstiftning samt om fångarbetets kon- kurrens med de frie arbetarnes, af M. Hornborg . . .	33.
Tillägg af Ernst Tegengren	95.
Historisk inledning till 1851 års skogslag, af J. J. Nordström .	97.
Om begreppet litis contestatio och dess betydelse för den nyare processrätten, af R. A. Wrede	127.
Om de industriella intressenas representation i statsförvaltningen, af J. N. Lang	193.
Läns- eller häradsrepresentation i Finland, af O. Donner. . .	226.
Juridiska föreningens årsmöte.	289.
Allmänna öfverläggningssämnena för år 1884	368.
I frågan om häradshöfdingarnes pensioner	371.
Notiser:	
Antalet väjdade mål vid Wasa Hofrätt af T.	375.
Juridiska examina vid Finlands universitet	376.
Juridisk bibliografi	377.

Juridiska Föreningens Förhandlingar.

Allmänna öfverläggningssämnena för år 1883.

1. Kan och bör stadgandet i 78 § af Kejserliga förordningen
om kommunalförvaltning i stad den 8 December 1873,
att rådhusstämman eller stadsfullmäktiges beslut, så
framtid icke öfverlagats i den ordning sagde § in-
nehåller, »må kunna gå i verkställighet», förstås så-
lunda att magistrat är skyldig i hvarje fall, innan sådant
beslut befordras till verkställighet, invänts utgången
af den i §:n medgifna besvärtid, trettio dagar efter
beslutets publikation, och jemväl de ytterligare fjor-
ton dagar, hvarigenom klagande hafva att till magi-
straten ingifva diariibevis öfver sina besvä? Och om
en motsatt mening gör sig gällande, hvilka beslut äro

- då af den beskaffenhet, att beträffande dem föreskriftena uti ifrågavarande § skola af magistrat iakttagas? . . . . . 142.
2. Finnas öfvervägande skäl, som tala för att i ny strafflag för Finland bibeihålla fängelse vid vatten och bröd, åtminstone såsom förvandlingsstraff vid bristande tillgång att gälda ådömda böter? . . . . . 147.
3. Åligger det Förmyndarenämnd att uttöra talan om att en till myndig ålder kommen person, som anses ej kunna vårda sig eller sitt gods, blir under förmyndare ställd? . . . . . 303.
4. Huru skall vid böters uttagande förfaras om den sakfälde ej har annan tillgång än andel i oskiftadt bo eller i viss egendom? . . . . . 308.
5. Då uti skriftlig afhandling syntning förbehålls åt tvenne personer, t. ex. makar eller syskon, utan att deri säges att syntningen efter enderas död skall förminskas med hälften, bör sådan minskning dervid ifrågakomma eller ej? . . . . . 312.
6. Bör särskilt ansvar för hor ega rum, om qvinna afdagagit sitt i hordom afslade foster eller vällat dess död? Om frågan besvaras jakande, är ej samma fall med ansvar för lönskaläge? Och skall qvinna, som staffats för barnamord eller vällande till sitt fosters död, då hon sedermera blifver förvunnen om efteråt öfvadt lönskaläge, fällas till ansvar för första eller andra resan lägersmål? . . . . . 314.
7. Huru vidsträckt betydelse bör tilläggas uttrycket »orten i 22 § af Kejserliga förordningen den 9 November 1868 angående gälds betalning vid dödsfall samt urarvfavgörelse och undanskiftande af egendom i död makes bo? . . . . . 318.
8. Vid underrätter händer ej sällan att åklagare i brottmål, der en eller flera personer äro »såsom svarande» instämde, i rättegångens början endast »anhåller om undersökning i saker», med förbehåll att sedermera få göra de påståenden, till hvilka anledning kunde förekomma. Frågas: Är domstol i sådant fall skyldig att upptaga målet till handläggning och deri anställa vittnesförhör? Bör någon skillnad i detta häns�ende göras emellan gröfre och mindre brottmål? Och kan allmän åklagare, derest rekonventionspåstående göres, undgå ansvar, om han underläter att framställa bestämdt yrkande? . . . . . 319.
9. Kan åt stadgendet i 116 § af Sjölagen den 9 Juni 1873 gifvas den tolkning, att emottagare af gods, hvarå skada förmärkts, oaktadt han försummat att inom fyrtioåtta timmar om skadan anmelda hos fartygets befälhafvare

- och föranstalta besigtning & godset, likväl är berättigad att emot befälhafvaren eller fartygets redare utföra talan om ersättning, blott han gitter utreda att skadan skett förr än godset kom i hans hand? . . . . . 323.
10. Är mannen berättigad att, utan särskild fullmakt, & sin hustrus vägnar i äfverrätt fullfölja besvär öfver underräts utslag i gröfre brottmål, för hvilket hustrun varit tilltalad? . . . . . 327.
11. Böra köpe och arrende afhandlingar, då de af en eller annan orsek upptes vid mantalsskrifning, karteras? Och, om frågan besvaras jakande, hvilket belopp stämpelpapper bör dervid användas? . . . . . 328.
12. Kan Kejs. förordningen af den 12 December 1864, angående skyldighet för egare eller innehafvare af jord att upplåta mark för allmänt behof, tolkas så vidsträckt, att t. ex. vid jernvägsanläggning ej blott den mark, hvaröfver jernvägen bygges, utan ock annan mark, hvarifrån grus eller annut fyllningsämne eller ock virke kan erhållas till jernvägsbyggnaden, får exproprieras? . . . . . 330.
13. Är det rättsenligt att åt städer i Finland beviljas koncession till byggande af jernväg? Eller hvilka anmärkningar kunde deremot göras på grund af de för städernas administration gällande författingar?, ... 333.
14. Bör värnepliktig, som försummat att infinna sig vid uppåbåds tillfälle, förj sitt uteblivande tilltalas i uppåbådsorten eller i sin hemort? . . . . . 335.

Rättsfall:

- Kan stipulation om vite för kontraktsbrott göras gällande, när huvudsätalet i kontraktet befinnes olagligt? . . . . . 64.
- Klander af muntligt testamente . . . . . 70.
- Smädeelse eller förolämpning? . . . . . 79.
- Twist om en lifförsäkringssumma efter försäkringstagarens död mellan hans till konkurs upplåtna bo & ena sidan samt hans enka och barn & andra sidan. . . . . 86.
- Åtal mot egare af skatteköpt donationshemman för skogs-försäljning. Är det i § 64 af Kejs. F. den 9 Sept. 1851 om skogarne i landet stadgade ansvar för skogs-åverkan tillämpligt i dylika fall eller icke? . . . . . 150.
- Twist i anledning af ett leveranskontrakt om ångbåtsaktier 156.
- Medför intekning, som inom tio år icke förnyats, men som utgått först efter det fastigheten för inteknings-hafvarens fordran dömts i mät och gäldenärens bo upplåtits till konkurs, förmånsrätt i den inteknade fastigheten eller icke? . . . . . 160.

8. Twist föranledd af ensidigt verkstäld qvittning af ett stri-digt ersättninganspråk mot klar och ostridig fordran. Genstämning från svarandens sida nödig eller icke? . . . . . 168.
9. Tolkning af § 49 i k. konkursstadgan af den 9 November 1868. — Hvilken rätt medför icke-protesterad vexel mot utställaren? — Ansvar för bedräglig konkurs, på-yrkadt af allmän åklagare, sedan målseganden frångått sin talan. . . . . 174.
10. Klander af jordafång på grund deraf, att afhandlingen icke blifvit af kontrahenterne behörigen undertecknad. — Tjuguårig och ettårig häfd åberopas. — Invändningen derom sentida eller icke? . . . . . 337.
11. Kan Kronofogde, som bor i stad inom sitt härad, tilltalas vid stadens Rådstufvurätt för tjenstefel begånget i ärenden, som röra häradet? . . . . . 351.
12. Tillämpning af senare mom. § 22 af K. F. d. 9 Novemb. 1868 om gälds betalning vid dödsfall. — År skolråd i stad att räknas till de allmänna inrättnings i landel, hvilka äro besfriade från erläggande af revisions-skilling i tvistemål som dragas under H. K. M:s nådiga skärskädande? . . . . . 354.
-

Rättelse:

Sid. 148 rad. 10 nedifrån står: försvara läs: *försona*.

Bör 1:a punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars
1807 tillämpas vid bestämmande af den jord,
som är börd underkastad?

I många till bördserätten hörande stycken hafva olika åsichter uttalats. Att så är fallet synes t. ex. vid genomläsningen af Schrevelii framställning af ämnet i 3 delen af hans Lärobok i Sveriges Civilrätt. Ehuru rättigheten till börd hos oss numera blifvit inskränkt derigenom, att Kejserliga förordningen den 27 Juni 1878 upphäft sådan rätt beträffande jord, hus och tomt i stad samt bestämt att endast säljarens barn och föräldrar ega rätt till börd å landet¹), äro likväl bördstvister hos oss äfven sedan nämnda förordning trädت i gällande kraft icke sällsynta.

Börd underkastad är ej allenast *arfvejord*, utan äfven, enligt 3 § 5 kap. J. B., *bördköpt jord*. Med bördköpt jord förstås i allmänhet sådana fastigheter & landet, som någon titulo oneroso förvärvat af en skyldeman inom bördssled, om fastigheten i dennes hand var arfvejord eller bördköpt. Genom 1 punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 gjordes i afseende & fast egendom & landet, som varit af arfvejords natur i säljarens hand, den skilnad, att om två makar, af hvilka den ena är skyld med säljaren, tillhandlat sig fastighet, densamma ej kunde anses vara *köpt i börd* till större del än som svarade emot den med säljaren skylde makans lott, utan skulle den andra makan njuta giftorätt deri enligt

---

¹) I Sverige afskaffades bördsrätt i stad redan genom en Kongl. förordning af den 21 December 1857 och den 22 December 1863 utkom en Kongl. förordning angående upphävande af rättighet att bördas fastighet & landet.

10 kap. G. B.; men om deremot öfverlätelsen, enligt särskildt förbehåll i afhandlingen, skett endast till den skylda makan, eller ock fastigheten, efter försäljning till oskyld person eller fjermare skyldeman, blifvit genom rättegång i börd löst & den skylda makans vägnar, den andra makan hade giftorätt endast i köpe- eller löseskillingen.

Härvid framställer sig sjelfmant den frågan huruvida det förra af omsörmläda stadganden är tillämpligt äfven i frågan om rätt till börd, så att i fall två makar sålt jord, som de af den ena makans skyldeman, i hvars hand den varit ärfd, tillhandlat sig utan att förbehåll gjorts om att försäljningen skett endast till den skylda makan, sådan jord skall vara börd underkastad eller icke.

Härom yttrar Schrevelius i sin Lärobok i Sveriges Civilrätt, 3:dje delen, 2:a uppl., pag. 390, "Med bördköpt jord förstås, i detta hänseendet, alla fastigheter & landet, som titulo oneroso blifvit föryttrade af en bördeman till en annan, utan att i detta fall afseende göres på den i Kongl. Förkl. d. 23 Mars 1807 förekommande distinction". Svenska Lagkomitén säger uti år 1818 utgifvet "Förslag till Jorda Balk", motiverne pag. 35, "I följd af bördsrättens grund och ändamål, har Committéen, lika med förra Lagstiftningen, ansett denna rättighet böra sträckas ej endast till ärfd fastighet, utan ock till den, som i börd köpt är; och som förhållandet bör vara enahanda, ehvad man löst fastighet efter anställd bördstalan, eller eljest af skyldeman omedelbart förvärvat fastighet, dertill man haft bördsrätt, om den till annan man varit öfverläten; så har Committéen, för att bereda säkerhet i tillämpning af ett stadgande, hvarom olika meningar hittills uppstått, funnit sig böra meddela närmare bestämmelser i detta ämne". Dessa bestämmelser igenfinnas i 34 § 6 kap. af förslaget, hvilken § lyder: "Der någon afhänder sig fastighet, den han sjelf i börd löst; varen hans bördemän berättigade, att den bördta. Lag samma vare, då någon öfverlätit fastighet, den han, genom köp eller byte, af skyldeman förvärvat, der han till den fastighet eljest bördsrätt haft".

Då Schrevelius icke anfört några skäl till stöd för sin omsörmläda åsigt; då, såsom bemälda Lagkomité uppgifver,

olika meningar uppstått om huru vidsträckt rättigheten att inlösa bördköpt jord bör tagas, och då vi, utom det rättsfall, som nedanför kommer att refereras, erinra oss par andra ungefär enahanda rättegångar, (hvilka dock icke dragits till högsta instans) och deraf kan slutas att sådana mål icke alltför sällan förekomma, så hafva vi ansett oss kunna till närmare skärskädande upptaga frågan: *Bör 1:a punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 tillämpas vid bestämmande af den jord, som är börd underkastad?*

Uti den Förfatningssamling, som af den för Finland tillfördordnade Lagkommissionen utgafe år 1855, finnes vid 1:a punkten i 1807 års förklaring såsom lagrum, till hvilka densamma hänsörde sig, i marginalen antecknade "G. B. X : 2, J. B. V : 3" och i den af bemälda Lagkommission år 1856 utgifna "Sveriges Rikes Lag jemte bihang, innehållande i sammandrag under lagtexten utkomna stadgar och författningar, som ändra eller förklara lagen", finnes under 3 § 5 kap. J. B. följande tillägg: "Hafva makar, under åktenskapet, af enderas skyldeman tillhandlat sig hans arfvejord & landet, och innehåller köpebrefvet ej att öfverlätelsen skett endast till den af makarne, som med säljarens skyld är, eller att jorden å dess vägnar i börd löst blifvit; vare då ej större del af samma jord att för bördköpt anses, än hvad deraf på den skylde makens lott i boet sig belöper. Kongl. Förkl. den 23 Mars 1807 p. 1". I den af Herrar Sjöros och Sulin 1872 utgifna edition af 1734 års lag "med tillägg, förändringar och förklaringar, gällande i Storfurstendömet Finland" förekommer vid nämnda lagrum ett, på några ord när, alldeles lika lydande tillägg¹⁾, hvilket dock uteslutits från

¹⁾ I en tidigare författad, i de sammanslagna 4:de och 5:te årgångarna af denna tidskrift intagen afhandling, "Bördarättens hufvudgrunder och dess lämplighet under närvvarande förhållanden", säger Herr Sulin der emot & sid. 5: "Hvad bördköpt jord vidkommer, så är äfven den börd underkastad (5: 3 J. B.) Redan Landskapelagarne innehålla den bestämning att arfvejord, som en bördeman köpt af annan, skulle vid försäljning tillbjudas bördenslikasom annan arfvejord. Deana föreskrift öf-

de åren 1874 och 1881 utkomna nya upplagorna af nästnämnda lagverk, i hvilka det i stället endast heter: "Se Kgl. Fkl. d. 23 Mars 1807 p 1".

I Sverige utkomna lagverk, såsom Ny Lagsamling af J. H. Backman, Handbok i svenska lagfarenheten af J. G. Carlén samt N. W. Lundeqvists lagedition, innehålla deremot icke vid 3 § 5 kap. J. B. någon slags hänvisning till 1:a punkten i 1807 års förklaring. Tvärtom hänvisar Backman i sin "Handbok i Tviste-, Utsöknings- och Rättegångsmål" under nämnda lagrum till följande å sid. 189 förekommande förklaring: "*Aftingejord* är den, som man medelst köp eller på annat sätt sig sjelf förvärvat, äfven om köparen är säljarens arfvinge; dock måste i detta fall jorden vara ren arflinge i saljarens hand. I annan händelse, eller om arfvejord blifvit till person inom bördsleden uppläten, är jorden i dennes hand *bördköpt*, likasom den jord, hvilken på grund af börderätten inlöses eller i börd vinnes".

Af det följande torde det blifva klart hvilketdera är det riktiga, att, såsom i ofvannämnda i Finland utkomna lagverk skett, vid 3 § 5 kap. J. B. åberopa 1:a punkten i 1807 års förklaring, eller, i likhet med utgifvare af lagverk i Sverige, dervid helt och hållt ignorera nämnda förklaring.

Såsom bekant innehåller den ifrågavarande förfatningen af den 23 Mars 1807, ehuru den benämnes förklaring, stadganden, som ändra allmänna lagen. Vi vilja nu, hufvudsakligen med ledning af Olivecronas sakrika afhandling "Om makars giftorätt till bo", 2:a uppl. sid. 199—206, visa att sådant äfven är fallet med 1:a punkten i nämnda författning.

---

vergick sedan i L. L. och här förekommer först benämningen "bördköpt" på så erhållen jord. Dock uppkom sedermera jemväl med afseende å den friare förfogningsrätt, som å den bördköpta jorden beviljades, olikhet emellan denna och arfvejorden. Men äfven den jord, som icke omedelbart blifvit köpt af annan inom bördssled varande skyldeman, utan i laga ordning återlöst i börd, är att i afseende å börd likställas med den omedelbart af skyldeman köpta, emedan slägten icke i någondera fallet afstått från sina anspråk på jorden eller medgivit dess skiljande från litten". Häraf vill det synas såsom om Herr Sulin här skulle ansett 1807 års förklaring icke vara tillämplig på åberopade lagrum.

Fordom sökte man i Sverige med synnerlig omsorg vid slägten bibehålla den jord, som från fadren gått i arf, enär arfvejorden ansågs tillhörta hela ätten, sålunda att den icke kunde utan ättens uttryckliga eller stillatigande samtycke från densamma föryttras. Detta måste nödvändigt i individens dispositionsrätt öfver slägtjorden medföra inskränningar, hvilka hufvudsakligen yttrade sig genom ättemännens mellanträdande bördsrätt vid alla förytringar titulo oneroso till oskyldie personer, samt i förbuden att borttestamentera eller bortgifva arfvejord ävensom att i densamma förskaffa sin maka giftorätt. Enligt de äldre lagarna existerade icke den ringaste skilnad emellan *bördköpt* jord och annan arfvejord. Denna bestämning härledder sig före från den tid, då det genom Testamentsstadgan af den 3 Juli 1686 blef tillåtet att i testamente bortgifva *bördköpt jords värde*. Häraf visar sig, att då såsom regel uppstälts, att slägtjord icke finne borttestamenteras, gjordes derifrån det undantag, att icke sjelfva den bördköpta jorden, men väl dess värde skulle kunna genom testamente afhändas. Genom en sådan tillåtelse blef det äfven nödigt, att skilja emellan tvenne slag af arfvejord, nemligen sådan arfvejord, som man bekommit genom verkligt arf, hvilken jord, titulo gratuito, alls icke kunde föryttras, samt sådan arfvejord, för hvilken man erlagt betalning och öfver hvars värde man deraföre borde ega friare dispositionsrätt. Det senare slaget af arfvejord, eller den bördköpta jorden, innesattade till en början all arfvejord, som genom köp förvärvats. Men sedan Kongl. förordningen den 27 Juni 1720, angående Bördesrätt & landet, inskränkt bördsrätten inom fjerde led af sido linien, blef benämningen *bördköpt* jord endast använd & sådan slägtjord, som man bekommit af någon skyldeman inom bördsslederna för penningar eller varor. Dock fästades hvarken efter de gamla lagarna eller efter 1686 års Testamentsstadga någon vigt vid den omständigheten, huruvida jorden blifvit *omederbarligen köpt* af någon bördeman eller om den först blifvit såld till oskyld man eller fjermare skyld och derefter genom ordentlig bördssprocess från köparen inlöst.

10 kap. G. B. i 1734 års lag nämner ej uttryckligen

huruvida den *bördköpta* jorden tillhör makars gemensamma bo eller icke. Det säges i 2 § blott, att man och hustru få giftorätt i "allt fast gods & landet, som the i hionelag aſla tilleammans", men att deremot giftorätt ej eger rum i "jord eller hus och vattenverk, som man eller hustru förr eller under äktenskapet ärfdt", eller, såsom det heter i 4 §, att de "ej giftas til hvars annars arfvejord å landet". Att dock 1734 års lagstiftare betraktat den bördköpta jorden såsom *arfvejord* kan man sluta till deraf, att lagstiftare öfverallt omsorgsfullt upptagit det väsendligaste af den äldre Rättens stadganden om arfvejordens bibehållande i slägten, såsom nog samt synes af vår gällande lags med denna Rätt öfverensstämmande föreskrifter i detta afseende. Ty äfven medgifvandet, att enligt 3 § 17 kap. Å. B. genom testamente bortgifva bördköpt jords värde, hvilket medgifvande i 8 kap. J. B. blifvit lämpadt på gäfva, är blott ett upprepande af hvad 3 § i 1686 års Testamentstadga i detta fall tillåter. Då 1734 års lagstiftare, i åsigt att qvarhålla slägtjorden vid ätten, fann skäligt neka rättigheten att på andra vilkor borttestamentera eller bortgifva *bördköpt jord* åt oskyldne personer, än att bördemännen skulle få lösa jorden åter, synes af aldeles samma skäl, att lagstiftaren måste förbjuda den ena makan att tillgodonjuta giftorätt i den jord, som under äktenskapet blifvit löst eller omedelbart köpt i den andras börd, emedan lagens grund i begge fallen är densamma. När lagstiftaren, sålunda förbjöd ena makan, att genom testamente till den andra bortgifva sin bördköpta jord, måste han äfven följdriktigt förhindra inrymmandet af giftorätt i sådan jord. Det synes derföre klart, att likasom egentligen blott *värdet* af den bördköpta jorden kunde testamenteras eller bortgfivas, så kunde ock, enligt 1734 års lag, endast giftorätt i sådan jords *värde* erhållas. Sålunda uppfattades saken äfven i praxis af domstolarne under förra seklet, men vid slutet af detsamma och i början af innevarande sekel vann en annan åsigt, nemligen att bördköpt jord borde räknas till den *communicabla* egendomen, småningom insteg vid underdomstolarne och någon gång äfven hos öfverrästerne, hvilken förändring i åsigterna slutligen ansågs vara af den betydenhet,

att en lagförklaring erfordrades för att åstadkomma enhet i lagskipningen. Frågan hänsköts till dåvarande Lagkommision, inom hvilken åsigterna likväl voro så delade, att den mening, som sedermera uttalades i 1807 års förklaring, omfattades endast af sex utaf kommissionens ledamöter, medan deremot fem ledamöter hyllade den motsatta åsigten.

Denna framställnings resultat hyllas äfven af Schrevelius i hans uti 7:e bandet af Schmidts "Juridiskt Arkif" intagna afhandling "Om Arfvejord", hvari det bland annat, sid. 191 och 192, heter: "Deremot är en annan distinction, som i Kongl. Förkl. d. 23 Mars 1807 göres emellan jord, som är köpt i börd och löst i börd, icke grundad hvarken i vår äldre Lagstiftning eller i vår närvarande Lag". — — — "Huruvida åter den ene Bördemannen köpte af en annan Bördeman eller löste till sig sådan jord, som förut blifvit såld till en oskyld eller fjermare Bördeman, derpå har alldrig hvarken i äldre eller sednare tider något afseende blifvit gjordt, för än i den nyss åberopade Kongl. Förklaringen".

Genom det ofvan anförla anse vi det vara ådagalagdt, att hvad 1:a punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 stadgat innefattar ändring af allmän lag. Då nämnda författning likväl tillkommit utan ständernas hörande och icke, såsom i 40—43 §§ i 1772 års Regeringsform föreskrifves för stiftande af ny lag, utfärdats af regenten med ständernas samtycke, bör densamma tolkas icke extensivt, utan så restrictivt som möjligt och stadgandet i 1:a punkten deri ej utsträckas till andra rättsförållanden än dem, om hvilka meningen varit att meddela närmare bestämningar.¹⁾

Att det genom 1:a punkten i 1807 års förklaring afsetts att bestämma om *giftorätten* synes af det såsom en bilaga till Olivecronas ofvan åberopade afhandling intagna ut-

¹⁾ Om tolkningen af 1 p. i 1807 års förklaring yttrar Schrevelius i "Lärobok i Sveriges Civilrätt", 1 del., sid. 129, "Som denna s. k. förklaring icke är någon verkelig förklaring, utan en correctorisk Lag, så bör den efter all sannolikhet icke tillämpas på andra fall, än dem, hvarom der uttryckeligen är fråga", och i afhandlingen "Om Arfvejord", sid. 191, "Den bör således ej utsträckas till andra händelser än den, som der uttryckeligen nämnes".

drag af Lagkommissionens den 29 November 1806 förda protokoll, enligt hvilket den till Lagkommissionens afgörande öfverlemnade fråga var "huruvida Giftorätt må äga rum i sådan fast ägendorf & landet, som man och hustru under äktenskapet tillhandlat sig af enderas slägt och som i säljarens hand varit för arfvegods att anse". Detta bestyrkes äfven af sjelfva ordalydelsen i författningen, som börjar sålunda: "Enär det händt, att två makar tillhandlat sig af enderas skyldeman sådan fast egendom & Landet, som varit af arfvejords natur i Säljarens hand, och fråga blifvit, om den giftorätt, hvardera makan borde i följd af Lagens stadgande i 10 kap. Giftermåls-Balken äga till sådan egendom".

Deremot var, såsom af det nyssanförda synes, Lagkommissionens afsigt icke att meddela några närmare bestämmningar beträffande rättigheten att inbördas fastighet & landet. Detta bestyrkes jemväl af det yttrande¹⁾, som vid Lagkommissionens sammanträde ofvannämnda dag afgafs af vice Presidenten Lejonmark, hvilken omfattade den af pluraliteten inom Lagkommissionen i frågan hyllade åsigt. Lejonmark yttrade nemlig bland annat: "5 Kap. 3 § Jord. B. handlar om en säljares skyldemäns rätt till bördande af en ägendorf, som han förut sjelf köpt i börd; men här är frågan om Giftorätt i en lagfaren samt beståndande ägendorf, hvartill ingen skyldeman om börd sig anmeldt". Såsom ytterligare bevis derför kan sannolikt äfven ansföras, att i 1807 års Lagsamling 1 punkt. i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 icke finnes åberopad vid 3 § 5 kap. J. B. — I bemälda Lagkommission voro Riksdrotsset, Grefve Wachtmeister och Lagmannen Poppius ledamöter och i den komité, som hade sig ombetrodd utarbetandet af nämnda lagsamling, var Grefve Wachtmeister ordförande och Lagmannen Poppius en ledamot.²⁾ Den komité, som utarbetade 1807 års Lagsamling, hade således noggrann kännedom om Lagkommissionens åsigt i äm-

¹⁾ Olivecrona, a. a. bilagan pag. VI o. VII.

²⁾ Se Lagkommissionens ofvan åberopade protokoll samt Palmén: "Det nya Lagverkets historia", i Juridiskt Album, utgifvet af Robert Lagerus, häft. 8, pag. 96.

nnt, helst Wachtmeister och Poppius inom kommissionen omfattat pluralitetens mening, och hade denna varit att stadgandet om gistorätt i bördköpt jord skulle tillämpas äfven i afseende & rättighet till börd, så hade sådant antagligen blifvit i nämnda lagsamling antydt.

Till frågans belysande meddela vi här ett *rättsfall*, bedjande den benägna läsaren att ej låta af de deri förekommande många namnen och mantalsbråken afskräcka sig från detsammas genomseende.

Vid Häradsrätten i Malax, Pörtom och Sölf socknars tingslag utförde Inhyseskarlen Johan Mattsson Martins, efter utverkad skriftlig stämning & Bondeenkan Anna Lisa Gabrielsdotter Martins, förmyndaren för hennes i äktenskapet med hennes aflidne man Matts Markusson Martins aflade barn, Bonden Markus Markusson Björs samt hennes dotter Brita Maria Enholm och dennes man Isak Enholm, ävensom Bondehustrun Johanna Eriksdotter Martins, hennes man Bonden Jonas Gustafsson Martins och förmyndaren för hennes omynndiga barn af ett föregåenda gifte med Johan Erik Gabrielson Martins, Sytningsmannen Gabriel Gabrielsson Östergård, sådan talan, att, emedan utaf det fem-fyratioåttondeleds mantal af Martins skattehemman, N:o 14 i Öfre Sundom by af sistnämnda socken, som Johan Martins föräldrar Matts Johansson och Maria Fredrika Johansdotter Martins genom den 11 Oktober 1853 upprättad afhandling tillhandlat sig af Matts Martins föräldrar Johan Isaksson och Eva Maria Mattsdotter Martins och sedermera medelst köpebref af den 5 December 1867 för en köpeskilling af tretusen sexhundra mark försålt till ena hälften åt Anna Lisa Martins och hennes då lefvande man Matts Markusson Martins och till andra hälften åt Johanna Martins och hennes förre man Johan Erik Gabrielsson Martins, hälften eller fem-nittiosjettedels mantal dels varit arfvejord i Eva Maria Mattsdotters hand och dels blifvit af henne och Johan Isaksson Martins inom bördssled inköpt samt derefter jemväl inom bördssled öfverlätts till käranden Johan Martins föräldrar Matts och Maria Fredrika Martins, och

laga stånd icke åkommit köpslutet af den 5 December 1867, berörda fem-nittiosjettedels mantel af Martins hemman måttz, emot af Johan Martins såsom bördeskilling i Rätten nedsatta ettusen åttahundra mark, i börd tilldömas honom.

Berörda talan motsades af svaranderne, emedan säljarene Matts och Maria Fredrika Martins den 13 Juni 1854 undfått fastebref & ifrågavarande hemmansdel, hvilken således vore att i deras hand anses såsom afslingejord och derföre ej börd underkastad samt, med stöd af l:a punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807, bördsrätt åtminstone icke egde rum till Maria Fredrika Martins giftorätt i hemmansdelen.

Sedan kärandens förbemålda föräldrar jemväl blifvit i saken hörde, fann *Häradsrätten* uti utslag den 19 September 1878 det våra utredt: att förbemålde Johan Isaksson Martins och hans hustru Eva Maria Mattsdotter varit egare till $\frac{5}{8}$:dels mantal af Martins skattehemmn, af hvilken lägenhet Eva Maria Mattsdotter i arf bekommit $\frac{5}{16}$:dels mantal efter sin aflidne fader Matts Simonsson Martins och bemålde makar gemensamt tillöst sig $\frac{1}{16}$:dels mantal af Eva Maria Mattsdotters moder Maria Mattsdotter samt tillhandlat sig $\frac{5}{8}$:dels mantal af Bonden Jonas Eriksson Falk och hans hustru Ulrika Mattsdotter: att Johan Isaksson och Eva Maria Mattsdotter Martins genom två särskilda afhandlingar, upp-rättade den 11 Oktober 1853, öfverlätit sitt egda $\frac{5}{8}$:dels mantal af Martins hemman till ena hälften eller $\frac{5}{16}$:dels mantal åt sin son förbemålde Matts Johansson Martins och dennes hustru Maria Fredrika och till den andra hälften åt Jonas Johansson Martins och dennes hustru Anna Lovisa Johansdotter: samt att Matts och Maria Fredrika Martins, hvilka vore käranden Johan Martins föräldrar, genom afhandling af den 5 December 1867 försålt sitt på nyssberörda sätt erhållna $\frac{5}{8}$:dels mantal af Martins hemman till ena hälften åt Anna Lisa Gabrielsdotter Martins och hennes sedermera aflidne man Matts Markusson Martins och till den andra hälften åt Johanna Eriksdotter Martins och hennes dödblifoe förre man Johan Erik Gabrielsson Martins i lifstiden för 3600 mark, och emedan ej visadt blifvit det Eva Maria Mattsdotter Martins'

arfslott, $\frac{1}{4}$:dels mantal af nämnda hemman, öfverlätts endast åt Matts Johansson och Maria Fredrika Johansdotter Martins och således antagas måtte, att densamma ingått, till ena hälften i den åt dessa och till den andra hälften i den åt Jonas Johansson och Anna Lovisa Johansdotter Martins öfverlätna andelen af hemmanet; emedan af det $\frac{1}{2}\frac{1}{4}$:dels mantal utaf Eva Maria Martins arfslott, som sålunda tillfallit Matts Johansson och Maria Fredrika Johansdotter Martins, enär ej styrkt blifvit ett denna hemmanslott öfverlätts endast åt Matts Johansson Martins, enligt 1:a punkten i Kongl. förklarigen den 23 Mars 1807, en tredjedel tillfallit Maria Fredrika Martins giftorätt med $\frac{1}{4}\frac{1}{4}$:dels mantal och återstoden $\frac{1}{4}\frac{1}{4}$:dels mantal Matts Johansson Martins; emedan sistnämnda $\frac{1}{4}\frac{1}{4}$:dels mantal, då annorlunda ej bestämdt blifvit i salubrefvet af den 5 December 1867, måste anses hafva genom samma salubref blifvit försåldt till ena hälften åt Matts Markusson och Anna Lisa Gabrielsdotter Martins och till den andra hälften åt Johan Erik Gabrielsson och Johanna Eriksdotter Martins; emedan samma hemmansdel, såsom bördköpt jord i säljaren Matts Johansson Martins hand, enligt 3 § 5 kap. J. B. vore börd underkastad samt Johan Mattsson Martins, såsom son till bemälde Matts Johansson Martins, jemlikt 1 § 6 kap. sagda balk vore dertill börfallen; ty och jemte det Johan Martins' talan hvad beträffade större del af lägenheten såsom obefogad förkastades, prövade Häradsrätten tättvist ålägga hans motparter att af förberörda, utaf Matts Johansson och Maria Fredrika Johansdotter Martins försålda $\frac{1}{4}$:des mantal af Martins hemman åt Johan Martins i börd afsträda, Anna Lisa Gabrielsdotter Martins, Brita Maria Enholm och Markus Björs, den sistnämnda & sina pupillers vägnar, $\frac{1}{4}\frac{1}{4}$:dels mantal samt Jonas och Johanna Eriksdotter Martins jemte Gabriel Östergård lika stor del eller jemväl $\frac{1}{4}\frac{1}{4}$:dels mantal, emot motsvarande andel af den i afhandlingen af den 5 December 1867 bestämda köpeskillingen, 3600 mark, eller 1155 mark 56 penni, hvaraf ena hälften tillkomme Anna Lisa Martins, Brita Maria Enholm och Markus Björs' pupiller och den andra hälften Jonas och Johanna Martins jemte Gabriel Östergårds pupiller.

Emot berörda utslag erlade parterne ömsesides vad och fullföljde sin talan i *Kejserlige Wasa Hofrätt*, och då målet derstädes förevar, yttrade sig referenten Assessorn *Tegengren*, att alldenstund i det $\frac{1}{4}$:dels mantal af Martins hemman, som Matts Johansson Martins jemte sin hustru Maria Fredrika den 11 Oktober 1853 tillhandlat sig af sina föräldrar Johan Isaksson och Eva Maria Mattsdotter Martins och sedermera genom afhandling af den 5 December 1867 försålt, på sätt Häraderätten antagit, ingått hälften eller $\frac{1}{2}\frac{1}{2}$:dels mantal af Eva Maria Martins' arfslott samt 1:a punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 afsåg icke att inskränka hvad enligt allmänna lagen borde såsom bördköpt jord anses, utan att stadga om giftorätt i sådan jord, och referenten till följd deraf ansåg nästnämnda $\frac{1}{2}\frac{1}{2}$:dels mantal, såsom af Matts Martins inom börcsled köpta af en skylde-man, hvars arfvejord desamma varit, hafva i Matts Martins' hand utgjort bördköpt jord samt Johan Martins såsom Matts Martins' son vara berättigad att samma hemmanslott, hvilken måste antagas hafva genom afhandlingen af den 5 December 1867 blifvit försåld till ena hälften åt Matts Markusson och Anna Lisa Gabrielsdotter Martins och till den andra hälften åt Johan Erik Gabrielsson och Johanna Eriksdotter Martins, sig i börd tillösa; fördenskull prövade referenten rättvist, jemte det Johan Martins talan i öfrigt förkastades, ålägga Anna Lisa Martins och hennes medparter att berörda $\frac{1}{2}\frac{1}{2}$ -mantal af Martins hemman åt Johan Martins i börd afstråda, Anna Lisa Martins, Brita Maria Enholm och Markus Björs, den sistnämnde & sina förbemålda pupillers vägnar, till hälften eller $\frac{1}{2}\frac{1}{2}$:dels mantal samt Jonas och Johanna Martins jemte Gabriel Östergård såsom Johanna Martins omyndiga barns förmyndare likaledes till $\frac{1}{2}\frac{1}{2}$:dels mantal emot motsvarande andel af den i förberörda afhandling af den 5 December 1867 bestämda köpeskilling eller 1733 mark 33 penni, hvaraf ena hälften tillkomme Anna Lisa Martins, Brita Maria Enholm och Markus Björs' pupiller och den andra hälften Jonas och Johanna Martins jemte Gabriel Östergårds pupiller; i enlighet hvarmed Häradsrättens utslag af referenten ändrades.

Assessorn *Stenbäck* ansåg parterne icke hafva å någon-
dera sidan anfört skäl till ändring i Häraderättens utslag,
vid hviket Assessorn lät bero; hvaremot Assessorn *Lång hjelm*,
Hofrättsrådet *Sandman* och Presidenten *Ekbom* instämde i
referentens yttrande, i enlighet med hvilket Hofrättens dom
utgafs den 1 April 1879.

Uti denna dom sökte Anna Lisa Martins och hennes
medparter i revisionsväg ändring. Målet afgjordes i Kejser-
liga *Senatens Justitidepartement* af Senatorerne vice Ord-
föranden *Palmén*, *Wasastjerna*, *Gejtel* och *von Hellens*, som
dervid utan skiljaktighet funno revisionssökanderne icke hafva
anfört skäl till ändring i Hofrättens ofvanberörda dom, vid
hvilken komme att bero. Senatens dom är utgifven den 15
April 1880.

Det har ofvanföre blifvit visadt: att stadgandet i 1:sta
punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 innefattar
en ändring af allmän lag; att till följd deraf och då nämnda
författning tillkommit utan ständernas hörande, nämnda stad-
gande bör tolkas restrictivt och icke utsträcka till andra fall
än det, som deri uttryckligen nämnes; att med berörda stad-
gande afsågs att bestämma om giftorätt i bördköpt jord, men
ej om rätt till bördande af sådan jord; samt att i praxis
landets högsta lagskipande myndighet hyllat den åsigt att
meningen med ifrågavarande stadgande icke är att inskränka
hvar enligt allmänna lagen bör såsom bördköpt jord anses.
Vid sådant förhållande måste den framställda frågan: "Bör
1:a p. i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807 tillämpas vid
bestämmande af den jord som är börd underkastad?" ne-
kande besvaras.

Det af finska Lagkommissionen gjorda ofvan intagna
tillägget vid 3 § 5 kap. J. B. är icke något ordagrant utdrag
ur 1:a punkten i 1807 års förklaring, utan har af Lagkom-
missionen sammanstälts till följd af dess åsigt att nämnda
punkt och förklaring vore tillämpliga å berörda lagrum.
Genom ett sådant förfarande vilseledas dock lätteligen såväl
domare som sakegare. Hellre hade Lagkommissionen kunnat

endast häンvisa till berörda författningsstadgande, då man snarare kan komma att med ledning af sjelfva förfatningen bilda sig ett omdöme i saken. Herrar Sjöros och Sulin hafva äfven låtit förleda sig att i 1:a upplagan af sitt lagverk införa nämnda tillägg; väl har detta, såtom förut blifvit omnämndt, i 2:a och 3:e upplagor af nästnämnda lagverk utesluts och deri endast häンvisats till sjelfva förfatningen, men man bör dock kunna hoppas, att, när en ny upplaga af Sjöros' och Sulins allmänt begagnade, förtjenstfulla lagverk härnäst utkommer, deri icke vid ofvansagda lagrum nämnes något om 1807 års förklaring.

Ehuru *begreppet bördköpt jord* i 3 § 5 kap. J. B. icke blifvit ändrad genom 1:sta punkten i ofta nämnda Kongl. förklaring, har detsamma likvälv numera blifvit inskränkt genom Kejserliga förordningen, angående bland annat ändring i stadgandena om börd, af den 27 Juni 1878, hvari förordnats, att "bestämningarne i allmänna lagen rörande dem, som rätt till börd & landet äga, ändras sålunda, att slik rätt tillkommer endast säljarens barn och föräldrar; i enlighet hvarmed bemärkelsen af "bördköpt jord", der sådan i lag eller särskild författning omnämnes, jemväl undergår ändring" Nämnda inskränkning är icke så obetydlig, då bördköpt jord är slägtjord, som man förvärfvat sig af en *bördeman*, samt förut enligt 1 § 6 kap. J. B. bördemän voro ej allenast säljarens descendenter och ascenderter, utan ock en del af med honom & sidone skylda.

Ernst Tegengren.

Något om Ågodelningsrätter och särskilt om deras ordförande.

Under de senaste decennierna har lagstiftaren sökt in draga de hos oss från äldre tider existerande *särskilda* domstolar och öfverflytta deras funktioner på de allmänna domstolarne. Sådant har skett t. ex. med Bergstingsrätter år 1854 och med Slottsrätter år 1869. Dock qvarstår ännu hos oss några särskilda domstolar, bland dem *Ågodelningsrätter*.

Då under 1750-talet storskiften påbegyntes i Finland, bestämdes, att den af riksens ständer i skrifvelse till Konungen af den 21 Oktober 1756 utnämnda Ekonomie Deputationen, åt hvars omedelbara uppsigt den allmänna hushållningen i Finland anförtroddes, egde att, i stället för de vanliga domstolarne, behandla de vid jorddelningarna uppkommende tvister, samt att missnöje öfver Deputationens utslag kunde inom sex månader fullföljas hos Kongl. Majestät. Sedan ständerna derefter förordnat att nämnda Deputation skulle indragas under tiden emellan riksdagarne, stadgades i Kongl. förordningarne rörande storskiften i Österbotten och angående storskiftsdelningar i Åbo, Björneborgs, Nylands och Tavastehus län, hvardera af den 20 November 1766, samt Kongl. förordningen huru ägodelningar i Österbotten hädan efter måge förrättas af den 2 December samma år, att vid storskiften uppkommende tvister skulle handläggas och afgöras af *Ågodelningsrätter*, bestående af ledamöter, valde af sakegarene, bland hvilka ledamöter ordföranden skulle genom lottkastning utses, och i ett Kongl. bref till Hofrätten i Finland af den 30 November 1769 föreskrefs, att vid domstolarne ännu anhängiga storskiftemål skulle till *Ågodelningsrätternes* skärskådande öfverlemnas.

Angående Ägodelningsrätternes organisation meddelades närmare bestämmningar i Kongl. förordningen, angående storskiftsdelningar i Finland och hvad dervid iakttagas bör, af den 27 Juni 1775, enligt hvars 8 § socknemänner skulle välja tre eller fem förståndige män till ledamöter i socknens Ägodelningsrätt, hvilka ledamöter icke fluge ombytas, utan borde qvarstå så länge Ägodelningsrätt tarfvades i socknen, hvarest de hade att dömma öfver alla ägodelningstvister och de råtvister, som af ägodelningen härrörde eller dermed egde en oskiljaktig gemenskap. "Och som den således utgör en betydande och angelägen Rät, så bör valet till ordförande altid ske på en i Domare-embetet fulleligen prövad och otiltalt man". Ledamöterne i Rätten borde välja en skicklig man till Sekreterare, som äfven skulle föra domboken. Skulle socknemänner ej veta tillgång på den, som i Rätten kunde föra ordet, egde de gifva det tillkänna Konungens Befallningshafvande, på hvars anmälan Hofrätten borde förordna en skicklig man dertill. Enligt 14 § egde den med Ägodelningsrättens dom missnöjde att deröfver hos Kongl. Majestät anföra besvär och samma § innehåller äfven närmare föreskrifter om försaringssättet dervid.

I likhet med ofvan åberopade äldre författningsar, stodgas äfven i 71 § af nu gällande Kejserliga reglementet, angående landmäteriet, ägodelnings- och skattläggningsverket samt justeringen af mått, mål och vigt, af den 15 Maj 1848, att, till befrämjande af storskiftens och ägodelningarnes skyndsamma afslutande, de under beredningen till skifte af samfälligheters ägor uppkommande stridigheter om rågångar, markens gradering, delningsgrundens, ägoutbyten, skiftens lägen, nybyggens utbrytning och placering jemte bolstads utflyttningar och ersättning för de dertill åtgående kostnader, samt i allmänhet sådana tvister, som af ägodelningar hafva sin upprinnelse eller dermed ega oskiljaktig gemenskap och för desammas afslutande äro hinderlige, må, intill dess derom annorlunda förordnas, upptagas och afdömas af Ägodelningsrätt, hvilken äfven, enligt 69 § i åberopade reglemente och Kejs. brefvet den 4 Mars 1850, har att handlägga vid klyfningen af förut storskiftade hemman uppkommande stridigheter; hvaremot

tvister, som uppstår vid klyfning af hemman, befrintliga inom samfälligheter, hvarest storskifte ännu icke skett eller ej blifvit genom rörläggning slutfördt, höra till allmänna domstolarne. Ägodelningsrätten utgöres enligt 72 § af en ordförande och två ledamöter jemte en (af ordföranden antagen) sekreterare, som förer protokollet. Enligt 73 § bör ordföranden alltid vara en i utöfningen af domareembetet beprövad man, helst med erfarenhet i landsthushållningen. Till ledamöter deremot må utses personer utan afseende å deras stånd eller värdighet, endast de äro välfredjade och kände för ett förståndigt och ärligt uppförande; dock må ej någon kronobetjent dertill förordnas. Vid skiljaktighet i meningarne emellan Ägodelningsrättens ordförande och ledamöter bestämmes enligt § 86 i reglementet utslaget genom omröstning, hvarvid ordföranden eger en samt hvarje ledamot likaledes en röst. Den med Ägodelningsrättens utslag missnöjde eger jemlikt § 91 deruti söka ändring genom besvär, hvilka, stälde till Hans Kejserliga Majestät i underdåninghet, böra, inom sextio dagar efter det utslaget afkunnades, ingivnas till Guvernören, som derefter enligt § 92 öfver dem infordrar vederbörandes förklaring samt sedan insänder handlingarne till Senatens Justitie departement.

Beträffande Ägodelningsrättene bör särskildt beaktas att desamma äro *Kompromissrättar*. Dersför heter det i 11 § af ofvan åberopade förordning angående storskiftedelningar i Åbo, Björneborgs, Nylands och Tavastehus län, att ingennting synes vara med en naturlig billighet mera öfvereusstämmande än att öfverlempna de vid storskiftsmätningarna och delningarna yppade "tvisters afgörande i landets Inbyggares egna händer, så att sakägande, enligt Utsökningens Balken 4 Cap. 15 § måge äga frihet, att välja sådane goda och oväldige män, af hvad stånd och vilkor de vara måge, som de kunna hafta bästa förtroende till, hvilka de förekommande målen äga att upptaga och, om möjeligt är, i godo förena och bilägga; men i vidrigt fall igenom Laga dom och utslag afgöra. Härigenom kan icke allenast en drygare kostnad, utan ock en lång tidsens utdrägt lättare undvikas, än om slika saker skulle afgöras vid de vanliga domstolar och der

dragas ifrån den ena instantien till den andra; det påsyftade ändamålet, som är kostnadens besparing, rättegångens förkortande och snart slut, kan då bäst vinnas, samt hvor och en utan uppehåll komma uti säker och oqvald besittning samt nyttjande af hvad honom tillkommer". I storskifts förordningen af den 27 Juni 1775, § 8, framhålls att Ägodelningsräternes tillställande hafva, på finska allmogens egen ansökan, blifvit af Konungens "Företrädare i Regementet" lemnade till socknarne s eget val, hvorvid det ock borde framdeles förblifva samt detta privilegium dem oklandradt lemnas. Jemväl i 1848 års reglemente kallas Ägodelningsrätten Kompromissrätt.

En följd af Ägodelningsräterns egenskap af Kompromissrätt är att socknemännen äro berättigade att välja ordförande och ledamöter deri. Ofvanföre har i korthet uppgifwits hvad 1775 års förordning härom innehåller. För fullständigheten skull meddelas nu äfven hvad 1848 års reglemente deri i 74—79 §§ stadgar. Då ordföranden i en sockens Ägodelningsrätt ej vill eller kan med denna befattning vidare fortfara eller då han genom döden afgått, hvarom i förra fallet ordföranden och i det senare Kronofogden i orten bör hos Guvernören i länet anmäla, tillkommer det Guvernören, att ej allenast utsätta termin till val af annan ordförande samt, i händelse han är hindrad att personligen öfvervara förrätningen, utse någon & orten boende tjenlig person, att & dess vägnar och med biträde af vederbörande Kronobetjente sagda val förrätta¹⁾, utan ock besörja derom, att vid förrätningen finnes till hands behörig vallängd. Ett exemplar af protokollet öfver valförrätningen insändes derafter till Guvernören, som bör öfverstyra dessa handlingar till vederbörande Hofrätt, & hvilken det sedan ankommer att utan dröjsmål pröfva huruvida den till ordförande valde personen innehår de egenskaper, att slik befattning kan honom ombetros, samt i sådan händelse utfärda förordnande för honom, men i fall den, som erhållit jordegarenes kallelse,

¹⁾ Man har ofta sett att det här stadgade förfarandet icke strikte följes, utan Guvernören tillskrifver Kronofogden om valet och denne anmodar Länsmannen i socknen att förrätta det samma.

finnes ej vara fallen till det honom uppdragna sysselande, bör Hofrätten genom Guvernören foga anstalt om, att nytt val anställes och sockneboerne sättas i tillfälle, att en annan till den lediga ordförandesysslan skicklig person utse och föreslå. Vid Ågodelningsräts ledamots afgang åligger det Länsmannen i socknen att derom genast inberätta till Guvernören, som låter genom Kronofogden anställa val af annan ledamot, hvarefter protokollet jemte vallängden insändes till Guvernören, som utfärdar förordnande för den, som vid valet erhållit socknemännens kallelse. Till förekommande af uppehåll i pröfningen af de vid landtmäteriförrättningarne uppkommende stridigheter, böra sockneboerne vid ofvan omnämnda val tillika utse någon i domareembetet beprövad person att i egenskap af extra ordförande upptaga och behandla de tvistärender, med hvilka ordinarie ordföranden kan blifva jäfvig att befatta sig; och förfares vid valet, såsom ock vid en sådan extra ordförandes tillförordnande på sätt angående ordinarie ordförande är stadgadt. Klagomål öfver valförrättning böra anföras beträffande val af ordförande i Hofrätten och af ledamot hos Guvernören.

Äfven en ordinarie tjänsteman kan af socknemänner väljas till ordförande och må dertill förordnas om Hofrätten prövar honom kunna bestrida en sådan befattning utan åsidosättande af sin ordinarie tjänst. Flyttar Ågodelningsräts ordförande eller ledamot så långt utom socknen, att, till följd af den honom tillkommande drygare skjutslega vid skeende sammanträden, sockneboernes kostnader i detta afseende i någon betydande mån ökas, är det sockneboerne obetaget att kalla annan ordförande eller ledamot i den bortflyttades ställe samt anmäla denna sin önskan hos Guvernören, som, efter vederbörandes hörande och om skäl dertill förekommer, eger besörja om anställande af nytt val. Skulle socknemänner undandraga sig att å utsatt termin skrida till val af ordförande eller ledamot i Ågodelningsrätsen eller uppfifva sig icke känna någon till ordförande lämplig person, tillkommer det valförrättningsmannen att derom inberätta till Guvernören, som det i anledning deraf åligger att, då fråga är om ledamotsbefattning, dertill utse tjenlig person inom

socknen, men i fall af ordförandeledighet anmäla ärendet i Hofrätten, hvilken derefter eger att dertill förordna någon på orten boende, skicklig och lämplig person.

Ett skildt slag af Ägodelningsrätt är s. k. *blandad Agodelningsrätt*, hvarom det i 85 § heter, att om tvistemål, tillhörande Ägodelningsräts behandling, uppkommer emellan byar och lägenheter inom skilda socknar, skola samma socknars Ägodelningsräetter sig till en domstol förena.

Detaljerade bestämmningar om Ägodelningsräts ordförandes skyldigheter meddelades redan i Kongl. förordningen om det, som af Ägodelningsräetter och Landtmätare i Finland ytterligare iaktagas bör, af den 23 Januari 1783¹⁾, och hvad som åligger ordföranden enligt 1848 års reglemente igenfinnes deri under §§ 80, 81, 87—90 samt 98—100.

Sedan Wiborgs län, som förut hörde till Ryssland, år 1811 blifvit förenadt med det öfriga Finland, erhöll det sin skilda lagstiftning i hithörande ämnen. Den för afgivande af förslag till Wiborgs läns organisation tillförordnade komité afstyrkte på det eftertryckligaste inrättandet af Ägodelningsräetter i nämnda län på många skäl och hufvudsakligast för brist på personer, skicklige att de dithörande svåra frågor pröva och afgöra, samt föreslog att ägodelningsmål derstädes skulle behandlas vid de ordinära domstolarne²⁾. Dåvarande Prokuratorn Mathias Calonius hördes i saken och var af lika åsigt med Organisationskomitén uti ett den 7 Maj 1814 afgifvet underdånigt utlåtande, hvilket finnes intaget i i det af Theodor Sederholm år 1870 utgifna supplementband till Calonii Arbeten, pag. 332—337, hvorjemte Calonius tecknar Ägodelningsräッterne i nog mörka färger. Hvad sålunda föreslagits, vann dock icke nädig fastställelse. Genom en Kej-

¹⁾ Samtliga här ofvan åberopade äldre författningar finnas intagna i "Samling af Landtmäteriförfattningar" af C. E. Enagrius, Stockholm 1808, och "Samling af Författningar rörande landtmäteriet och justeringen af mått, mål och vikt i Finland" af C. W. Gyldén, H:fors 1886.

²⁾ Se "Om Gamla Finlands rättsliga förhållanden vid reunionen 1811" i Juridiskt Album, utgivet af Robert Lagus, 2:a serien 1:a häft, sid. 103 o. 104.

serlig förordning af den 12 Juli 1816 bestämdes, att en särskild domstol eller beständig Ägodelningsrätt skulle på statsverkets bekostnad inrättas, hvilken hade att, i likhet med hvad för Ägodelningsrästerne i det öfriga Finland vore stadgadt, upptaga och afgöra alla storskiftsmål inom Wiborgs län. Denna domstol skulle bestå af en, för beprövad skicklighet i domaregöromål och storskiftsärenders behandling kunnig ordförande, som utnämndes af Hans Majestät samt såsom ständig ledamot af Länelandtmätaren eller den hans ställe företräder och af tvenne utaf jordegare inom socknen valde ledamöter, hvarutom Rätten borde vara försedd med en ständig sekreterare och en kanslist, begge aflönade af staten. Vid yppad skiljaktighet i meningarne egde ordföranden en, Länelandtmätaren en och de två öfrige ledamöterne tillsammans en röst samt den förstnämnde derjemte votum decisivum. För ordföranden, hvilken tillades härads höfdingenamn, fastställdes en årlig lön af ettusen rubel silfver jemte skjuts för tre hästar. Dessa bestämmningar upphäfdes ej genom 1848 års reglemente, utan blefvo fortfarande gällande i enlighet med 106 § i samma reglemente. Emedan storskiftsmålen samt de af hemmansklyfningar och intressentskiften föranledda tvister inom Wiborgs län tilltagit till den grad, att den för nämnda län förut inrättade Ägodelningsrätt icke medhann att med tillbörlig skyndsamhet till laga slut befördra dem, förordnades genom Kejsersliga kungörelsen den 8 Juni 1852 att i nämnda län, utom den derstädes förut existerande Ägodelningsrätt, skulle en särskild dylik domstol på statsverkets bekostnad inrättas tillsvidare och sålänge behovet sådant fordrade. Denna Ägodelningsrätt skulle sammansättas af en för skicklighet och erfarenhet i domarevärf och storskiftsärenders behandling känd ordförande, som utnämndes af Senatens Justitie departement och i årligt arvode åtnjöt 500 rubel silfver, samt såsom ständig ledamot någon dertill skicklig kommissionslandtmätare och 2:ne af jordegarene inom socknen valde ledamöter, ävensom förses med en af Wiborgs Hofrätt tillsatt sekreterare. Wiborgs län fördelades i skilda distrikter emellan de tvenne Ägodelningsrästerne. Nämnda, år 1852 in-

rättade Ågodelningsrätt kunde dock indragas år 1860, sedan hvilken tid det funnits endast en Ågodelningsrätt i Viborgs län.

Ofvanåberopade äldre författningsar voro, såsom äfven af rubrikerna till desamma synes, gällande endast för Finland. I Sverige fanns deremot icke någon särskild domstol inrättad för handläggning af ågodelnings- och storskiftsmål, utan stadgades i Kongl. förordningen om landtmäteriet i riket af den 12 Augusti 1783 under rubriken om ågodelningar och storskiften i 81 §, att det åläge den, som ej åtnöjdes med landmätarens förrättning, vid talans förlust att till första ting året efter förrättningens afslutande instämma alla sina grannar, och i 83 §, att i händelse jordegare ej skulle i godo kunna förenas eller vid storskiftet yppade sig sådana frågor och stridigheter, som ej annorledes än af domaren kunna afgöras, borde alla dessa frågor och stridigheter af landmätaren samlas, och sedan han om dem all möjlig upplysning sökt samt om deras beskaffenhet i förrättningsprotokollet sig yttrat, på en gång domarens pröfning underställas och emellertid med delningen uppskjutas. I Kongl. förordningen om Enskiften af den 2 Februari 1807¹⁾ föreskrefs åter att om det angående grunderne och sättet för enskiftes verkställande uppkom stridigheter, som icke kunde i godo biläggas, borde gode mannen och landmätaren deröfver författa sina skriftliga utlåtanden, hvilka jemte kartor, ägobeskrifningar och protokoller genast eller sist inom en månads förlopp genom landmätarens försorg skulle insändas till Konungens Befallningshafvande, åt hvilken det uppdragits att enskiftesdelningar, såsom andra hushållsmål, pröfa och afgöra, samt att den med Konungens befallningshafvandes utslag missnöjde egde hos Konungen anföra underdåliga besvär.

Sedermera²⁾ bestämdes i Kongl. stadgan om Skiftes-

¹⁾ Nästnämnda två förordningar finnas intagna i Enagrii a. a. samt 1807 års Lagsamling. Redan genom landtmäteri förordningen af den 20 November 1766 bestämdes, att den, som ej ville åtnöjas med landmätarens och gode männen storskiftesdelnings project, skulle draga saken till Häradarätt.

²⁾ I år 1819 afgifvet „Förslag till Byggnings Balk“ föreslog Svenska Lagkomitén, att vid skifte uppkommande tvister skulle afgöras af

verket af den 4 Maj 1827, 18 kap., om rättegång i skiftesmål, att förste domstol i skiftesmål å landet är Ägodelningsrätt i hvarje härad eller tingslag. Ordinarie domaren i orten är deri ordförande, derest icke vid hans förfall annorlunda af vederbörande Hofrätt förordnas eller Kongl. Maj:t, på innevånarnes gjorda anhållan eller eljest förekomne anledningar, för större eller mindre distrikter skulle finna godt att särskild person dertill utse. Ledamöterne i Rätten utgörs af tre i landsthushållning kunnige, inom häradet eller tingslaget boende bofaste män, hvilka, på föranstaltande af domaren i orten, inför Häradsrätten genom socknefullmäktige utväljas efter förmeldade hemmantalet. Uppstar skilljaktighet Ägodelningsrättens ordförande och ledamöter emellan, blir utslag i saken efter som de flesta säga; äro rösterne på ömse sidor lika, gäller den mening, som ordföranden binträder. Vid Rättens sammanträden för ordföranden protokoll, för hvilket lika lösen erlägges som för Häradsrättens. Dagtraktamente och resekostnad, som ordföranden åtnjuter i likhet med hvad för Häradshöfding är stadgadt, erlägges af

---

Kompromiss eller s. k. *särskild Nämnd*, som skiftesdelegarene sjelfve borde utse och i hvars beslut ändring ej finge sökas. Såsom motiv till anförde Lagkomitén följande: „Ett skäl mot pröfningens uppdragande åt domstolarne är, att detta nödvändigt måste förorsaka mera långsamhet, hvilken i möjligaste måtto bör undvikas, då fråga är om att fullborda en redan påbörjad skiftesförrättning; ett annat åter, som torde vara ännu viktigare, är det, att icke ens första domstolen alltid känner jordbruksorten så noga, som de män, deltagarne sjelfve hafva tillfälle att invälja i Nämnden, och att, med hvarje ny instance, denna lokalkänndom allt mindre och mindre är att vänta. Äganderätten är följaktligen likasåväl, om icke bättre, förvarad genom pröfningens öfverlemande åt Nämnd; och i sjelfva verket kan ingen domstol, den må hafva hvad namn som helst, betraktas annorlunda, än såsom en Nämnd i en så beskaffad fråga, ty den har ej annan grund att följa, än den subjectiva öfvertygelsen hos hvarje af dess ledamöter, om beskaffenheten af sgora i fråga. Genom Nämnd påskyndas förrättningen i betydlig mån, emedan Nämnden genast kan sammanträda och saken med dess dom afslutas“. På många orter skulle det dock antagligen hafva saknats skickliga och lämpliga personer för bildande af en sådan Nämnd, som Lagkomitén tänkt sig. Komitén förslag följdes ej heller då en ny förfatning i ämnet några år efteråt utkom.

parterne; men om Ågodelningsrättens sammanträde hålls & lagtima ting, som ordföranden såsom domare förrätta, tillkommer honom ej någon sådan ersättning. Ändring i Ågodelningsrättens utslag sökes genom till Kongl. Maj:t ställda underdäniga besvär, hvilka skola ingifvas till Rättens ordförande, som öfver dem infordrar vederbörandes förklaring och derefter insänder handlingarne till Justitierevisionsexpeditionen. Den 9 November 1866 utkom en ny stadga om skiftesverket, hvars bestämningar om rättegången i skiftesmål äro lika med 1827 års författnings i nyssnämnda delar¹⁾.

Denna framställning, som måhända kan synas vara alltför vidlyftig, hafva vi trott här kunna försvara sin plats såsom Åtminstone delvis behöflig för senare afdelningen af denna uppsats och emedan någon sådan oss veterligen förut icke finnes, ty ämnet behandlas i A. W. Liljenstrands afhandling „Om skifte af jord“ endast å pag. 85 och 86 och kan sägas vara helt och hället förbigånget i K. F. Lagus’ afhandling „Om Jordaskiften enligt svensk-finsk lagstiftning“²⁾. Äfven svenska författare såsom C. O. Delldéu, „Rättegångssättet i Sverige“, 2:a uppl., och C. J. Lindblad, „Om laga skifte“, afhandla saken i största möjliga korthet³⁾.

Såsom ofvan åberopade storskiftsförfattnings för Finland utvisa, fäste lagstiftaren särskild vigt dervid, att till Ågodelningsräts ordförande skulle utses fullt kompetente personer. Sådant kunde måhända ske under förra seklet och de första decennierna af detta århundrade, men redan då 1848 års landtmäteri reglemente utkom, var det oftare fallet

---

¹⁾ 1827 års skiftestadga finnes intagen i de fiesta under tiden den samma var gällande i Sverige utkomna lagverk. Kändedom om den nu gällande stadgan af den 9 November 1866 hafva vi inhemsat ur J. W. Schlyters lagedition.

²⁾ Begge dessa afhandlingar äro utgifna 1857 såsom specimina för professionen i ekonomisk rätt och national ekonomi.

³⁾ Sedan detta redan var skrifvet, hafva vi sett annonseradt i bokhandeln: „Skiftestadgan, anteckningar efter Professor Hammarskiölds förreläsningar af S.“, hvilket arbetes innehåll är för oss obekant.

att till ordförande utsägos yngre jurister. Då desse likväl qvarstodo såsom ordförande i flera år, kunde de efterhand inhenta de för tjenstens behöriga utöfvande erforderliga kunskaper, men särdeles under senaste decennium har det blifvit allt vanligare att till Ågodelningsräts ordförande utsedda personer afsäga sig sina befattningar¹⁾). Huru svårt det är att få Ågodelningsräts ordförande platser besatta och hvilka undantags åtgärder till följd deraf måste föreskrifvas, synes af följande reskript:

„I Hans Kejserliga Majestäts Höga Namn,
Dess Senat för Finland.

Till Wiborgs Hofrätt.

Uti skrifvelse af den 1 Oktober 1878 är af Eder anmält, huruledes särskilda personer, hvilka I, enligt val af jordegarene i Eno, Ilomants, Kihtelysvaara, Tohmajärvi och Pelgjärvi socknar, förordnat att vara Ordförande i nämnde socknars Ågodelningsräatter, afsagt sig dessa uppdrag, samt att bemälde jordegare, då dem lemnats tillfälle att till dessa befattningar välja andra personer, vägrat att skrida till slikt val; hvarefter I utsett Häradshöfdingen i Ilomants domsaga Gustaf Johan Järnefelt till Ordförande i sagde Ågodelningsräatter; men emedan Häradshöfdingen Järnefelt, enligt hvad Guvernörsembetet i Kuopio län hos Eder anmält, äfven afsagt sig berörda sysslanden, hafven I ansett Eder vid sådant förhållande ej kunna i saken vidare tillgöra än att om förhållandet i underdåighet anmäla i afseende å nådigt förordnande i ämnet.

Då Kejserliga Sanaten i dag förehaft detta ärende, har Senaten funnit godt förordna, det må uti alla de socknar inom Eder domkrets, hvilkas jordegare icke vilja begagna sin rätt att välja Ågodelningsräts Ordförande, denna befatt-

¹⁾ Såsom ett hedrande undantag erinra vi oss en för kunskaper och skarpsinnighet känd tjensteman, som under en lång följd af år var Ågodelningsräts ordförande uti en mängd socknar i norra delen af Wasa län och qvarstod vid dessa befattningar ännu sedan han tagit afsked från sin ordinarie tjenst.

ning tills vidare bli obesatt och på Eder ankomma att, då i dessa socknar något mål till Ägodelningsrätt hänskjutes, på vederbörande Guvernörs anmälän, för hvarje gång utse domhavanden i orten eller sunan lämplig person att såsom ordförande i Ägodelningsrätten deteamma upptaga och slutföra; hvilket Eder till svar och efterrättelse samt vederbörandes förståndigande härigenom meddelas, jemte det Eder skrifvelse bilagda handlingar jemväl återsändas. Helsingfors, den 23 November 1878.

I Hans Kejserliga Majestäts Höga Namn,
Dess Senat för Finland:

J. D. Dahl.	Viktor Wasastjerna.	A. Brunou.
Emil Lönnblad.	Fredrik Gejtel.	Th. von Hellens.
Emil Forsman.	G. Ehrström.	G. F. Sourander“.

På grund af detta reskript utser Wiborgs Hofrätt numera endast för tillfället Ägodelningsräts ordförande, hvars plats eljest får stå obesatt, och har vanligen till befattningen förordnats domhavanden i orten.

Det torde här vara på sin plats att omnämna orsakerne till att Ägodelningsräts ordförande befattningar ogerna emottagas och att ofta vid första lägliga tillfälle afsägelser ske.

De vid Ägodelningsräterne förekommande mål äro svårare än de flesta tvistemål vid underrätterne och erfordra hos ordföranden, utom allmänna juridiska kunskaper, särskild insigt i landtmäteriförfatningarne och åtminstone så mycken kännedom om landtmäteriet att han lätteligen kan från kartor och landtmätare handlingar inhenta hvad som för målens handläggning behöfves, hvarutom erfarenhet i landt-hushållning är ordföranden till mycken hjelp. Således flere kunskaper, hvilka många jurister icke innehafva och ej äro angelägna om att förskaffa sig, då sådant ej för dem medför några ekonomiska fördelar, utan de med mindre besvär kunna förvärfta sig inkomster, motsvarande de, som åtfölja Ägodelningsräts ordförande befattningar.

Ägodelningsräts ordförandene, hvilka icke åtnjuta någon lön, måste äfven hysa farhåga för att stundom icke er-

hålla någon ersättning för sitt arbete och sina utgifter, derigenom att i 96 § af 1848 års reglemente stadgas, att om, då ägodelningsmål i Senaten till afgörande förekomma, det prövas att Ägodelningsrätten begått sådana rättegångsfel, som i 21 § 25 kap. R. B. omförmålas, eller ock vid hufvudsakens afgörande fällt orätt dom af vårdslöshet, oförstånd eller annan dylik orsak, så förordnas det äfven om arvodets återbärande. Detta stadgande är till och med strängare än enligt den äldre förfatningen af den 27 Juni 1775, hvilken endast bestämde, att Ägodelningsrätten borde återbära sitt arvode om dess dom upphäfdes "för sådana rättegångsfel, som 25 kap. R. B. utstakar". Vi vilja visst icke påstå att Senaten förfar med stränghet i detta afseende, men fall förekomma dock der Ägodelningsrätten åläggas återbärningsskyldighet, och då sådant inträffar, blir förlusten så mycket större för ordföranden som hedern bjuder honom att äfven utgifva sekreteraren och ledamöternes arvoden, derest han icke vid målets afgörande blifvit öfverröstad af ledamöterne.

Det dagtraktamente, Ägodelningsräts ordförande åtnjuter, är i de flesta fall numera otillräckligt. Detta traktamente, som enligt 101 § i gällande landtmäteri reglemente utgör en rubel 24 kopek silfver, motsvarande 4 mark 96 penni, understeg då nämnda reglemente utkom med endast 6 kopek det häradshöfding jemlikt resereglementet af den 8 Mars 1841 tillkommande traktamente. Sedermera förhöjdes likväld häradshöfdings traktamente genom resereglementet af den 19 Mars 1860 till 12 mark för dagen, hvilket jemväld är bibehållet i nu gällande resereglemente af den 6 December 1875 och åtnjutes äfven af unga häradshöfdinge vikarier. Deremot bestämdes i de två nästnämnda resereglementena att 1848 års landtmäteri reglementes stadgande om beloppet af Ägodelningsräts ordförandes traktamente fortfarande skulle tillämpas¹⁾.

¹⁾ I ett afseende har lagstiftaren dock varit frikostig mot Ägodelningsräts ordförande. Senast åberopade § i 1848 års reglemente tillägger nemlig ordföranden skjuts för tre hästar och deri har ej någon ändring skett genom 1875 års resereglemente. Genom inbesparad skjutslega kan ordföranden sälunda, om han gjort en längre resa till och från sammanträdet, hafva någon ersättning för det knappa dagtraktamentet.

Lösen för Ägodelningsrättens protokoll är äfven så låg, att den, ifall endast ett exemplar af protokollet får expedieras, ej utgör tillräcklig ersättning för besväret med detsammas uppsättande och utgifterne för dess reneskrifning. I expeditions taxan af den 31 Maj 1858 bestämmes lösen för första arket af Ägodelningsrättens protokoll till endast 50 kopek, således lägre än för Häradsräts protokoll, för andra till 30 och för hvarje af de följande arken till 20 kopek. Väl har i den nya expeditions taxan, som utkom den 15 Januari innevarande år och från den 1 Juli träder i gällande kraft, lösen jemväl för Ägodelningsrättens expeditioner blifvit förhöjd och nämnda rätt i berörda afseende ståld i samma kategori med Häradsräten, men då Ägodelningsrättens protokoller vanligen blifva långa och ett fullständigt utskrifvet exemplar af domboken skall insändas till Hofrättens Advokatfiskals kontor, blir den förhöjda lösen långt ifrån vinstgivande.

Enligt § 100 i gällande landtmäteri reglemente åligger det ordföranden, att öfver Ägodelningsrättens sammanträden och göromål föra en, i enlighet med föreskrifvet formulär upprättad dagbok samt vid vite af tio rubel qvarthaliter till Guvernören i länet ej allenast insända dagboken, särskildt för hvarje socken, utan ock om något mål ej är på Ägodelningsrättens åtgärd beroende, derom inberätta¹⁾). Detta, något onerösa, ålliggande ser man icke så sällan Ägodelningsräts ordförande förglömma och derigenom ådraga sig fiskaliskt åtal.

Af det anförda torde klarligen framgå, att en reorganisation af Ägodelningsräts ordförande befattningarne blir nödvändig och ej kan länge uppskjutas, derest icke lagskipningen beträffande de vigtiga skiftesmålen skall i väsendligt mån lida. Vi vilja nu söka visa, att en sådan reorganisaition kan ske utan synnerliga kostnader hvarken för staten eller jordegarene.

¹⁾) Enligt den svenska skiftestadgan af den 9 November 1866 åligger det ordförande i Ägodelningsrätt att insända dagbok till Justitiekanslers embetet inom en månad efter hvarje års slut. Om anmälan i händelse något årende ej skulle under året förekommit nämnes icke.

Såsom ofvanföre blifvit omnämndt, eger ett undantags förhållande rum vidkommande Wiborgs län, hvarest finnes tillsatt en af staten aflönad Ågodelningsräts ordförande för hela länet jemte en, likaledes af staten aflönad, sekreterare. För hvart och ett af Finlands öfriga län kunde äfven tillstättas en Ågodelningsräts ordförande¹⁾), som skulle af staten åtnjuta aflöning, hvilken dock icke behöfde uppgå på långt närr till så högt belopp, som de löneförmoner, Ågodelningsräts ordföranden i Wiborgs län åtnjuter. Nämnda ordförande har för närvarande sig tillagdt i lön 4,500 och i arvode 1,500 mark eller sammanräknadt 6,000 mark, hvarutom till honom utbetalas skjutspeuningar men ej traktamente för förrättnigarne. I Wiborgs län förekomma sannolikt vida flera ågodelningsmål än i de öfriga länen. Vi föreställa oss dock att till de nu föreslagna Ågodelningsräts ordförande tjenersterne kunde erhållas fullt kompetente personer för en aflöning af 1,000 à 1,200 mark åt hvarje om stadgandet i 104 § af gällande landtmäteri reglemente fortfarande bibehölls. I sagda § bestämmes nemligen, att vederbörande sakégare skola i förhållande till sina hemmans storlek eller andelar i förrätningen gälda Ågodelningsrättens skjuts och dagtraktamente, deruti åboer & kronohemman taga lika del med frälse- och skattelägenhets innehafvare, och att om Rätten sammanträde föranledes af i alla delar foglösa klagomål, så böra kostnaderne för sammanträdet ovägerligen drabba den dertill skyldige. Utom sin aflöning af staten borde ordföranden vara berättigad till skjuts och traktamente för förefallande förrätningar till lika belopp med det i senaste resereglemente åt härads Höfding bestämda, och skulle skjutsen och traktamentet gäldas enligt de i nästnämnda §

¹⁾ Vid det i Mars månad innevarande år hållna, s. k. Agronommötet, yttrade, enligt referat i N:o 71 af Helsingfors Dagblad, vid disussion af frågan om storskiftsregleringar Herr Zitting (Direktor för Mustiala landbruksinstitut): ett missförhållande förfanns deri, att såsom ordförande i Ågodelningsrätt ofta fungerade en ung uti dessa saker oerfaren domare, hvarföre talaren föreslog tillsättande af permanenta Ågodelningsräts ordförande på sätt som redan inom Wiborgs län praktiseras, samt att desse funktionärer tillika borde vara jordbrukare.

fastställda grunder. De förökade kostnader, som derigenom i en del fall komme att tillskyndas sakenägarene, skulle icke blifva för dem särdeles betungande, då hvarje mål vanligen rör en mängd sakenägare, på hvilka betalningen af arvoden komme att repartiseras. Meranämnda stadgande bör qvarstå jemväl deraföre, att ej Ägodelningsrätt skall af sakenägare i oträngt mål påkallas. Skulle vederbörande äfven nödgas till en eller annan af de föreslagna Ägodelningerrätts ordförande tjensterne utnämna någon, som ej förut handlagt ägodelningsmåt, kan denne dock inom vida kortare tid förskaffa sig de insigter, som äro nödiga för tjenstens behöriga handhafvande, än den person, som är Ägodelningerrätts ordförande i endast några få socknar, hvarest sammanträden sällan förekomma.

Vid Ägodelningsräteerne finnes en öfverflödig befattning, nemligens sekreteraren¹⁾). Vanlig praxis är den, att Ägodelningerrätts ordförande till sekreterare för tillfallet antager någon student eller tingsskrifvare, med hvilken han kan göra ackord om arvoden, så att någon mindre del af den sekreteraren tillbörande skjutslega kommer ordföranden till godo, samt att en sådan sekreterare endast efter ordförandens diktamen för memorialet vid sammanträdet, men ordföranden sjelf sedan uppsätter protokollet. Sekreterare tjensten kunde deraföre indragas, hvarigenom minskning i sakenägarenes kostnader skulle uppstå.

Skulle deremot den ofvan föreslagna reformen i afseende å Ägodelningerrätts ordförandene anses vara för såväl staten som sakenägare för kostsam, så kunde det, såsom i Sverige skedde genom 1827 års skiftestadga och efter långvarig erfarenhet bibehölls i 1866 års enahanda stadga, bestämmas, att ordinarie domaren i orten skall vara ordförande i Ägodelningerrätten. Såsom skäl för nämnda lagstiftningsåtgärd anföres i ett samma dag, som förstsagda skiftestadga utkom, eller den 4 Maj 1827 till Hofräterne aflatet, i Backmans "Ny Lagsamling", 1:a häftet, pag. 195, intaget Kongl. cirku-

¹⁾ Calonius anser i sitt förut åberopade utlåtande Ägodelningerrätts sekreteraren "i sjelfva verket altid onyttig".

lär, att "föreskriften att Häradshöfding skall vara ordförande i Ågodelningsrätten grundats derpå, att de derstädes förekommande vigtiga och grannlaga mål skulle under ledning af domare, som genom ett längre utöfvande af domare embetet haft tillfälle att förvärffa sig kännedom i jordbruk och landthushållning, erhålla en riktig och ändamålsenlig handläggning". Visserligen förklaras det i ett Kongl. bref af den 23 December 1801, som finnes intaget i Gyldéus författnings-samling, ej vara tillåtet ordinarie Häradshöfdingar att åtaga sig ordförandeskap i Ågodelningsrätter, emedan ärender kunna böra från Ågodelningsrätter hänskjutas till Häradsrätter eller tvärtom och Häradshöfding då blifver jäfvig, hvarigenom hinder i ärendernes gång och kostnader förorsakas. Sådana fall, som de i nämnda bref befarade, borde dock högst sällan förekomma, om icke, såsom man någongång sett, vid klyfning af hemman inom skifteslag, hvarest, ehuru storskifte länge sedan försiggått, rörläggning icke skett, förrättningslandtmätaren af misstag hänvisar missnöjda parter till Ågodelningsrätt i stället för till Häradsrätten. En annan kanske viktigare anmärkning kunde göras emot nätnämnda förslag, nemligen att häradshöfdingarne hos oss äro så öfverhopade med arbeten, att de ej skulle medhinna handläggning äfven af Ågodelningsräts mål, men tillökningen i häradshöfdingarnes göromål blefve derigenom dock sannolikt i de flesta domsagor obetydlig och en reglering och delning af domsagorna i landet torde ej länge kunna uppskjutas. Derom utarbetades redan 1874 af en komité ett förslag, som vid 1877 års landtdag förelades ständerne i sammanhang med proposition till förordning angående förändrade bestämningar om häradsrätterne; men då nämnda proposition ej af ständerne antogs, kom äfven frågan om reglering och delning af domsagorna för den gången att förfalla. I nu föreslagna fall borde naturligtvis häradshöfdingarne för sammanträden, som de komme att hålla såsom ordförande i Ågodelningsrätt, tillkomma skjuts och traktamente, som skulle erläggas i enlighet med hvad som stadgas i 104 § af 1848 års landtmäteri reglemente. Någon skild sekreterare skulle icke heller i

detta fall behöfvas, utan finge, såsom i Sverige är bestämdt, ordföranden föra protokoll vid sammanträdena.

Genom hvardera af de nu framställda alternativa förslagen till reorganisation af Ägodelningsräts ordförande tjensterne komme väl socknemännen att betagas den dem redan från äldre tider tillerkända rätt att välja ordförande i Ägodelningsrätterne, men af denna rättighet begagna socknemännen sig sällan, utan är det vanligt att vid val af Ägodelningsräts ordförande antingen de valberättigade helt och hållet uteblifva från valförrätningen, eller ock de få af dem som dervid tillstädeskamma, förklara sig ej vilja utöfva sin valrätt då de icke känna någon till ordförande befattningen lämplig person. Borttagandet af denna rättighet borde således icke utgöra något hinder vid reformens genomförande.

Ernst Tegengren.

Om straffångars sysselsättande med arbete enligt vår äldre och nu gällande lagstiftning samt om fångarbetets konkurrens med de frie arbetarnes.

Det är ingen nyare tidens uppföllning, att med arbete sysselsätta personer, som blifvit dömda till förlust af friheten. Tvärtom har insigten härom redan för århundraden tillbaka gjort sig gällande ej mindre uti olika länders lagstiftningar än hos de tänkare, som tidigast egnat frågan om frihetsstraffets verkställande och dermed fängelseväsendet en grundligare uppmärksamhet. Visst är, att sedan arbetet såsom ett straffmedel¹⁾) en gång vunnit insteg i lagstiftningarna, har det äfven i fullaste mått såsom sådant blifvit användt. Härom vittna, bland annat, de talrika arter af arbetsstraff, hvilka i den hos oss ännu gällande lagen från 1734 och särskilda derefter utgifsna författningar förekomma under namn af arbete å slott eller fästning, i kronans smedja, i tukthus, rasp- eller spinnhus m. fl. Och äfven uti öfriga europeiska länders lagstiftningar från äldre tider återfinnas liknande eller motsvarande arter af straff, förenade med mer eller mindre hårdt arbete.

Historiskt taget är sålunda erkändt, att straffångar böra sysselsättas med arbete; och jemväl samtliga nyare strafflagstiftningar, äfven de modernaste sådana, innehålla mer eller mindre utförliga stadganden i detta afseende. Dermed är frågan, hvarföre straffångarne böra hållas till arbete, likväl ej näjaktigt besvarad. Det är nämligen helt visst icke likgiltigt, på hvilken grund lagstiftarene tilldelat arbetet ett så framstående rum vid tillämpningen af de svårare arterna utaf

---

¹⁾ För korthetens skull betecknas arbetet här såsom ett straffmedel, ehuru det ej undgått förf. att uttrycket icke är fullt exakt.

frihetsstraffet, ty denna grund utpekar tillika det mål, hvartill man genom straffarbetet velat komma, samt angisver sålunda äfven det sätt, hvarpå arbetet inom fängelserna bör utövas och bedrivas, för att leda till det afsedda målet.

Detta kan nu visserligen förefalla så enkelt och naturligt, att derpå ej behöfde spillas många ord. Vid den diskussion, som rörande arbetsverksamheten i fängelserna på senare tider äfven i vårt land pågått såväl i pressen som inom särskilda korporationer, har det emellertid synts som om sjelfva kärnan af frågan blifvit obeaktad, under det åtskilliga dermed sammanhängande biomständigheter nog grundligt kommit till tals. Att straffångarne böra med arbete sysselsättas, derom hafva nog äfven denna gång alla varit ense; men rörande orsaken, hvarför just den eller den sysselsättningen anses för ångarne önskvärd eller nödvändig, torde åsigterna väl näppeligen varit lika öfverensstämmende. Man synes tro, att allt här endast berodde på administrationens ordnande hand, dervid förglömmende att verkställandet af straffet är och bör vara fastställdt genom en lika bestämd och på enahanda sätt tillkommen lag som den, hvilken påbjuder straffet sjelft.

Vid frågans begrundande bör väl sålunda främst sjelfva den lag, hvarigenom arbetet såsom ett moment vid frihetsstraffets utmätande är påbjudet, ställas under debatt. Det bör undersökas hvad lagen med ett sådant stadgande afsett och huruvida åsichten med detsamma öfverhufvud är öfverensstämmende med straffets ändamål, sådant detsamma af vetenskapen och det allmänna rättsmedvetandet för närvarande uppfattas. Är detta sistnämnda fallet, så skall förvisso icke heller någon ändring af den bestående lagen befinnas nödvändig, lika litet som de administrativa myndigheter och embetsmän, hvilka närmast ega att öfvervaka straffets laglikmätiga verkställande, i någon händelse kunna eller böra underläta att dervid, äfven i de minsta detaljer, främst taga hänsyn till lagens anda och mening.

I.

De lärde hafva tvistat och tvista fortfarande om straffets väsende och ändamål. Vare det långt ifrån mig att här

drista fälla något bestämdt omdöme om denna mycket svåra fråga. För det systemål, som med förevarande uppsats afses, är det äfven tillräckligt att framhålla, att det hvad straffets ändamål beträffar hufvudsakligen äro tvänne teorier, som uti de positiva strafflegislationerna kämpat om tillvaron: afskräckningsteorin och bättringsteorin; och allteftersom den ena eller den andra af dessa teorier uti respektive strafflagar haft öfverhanden, hafva äfven straffmedlen och sålunda äfven straffarbetet deraf rönt intryck. Att strafflagarne derjemte, enhvar eftersin tids uppfattning, städse sökt att genom straffet tillfoga den brottlige ett lidande, såsom en rättvis vedergällning för det onda han åsamkat, behöfver väl knappast tilläggas.

Det är allom bekant att samtliga äldre tiders lagstiftningar, äfven de från senast förflutna århundrade, hufvudsakligen varit grundade på afskräckningsteorin. En naturlig följd häraf var att man äfven vid straffets utmåtning främst tog hänsyn till hvad gällande lag med straffet afsåg. Så äfven med arbetet, för såvidt detsamma intog en plats vid verkställandet af straffet. Åstunden att genom arbetsverksamheten i fängelserna erhålla en vinst torde väl redan då något hafva inverkat på valet af arbetet för fängarne. Åtminstone uppgives att de veterligen första tukthus i Europa, de i London och Amsterdam under 16:de århundradet inrättade korrektionshusen, hvilka under en senare tid äfven användes till försonandet af rent kriminela förbrytelser, skola hafva lemnat en betydlig afskastning. Men afser man från den inverkan vinstbegäret sålunda kan hafva utöfvat på armen af straffångarnes arbete, så måste erkännas, att en stor del af det arbete, som ännu ett godt stycke in på detta århundrade utöfsvades uti flertalet af Europas fängelser, var af den art, att det näppeligen kunde medföra för fängen annat än ett i högsta måtto intensivt lidande. Frankrikes Galeriefängelser (*Les Bagnes*), der straffångarne, försedde med jernkulor vid fötterna eller kedjade två och två tillsammans, voro dömdé att förrätta det hårdaste arbete, äro genom talrika skildringar för en hvar väl bekanta. Icke mindre betecknande är den i Englands fängelser under förra delen at-

innevarande århundrade allmänt förekommande trampqvarnen, hvarom en känd svensk författare¹⁾ inom fängelselitteraturens område gifver följande beskrifning: "För att vederbör-ligen sysselsätta innevånarene i Englands fängelser, har man der inrättat så kallade trampqvarnar, hvilkas uppfödning sä- ges vara gjord af Ingeniören Cubitt, och först införd vid ett fängelse i Bury år 1819. Denna inrättning består antingen af en verklig trampqvarn (tread-mill), hvarpå males mjöl, eller ock af ett trampjhul (tread-wheel), hvars kraft ej an-vändes, hvilken senare form vanligtvis förekommer. Vid en dylik trampvals arbete stundom ända till 50 personer 20 minuter i sender och aflösas sedan af ett lika antal, som ar-betar lika länge. De hvilande måste sitta med ryggarné vän-da mot de arbetande och hafva vakten framför sig för att hindras samtala. Detta onyttiga användande af fängarnes krafter, hvilket ock i England kallas "mala väder" (to grind wind), har länge varit föremål för stränga anmärkningar, men det oaktadt inrättades år 1844 en dylik trampvals i Gildspurestreet Comptor". Icke mindre tryckande var det arbete, som strafffängarne i Sverige och sålunda även i Fin-land under senast förflyttna århundraden voro underkastade. I slutet af 1600- och början af 1700 talet förrättade de till arbete i kronans fästning dömde strafffängarne sitt straffar-bete & Marstrands fästning, der fängarne städse voro bela-stade med tunga jernbojor, "hvilket allt", såsom ofvancite-rade författare säger, "gjorde detta straff namkunnigt för sin grymhet, så att "Marstrands arbete" blifvit ett svenska ordsspråk, såsom betecknande det värsta af allt". Det ännu i 1734 års lag förekommande straff, som derstädes benäm-nnes arbete vid "kronans fästning eller smidja", undergicks åter under större delen af samma sekel i kronans amirali-tets smedjor i Karlskrona och även & andra orter; och sy-nnes det arbete, som i dessa sistnämnda straffanstalter tillde-lades fängarne, hvilka även här voro belagda med tunga jernbojor, hafva gjort sig kändt för att vara af lika svår be-skaffenhet som det i Marstrand.

¹⁾ Brink, Historisk öfversigt af fängelse-systemerna. 1848.

Under det arbetet i straffanstalterna under tryck af den uti strafflagstiftningarna nästan oinskränkt herskande afskräckningsteorin sålunda utvecklat sig till ett af de förnämsta bland de många pinomedel, hvarmed man velat förhindra såväl brottslingarne sjelfva att vidare fortgå på brottets bana som även andra att beträda densamma, började emellertid bättringsteorin att småningom göra sig gällande, först inom straffrättvetenskapens område samt sedermera ock uti de af vetenskapens framsteg alltid mer eller mindre påverkade positiva lagstiftningarna. Erfarenheten ådagalade allt tydligare, att brottens antal, straffens skräckfulla natur till trots, snarare ökades än minskades, att förbrytaren, förbittrad och hatfull af den hårda och grymma behandling han i straffanstalten erfarit, kände vid sitt utträde ur densamma blott allt större lust att skada det samhälle, som utan hänsyn till de möjigen förmildrande orsaker, hvilka framkallat hans brottslighet, offrat honom till ett medel för sin säkerhet; att med ett ord återfallen till brott blefvo allt talrikare. Detta i förening med en vunnen djupare insight om den mänskliga naturens beskaffenhet samt de sedan den stora revolutionen allt mera sig utbredande nya idéerna om mänskans bestämmelse och rätt att ej, vore hon ock den ringaste af de ringa, användas som blott medel för det helas välfärd och framgång åstadkom slutligen en revolution också inom kriminalrättens område. Afskräckningsteorin fick jemka med sig och hvarje straffteori, som nu såg dagen, upptog bättringen såsom ett moment i straffets ändamål bredvid eller framom afskräckningen. Lagstiftaren, samhällsförbättraren och mänskovanen egnade sin uppmärksamhet främst åt frågan, hvilket sätt vid straffets tillämpning bäst vore egnadt att framkalla brottslingens förbättring; och naturligt var att den praktiska verksamheten härvid främst skulle egna sina om-sorger åt en med de nya principerna öfverensstämmende omorganisation af straffanstalterna. Det ligger ej i planen för denna uppsats att lempa någon framställning hvarken öfver den moderna fängelsereformens utveckling eller de olika fängelsesystemerna, än mindre att söka utreda hvilket af dem bäst och säkrast leder till det för dem alla gemensamma må-

let, brottelingens förbättring genom straffet. Så mycket må här endast framhållas, att, oaktadt alla de olikheter som utmärka de skilda fänglesystemerna, hafva de dock alla, för såvidt de härintills fått insteg i de positiva lagstiftningarna, upptagit arbetet såsom en faktor vid de svårare frihetsstrafens verkställande, blott att detta arbete nu ej mer skulle hos de dermed sysselsatta verka fasa och skräck för det-samma, utan tvärtom framkalla deras förbättring.

De skäl, som föranledt de moderna lagstiftningarna att i arbetet söka ett mäktigt verkande medel till fångarnes förbättring och derjemte en både direkt och indirekt gagnelig inrättning för samhället sjelft, hafva ofta blifvit upprepade. Det har dervid framhållits hurusom erfarenheten ådagalagt, att lätja, håglöshet samt ett oordentligt och lätsinnigt lefverne i flertalet fall förorsakat brottet liksom återfallet dertill. Sjelfva den källa, hvarur brotten framsprungo, måste sälunda främst tillämppas; och för detta ändamål vore, bland annat, ett lämpligen anordnadt arbete synnerligen verksamt. Genom att hålla fängen till arbete kunde man emåningom hos honom döda den inneboende afskyn för en regelbunden sysselsättning samt vänja honom vid arbetsamhet och nyttig verksamhet. Om man dertill iakttoge, att brottslingen, i händelse han vid sitt inträde i fängelset vore i saknad af nödig arbetsskicklighet, derstädes blefve inlärd något yrke, hvarmed han kunde efter strafftidens slut ärlijgen försörja sig och för sig lägga grunden till en säker framtid; om man vidare vid valet af arten utaf det arbete, som förelades fängen, toge häneyn till hans individuela anlag och fallenhet, undveke sådana slag af sysselsättningar, som vore egnade att hos fängen framkalla vedervilja och förbittring, så vore det att hoppas, att arbetet i förening med den religiosa och intellektuela undervisningen, den kristliga själavården samt en sträng tukt och ordning skulle i hög grad underlätta och befordra brottslingens förbättring. Det vore icke heller öfverensstämmande med en förfuntag hushållnings regler, om hela den icke obetydliga summan af arbetskrafter, som representeras af straffångarne, hvilkas antal i större länder uppgår till hundratusende tal, lemnades helt och hållt obe-

gagnad. Den politiska ekonomin bjuder, att hvarje kraft i samhället skall så vidt möjligt göras produktiv. Så äfven straffångarnes. De borde arbeta och deras arbete borde ställas så, att den största möjliga produkt deraf erhölles. Detta dock icke uppfattadt i den mening, att afseendet hufvudeakligast borde fästas vid en hastigt och omedelbart i dagen trädande vinst, utan borde blicken äfven och framför allt vara riktad på framtiden, och arbetet derföre ledas i en riktning, som ej vore egnad att försvaga eller kanske till och med helt och hållt förstöra den förhandenvarande arbetskraften, hvilken tvärtom borde såvidt möjligt utbildas och förfullkomnas, för att ej mindre under straffiden än och efter dess utgång blifva för samhället mest fruktbar och gagnelig. Med en sådan äudamålsenligt anordnad användning af fångarnes arbetskrafter skulle ej heller det rent finansiela resultatet blifva ringa. Den sidan af frågan vore nämligen och värd allt beaktande. De stora kostnader, som fångarnes underhåll medför, trycka tungt på hvarje stats budget. Det vore derför ej mer än billigt att fångarne genom sitt arbete och den afkastning deraf kunde erhållas till någon del ersatte statskassan de utgifter, de genom sina brott tillskyndat densamma.

Utgående från ofvan anfördta synpunkter har man ejelfallet ej funnit det vara likgiltigt, med hvilka slag af arbeten fångarne sysselsättas, utan har man fastméra ansett sig böra lägga hufvudvigten just derpå, att det arbete, som tilldelas fångarne, vore af den art, att man af detta samma äfven kunde vänta de dermed åsyftade verknignarna; och är det främst i detta afseende den praktiska anordningen af arbetsverksamheten i de moderna straffanstalterna visat sig vara en synnerligen svår uppgift. Så länge det gälde att använda arbetet i fängelset såsom endast ett afskräckningsmedel, var ett lämpligt val jemförelsevis lätt verkställdt. Fångarne kunde ur denna synpunkt behandlas så att säga i klump utan ens den ringaste hänsyn till någon som helst individuel egendomlighet. Lyckades man ej för tillfället finna ett i och för sig nog hårdt och qvalfult arbete, belastade man de arbetande med tunga bojar, hvarmed man förvand-

lade äfven ett i och för sig mindre tungt arbete till hårdt och tryckande, eller uppfann man arbetsmaskiner, som särskildt voro afsedda att i högsta måtto anstränga och pina de dermed sysselsatta. Men så snart äfven audru synpunkter än afskräckningens började göra sig gällande vid anordningen af arbetsverksamheten i fängelserna, fick man erfara att frågan ej var lätt att lösa. Redan förr än bättringsteorin vunnit insteg i lagstiftningarna, hade man nämligen mera allmänt begynt finna, att straffångarnes arbete kunde, förutom det för dem nödvändiga måttet af lidande, också blifva till direkt nytt för samhället, om man genom deras arbete lyckades erhålla en vinst, hvarmed kostnaderna för deras underhåll blefve betäckta. Då emellertid de verkstälda försöken i denna riktning, hufvudsakligast i följd af de hinder det ännu icke uppgifna afskräckningsändamålet härför stälde i vägen, icke kröntes med den framgång, man deraf väntat sig, sökte man orsakerna till de mindre gynsamma resultaten främst uti förmadade bristfälligheter i sjelfva förvaltningen. Man ansåg staten med dess i många hänseenden invecklade och tungrodda förvaltningsmaskineri ej heller i detta fall vara den rätta att som sig bör drifva en affär, utan kunde detta lämpligast och med största fördel öfverlemnas åt den enskilde. Så uppstod idén att till en eller flere enskilda fabriks- och industriidkare för vissa tider och emot bestämd ersättning för hvarje fånge per arbetsdag bortlega straffanstalternas arbetskrafter, hvilket förfarande isynnerhet i Frankrike och Amerika, men äfven i flere andra länder mycket varit i bruk. Men ehuru detta förpaktningsystem i början af dess användning ansågs medföra synnerliga fördelar, särskildt för fängelsernas ekonomi, visade det sig dock snart nog, att detta sätt att tillgodogöra sig fängarnes arbetskrafter oundvikligen var förenadt äfven med hvarjehanda olägenheter af delvis högst betänklig art. För fängelseförvaltningen var det visserligen beqvämt att slippa de mångfaldiga omsorger en för fängelsets egen räkning drifven arbetsverksamhet alltid medförf; och om förpaktningsaftalet ännu dertill, hvilket icke var ovanligt, antog en sådan form, att förpaktaren i ersättning för dispositionen öfver fängarnes ar-

betskrafter åtog sig deras underhåll med kost, beklädnad m. m., så bortföllo derigenom ytterligare många af fängelsetjens temännens annars nödvändiga göromål. Dessa och andra fördelar oaktadt, blef dock förpaktningssystemet allt mer och mer erkänt som förkastligt af det skäl, att detsamma omöjliggjorde en lagenlig tillämpning af straffet, hvilket isynnerhet blef fullt tydligt då bättringsteorin började göra sig gällande i lagstiftningarna. Man kunde ej förneka, att vid förpaktningssystemets tillämpning straffets utförande till icke ringa del undandrogs de funktionärer, staten dertill utsett, och lades i händerna på personer, som i detta fall ej gerna kunde hafta annat än sin egen fördel i sigte. Att af de legda arbetskrafterna tillgodogöra sig den största möjliga vinst var naturligtvis förpaktarens enda eller åtminstone huvudsakligaste sträfvan, för hvilken allt, som i någon mån inskränkte arbetstiden, måste uppföras. Fångarnes ständiga beröring med hvarandra och med fria, för ungänge med dem mindre egnade personer, såsom förpaktarens verkmästare, egne arbetare m. fl., verkade högst oförmånligt på fångarnes sinnelag, hvarigenom förseelserna mot fängelssets ordningsregler i hög grad förökades. Detta åstadkom ständiga konflikter emellan fängelseförvaltningen och förpaktaren, hvilken ansåg fångarnes vänjande vid en sträng ordning och disciplin liksom försöken att genom andra medel än ett ihållande arbete verka till deras moraliska förbättring vara mindre viktiga bisaker, som endast gjorde intrång på den dyrt betalade arbetstiden. Något yrke, som under strafftiden skulle hafta verkat fördelaktigt på fångens andliga utveckling och efter dess slut gifvit honom ett medel att försörja sig, blef fången vid detta förfarande ej heller i tillfälle att lära sig och än mindre kom haus individuela anlag och fallenhet för någon viss arbetsgren i betraktande. Förpaktarene utgjordes vanligen af innehafvare utaf större industriella inrättningar, der en strängt ordnad arbetsfördelning var införd, så att fången under hela sin arbetstid uteslutande sysselsattes med det maskinmässiga förfärdigandet af enkla, ständigt likartade delar af något föremål, om hvars utseende i fullfärdigt skick han måhända ej ens hade aning. Slutligen blef det äfven ge-

nom erfarenheten ådagalagdt att en för fängelsets, egen räkning drifven arbetsverksamhet kunde, i händelse den med klokhet och omtanke anordnades, lempa en lika stor, till och med vida större afkastning, än förpaktningsförfarandet inbragte; och härmed var det sista och viktigaste stödet för detsammas bibeckande kulthäfvet. Man började sålunda allt mer och mer frångå detta förut så beprisade system och vidtog åter i dess ställe med att drifva arbetsverksamheten för fängelsernas egen räkning, under det man, vis af erfarenheten och påverkad af lagarnas tydligt uttalade afsigt med arbetet i straffanstalten, derjemte uppstälde som regel, att alla sådana arbetsgrenar, som med hänsyn till de för hvarje särskildt fängelse egendomliga förhållanden kunde derstådes utövas och eljes i något aseende visade sig fördelaktiga för det med straffanstalten afsedda ändamålet, äfven borde i fängelserna tillstädjas och införas.

Men om ock hvarjehanda sysselsättningar, som under en tidigare period varit uteslutna från fängelserna, sålunda nu blefvo i desamma införda, voro dock icke alla svårigheter vid anordningen af straffängarnes arbetsverksamhet dermed undanrödda. Den icke minst svåra uppgiften, att emellan fängarne på ett riktigt sätt fördela alla de olika sysselsättningar, som i fängelset kunde och borde utövas, återstod ännu. För att straffarbetet skulle lända till fängens varaktiga förbättring, borde nämligen, på sätt redan ofvanföre i korthet antyddes, framför allt sträfvas derhän, att fängens arbetsskicklighet såvidt möjligt utvecklades och förhöjdes, på det hans arbetslust och förvärffsförmåga derigenom måtte ökas och den ständiga freetelse till brott, som ett i lätja och ytterlig fattigdom tillbragt lif medför, undanrödjas. Om fängen vid sitt inträde i straffanstalten redan var mer eller mindre inkommen i något handtverk, som, utöfvadt med omtanke och tillräcklig arbetsskicklighet, kunde för framtiden gifva honom hans dagliga bröd, borde han således, såvidt detta i fängelset låte sig göra, under sin strafftid dermed sysselsättas, på det hans förvärffsförmåga under den måhända långa strafftiden icke ginge förlorad, utan tvärtom genom ständigt fortsatt öfning allt vidare förhöjdes. I händelse fän-

gens förra sysselsättning åter icke kunde i fängelset bedrifvas, borde han iuläras något annat yrke, som i alla fall lemnade honom tillfälle att åter inträda i friheten med stegrad förvärfsförmåga och större lust för ordnad arbetsverksamhet. Men det gifves äfven ett stort antal brottslingar, som, ehuru redan från födelsen dömdes att lifnära sig endast genom sina händers arbete, likväл äro fullkomligt okunnige äfven i de enklaste handslöjder och hvilka måhända icke minst i följd häraf råkat in på brottets bana. Detta gäller isynnerhet den massa unge brottslingar, som befolkas fängelserna. Och är det främst med hänsyn till detta sistnämnda slag af fängar man ansett bättringsändamålet samvetagrant böra iakttagas vid straffarbetets anordnande. Då det är efter år till fängelserna inströmmade ett stort antal unge brottslingar, hvilka kanske ej ens lemnats tillfälle till någon vare sig moralisk eller annan undervisning, började lagstiftaren omsider fråga sig, om ej skulden här till större del vore att söka i bristfälliga institutioner hos samhället sjelft, för hvilket det derföre vore en pligt att åtminstone genom ett ändamålsenligt straff söka afhjälpa något af det, som derförrinnan försummats. Att en vanvårdad uppfostran i förening med en eländig ekonomisk ställning drifvit denna talrika skara af unge män och qvinnor till brott kunde ej gerna bestridas, då de fleste af dem tillhörde de lägsta och fattigaste samhällsklasserna. Vore nu staten, då den omsider är tvungen att taga alla desse unge brottslingar under sin omedelbara vård, berättigad att vid straffets anordnande helt och hållit lempa ur räkningen de orsaker, som ytterst föranledt brotten? Borde ej samhället fastmera, då det ej kunnat från roten upprycka allt detta onda och derigenom förekomma brottet, åtminstone såvidt möjligt söka hindra återfallet dertill? Den moderna strafflagstiftaren har ansett att så bör ske och derföre fastställt bättringen som ett af de viktigaste moment i straffets ändamål. Förbrytarene och särskilt de unge af dem borde i fängelserna ej allenast undergå ett rättvist lidande utan och derstädes uppfostras till laglydige medborgare; och vid denna uppfostran skulle just straffarbetet spela en viktig roll. Den rörande straffångar-

nes arbetsverksamhet ännu så ofta upprepade satsen "hufvudsaken är att de arbeta" har man sålunda ansett böra modifieras derhän, att "hufvudsaken är", att deras arbete anordnas så, att de äfven derigenom i någon mån kunna förbättras. Med hänsyn härtill säger äfven den svenska juristen Olivecrona uti sitt arbete "om orsakerna till återfall till brott och om medlen att minska dessa orsakers skadliga verkningar": Om staten, under utöfningen af straffrätten, skall söka att verka för brottslingens moraliska förbättring, synes deraf äfven följa att det bör för staten vara af vigt att anordna straffarbetet så, att brottslingen, då han slutar straffet, icke lemnas utan möjlighet till ärligt förvärf och att derigenom vinna nödorftigt uppehälle. En sådan möjlighet är nämligen hos den arbetsföra mannen eller qvinnan beroende, bland annat, äfven af *arbetsskicklighet*. Utan denna, äfven om arbetskrafter finnas, kommer den, som med sitt arbete skall försörja sig, icke längt, han må nu tillhöra hvilket yrke som helst. Följaktligen bör det vara staten anslaget att draga försorg om, att fångarne *under fängelsetiden skola njuta undervisning i hvarjehanda slöjder*, så att de kunna tillegna sig en arbetsskicklighet, hvilken må sätta dem i stånd att, efter återvunnen frihet, ega någon utsikt att finna arbete och derigenom äfven sitt dagliga bröd . . . Men de fångar, som under hela sin fängelsetid är ut och är in uteslutande arbetat med stenhuggeri eller med att hugga tuktad sten, eller att förrätta vissa operationer i en klädefabrik m. m. dylikt, äro sannerligen, då deras frihetstid stundar och de icke lärt något annat, i allmänhet föga skicklige att genom sitt handarbete kunna vinna sin försörjning". Det vore sålunda ett svårt missgrepp mot bättringsändamålet, om man sysselsatte fångarne och särskilt de unge och okunnige bland dem med sådana slag af arbeten, som icke kunna af dem fortsättas i friheten och hvilka sålunda icke heller blefve för dem en förvärfekälla, ty, såsom Olivecrona uti sitt ofvan berörda arbete vidare framhåller, "derest staten icke gör något för att sätta straffångarne i stånd att, när de komma i åtnjutande af friheten, ärligen förvärvva sitt dagliga bröd, får staten dyrt plikta för sin underlätenhet i detta

hänseende, derigenom att straffångarna hastigt återkomma såsom nya brottslingar, intill dess att de slutligen qvarstanna såsom lifstidsfänglar att födas och klädes på allmän bekostnad till dödsdagen. Derföre, om man äfven blott ser saken ur *ekonomisk* synpunkt, är det säkerligen för staten fördelaktigare att bekosta nämnda undervisning och vidkännas de såsom förlagsgifvare oundgängliga förlusterna än att betungas med ett växande antal fänglar, hvilkas underhåll blifver i längden för samhället en ganska betydande börd". Alltså, endast om fängen utgick från fängelselet i besittning af större arbetsskicklighet och förvärfsförmåga än han egde vid sitt inträde i detsamma, kunde bättringsprincipen hvad arbetet i fängelserna beträffar anses vara genomförd.

Vid det praktiska utförandet af dessa principer anses det sålunda icke vara nog att i fängelserna hafva tillgång till ett större flertal arbetsgrenar, utan det ligger äfven en synnerlig vigt derpå, att åt hvarje enskild fänge af dessa olikartade arbeten anvisas det för honom nyttigaste och mest lämpliga. Det är härvid icke tillfylles att känna med hvilket yrke fängen före sitt fall sysselsatt sig. Det borde äfven undersökas hvilken sysselsättning efter utståndet straff lättast lemnar honom tillfälle till ärligt förvärf. Hans framtidia vistelseort, hans ålder, hans anlag och fallenhet, hans större eller mindre läraktighet, hans bildningsständpunkt, hans större eller mindre kroppskrafter m. m. äro allt omständigheter, som härvid äro att beakta, om ett näjaktigt resultat skall kunna uppnås. Om i något fall, borde sålunda, enligt de moderna straffrättsprinciperna, vid anvisandet af straffarbetet åt fängen den strängaste *individualisering* vara ett oeftergifligt bud.

Frågan huruvidt individualisprincipen bör få insteg i strafflagstiftningen, eller med andra ord, i hvilken mån straffrätten bör taga hänsyn till brottslingens individualitet och personliga förhållanden, är väl en af dem, som kunna sägas för närvarande stå på dagordningen inom rättsvetenskapens område. Frågan är dock icke ny, ty allt sedan de första rörelserna emot den grymhets, som uppenbara sig i de svårare arterna af de gamla afskräcknings-

straffen, begynte, har straffrättens utbildning onekligen gått i en individualiseringe riktning. Såsom ett bevis härför behöver endast anföras de nya straffarter, som redan under nästförslutna sekel fått insteg i flertalet civilicerade länders lagstiftningar. Ur individualiseringens synpunkten hafva äfven de i samtliga nyare strafflagskodifikationer så talrikt förekommande relativä straffbestämningarne blifvit fastställda. Egendomligt är dock att denna allt högljuddare vordna fordran på individualiseringens införande i straffrätten synes stå i strid med en annan, äfven modern och ej mindreiktig ansedd rättsprincip, nämligen: allas likhet inför lagen. Det oförenliga i bågge dessa principer är dock endast skenbart, om de blott hvardera rätt uppfattas. Då jemlikheten inför lagen under upplyningsperioden så ifrigt framhölls som ett oeftergifligt vilkor för en verklig god rättekipning, ville man dermed främst inlägga en protest mot det godtyckliga kringgåendet af lagens stadganden samt de talrikt förekommande milderingsar eller ändringar af de lagliga straffbestämningarna genom användandet af benådningsrätten, hvilka icke minst ett föräldradt och med tidens rättsmedvetande icke öfverensstämmande straffsystem hade framkallat. Dessa missbruk vid lagskipningen blefvo allt vanligare; och till och med de mest tillfälliga egenskaper hos den tilltalade, såsom hans adliga börd, hans fornäma relationer m. m. dylikt, betraktades såsom förmildningsgrunder. Och var det i all synnerhet emot detta hejdlösa godtycke man uppreste sig, då ifrågavarande jemlikhetsprincip ifrigast gjordes gällande och vann allmänt erkännande. Densamma behöfde deraf icke heller af lagstiften uppvisas, om också strafflagen lemnade domaren och den straffet verkställande myndigheten tillfälle att vid lagens tillämpning individualisera. En absolut lika behandling af alla brottslingar utan någon som helst häneyn till individuella egendomligheter vore sjelfallet icke heller förenbar med rättvisans fordringar, utan endast ett misslyckadt försök att återgå till det redan utmönstrade afskräckningssystemet. Det vore, såsom det blifvit sagdt, att förgäta den gamla och djupsinniga satsen af Aristoteles, att en lika be-

handling af det olika är den största orättvisa, att förgäta erfarenhetssatsen: si duo faciunt idem, non est idem.

Orättvisan af den absoluta jemlikhetsprincipens genomförande träder isynnerhet skarpt i dagen, då det gäller att utmäta straffet och således äfven, bland annat, vid anordnandet af straffångarnes arbetsverksamhet. Ett arbete, som för den till sina kroppskrafter fullt utvecklade mannen är ganska lätt att utföra, kan för den ännu vävande ynglingen eller den bräcklige åldringen vara synnerligen hårdt och tryckande, der det icke, ihändelse delinqventen, oafsedt hans af naturliga skäl svagare fysiska krafter, ännu dertill är behäftad med någon sjuklighet i organismen, till och med kan vara förenadt med fara för hans lif. Och det var dock icke till lifvets förlust, utan till förlust af friheten lagen dömt honom. Likaså kan den från barndomen vid hårdare arbete vanda qvinnan af de lägre samhällsklasserna med lätthet utföra hvarjehanda arbeten, som den under andra förhållanden uppväxna bildade qvinnan med yttersta möda och svårighet går i land med. Tidningsmannen, som för en årekränkande besunken artikel i sitt dagblad dömes till undergående af tukthusstraff, blefve för visso vida hårdare bestraffad, än den för itererad inbröttestöld till enahanda straff dömde stenhuggaren, om de hvardera under hela sin fängelsetid sys-selsattes med stenhuggeri eller med att hugga tuktad gatsten, liksom förhållandet åter blefve omvänt, i händelse de hvardera ålades att författa läsbara tidningsartiklar. Dessa exempel torde vara för ändamålet tillräckliga, ehuru de visserligen i oändlighet kunde varieras. Med allt detta har man dock ingalunda uppställt den fordran att lagstiftningen i hvarje fall skulle ställa sig på en rent individuel ständpunkt, ty sådant vore ej ens möjligt, utan har man endast velat att densamma borde åt de lagskipande och verkställande myndigheterna lempa möjligheten till att bringa individualiseringensgrundsatserna till utförande; och har man ansett detta vara önskvärt isynnerhet beträffande de moment i straffets verkställande, som, såsom t. ex. just straffarbetet, främst äro afsedda att befördra bättringsändamålet.

II.

Ehuru 1734 års lag ibland de många straffarter, som uti densamma ingå, äfven upptager särskilda arter af arbets- och frihetsstraff, saknas dock i denna lag och dertill hörande författningar alla närmare bestämningar beträffande exekutionen af förenämnda arter utaf straff. Sjelfva den princip, afskräckningsprincipen, på hvilken straffsystemet i 1734 års lag nästan useslutande är grundadt, var ännu vid tiden för sagdelags tillkomst så fast rotad i det allmänna rättsmedvetandet, att alla särskilda föreskrifter om huru behandlingen af de till ifrågavarande straff dömde förbrytarne borde utövas tyckas hafva ansetts öfverflödiga. Gammal häfd och den uti strafflagstiftningen i öfritt tydligt framträdande afaigten med straffet öfverhufvud singo i detta afseende ersätta alla noggrannare stadganden. Sjelffallet är, att denna brist i lagstiftningen lemnade vid straffets verkställande fritt spelrum för godtycket och hvarjehanda oordningar inom straffanstalterna, hvilket med tiden blef desto betänkligare, som frihetsstraffen, i den man en mildare åsigt om straffets ändamål småningom gjorde sig gällande, genom särskilda författningar och benäddningsrättens användande vunno allt vidsträcktare tillämpning. Också fann sig regeringen omsider tvungen att genom utfärdandet af särskilda reskripter och reglementen för fängelserna söka införa bättre ordning och skick i desamma. Emellertid söker man förgäves äfven i den administrativa lagstiftningen för tiden från 1734 års lags tillkomst ända till 1823¹⁾, då det första fängelsereglementet (för Kronospinnhuset i Willmanstrand) hos oss utfärdades, något som helst stadgande angående fäst-

¹⁾ De enda stadganden, som rörande fängelserna inom fängelserna öfverhufvud under ifrågavarande tidrymd hos oss utkommit, äro, oafsedt särskilda tid efter annan utfärdade påbud angående fängsliga personers fördelning å de olika straffanstalterna, Kongl. brefven af den 18 Mars 1748, den 15 Juni 1768 och den 27 November 1798, Instruktionen för Prokuratorn af den 31 Januari 1812 samt Kejs. brefvet af den 21 November 1816, af hvilka dock ingen närmare berör sättet för de svårare frihetsstraffens, fästnings- och spinnhusstraffets, verkställande.

nings- och spinnhusstraffens verkställande, under det allehanda minutiosa föreskrifter under nämnde tid meddelades beträffande exekutionen af exempelvis spöstraffet eller om hvad med dem, som dömts att stå vid påle och skämmas, skulle iakttagas. Men om ock uti en del af omförmälda fängelsereglementen tydlig kan spåras en syftning att genom straffet åstadkomma äfven brottslingens förbättring, kunna dessa reglementen dock icke sägas hafva infört någon väsentlig förändring i vår strafflagstiftning eller i vårt fängelseväsende, för såvidt de derförinnan gällande principerna för verkställandet af frihetsstraffen fortfarande i hufvudsak förblefvo desamma, äfven oafsedt den omständigheten, att någon större principiel reform härutinnan lagligen icke kunde genomföras på den väg ifrågavarande reglementen tillkommit. Den nyta desamma medfört för ordningen inom de inrättningar, för hvilka de voro afsedda, torde emellertid böra skattas högt nog, då man betänker, att särskilt de tidigaste af dem åtminstone i någon mån reglerade förhållanden, som derförinnan under sekel hufvudsakligen varit beroende af endast personligt godtycke och allt det sjelfsvåld, som detta plägar föra med sig. Men meranämnda reglementen hafva äfven sitt stora intresse derigenom att de, oberäknadt en på öfverhetlig befallning år 1866 afgifven berättelse om tillståndet i Finlands fängelser¹⁾, äro de enda för närvarande tillgängliga urkunder²⁾, som kunna lemlna oss helst någon bild af fängvårdsförhållandena i landet under detta sekel förr än den reform i fängelseväsendet, som för närvarande ännu pågår, hos oss tog sin början. Att härstadies lemlna en närmare redogörelse af ofta nämnda regle-

¹⁾ Underdänig berättelse om tillståndet i Finlands fängelser jemte förslag till provisionel reform af desamma af G. Ehrström och A. Grotenfelt.

²⁾ Enligt uppgift skall ännu för något årtionde sedan å Finlands statsarkiv hafva förefunnits en akt, innehållande, bland annat, en af Lars Gabriel von Haartman affattad berättelse om tillståndet i landets fängelser, sådant det besfanus vara vid en af honom under hans senatorstid verkställid inspektionresa i detta afseende. Denna akt har sedermera på okändt sätt från statsarkivet förkommit.

mentens innehåll i deras helhet, skulle föra oss för mycket utom ämnet för denna uppsats. Endast ett försök att i kortet anföra hvad i dem stadgas rörande arbetsverksamheten i straffanstalterna kan derföre nu ifrågakomma.

Det hos oss tidigast utfärdade fängelsereglementet är, såsom redan ofvanföre anfördes, det för kronospinnhuset i Willmanstrand, dateradt den 20 Februari 1823. Spinnhuset i Willmanstrand inrättades år 1818¹⁾ samt synes vid tiden för reglementets tillkomst hafva, i likhet med hvad fallet för närvarande är med straff- och arbetsfängelset i Tavastehus, varit en kombinerad anstalt för såväl sådana personer af qvinuokönet, hvilka för brott blifvit dömda till tukthusarbete, som ock löstdrifverskor eller qvinliga arbetsfängar, blott att utaf den senare kategorin af fängar endast en del, eller löstdrifverskorna från Kymmene gårds, Wiborgs, Savolaks och Karelen, Wasa samt Uleåborgs och Kajana höfdingedömen, förvarades uti berörda spinnhus, under det deremot landets samtliga tukthusfängar af qvinuokönet derstädes underingo sitt straff. Någon tid härefter blefvo dock äfven de uti spinnhuset i Willmanstrand internerade arbetsfängarne öfverförda till kronospinnhuset i Åbo, der de qvinliga arbetsfängarne från landets öfriga län redan derförinnan förvarats och uti hvilken anstalt landets samtliga löstdrifverskor sedermera aftjenat sin arbetslid, intill dess densamma, i anledning af de qvinliga arbetsfängarnes då skedda förflyttning till straff- och arbetsfängelset i Tavastehus, under hösten 1881²⁾ indrogs, jemte det de till inrätningen hörande byggnaderna inreddes till provisionel bostad för manskapet vid den i Åbo stad förlagda finska skarpskyttebataljonen. Reglementet för kronospinnhuset i Willmanstrand synes sålunda främst varit afsedt att tjena till efterättelse vid exekutionen af tukthusstraffet & qvinliga strafffängar och har äfven i hufvudsakliga delar i sådant afseende hos oss tillämpats ända till

¹⁾ Kejs. kung. den 18 Okt. 1818.

²⁾ Samtidigt öfverflyttades till straff- och arbetsfängelset i Tavastehus alla qvinliga strafffängar från spinnhuset i Willmanstrand, hvilket åter torde vara afsedt att inredas till en gemensam arbetsanstalt för landets samtliga korrektionister af mankö.

dess 1866 års förordning om verkställighet af frihetsstraff trädde i verksamhet¹⁾.

Enligt § 3 uti ifrågavarande reglemente borde fängarne uti fängelseinrättningen i Willmanstrand sysselsättas med skrubbning och kardning af ull, spänad af ull och lin, ylle- och linneväfnad, fjäderspritning samt strumpstickning. Dessutom skulle, såvidt möjligt vore, alla de persedlar, som erfordrades till spinnhushjonens beklädnad och sängkläder m. m. ävensom för fängarne i landets samtliga kronohäkten, utom de i Åbo och Björneborgs län, af spinnhushjonen tillverkas. För öfritt, och derest kronans arbeten derigenom icke eftersattes, tillät äfven reglementet inrättningens styrelse att af fabriksidkare och andra enskilda personer emottaga till förfärdigande af spinnhushjonen ofvan uppräknade arbeten emot derför erläggande betalning efter en taxa, som landshöfdingen för hvarje halft år egde fastställa. Arbetet börjades klockan 5 om morgonen och fortgick till kl. 7 om aftonen med tvänne afbrott, en timme för frukostmältiden och en timme för middagsätningen. Redan kl. 4 om morgonen måste dock fängarne, efter gifvet tecken med klockan, uppstiga, emedan sopningen och städningen af rummen borde vara af dem verkställda förr än de egentliga spinnhusgörömålen vidtogo. Lördags eftermiddagarne frikallades spinnhushjonen från det vanliga arbetet, och borde de då i tur skura golfven i arbetsrummen, lappa och laga sina kläder efter behof m. m. Aftonen liksom sön- och helgdagar användes till Guds ords läsande och betraktande, offentlig guds-tjenst samt catechismi- och predikoförhör.

Anmärkningsvärdt är, att redan reglementet för kronospinnhuset i Willmanstrand föreskrifver det särskilda funktionärer, en spinn- och en väfmästarinna, borde vid inrätt-

¹⁾) Enär någon sådan "tukthus- eller fängelseordning", som uti 40 § af 1866 års förordning om verkställighet af frihetsstraff förutsättes, efter sagda förordnings tillkomst ej kunnat utfärdats, ehuru en sådan för strafffängelserna i landet för närvarande torde vara under arbete, bör väl 1823 års reglemente, för såvidt det ej står i strid med 1866 års förordning, i tillämpliga delar fortfarande hända till efterrättelse vid straff- och arbetsfängelset i Tavastehus.

ningen vara anställda för ledningen af fängarnes arbetsverksamhet, en förmän, som först flere årtionden derefter kom straffångelserna för män till godo. Spinn- och väfmästarinorna borde ega nödig skicklighet uti ull- och linspånad, ylle- och linneväfnad samt strumpstickning, för att deruti kunna meddela spinnhushjonen undervisning. Dem tillhörde att af inrättningens inspektörer emottaga de rudimaterier, som i spinnhuset skulle förarbetas; att fördela arbetet spinnhushjonen emellan *"efter hvars och ens fallenhet och skicklighet"*; att handhafva tillsynen dervid och för tillverkningens duglighet ansvara; att i sådant afseende under arbetstimmarne vara tillstådes samt turvis besöka de särskilda arbetsrummen och meddela spinnhushjonen nödig undervisning m. m.

All inkomst af fängarnes arbete tillföll inrättningen; dock var det direktionen för inrättningen tillåtet att för öfverarbete och särdeles flit tilldela spinnhushjonen belöning antingen i penningar, till hälften af arbetslönen, eller och någon gudelig bok eller annan lämplig gåfva, att, dereft hjonet var på viss tid & spinnhuset insatt, efter dess lösgivande fritt begagnas, men i annat fall, och i händelse spinnhushujonet borde för lifstiden i spinnhuset förblifva, med inspektorns tillåtelse till dess förmän och uppmuntran användas.

Såsom synes, äro stadgandena rörande fängarnes arbetsverksamhet uti berörda reglemente ganska utförliga. Sin ålderdomlighet röjer detsamma dock, bland annat, derigenom att endast vissa slag af qvinliga sysselsättningar enligt detsamma fingo i fängelset ifrågakomma, ehuru visserligen dessa borde efter hvars och ens individuella anlag och fallenhet emellan fängarne fördelas.

Under det sålunda kronospinnhuset i Willmanstrand från tiden för dess inrättande till slutet af år 1881 oafbrutet begagnades till förvaringsort för landets qvinliga straffångar, hafva deremot våra förbrytare af mankönet särskilda gånger under detta sekel blifvit förflyttade från den ena orten till den andra. Redan under senare delen af tiden för landets förening med Sverige förvarades Finlands fästningsfängar uti de inom landet beflintliga fästningarne, förnämligast & Svea-

borg och Svartholm,¹⁾ och genom Kejs. brefvet den 30 Maj 1810 stadgades, att alla för brott angifna personer, som till fästningsarbete ansågos förfallna, borde afsändas till Sveaborg, att derstädes till dylikt arbetes förrättande varda hållna. Under kriget 1855 förflyttades dock de å Sveaborg förvarade fängarne till det inre af landet samt fördelades å Kronborgs slottshäkte samt Nyslotts f. d. fästning; men i slutet af påföljande år förordnades åter, att „alla de brottslingar af mankönet, hvilka varda för lifstiden eller på bestämd tid dömda till allmänt arbete eller fängelse å fästning, skola i sådant afseende, likasom före kriget, försändas till allmänna fängelsen å Sveaborg, dit även de å Kronborg förvarade fästningsfängar böra förflyttas; hvaremot sådana brottslingar af nämnde kön, som, enligt meddelade förordnanden, komma att hållas till allmänt arbete på obestämd tid för att förmanas till bekräftelse af angifna brott, tillsvidare skola insättas å Nyslotts f. d. fästning, jemte det de å samma fästning redan befintliga fängar derstädes qvarhållas.“ Enligt Kejs. brefvet af den 15 September 1859 förflyttades sedermera en del af de på viss tid dömda fästningsfängarne från Sveaborgs fästning till ett i Åbo slott provisionelt inrättadt straffängelse, derifrån de i slutet af år 1862 överfördes till det nybyggda straffängelset & den så kallade Kakola backen i Åbo, dit jemväl landets alla öfriga fästningsfängar, som blifvit dömdde på viss tid, jemlikt Kejs. brefvet den 24 November 1862, derefter skulle försändas, under det samtlige lifstidsfängar fortfarande qvarblefvo å Sveaborg intill medlet af år 1863, då nädiga brefvet af den 15 Juni samma år föreskref, att alla till fästningsarbete för lifstiden dömde brottslingar skulle försändas till provisionella fängelseanstalterna i St. Michel och Kuopio.

Såsom af ofvanstående synes, undergoingo sålunda landets samtlige till arbete & kronans fästning dömdre strafffängar under senare delen af nästförflutna och under förra

¹⁾ Kongl. General Krigrättens bref af den 28 Jan. 1778. Krigs Hofrättens circ. den 1 April 1794 och den 12 April 1799. Kongl. Commerce Collegii universal af den 8 April och 5 Maj 1799. Svea Hofrättens universal af den 10 Dec. 1800 m. fl.

hälften af innevarande århundrade sitt straff & fängelseinrättningen å Sveaborg, för hvilken inrättning det första reglementet utfärdades den 19 Oktober 1829, till befordrande af, på sätt uti ingressen anföres, de derstädes insatte arrestanter, „säkrare vård och moraliska förbättring.“

Enligt § 1 i reglementet skulle fängelset för finska fänglar & Sveaborg stå under kommandantens derstädes, landshöfdingens i länet och prokuratorns i senaten gemensamma inseende, hvarvid det tillhörde kommandanten uteslutande att ansvara för den militära ordningen och disciplinen jemte fängarnes behöriga vård och användande till arbete, under det landshöfdingen och prokuratorn endast egde att befatta sig med den ekonomiska och civila förvaltningen af fängelset. I öfverensstämmelse härmed ordnades allt på militärisk fot. Den närmare tillsynen öfver fängelset skulle anförtros åt en dertill förordnad kapten eller fängbefälhafvare, biträdd af en löjtnant, en underlöjtnant, tvänne fältväbler, sexton underofficerare och tre trumslagare. För handhafvandet af disciplinen inom fängelset egde kommandanten och fängbefälhafvaren den rättighet att bestraffa fängarnes förseelser, som särskilda paragrafer i Kongl. reglementet för regementena till fot af den 23 Maj 1781 tillerkände vederbörande militärbefälhafvare. Fängarne skulle fördelas i tvänne kompanier och lämpligt antal afdelningar, och borde alla rörelser vid fängkompanierna och afdelningarna verkställas efter kommandoord, som af generalguvernören för Finland föreskrefvos.

Rörande fängarnes arbetsverksamhet stadgades endast, att fängarne flinge användas till alla sådana allmänna arbeten, som å fästningen föreföllo, samt, då de dertill icke begagnades, äfven till enskildt arbetsbiträde, dock med vilkor, att den för deras bevakande nödiga betäckning derigenom icke behöfde ökas och att för hvarje dagsverke erlades tretio kopek banko assignationer, hvilken dagsverkslega, till vinst för fängarnes enskilda ekonomi, borde af fängelsebefälhafvaren uppbäras och noggrant bokföras samt vid hvarje månads utgång till landshöfdingen i länet öfverlemnas. Arbattimmarnes antal om dagen beräknades olika efter de olika

Årstiderna sålunda, att den längsta arbetstiden om dagen uppgick till tretton & fjorton timmar och den kortaste till sex timmar.

Om någon yrkesundervisning m. m. sådant nämner reglementet intet, likalitet som om några andra åtgärder till fångarnes „moraliska förbättring“, än att fängbefälhavaren borde vaka deröfver att fångarne, såframt giltiga orsaker härför icke stodo i vägen, flitigt skulle besöka gudstjenst och bönestunder, för hvilkas förrättande en luthersk och en rysk prest voro vid inrättningen anställda.

Reglementet af den 19 Oktober 1829 tjenade till efterföld vid fästningstraffets verkställande & samtliga våra manlige straffångar intill dess de på viss tid dömdé blefvo försända till det nyinrättade straffängelset i Åbo, då det redan derförinnan tillkomna reglementet af den 6 Augusti 1861 & sistnämnda slag af fångar begynte tillämpas, under det det äldre reglementet fortfarande lände till efterrättelse beträffande de & Sveaborg qvarblefne lifetidsfångarne. Enligt 1861 års reglemente skulle fängelseinrättningen i Åbo stå under hufvudinseende af guvernören i Åbo län, jemte det den närmaste uppsigten öfver anstalten skulle ombetros en särskild föreståndare, som benämndes fängelsedirektör och hvilken på guvernörens anmälan borde utnämnas och entledigas af senatens ekonomie departement. De till inrättningen ankomne brottslingar borde fördelas, såvidt fängelsebyggnaderna det medgåfve, uti tvånne afdelningar, hvarvid afseende borde fästas & den gröfre eller lindrigare arten af de brott och missgerningar, för hvilka fångarne voro dömdé, samt & deras olika lynne och sinnelag. Åt guvernören öfverlemnades att förordna, hvilka arbeten företrädesvis borde vid inrättningen verkställas, under det direktören egde bestämma, till hvilket arbete de dertill dömdé fångarne „efter deras särskilda fallenhet, skicklighet och förmåga“ borde användas. Fångarne fingo ej af direktören utlemnas till arbete för enskildes räkning utom inrättningen utan dertill utverkad tillstånd af senatens ekonomie departement. Fångarne skulle uppstiga den mörka tiden af året kl. 5 och den ljusare årstiden kl. 4 om morgonen. Efter det sopning och städning af rummen utaf fångarne verk-

stälts, vidtog det för dagen bestämda arbetet, som fortgick till kl. 7 om aftonen med tvänne afbrott, emellan kl. 8 och 9 för frukostens och emellan kl. 12 och 2 e. m. för middagens intagande. Kl. 9 e. m. borde alla fängarne hafva gått till hvila i de för dem bestämda rummen. Den sålunda stadgeade ordningen för fängarnes sysselsättning borde iakttagas oförändrad alla söcknedagar i veckan, undantagande onsdage och lördags eftermiddagarne, hvilka skulle användas, de förra från kl. 5 till religionsundervisning och derefter, likasom lördagseftermiddagarne, till förefallande husliga sysslor, såsom klädvätt och bristfälligheters afhjelpande & beklädnaden, rummens och korridorernas skurning samt andra dylika göromål, efter omständigheterna, med frihet från annat arbete för fängarne. För att lempna fängarne tillfälle till yrkesundervisning upptog den i sammanhang med reglementet utfärdade staten för fängelset en post å „förslagsvis“ 200 rubel silfver „till arvode för dem som undervisa fängarne i slöjder och annat arbete“, jemte det 8 mom. i 1 § af reglementet ålade guvernören, att „till fängarnes undervisning i lämpliga handverk och slöjder utse deri kunnige personer och med dem upprätta kontrakt.“

Kort efter det 1861 års reglemente för straffängelset i Åbo trädت i verksamhet, utfärdades äfven ett nytt reglemente för då mera lifstidsfängelset & Sveaborg den 2 Februari 1863. Enligt detta reglemente skulle fängelset fortfarande i allt, som härförde sig till disciplinen och ordningen inom detsamma samt fängarnes arbete, lyda under kommandanten på Sveaborgs fästning samt i hänseende till den ekonomiska förvaltningen och hvad den inre hushållningen vidkom under guvernören i Nylands län, hvaremot prokuratorns ställning till fängelset nu blef en annan än 1829 års reglemente fann godt att tillerkänna honom, i det 1863 års reglemente tydlichen stadgar, att „prokuratorn i senaten utöfvar öfver inrättningen det allmänna inseende, hvilket på grund af hans befattning att öfvervaka fängelseväsendet i landet honom tillkommer.“ Vid handhafvandet af den militära ordningen och disciplinen skulle krigs-artiklarne af den 31 Mars 1798 tjena till efterrättelse, dock att det nu i reglementet uttryckligen bestämdes, hvilka bestraffningar fingo af kommandanten

extrajudiciale begagnas. Såsom främste tjensteman vid inrättningen skulle även fortfarande anställas en fångbefälhavare med kaptens namn och värdighet, hvilken funktionär likväl icke numera egde tur och befördringsrätt inom armén, likalitet som han i afseende å begångna fel och förbrytelser i eller utom tjensten kunde undandraga sig Åtal inför allmän domstol. Beträffande fångarnes arbetsverksamhet äro stadgandena i 1863 års reglemente i princip fullkomligt enahanda med dem i 1829 års reglemente. Fångarne skulle nämligen fortfarande främst användas till alla sådana allmänna arbeten, som å fastningen förekommo, med den numera tillkomna inskränkningen, att de ej flingo sysselsättas med sådana ytter arbeten „vid inträffad köld af mer än 10 grader, enligt Celsius skala“, samt ej heller eljes „då vädret vore för slikt arbete förrättande särledes svårt och otjentligt.“

Ett och hvarje godt i afseende å fångvårdens handhavande inom landets straffanstalter hafva dessa fångelsereglementen otvisvelaktigt medfört, men den fullkomliga bristen på tydligt uttalade grundsatser för frihetsstraffens verkställande uti sjelfva strafflagen eller i en dertill hörande, på enahanda sätt tillkommen lag kunde de sjelffallet dock icke ersätta. Om den verkan, lagstiftaren åsyftat med strafflagen, skall kunna uppnås, bör naturligtvis straffens och icke minst frihetsstraffens verkställande stå i den fullkomligaste samklang med lagstiftarens uppfattning af de särskilda straffarterna. Samma myndighet, som fastställer straffbestämmelserna för dé olika brotten, bör sjelffallet derföre även ega besogenhet att förordna om sättet för deras tillämpande, för att ej den nödvändiga öfverensstämmelsen härutinnan skall åfventyras. Ut i ett konstitutionelt land måste således lagstiftningen rörande straffens verkställande vara beroende af hvardera statsmakternas beslut; och sådana af regeringen ensam utfärdade stadganden, som alla våra fångelse reglementen varit, borde till sin natur vara endast supplerande ordningsregler, som ej flingo stå i strid med den allmänna lagens principer. Sanningen af det sagda framgår icke minst ur fångelsetväsendéts historia i vårt land. Så länge den genom-

gående principen uti straffsystemet i 1734 års lag verkligen var ett uttryck för det allmänna rättsmedvetandet hos de folk, för hvilka den var stiftad, blefvo äfven frihetsstraffen i enlighet med denna princip hos dem verkställda med sådant allvar, att det åsyftade målet med den stränga behandlingen af förbrytarne förvisso derigenom äfven uppnåtts, om blott de förutsättningar, hvarpå afskräckningsteorin baserade sig, varit hållbara. Men så snart mildare åsichter härutinnan begynte göra sig gällande, kunde inga, de föräldrade principerna mer eller mindre modifierande fängelsereglementen ersätta den mera genomgripande reform i sjelfva strafflagstiftningen och fängelseväsendet, som redan då varit af nöden, för att förekomma den slapphet och likgiltighet vid fängvårdens handhafvande, som småningom efterträdt det försunna afskräckningssystemet. Tillståndet i Finlands fängelser under de närmaste årtiondena före den nu pågående reformens begynnelse var i sanning för den med interiörerna förtroagna i sitt slag ej mindre bedröfligt än under afskräckningsperiodens strängaste tider. Den för en fängelseinrättning så ytterst nödvändiga ordningen och disciplinen, hvars stränga vidmakthållande i våra nuvarande straffanstalter hvarje besökare af dem är i tillfälle att iakttaga, hade efter hand lemnat rum för den yttersta slapphet och hvarjehanda självåld. Den från äldre tider nästan obehindrade gemensamheten emellan fängarne, flere fängelseorters aflägsna och undanskymda läge samt bristande kontroll och eftersyn öfverhufvud, likasom en alltför fatalig bevaknings personal med flere likartade orsaker vållade äfven att allehanda ofog opåtaltd kunde i straffanstaltena bedrifvas. Så förmåles t. ex., att under den tid, hvarom nu är fråga, soldater, hörande till den i Willmanstrand förlagda ryska militären, icke sällan tillåtts anställa „baler“ & kronospinnhuset derstädes, hvarvid spinnhushjonen fungerade såsom deras tackamma moitiéer. Förtärande af bränvin, kortspel och tobakerökning m. m. dylikt voro ingalunda sällsynta förströrelser för fängarne i den tidens straffanstalter; allt omständigheter, som måhända kunde förtjena att tagas i öfvervägande utaf våra moderne begabbarne af allt hvad med den nu pågående fängelsereformen eger sammanhang, innan

de så käckt bryta stafven öfver densamma till förmån för den gamla, goda tid, som varit.

Sjelfallet är, att, bland annat, äfven fångarnes arbetsverksamhet under sådana förhållanden i fängelserna skulle ligga under. Ofvan berörda, efter en på öfverhetlig befallning under sommaren 1865 verkställd inspektion i landets samtliga fängelseinrättningar, är 1866 afgifna berättelse om tillståndet i Finlands fängelser lemnar härom hvarjehanda upplysningar. Så anföres om straffarbetet uti straffängelset i Åbo, bland annat, följande: „För yrkesundervisningen har icke någon annan lärmästare varit antagen, än en af stadens murare, som, emot öfverenskommet avvode för dagen, undervisat i stenhuggning, hvarmed ett stort antal fångar blifvit sysselsatt för att bearbeta de granit block, som åro åmnade att bilda en yttre mur utanför fängelsebyggnadens mot Slotts-gatan vettande facader. Handledning i andra yrken, som inom fängelset blifvit idkade, har deremot meddelats nykomne fångar af äldre medfångar, förutom i smide, hvarvid en vid jurättningens smedja anställd smed undervisat ett ringare antal fångar“ . . . . „På lediga stunder voro några bland fångarne sysselsatte med arbete för egen räkning, hvilket hufvudsakligen bestod i snickeri. Ett stort antal fångar syntes dock tillbringa de lediga stunderna i sysslolöshet, och äfven det arbete, som verkställes för kronans räkning, skall, enligt hvad anstaltens direktor uppgaf, utaf fångarne bedrifvas med mycken lamhet“ . . . . „Att de i reglementet fastställda arbetstiderna utaf fångarne ejselfve i någon mån afkortas, tyckte vi oss finna deraf, att ett stort antal fångar å sådan tid af oss anträffades i sofrummen“ o. s. v.

Rörande arbetsverksamheten i de provisionela lifestidsfängelserna i St. Michel och Kuopio anmärkes i berättelsen, att någon lärmästare för fångarnes handledning i särskilda yrken icke varit vid dessa inrättningar anställd, utan hade undervisningen deri blifvit af äldre och kunnigare fångar meddelad åt yngre och nykomne, som deraf varit i behof.

Beträffande åter spinnhushjonens i Willmanstrand sysselsättningar meddelas uti ifrågavarande berättelse: att arbetet i spinnhuset verkställdes på beting eller sålunda, att hvarje

hjon måste förrätta en bestämd qvantitet arbete om dagen, enligt en af senaten fastställd betingsordning, omfattande de olika slag af arbeten, som i spinnhuset förekommo. Angående tillsynen af arbetet anmärkes att den ej syntes vara särdeles sträng. Enligt uppgift skulle spinn- och väfmästarinnorna allenast någon timme om dagen pläga upptagas deraf. Å lediga stunder, hvilka voro längre eller kortare, allteftersom hjonen tidigare eller senare blefvo färdiga med sina betings-arbeten, hade det tillåtits dem att arbeta för enskild räkning, hvilket arbete i många fall bestod deri, att spinnhushjonen åt innevånarene i Willmanstrand och kringliggande landsort på beställning utförde sömnad samt andra handarbeten. Häraf hade efterhand uppstått den osed, att sådana spinnhushjon, hvilkas arbete mer än andras varit efterfrågadt af allmänheten, nästan uteslutande sysselsatt sig med arbeten åt enskilda personer samt deremot ombesörjt sina betings-arbeten sålunda, att de låtit dessa förrättas af andra, utaf allmänheten mindre eller alldelvis icke anlitade hjon emot det att dessa såsom ersättning undfått någon del af de förras genom det enskilda arbetet förvärvade inkomst. Redogörelsen om tillståndet inom spinnhuset i Willmanstrand sammanfattas i berättelsen med följande ord: „I sin helhet gaf spinnhuset i Willmanstrand intrycket af en straffanstalt, der hvarjehanda sjelfsvåld efterhand fått innästla sig genom ett mindre noggrant handhafvande af den i gällande reglemente föreskrifna ordningen.“

De lagstadganden, enligt hvilka frihetsstraffen hos oss för närvarande böra tillämpas, är, såsom bekant, sammanfattade i den af regent och ständer stiftade Kejs. förordningen om verkställighet af frihetsstraff af den 26 Novembberg 1866, en af de många nya förordningar inom vår kriminela lagstiftning, som blefvo resultat af landtdagen 1863—64. Efter det i 1 § af denna förordning förklarats, att de svårare arbetsstraff, hvilka i lag och författningar benämñas arbete & slott eller fästning, eller i Kronans smedja, eller i tukthus eller spinnhus, skola under namn af tukthusstraff verkställas i de allmänna straffanstalter, hvilka i sådant ändamål

för de olila könen äro eller framdeles varda bestämda, stadgas i § 2, att „tukshusstraffet skall afse ej allenast den brottslinges förvarande och trägna sysselsättande- utan äfven hans förbättring genom undervisning, disciplin och arbete.“

I 18 och 19 §§ af samma förordning heter det:

„Yrkess undervisningen meddelas af antagne verkmästare jemte nödiga biträden, samt lämpas efter fängarnes olika fallenhet och sannolika näringens fäng efter frigivandet, med afseende och derjemte å yrkets förenlighet med straffanstalten.“

„Fångarne skola både i ensamhetsfängelse och i fäng-klass tråget sysselsättas med tvångs-arbete.“

„I ensamhets fängelse må förbrytare dock, vid inträdet deri, högst åtta dagar lemnas utan sysselsättning.“

§ 20 åter innehåller följande närmare bestämningar om tvångs-arbetets anordnande:

„Tvångs-arbete varde så ordnat att det icke allenast gifver fångarne jemn sysselsättning, utan äfven afer deras olika fallenhet samt, såvidt möjligt är, den olika samhällsställning, de efter frigivandet sannolikt komma att intaga. Arbetet må derföre efter omständigheterna omfatta i ensamhetsfängelse handtwerk, hemslöjder och annat dylikt, samt i fängklass såväl handtwerk och hemslöjder som trädgårds- och jordbruksarbeten samt annan sysselsättning i fria luf-ten.“¹⁾

Såsom af ofvanciterade stadganden rörande tukthusfängarnes sysselsättande med arbete framgår, har lagstiftaren vid deras affattande utgått från den rättsgrundsats, att för-

¹⁾ Motsvarande §§ uti den i sammanhang med föralag till strafflag för storfurstendömet Finland föreslagna förordningen om verkställighet af straff hafva ungefär enahanda lydelse, blott att stadgandena der äro mera bestämdt formulerade. Vid tiden för tillkomsten af 1866 års förordning var lagstiftaren ännu tvungen att taga hänsyn till det bristfälliga skick, hvari landets straffanstalter då befunno sig samt den långa tid, som erfordrades till deras omorganisation. Deraf den provisionala karakter, som atmärker många af dess stadganden.

lusten af friheten i och för sig icke är ett tillräckligt straff för de brott, hvilka af förbrytaren borde i straffanstalten föresonas, utan borde straffets intensitet ytterligare ökas genom arbetet. Fångarnes arbete bör, enligt 1866 års förordning, vara ett *tvångs*-arbete samt utgör sålunda en del af sjelfva straffet. Men jemte det förordningen fordrar, att tukthusarbetet skall innebära det för hvarje straff och straffskärpningsmedel kännetecknande, att detsamma, i händelse af tredска, bör genom *tvång* genomföras, påbjuder den äfven, att samma arbete skall så ordnas, att fångarne derigenom *förbättras*. I enlighet med de principer, som i första afdelingen af denna uppsats redan närmare utvecklats, föreskrifver derföre 18 § i åberopade förordning, att *fångarne skola meddelas undervisning i hvarjehanda yrken*, dervid hänsyn bör tagas ej mindre till deras olika *individualitet* än ock till deras sannolika *näringsfång efter frigivandet*. Lagen påbjuder sålunda uttryckligen, att fängelset äfven i sin mån, och såvidt sådant med detsammas ändamål för öfrigt är för enligt, skall vara en „slöjdeskola.“ Vid straffarbetets anordnande fordrar förordningen likaså att afseende bör fästas vid brottslingens individualitet och sannolika framtidia samhällsställning; och med kännedom om att flertalet af våra brottslingar utgår från de lägre lagren i samhället har lagstiftaren föreskrifvit, att arbetet i fängelserna skall, efter omständigheterna, omfatta de hos oss vanligen förekommande handverk och hemslöjder m. m. dylikt.

I vår nu gällande lag om frihetsstraffens verkställande är sålunda, beträffande arbetet i fängelserna, de principer, som redan tydlichen kunna spåras i en del af våra derför innan utfärdade fängelse reglementen, blott mera fullständigt och bestämdt uttalade. Men att denna förordning dock under den jemförelsevis korta tid densamma varit i verksamhet¹⁾ lyckats införa allvar och kraft såväl vid straff arbetets som disciplinens handhavande i våra straffanstalter, der så mycken slapphet och sjelfsvåld allaredan hade inrotat sig, derför torde man ej minst hafva att tacka den om-

¹⁾ Förordningen trädde i verksamhet den 1 Jan. 1870.

ständigheten, att ifrågavarande lag måste af dess handhavare anses innebära ej blott en af några få administrativa embetsmän omfattad åsigt, utan äfven eit uttryck af rättsmedvetandet hos åtminstone den mera upplysta delen af det folk, hvars representanter medverkat till dess tillkomst.

M. Hornborg.

Rättsfall.

1.

Kan stipulation om vite för kontraktsbrott göras gällande när huvudaftalet i kontraktet beslunes olagligt?

Medels afhandling af den 13 Februari 1874 hade Bonden Matts Niskanen, hans mågar Matts Kihniä, Johan Rautiainen och David Järnbäck ävensom hans dotter Vilhelmina Niskanen från deras då innebafda Pitkäjärvi kronohemman n:o 10, om $\frac{1}{4}$ mantal, i Saaris by af Kivijärvi socken och Wasa län till Bonden Henrik Kinnunen från Heinolahti by af samma socken försålt alla till sågstock tjenliga furu- och granstammar, hvilka på 7 alnars längd från roten i toppdiameter uppingingo till 7 tum eller derutöfver, för en aftalad köpeskilling, 80,000 mark, som skulle erläggas inom 18 år efter det säljarene utverkat sig skattebref å lägenheten. Derjemte hade kontrahenterne träffat sådan öfverenskommelse att om säljarene skulle brista i nästnämnda åtagande eller eljes vilja häfva köpet, borde de till köparen i skadestånd erlägga 40,000 mark. Då likväl sedermera besittningsrätten till förenämnda lägenhet genom rättegång tillerkänts förbe-mälde Matts Kihniä och hans hustru Anna Elisabet Niskanen, hvilka jemväl skatteköpt densamma, hade dessa genom afhandling af den 12 Januari 1878 med Matts Niskanens samtycke försålt samma lägenhet till kronolänsmannen Emil Savander, som efter stämning å samtliga förenämnda parter i detta mål yrkat att ofvansagda skogaafverkningskontrakt af den 13 Februari 1874, hvilket ingåtts medan lägenheten ännu varit af krononatur, måtte till all kraft och verkan upphävas, i anledning hvaraf K. Senaten efter det sagda mål slutligen i revisionsväg underkastats Hans Kejselriga

Majestäts nådiga granskning genom dom den 27 Januari 1880 sig yttrat, att emedan Kronolänsmannen Savander medels köpebref af den 12 Januari 1878 tillhandlat sig omförmälda Pitkäjärvi dåmera till skatte köpta hemman utan inskränking i hvad till fastigheten hörde och något vilkor till förman för Henrik Kinnunen att derefter få på grund af i fråga varande den 13 Februari 1874 afslutade kontrakt, i hemmarnets skog verkställa afverkning i köpeaftalet icke ingått, ty pröfvade K. Senaten rättvist förklara samma kontrakt vara utan bindande kraft och verkan emot kronolänsmannen Savander; men vore det Henrik Kinnunen obetaget att särskilt emot Matts Niskanen, Matts Kihniä, David Järnbäck, Gabriel Pigg och Anna Elisabet Niskanen utföra den ersättningstalan, hvartill han funne sig befogad.

På grund häraf yrkade Henrik Kinnunen efter stämning vid Häraderätten i Kivijärvi sockens tingslag att emedan honom genom K. Senatens ofvan berörda dom fränkänts den skogsafverkningerätt, som han medels förenämnda kontrakt af den 13 Februari 1879 sig förvärvat, Matts Kihniä jemte Matts Niskanen, Johan Rautiainen, David Järnbäck och Gabriel Pigg, denne sistnämnde såsom numera gift med förbemälda Wilhelmina Niskanen, inätte förpligtas till Henrik Kinnunen utgifva ej allenast den skadeersättning, 40,000 mk, hvartill Matts Kihniä jemte Matts Niskanen, Johan Rautiainen, David Järnbäck och Wilhelmina Niskanen i förestående måtto sig förbundit, utan ock 500 mk, som de vid kontrakts upprättande i förskott & den deri utfästa köpeskillingen fätt uppåra, jemte ränta å sistaagda belopp och ersättning för kostnaderna i målet.

Svarandene genmälte härtill under rättegångens fortgång att, då kontraktet af den 13 Februari 1874, så vidt det rörde Henrik Kinnunens rätt att afverka hemmanets skog, hvilket utgjorde hufvudaftalet mellan parterne, genom K. Senatens dom af den 27 Januari 1880 förklarats ogiltigt, äfven stipulationen om i fråga varande vite, som blott var ett biafthal, på grund deraf borde anses hafta varit utan all kraft och verkan. Det enda anspråk Henrik Kinnunen i anledning af sagda kontrakt gentemot svarandene kunde ega vore att

återbekomma de 500 mark, hvilka han i förskott vid kontraktets upprättande erlagt för skogen, men utan någon ränta, emedan svarandene redan innan hemmanet försåldes och äfven derefter särskilda gånger erbjudit honom sagda summa utan att han likvälf velat emottaga den samma. K. Senaten hade icke heller genom ofvan omförmälda dom förklarat Henrik Kinnunen berättigad att af svarandene utsöka förenämnda vite, utan endast den *ersättning*, hvartill han kunde finna sig befogad. Men någon ersättning för den skada Henrik Kinnunen i saken möjligen lidit kunde dock, enligt svarandenes tanke, icke komma i fråga, emedan Henrik Kinnunen, då han uppgjorde aftalet om skogen, lika väl som svarandene sjelfve haft sig bekant att hemmanet varit af krononatur samt aftalet följaktligen olagligt och icke bindande för någondera kontrahenten. Skulle likvälf käranden anses till sådan ersättning berättigad, så hade han på intet sätt visat att någon skada honom tillskyndats, än mindre hvari den bestått eller beloppet af den samma.

Svarandene David Järnbäck, Gabriel Pigg, Johan Rautiainen och Matts Niskanen anförde dessutom för sin del att de vid tiden då lägenheten försåldes till Kronolänsmannen Savander, från densamma varit aldeles skilda och följaktligen icke haft någon andel i det med honom uppgjorda kontrakt.

Uti uteslag af den 1 Mars 1881 fann Häradsrätten utreddt vara ej allenast att Matts Kihniä jemte Matts Niskanen Johan Rautiainen, David Järnbäck och Wilhelmina Niskanen genom kontrakt af den 13 Februari 1874 berättigat Henrik Kinnunen att från deras gemensamt innehavvande, sedermera skatteköpta Pitkäjärvi ett fjerdedels mantals hemman tillsammans med skog inom viss utsatt tid afverka alla till sågetock tjenliga furuträd af i kontraktet beständiga dimensioner och dervid fått af Henrik Kinnunen i handpeningar uppårä femhundra mark, utan äfven att sedan Matts Kihniä och denne hustru Anna Elisabet Niskanen, med den sistnämndas fader Matts Niskanens samtycke, den 12 Januari 1878 försålt nämnda hemman åt kronolänsmannen Savander, berörda kontrakt, enär något vilkor för Henrik Kinnunen att efter

sagda köpslut få verkställa afverkning i hemmanets skog i köpeaftalet med kronolänsmannen Savander icke ingått, genom K. Senatens den 27 Januari 1880 gifna dom förklarade vara utan bindande kraft och verkan; och som Matts Kihniä jemte Matte Niskanen, Johan Rautiainen, David Järnbäck och Wilhelmina Niskanen vid upprättandet af änberörda kontrakt förbundit sig att, i händelse de angående afverkningen af stock i lägenhetens skog skulle inläta sig i handel med annan person och Henrik Kinnunen derigenom gå miste om sin rätt till afverkning derstädes, i godtgörelse för den förlust Kinnunen sålunda komme att vidkännas, erlägga till denne 40,000 mark, alltså prövade Häradsrätten rättvist ålägga Matts Kihniä jemte Matte Niskanen, Johan Rautiainen, David Järnbäck och Gabriel Pigg, den sistnämnda å sin hustrus vägnar, att, gemensamt eller den af dem som tillgång egde, till Henrik Kinnunen genast utbeta�a nämnda 40,000 mark samt dessutom de guldna handpenningarna 500 mark jemte å sistberörda belopp från den 13 Februari 1874 upplulen och intill skeende full liqvid löpande 6 % ränta, hvarhos Matts Kihniä, Matte Niskanen, Johan Rautiainen, David Järnbäck och Gabriel Pigg kändes skyldige att på ofvannämndt sätt godtgöra Henrik Kinnunen för hans kostnader i målet med 40 mark.

Mot detta utslag erlade Henrik Kinnunen för sig samt Matts Kihniä, Matte Niskanen och Johan Rautiainen gemensamt, ävensom David Järnbäck och Gabriel Pigg, likaledes gemensamt vad, och då målet efter slutad skriftvexling i Wasa Hofrätt fördrogs, yttrade sig referenten

Hofråtterdet Sandman, att som Pitkäjärvi hemman, parerne veterligen, varit af krononatur, då kontraktet af den 13 Februari 1874 upprättades och dessa vid sådant förhållande oberättigade att från detsamma försälja skog; alltså och då Henrik Kinnunen icke heller gittat visa, att honom genom kontraktets återgång tillskyndats verklig skada, blef med upphäfvande af Häradsrättens motvädjade utslag, Henrik Kinnunens anepråk på ofvan berörda 40,000 mark af referenten förkastadt; men till ändring i samma utslag, såvidt det rörde de Henrik Kinnunen tilldömda 500 mark med ränta,

fann referenten Matts Kihniä och hans medparter icke haft förebragt skäl, derutinnan vid samma utslag förtig komme att förblifva; och skulle vid sådan utgång af saken parterne å ömse sidor sjelfve vidkännas sina kostnader deri såväl vid Häradsrätten som ock vid Hofrätten.

Advokatfiskalen Alcenius utlät sig: att emedan Gabriel Pigg, David Järnbäck, Matts Niskanen och Johan Rautiainen, efter det Matts Kihniä och hans hustru Anna Lisa Mattsdotter erhållit immission i Pitkäjärvi hemman och sedermera genom skatteköp full eganderätt till detsamma, lagligen icke egt att dermed taga någon besättning samt de begge sist-nämnde genom lägenhetens försäljning till Kronolänsmannen Savander utan förbehåll om den Henrik Kinnunen tillerkända rätt till afverkning i densamas skog sålunda ensamme vällat, att denne gått berörda sin rätt förlustig, ty prövade Advokatfiskalen för sin del rättvist att, med ändring af det motväjdade utslaget derutinnan och förkastande af Henrik Kinnunens derom utförda talan, frikalla Gabriel Pigg, David Järnbäck, Matts Niskanen och Johan Rautiainen från utgifvandet af det Matts Kinnunen i kontraktet af den 13 Februari 1874 för detsamma brytande tillförsäkrade skadestånd, för hvars erläggande Matts Kihniä och Anna Lisa Mattsdotter alltså ensamme skulle ansvara, men som skäl till annan ändring i sagda utslag äfven i Advokatfiskalens tanke icke blifvit af parterne å någondera sidan anförd, skulle dervid i öfriga delar förblifva. Beträffande parternes anspråk på ersättning för kostnaderna i målet var Advokatfiskalen deremot ense med referenten, Hofrättsrådet Sandman.

Asessorerne Westberg, Boucht och Heikel förenade sig i Advokatfiskalen Alcenius' yttrande, enligt hvilket Hofrättens i målet gifna dom af den 30 November 1881 förtig är affattad.

Svaranden Matts Kihniä sökte i revisionsväg ändring i Hofrättens dom, och då målet i Senatens justitiedepartement föredrogs, utlät sig

Senatorn Nybergh, att emedan Pitkäjärvi hemman vid tiden för uppsättandet af omförmälda skogaafverkningskontrakt varit af krononatur och Matts Kihniä vid berörda för-

hållande så mycket mindre egt inlåta sig i aftal om försäljning af skog från hemmanet, som icke ens besittningsrätt till detsamma sagde tid tillkommit Matts Kihniä eller hans hustru Anna Elisabet Niskanen samt kontraktet således äfven i hvad anginge det af Matts Kihniä utfästa skadeständet vore ogiltigt; ty och då Henrik Kinnunen icke gittat emot Matts Kihniäs bestridande i bevis leda att genom bristande uppfyllelse af omförmälda kontrakt någon skada i verkligheten Henrik Kinnunen tillskyndats, prövade Senatorn rättvist, med ändring af domstolarnes yttranden, såvidt Matts Kihniä och Anna Elisabet Niskanen derigenom förklarats skyldige att gälda det af Henrik Kinnunen i anförd måtto fordrade skadeständ, 40,000 mark, befria Matts Kihniä och Anna Elisabet Niskanen från utgifvandet deraf. Vidkommande saken i öfrigt fann Senatorn Matts Kihniä icke hafva förebragt skäl till annan ändring i Hofrättens derutinnan meddelade domslut än att räntan å de Henrik Kinnunen tilldömda femhundra mark, med hänsigt till hvad Matts Kihniä häraf kunde komma att utbetalas, af Senatorn fastställes att utgå efter fem för hundra om året från lagsökningssdagen den 24 September 1880.

Senatorn *af Frosterus* delade Senatorn Nyberghs mening.

Senatorn *Björksten* var i öfrigt ense med Senatorn Nybergh, utom att Senatorn Björksten beträffande räntan å de Henrik Kinnunen tillerkända femhundra mark låt vid Hofrättens dom bero.

Senatorerne *Ehrström*, *Forsman*, *Wasastjerna* och *Viceordföranden Palmén* instämde hvar i Senatorn Nyberghs yttrande.

Senatens i enlighet dermed affattade dom är gifven den 8 December 1882.

2.

Klander af muntligt testamente.

Inför Rådstufvurätten i Åbo stad anmälte Bestyrelsen för insamlande af medel till Brahestofsfonden ävensom Magistraten i samma stad & Åbo kommunens vägnar, genom behörigen befullmäktigade ombud, i afseende & bevakning att aflidne Handlanden i Åbo Karl Wilhelm Löfgren kort före sin den 7 Mars 1880 inträffade död såsom sin yttersta vilja muntligen förordnat att efter hans fränfälle utaf hans efterlemnade egendom femtusen mark skulle tillfalla Brahestofs-fonden och återstoden af qvarlätkapen användas till förskönande af det s. k. Wuoriberget i Åbo stad, till bestyrkande hvaraf testamentsbevakarene lato vid Rådstufvurätten & ed höra nedannämnda tvenne vittnen, hvilka intygade:

Sjökaptenen August Uppman, att han jemte efterföljande vittne Forsström samt Sjökaptenen Gustaf Sandell, från Finby by i Bjerno socken, någon afton i medlet af nästvikne Februari månad varit inbjuden till aflidne Karl Wilhelm Löfgren; att Löfgren under aftonens lopp, vändande sig till vittnet och Forsström under yttrande att han var öfvertygad derom att vittnet och Forsström vore pålitliga och kunde uppfatta hans åsikt, muntligen och af fri vilja förordnat, att af hans efterlemnade qvarlätkap borde såsom testamente fyrtusen mark tillfalla Brahestofsfonden och resten användas till förskönande af det s. k. Wuoriberget i Åbo stad, hvilket förordnande Löfgren dock en kort stund derpå, under förmålan att för Wuoribergets förskönande eljes också borde blifva öfrigt ett jemförelsevis ej obetydligt kapital, undrat sålunda att 5,000 mark skulle tillfalla Brahestofsfonden och hans öfriga förmögenhet användas till Wuoribergets förskönande; att Löfgren, som vid tillfället varit fullt redig till sinnet, ehuruval han med sina gäster njutit af till hands varande förfriskningar, anmodat vittnena att fästa detta hans testamentariska förordnande på minnet samt tillagt som skål för testamentet att han vore född på orten och till största delen sjelf förvärvat sin egendom.

Landhandlanden Karl Theodor Forström afgaf ena-handa intygan med Uppman, utom att vittnet icke erinrade sig belloppet af den summa Löfgren först anslagit till Brahestadsfonden, hvarjemte vittnet tillade att han påföljande dag mött Löfgren ute i staden och påmint denne om hans föregående aften gjorda förordnande samt att Löfgren då upprepat det samma under förmälan att detta vore hans "fullkomliga beslut och fasta vilja".

Inom behörig tid efter erhållen del af dessa förordnanden lätö Karl Wilhelm Löfgrens närmaste arvingar, hans moder Handlandeenkan Katarina Löfgren, broder Handlanden Gustaf Adolf Löfgren och syster Handlandedottern Johanna Wilhelmina Löfgren, till Rådstufvurättens i Åbo sammanträde den 10 Maj 1880 för klander af berörda testamente instämma bemälde Beatyrelse och Magistrat samt anförde: att af omförmälda vittnesförhör framginge, att Kaptenen Uppman och Landhandlaren Forström jemte Sjökaptenen Gustaf Sandell, då i fråga varande testamentarieka förordnande skulle egt rum, på inbjudning af Karl Wilhelm Löfgren infunnit sig hos denne för att i sällskap med honom tillbringa aftonen, utan att Uppman och Forström kunnat uppgifva annan anledning till deras besök; att detta besök endast afsett nöje och förströelse och icke afhandlande af viktigare angelägenheter vunne styrka deraf att vård och gäster genast efter de sistnämndes ankomst begynt sysselsätta sig med kortspel och intagande af hvarjehanda vid dylika tillfällen vanliga förfriskningar; samt att om Karl Wilhelm Löfgren, påtagligen uti något upprymd sinnesstämnинг, fält sådana yttranden, hvilka sedermera bevakats såsom hans testamente, dessa yttranden, i betraktande af de omständigheter hvarunder de uttalats, icke kunde tillerkänna större vigt än hvarje annat vid liknande tillfällen vanligt meningalöst tal; i anseende kvartill och då Karl Wilhelm Löfgren icke upprättat i fråga varande testamente efter föregången mogen öfverläggning och ej heller tillkallat vittnen med förklaring att han i deras närvaro ernade göra testamente, hvilken handling i förevarande fall saknat den form som lagen i slika fall påbjöde, samt Löfgren dessutom

haft för plägsed att ofta i samqväm till förmån för särskilda personer förordna om sin egendom, utan att Löfgren eller desse personer efteråt fåstat någon vigt dervid, yrkade Katarina Löfgren, Gustaf Adolf Löfgren och Johanna Wilhelmina Löfgren att omordnade som testamente bevakade förordnanden måtte förklaras ogiltiga och Karl Wilhelm Löfgrens qvarlåtenskap tilläggas hans lagliga arfvingar, hvar emot, för den händelse sagde testamente förklarades ständande, Katarina Löfgren och hennes medparter anmärkte att Karl Wilhelm Löfgren efter sin aflidne fader Handlanden Johan Gabriel Löfgren ärft en åttendedel i halfva gården N:o 1 i fjerde qvarteret och sjette stadsdelen samt lika andel i gården N:o 6 uti sjuttonde qvarteret och sjunde stadsdelen af Åbo stad, ävensom bekommit vederlag för sina arfsandelar uti Alilampula skatterusthåll och Lindula augmentshemman i Pettis by af Lundo socken, hvilket vederlags belopp dock vore för Katarina Löfgren och hennes medparter okändt; och emedan Karl Wilhelm Löfgren ej eft besögenhet att om dessa fastighetsandilar och vederlag genom testamente förfoga, påstodo Katarina Löfgren och hennes medparter att testamentet borde åtminstone härutinna rättas enligt lag.

I saken hörde anhöllo Bestyrelsen för Brahestodsfonden och Magistraten att i fråga komna testamente, såsom af Karl Wilhelm Löfgren upprättadt af fri vilja och vid fullt redig sinnesförfattning i derför tillkallade vittnens närvaro, blefve förklaret beståndande, jemte det de dock medgåfvo att Karl Wilhelm Löfgren ärft omförmälda stadsfastighetsandilar, men bestredo deremot att han bekommit något vederlag af antydd beskaffenhet.

Å kärandesidan åberopades att i målet vittna:

Kofferdiskepparen Gustaf Sandell, som jemte förbe mälde testamentsvittnen Uppman och Forström närvorit vid i fråga varande tillfälle hos aflidne Handlanden Löfgren, a gaf enhanda intygen som Uppman förutom att vittnet ej hört anledningen, hvarför aflidne Löfgren ökat summan för Brahestodsfonden från 4,000 till 5,000 mark eller att Löfgren skulle anmodat Uppman och Forström att fästa för-

ordnandet på minnet, hvaremot vittnet tillade att testamens upprättande försiggått i början af sällskapets sammanvaro samt att Löfgren, som väl varit böget obetydligt dryckesrörd, men dock fullkomligt mäktig att bedöma sina handlingar, senare på astonen ej heller varit dess mera dryckesrörd än att han utan svårighet tillredt en bådd åt vittnet, som hos Löfgren qvarstannat över natten, ävensom att då vittnet påföljande dag, kort före middagen, hos Konditor Lemberg sammanträffat med Forsström och aflidne Löfgren, hade Forsström i dessas närvaro upprepat Löfgrens förordnande från föregående afton och i anledning af detsamma stält till Löfgren någon fråga, hvars ordalydelse vittnet, som varit sysseleatt med annat, ej fattat, men hvilken Löfgren besvarat jakande.

Spinnhusuppsyningsmannen Gustaf Adolf Juselius: att vittnet under aflidne Karl Wilhelm Löfgrens lifstid vid särskilda tillfällen hört denne i upprymd och glad sinnesstämnings muntligen borttestamentera sin egendom åt särskilda personer och inrättningar, utan att vanligen ens någon bestämd summa dervid utfästs, men om den aflidne med dessa testamenten haft någon allvarlig tanke kunde vittnet icke bedöma, åtminstone hade Karl Wilhelm Löfgren ej anmodat de närvarande att fästa dessa hans förordnanden på minnet.

Konditorn Adolf Konstantin Lemberg: afgaf enahanda intygan med Juselius i öfrigt, men ansåg vittnet det Karl Wilhelm Löfgren med sina förordnanden icke haft allvarlig mening.

Ekonomiedirektören Karl Gustaf Söderberg: att vittnet närvarit då Karl Wilhelm Löfgren vid tvenne tillfällen midsommardagen år 1878 och den 6 November 1879 muntligen testamenterat sin egendom till särskilda personer och inrättningar eller ändamål, men att den aflidne dervid varit så drueken att då vittnet dagen efter sistomvittnade tillfälle eller den 7 November 1879 sammanträffat med Karl Wilhelm Löfgren och frågat denne, om han haft allvar med sina förordnanden föregående afton, hade Löfgren ej ens påmint sig hvarom fråga varit samt i sammanhang dermed yttrat på sätt hans ord fallit, att i händelse "han skulle aflida före

ein moder, någon tvist om hans qvarläteneskap ej kunde komma i fråga", utan att Löfgren närmare förklarat hvad han med detta yttrande åsyftat.

Pigan Amanda Karolina Gustafsdotter: att aflidne Löfgren i fråga varande aften uti Februari månad 1880, medan vittnet jemte efterföljande vittne Amanda Wilhelmina Abrahamsdotter tjenat hos enkan Löfgren omkring klockan sex infunnit sig uti enkan Löfgrens kök och tillsagt om anskaffande af kokt vatten till så kalladt toddy, dervid Löfgren ej varit fullkomligt nykter, men att Löfgren senare på astonen klockan emellan åtta och nio varit öfverlastad af starks drycker; att Sjökaptenerna Uppman och Sandell samt Landthandlanden Forsström åvensom Kronolänsmannen Adolf Fredrik Eklund omvittnade aften varit på besök hos Karl Wilhelm Löfgren samt att Forsström påföljande morgen omkring klockan åtta åter besökt Löfgren och med denne utgått i staden.

Pigan Amanda Wilhelmina Abrahamsdotter: att vittnet i fråga varande aften befunnit sig uti rummet intill det der Karl Wilhelm Löfgren med sina gäster uppehållit sig samt att Löfgren, enligt vittnets förmenande, varit drucken emedan vittnet hört honom sjunga och skräla.

I anledning af förestående vittnesmål hördes på svarandenes anhållan testamentevittnena Forsström och Uppman ytterligare, hvarvid

Forsström till sin förut afgifna intygan tillade, att då han dagen efter det omvittnade tillfället på förmiddagen besökt Karl Wilhelm Löfgren och med denne begifvit sig ut i staden, hade Löfgren i hörnet af S:t Eriks- och Stora Brahegatorna, på vittnets erinran om gårdagens förordnande, frågat: "testamenterade jag ej femtusen mark till Brahestofs-fonden och reeten af min förmögenhet till Wuoribergets för-skönande"; samt, då vittnet dertill jakat, förklarat detta vara hans mogna beslut och fasta vilja; att vittnet derpå åtföljt Löfgren till Konditor Lemberg, der Uppman och Sandell befunnit sig, samt att vittnet der omtalat att Löfgren för honom upprepat sitt förordnade från gården åvensom att Löfgren, fullkomligt nykter och redig, jemväl då i vitt-

nenas närvaro vidgått det samma. Vittnet tillade jemväl att Löfgren vid testamentets upprättande uttalat sin önskan att förordnandet måtte hållas hemligt under hans lifstid.

Uppman vidblef i allo sin härförinnan afgifna intygan med tillägg, i anledning af Amanda Karolina Gustafsdotters vittnesmål, att alidne Löfgren väl uppgifne afton senare på kvällen varit drucken, men vid tillfället då testamentet upp gjordes om också obetydligt dryckesrörd dock, enligt vittnets övertygelse, fullt medveten om sina handlingar; att samqämet begynt omkring klockan sex på aftonen samt att testamentet kort derefter uppgjorts, men huru mycket klockan varit då Löfgren begynt blifva drucken, kunde vittnet icke bestämma; att vittnet väl påföljande dag & Adolf Konstantin Lembergs konditori sammanträffat med Sandell, Forsström och Karl Wilhelm Löfgren, som då varit fullt nykter, men emedan vittnet haft en angelägen affär att derstädes uppgöra, hade vittnet icke egnat sin uppmärksamhet åt Forsströms och Löfgrens samtal.

Rådstufvurätten afkunnade utslag den 7 Mars 1881 och fann det vara lagligen styrkt att Karl Wilhelm Löfgren i lifstiden genom den 12 Februari 1880 upprättadt testamente frivilligt och vid fullt redig sinnesförsättning muntlig förordnat att af hans efterlemnade egendom femtusen mark borde tillfalla Brahestodsfonden och återstoden deraf användas till det s. k. Wuoribergets förskönande, hvilket testamente, som Löfgren påföljande dag likaledes muntlig upp repat, sedermåra blifvit den 5 derpåföljande April i behörig ordning bevakadt af Bestyrelsen för sagde fond och Magistraten i Åbo, & kommunens vägnar, hvarföre Rådstufvurätten ansåg nämnda testamente vara tillkommet i den ordning 1 § 16 kap. A. B. föreskrifver samt derefter i laga ordning bevakadt; men emedan Karl Wilhelm Löfgren genom berörda testamente bortgifvit utom annat en åttendedel i halfva gården N:o 1 i fjerde qvarteret och sjette stadsdelen samt ena handa andel uti gården N:o 6 i sjuttonde qvarteret och sjunde stadsdelen af Åbo stad, ehuru Karl Wilhelm Löfgren ärft desamma efter sin fader Johan Gabriel Löfgren, ty och då Karl Wilhelm Löfgren icke egt rätt att i strid emot stadgan-

det i 5 § 17 kap. åberopade balk på nyss antydt sätt, utan endast om hälften af samma fastighetsdelar förfoga, pröfvade Rådstuvurätten rättvist, med ändring och upphäfvande af testamentet härutinnan, ålägga Bestyrelsen för Brahestodsfonden och Magistraten att ofördröjligent till laga skifte emellan Karl Wilhelm Löfgrens arfvingar upplåta hälften af berörda stadsfastighets-delar; hvaremot och som det icke ådagalagts att Karl Wilhelm Löfgren efter sin fader bekommit vederlag för honom tillhörande arfsandelar i Alilampula rusthåll och Lindula hemman, & Katarina Löfgrens och hennes medparters talan att testamentet äfven i denna del måtte rättas enligt lag icke kunde fästas aseende, utan blef påståendet derom förkastadt.

Emot Rådstufvurättens utslag erlade Katarina Löfgren, Gustaf Adolf Löfgren och Johanna Wilhelmina Löfgren, gemensamt, samt Bestyrelsen för Brahestodsfonden och Magistraten, likaledes samfaldt, vad, hvilket dock endast af Katarina Löfgren och hennes medparter i Åbo Hofrätt fullföljdes medels skriftlig ändringsansökning, hvartill sökandene bilade transeumt ur instrumentet öfver den 20 April 1875 i Åbo stad förrättad bouppeteckning och verkställdt arfskifte af testators aflidne fader Handlanden Johan Gabriel Löfgrens qvarlåtenskap, uti hvilket instrument fanns antecknadt att denne bland annat efterlemnat "fastigheter och lösegendom i Lunds socken" (icke närmare uppgifna) ävensom afskrift af ett deu 1 Juni 1875 upprättadt salubref, hvilket innehöll att "Johan Gabriel Löfgrens sterbhusdelegare", bland dem äfven Karl Wilhelm Löfgren, "försälde deras då egande halva Lampula skatterusthåll i Peltis by af Lundo socken jemte Lindula dermed i sambruk varande enstaka skattehemman i samma socken till Rusthållaresonen Karl Gustaf Hedman för en köpesumma af sextontusen mark."

Vid målets föredragning fann Åbo Hofrätt i dom af den 4 Februari 1882 kärandene Katarina Löfgren, Gustaf Adolf Löfgren och Johanna Wilhelmina Löfgren icke bafva anfört skäl till ändring i Rådstufvurättens motväjdade utslag, vid hvilket förtig och då bemälda Bestyrelse och Magistraten dermed åtnjöts komme att bero.

Skiljaktige från Hofrättens flertal, som utgjordes af adjungerade ledamöterne, notarien F. Bruun och viceadvokatfiskalen Serenius samt Assessorn Sallmén,

Assessorn Lagerblad, som yttrade sig att han var ene med Hofrättens flertal derom, att skäl till ändring uti Rådstufvurättens motväjdade utslag blifvit förebragdt hvarken såvidt omordnade testamente, hvarmedelst Karl Wilhelm Löfgren förordnat att af hans qvarlåtenskap femtusen mark borde tillfalla Brahestodsfonden och återstoden deraf användas till Wuoribergets försökande, förklarats vara tillkommet på sätt 1 § 16 kap. Å. B. föreskrefve och derefter i laga ordning bevakadt, eller beträffande Rådstufvurättens yttrande derom att hälften utaf förberörde stadsfastighets andelar, enär Karl Wilhelm Löfgren i lifstiden ärft desamma och fört, jemlikt det af Rådstufvurätten åberopade lagrum, egt rätt att endast lika stor del deraf genom testamente bortgifva, borde upplåtas till laga skifte emellan Karl Wilhelm Löfgrens arfvingar; men alldenstund det af Katarina Löfgren, Gustaf Adolf Löfgren och Johanna Wilhelmina Löfgren uppgifna förhållande att Karl Wilhelm Löfgren äfven bekommit vederlag för honom i arf efter dess aflidne fader Johan Gabriel Löfgren tillfallne andelar uti Alilampula rusthåll och Lindula hemman i Lundo socken, blifvit styrkt ej mindre genom transeumt ur instrumentet över den 20 April 1875 i Åbo stad förrättad bouppteckning och verkställdt arfskifte af bemälde aflidnes qvarlåtenskap, uti hvilket instrument fanns antecknad att denne jemväl efterlemnat fastigheter och lösegendom inom sagde socken, än medelst afskrift af ett den 1 Juni 1875 upprättadt salubref, hvarmedelst merbemälde aflidnes sterbhusdelegare, bland dem äfven Karl Wilhelm Löfgren, för en köpesumma af sextontusen mark försålt deras då egande halva Lampula skatterusthåll i Pettis by af Lundo socken jemte Lindula dermed i sambruk varande enstaka skattehemman i samma socken till Rusthållaresonen Karl Gustaf Hedman; fördenskull oeh då Karl Wilhelm Löfgren i strid emot stadgandena i 1 och 2 §§ 17 kap. mera nämnande balk icke varit berättigad att genom testamente förfoga rörande sagde landsfastighetsandelar eller vederlaget för

desamma, prövade Assessorn rättvist, med ogillande af testamentet äfven i denna del och upphäfvande af Rådstufvrättens deröfver meddelade utslag, ålägga Bestyrelsen för Brahestodsfonden och Magistraten att till laga skifte emellan Karl Wilhelm Löfgrens arfvingar upplåta jemväl den honom enligt lag tillhörande andel i före nämnde sextontusen mark samt

Presidenten Rotkirch som utlät sig: emedan särskilda i saken afhördas vittnen intygat att Karl Wilhelm Löfgren, då i fråga varande testamentariska förordnanden af honom uppgjorts, varit, om icke i betydligare mån drucken, så åtminstone icke nykter; ty och då dessa förordnanden således icke, på sätt 1 § 16 kap. Å. B. bjuder, gjorts med sundt och fullt förstånd, prövade Presidenten rättvist, med upphäfvande af Rådstufvrättens motväjdade utslag förklara det af Bestyrelsen för Brahestodsfonden och Magistraten, & Åbo kommunens vägnar, bevakade testamentariska förordnandet utan all kraft och verkan.

Katarina Löfgren, Gustaf Adolf Löfgren och Johanna Wilhelmina Löfgren sökte, på nedsatt revisions skilling, i underdåninghet ändring i Hofrättens dom, och då målet i *k. Senatens Justitidepartement* föredrogs, yttrade sig

Senatörn Nybergh och fann sökandene icke hafva anfört skäl till annan ändring i Hofrättens dom än att, enär styrkt blifvit att Karl Wilhelm Löfgren i lifstiden jemväl bekommit vederlag för honom i arf efter hans aflidne fader Handlenden Johan Gabriel Löfgren tillfallna andelar uti Alilampula rusthåll och Lindula hemman i Lundo socken, öfver hvilket arfvegods eller dess värde Karl Wilhelm Löfgren icke varit berättigad att i strid mot stadgandena i 1 och 2 §§ 17 kap. Å. B. genom testamente förfoga, Senatörn prövade rättvist med ogillande af i fråga komna testamente äfven i denna del samt upphävande af domstolarnes yttranden, såvidt de hänsförde sig härtill, ålägga Bestyrelsen för Brahestodsfonden och Magistraten i Åbo att till laga skifte Karl Wilhelm Löfgrens arfvingar emellan jemväl upplåta sagda vederlag.

Senatoren af Frosterus utlät sig: att eburuväl Sjökaptenen Uppman samt Landhandlaren Forsström sammanstämmande intygat, att Karl Wilhelm Löfgren någon afton i Februari månad år 1880 frivilligt och vid redig sinnesförfattning förordnat om sin qvarlätkenskap på sätt uppgifvits; dock som bemälde vittnen lika med åtskilliga andra & ed afhörde personer derjemte förmält, att Karl Wilhelm Löfgren vid sagda tillfälle varit något, om ock i mindre mån dryckesrörd, ävensom Landhandlaren Forsström i sitt vittnesmål tillagt, att Karl Wilhelm Löfgren dagen derefter af Forsström förfrågat sig om beloppet af hvad Löfgren genom berörda förordnande skulle tillagt Brahestodsfonden samt Karl Wilhelm Löfgren derigenom på ett otvetydigt sätt ådagalagt, att han dåmera ej haft i redigt minne den närmare beskaffenheten af sitt förordnande och hvad dagen förut förefallit, alltså fann Senatorn sagda förordnande icke kunna tillerkännas det vitsord, som ett i laga ordning upprättadt testamente tillkomme samt pröfvade förti rätvist att, med upphävande af Rädetusvrättens utslag och Hofrättens dom, förklara ånsagda förordnande utan kraft och verkan, såvidt det samma & Katarina, Gustaf Adolf samt Johanna Wilhelmina Löfgrens arfrätt efter Karl Wilhelm Löfgren inverkade.

Senatoren Björksten var ense med Senatorn Nybergh.

Senatoren Ehrström instämde i Senatorn af Frosterus' yttrande.

Senatoren Forsman delade Senatorn Nyberghs mening.

Senatorerne *Geijer, Brunou, Wasastjerna* och Viceordföranden *Palmén* voro ense med Senatorn af Frosterus, i enlighet med hvars mening k. Senatens dom af den 15 November 1882 är utfärdad.

3.

Smädeelse eller förolämpning?

Efter stämning å Bonden Ivan Hovatoff från Taipale grekisk-ryska församling, till 1879 års vinterting med Libelits sockens och Polvijärvi kapells tingslag anförde Bonden

Jegor Wornanen, från Sysmä by i Libelits socken, att medan behörigen utlyst kommunalstämma hölle i Taipale församling söndagen den 23 Mars 1879 och klaganden Wornanen, som vid tidpunkten var ordförande i stämman, i sådan egenskap dervid fungerade, hade svaranden Ivan Hovatoff, som dervid äfven närvar, under föraktfulla åtbörder utfarit mot klaganden med förolämpande och kränkande tillmälen i afsikt att nedsätta honom i hans medborgerliga anseende och att minska förtroendet till honom i omförmälta besättning, för hvilket allt klaganden Wornanen yrkade att svarauden Hovatoff måtte till laga ansvar befordras samt skyldigkännas att ersätta klagandens kostnader i målet.

Genmåle affordrad bestred svaranden Ivan Hovatoff klagomålet samt förmälte att han med sina vid sagda kommunalstämma fällda yttranden endast haft för afsikt att anmärka en begången oegentlighet, ithy att kommunalstämman, som någon tid förut beviljat en person, den der stod i skuld till kommunalkassan, anständ med betalningen deraf, någon tid derefter åter upphäft sagda sitt beslut och förordnat det samma person emellertid borde inbetalा sin skuld till kassan, hvarför och då han med sina yttranden icke åsyftat någon förolämpning mot klaganden och hans yttranden icke heller så fallit, att klaganden eller någon annan deraf bordt kunna finna sig förnärrmad, Ivan Hovatoff anhöll att klagomålet såsom saknande all grund och befogenhet måtte lemnas utan afseende.

Klaganden Wornanen vidhöll emellertid sitt påstående samt framstälde, till styrkande deraf, att vittna i målet Bönderne Per Parviainen och Per Kontkanen, hvilka, såsom varande af Grekisk ryska tros-läran med biträde af Pastorn i Taipale Grekiska församling afslade vittnes-eden å den de under skilda förhör berättade:

Per Parviainen: vittnet hade varit närvarande vid kommunalstämman den 23 Mars, som varit talrikt besökt och dervid erfari, hurusom svarauden Hovatoff yttrat att vid kommunalstämman den 2 i samma månad till protokollet antecknade beslutet rörande indrifningen af församlingens fordram hos dess vordne kassaförvaltare Henrik Piiranen vore falekt

och oriktigt och under fortsatt högljutt klander riktat sina beskyllningar, mot klaganden, yttrande att han som kommunalordförande städse förföre oriktigt och egenmäktigt; tilläggande vittnet att vid stämman den 2 Mars, då beslutet om Henrik Piiranens skyldighet att inbetalas bristen till kommunalkassan fattades, svaranden Ivan Hovatoff varit personligen närvarande och suttit å en bänk närmast till vittnet, utan att han då gjort anmärkning emot sagda beslut.

Per Kontkanen: hade jemväl bevistat kommunalstämman i Taipale den 23 Mars 1879 och ej mindre hört de af svaranden Hovatoff mot klaganden Wornanen riktade beskyllningar och tillvitser, än uttalade som föregående vittnet att, då klaganden i anledning deraf tillspott svaranden när han skulle så förgått sig, svaranden Hovatoff trådt närmare till bordet, der klaganden såsom ordförande innehaft sin plats, samt, under en föraktligt åtbörd med handen yttrat „alltid.“

Då Häradsrätten efter ofvanstående vittnes förhör tog målet under slutlig pröfning och medels utslag den 16 April 1879 förklarade utredt vara, att Ivan Hovatoff vid omordnade tillfälle smädat Jegor Wornanen, samt förty ådömt Ivan Hovatoff ansvar för ärekränkning, blef Häradsrättens omförmälda åtgärd i anledning af Ivan Hovatoffs deröfver anförla besvär på upptagna skäl af Wiborgs Hofrätt genom utslag af den 17 April 1880 undanröjdad och målet återförvisadt till Häradsrätten. Jegor Wornanen anmälte härå saken till ny behandling vid Häradsrätten och sedan parterne derstädes ömsesidigt upprepats sina förut gjorda påståenden, blefvo å ed ytterligare hörde följande personer, hvilka intygade:

Bonden Wasili Parviainen, att svaranden Ivan Hovatoff vid i fråga varande kommunalstämma den 23 Mars 1879, missnöjd dermed att förvaltaren af Taipale länemagasin Henrik Piiranen ej erhållit anständ med betalningen af sin skuld till Taipale församlingsboer, då bemälda Piiranen genast efter stämmans slut derom väckt fråga, sagt åt klaganden Jegor Wornanen på finska språket: „Te olette tehneet vääräitä pöytäkirjoja ja teetten vastakin“, samt slängt med handen åt Jegor Wornanen.

Bonden Ivan Kiiskinen, att vittnet likaledes varit tillstades vid kommunalstämmen den 23 Mars 1879 och dervid iakttagit, att svaranden efter stämmans slut börjat försvara ofvanbemölde Henrik Piiranen samt, efter att hafva rest sig från stugubänken, der han suttit, högljutit yttrat på finska: „tämä asia on väärin käytetty.“

Bonden Heodor Parviainen, vittnet, som varit närvarande vid kommunalstämmen den 23 Mars 1879, hade efter stämmans slut hört svaranden yttra Åt Jegor Wornanen: „pöytäkirja on väärin käytetty, äsken (=toisin?) olis, jos pitäjälaiset, joka kokouksesta ottaisivat osan pöytäkirjasta.“

I anledning af detta vittnesmål anmärkte svaranden, det han ej påstätt att klaganden fört oriktigt protokoll, men väl att församlingsboerne, borde taga utdrag ur de protokoll klaganden förde vid kommunalstämmorna.

Bonden Ivan Ratilainen, att vittnet vid kommunalstämmen den 23 Mars 1879 sett svaranden, efter det stämmans slutata, uppstiga från bänken der han suttit samt hört honom göra anmärkning deröfver, att kommunalnämnden utkräft församlingsboernes tillgodohafvande af Henrik Piiranen, oaktadt desse lofvat honom anständ med betalningen af hans gäld, men vittnet, som stått afslagnare i rummet, der stämmans hållits, hade ej tydligt kunnat utskilja de uttryck svaranden dervid begagnat.

Inhysskarlen Konstantin Jouttunen, vittnet, som likaledes öfvervarit oftasagda kommunalstämma, intygade i allo lika med föregående vittne Ivan Ratilainen samt tillade att svaranden dervid sagt bland annat, som vittnet ej så noga hört: „tämä asia eiköhn ole väärin käytetty.“

Inhysskarlen Matts Oinanen, att vittnet som jemte sin hustru efterföljande vittnet Oiti Repo haft sin bostad i rummet, der Taipale församlingsboare kommunalstämmor hållits, hört församlingsboarna vid någon stämma före den 23 Mars 1879 lofva Henrik Piiranen anständ med betalningen af dennes gäld till församlingen samt att svaranden, vid sistsagda dag hållen stämma, efter dess afslutande, uppstigit och yttrat: „tämä asia on väärin käytetty.“

Inhysseshustrun Oiti Repo, efter slutad stämma den 23

Mars 1879, den vittnet öfvervarit, hade svaranden vid väckt fråga om Henrik Piiranens skuld till församlingen uppstigit och sagt åt klaganden: „toisin on käytetty tämä asia, kuin toisessa kokouksessa päättetiin“; samt att klaganden af sådan anledning anmärkt det svaranden kränkt hans äre, men hvad svaranden dertill genmält, hade vittnet ej hört.

Inkysesharlen Ivan Surakka, att svaranden vid stämman den 23 Mars 1879, sedan deneamma slutats, uppstigit och yttrat åt klaganden: „minä sanon sinulle julki, että tämä asia on väärin käytetty; eikös luvannut pitäjäs odottaa Pürostaa sykeyyn“; vidare uttryck af svaranden hade vittnet icke hört.

Bonden Simon Lasaroff, att vittnet väl närvarit vid stämman den 23 Mars 1879, men stått af sides i rummet och fördenskull ej så noga kunnat urskilja, hvad svaranden dervid yttrat; dock hade vittnet hört svaranden säga om Henrik Piiranens ärende: „kas niimikään, johon tuo asia jälleen on ylösettu, vaikka pitäjäs lupasi sykeyyn odottaa.“

Bonden Stepan Lasaroff, efter det oftasagde kommunalstämma slutats, hade svaranden vid fråga om Henrik Piiranens skuld till församlingen uppstigit och sagt till klaganden: „ei ole asia oikein käytetty; pitäjäs pani asian toisessa kokouksessa odotukseen, vaan te panitte asian käymään.“

Bonden Petter Lasaroff, att Taipale församlingsboer vid någon om höstvintern 1878 hällen kommunalstämma lofvat Henrik Piiranen anständ med betalningen af hans skuld till församlingen samt att svaranden vid kommunalstämmman den 23 Mars 1879, den vittnet öfvervarit, yttrat åt klaganden: „asia ei ole oikein käytetty; maakunta pani odotukseen, vaan te haette välipäätökseen.“

Bonden Wasili Surakka, vid kommunalstämmman den 23 Mars 1879, den vittnet öfvervarit, hade svaranden yttrat åt klaganden i anledning af Henrik Piiranens sak: „tämä asia on väärin käytetty“; men hvad svaranden vidare yttrat, kunde vittnet ej numera påminna sig.

Inkysesharlen Petter Surakka, att vittnet vid oftasagda kommunalstämma hört svaranden bland annat yttra åt klaganden: „takijän kädessä kirjat syntyy sikäli, kun ne tekee“;

men vidare yttranden kunde vittnet icke draga sig till minnes.

Inhyseskarlen Wasili Ratilainen, att svaranden vid kommunalstämmman den 23 Mars 1879, i anledning af Henrik Piiranens anmärkning derom att hans skuld utesöktes, uppstigit och sagt åt klaganden: „pahasti tämä asia on käytetty, kun seurakunnalta on luvattu odotusta syksyyn“; att klaganden derpå tilleport svaranden, om han med detta sitt yttrande åsyftade att klaganden fört oriktigt protokoll, men att svaranden derpå ej svarat något direkt utan endast yttrat såsom orden fallit: „kyllä se on väärin tehty että asia on pantu kysymyksessä ilman pitäjän lupaa.“

Inhyseskarlen Johan Juvanen, att vittnet varit närvarande vid merberörda kommunalstämma och dervid sett och hört svaranden uppetiga från stugubänken samt yttra sitt missnöje deröfver att Henrik Piiranen ej fått anständ med betalningen af sin skuld till församlingen, men att vittnet numera ej kunde påminna sig de uttryck svaranden dervid begagnat.

I utslag af 11 Maj 1881 fann Häradsrätten genom de i målet afhörde vittnenas berättelser lagligen utredt och styrkt vara, att svaranden Ivan Hovatoff efter slutad kommunalstämma den 23 Mars 1879 i Taipale by utfarit mot klaganden Jegor Wornanen med sådana ärekränkande och skymfande beskyllningar, som vore nedsättande för klaganden i dennes egenskap af kommunalstämmoordförande, i anseende hvartill Häradsrätten, med stöd af stadgandet uti § 6 af Kejs. förordningen angående falsk angivelse och annan ärekränking gifven den 26 November 1866 och 6 § 3 kap. M. B., pröfvade rättvist döma svaranden Ivan Hovatoff att böta för ärekränkning tvåhundra mark och för sabbatsbrott tio daler med nitton mark tjugu penni till jemn delning mellan kronan, häraderet och målsegenden Jegor Wornanen, hvilka böter vid bristande betalningstillgång af Ivan Hovatoff komme att försonas med sexton dagars fängelse vid vatten och bröd, hvarjemte svaranden skyldigkändes icke allenast att med etthundra femtio mark ersätta klagandens i detta mål hafta

kostnader utan äfven att till de i målet afhördta vittnena utgivva fördrad godtgörelse.

Wiborgs Hofrätt, under hvars pröfning Ivan Hovatoff, med bifogande af borgen för de honom ådömda böter i besvärsväg drog målet, tog i utslag af den 6 Mars 1882 det samma i öfvervägande: och jemte det Hofrätten, emedan Ivan Hovatoff, som af Häradsrätten genom förut omförmålda utslag den 16 April 1879 icke ådömts ansvar för sabbatsbrott, sedan sagda utslag, i följd af de besvär Hovatoff deröver i Hofrätten anfört, upphäfts och målet till Häradsrätten återförvisats af nästbemälde Rätt icke bort tillräknas större brottslighet än i förenämda utslag utsagts, pröfvade rättvist upphäfva Häradsrättens öfverklagade utslag, såvidt Ivan Hovatoff derigenom tagits till last att hafva brutit sabbat, och frikänna Hovatoff från de honom derför ådömda böter, fann Hofrätten Ivan Hovatoff icke hafva anfört skäl till annan ändring i samma utslag, än att Ivan Hovatoff för i fråga varande ärekränkning af Hofrätten jemlikt det af Häradsrätten till stöd för dess domslut i denna del åberopade lagstadgande, dömdes att böta *ethundra mark* till den fördelning Häradsrätten utsatt, om hvilka böters förvandling dock, i anseende till den af Ivan Hovatoff i Hofrätten stälda borgen, utlåtande förföll, ävensom den Jegor Wornanen tillagda godtgörelse för rättegångs kostnaderna af Hofrätten nedsettes till *ethundra mark*; och skulle förtys vid Häradsrättens utslag i öfrigt förblifva.

Ivan Hovatoff anförde hos H. K. M:t i underdånighet besvär öfver Hofrättens utslag.

Målet afgjordes i *Senatens Justitiedepartement* den 17 November 1882 af Senatorerna *Brunou*, *Gejtel*, *Ehrström* och *Nybergh*; och fann Senaten Ivan Hovatoff väl vara förvunnen att vid i fråga varande tillfälle efter kommunalstämman afslutande hafva utsarit i skymfliga yttranden emot Jegor Wornanen beträffande dennes befattning såsom stämmans ordförande, men berörda ärekränkning icke hafva skett i afseigt att nedsetta Wornanen i hans medborgerliga anseende eller minska förtroendet för honom i hans omförmålda sysslande; hvarför och då Hovatoff sålunda gjort sig skyldig till förolämpning under synnerligen försvarande omständigheter,

Kejserliga Senaten pröfvade rättvist att, med stöd af 7 och 8 §§ i ofvanåberopade förordning af den 26 November 1866, döma Ivan Hovatoff att för sagda förolämpning böta ethundra mark till sådan fördelning domstolarne utsatt; derutinnan Hofrättens utslag sälunda rättades, hvaremot vid samma utslag i öfrigt, eller beträffande ersättningarne till Jegor Wor-nanen och ofvan uppräknade vittnen, hvari skäl till ändriog ej blifvit förebragta, komme att bero.

4.

Twist om en lifförsäkringssumma efter försäkringstagarens död mellan hans till konkurs upplåtna bo å ena sidan samt efterlevvande enka och barn å andra sidan.

I egenskap af syseloman i aflidne Handlanden i Åbo stad Heurik Edvard Nymans till konkurs upplåtna bo anförde Handlanden Gustaf Wilhelm Carén efter stämning å Nymans efterlemnade enka Alma Wilhelmina Nyman inför Rådetufvratten i nämnda stad: att försäkringsbolaget "Kaleva" den 23 Januari 1879 å Handlanden Nymans lif försäkrat en summa af femtiosusen mark att på vissa vilkor tre månader efter Nymans frånfalle till hans hustru eller barn utbetalas; att försäkringsbrefvet den 6 påföljande Februari, då Handlanden Nyman verkstält första inbetalningen af den vid försäkringen bestämda årliga premien ettusen fyrahundra tjugu-fem mark, blifvit till honom af bemälda bolag utgifvet; att, efter det Handlanden Nyman emellertid den 3 Juli 1880 med döden afgått, uppteckning af makarne Nymans bo med tillgångar och gäld försigtgått den 20 i samma månad, deri hvarken nämnda försäkringsbref eller den deri upptagna försäkringsumman 50,000 mark af vederbörande uppgrifits eller uti instrumentet öfver boupteckningen omnämnts; att makarne Nymans egendom, i enlighet med sagda instrument se-dermera den 31 i berörda Juli månad 1880 blifvit af enkan Nyman, såväl å egen del som å sina med Handlanden Nyman i lifstiden sammanafiade minderåriga barns vägnar, af-

trädd till konkurs; samt att enkan Nyman den 24 September samma år fått lyfta i fråga komne 50,000 mark, och emedan dessa medel sålunda från och med den 6 Februari 1879, då försäkringsbrefvet till Handlanden Nyman utlemnats, i makarne Nymans bo utgjort en, om ock af Handlanden Nymans död beroende, likval på aftal grundad och i följd deraf verklig tillgång, som vid dödstillfället i ännu högre grad antagit egenskap af verklighet, samt enkan Nyman vid sådant förhållande ej varit berättigad att, makarne Nymans fordringsegare till förfång, uppträda med anspråk på berörda medel helst borgenärerne ej ens med tillökning af desamma kunde blixta för sina fordringar fullt förntjde, och alraminst att genom uraktlätenhet att för borgenärerne uppgifva nämnda tillgång i boet söka göra detta anspråk gällande, ty och då enkan Nyman, i händelse hon ansett medlen såsom sig enskildt tillhörige, ovilkorligen och emedan henne före konkursen ej beviljats boskillnad, enligt 10 § i förordningen af den 9 November 1868 om gälde betalning vid dödesfall samt om urarfsvagörelse och undanskiftande af egendom i död makes bo, bort senast & inställelsedagen i konkursen, som inträffat den 8 November 1880, ansöka att få dem från konkursboet undantaga, men enkan Nyman, som slik ansökning icke gjort, sålunda försuttit all rätt till änsagda medel, hvilka alltså borde såsom konkursboets egendom borgenärerne godtgöras, yrkade Handlanden Carén enkan Nymans förpligtande att såväl för egen del som å sina förbemälda barns vägnar, till Handlanden Carén i hans ofvanomordnade egenskap utgifva meranämnde 50,000 mark äfsvensom att derå, emedan enkan Nyman lyftat medlen den 24 September 1880, med afdrag af sex procents ränta för en månad, på den grund att desamma utbetalats tidigare än bolaget enligt försäkringsbrefvet ålegat, erlägga enahanda ränta från den 24 påföljande Oktober.

I saken hörd genmälte enkan Nyman hufvudsakligen: att, enligt försäkringabrefvets tydliga ordalydelse, endast hon eller hennes barn varit berättigade att utbekomma i fråga varande försäkringssumma; att medlen varit förfallna till utbetalning först tre månader efter det bolaget Kaleva om

Handlanden Nymans dödsfall underrättats och sålunda vid hans "dödstima" icke utgjort tillgång i hans bo; att sagda medel rätteligen vore att såsom en enkan Nyman och hennes barn efter Handlanden Nymans fränsfälle tillfallen egenom betraktas, eller helst likställas med ett slags dem efter den aflidne tillförsäkrad pension, hvorför och då sagda medel följakligen ej heller behöft vid bouppteckningen efter honom uppgifvas eller sedan boet till konkurs afträdts till hans borgenärers färnöjande öfverlemnas, enkan Nyman påstod förkastande af käromålet jemte det hon medgaf att de till bolaget "Kaleva" inbetalda premierna möjligen kunde såsom en konkursboets tillhörighet anses, dock endast i det fall att Handlanden Carén gittade förneka att desamma, såsom i sjelfva verket skett, erlagts med penningar dem hennes fader Handlanden Israel Wilhelm Rautell lemnat.

Riktigheten af nästberörda uppgift motsades dock af Handlanden Carén, som vidare framhöll, att svaranden, icke blott å sin aflidne mans vägnar, utan även för egen del vore gäldeär i konkursen samt att försäkringssumman vore att anses för enkan Nymans, men till ingen del hennes barns tillhörighet, emedan med orden "hustru och barn" i försäkringsbrevet rätteligen borde förstås: hustru eller, om hon icke efterlever, barn.

Det af bolaget Kaleva åt Handlanden Nyman utfärdade försäkringsbrev, var af följande lydelse:

N:o 2208.

Tab. N:o 1.

Försäkringsaktiebolaget

Premiebelopp	Kaleva	Premiens förfallodag.
--------------	--------	-----------------------

<i>Fr. 1425.</i>	Helsingfors.	15 Januari.
------------------	--------------	-------------

Bolagsordningen fastställd den 2 Juni 1874.

Försäkring på livstid

&

Fr. 50,000.

Försäkringsaktiebolaget Kaleva försäkrar härmed & Herr Henrik Edvard Nymans lif en summa af Mark Femtiosuse under de vilkor, som på andra sidan af detta försäkringsbrev finnas upptagna.

Bolaget, som erkänner sig häfva uppburit premien för

ett år med *Tryg.* Ettusenfyrahundra tjugufem, förbindar sig att, såvida den försäkrade under sin livstid hvarje år den 15 Januari inbetalas ett med nyssnämnda premie lika belopp, tre månader efter erhållet bevis att han är död, utbetalas förberörda försäkringsbelopp till hans hustru eller barn.

Helsingfors den tjugondetredje Januari är Ettusen åtta-hundra sjuttonio.

För Försäkringsaktiebolaget Kaleva:

C. G. Sandmark.	N. Chr. Westermark.	Alfr. Charpentier.
Direktör.	Direktör.	Verkställande Direktör.

Försäkringsbrevet utlemnadt vid inbetalningen af första premien den 6 Februari 1879.

Ferd. Frenckell.

Under rättegången upplystes jemväl att Rådstufvurätten genom den 12 Februari 1881 gifven dom uti asträdes- och urarfsvamålet efter aflidne Handlanden Nyman pröfvat rättvist, med förkastande af någre fordringsegares deremot framställda yrkanden, frikalla ej mindre, jemlikt 18 § i k. förordningen den 9 November 1868 angående, bland annat, urarfvgörelse, Handlanden Nymans barn från skyldighet att med sin egen-dom betala sin faders gäld än ock enligt § 19 i samma förordning, jämförd med 3 § 11 kap. G: B., enkan Nyman från ansvarighet för boets under hennes äktenskap med Handlanden Nyman tillkomna skulder, såvidt hon ej lika med mannen sig till gäldens betalning forbundit, eller densamma annars såsom hennes enskilda anses borde, hvilken dom under i fråga varande rättegång dock ännu var af högre Rätte åtgärd beroende, enär vad deremot erlagts af en bland kursboets fordringsegare.

Rådstufvurätten yttrade i utslag af den 4 April 1881: att alldenstund försäkringsaktiebolaget Kaleva genom den 23 Januari 1879 utfärdadt försäkringsbref & handlanden Henrik Edvard Nymans lif försäkrat en summa af femtiotusen mark att tre månader efter erhållet bevis om Nymans död utbetalas till hans hustru eller barn, samt dessa medel vid Nymans fräsfälle således icke utgjort tillgång i makarae Nymans gemensamma be-, fördenakull och då enkan Nyman vid

detta förhållande ej varit skyldig att vid bouppteckningen efter sin man uppgifva nämnda försäkringsbelopp, så mycket mindre som, om så äfven skett, i förevarande fall, då handlanden Nymans bo uppläts till konkurs, anspråket att å konkursmassans vägnar utbekomma försäkringssumman hos försäkringsaktiebolaget Kaleva likväл icke kan göras gällande med mindre enkan Nyman genom särskild öfverlåtelse lemnar konkursmassan rättighet dertill, ansåg rådstufvurätten utan afseende å af hvem försäkringspremien guldits, konkursmassan icke ega någon i försäkringsaftalet grundad rätt till i fråga varande medel, utan desamma böra såsom enkan Nyman eller hennes barn efter handlanden Nymans död till-fallen egendom betraktas, i anseende hvartill och då enkan Nyman vid slikt förhållande ej haft anledning att söka undanskiftande af försäkringsbeloppet i den ordning 10 § af Kejserliga förordningen i ämnet den 9 November 1868 föreskrifver, rådstufvurätten prövade rättvist förkasta kärömalet såsom obefogadt jemte det i anseende till sakens beskaffenhet parterne sjelfve skulle få vidkännas sina i målet hafda kostnader.

Mot förestående utslag erlade Handlanden Carén vad samt utredde vid derefter i Åbo Hofrätt den 3 November 1881 anställdt muntlig förhör, att Handlanden Nyman i premier för i fråga varande lifförsäkring erlagt, den 6 Februari 1879 1,425 mark och den 15 Januari 1880 enahanda belopp, eller inalles 2,850 mark, hvarhos Handlanden Carén yrkade att Handlandeenkan Nyman, för den händelse att hon emot förmidan frikallades från skyldighet att till sin och Handlanden Nymans konkursmassa utgifva sjelfva lifförsäkringssumman, måtte åläggas till massan gälda Åminstone berörda penningbelopp 2,850 mark jemte 6 % ränta å de särskilda premieinbetalningarna från de dagar samma inbetalningar verkestälts. Nästnämnda yrkande motsades på svarandesidan, under återhemtande af det redan vid Rådstufvurätten gjorda påstående att de för premieinbetalningarna erforderliga medlen lemnate af enkan Nymans fader Handlanden Rautell, hvilken uppgift dock af käränden fortfaranden bestred.

Hofrätten utlät sig i målet medels dom af den 13 Mars

1882, och fann omförmälda af försäkringsbolaget Kaleva ut-
ärda försäkringsbref ej innehålla annat än att bolaget för-
bundit sig att, i händelse Handlanden Nyman under sin life-
tid hvarje år på utsatt dag inbetalade den bestämda pre-
mien, tre månader efter Nymans frätfälle till hans enka el-
ler barn erlägga försäkringsbeloppet femtiotusen mark, hvil-
ken förbindelse nämnda bolag äfven fullgjort; och emedan
uti omordade försäkringsbref sålunda ej ingått något bestäm-
mande derom att i fråga komne medel skulle enskildt till-
höra Handlanden Nymans enka eller barn eller att vid för-
säkringen fastsats det vilkor att medlen ej flinge tillgripas för
Handlanden Nymans gäld, ty ansåg Kejserliga Hofrätten
dessa medel utgöra en boets gemensamma tillgång, hvilken
ej flinge skiftas innan boets gäld blifvit gulden; i anseende
hvar till och då enkan Nyman ej heller för egen del eller
å sina barns vägnar, om hon velat såsom enskild egendom
undantaga änberörda medel, & inställesedagen i konkursen
den 8 November 1880, på sätt henne enligt 10 § i Kejser-
liga förordningen af den 9 November 1868 angående, bland
annat, urarfavagörelse och undanskiftande af egendom i död
makes bo, i sådant fall ålegat, härom gjort ansökan, Kej-
serliga Hofrätten, med upphäfvande af Rådstufvurättens mot-
väjdade utslag beträffande sjelfva saken, prövade rättvist
ålägga enkan Nyman att, emot undfående qvitto, till Hand-
landen Carén, i hans ofvanomförmälda egenskap, genast ut-
betala meranämnda femtiotusen mark med sex procents årlig
ränta derå från den 24 Oktober 1880 tills slutlig liqvid sker
hvaremot k. Hofrätten ansåg skäl till ändring i berörda ut-
slag, såvidt rättegångskostnaden angår, enrr enkan Nyman
haft anledning att underkasta saken domstols pröfning, icke
vara af handlanden Carén anfördta, hvarför vid detsamma i
nämnda afseende komme att bero.

På nedsatt revisionsskilling sökte Handlandeenkan Ny-
man i underdåninghet ändring uti Hofrättens dom anmärkande
dervid bland annat, att något vilkor om att försäkringsem-
man ej skulle få för Handlanden Nymans gäld tillgripas icke,
på sätt Hofrätten i sin dom antydt, kunnat i försäkringsbref-
vet ingå, alldelesstund Handlanden Nyman ej sjelf och såle-

des ej heller hans borgenärer egt rätt att utfå medlen, hvilka enligt försäkringsbrevets ordalydelse skulle utbetalas till hans "hustru eller barn".

Då målet i *Senatens Justitiedeparlement* föredrogs, yttrade sig

Senatoru *Nybergh* och fann det vara utredt att i fråga komna försäkringsbref, hvarå Handlanden Nyman i lifstiden erlagt ej mindre den 6 Februari 1879 företa inbetalningen med ettusen fyrahundra tjugufem mark än den 15 Januari 1880 premien för ytterligare ett år med enahanda belopp, derefter fortfarande förblifvit i Nymans värjo och jemväl vid Nymans frånfälle funnits i hans bo, i följd hvaraf sagda försäkringsbref, som åtminstone vid nästnämnda tidpunkt antagit visst värde, sedan Handlanden Nymans efterlemnade qvarlåtenskap blifvit afträdd till borgenärernas fornöjande, enligt 45 § i konkursstadgan af den 9 November 1868, hört till Nymans konkursbo: och emedan enkan Nyman icke på sätt henne vid sådant förhållande ålegat, derest hon velat för egen del eller å sina barns vägnar undanskifta omförmälda värdehandling eller de medel, som på grund af densamma kunde utfalla, sökt göra dylikt anspråk gällande, i den ordning Hofrätten antydt, ansåg Senatorn enkan Nyman icke hafva förebragt skäl till ändring i det slut, hvari bemälde rätt i saken stannat och dervid alltså enligt Senators mening komme att bero.

Senatorn *af Frosterus* prövade rättvist, med upphävande af Hofrättens dom, låta bero vi det slut, hvari Rådstufvurätten i saken stannat.

Senatorn *Björksten* var ense med Senatoru *af Frosterus*.

Senatoru *Ehrström* utlätt sig: Enkan Nyman hade väl påstått att årspremierna för i fråga varande lifsförsäkring erlagts med medel, som tillhörte Handlanden Rautell; men alldenstund hon ej gittat sådant styrka, utan fastmer utredt blifvit, ej mindre att Handlanden Nyman i egen person både med bolaget Kaleva ingått försäkringsaftalet och för försäkringen inbetalat årspremierna, än och att försäkringsbrevet blifvit å bolagets vägnar till Nyman öfverlemnadt och af

honom vid hans död innehafte; fördenskull och emedan vid sådant förhållande, Nyman, såvidt han med bolaget aftalat om försäkringssumman med hänsigt till sin blifvande enka, måste antagas hafva velat derigenom antingen bereda en tillgång i boet efter sin död, eller ock göra en efter hans död förfallen gäfva åt sin hustru, men sådan gäfva åt maka ej vore i lag tillåten, ansåg Senatorn hvad enkan Nyman egt att af försäkringssumman för egen del uppbära hafva vid Nymans död utgjort en boets fordran hos bolaget Kalleva, hvilken bort jemte boets öfriga tillgångar till konkurs efter Nyman upplåtas, hvarför och då enkan Nyman ej ens i laga ordning gjort ansökning om undanskiftande af sagde fordran, Senatorn, i förmågo af 7 § i förordningen om äktenskapsförord den 9 November 1868 och det af Hofrätten åberopade lagstadgandet, fann enkan Nyman för egen del ej hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens dom, vid hvilken alltså, i hvad den anginge hennes rätt att tillgodonjuta livsförsäkringssumman eller någon del deraf, komme att förblifva; hvaremot och då icke ens påstås kunnat att Nyman, hvars efterlemnade tillgångar väl icke till fullo, men dock till större delen räckt till att betäcka de i konkursen efter honom bevakade fordringar, skulle genom utbetalning af förenämnda årspremier hafva emot sina borgenärer förfarit oredligt, Senatorn fann i fråga varande försäkringssumma, såvidt Handlanden Nyman genom aftalet derom berättigat sina barn att efter Nymans död lyfta försäkringssumman, utgöra en efter hans död förfallen tillgång för bemälde barn, i anledning hvaraf Senatorn pröfvade rättvist att, med upphäfande af Hofrättens dom, i hvad den anginge nämnde barns rätt att tillgodonjuta i fråga varande försäkringssumma eller någon del deraf, låta derutinnan bero vid det slut, hvari Rådstufyrätten i saken stannat. Men emedan Senator icke ville ingå i omedelbar pröfning af den närmare beskaffenheten af den rätt till försäkringssumman, hvilken i följd af denna utgång tillkomme Handlanden Nymans konkursbo, & ena, samt hans efterlemnade barn, & andra sidan, vartd vederbörande öppet lemnadt att derom särskilt i laga ordning tvista, såframt godvillig öfverenskommelse i saken

ej kunde träffas. Emellertid vore det Handlanden Carén, såsom syssloman i konkursen efter Handlanden Nyman, obettaget att genom vederbörande exekutor låta hos enkan Nyman uitaga och i taka manna hand eller allmänt förvar nedsätta den omtvistade försäkringssumman, tills att derom i laga ordning annorlunda förordnades.

Senatorerne *Foreman*, *Geijer* och *Brunow* voro ense med Senatorn af Frosterus, i enlighet med hvars yttrande k. Senatens dom, som är daterad den 6 December 1882, affattades.

Tillägg.

Sedan uppsatsen om Ägodelningsräster m. m. redan var skrifven och till införande i tidskriften översänd, har, i anledning af tidigare gjord förfrågan, en ledamot i Åbo Hofrätt benäget meddelat följande upplysningar i ämnet:

I slutet af 1850 talet och synnerligen i början af det följande decenniet afsade sig en mängd Ägodelningsrätsordförande sina befattningar, så att Åbo Hofrätt slutligen anslog dessa lediga att ansökas inom 30 dagar, men då någon hugad sökande icke mer anmälte sig till de ledigblifna tjensterne, var Hofrätten nödsakad att hos Hans Kejserliga Majestät anmäla om detta förhållande samt föreslog tillika att handhafvandet af Ägodelningsrätsordförande befattningarne i de till hvarje domsaga hörande socknar borde förklaras framdeles lillhöra vederbörande Häradehofding, såsom en tjensten åtföljande skyldighet, eller ock att nämnda befattningar häданester kunde lemnas obesatta och Hofrätten erhålla tillstånd att i hvarje särskilt fall, då ett ärende till Ägodelningsrätten hänskjöts, på Guvernörens anmälan, utse någon till ordförande att detsamma handtera, så framt ej lämpligare vore att Ägodelningsrästerne indrogos och dessa ärender handhades af Häradsrästerne. Å denna Hofrättens hemställan afsläts i början af år 1863 Hans K. Majestäts svar, hvari Hofrätten lemnades tillstånd att, då något ärende anmältes af Guvernören behöfva handläggas af Ägodelningsrätt, för hvarje fall tillförordna ordförande, derest icke sådan förut förefanns. Numera förekommer det mycket sällan att socknemännen infinna sig för val af ordförande i Ägodelningsrätten, och komma slika val till stånd, afsäga sig de valde vanligen uppdraget efter någon kortare tid. Till följd af omförmälda, Åbo Hofrätt lemnade tillåtelse, meddelades

är 1873 femton tillfälliga förordnanden, 1874 aderton, 1875 sexton, 1876 sjutton, 1877 tjugu, 1878 åtta, 1879 fyra, 1880 tjuguett, 1881 tretton och år 1882 femton tillfälliga förordnanden till handläggning af Ågodelningsrätts ärender. Inom Åbo Hofräts jurisdiktion förekomma numera ordinarie Ågodelningsrätts ordförande endast i 28 socknar och utövas dessa befattningar af 6 särskilda personer.

Ernst Tegengren.

Historisk inledning till 1851 års skogslag.

Af

J. J. Nordström.¹⁾

Det är med åkerbruket som behovvet och nödvändigheten af stadiga och ständiga bostäder inträder i samhället. I följd deraf är det ock, som begreppet om uteslutande äganderätt uppkommer och i sammanhang dermed de rättsförhållanden utveckla sig, som af äganderätten äro omedelbara följer. I detta afseende inhemtar man af de äldsta källorna för den lagstiftning, som i sinom tid äfven blef Finlands, att i början endast de marker, hvilka någon enskild till odling upptagit eller i följd af arfslagens eller aftalens mångfaldiga bestämningar innehade, ansågos som föremål för uteslutande besittning och äganderätt. Den öfriga, dem omgivande, öde liggande marken var en samhällets gemensamma tillhörighet, af hvilken hvar och en genom företagen odling kunde i sin ordning tillagna sig större eller mindre del. Det är klart att vid detta förhållande det endast var inägorne, eller de i odling varande åker- och ängsstyckena, som vid bestämmendet af hemmanets värde och grund för jemförelse med andra togos i betraktande. Skogen förbisågs, ty den ägde ännu ej värde och var, såsom ej fördelad, allas gemensamma tillhörighet. Ett nytt stadium inträder. Odlingarne hafva förökats. Bya- och grannelagen hade med sina inägor närmat sig hvarandra. Den emellan dem liggande skogen får nu

---

¹⁾ Denna veterligen förut icke publicerade uppsats ingår bland handlingar beträffande förslaget till förordningen den 9 Sept. 1851 om skogarne i Finland, hvilka förvaras å härvarande universitetsbibliotek. Då allt, som flutit ur den store författarens penma, har värde och förtjenar att komma till offentligheten, har Red. här intagit denna uppsats, hvilken dessutom har ett specielt intresse i närvarande tid, emedan den innehåller en sakrik öfversikt af vår äldre skogslagstiftning, hvilken fråga åter står på dagordningen hos oss.

Red:s anm.

ett värde och fråga uppstår om de omkringliggande byarnes rättighet att den begagna. Denna skog delas nu i lika stora delar emellan de särskilda byalagen och kallas byns allmänning, *alla männens gemensamma ägor*. I sinom tid delades efter samma grunder, utan tvifvel, även emellan socknar, häradar, landskap uti de bebyggda trakterna af riket de större skogar, som omgåfvo de större menigheterna, då nödvändigheten instälde sig att för dessa kommuner bestämma vissa gränser. Allt detta omtalas redan i de äldsta lagarna, hvarjemte redan nu skogsmarker omnämñas, som inom bestämda gränser uteslutande tillhörde konungen och voro underlagda någon af hans på särskilda orter i riket belägna gårdar. I följd häraf har man alltså af skog: A) *Konungsparker*, B) *Allmänningar*, 1) *bya-*, 2) *sockne-*, 3) *härad-*, 4) *landsallmänningar*, C) den öfriga och *utom bygdelagen* belägna skogen.

Konungens enskilda parker förvaltades af hans enskilde tjenare. De på omförmåldt sätt uti menigheternas uteslutande besittning komna allmänningarna tillhörde dem med full äganderätt, och hvarje intaga å dem förutsatte ovilketliga menighetens tillstånd, som, hvad härad- och landsallmänningarne beträffar, söktes och gafs på härad- eller landets ting, hvarjemte innehafvaren, som öfver den med tillstånd gjorda intagan i öfritt ägde fri förfogningsrätt, skulle till vederkännelse af menighetens jordäganderätt årligen erlägga en viss aftrad; men lemnade han intagan under tre år öde och obegagnad, ansågs den vara öfvergifven och hans rätt förfallen. De större allmänningarne stodo alltså under förvaltning af den kommun, som innehade äganderätten. Sjelf ägde kommunen begagna allmänningen för sina årliga landtbruksbehof, men ej egenmäktigt enligt L. L. B. B. XXXI derå göra svedjebruk eller skogsrödjar. (Jfr W. st. d. a. 1414, § 10, som tillåter eget bruk men ej försäljning.) Dock tillägger L. L. Thgm. B. IV $\frac{1}{3}$ af allmänningensafgålden åt konungen, en omständighet, som visar att konungen ansågs haft del i *jus supremae inspectionis* öfver allmänningarne. *Byaallmänningen* begagnades af delägarne i byn, och ägde de från den taga icke blott, hvad de till gården

husbyggnad och öfriga med landtbruket och utfordringen sammanhangande behof hade nödigt, utan ock att derå göra intagor till åker och äng antingen medelst svedjande eller rothuggning, och gälde härvid den, till åkerbrukets befordran ländande, regel: "äge den vitsord, som in vill taga till åker och äng", dock med den modifikation enligt ÖGL., att sådana intagor ej skulle vara af allt för stor skada för hela byn och ej i ändamål att deri inrymma fremmande man eller landbo, hvarföre det äfven stod hvarje byaman öppet att, om han ansåg en delägare inhägna mer än proportionerligen behörigt var, begära skifte af den gemensamma skogsmarken och i sådant fall "lägga skogen i helgd" (ÖGL. B. B. XX, XXXII, jfr XXXIII, XXVIII: 5), hvarutom i U. L. Wdb. XXI förklaras att "uppgärdes" utom hägnaderna på byamark fingo behållas, om de andra kunde få lika duglig odlingsmark; i motsatt fall ägde han draga nyttja deraf i sex år och sedan åter lägga det ut. Men L. L. B. B. XXXII bjuder att ingen delägare fick af byns hjerdevall eller oskifta mark inom eller utom gårds upptaga något till åker eller äng eller humlegård m. m. uteslutande till sin nyttja, för än lagligt skifte åkommit vid böter och förlust af arbete; och der rydkog fanns, kunde man väl upptaga den till rödjning och draga säde deraf i tre år, men sedan skulle den åter utläggas till byaskogen. Alla dessa stadganden tjenade alltså i sina modifikationer till närmare bestämning af den från condominium utgående nyttjorätten af allmänningen och uti sin princip till befordrande af jordens odling.

Den utom bygdelagen belägna skogen stod allt ännu öppen för den, som derå ville nedsätta sig och upptaga hemmans bruk; ty i detta afseende hade ännu ej någon inskränking skett uti den ursprungliga rättigheten till fri odling i obygderna, och icke blott skogsförordningarna från 17:e seklet, utan ock de uti det 18:e visa tillräckligt, att det ej var någon lätt sak, att från folkets rättsbegrepp utrota denna åsigt. (Jfr H. L. Vdb. XV.)

Något kronan tillkommande *skogsregale* vederkändes alltså ej det äldre rättssystemet. Konungen och kronan hade ej någon bättre rätt till skogen än hvarje enskild man. Ej

engång öfver de s. k. *bärande träna*, tillkom henne ett sådant. Dock finner man de gamla lagarna redan vid dem fästa en större vigt, i ty att åverkan eller annorledes & dem¹⁾ tillfogad skada försonades med högre böter, än & andra trän, kallade "dödvider", "galdvider skog", och derjemte förklarades (U. L. Vdb. XIV: 11), att på allmänning ek ej fick huggas, utan *alla ägarenes* lof, men ek inom åkergärde ävensom på tegskiftad skog fick jordägaren saklöst hugga. Allt grundsatser som även L. L. B. B. XVIII fastställer; ehuru redan Wexiö St. af 1414 § 11 förbjuder allt huggande af ek till afsalu mot konungens bud och stränga dom, det första spåret till inskränkning af ekedispositionen.

Sådana äro grundsatserna angående skogsskötseln och skogsbruket uti lagarne före Gustaf I:s tid. Samma rätt till odling som begagnades för jordbruket, begagnades och för qvarnanläggningar, och der qvarn legat öde tre år, ägde en annan tillegna sig qvarnstället på allmänningen eller obygderna.

Under Gustaf I ingå uti lagstiftningen viktiga principförändringar. Han förklrarar neml. uti K. B. 20 April 1542 att "alla ägor, som ligga *obygda* höra konungen och kronan till". Härigenom uttalas då första gången den grundsats, som sedermore uti den europeiska statsrätten öfverallt antagits som regel: hvad som ej egendomligt tillhör enskilde personer, kommuner eller korporationer, tillhör staten, och ingen kan i följd deraf genom blotta ockupationstiteln förvärfva fast egendom. Grundsatsen upprepas och inskärpes ånyo i ganska bestämda ordalag af Carl XI uti K. F. 19 Dec. 1683, under åberopande af nämnde Gustaf I:s bref af 1542, hvilken isynuerhet i de nordliga med vidlyftiga skogar försedda orterna, såsom Dalarne, Wärmeland, Norrland och Finland, hade räkat i glömska. Nämaste syftemålet med denna grundsats ser man likväl af flere i tiderna närmast derefter utkomna förfatningar, såsom Mand. om. Köph. 4 April 1546,

¹⁾ Ek, hassel, spel m. fl. ÖGL. B. B. XXX, XXXI. Dock här är boten ej högre; men i U. L. Vdb. XIV belägges åverkan & ek med tre mark, & spel, hassel, m. fl. med mindre.

Plakatet om allmogens fattigdom och hemmansklyfningar 19 April 1555, Plakatet till Norrlanden 1559, vara, icke att upp-häfva odlingsrätten, utan att tillegna kronan en administrativ myndighet och omedelbar ledning vid nya hemmans anläggande & obygderna. Dessa författningsar innehålla och derföre de bestämdaste uppmuntringar till allmogen och menigheten att icke packa sig hop på bygderna och klyfva hemmanen, utan heilre breda sig ut på de stora obygda skogarna. Plakatet d. 15 Febr. 1555 förklrar än uttryckeli-gen, det på de orter, som ej ligga några hemman till för-fäng, vare fritt och lofgifvet för alla dem som lust hafva att rödja skogen och upptaga hemman kronan till förbättring. Konungen tillägger härvid dock det vilkor att odlingen skulle få företagas "emot Cronones skatt" och kallar härvid alltid dessa nejder för "Cronones skogar och allmänningar". Likasom man förut på allmänningarna behöfde menigheten till-ständ till hemmans odling, så skulle och nu ett sådant ut-verkas för odling på de stora, utom bygdelagen belägna sko-garne, och från den tiden öka sig kronohemmanens antal oafbrutet.

I *Finland* hade dock redan tidigare så beskaffade ad-ministrativa grundsatser blifvit gällande; ty redan i 14:e sek-let finnas kungliga förordnanden, som visa, att, sedan Fin-lands förening med Sverige blifvit stadgad, allmogen upp-muntras till bosättning och hemmans odling uppå de stora skogarne, och att äfven öfver de under krigen öde lemnade skogsmarkerna inom de gamla bygdelagen sälunda förfogas, med vilkor af utverkad tillstånd och skatt till kronan (1303, 1334, 1351), och denna af finansiela skäl närmast föranledda administrativa omsorg om landets odling är det nu, som af den store administratorn Gustaf utvidgas öfver hela riket.

Beträffande *mjölqvarnar och sädverk*, så var deras an-läggande lika litet fordom bundet vid några särskilda iakt-tagelser som hemmanens. Den äger qvarnställe, som först bygger verk derå, hette det fordom (W. G. L. I, M. B.), samt sedan i afseende & de på allmänningarna belägna qvarnstäl-len, att öfverenskommelse med delägarne bordt hafva förut-gått. Efter Gustaf I:s tid är det ock först som tillstånd till

sågverksanläggning på obygderna anses vara erforderligt. Men det äldre förhållandet är dock af vigt att anmärka i afseende på de åtgärder, som sedermera vidtogos till utrönande af sågvarnars tillkomst, gagn eller skada.

De uppmuntringar till odling och bosättning & de stora öde skogarne, som uti Gustaf I:s författnings uttalades, blefvo ej utan frukter. Ett århundrade hann likväl derefter ej förlika, innan farhågan för skogarnes fördervande och förstöring begynte uttala sig och äfven på riksdagarne göra sig gällande; men de som framför andra höllo denna farhåga vid makt voro bergsnäringens män. Så beskaffade klagomål förevoro till öfverläggning på riksdagen i Stockholm 1638, och 10 § af RdB. 22 Febr. gifver vid handen att, som "så allmännings- som *andra skogar* til ingen ringa skada och afsaknad nu blifve fördervade med oskälige och onyttige nybyggen, sågvarnar, månge svedjeland och deraf eller eljest förorsakad skogseld, såsom ock af bärande träds olaga afhuggning, och att man fast öfver inga skogar nu mera någon åhoga bär, deraf bergverken med tiden synas vilja lida nød, all ek och ållonskog förkommer, timmerskog och skeppsvirke samt masteträd utödes, allehanda högdjur och fogel omkommer, så till rikets vanheder som dess innebyggares skada; men likväl finnes så mycken obrukad jord och skog vuxen i landet, att man icke alldel kan eller nå alla nybyggen, sågvarnar och skogrödjningar förbjuda", så skulle åtskilliga män i "alla landsändar" förordnas att, jemte häradsnämnden, i hvart härad undersöka och pröva, hvilka anläggningar & allmänningarna kunde utan skada få bestå, hvilka borde upprivas, och hvarest nya kunde tillåtas, så att "skogarne icke så alldel må till intet göras, riksens skeppsbyggnung, seglatsen och handeln, så ock hushållen till största skada". Samma klagan och beslut föres och fattas på riksdagen 1642 (RdB. 23 Febr. § 7). Skogarnes vanvård och förstöring är sedan det thema, som i mångfaldiga variationer anslås så väl i författnings som i enskilda skrifter, så snart fråga är om skogshushållningen, och de flere mer eller mindre omfattande stadganden i ämnet samt allmänna skogsordningar uppgifva vanligen sitt ändamål vara förekommande

af skogarnes förstöring. Det blir då af vigt och nyttå att inhemta, hvilka grundeatser lagstiftaren hittills ansett för detta ändamål vara de lämpligaste. Då man härvid tager i öfvervägande, att det äfven är omkring denna tid (1614, 1615, 1617) som i sammanhang med flere äldre stadganden de kardinala författningar utkommo, hvilka hade till ändamål att grundlägga ett inhemskt skeppsbyggeri och en aktiv inländsk handel; att äfven omkring denna tid bergenäringen underläggas en särskild förvaltningemyndighet (Bergsamtet 1630, 1634, 1637), hvarigenom denna näringens intressen vunno en egen prioriterad stödjepunkt, så torde grunden för ofvan-anfördā klagan om skogarnes förstöring medelst nybyggen, rödningars och sågverk framstå uti en ny dager. Det säkra är, att först efter denna tid de flerfäldiga författningar framträda i den ekonomiska lagstiftningen, som till bergenäringens fördel göra inskränkningar uti ägarens fria förfogningsrätt af sin jord och skog äfven utom de gamla bergslagen, och i allmänhet ställa jordbrukets intressen under bergsbrukets.

Frågan om ägande- och nyttjorätten till skogarne upptogs ånyo af riksdagen i Stockholm 1647, då ock ett förslag till en omfattande skogsordning underställes Ständernas pröfning och beslut. Sålunda tillkom skogsordningen af den 22 Mars 1647 jemte en ordning och stadga om bärande skogsträd i riket och deras plantering af s. d., icke såsom ekonomiskt administrativa stadgar, utan, i anseende till dess väsendtliga inverkan på äganderätten, efter öfverläggning emellan konung och ständer, d. ä. likasom allmän lag. På samma sätt förfors, då dessa författningar, efter undergången revision, år 1664 d. 29 Aug. förnyades jemte några tillägg angående verkställigheten af åtskilliga stadganden (se RdB. 27 Aug. 1664 § 7). Skogsordningen af 12 Dec. 1734 hade ock blifvit godkänd på riksdagen samma år, likaså förklaringen deröfver af d. 5 April 1739 på 1739 års riksdag. De tvenne sedermera utkomna allmänna skogsordningarna af d. 10 Dec. 1793 och 1 Aug. 1805 finnas väl ej hafva utgjort föremål för öfverläggning och beslut på riksdagen; men de äro ock

egentligen blott revisioner af de äldre ordningarna, och det nya de innehålla är af rent reglementarisk natur.

Vid framställningen af innehållet af de väsentliga grundsatserna i de angående skogarna, äganderätten till dem, deras begagnande och vård under tidens lopp utkomna författningar torde det vara lämpligast att först utreda frågan i allmänhet och sedan undersöka, hvilka inskränkningar bergslagarna härutinna åstadkommit.

Nyttjorätten till skogen är en naturlig följd af äganderätten till marken, hvarå den växer. Någon kronans fiskaliska regalrättighet till enskilde jordägares skog är för vårt rättssystem alldelers okänd som princip, och jordägarens äganderätt äfven till skogen på hans mark har i alla tidehvarf af lagstiftningen blifvit garanterad. Denna grundsats visar sig klarast i afseende på *frälsejorden*. Det omfäng äganderätten till jord af denna natur äger, är alldelers sådant som den gamla odalrätten efter de äldsta lagarna ägde; och skogssättningarna erkänna och bekräfta detta förhållande äfven (1647 § 11, 1664 § 11, 1734 § 15, 1793 § 17, 1805 § 17; jfr Ad. Pr. 1723, §§ 8, 16) hvad frälsejords enskilda afvitrade skog angår. Beträffande *skattehemmans* afvittrade och enskilda skog, så skulle väl, derest lagstiftningen organiskt i detta afseende fått utveckla sig, samma grundsatser också för den bordt hafva blifvit gällande, ty emellan frälse- och skattehemman bestod skilnaden blott deruti, att då, efter årliga och ständiga jordskatters tillkomst, de förra befriades från hemmansskatten emot ägarens åtagande att på egen bekostnad utrusta sig och tjena till häst, de sednare deremot utgjorde skatt. Skatten och rusttjensten utgjorde alltså hvarandras surrogat, men äganderätten hade derigenom ej undergått någon ändring till sin beskaffenhet. En mängd af omständigheter, dem det ej är tillfälle att här utreda, vällade likväl i detta förhållande en olikhet, sålunda att regeringen ansåg sig hafva rätt till en strängare uppsigt och myndighet öfver skattehemmanen. I hvilka enskildheter denna olikhet i fråga om skogen framträder, skall nämnas här nedan. Ett bevis derpå har man i 1734 års lag, B. B. X, 8: "Skattebonde må nyttja sin enskilda skog till hustarf och salu: dock

så sparsamt att skogen ej utödes och hemmanet förderfvas" etc. Enligt hvad i Res. Allm. B. 29 Nov. 1756 § 52 utlof-
vas, finner man K. B. 7 Febr. 1770 förbjuda skogs- och jä-
geribetjente vid 30 dtrs bot att tillagna sig någon tillsyn öf-
ver skattemanna skog. Genom förordn. 21 Febr. 1789 § 2
blef ändteligen åt ägare af skattehemman öfver "in- och ut-
ägor samt skog och mark — lika orubbelig ägande och lika
frei förfogningsrätt", som "frelseman öfver frelehemman" til-
lagd. Denna förordning fastställes i grundlagen af år 1789 till
samma kraft och verkan, som om den der vore införd, och
skogsordningarna 1793 § 18 och 1805 § 18 åberopa ytterli-
gare samma förordning vid bestämmandet af skattemannens
rätt; men tillägga dock åter härvid samma grundsats, som
allmänna lagen upptager, eller att, om sådant missbruk af
skogen gjordes att fara för hemmanets bestånd kunde upp-
komma, laga rättelse vid domstol kunde sökas, ett tillägg,
som visserligen må vara godt i sig sjelf, men som likvälv, i
följd af 1789 års författningar, numera ej särskildt bordt gif-
vas endast för skattehemman, utan som en emanation af sta-
tens *jus supremæ inspectionis* gälla för alla sjelfbestående
possessioner. Likvälv förbjuda skogsordn. af 1793 § 1 och af
1805 § 1 skogs- och jägeribetjente att "något inseende öfver
skattemanna skogen, undantagandes ekeskogen, sig tillvälla".
— Grund och mark & *kronohemman* äges af kronan och
åboens nyttojörätt modifieras helt och hållt af detta förhål-
lande.

Vid öfvergången till *lands-, härads-* och *sockneallmän-
ningarna* finner man af skogsordningarna 1647 § 4, 1664 § 4,
1734 § 6 att landet, häradet och socknen & dem nu mera
egentligen blott tillerkännes en gemensam nyttojörätt till hus-
tarf. Men om i vissa särskilda händelser exklusiva intagor
& dem lämpeligen kunde beviljas, skulle enligt skogsordn:na
1647 och 1664 pröfningen deraf väl ankomma på de respek-
tive menigheter:na och afgiften för intagan tillfalla landet
eller häradet; men till hvarje sådant beviljande erfordrades
numera "Landshöfdingens eller hans Ombudsmans consens
och vetskaps". Kronan tillerkännes dessutom rättigheten (§ 6),
att der någon till odling tjenlig plate på lands- eller härads-

allmänning finnes, som "Landet eller Häradet kunde missta", upplåta densamma till odling. En lika beskaffad grundsats förekommer i 1734 års skogsordning § 14, allm. lagen B. B. XVI ställer dock lands-, härads- och sockne-allmänningarna under landshöfdingens överinseende och förvaltning, Res. Allm. B. 12 Dec. 1734, § 25 förklarar uttryckligen härads-allmänningarna vara "Kronans tillhörigheter och ej kunna få skiftas hemmans åboarne emellan", och allt detta visar alltså att äganderätten till allmänningarna numera icke, såsom förhållandet förr var, uteslutande tillerkändes respektiva menigheter, utan ställdes även under överhetens administrativa myndighet; hvarföre dock, då år 1770, i anledning af Ständernas framställning, jägeristaten i hvart län återställdes, även allmänningarna underlades deras uppsikt, hvilken väl, genom K. F. 10 Mars 1790 dem åter fräntogs och öfverfördes på kronofogdar och länsmän, men överläts dem änyo i skogsordn. 1793 §§ 1, 71 och skogsordn. 1805 §§ 1, 72, hvilka tvenne författningsar och tillerkänna länets och härads innebyggare blott nyttjorätt till hustarf af lands- och härads-allmänningarna, men deremot hvad *sockne-allmänningarna* angår återgå till de gamla grundsatserna sálunda, att äganderätten till dem anses tillkomma socknen och allmänningarna sockneboarne emellan kunna fördelas (§ 8). Delning af *sockne-allmänning*, såväl som *bya-allmänning* medgives i K. F. 30 Aug. 1731, och flere der citerade författningsar, även på en endas begäran; (jfr Res. A. B. 28 Juni 1731, § 28; 12 Dec. 1734 § 26, 95: skogsordn. 1734 § 12, förkl. 1739 § 12 m. fl.). — Om äganderätten till *by-allmänningar*, eller "bys oskifta ägor i skog och mark" gäller B. B. X. — Angående äganderätten till de stora obygderna, de egentliga s. k. *kronoskogarne*, även *kronoallmänningarna* (i författningsar från 16 och 17 seklet), ehuru dock under detta namn lands- och häradsallmänningar någon gång sednare inbegripits, så är redan ofvan anmärkt, på hvilka grunder den anses tillkomma kronan.

I närmaste sammanhang med frågan om äganderätten står slutligen nödvändigheten att afskilja de olika allmänningarna från hvarandra, från enskilda ägoområden samt från

de utom bygdelagen belägna skogssträckorna och derefter med ordentliga rå och rör förse dem för framtidens säkerhet. Häröfver innehålla samtliga skogsordningar flerfärdiga noggranna föreskrifter, och den omständigheten att sådana äfven i de nyaste förekomma, visar att verkställigheten framskridit långsamt.

Förfognings- och nyttjorätten till skogen.

I denna fråga torde tydlighet och korhet bäst kunna förenas, om de hufvudsätt att nyttja skogen, hvilka författingarne omtala och i allmänna lifvet förekomma, styckevis tagas i skärskädande. Härvid återhemtas då först grundsatsen att förfognings- och nyttjorätten till skogen är en sjelfständig följd af äganderätten till den mark, hvarå den växer. Denna nyttjorätt skulle i sig sjelf vara utan all inskränning, derest icke den positiva lagstiftningen ur synpunkten af det allmännas fördel dervid hade gjort åtskilliga begränsande bestämningar, och hvad de skogar angår, som växa å kronans antingen till hemman upplåtna och bebyggda jord eller å obygderna, så äro de i ämnet gifna författingar att anses som reglementariska och administrativa föreskrifter, hvilka bestämma på ena sidan vilkoren för innehavarens befogenhet vid jordens bruk och på den andra de iakttagelser, som ålliga landshöfdingarne och öfriga kronans betjente i egenskap af kronans ombud vid handhafvandet af den förvaltning af kronans jord, som dem är uppdragen.

Att enligt den äldre lagstiftningen ägarens förfogningsrätt öfver skogen ej var inskränkt af andra än synpunkten af tredje mans rätt, är redan anmärkt. Principen förändrar sig något redan i 16:e seklet, än mer i det 17:e. Det bättre slaget af skog tages i särskildt hägn. Hit höra:

A) *Ek och andra fruktbarande, eller, som de vanligen kallas, bärande trän, i motsats till hvilka den öfriga icke fruktbarande skogen kallas dödvider.*

Åtskilliga stadganden från 16:e och 17:e århundradet angående ekehhygge å kronans skogar och parker finnes väl redan, men de kunna förbigås såsom af mindre vigt för ämnet. Vigtiga deremot äro författingarna 22 Mars 1647 och

29 Aug. 1664 angående bärande träd, till hvilka räknas ek, om hvilka anmärkas att de i Sverige äro "af så fast och hård egenskap att dess like vid Östersjön näppeligen är att spörja", bok, apel, oxel och hägg. *Frälseman* ägde väl & sina ägor efter hehag hugga bärande trän, men var då förpligtad att i stället *plantera* två nya trän af samma art och vårda dem tills de vuxit undan boskapsbete. Detta skulle vara "allmän lag" för "allom ehvad ständ han var af" (§ 1, 5).

Skattebonde såväl som *kronobonde* och *landboe* äfvensom prest, befallningsman eller förläningshafvare, ehvad han var frälse eller ofrälse, ägde ej fälla och begagna dessa trän, & egna eller de ägor de bodde uppå, vid 12 marks bot till treskiftes, återplantering och skadestånd (§ 7). Likaså var ansvaret för egenvilligt förderfvande af dessa trän (§ 8). Stodo de i åker och äng, bonden till mehn, erfordrades lands-höfdingens tillstånd att hugga dem (§ 9). Af böterna för oloflig huggning & frälsejord, tog godsägaren andel. På bys *oskiftade* ägor ägde frälseman ej hugga dem, utan *samtliga* jordägares tillstånd (§ 6). Genom K. B. till hofrätterne 23 Nov. 1696 förklarades derjemte att alla olofligen nedhuggna bärande trän skulle konfiskeras, äfvenså ekplankor, hvilka mot förbudet blifvit till städerna införda. Frälsejordsägares skyldighet till återplantering, då han på sin mark fälde bärande trä upprepas än i K. F. 13 Febr. 1725 (jfr K. F. 1 Juni 1728), men i Ad. pr. 16 Okt. 1723 omnämnes denna skyldighet icke, och af denna anledning var det, som, då 1734 års lag af rikets ständer förehades till öfverläggning, det beslöts att i fråga varande återplanteringsskyldighet icke skulle föreskrifvas ägare af frälsejord och 4 § i XIII B. B. erhålla en lydelse sådan den nu har, hvarföre ock skogsordn. 12 Dec. 1734 ej omnämner den. Till och med *björken* tar skogsordn. 1734 § 31, jfr § 32, under särskildt hägn, hvilket dock i förkl. 5 April 1739, §§ 17, 18 modifieras. Löfsalar uppsättande och löfvande i kyrkorna, hvartill unga björkar användas, förbjuder 1734 års skogsordn. § 31 vid 10 drs bot (jfr förkl. 1739 § 18), och detta förbud upprepas än i Kgl. F. 15 Febr. 1773 vid fördubbladt vite. Om andra löfräd se B. B. XIII: 5.

I följd af det anfördta tillkommer alltså frälsejordsägare, vare sig af frälse eller ofrälse ständ, oinskränkt nyttjorätt äfven till bärande trän, alla utan undantag. Detta fastställes uti skogsordn. 1793 §§ 17, 19, och skogsordn. 1805 §§ 17, 19. Då genom de år 1789 antagna, ofvan anfördta författningar äganderätten till skattejord med dess skog och mark förklaras vara lika omfattande som den till frälsejord, undantagande hvad ek och bok angår, så blir ock forfogningsrätten öfver alla andra bärande trän än de sistnämnda på skattemanen alldeles ovilkorlig, hvilket ock bekräftas i skogsordn. 1793 § 32 och skogsordn. 1805 § 32, som dessutom nu medgiver *skattemän* lika fri disposition öfver *boken*. Likaså fri disposition tillägga nästnämnda förordningar kronohemmans åboer öfver alla bärande trän, undantagande *ek* och *bok*, som öfver annan deras ofruktbara skog (§ 33), *boken* derjemte till husbehöt, dock med tillstånd af landshöfdingen (§ 32); och hvad eken angår, hade K. F. 23 Mars 1742 och 10 Januari 1746 tilllagt *skatte-* och *kronobönder*, såsom uppmuntran för deras vård, åtskilliga förmåner, hvilkas nuvarande beskaffenhet skogsordn. 1793 och 1805 §§ 28, 29 utvisa. Den i B. B. XIII föreskrifna Återplanteringsskyldigheten för skatte- och kronobonde torde alltså förlorat bindande kraft, i aseeende & andra bärande trän än ek, och för kronobonde äfven bok. *Städer* ha samma rätt till ek som skattemän (§ 34); boställsinnehavare såsom kronohemmans åboer (§ 30). — Å *oskiftade byaägor* ägde hvarken frälse eller ofrälse ägare rätt att tillegna sig bärande trän, utan samtliga jordägares lof samt landshöfdingens, om kronohemmanen i byn funnos (skogsordn. 1647 § 6, 1664 § 6; jfr 1734 § 19; B. B. XIII: 1); dock kunde skifte af träna & tinget begäras. Vigtig i öfrigt är K. F. 10 Januari 1746 angående ekeskogarne, som föreskrifver pass och ursprungsbeweis, då ek skulle försäljas.

B) Ej fruktbarande skog, mastträn, spiror.

Egare af *frälsejord* har till denna skog fri forfogningsrätt och således att på *enskilda och afrösade ägor* nyttja den till hustarf eller afsalu efter behag; ty, utom hvad här-

om säges i skogsordn. 1647 § 11 och skogsordn. 1664 § 11, innehålla Ad. pr. 1723 § 25, att hvar adelsman har fritt att göra sig sitt gods och egendom så nyttig han kan, och kronans betjente äga ej befatta sig med frälsegodsen vidare, än att uppbära hvad deraf borde utgöras till kronan; och som denna frihet är af reel natur, tillkommer den ock hvilken annan ägare af frälsejord som helst (jfr skogsordn. 1734 § 15, 1793 §§ 17, 19, 1805, §§ 17, 19).

Skattehemmansägare hafva samma rätt till den ej frukt-bärande skogen som frälsejordesman. Res. St. B. 19 Januari 1757 § 32 tillåter ock kronoskatte-allmogen att från sina skatteägor, ehuru de kunna vara bruk och bergverk anslagne, dock till städerna, så inom som utom bergslag, få försälja timmer, ved, kol m. m. utan att bergsstyrelsens och lands-höfdingens förbud skall ligga dem i vägen (men bergsmans hemman äga icke denna rättighet; jfr Res. 9 Dec. 1766 § 2, K. F. 21 Febr. 1789, F. och S. A. 1789); dock med den varning mot missbruk som ofvan är anförd (jfr skogsordn. 1647 § 11; 1664 § 11; 1734 § 15; 1793, 1805 § 18). Ifrån denna grundsats hade likväl storverksträn eller *masteträn* och *spiror* utgjort ett undantag. Skogsordn. 1647 § 12, 1664 § 12 förbjuda ännu blott i allmänna ordalag svedjande på "de stora maste- och timmerskogarna". Ut i förordn. om skogarnas häfd i Skaraborgs län af 9 Febr. 1691 § 6 förklarade sedan Karl XI "alla masteträn vara kronans enskilda tillhörighet". Detta modifierades likväl i allmänna lagen, ty frälsemans förfogningar rätt öfver dem erkändes vara gifven i Ad. pr., och *skattebonde* skulle blott "hembjuda" det åt kronan, innan det fick huggas och säljas åt andra; men i anseende till trädets högre värde, belades åverkan derå med högre än vanliga böter (jfr B. B. X, 3 och skogsordn. 1734 §§ 11, 26; se Res. Allm. B. 12 Dec. 1734 § 17 angående forslingen af dem för amiralitetets behof). Fråga uppstod emellertid snart om hvad som masteträn och storverksträn skulle anses, och den 10 Okt. 1746 utgaf Am. Coll. en kungörelse, som bestämmer dimensionerna för *masteträn*, *mastespiror* och *mastedrämmen* och i öfrigt uppger råd och regler huru denna del af skogen bäst må skötas, hvarjemte K. F. 3 Febr.

1691 § 5 och 3 Febr. 1749 föreskrifva att för syrande och förderfvande af masteträn och spiror skulle bötas åverkans bot och hälften (25 dlr) för syrande af masteämne. Dessa dimensioner äro desamma som skogsordn. 1805 § 39 upptager, jemte det denna författning ännu, i strid med 1789 års principer, §§ 41, 44 bibeckar hembudskyldigheten för skatteman, då han vill masteträn och spiror & sin jord fälla. Men genom Kejs. F. 20 Sept. 1824 förklarades såsom ett "af de medel och utvägar, hvarigenom skogarnes skötsel och vård i landet säkrast kunde befrämjas och hushållningen med dessamma för framtiden förbättras", att "hembjudandet skulle förfalla och skatteman äga samma förfogningsrätt öfver storverksträna, som frälsejordsägare".

Kronohemmans åboer och innehafvare af boställen. Angående deras förfogningsrätt öfver skogen utgår lagstiftningen alltid från den synpunkten att marken är kronans. Åboendens rätt att begagna skogen blir deraf högst inskränkt: blott till husbehof och gården nödiga byggnad, ej till salu. Är ett större behof för handen, skall det alltid få ankomma på jordägarens ombuds, landshöfdingens, pröfning af omständigheterna i hvarje särskildt fall och hans derpå grundade tillstånd (skogsordn. 1647 §§ 13, 14, 1664 § 14; H. F. J. 1688, Huses. O. 1681, skogsordn. 1734 §§ 17, 18, B. B. X: 7, XXVII; Huses. och B. ordn. 15 Sept. 1752; skogsordn. 1793 och 1805 §§ 23—26). *Masteträn och spiror* på dessa possessioners mark äro ock förti kronans. Då likväl mogna trän af denna klass förlora i värde, om de vid uppnådd mognad ej begagnas, stadgades redan i den öfver 1734 års skogsordn. utkomna förkl. af 5 April 1739 § 16 och sedermera i skogsordn. 1793 och 1805 § 42, att, om kronan ej hade behof af dessa trän på kronojord, landshöfdingen borde utsätta termin för deras försäljande, och hälften af de sålunda inflytande penningarne tillfalla åboen, om trädet fanns på ett verkligt kronohemman, likasom halfva värdet tillläggges honom, om kronan det begagnar. Denna förmån tillkommer ej boställs-innehafvare (§ 43).

Å oskiftade ägor i by är förfogningrädden till den der växande skogen bestämd och begränsad af den gemensamma

nyttan för alla delägarene, och alla privilegier måste vika för denna enkla regel af naturlig rättvisa. Delägare, ehvad han är af frälse- eller ofrälsestånd, ehvad han sitter & eget eller kronohemman eller boställe i by, få väl begagna byns oskiftade skog till gården behof af byggnadsvirke och ved, men ej sälja något deraf åt andra eller begagna skogeväxten för någon gård han kan äga i annan by eller kommun (skogsordn. 1647 § 15, ff.; 1664, § 15, ff.; 1734, § 19; B. B. X: 1; 1793, §§ 21, 22; 1805, §§ 21, 22). Den som vill skifta, äger dock vitsord; ty från fordomtima har man alltid ansett det för skogshushållningen af vigt att upplösa egendomsgemensamheten och förvandla de intellektuella eller juridiska delarne till faktiska exklusiva possessioner (skogsordn. 1647, § 16; 1664, § 16; 1734, § 20; B. B. X: 4; 1793, § 20; 1805, § 20); hvarutom K. B. 10 Dec. 1807 förklarar att vid storskiften i byalag skifte ovilkorligen skall ske ej blott af inägor, utan ock på en gång af skog och mark, hvarigenom stadgandet i K. F. 12 Aug. 1783 § 73, som tillät skifte af inägorna med bibehållande af skogen odelad, upphäfdes.

Till skogarnes bibehållande på enskildas ägor finnas dessutom följande stadganden: 1:o) Skogsordn. 1734 § 31, och K. F. 15 Febr. 1773 angående löfvande och löfsalar; jfr förkl. 5 April 1739, § 17. 2:o) Stadgan om bärande träd 29 Aug. 1664, § 8, att till skogens bevarande ris, stubbar, savettalar, vindfall m. m. först afrödjas, innan duglig skog afhugges; en grundsats, som ytterligare utbildad förekommer i B. B. XIII: 6, ehuru hörande till dem, som svårlijgen kunna hållas oväldigt vid makt och dessutom ej mer binder skattejord. 3:o) Härtill sluter sig stadgandet i 1734 års skogsordn. § 16 och Res. Allm. B. 12 Dec. 1734 § 77, att till *gårdes-gårdar* helst använda stenar eller, der sådana ej finnas, uppföra jordvallar eller plantera häckar (en sed som öfverallt på kontinenten, undantagande i Böhmens, Mährens och Steiermarks skogstrakter, äger rum), eller ock i nödfall till gärdsel använda "vuxen gran, gårtall, en, grenar af gamla och mogna granar", och undantagevis endast på skogrika orter unga trän, som ändå af den gamla skogen komme att utträngas. Detta hade för Skaraborgs län genom K. F. 3 Febr.

1691 redan blifvit stadgadt, och uti K. F. 26 Okt. 1730 i allmänhet unga träns begagnande till solk vid gärdesgårdars stängning, vid bot 16 öre för hvarje trä. Res. A. B. 12 Dec. 1734 § 36, L. I. 1734 § 42, skogsordn. 1734 § 16 förklara ock, att ingen fick lempa större stubbe vid trädfallning än 3 qvarter, högst 1 aln ofvan jord, men detta förbud upphäfdes i förkl. 5 April 1739 § 10, jfr Res. A. B. 28 Juni 1731, § 44. Stängself. 9 Febr. 1802 § 10 förklarar derpå, att "sättet att stängsel och hägnad upprätta" får ankomma på omständigheterna i hvarje landsort och tillgången af tjenliga ämnen dertill. 4:o) K. F. 21 Juni 1763, att rågator öfver skogsskilnader ej må huggas 12 aln breda, såsom förut, utan blott 6 alnar. 5:o) *Förordningarna angående bruket af getter*, förkl. 5 April 1739 § 17, att i allmänhet getter må hållas, då jordägare i by derom äro ense och sådant utan andra angränsande grannars förfång kan ske, och oduglig furuskog då till föda fällas; men i bergslag böra de ej tålas. Flere senare författningar tillåta dem dock sedan på försök också i bergslag (se Res. A. B. 1741 § 28, Res. A. B. 10 Sept. 1743 § 42 m. fl.). 6:o) *Förbud mot utförande af battens* 25 Juni 1841. 7:o) *Stadgandet att till tjärubränneri furu- och timmerskog ej får begagnas* utan furustubar och rötter, gårtallar samt andra antingen förtorkade eller eljes odugliga trän. Den som härtill begagnar på egna egor duglig furu, mastträ, spiror, storverksträ eller ämne dertill, böte efter omständigheterna [Skogsordn. 1734 § 23]. Förkl. 1739 § 14 berättigar de orter, som ej kunna betjena bruk eller *publika verk* med kolning eller kunna i anseende till olägilighet komma ut med skogen och sålunda göra den nyttig, att falla äfven frisk furuskog till tjärubränneri under landshöfdingens tillsyn och tillstånd en gång för alla. Tjärubränneri fick ock idkas på orter, som derför voro skattlagda, dock att dertill togos korta, vanvuxna till annat ej nytiga furuträn, ävensom går- och ungtallar, qvistar, stubbar m. m. Då likväl i följd af skattläggningsmethoderna (1690, 1749, m: fl.) hemman kunna för tjärubränneri vara skattlagda, medgaf förkl. 5 April 1739 § 14, att de landsorter som för aflagsenhetens skull ej kunna betjena bruken eller

andra publika verk med skog och kolning eller, på grund af skogsmarkens olägghet, ej kunde den på annat sätt nyttig göra, må utan vidare utsyning idka tjärubränneri; och de som derföre äro skattlagde må begagna krokiga och bugtiga samt korta, vanvuxna och till intet annat nyttiga furuträn, ävensom går-, myr- och bergtallar; misebruk belägges med bot efter B. B. X: 6. — På riksdagen 1748 anhöll "allmogen i Finland och Österbotten" att blifva vid dess tillförene hafda frihet bibeħallen att *få tillverka så mycken tjära den kunde medhinna*; men som de kostbara skogarne derigenom för mycket förstördes, allmogen ock dervid försumentade åkers- och ängsskötsel, såsom alltid den yttersta tillflykten, förordnas att inga friska och till byggnadstimmer dugliga trän må & mindre skogrika orter fällas till tjärubränneri; utan må i stället tillräcklig ved hopsamlas af stubbar och rötter, men & orter, der skogarne äro nog tillräckliga, tillåtes allmogen att till tjärubränning efter laga afsyning nyttja skogen. — Res. på Allm. B. 29 Juni 1752 § 66 *angående tjärutilverkningen i Österbotten* förklarar och bestämmer antalet af tunnor tjära som åboar & *rena kronohemman* få tillverka *efter mantalet* (helt mantal 30 t:r; $\frac{3}{4}$ mant. 18 t:r; $\frac{1}{2}$ — $\frac{5}{8}$ mant. 15 t:r; $\frac{1}{4}$ mant. 10 t:r, mindre än $\frac{1}{4}$ mant. 8 t:r) & *mindre skogrika orter*, hvarest rötter, stubbar och gårtallar m. m. äro att tillgå; & *orter der emot med öfverflöd af skog* något mer (1 mant. 30 t:r; $\frac{3}{4}$ — $\frac{2}{3}$ mant. 26 t:r; $\frac{1}{2}$ — $\frac{5}{8}$ mant. 20 t:r; $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ mant. 15 t:r; under $\frac{1}{4}$ mant. 12 t:r); dock må ej masteträ, sägtimmer m. m. vid åverkans bot tillgripas. De närmare omständigheterna ankomma på landshöfdingen. "Börandes äfven tillsyn hållas att skatteman, som öfver sin skog äger fri disposition, ej genom öfverflödigt tjärubränneri missöder sin skog och missbrukar sin frihet". Det är dessa grundsatser, som med bortlemnande endast af bestämdt tillverkningsquantum återkomma i skogsordn. 1793 §§ 49—52 och skogsordn. 1805 §§ 49—52; § 51 tillåter delägare af *samfälliga ägor* att öfverenskomma om det quantum tjära, som hvarje delägare af tillåten skog tillverka må, hvilket quantum ej får överskridas vid åverkans bot. Bark till garverierna § 52.

C) Torpanläggningar på enskilda ägor.

Torpanläggningar på enskilda ägor äro ock en rättighet, som följer af äganderätten och den fria förfogningen öfver marken, hvartill torpen alltid blifva appertinenser. Ägare af *frälsejord* har dertill oinskränkt rättighet (skogsordn. 1647 § 11; 1664 § 11; Ad. priv. 1723 §§ 8, 25; 1734 § 15; 1793, 1805 §§ 17, 18). Samma rätt tillkommer ägare af *skattejord* enligt anf. §§ i skogsordn. 1647, 1664, 1734. Dock med det förbehåll att, sedan hemmanet blifvit sålunda förbättradt, det samma jemte torpet ånyo skulle skattläggas; hvarjemte skogsordn. 1734 § 15 tillägger, att, på det inga skadeliga torp, backstugor m. m. må anläggas, undersökning vid tinget och landshöfdingens tillstånd på förhand skulle utverkas. Kunde deraf uppkomma $\frac{1}{4}$ hemman, skulle det skattläggas. Skattläggningen hade af Ständerna blifvit erkänd på riksdagen i Stockholm 1652 (se RdB. 24 Dec. § 5) såväl på frälseshemman som *skatte- och kronojord*. Derefter stadgades uti Res. A. B. 10 Sept. 1743 § 20, att som det vid jordransakningar händt, att torp, som genom skattebondens flit blifvit upptagne, indragits till kronan med räntan och skiljts från skattehemmanen, så förklaras att skatteallmogen bör *utan särskild och ny ränta blifva bibeihållen* vid alla de ägor och tillägor, som af ålder lydt till dem, vare sig redan bygda torp och uppodlingar eller sådana, som derefter kunde uppagas (jfr K. Cirk. 18 Febr. 1757); och denna vigtiga grundsats blef sedermera bekräftad såsom en kardinallag i beskattningssystemet i K. Försäk. på allmogens fri- och rättigheter 4 April 1789 §§ 2, 5 att skattebondens äganderätt till skattehemmanet behålls i oförkränkt helgd: de & hemmanet en gång lagligen fastställda skattläggningar skola bestå evärdelegiken utan rubbning eller ändring, och alla uppodlingar skola uti evärdelige tider vara fria från skattläggning.

På *kronohemman* är grundsateen den, att torp der& endast med jordägarens ombuds, landshöfdingens, tillstånd få anläggas. Att äfven de kunde särskilt skattläggas öfverensstämmmer med RdB. 1652, och af K. B. 1 Okt. 1804 ser man än att, när kronohemman skola förmeldas, torpen äfven ta-

gas under skattläggningssundersökning. K. B. 18 Febr. 1757 förklarade likväl i allmänhet, att torp & hemmans ägor vore fria från skattläggning; men nödvändigheten af tillstånd för dem & kronohemman är fastställd i skogsordn. 1793 § 26, 1805 § 26. — Vidkommande *boställsinnehafvare* och föret innehafvare af *prestebol*, så blefvo så väl kyrkoherdar som kapellåner redan i 17:e seklet berättigade att på prestebolen upptaga torp med socknemännens och nämndens vetskaps, ransakan och tillstånd och att sedan häfsa dem utan vidare besvär under "prestebords privilegio". (Se Pr. Pr. 1 Okt. 1675 § 9; jfr Pr. Pr. 1723 § 9 som bekräftar samma rättighet, dock med tillägg af äfven landshöfdingens och Kamm. Coll:s samtycke; jfr ock skogsordn. 1734 § 17.) Landshöfdingens tillstånd erfordrades dock för andra boställsinnehafvare, skogsordn. 1793, 1805 § 26; jfr förkl. 17 Juli 1747 och 12 Aug. 1752 samt K. B. 15 Juli 1803 angående boställsinnehafvares uppmuntran till odlingar.

På *oskiftade* ägor kunde någon delägare eller annan person ej få upptaga torp, utan samtlige jordägares samtycke (skogsordn. 1647 § 13); man kunde dock alltid begära skifte, såsom ofvan är sagdt. I 18:e seklet inträffade likväl en period, då man trodde sig icke kunna göra nog för att befordra folkförökningen, och uti K. F. 8 Maj 1770 stadgades då äfven, att uti *oskift mark*, der tillfälle till uppodlingar gifves, skall den ena grannen icke hindra den andra att anlägga torp, då lika goda lägenheter efter hvars och ens skattetal äro att tillgå, hvarjemte åtskilliga uppmuntringar förunrades torpare.

D) *Svedjande.*

Vacklande och vidlyftig är häröfver lagstiftningen. Att begynna odling med svedjande är en så gammal och inrotad nordisk sed, att regeringen med sina författningar deremot alltid varit vanmäktig, isynnerhet mot sjelfägare. Vi inskränka oss här tills vidare till svedjande & enskilta ägor under naturliga förhållanden och med förbiseende af bergenåringens inverkan. Skogsordn. 1647 § 12 och 1664 § 12 förklara *jordäganden* berättigad att hugga svedjeland på en-

skilta ägor, undantagandes i "de landskaper, som för Bergs-bruken äro executerade", och i allmänhet med vilkor, att ej svedja på de "store mast- eller timmerskogarne" eller der bärande trän finnas, och derjemte med varning att ej miss-bruka sin rätt "landet till skada". Enl. § 19 fick svedja ej brändas & oskiftade ägor utan allas samtycke. Men uti §§ 21, 22 förklaras att "allt svedjande skall vara förbudet på alla de orter och jord, som icke låta rödja sig till ång eller bryta sig upp till åker" eller der "jordmarken från moss och annat slikt befrias till förbättring af mulbeten", och skulle då ägaren gifva sådant socknemänne tillkänna och låta "kyrkiones sexmän" undersöka marken, och "der de det gilla, må han saklöst bränna". Motsatt förfarande belades med 12 markers bot. Vissa orter undantogos, der svedjande alls icke finge äga rum. Dessa grundsatser äro särdeles viktiga: de medgifva en fri användning af äganderätten, så snart ändamålet bevisligen är nyttigt. Landshöfding och den öfriga kronobetjeningen skulle häröfver vaka (jfr K. F. 19 Dec. 1683). Skogsordn. 1664 § 21 tillägger att äfven kronans betjente vid utsyningen skulle närvara. Legohj.st. 30 Aug. 1664 och 23 Nov. 1686 § 7 förmena husbonde att åt tjenstehjon såsom lön upplåta svedjeland, och hvad *kronohemmans* åboer angår, förutsätter skogsordn. 1664 § 14 landshöfdingens uttryckliga tillstånd härtill; igenfinnande man, hvad som nu är sagdt, återhemtadt i Hus. O. 18 Juli 1681 § 20. Uti Regl. för Militæ och Landst. 1684 § 14 hade sedermera grödans förlust och 100 d:rs böter blifvit ådömde den, som genom svedjande missbruksade sin rätt. Detta stod dock i strid med bötesbeloppet i 1664 års skogsordn., hvarföre det i K. B. 24 Mars 1698 förklarades, att "the som föröfva onödigt skogs-fällande på orter som ej låta sig upprödjas, samt the ther missbruksa sin egendom thet gemene bästa till afsaknad, i thet store masteträd eller annan nyttig skog till svedjefall hugges, thesamma böra plikta med 100 d:r s:mt och mista grödan, men angående thet öfriga procederas efter skogsordningen". Böterna skulle förvandlas i kroppsplikt, om de ej kunde utgå utan hemmanets utmattande enl. K. B. 13 Dec. 1693. Anmärkningsvärdt är att härvid ännu icke någon skil-

nad göres mellan frälshemman och andra. Allmogen plågade sedan vid tinget söka syn och dom å svedjande. Uti Res. på A. B. 9 Mars 1689 § 1 i anledning af allmogens klägomål om de hårda förbuden mot svedjande, hvaraf många hemman haft sin förmämsta inkomst, medan åter syner och besigtingar ofta kostade mera än värdet af det som skördades, faställas följande momenter i öfverensstämmelse med äldre författnings till förekommande, som det hette, af skogarnes obotliga skada: a) Svedjande tillåtes, utan föregången syn, inom instängda hagar till rensning af buskar och trän, som annars kunde åker och äng förderfva, dock med aktande af bärande trän. b) På orter der öfverflödig skog finnes, som ej kan till bergsbruk, skeppsbyggeri, sågande eller annan landets märkliga nytta brukas, tillåtes, efter föregången syn och ransakning vid tinget, ett måttligt svedjande; och skulle syn och deröfver gifna atester utan all betalning utgisvas och det bläck och papper, som dertill åtgår, af Häradsens enskilte sakören betalas. "Detta föreskrefes vid hårdt ansvar så härads Höfdingar som skogs- och jägarebetjente till efterättelse. Tre år derefter tillät likväl K. B. 20 Sept. 1692 allmogen på skogsrika orter att fritt rödja sin åker och äng samt nyttja skäligt fällhygge och svedjande i proportion af deras utsäde och skogens vidlöstighet, utan föregången anmälana hos landshöfdingen och endast efter verkställd utsyning af skogs- och jägeribetjente. Detta bref synes ock i de nordliga orterna hafva blifvit efterlevadt. Uti Res. A. B. 17 Sept. 1723 § 42 upprepas, hvad 1689 års Res. innehåller (jfr. Res. A. B. 28 Juni 1731 § 24). Då ordet allmoge här vanligen nyttjas, är väl säkert att *adeln* numera ej anställ sig bunden af dessa stadganden, helst ock Ad. Pr. § 25 förklrar den berättigad, att utan hinder af Kronans betjente göra sig sin jord så nyttig den kan. Denna mening antager ock skogsordn. 1734 § 24 ithy att här *frälsegör* uttryckligen undantagas från de inskränkande förbuden mot svedjande. Hvad *skatte- och kronobonde angår*, stadgas här i likhet med hvad ock allm. lagen B. B. XIV: 1, 2, 3 innehåller, att: a) bonden må, utan föregången syn, svedja och afrödja skog, som uti åkergräde, äng och rätter beteshage finnes; dock med

aktande af bärande trä, masteträ, timmervirke, skeppsvirke, eller ämne dertill; b) Utom de hägnade ägorna tillåtes deremot icke svedjande, derest ej ändamålet är upptagande af ny åker eller äng eller mulbete och lägenhet dertill ej finnes inom värn och hägnad. Punkten a afser alltså rensning af de gamla bolägorna; punkten b nyodling. I sednare fallet skall deraföre syn och besigtning i föreskrifven ordning anställas, och tillstånd af tingsrätt och landshöfding afgöras. *Å o-skiftade ägor* erfordras för svedjandet dessutom alla delägareres samtycke, och intagan besittes uteslutande blott i 3 år. Utsyningen skall ske utan betalning (jfr Svea Hof. R. Univ. 2 Nov. 1738).

Att svedjande i *Finland* liksom i allmänhet de nordliga landskaperna litet blifvit hindradt af de äldre förbunden, synes så mycket mer säkert, som det äfven af ofvanaf. k. B. d. 20 Sept. 1692 vinner stöd. Uti Res. på Krigs B. B. 20 Febr. 1739 § 48 utlovas särskild förklaring om fritt svedjande i *Finland* och denna gifves ock uti Förkl. öfver 1734 års Skogsordn. af d. 5 April 1739 § 15, att: "de provincers Allmoge frän *Finland* och annorstädes i *Sverige*, som hafva öfverflödige och till intet annat synnerligen nyttige skogar, och deraf sin näring taga, samt för svedjefall äro skattlagde och deruppå oförändrade Kgl. Resolutioner äga, få utan utsyning, efter gamla vanan svedja och böra dem till godonjuta på sätt, som de i bokstafven lyda, öfver hvilket, så väl som hvad svedjande angår, Landshöfdingarne hafva att, genom jägeri- och landtibetjente, noga hand hålla, det Allmogen & ena sidan njuter sina förmåner till godo, efter sådana resolutioner, och & den andra sidan skogarne i det möjligaste sparda och fredade blifva, isynnerhet att till svedjande de ställen ej angripas, hvarest spiror, master och andra sådana dugliga träd växa, som utföras kunna". — Här erkännes alltså nu en privilegierad svedjerätt för *Finland*, afgivande från de allmänna stadgandena och grundad på särskilda resolutioner. Härtill må ännu läggas Res. Allm. B. 9 Dec. 1766 § 31 angående Kemi Lappmarks begäran att få nyttja skogen till svedjande utan utsyning, som väl afslås, men deremot tillåtes att utsyningen må förrättas af tvänne

befaste män i orten och synebevisen till Häradsrätten inlempas. Uti 49 § s. Res. utlovas att uttrande om allmogens från Tavastehus län begäran att få utan utsyning fritt svedja skall i den nya skogsordningen meddelas. En utsträckning af *skattemans* svedjerätt uppkom, då genom F. 21 Febr. 1789 § 2 hans ägande- och nyttjorätt öfver hemmanets in- och utägor, skog och utmark förklarades vara lika fri som ägarens af frälsejord, hvarföre han numera har samma svedjefrihet B. B. XIV: 4 uttryckeligen tillägger frälsejords ägare, d. v. s. skyldigheten att begära tillstånd och syn åligger honom ej mera, ehvad han svedjar inom eller utom hägnad; i anseende hvartill skogsordn. 1793 §§ 54, 55 och 1805 § 54 endast för boställsinnehavare och krouohemmans åboer föreskrifva nödvändigheten af syn och tillstånd; hvaremot det först i 1793 års skogsordn. § 53 och sedan i 1805 års skogsordn. § 53 (jfr. § 56) intagna allmänna förbud mot svedjande & bergaktig och stenbunden mark *utom* åker, äng och beteshage, såsom "för landet och det allmänna skadligt", bör anses bindande för jord af hvad natur som helst, de orter undantagna der, såsom skogsord. 1805 anmärker, "Kgl. Mjt för särskilte omständigheter annorlunda förordnat". Ett sådant medgivande finnes i K. B. 11 Febr. 1796 för *Savolaks och Karelangs län*, der "Allmogen, som alltid tillförene varit undantagen från de mot svedjande i sednare tider utkomne förbud", berättigas att jemväl ytterligare tillgodonjuta detta undantag och således tills vidare få idka deras förut tillåtna svedjebruk; dock att landshöfdingen i orten, enär omständigheterna sig så förändra, att inskränkning i svedjandet bör ske, må sådant i underdåningheit anmeldा. K. F. 28 Juni 1775 gifver likväl betydliga uppmuntringar åt de jordägare i dessa landskap, som anlägga ständig åker och äng. Kejs. B. 13 Mars 1817 berättigar Landshöfdingen i Åbo att i *Ikalis och Ruovesi* tillsvidare meddela tillstånd till svedjande och tjärrubrännning, dock med vilkor af syn och att ej mer än 10 högst 15 tunnland skogsmark & mantalet dertill upplåtes. Likaså tillåter Kejs. Kung. 23 Mars 1825 allmogen i Ruokolaks att för sin bergning idka behöfligt svedjebruk, dock ej öfver 50 tld årligen på mantalet (jfr. Kejs. B. 9 Juni 1830,

som utsträcker detta till Wiborgs län i allmänhet). Sluteligen har det genom Kejs. F. 3 Juli 1826 blifvit öfver hela Finland tillåtet att genom kyttande och bränning tillgodo göra mässar och kårr, som finnas på enskilta ägor; varande i detta fall ej heller kronohemmans åboe skyldig att på förhand begära landshöfdingens tillstånd, hvarigenom alltså 57 § af skogsordn. 1805 är ändrad, men sistnämnda paragrafs förbud; att genom kyttande eller med så kallade välderstockar förbränna annan mark, torde väl såsom grundadt på organiskt kemiiska skäl ännu i allmänhet hafva bindande kraft. Fiskeristadgan 14 Nov. 1766 kap. 3 § 13 förbjuder till fromma för fiskeriet att hugga eller svedja bort sådana skogsbackar och lunder, som med sin skugga veterligen gjort braxen eller annat fiskestånd nyttा, vid dubbel pligt för hvart trä stort eller litet mot hvad skogsordn. stadgar om förbuden park, ehvad det är å egna eller boställsägor.

E) *Sågverk och timmerförsäljning.*

Att såganläggningar, likasom andra vattenverk, fördom ansågos helt och hållit vara ett föremål för den enskilda företagsamheten, har redan blifvit anmärkt. Samtidigt med omsorgen om skogarnes vård riktas och uppmärksamheten på sågarne. Landslagen B. B. kap. 33, 34 innehöll blott stadganden, som syftade att bestämma eganderätten till qvarnställe och förekomma att den ena ej skulle bygga den andra till men. Stadganden förekomma och redan i 15:de seklet, som bjuda att smärre qvarnar ej skulle få anläggas till skada och intrång för de stora odalqvarnarnas för det allmänna nyttigare ansedda verksamhet och "inkomst". På riksdagen 1638 afhandlades frågorna härom ånyo och såsom allmän grundsats fastställdes då, att derefter inga qvarnar skulle få byggas förrän häradshöfding och nämnd skådat lägenheten och derjemte äldre qvarnägares "intresse". Var man missnöjd med häradshöfdingens utslag, ägde man vända sig till landshöfdingen, som med tvenne uthäradenämnder ägde pröfva förhållandet, och vid hans beslut skulle det då förblifva. Vid samma tillfälle beslöts att vissa män skulle förordnas, som i

hvarje landsort skulle undersöka bland annat, hvilka *sågqvarnar* borde få äga beständ, hvilka icke; och detta riksdagsbeslut är det, som åberopas uti senare förfatningar, som föreskriva att behörigt tillstånd är ett nödvändigt vilkor för qvarnanläggningar. Skogsordn. 1647 och 1664 § 11 förklara likväl sågning på enskilda ägor vara en akt af äganderätten, och då de (§ 19) för sågverksbyggnad på oskiftade ägor uttryckligen fordra alla jordägares samtycke, synes ock tydligt att rättigheten till sådan anläggning på afrösade ägor stod ägaren fri. Man finner ock denna jordägarens rätt bekräftad i K. F. om skogarne i Skaraborgs län 3 Febr. 1691 § 6, som bjuder att alla sågqvarnar såväl på som bredvid kronoparker och allmänningar skola utrivas, de undantagne, som någon uppbyggt å egna egor, & hvilka han var försedd med tillräcklig egen skog. Emellertid i samma förhållande, som sågnäringen utvidgades, fortsatte ock bergsnäringens män sina klagomål öfver skogarnes ruin. Ett högst anmärkningsvärdt bevis härpå lemnar K. B. till Landshöfdingarne af den 25 Maj 1696 (B. O. 1), hvarest i anledning af bruksägarnes klagan bland annat yttras, att vidkommande de många *upp-rättade sågar* torde "med största delen vara så beskaffadt, att de efter hvars och ens eget behag och utan något specielt tillstånd blifvit uppbyggde", att de "för skadelige och skogsödande måste anses, emedan icke allenast de berättas uppsåga det skogstimmer, som de på deras egna skogar hugga utan ock såga åt andra för lego, eller köpa timmer af andra att uppsåga, försäljandes stora partier af bräder, hvarigenom skogarne inom kort ofelbart alldelers lära utödas, och *bruken blifva ruinerade*, der icke sådant blifver hämmadt och afskaffadt"; hvarföre förordnas, att landshöfdingarne efter kommunikation med Bergs C. skulle, i öfvervaro af ombud från detta kollegium, låta anställa undersökningar i sina län om hvilka sågar för bruken vore "præjudicerlige" och borde afskaffas och hvilka för allmogens behof vore nödige; att på orter, der inga bruk funnos men ymnige skogar, måttligt sågande tillåtes; och att de för brukens behof omistelige sågars ägare vid vite skulle tillhållas att "ej såga något öfver eget behof till salu". Att också sådana under-

sökningskommissioner varit utskickade, inhemtas af ett Bergs C. Br. till Landshöfdingarna 20 Januari 1704¹⁾) och ytterligare utlovas sådana i anledning af fortsatta klagomål uti Res. Allm. B. 16 Oct. 1723 § 41, 12 Juli 1731 § 1. Här till kommer ännu att qvarnwerk äfven utgjorde föremål för skattläggning jemte den jord, hvarpå de voro anlagda [Ad. Pr. 1617, H. F. I. 1688 § 8, Skattl. m. 1690 m. fl.]; men som för frälsejord i stället för skatt rusttjenst utgjordes, blefvo ock qvarnar på frälsejord till räntan inberäknade i rusttjenstmarkerna. Alla dessa omständigheter i förening verkade nu derhän att, ehuru sättet att medelst vattensågverk tillgodogöra sin skog principenligt är en akt af äganderätten, *anläggandet* af sådana blifvit bundet vid vissa iakttagelser, som i förf. från 18:e seklet i bestämda konturer framträda, och dessa motiveras af: a) afseende på grannarnes till qvarnstället rätt att ej lida genom den af det nya vattenverket uppkommande förändringen i vattnets ståndpunkt dessförinian; b) äldre lika beskaffade verks rätt att bibehållas vid den inkomst, som påräknades vid deras anläggning och för hviken de blifvit skattlagda, c) skogarnes bestånd; d) skattläggningen. Anläggningen blir i följd häraf ej mer blott ett enskilt företag. Den förutsätter förtillstånd. Enskildheterna häraf äro följande:

a) *Tull och salusågverk.* Der sågverk skall inrättas med bestämmelse att såga för tull andras skogsprodukter eller egen eller köpt stock till afsalu, sökes tillstånd dertill af landshöfdingen, som sedan behörig undersökning skett enl. B. B. XX: 4 äger derom efter omständigheterna förordna, och i händelse af bifall utslaget till regeringens pröfning insända jemte bevis öfver att sakägarne undfått del deraf (Ad. Pr. 1723 § 14, skogsordn. 1793 § 45, 1805 § 45; Kamm. C. Circ. 12 Juni 1807, Kejs. Br. 28 Januari 1818 som ändrar något skogsordn. 1805 § 48]. Uti skogsordn. 1734 § 21 bjudes att sågar, som voro *grundade på köpestock*, skulle afskaffas, men i förkl. 5 April 1739 § 13 återkallas detta förbud, emedan

¹⁾ Cit. af Lundqvist, 1821 s. 244; jfr Instr. för Qvarn Commissionen 18 April 1697.

på en ort den ena jordägaren kan hafta ymnig till sågtimmer tjenlig skog, för hvilken han ock är skattlagd men intet vattenfall, en annan deremot vattenfall men ingen skog, hvarföre der den sednare vill anlägga sågqvarn, sådant må bero af pröfning i hvarje fall. Undersökningen vid häradssrätten upptager i följd häraf till pröfning: 1) kringliggande jordägares rätt i afseende & vattendämningen; 2) äldre qvarnägares rätt till garanterad och beskattad inkomst, som genom den nya konkurrenten kan lida, och alltså behofvet af den nya anläggningen (B. B. XX: 4); 3) areal och dimensioner af de skogstrakter, hvarpå qvarnen grundas; 4) jordmänens och växtlighetens beskaffenhet, tränas mognadstid; 5) antalet af sågtimmer på tunneland; 6) årliga afverknin-
gen per medium med vilkor af återväxt; 7) tiden huru länge sågen på året kan hållas i jemn gång; 8) sågens beskaffenhet; 9) sågens afverknings quantum per år, (K. B. 11 Maj 1786; Kamm. och Comm. C. Kg. 21 Aug. s. år); 10) specifikt hvilka hemman kunna emot sågarelön komma att begagna sågen och huru många stock dervid kan vara att påräkna (K. C. C. 7 Dec. 1804). Strömrrensningadirektionen skall höras (K. Circ. 12 Dec. 1817, K. F. 20 Mars 1820, Kejs. Circ. B. 15 Febr. 1841). Är ensökningen bifallen, bör ock tiden, hvarinom verket skall vara i stånd satt, bestämmas efter beskaffenhet af dess byggnadssätt. (Circ. 12 Juni 1807). Sedan verket är i stånd, bör ägaren anmäla sig till skattläggning. Då likväl sjelfva skattläggningagrunderna, med hvad dertill dessutom hörer, icke stå i sammanhang med i fråga varande ämne, förbigås de här.

Det anförda gäller ehvad sågverket anlägges på *frälse-, skatte- eller kronohemmans grund*.

b) *Husbehofssågverk*. Efter flere i äldre författningsar angående mindre qvarnar och sågverk gjorda inskränkningsar och förbud segrade ändtligen den på billighet och riktig uppfattning af skogarnes vård grundade sata, att jordägare, som på sin mark har vattenfall, må få använda det till hjelp för sitt husliga skogsbehof. Denna rätt hade för adeln på dess frälsejord aldrig blifvit satt i fråga och finnes även uttryckligen bekräftad i Ad. Priv. 1723 § 14. För

skatte- och kronohemmans allmoge medgäfs densamma uti Res. på A. B. 29 Nov. 1756 § 34 sälunda att: a) endast enbladiga sågar uppföras; b) att en eller flere i förening af allmogen må uppföra på ställen, der belägenheten det medgivfer, tvenne eller flere sådana sågverk i socknen efter dess storlek; c) att undersökning enligt B. B. XX: 4 anställes, då och skattlagde sågägare i nejden böra höras; d) att landshöfdingen sluteligen äger pröfva tillståndigheten; e) att ingen sågning till afsalu får äga rum; men väl f) må grannarna deromkring emot skälig vedergällning betjenas med sågning, af hvad desse till husbehof behöfva och under vilkor att skattlagda sågar ej dermed hindras eller derigenom lida något men och förfäng. Husbehofsågar äro skattfria. En undersökning sådan som den nyssnämnda behöfver ej föregå anläggning af husbehosqvarn på frälsejord, emedan Ad. Pr. blott föreskrifver en sådan för tullqvaru; men samma skäl, som föranleda en sådan undersökning, då fråga är om skatte- och kronojord, hafva och tillämpelighet för frälsejord.

Då allmogen sälunda här tillfälle till husbehofsågverk, försvarar det i 1805 års skogsordn. § 46 intagna förbud sin plats, som med böter och varans konfiskation belägger den som "handlar med tälgde och klufna bräder eller sådana bräder till städerna införer".

Af det ofvan om salu- och tullsåg anfördta följer, att rätteligen ingen såg bör kunna vara privilegierad på oinskränkt sågningsfrihet, helst såväl äldre som yngre skogslagar, t. e. 1793 § 45, 1805 § 45, bjuda att Landshöfdingarne hvar i sitt län skulle undersöka om alla salu- och tullsågar, huru vida de med eller utan tillstånd tillkommit, hvilka af de sednare efter lag och författningsar kunna och böra bibehållas, då och om deras skattläggning bör tillses m. m. som i samma § omnämnes. Endast de gamla *odalsågqvarnarne* kunde möjligen en oinskränkt sågningsfrihet anses tillkomma. Angående sågtull föreskrifves i R. Allm. B. 29 Nov. 1756 § 34 mom. 5 att den ej får tagas i bräder, utan i pengar (jfr K. B. 15 Juli 1761, som numera ej torde gälla).

Den som överskrider sin sågningsrätt, bötfalles och förlorar tredje gången sin rättighet, "skolande alltid en genom

oloelig sågning tillkommen och till försäljning afförd sågtillverkning confisceras", (skogsordn. 1793, 1805, § 45).

Å frälse och skattegrund skola ägarne bibehållas vid sin lagligen erhållna frihet. Men å *kronojord* må det bero af landshöfdingen att efter pröfning af omständigheterna förordna och sågningsfriheten derstädes efter skogarnes beskaffenhet och tillstånd antingen bibehålla, tillöka, inskränka eller afskaffa (skogsordn. 1793 § 47, 1805 § 47). Kejs. Kg. för Wiborgs län 19 Juli 1816 förklarar dock att, ehuru man efter öfverenskommelse med jordägaren må söka tillstånd till nya sågverks anläggande uti förut icke upptagna strömfall antingen å frälse-, skatte- eller *kronogrund*, skall all utsyning till *stockfångst* å *kronojord* och de boställen, hvarå äganderätten är Kronan förbehållen, uttryckligen vara förbjuden.

Angående *utskeppning af bräder, master, spiror, bjelkar, sparr*, m. m. skola tullkamrarne afgifva årliga specifika förteckningar, (skogsordn. 1793 § 46, 1805 § 46), hvarutom undersökas bör af kronobetjente vid sågar, lastageplatser och köpingar huruvida sågningefriheten är öfverskriden eller ej.

Såsom kontroll kunde tjena de förpassningar och bevis, som i afseende å ekplankor etc. föreskrifves i K. F. 10 Januari 1746 och till en del i skogsordn. 1793, 1805 § 28.

Om begreppet *litis contestatio* och dess betydelse för den nyare processrätten.

I.

Den förändrade vetenskapliga metod, som redan tidigare gjort sig gällande vid den materiella civilrättens behandling och där gifvit upphof åt ett noggrannare bestämmande af de dogmatiska grundbegreppen samt en riktigare uppfattning af såväl systemet i dess helhet som de enskilda rättsinstituten, har först på senaste tid och blott i ringa mån kommit civilprocessrätten till godo. Även i detta afseende är det den tyska vetenskapen, som gått i spetsen. Dock har den nya utvecklingen icke heller här ännu visat sig i någon genomgående framställning af hela civilprocessen, utan endast i afhandlingar och uppsatser rörande enskilda processuella frågor: de fullständiga läroböckerna, även de nyaste och bästa, såsom Wetzells, Renauds, Endemanns m. fl., behandla ännu sitt ämne hufvudsakligen från historisk och praktisk-positiv standpunkt. Och annorlunda kan det icke gärna vara. Innan hela systemet kan uppbyggas på ny och säkrare grund, måste först materialen till en dylik bygnad samlas genom en omsorgsfull undersökning af de särskilda processuella institutén och ett noggrant fastställande af de grundläggande begreppen. Härpå är det ock som den tyska vetenskapen för närvarande arbetar.

Ett af de viktigaste bidrag har detta dogmatiska rekonstruktionsarbete erhållit genom den diskussion, som under de sista åren blifvit förd angående betydelsen af det från romerska processen länade begreppet *litis contestatio* samt dess användbarhet för den moderna processrätten, och hvilken diskussion, emedan de främste processualister däri tagit till

orda, erbjuder ett synnerligt intresse ej blott genom det ljus den kastar öfver sitt omedelbara föremål, utan och genom de försök till utredning af flera andra processuella begrepp, hvartill den gifvit upphof.

På grund häraff och då frågan om litis contestatio eller rättsstridens begynnelse och grundläggning ständse betraktats såsom en af de viktigaste i civilprocessen, torde en framställning af denna fråga på grund af de senaste undersökningarna icke sakna alt intresse. Men då någon uppfattning af frågan eller ett själfständigt omdöme rörande de olika åsigterna i densamma icke är möjligt utan bekantskap med det romerska litis contestatio och den utveckling som detta begrepp intill närvarande tid genomgått, måste vi låta behandlingen af vårt egentliga ämne föregås af en inledande historik i frågan¹⁾.

Namnet litis contestatio afsäg ursprungligen hos romarne den akt eller handling af parterne, hvarigenom processens begynnelse i älsta tider fastställdes. Vi veta nämligen genom *Festus*, att under civilprocessens tidigaste period litis contestatio bestod i ett högtidligt upprop af vitnen från hvar-

¹⁾ För att ej belasta vår framställning med citat anföras här i ett sammanhang de arbeten, som för denna inledning företrädesvis blifvit begagnade:

Keller, Ueber Litis Contestation und Urheil nach. class. röm. Recht. 1827.

Bethmann-Hollweg, Der Civilprocess des gemeinen Rechts, isyn. I § 49, II §§ 102—104, III § 153.

Keller, Der röm. Civilprocess und die Actionen, 5:e uppl. isyn. §§ 59—62.

Puchta, Cursus der Institutionen II, isyn. § 174.

Wieding, Der Justinianische Libellprocess, isyn. §§ 5, 8—18, 15, m. fl.

v. *Savigny*, System des heut. röm. Rechts, VI, s. 1—256.

Windscheid, Pandektenrecht, I, §§ 124—126.

Wächter, Pandekten, I, §§ 110, 111.

Wetzel, System des ordentlichen Civilprocesses 3:dje upl. § 14.

Briegleb, Einleitung in die Theorie der Summarischen Processe, 1859 § 13.

Muther's recens. af Wiedings ofvan anf. arbete, Krit. Vierteljournalschrift IX. s. 161 ff., 329 ff.

dera partens sida²⁾). Denna akt sammanhängde på det närmaste med hela organisationen af det romerska rättegångsväsendet under denna tid. Såsom bekant, funnos här lika litet som i andra mindre utvecklade samhällen några jur i diskta bildade yrkesmässige domare, hvarför tvisternas afdömande var öfverlämnadt åt edsvurne medborgare utan lärdom. Visserligen existerade redan från äldsta tider tvänne ständiga domstolskollegier, de s. k. decemviri *litibus iudicandis* och centumviri. Men dels voro icke häller dessas medlemmar, hvilka äfven valdes af folket, i besittning af några speciella fackinsigter, dels strakte sig deras kompetens endast till vissa slags tvister: i alla öfriga mål utsågs domaren (*iudex*, arbiter, recuperatores) för hvarst särskilt mål af vederbörande öfverhet, *magistratus* (konungen, konsulerna, sedermera pretorn), men under parternes medvärkan. I-hvardera fallet var det emellertid nödvändigt att tvistefrågan eller den sak, hvaröfver kollegiet eller domaren borde döma, för hvarje gång noga fastställdes af parterne, ty såsom enskilda personer utan ämbetsmyndighet kunde domarene icke utföva någon annan eller vidsträktare domerätt, än den, som för tillfället blifvit åt dem uppdragten³⁾). Ett dylikt fastställande af tvistefrågan var därför också ett af ändamålen med förhandlingen inför pretorn eller *in iure*, såsom denna inledande del af processen kallades. Sedan det var klart hvad striden gälde, samt att käranden var berättigad att underkasta densamma domstols pröfning och afgörande, kunde utnämningen af domare (*iudicis datio*) försiggå. Då domaren icke var närvarande vid dessa förhandlingar, men för att veta huru långt hans mandat strakte sig måste kunna skaffa sig en fullständig kännedom om deras resultat, var det, med afseende å det rent muntliga rättegångssättet i dessa tider, nödvändigt att bevara minnet häraf hos vitnen, hvilka sedan kunde vid behof upplysa domaren om saken. Att af vitnenas åbe-

²⁾ *Festus' epitome*, s. v. *Contestari*: Contestari litem dicuntur duo aut plures adversarii, quod ordinato iudicio utraque pars dicere solet: *ceteros est ote*.

³⁾ Jfr *Ihering*, Geist des röm. Rechts, 2 upl. 1866, I, s. 169 ff.

ropande göra en solenn akt öfverensstämde fullkomligt med rättegångsformerna under denna period, då hela förfarandet in iure utgjordes af högtidliga ord och handlingar. Denna akt bildade slutpunkten af förfarandet in iure samt innebar tillika ett aftal mellan parterne, hvarigenom desse ömsesides underkastade sig sakens afdömande *in iudicio*. Härmed var denna således mogen att komma inför domaren, och processen i egentlig mening anordnad (*iudicium ordinatum*)⁴⁾.

Under den följande s. k. klassiska perioder, då pretorn genom en skriftlig instruktion, den s. k. formulan, underrättade domaren om hvad tvisten gälde samt hvilka regler därvid borde komma till användning, uppnåddes samma ändamål som den nyss beskrifna akten afsett att uppfylla, på ett icke blott enklare utan även säkrare sätt genom formulans utgivande. Sagda akt var fördenskuld numera öfverflödig och fick därför, om icke genast dock efter någon tids förlopp, bortfalla. Men ehuru något åberopande af vitnen i och för tvistens fastställande således icke mer egde rum, bibeöhölls likvälv namnet *litis contestatio*. Enligt några författare⁵⁾ skulle härmed fortfarande hafva betecknats en värklig akt eller handling af parterne ehuru af annat slag än under den föregående perioden, och af vissa ställen i källorna⁶⁾ vore man värklingen frästad att tro, det saken så förhållit sig. Men då någon annan akt än åberopandet af vitnen ingenstädes omtalas, samt detta åberopande, såsom nämnes, redan upphört, är det mer sannolikt att, enligt hvad *Keller* och *Bethmann-Hollweg* antaga, och som dessutom af andra ställen i *corpus iuris*⁷⁾ bekräftas, någon särskild, det gamla *litis contestatio* motsvarande handling ej förekommit i värkligheten, och att detta

⁴⁾ Den gamla striden, om *litis contestatio* försiggått in iure eller *n iudicio*, kan efter *Kellers* undersökningar i *Emnet* (*Litis Contestation*, §§ 3—5) betraktas såsom afgjord.

⁵⁾ T. ex. *Heffter*, *Institutionen des röm. und teut. Civil-Processe* (Bonn 1825), s. 281 f.

⁶⁾ L. 24 § 8 D. de lib. causa, XL, 12, l. 7, 8 D. ind. solvi, XLVI, 7, l. 40 de procurat. III, 8, l. 8 § 2 D. qui satisd. cog. II, 8.

⁷⁾ L. un. C. de *litis cont.* III, 9, l. 8 § 2, l. 16, 17 D. de procurat. III, 3 l. 14 D. de bis qui not. inf. III, 2, l. 28 § 2, 4 D. de indiciis, V, 1, m. fl.

namn således nu haft en annan betydelse. Denna betydelse var enligt nyss nämnde författare tvåfaldig. För det första utmärkte nämligen *litis contestatio* jämväl under formularprocessens tid *slutpunkten af förhandlingen in iure*, gränsen mellan det förberedande förfarandet, *ius*, och den egentliga processen, *iudicium*, den tidpunkt, då det blef afgjordt *att*, — *mellan hvilka parter*, — *inför hvilken domare* — och *angående hvilken sak* en rättsstrid komme att ega rum. Men därjämte begagnas uttrycket af juristerne för att beteckna *hela förfarandet in iure*, hvilket just gick ut på att fastställa nyss nämnda omständigheter, I denna dubla mening användes fortfarande om käranden uttrycken *item contestari* och *rem in iudicium deducere*, samt om svaranden *iudicium accipere*.

Man ser således att *litis contestatio*, ehuru det i yttrat afseende väsentligen förändrat karaktär, likväl hvad självva saken beträffar bibehöll i det närmaste samma betydelse som under den föregående perioden.

Men för att kunna fullt inse hvad detta begrepp under nu i fråga varande tid innebar, är det nödvändigt att känna den *värkan*, som af romerska rätten därmed förknippades. Denna värkan gjorde sig gällande hufvudsakligen i tvänne olika riktningar. *Å ena sidan* blef nämligen kärandens *actio*, hans rätt att fullfölja sin sak vid domstol, härigenom förbrukad eller konsumerad, så att den icke mer kunde på rättslig väg göras gällande, så vida icke denna värkan åter upphäfdes medels *in integrum restitutio*, hvilken på särskilda grunder kunde meddelas af pretorn. Den privata rättighet, som käranden velat genom processen bringa till erkännande, får han väl behålla, men möjligheten att vidare fullfölja den genom rättegång är upphäfd, och det icke blott om dom i saken redan fallet, utan äfven i händelse processen af en eller annan orsak afbrutits tidigare, men efter *litis contestatio*. Om i sådant fall käranden å nyö drog sin vederpart till rätta för samma sak, kunde denna tillbakavisa honom med *exceptio rei in iudicium deductae*. Denna värkan af *litis contestatio* sammanhängde med den gamla regeln: *bis de eadem re agere non licet*, på grund hvaraf svaranden icke

börde behöfva mer än en gång inläta sig på en sak, domstolen ej mer än gång upptaga och pröva densamma. En dylik grundsats var för öfrigt äfven påbjuden af en nödvändig hänsyn till den praktiska ändamålsenligheten. Hvad i detta sammanhang företogs med eadem res blefve altför vidlyftigt att här undersöka.

Då käranden sålunda genom litis contestatio afsagt sig alt vidare bruk af sin rätt till talan i saken eller, för att tala med *Gaius*, inneslutit denna rätt i processen ⁸⁾), måste han af denna äfven erhålla någon ersättning för hvad han härigenom förlorat. En sådan ersättning gaf honom litis contestatio genom den *andra sidan* af sin värsamhet, hvilken bestod i grundläggandet af en ny obligation mellan parterne. Denna hade till innehåll svarandens förpligtelse att underkasta sig rättegången och domen samt fullgöra den prestation, som i öfverensstämmelse med formulaen kunde åläggas honom i och genom domstolens utslag i saken ⁹⁾). På grund härfat kallas och företrädesvis svaranden reus.

Genom denna tvåfäldiga värvan fick litis contestatio en omisskännlig likhet med en novation, hvarför den ock af de romerske juristerne ofta därmed jämförtes. Likväl är det klart att en väsendtlig skilnad jämväl egde rum, beroende därpå att processen kunde påtvingas svaranden mot hans vilja. Af enhanda orsak och i allmänhet till följd af pretorns ökade myndighet med afseende & jurisdiktionen måste äfven den karaktär af ett aftal mellan parterne, som ursprungligen utmärkte litis contestatio, under denna period träda starkt tillbaka.

Jämte den nyss antydda hufvudvärvan af litis contestatio voro äfven vissa enskilda värvningar därmed förknippade, hvilka med den förra stodo i närmaste samband. Dessa kunna sammanfattas i den bekanta regeln att domen hänsättes tillbaka till tiden för litis contestatio. I främsta rummet

⁸⁾ Omnes actiones, quae morte aut tempore pereunt, semel *inclusae iudicio, salvae permanent.* L. 189 de div. reg. L. 17 (*Gaius*).

⁹⁾ Detta uttryckes af *Gaius*, Inst. III, 180, på följande sätt: ante item contestatam dare debitorem oportere; post item contestatam condemnari oportere.

innebar nu detta att kärandens rätt till talan bedömdes efter sagda tidpunkt. Förefans den icke då, hjälpte det ej häl-ler om den efteråt förvärvades, men var den då för handen, kunde den & andra sidan ej mer gå under genom preskription, någondera partens död, m. m.¹⁰⁾. Hit hör vidare att käranden genom domen erhöll alt hvad han skulle hafva erhållit i händelse utslagit fallit vid *litis contestatio*. I följd häraf måste svaranden återställa de frukter, både naturliga och ju-ridiska, som den omtvistade saken derefter afkastat samt ersätta de skador, den sedan dess lidit, och om en värdering af saken (*litis aestimatio*) var nödvändig, måste det värde, den hade vid i fråga varande tidpunkt, blifva det bestäm-mande. På samma grund lät man äfven en med den förra obligationen förbunden panträtt, förmånsrätt eller ränta fort-bestå jämvälv efter *litis contestatio*, ehuru dylika birättighe-ter genom en vanlig novation alltid gingo under¹¹⁾.

För att bekräfta *litis contestatio* samt säkerställa upp-fyllandet af de förpligtelser, som därigenom ålades parterne, begagnades hufvudsakligen kautioner (*satisficationes*), d. ä. stipulationer eller förbindelser, dem pretorn i öfverensstämmelse med sitt edikt på endera partens begäran tvang den andre eller bægge att afgifva, och hvilka i följd häraf kallades *stipulationes iudiciales*.

Då svarandens medvärkan var nödvändig för att *litis contestatio* och *iudicium* skulle komma till stånd, måste det hafva gifvits något medel, hvarigenom denna medvärkan kunde framtvingas. Ett sådant fans också värklingen och be-stod däruti att en svarandepart, som vägrade att inläta sig i processen, kunde betraktas såsom indefensus och på grund häraf, alldelers liksom den, hvilken hade erkänt käromålet

¹⁰⁾ I sist nämnda fall öfvergick rättigheten eller förpligtelsen på arf-vingarna. Huruvida vid *actiones stricti juris* liksom vid *act. arbitariae* och *bonae fidei* en efter L. C. värkställd betalning kunde befria svaranden från kondemnation eller ej, var omtvistadt (*Gaius*, IV, 114), men af-gjordes af Justinianus till förmån för det förra alternativet.

¹¹⁾ Att här ingå i detaljer liksom och att påvisa de modifikationer och undantag, som ofvan anfördta regler stundom undergingo, skulle föra oss för långt.

(confessus in iure), behandlas såsom hade kärandens anspråk blifvit fastställdt genom laga kraft vunnen dom.

Vi skola nu tillse, hvilken invärkan litis contestatio, sådant det här blifvit framställdt, rönte af de processuela reformer, genom hvilka den klassiska tidens ordo iudiciorum småningom upphäfdes. Dessa reformer bestodo hufvudsakligen i afskaffandet af iudicis datio genom kejsarene Diocletianus och Maximianus år 294 samt upphäfvandet af formulae, hvilket skedde ett halft århundrade senare genom Constantius och Constans. En följd af dessa förändringar var att jämväl indelningen af processen i tvänne äfven i ytter afseende särskilda stådier upphörde. Utan det afbrott, hvilket hade åtskilt förfarandet in iure från det in iudicio, fortgick rättegången numera under ledning af en och samma med kejserlig ämbetsmyndighet utrustad domare såsom en odelad enhet från början till slut. Genom afskaffandet af formulae försann äfven skilnaden mellan iudicia stricte iuris och bonae fidei, och sålunda närmade sig den ordinarie processen på denna tid altmer den klassiska periodens extraordinaria cognitio, tills den slutligen därmed alldeles sammansmälte¹²⁾.

Att genom denna grundliga omgestaltning af processen litis contestatio måste åtminstone i någon mån förändra karaktär, ligger för öppen dag.¹ Men att självva begreppet därfor skulle gå under, var ingalunda nödvändigt och inträffade icke häller. Ty den skilnad mellan tvänne afdelningar i processen, af hvilka den första hade till uppgift att fastställa, hvari tvistefrågan bestod samt förutsättningarna för rättegången i egentlig mening, medan åter i det senare stådiet den materiella tvistefrågan skulle afgöras genom framställningen af skäl och bevis & ömee sidor samt domstolens pröfning af det frambragta materialet och dess utslag i saken, denna intre skilnad, som just utmärktes genom litis cõtestatio, var så fast grundad i självva sakförhållandets natur att den icke er-

¹²⁾ Denna utveckling är på yttre och intre grunder mer sannolik än att, såsom flere författare påstå, den efterklassiska processen skulle hafta uppstått ur den föregående periodens extraordinaria cognitio.

for någon inverkan därav att processen numera till det yttre bildade en oasbruten enhet. Fördenskuld hade äfven den klassiska tidens extraordinaria cognitio, ehuru vid den förekom hvarken iudicis datio eller formula, särskilt dessa tvänne afdelningar af rättegången. Att gränsen mellan dem här icke betecknades med namnet *litis contestatio* utan med andra benämningar (*lis coepita, cognitio suscepta*), är naturligtvis alldeles oväsentligt.

Den efterklassiska processen ärfde af det klassiska ordo iudiciorum ej blott begreppet *litis contestatio*, utan äfven namnet¹³⁾. Detta utmärkte således äfven nu dels den tidpunkt, som åtskilde de nyss nämnda tvänne stadierna af processen, dels hela det första stadiet samt bibe höll i denna egenskap de flesta af de värvningar, hvilka tillförene varit därmed förenade. Visserligen hade *exceptio rei in iudicium deductae* upphört, och då *exc. rei iudicatae* alltid var begrundad så snart dom i saken fallit, kan man säga att i dessa fall konsumtionen af kärandens *actio numera* var en följd af självva domen. Men som svaranden under rättegångens lopp i stället för först nämnda invändning hade *exc. litis pendentis*, var denna negativa värken likväl åtminstone i viss mån bibe höllen. Likaledes kvarstod den hufvudvärvan, som förut åtföljt *litis contestatio*, att nämligen parterne där efter voro strängt bundne af de sålunda fastställda förutsättningarna för processen både till dess innehåll och till dess form. Slutligen plägar också det betraktas såsom en värvan af *litis contestatio*, att domen hänfördes tillbaka till en föregående tidpunkt, ehuru denna, hvad beträffar svarandens förpligtelser med afseende å den omtvistade saken, numera för lädes till det ögonblick, då svaranden erhöll del af kärandens mot honom växta anspråk; ty kom det ej till *litis contestatio* (t. ex. om svaranden erkände anspråket) uteblef nyss antydda värvan alldeles.

¹³⁾ Denna omständighet är allmänt känd och erkänd samt har icke först ådagalagts af *Wieding*, såsom man möjlichen kunde sluta af ett yttrande på 85 sidan af afhandlingen »Om kvittning», hvilket förtjy härmed rättas.

Emedan således de flesta af de med litis contestatio förut förbundna värkningar fortfarande till tiden sammanföllo med litis contestatio eller (om l. c. uppfattas såsom en afdelning af processen) med dess fullbordande, måste det jämväl i praktiskt hänseende vara af vigt att noga fastställa denna tidpunkt, d. å. tiden för rättsstridens början. Under den klassiska perioden sammaföll den med tidpunkten för formulans utgivande åt parterne, men som under den följande perioden någon formula ej mer utgaf, måste naturligtvis detta moment nu på annat sätt bestämmas. Till hvilken tidpunkt det borde hänpöras, derom har man emellertid icke blifvit ense. Medan litis contestatio stundom ansetts omfatta såväl det föredrag, hvarmed käranden inledder den muntliga förhandlingen, (*narratio negotii*), som det genmäle (*contradictio, responsio*), hvilket svaranden härpå afgaf, har man å en annan sida förlagt processens begynnelse dels till slutet af svarandens nyss nämnda föredrag, dels till början af kärandens *narratio*, hvarhos slutligen enligt en åsigt hvarje förklaring af svaranden, genom hvilken han inläter sig i rättegången, vore bestämmande i detta afseende. Vi vilja icke här uttala oss för den ena eller andra af dessa meningar¹⁴⁾), hälst det för vårt närvarande ändamål icke så mycket kommer an på att utreda, vid hvilken tidpunkt litis contestatio ansetts ega rum, som att visa hvilken betydelse man under

¹⁴⁾ För att sätta läsaren i tillfälle att själf bedöma saken, anföra vi här de ställen i källorna, som i detta afseende främst komma i betrakande och hvilka därför äfven af de olika meningarnas anhängare åberopas:

L. 14 § 1 C. de iudiciis III, 1 (Justinianus): *Patroni autem causarum, qui utrique parti suum praestantes auxilium ingrediuntur, cum lis fuerit contestata, post narrationem propositam et contradictionem obiectam in qualicunque iudicio maiore — — iuramentum praestent — —,*

L. 2 pr. C. de iuram. pr. cal. II, 59: — — sancimus, in omnibus litibus, quae fuerint post praesentem legem inchoatae, non aliter neque actorem, neque fugientem in primordio litis exercere certamina, nisi post narrationem et responsionem, antequam utriusque partis advocati sacramentum legitimum praestent, et ipsae principales personae subeant iusiusrandum — —

L. un. C. de litis contestatione III, 9: *Lis enim tune contestata videtur, cum iudex per narrationem negotii causam audire coepit.*

olika perioder fäste vid detta begrepp. Dock måste vi anmärka att med afseende å den uppgift, som tillkommer litis contestatio, att bestämma tiden för inträdandet af vissa rättsliga påföljder, dess förläggande till en längre eller kortare *tidrymd*, är mindre sakenligt än att därmed beteckna en viss *tidpunkt*.

Sedan vi nu lärt känna begreppet litis contestatio i den romerska processen, skola vi undersöka huru det gestaltat sig i de processystem, hvilka närmast uppväxut ur det romerska, nämligen den kanoniska processen och Tysklands oskrifna s. k. allmänna process, „der gemeine Process”.

Den kanoniska processen icke blott bibehöll en litis contestatio med hufvudsakligen samma betydelse som i den justinianska rättegången, utan återgick äfven, genom att häraf göra en solenn akt, i viss mån till den äldre romerska uppfattningen. Missförstående de Codexställen, som handla om litis contestatio (se ofvan n. 14), fordrade nämligen de andlige domstolarne att bægge parterne yttryckligen och med vissa föreskrifna ordalag¹⁵⁾ skulle förklara sin vilja att inläta sig i rättegången. Innan en dylik förklaring afgivits kunde ingen förhandling i hufvudsaken med rättslig värvkau företagas, intet giltigt utslag afkunnas. Då det således stod i svarandens makt att endast genom passiv tredska draga ut rättegången nästan i oändlighet, hälst medlen att tvinga honom till lydnad voro af ytterst ovärksam och tidsödande beskaffenhet, är det tydligt att denna process måste i flera fall visa sig alldelers vanmäktig. För att förekomma de svårigheter och olägenheter, som häraf blefvo en följd, utgaf påven Clemens V år 1306 ett dekretal, — på grund af begynnelseseordet vanligen kalladt Clementina Saepe — hvilket för vissa tvister införde ett snabbare, så att säga summariekt förfarande, bestående bland annat däri att i fråga varande solenna litis contestatio icke nödvändigt erforderades, utan do-

¹⁵⁾ Kiranden sade t. ex. sedan hans libell blifvit uppläst: peto litem contestando, quae in meo libello continentur. Härpå skulle svaranden gennäla: litem contestando nego in libello posita et dico petita fieri non debere.

maren var berättigad att äfven utan en sådan akt och innan de dilatoriska invändningarna voro afgjorda öfvergå till förhandlingen beträffande hufvudsaken¹⁶⁾.

Då det genom Clementina Saepe för den summariska processen införda förfarandet sedermera öfvergick till och legaliserases för den ordinarie rättegången i Tyskland, är det af vigt att fastställa betydelsen af dess stadgande om litis contestatio. Enligt Bülow¹⁷⁾ skulle därigenom nödvändigheten af litis contestatio, åtminstone hvad beträffar svaranden och hans skyldighet att inläta sig i rättegången, hafva helt och hållet afskaffats för den summariska och sålunda äfven medelbart för den ordinarie processen. Däremot antaga de flesta författare, att endast den formella och högtidliga förklaring, som den kanoniska processen hade fordrat, därigenom gjordes öfverflödig, så att därefter äfven ett faktiskt om och formlost ingående i förhandlingarna från svarandens sida var nog för åstadkommandet af litis contestatio, samt att, i händelse svaranden alldeles vägrade att ingå i någon förhandling, litis contestatio fingerades. Denna mening vinner ett väsendligt stöd i den omständigheten att tvänne af de s. k. „Reichs-Abschiede”, nämligen R. A. i Speyer af år 1570 § 89 och det sista R. A. af 1654 omtala litis contestatio såsom en nödvändig bestårdsdel af processen, däri äfven svaranden tog del, ehuru utan någon formlig förklaring¹⁸⁾.

Men på hvilket sätt Clementina Saepe än tänkt sig saken, så mycket är dock säkert att, hvad beträffar ”der ge-

¹⁶⁾ Iudex necessario litis contestationem non postulet — — litem quanto poterit faciat breviorem exceptiones dilatorias et frustratorias repellendo.

¹⁷⁾ Archiv für die civil. Praxis, LXII, s. 12 ff.

¹⁸⁾ Så heter det i § 89 cit: . . . »da der Kläger seine articulirte Klag eingebbracht, soll Beklagter im zweiten Termin seine declinatorias oder andere Exceptiones, dadurch das Recht differirt oder die *Kriegsbefestigung* [det vanliga namnet för L. C.] verhindert werden soll, zu produciren, daneben in scriptis *litem* eventualiter oder aber, da dergleichen Einreden Keine bevor, *litem* pure zu *contestiren*, auch Zugleich seine Auszüg mit angeheftten *Antworten* in eventum auf die Artikel und dann seine Peremtorial- oder Defensional-Artikel, da er einige hätte, einzubringen schuldig sein».

meine Process", en litis contestatio intill senaste tider allmänt antagits af vetenskapen, liksom och att för dess fullbordande städse fordrats att svaranden inläter sig i rättegången. Ja, de fleste författare gå så långt att de låta litis contestatio bestå uteslutande i svaret på det andragande, däri käranden utvecklar sitt anspråk och grunderna för detsamma, således i en ensidig handling af svaranden¹⁹⁾, hvilken åsigt uppstätt därigenom att kärandens och svarandens petita, som förut följe omedelbart efter hvarandra och tillsammans ansågos bilda litis contestatio, blefvo till tiden åtskilda genom en bestämning i R. A. af år 1654, § 37. Denna bestämning, hvilken ålade parterne att låta sina petita åtföljas, kärandens af grunderna för hans anspråk och svarandens af hans bemötande af dessa påståenden jämte alla invändningar, hade likvälv, såsom *Briegleb* (s. 50 f.) och *Wetzell* (s. 122) uppvisat, ingalunda till ändamål att på något sätt förändra den kanoniska uppfattningen af litis contestatio, enligt hvilken denna bestod i en tvåsidig akt af parterne.

Med nyss nämde författare, till hvilka äfven andre anslutit sig, kunna vi därför säga att enligt „der gemeine Process" litis contestatio bestod af bågge parternes petita, „Bitte und Gegenbitte", men icke omfattade hela det fullständiga, detaljerade svarområlet, utan fullbordades genom den handling af svaranden, som uppenbarade hans åsigt att inläta sig i rättegången. Denna formulering ansluter sig till den allmänna uppfattningen, enligt hvilken litis contestatio skulle utgöra en akt eller handling af parterne. Men såsom förut påpekats, vore det utan tvifvel mer sakenligt att därför beteckna en viss tidpunkt, nämligen den, då processen i egentlig mening eller rättsstriden tager sin början. Ty de med litis contestatio förbundna värvningar äro icke att betrakta såsom följer af den ena eller andra handlingen utan just af rättegångens början, hvilken genom en sådan handling endast givses till kärrna²⁰⁾.

¹⁹⁾ Genom att hit hämföra äfven det fall, då svaranden erkände kärrområlet, erhöll man det i sig själfst motsägande begreppet litis contestatio affirmativa, hvilket likvälv sedermåra allmänt öfvergifvits.

²⁰⁾ På grund häraf vill äfven *Windscheid* (§ 126, n. 1) utbyta hela namnet litis contestatio mot *rättsstridens början*, »Streitbeginn».

Nu är det visserligen fallet att af de värkningar, som kännetecknat det romerska litis contestatio, endast en del förknippades vid inlåtelsen i rättegången från svarandens sida, men de öfriga vid ett tidigare moment, nämligen vid tidpunkten för stämningens delgivande åt svaranden. Men då det vore en logisk omöjlighet att förlägga rättsstridens begynnelse till mer än en tidpunkt, måste vi härtill utvälja antingen det ena eller andra af ifråga varande moment samt betrakta endast de värkningar, hvilka därmed äro förenade, såsom följer af denna begynnelse eller, om man så vill kalla den, litis contestatio. Och hvad beträffar den på "der ge-meine Process" grundade doktrinen lider det intet tvifvel att den alltid låtit processens början sammanfalla med det moment då svaranden inläter sig i rättegången. De följer, som *stämningen* medför, äro således enligt detta beteckningssätt icke att betraktas såsom värkningar af litis contestatio eller processens början, utan helt enkelt af stämningen. Hit hör förbjudet mot föryttring af den sak, hvarom tvistas, ävensom preskriptionens afbrytande. Till sist nämnda tidpunkt plägar man äfven hänföra svarandens skyldighet att utgifva sakens afkastning och tillväxt under rättegången samt ersättning för densamma tillfogad skada, i den man nämligen en sådan skyldighet ålligger honom. Dessa bestämningar bero på den regel att käranden ej bör lida något men af svarandens tredска att inläta sig i rättegång med honom.

De värkningar åter, hvilka fortfarande äro forbundna med litis contestatio och således samtidiga med den handling, hvarigenom svaranden inläter sig i rättegången, äro följande. Först och främst är konsumtionen af kärandens actio i samma utsträckning som under den justiniantska processen att hänsättes till denna tidpunkt. Vidare måste frågan om och i hvad omfang den rätt, som käranden vill göra gällande, äfven tillkommer honom, i allmänhet bedömas efter förhållandena vid litis contestatio, dock med de undantag, som innehållas i det ofvan sagda. Likaledes är det efter denna tidpunkt, som obligatoriska rättigheter och förpligtelser af rent personlig natur vid den berättigade eller förpligtade partens död öfvergå på hans arfvingar. Öfver hufvud kan

man säga att alla värkningar af det romerska *litis contestatio*, som innehära en fördel för svaranden, icke inträda förr än denne inlåtit sig i processen. I all synnerhet daterar sig svarandens anspråk på dom i saken från detta moment, hvaraf bl. a. följer att käranden därefter hvarken får återtaga och ändra sitt käromål, ej häller utöfva den valrätt, som förut tillkommit honom med afseende & flera olika anspråk eller flera föremål för samma anspråk.

Sålunda gestaltade sig läran om *litis contestatio* i Tysklands „*gemeine Recht*.“ Detta begrepp innebar alltid en värlig eller tänkt inlåtelse i rättegången från svarandens sida, och man kunde icke föreställa sig någon konstruktion af processen utan en sådan inlåtelse, förr än *Bülow* uppträdde med påståendet att den vore alldeles oväsentlig för uppkomsten af en rättegång. Om det meningsutbyte, som häraf föranleddes, skall nästa gång blifva fråga.

R. A. Wrede.

Juridiska Föreningens i Finland förhandlingar

öfver de för året 1883 godkända
allmänna öfverläggningssämnene.

1:sta frågan.

Kan och bör stadgandet i 78 § af Kejserliga förordningen om kommunalförvaltning i stad den 8 December 1873, att rådhusstämman eller stadsfullmäktiges beslut, så framt det icke öfverklagats i den ordning sagde § innehåller, "må kunna gå i verkställighet", förstads sålunda att magistrat är skyldig i hvarje fall, innan sådant beslut befordras till verkställighet, invänta utgången af den i §:n medgifna besvärtid, trettio dagar efter beslutets publikation, och jemväl de ytterligare fjorton dagar, hvarinom klagande hafva att till magistraten ingifva diariibevis öfver sina besvär? Och om en motsatt mening gör sig gällande, hvilka beslut äro då af den beskaffenhet, att beträffande dem föreskrifterna uti ifrågavarande § skola af magistrat iakttagas?

Centralafdelningen.

Den för frågan utsedde ref. framhöll, att det visserligen kunde finnas hinderligt för förvaltningens jemna och snabba gång, men icke desto mindre stode i full öfverensstämmelse med förordningen om kommunalförvaltning i stad, liksom med vår lagstiftning öfverhufvud, att rådhusstämman eller stadsfullmäktiges beslut i allmänhet borde hafva vunnit laga kraft, innan de kunde till verkställighet befordras. Skäl för en motsatt åsigt kunde icke från sagda förordning uppvisas. Då likväl hvarje stadsfullmäktiges beslut borde ma-

gistraten delgivvas, så berodde det på dennas diskretion att åfven tillåta verkställighet af beslut, som icke vunnit laga kraft, derest sådant kunde ske utan men för det allmänna eller för enskilda personer.

En klass af ärenden funnes likväл, som genast ginge i verkställighet utan afseende på huruvida de vunnit laga kraft eller icke. Dessa vore sådana rådhustämmas eller stadsfullmäktiges beslut, som utgjorde nödvändiga förutsättningar för den kommunala sjelfstyrelsens oafbrutna och lagliga fortgång. Hit hörde fastställetet af stadens utgifts- och inkomststat, val af stadsfullmäktige, ledamöter i taxerings- och pröfningsnämnderne, revisorer, ledamöter i drätselkainmaren och öfrige nämnder m. m. Ifall dessa åtgärder ej skulle gå i verkställighet, innan de vunnit laga kraft, så kunde staden komma att sakna såväl budget som representanter. Att kommunalförfattningens mening också vore sådan, framginge deraf att ifrågavarande val och beslut vore förlagda till rådhustämma eller stadsfullmäktiges sammanträde i December månad, i följd hvaref de dervid vidtagna åtgärder ej ens hade möjlighet att vinna laga kraft till det nya årets ingång.

Härom förenade sig alla närvarande medlemmar.

Åbo filialafdelning.

En ledamot framhöll huruledes det med ringaste erfarenhet rörande de ärenden, hvarom stadsfullmäktige och rådhustämma egde besluta, framstode såsom otvivelaktigt att största delen af dessa ärenden vore af den beskaffenhet att sagde församlingars beslut i desamma ej, liksom domstolarne utslag, tålte uppskof med verkställigheten intill dess de vunnit laga kraft emot besvär som tilläfventyrs anfördes. I kommunalförfattningen för städerna — exempelvis i § 16, enligt hvilket lagrum i December månad skulle bestämmas stadens utgifts- och inkomststat för nästföljande år, vid hvars inträdande staten redan skulle tillämpas — förekomme stadgeanden, som förutsatte att för verkställigheten af i dem berörda beslut, fattade af kommunalförsamlingarne, tiden då dessa beslut vunne laga kraft icke behöfde inväntas. § 46 i nämnda författning ålade magistraten att vaka deröfver att

stadsfullmäktiges och rådhusstämmas beslut icke stridde emot lag, gällande författning eller af behörig myndighet utfärdad föreskrift eller att underställning af slikt beslut ej uraktläts der den bort ega rum. Då således magistraten fätt sig uppdraget att pröfva, huruvida beslut af stadsfullmäktige eller rådhusstämma vore lagligen tillkommet samt att, der så befunnes ej vara fallet, vägra verkställighet af beslutet, kunde deraf dock slutas att på magistraten ankomme att afgöra om af stadsfullmäktige eller rådhusstämma fattadt beslut vore af beskaffenhet att ej lida uppskof med verkställigheten tills att tiden för ansörande af besvär och företeende af diariibevis deröver utgått. I enlighet härmad besvarades frågans första del af ledamoten nekande.

I afseende å besvarande af frågans senare del fann ledamoten det vara svårt att deraf uppställa någon allmän regel, utan borde magistraten i hvarje fall afgöra när antydda uppskof med verkställigheten ej flinge ega rum.

Hade ett beslut icke blifvit i laga ordning fattadt, åläge det, såsom sagdt, magistraten, och det vid tjensteansvar, att vägra beslutets verkställande; hvarför kommunalmedlemmarne kunde anses härigenom vara tryggade emot öfverträddande af de allmänna fordingarne på kommunalärendenas lagliga behandling. I de ärenden åter, der någon enskilds rätt kunde hafta blifvit genom stadsfullmäktiges eller rådhusstämmas beslut kränkt, flinge ledning för bedömandet af tiden, hvarinom beslutet borde gå i verkställighet, hemtas från 28 § i kommunalförfattningen för landet af den 6 Februari 1865 hvari stadgades att kommunalstämmas beslut, som ej vunnit laga kraft, icke flinge verka, derest ändringssökande i detsamma derigenom blefve onyttigt.

I förestående yttrande förenade sig föreningens samtliga närvarande ledamöter.

Wasafilialafdelning.

Afdelningen ansäg stadgandet i 2 mom. 78 § af förordningen om kommunalförvaltning i stad ej böra, såsom uti frågan förutsättes, tolkas sålunda, att dermed skulle afses, att ett af rådhusstämma eller stadsfullmäktige fattadt beslut skall,

i likhet med ett domstols utslag, vinna laga kraft för att kunna befordras till verkställighet, utan borde mom. så förstås, att klagande, som försummat fullgöra något af hvad i 1 mom. föreskrifves, förlorat sin besvärstalan. Detta framginge ej allenast deraf, att en tolkning, sådan som den i frågan förutsatta, stode i strid med den sjelfstyrelseprincip, hvarå författningen är bygd, och skulle i hög grad försvara, om ej omöjliggöra förvaltningens regelbundna gång, utan ock af en jeniförelse mellan ifrågavarande och öfrige paragrafer i 6 kap. Hvarken i fråga om sådana ärender, hvilka enligt 76 § böra understallas Guvernörs pröfning, eller beträffande besvär öfver rådhusstämmas eller stadsfullmäktiges beslut stadgas, att Guvernörens utslag skall hafva vunnit laga kraft, för att verkställighet skall kunna följa; men deremot bestämmes 79 §, att Guvernör eger förbjuda verkställighet af rådhusstämmas eller stadsfullmäktiges beslut, i händelse detsamma finnes vara stridande mot allmän lag eller författning, hvilket åter ej är medgifvet, om besvären afse att klagandens enskilda rätt genom beslutet blifvit kränkt. Vore nu meningen med det ifrågavarande mom. den i frågan angifua skulle sistnämnda paragraf vara betydelselös; men då detta ej finge förutsättas, kunde stadgendet i fråga, om ock mindre lyckligt redigeradt, icke afse annat än att besväranden förlorat sin talan.

Wiborgs filialafdelning.

Den ledamot, som refererade frågan, afgaf följande yttrande:

"Uti sakens natur ligger att ett beslut eller utslag, hvaröfver besvär få anföras, icke kan gå i verkställighet innan detsamma vunnit laga kraft, såframderom icke uttryckligen är annorlunda stadgadt; och då hvarje kommunens medlem, som icke nöjes åt rådhusstämmas eller stadsfullmäktiges beslut, enligt § 78 i kommunalförfattningen för städerna, eger rätt att deri söka rättelse genom besvär, anser jag att stadsfullmäktiges beslut, hvilka jemväl äro underkastade ofvan uttalade allmänna regel, icke böra bringas till verkställighet innan desamma fått vinna laga kraft, enär uti kommunal-

förfatningen ingenstades ett motsatt förhållande finnes föreskrivet; och besvarar jag förtig frågans första mom. jakande, i hvilket fall allt yttrande om frågans senare mom. förfaller".

Härom förenade sig endast ett par af afdelningens ledamöter.

Flertalet instämde deremot i den af några ledamöter framhållna mening att, ehuruval medlem af stadscommun vore berättigad att i de uti 78 § af kommunalförordningen omnämnda fall söka rättelse i kommunens beslut, detta medgivande icke rimligtvis kunde tolkas sålunda att detsamma omvänt alltid skulle lägga hinder för ifrågavarande beslut utförande intill dess den långa tid förslutit, som i nämnda § unnas missnöjd kommunmedlem för besväre anförande. En dylik hämmsko för den kommunala viljans bringande till verkställighet syntes icke förenlig med författingens anda i öfrigt och skulle i många fall medföra praktiska olägenheter af betänkligaste art, ja stundom omöjliggöra det med ett kommunens beslut afsedda ändamålet. Ett sådant obligatoriskt uppekoft funnes för öfrigt ej heller i lag stadgadt, utan tvärtom syntes 79 § af kommunalförfattningen, som medgiver Guvernör rätt att ifall af besväär förbjuda verkställighet af stadsfullmäktiges eller rådhustämmas beslut, förutsätta att beslutet eljest kunde komma till utförande. Då för öfrigt det äfven i 46 § af ifrågavarande förordning är Magistraten ålagt att ex officio vägra verkställighet af sådana beslut, som kunde medföra de i § förutsedda vådor, och en tillräcklig garanti således funnes för att nämnvärda olägenheter icke kunde uppstå deraf att magistraten i allmänhet utan dröjsmål låter verkställa alla öfriga af stadsfullmäktige eller rådhustämma fattade beslut, besvarades frågans hvardera mom. sålunda att i allmänhet hvarje af rådhustämma eller stadsfullmäktige fattadt beslut, som icke behöfde understallas högre myndighet och icke funnes strida emot lag, gällande författning eller af behörig myndighet utfärdad föreskrift, borde gå i verkställighet, utan afseende deraf, att besväär tilläfventyrs kunde blifva emot detsamma anförda.

2:dra frågan.

Finnas öfvervägande skäl, som tala för att i ny strafflag för Finland bibeckas fängelse vid vatten och bröd, åtminstone såsom förvandlingsstraff vid bristande tillgång att gälda ådömda böter?

Centralafdelningen.

Referenten för frågan ansåg att vatten- och brödstraffet såsom sjelfständig straffart redan länge, lika väl som kroppsstraffen, öfverlefvat sig sjelfst. Mot detsamma kunde till en viss grad göras samma anmärkningar som emot kroppsstraffen: att detsamma ej talar till förbrytarens eftertanke och ej heller tillåter korrektionel behandling. Något tvifvel ansåg ref. derföre ej finnas derom, att vatten- och brödstraffet vid stiftande af ny strafflag ej mera kunde i det nya straffsystemet ingå. Men äfven såsom förvandlingsstraff vid bristande tillgång att gälda böter var nu ifrågavarande straffart enligt ref:s tanke olämpligt af många skäl, bland hvilka ref. särskildt framhöll, att detta straff, i fall det med allvar tillämpades, angrep och försvagade delinqventens kroppskrafter och gjorde sålunda den fattige, hvars enda kapital vore hans arbetskrafter, mindre förmögen att på ärligt sätt förvärffa sig sitt uppehälle. En sådan följd uteblefve visserligen, i fall man vid tillämpningen ginge till väga med flathet, men i slikt fall vore hela straffet en tom chimér, som ej kunde annat än hos allmänheten försvaga verkan af lagens hot. I vår lag vore vatten- och brödstraffet betraktadt såsom kroppsstraff och ställdt på samma nivå med spö- och risstraffet. Då således detta straff af lagstiftaren vore ansett och i sjelfva verket, behörigen tillämpadt, vore att betraktas såsom ganska affliktivt, vore det foga förenligt med rättvisa och billighet, att använda det samma såsom förvandlingsstraff vid bristande tillgång att gälda böter. Härigenom uppstode nemlig en rättsmedvetandet allt för mycket sårande åtskilnad emellan den förmögnes och medellöses ställning i straffrättsligt hänseende. Ref. ville derföre hafva frågan nekande besvared.

Afdelningens närvarande medlemmar förenade sig i princip med den af ref. uttalade åsigten, men då i öfvervägande togs att vid införande af ny strafflag, hvartill förberedande arbeten redan länge försiggått, fängelserna måhända ännu ej befunne sig i det tillstånd, att utrymmet tillstadde bötesförsönare att afsitta de ådömda böterna i enkelt fängelse, och då den nya strafflagens införande ej borde göras beroende af denna möjliga brist i landets fängelseväsende, ansågo sig de flesta af de närvarande böra uttala sig för möjligheten, att vatten- och brödstraffet blefve någon tid framåt, efter det den nya strafflagen trädت i gällande kraft, bibeхållit såsom förvandlingsstraff vid bristande tillgång att gälda böter.

Åbo filialafdelning

har oakadt upprepade påminnelser icke insändt svar på denna fråga.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen ansåg några skäl, som skulle tala för bibeхållande af fängelse vid vatten och bröd såsom förvandlingsstraff, icke förefinnas, och ej heller hade, såvidt för afdelningens ledamöter vore kändt, några anmärkningar gjorts mot de skäl, som tidigare framhållits för ifrågavarande straffarts utmönstring.

Wiborgs filialafdelning.

Referenten assessor Landonius uppläste ett skriftligt andragande af följande lydelse:

"Straff öfverhufvud är, såsom kändt, vedergällning, ett tvång emot förbrytarens vilja, som åsyftar att försvara den genom förbrytarens handling kränkta personen och samhället, att afskräcka från vidare föröfande af brott, och att verka till förbättring af brottslingens vilja. Dessa ändamål söker den moderna kriminalrätten ernå företrädesvis genom straffmedel, hvilka för förbrytaren åstadkomma ett lidande, som drabbar icke hans ära, kropp eller lif, utan hans förmögenhet och frihet, och skall på förbrytarens vilja utöfva den tuktan, som med straffet afses. Dessa straffarter äro således riktade emot förbrytarens andliga natur, hvilket der-

emot icke kan sägas vara fallet med straffet fängelse vid vatten och bröd. Dess väsentliga del, den otillräckliga kosten, verkar nemligen endast på förbrytarens sinliga natur, men icke på hans eftertanke. Detta straff medgifver icke heller, såsom den komité, hvilken hade sig uppdraget att till 1863 års landdag utarbeta nådig proposition till Finlands ständer beträffande allmänna grunder för en ny brottmåslag, anmärker, någon längre strafftid, hvarunder en korrektionel behandling kunde komma i fråga. För öfrigt vidlades ifrågavarande straff ock af den olägenhet, att detsamma angriper och försvagar förbrytarens kroppskrafter samt derigenom, åtminstone för någon tid efter frigivandet, försvårar deras användande för förbrytarens bergning, ehuru de flesta årliga utkomst är af detta användande betingad. Använt såsom förvandlingstraff vid bristande tillgång att gälda ådömda böter synes fängelsestraffet vid vatten och bröd orättvist, enär endast den som är oförmögen att erlägga böterna deraf träffas, medan den till böters gäldande förmögne får undergå ett humanare straff.

På anförda skäl samt emedan det naturvidriga utmattande, som fängelsestraff vid vatten och bröd medför, ej verkar till brottslingens förbättring utan medelst hans försvagande fastmer gör honom oförmögen att motstå nya frestelsr till brott, besvaras frågan nekande”.

Afdelningens öfriga medlemmar voro med referenten ense derom, att fängelse vid vatten och bröd vore ett olämpligt straff och allraminst borde ifrågakomma såsom förvandling vid bristande tillgång att gälda böter.

Rättsfall.

5.

Åtal mot egare af skatteköpt donationshemman för skogsförsäljning.

Är det i § 64 af Kejs. F. den 9 Sept. 1851 om skogarne i landet stadgade ansvar för skogsåverkan tillämpligt i dylika fall eller icke?

Efter angifvelse af Bonden Jakob Lankinen yrkade Kronolänsmannen Gulin vid 1880 års vinterting i Hiitola sockens samt Ilmes och Tiurula kapellers tingslag ansvar & Bönderne Matts Kekki och Michel Siukkonen, från Päijälä by i nämnda socken, för det Kekki och Siukkonen är 1880 om vintern uti skog, som tillyder deras af finska kronan inlösta andelar af donationshemmanet n:o 4 i berörde by, utan tillstånd afverkat och derifrån försålt, Matts Kekki 8 och Michel Siukkonen 9 till timmer tjenliga trän, oaktadt Kekki och Siukkonen, då lägenheterna till dem af finska kronan upplätsits, forbundit sig att, intill dess den betingade köpeskillingen blifvit till' fulla beloppet erlagd, icke utan särskildt tillstånd föryttra skogsalster från desamma; och inlemnade åklagaren Gulin utdrag ur Häradsrättens i förenämnda tingslag den 31 Oktober 1877 förda intekningsprotokoll, hvari fans afskrifvet en del af det mellan finska kronan och svarandene afslutade köebref, som i hvad det rörer förevarande mål var så lydande:

"Af finska Kronan har Bonden Matts Johansson Kekki för en köpesumma stor 1426 mark 21 penni köpt $\frac{1}{4}$ utaf frälseskattehemmanet n:o 4 i Päijälä by emot nedanstående af honom den 30 December 1872 skriftligen godkända vilkor:

1:o att den på hvarje åboskap eller lägenhet i förhållande till dess mantal sig belöpande andel i löseskillingen

återgäldas till Kronan genom årlig inbetalning, deraf 6 % ränta och amortering, att under 39 års tid räknadt från och för innevarande år 1877 till och med år 1915 vid kronouppbörden påföljande år erläggas, med rättighet likväl för dem som sådant önska att äfven före utgången af nämnde tid på en gång afbördा sig sin skuld till Kronan;

2:o att de krono- och kommunala utskylder lägenhetsinnehavarene hittills utgjort äfven fortfarande, under den tid af 39 år amorteringen af löseskillingen varar, från lägenheterna utgå på enahanda sätt och efter samma grunder, som från öfriga frälsehemman inom länet; hvaremot först efter förloppet af sagde tid de utskylder till Kronan och kommunen erläggas, hvilka skattehemman åtfölja;

3:o att de lägenheter, hvilkas innehavare & dem erhållit skattebref, kunna af desse eller deras rättsinnehavare försäljas efter behag, dock sålunda att jorden häftar för löseskillingen till Kronan, intilldess densamma till fullo guldis;

4:o att den som uraktlater sin andel af löseskillingen årligen inbetalा, på sätt nämndt är, underkastar sig äfventyret att lägenheten varder för Kronans räkning utmätningsvis försåld;

5:o att lägenheterna deltaga i skyldigheten att uppställa och underhålla militär enligt i landet gällande eller framdeles utkommande författningar;

6:o att skogen som underlyder lägenheterne får, intilldess löseskillingen till fullo erlagts, af innehavarne användas till deras husbehof, men ej till afsalu, såframt särskildt tillstånd dertill icke utverkas".

Och innehåller ofvannämnda inreckningsprotokoll tillika den upplysning att K. Senatens Kammar-Expedition under den 20 Februari 1877 för svarandene samt särskilde andra landbönder utfärdat skattebref & en hvars lägenhet, upptagande förutom förestående vilkor de skattelösandes namn, deras lägenheters nummer, hemman- och skattetal.

Över angifvelsen hörde bestredo svarandene Matte Kekki och Michel Siukkonen sig hafva försålt några trän från sina lägenheters ekog och anhöllo om påståendets förkastande.

Å ed hördes nedannämnde tvenne vittnen, hvilka intygade:

Mårten Mårtensson Waris: att vittnet jultiden 1879 för tilltalade Matts Kekkis räkning afbilat inalles 21 trän eller sparrar, bland hvilka en del varit fem famnar, en annan del fyra famnar två aln samt fyra stycken fyra famnar långa; att vittnet samtidigt för tilltalade Siukkonen tillhuggit fyra stycken fem famnars och fyra stycken fyra famnars sparrar; att de tilltalade derefter sålt detta virke till Bonden Krister Johansson Kykkönen från Siiriö by af Rautjärvi socken, hvilken vittnet sett betala penningar åt tilltalade Kekki, samt att vittnet sedermera invid kyrkobyggnaden i Rautjärvi sett samma trän, de der af de tilltalade blifvit fälda å backslutningen mellan deras åker och äng.

Mårten Johansson Waris vitnade lika med den förra blott med den skilnad, att vittnet icke sett i fråga varande trän vid den nya kyrkobyggnaden i Rautjärvi.

Med anledning af dessa vittnesmål tillstod Matts Kekki sig hafva försålt de af vittnet omnämnda träna, hvilka han afverkat vid kanten af sin åker och äng i afsikt att der upp-taga nyåker.

Åklagaren Gulin lät under rättegången i målet instämma förbemälde Krister Kykkönen, som uppgifvits hafva af svarandene köpt de i fråga varande sparrarne, och då denne tillstädeskommen härom tillfrågades, medgaf han angifvelsens riktighet, derå åklagaren Gulin påstod hans fallande till ansvar för omförmälda handel.

I sitt på finska affattade utslag af den 8 Februari 1881 yttrade sig *Häradssratten*: att alldenstund utredt blifvit att tilltalade Matts Kekki och Michel Siukkonen under skattemannarätt innehafva hvar sin del af hemmanet n:o 4 i Päijälä by, från hvars ägor de i fråga komnaträna afverkats och hvars underlydande skog de, jemlikt stadgandet i § 35 af kejs. förordningen af den 9 September 1851 angående skogarne i Finland, äro berättigade att använda med den fulla egande- och förfogningsrätt, som förordningen af den 21 Februari 1789 dem medgifver, fördenskull och utan afseende å att de af finska statsverket skatteköpt sina hem-

mansdelar med förbehåll att icke utan särskildt tillstånd föryttra skogsprodukter från desamma, ansåg Häradsrätten den i fråga komna skogsafverkningen ej vara af den beskaffenhet att densamma kunde betraktas såsom skogsåverkan, och fann förti, med förkastande af åtalet, rättvist frikänna svartandene från det & dem yrkade ansvar, jemte det Kronolänsmannen Gulin vid denna utgång skyldigkändes att i vittnesarvode till Mårten Johansson Waris utgifva tre mark.

Öfver detta utslag anförde kronolänsmannen Gulin i Wiborgs Hofrätt besvär, dervid han under återhemtande af sina mot Kekki och Siukkonen förut gjorda ansvarspåståenden tillika yrkade Kekkis förpligtande att i ersättning för den försämring lägenheten genom skogsafverkningen undergått till höga kronan, i afräkning & den i lägenheten intecknade skattelösen, inbetala medelvärdet för de afverkade träna med fem mark för hvarje eller för tjugunio stycken sammanlagt 145 mark samt att derhos med 40 mark ersätta åklagarens kostnader i målet.

Vid målets föredragning i Hofrätten fann adjungerade ledamoten Notarien *Selin* Matts Kekki och Michel Siukkonen stanna till last att hafva i strid mot deras vid inlösen af i fråga komna lägenhetsandelar af Kekki och Siukkonen godkända vilkor från desamma förytrrat uppgifna antal trän, hvarför Notarien pröfvade rättvist dömma Matts Kekki och Michel Siukkonen att hvardera böta förbudsbrotsböter tio daler med nitton mark tjugu penni till jemn delning emellan kronan och Kronolänsmannen Gulin eller, vid bristande betalningstillgång, hållas åtta dagar i fängelse, dock icke vid vatten och bröd; och jemte det Kronolänsmannen Gulins först i Hofrätten gjorda yrkande om Matts Kekkis och Michel Siukkonens skyldigkännande att ersätta Kronan de af dem afverkade och obehörigen försälda träna af Notarien lemnades utan afseende, ålades Matts Kekki och Michel Siukkonen att gälda den Mårten Johansson Waris i förestående måtto tillagda godtgörelse af tre mark, deruti Häradsrättens utslag af Notarien ändrades.

Adjungerade ledamoten Viceadvokatfiskalen *Åkerman* ansåg utredt vara att Matts Kekki och Michel Siukkonen af-

verkat och föryttrat skogsförförnödenheter från i fråga varande lägenheter, oaktadt de vid det de skatteköpt samma lägenheter förbundit sig att icke, innan skattelösen blifvit fullt erlagd, utan särskildt tillstånd nyttja skogen annat än till husbehof, men det & Matts Kekki och Michel Siukkonen yrkade ansvar för åverkan dock icke kunna ådömas dem, emedan de egde samma lägenheter under full skatemannarätt, i anseende hvartill Viceadvokatfiskalen fann Kronolänsmannen Gulin, & hvars först i Hofrätten gjorda ersättningspåståenden något afseende ej kunde fastas, icke hafva anfört skäl till ändring i det slut i saken, hvari Häradsrätten stannat och hvarvid förtyle komme att bero.

Assessorn *Lavonius* biträdde Viceadvokatfiskalen Åkermans mening.

Assessorn *Fabritius* var ense med Notarien Selin.

Assessorerne *Ekbom*, *Clouberg* och *Tamelander* förenade sig enhvar med Viceadvokatfiskalen Åkerman.

Assessorn *Löfgren* samt Hofrätsrådet *Hisinger* voro ense med Notarien Selin.

Hofrätsråden *Karsten*, *Palmroth* och *Hornborg* hylrade samma mening i saken som Viceadvokatfiskalen Åkerman.

Vicepresidenten *Grotenfelt* var ense med Notarien Selin.

Presidenten *Lönnblad* fann för sin del det vara ådagalagdt att kronan, då i fråga varande lägenheter blifvit af kronan åt Matts Kekki och Michel Siukkonen till skatte försälda, åt dem icke afstått vidsträckta rätt till lägenheternas skog än att nyttja densamma till husbehof, så länge den för lägenheterna bestämda skattelösen vore ogulden, sam att Matts Kekki och Michel Siukkonen med detta vid skatteköpet fastade vilkor uttryckligen åtnjöts, hvarfore och då Matts Kekki och Michel Siukkonen således ej förvärfvat sig den rätt till lägenheternas skog, som skatteman i allmänhet åtnjöte, men likväl, enligt deras eget erkännande och ehuru de ej kunnat ens påstå skattelösen hafva blifvit till fullo betald, uppgifna tid utan särskildt tillstånd från omförmålda lägenheter afverkat och försålt, Matts Kekki åtta och Michel Siukkonen nio trän, Presidenten pröfvade rättvist upphäfva Häradsrättens öfverklagade utslag och, i stöd af 64 § i Kej-

serliga förordningen om skogarne i landet gifven den 9 September 1851, döma Matts Kekki och Michel Siukkonen att för åverkan, hvarföre de förut ej blifvit sakfälda, böta efter fyra mark för hvarje af de afverkade träna, Matts Kekki trettio två mark och Michel Siukkonen trettiosex mark, hvilka böter skulle gå till treskifte emellan kronan, häradet och Kronolänsmannen Gulin samt af Matts Kekki och Michel Siukkonen, om de saknade tillgång i löst och fast till deras fulla gällande, afsittas af dem hvardera med åtta dagars fängelse vid vatten och bröd. I öfrigt eller beträffande Kronolänsmannen Gulins anspråk på ersättning åt Kronan för de afverkade träna samt det Mårten Waris tillerkända vittnesarvode var Presidenten ense med' Notarien Selin.

På grund af den sålunda förelupna omröstningen uppsattes *Hofrättens* utslag i enlighet med Viceadvokatfiskalen Åkermans yttrande och utgafs den 23 Februari 1882.

Kronolänsmannen Gulin fullföljde sin talan genom underdåniga besvär i bögesta instans, derå målet afgjordes i *K. Senatens Justitiedepartement* den 12 December 1882 utan dissensus af Senatorerne *Nybergh, af Frosterus, Björkstén, Ehrström, Forsman, Brunou, Wasastjerna* och Viceordföranden *Palmén*; och fann Kejserliga Senaten utredt vara att Kronan, då i fråga varande lägenheter, hvilka tillförene varit af frälsenatur, å kronans vägnar blifvit till Matts Kekki och Michel Siukkonen försälda, beträffande lägenheternas skog gjort sådant förord att så länge den för lägenheterna utfästa köpeskillingen icke vore till fullo gulden, Matts Kekki och Michel Siukkonen ej flinge utan särskilt tillstånd nyttja skogen till afsalu, med hvilket vilkor desse åtnöjts, hvarföre och då Matts Kekki och Michel Siukkonen följaktligen i anseende till nämnda förord icke omedelbart inträdt i den rätt till lägenheternas skog, som skatteman i allmänhet åtnjuter, samt Kekki och Siukkonen ej ens kunnat påstå att sagda köpeskilling skulle blifvit till fulla beloppet erlagd, men de likväld, enligt deras medgifvanden, uppgifna tid utan särskilt tillstånd hvardera från sin omförmålda lägenhet afverkat och försålt, Matts Kekki åtta och Michel Siukkonen nio till timmer tjenliga trän, Kejserliga Senaten pröfvade rätvist, jem-

likt 64 § i förordningen den 9 September 1851, döma Matts Kekki och Michel Siukkonen att för åverken, hvarmed de härförinnan icke blifvit beträdde, böta, efter fyra mark för hvarje af de afverkadeträna, Matts Kekki trettiotvå mark och Michel Siukkonen trettiosex mark, hvilka böter komme att uttagas ur de sakfäldegs egendom i löst och fast samt treskiftas emellan kronan, Kexholms härad och Kronolänsmannen Gulin, men, i saknad af tillgång till deras fulla gäldande, af Matts Kekki och Michel Siukkonen, hvar för sig, afsittas med fängelse vid vatten och bröd i åtta dagar; hvarhos Matts Kekki och Michel Siukkonen ålades att gemensamt eller den af dem, sam tillgång egde, till i målet hörda vitnet Mårten Waris utgifva det honom af domstolarne tillagda arvodet tre mark, från utbetalningen hvaraf Kronolänsmannen Gulin förtby befriades, derutinnan Hofrättens utslag sälunda ändrades; i öfrigt eller beträffande Kronolänsmannen Gulins först i Hofrädden framställda påstående om kronans ersättande för de afverkade skogsalstren komme vid nästbemälda Rätts utslag att förblifva.

6.

Tvist i anledning af ett leveranskontrakt om ångbåtsaktier.

Efter stämning & Apotekaren i Kuopio stad Fredrik Edward Bergroth anförde Handlanden derstädes Iwan Gratscheff vid Rådstufvurättens i nämnda stad sammanträde den 16 April 1880, att Apotekaren Bergroth genom muntligt belefvaadt aftal den 8 Mars samma år forbundit sig att emot ett pris af 5000 mark åt Gratscheff försälja 100 aktier i Kuopio ångfartygsaktiebolag, lydande enhvar & 100 mark, men att Bergroth, då Gratscheff påföljande dag erbjudit honom nämnda pris, vägrat att uppfylla nyssnämnda åtagande; och yrkade käranden Gratscheff förtby att svaranden Bergroth måtte antingen förpligtas att alemna aktierna eller ock skyldigkännas att till Gratscheff erläggga skilnaden emellan ak-

tiernas pris och deras värde med 5000 mark och derhos godtgöra Gratscheff för kostnaderna vid rättegången.

Hörd i saken genmälte Apotekaren Bergroth att han vid uppgifna tillfälle väl lovat att, i händelse Gratscheff erlade 5000 mark, åt honom anskaffa sagda belopp aktier, men emedan detta skett endast "på skämt" och Gratscheff icke heller dagen derefter erbjudit Bergroth penningarne, anhöll Bergroth om käromålets förkastande.

Å ed hördes följande vittnen:

Värdshusvärdén *Johan Tolvanen* som berättade, att han någon tid förut varit tillstädés vid ett tillfälle, då käranden erbjudit åt svaranden förut omnämnda summa för att utbekomma af honom de utlofvade aktierna, samt att parterna då hvardera, på sätt vittnet af deras tal uppfattat, medgivit att käranden af svaranden köpt aktierna för 5000 mark.

Magasinsförvaltaren *Oskar Lindegren* intygade, att äfven han varit tillstädés vid det af föregående vittne omförmälda tillfälle, dervid käranden först erbjudit svaranden aktiernas pris samt fordrat dessa af honom, men emedan svaranden icke aflemnat några aktier, hade käranden af sådan anledning ej heller lemnat penningarna till honom.

Handelskontoristen *Anders Karjalainen* vittnade, att parterna hvardera för någon tid sedan i vittnets närvaro förklarat sig hafva ingått sådan handel, att svaranden påföljande dag skulle leverera åt käranden ethundra aktier i Kuopio ångfartygsaktiebolag, i händelse käranden då erlade åt svaranden 5000 mark, hvarjemte svaranden omtalat, att han varit tvungen att försälja sagda aktier med femtio procents nedsättning af deras ursprungliga värde, hvilket utgjorde 100 mark för hvarje.

Handlanden *Alexander Gratscheff* berättade, att vittnet under vårvintern 1880 vid ett tillfälle i Kuopio stad hört Iwan Gratscheff och F. E. Bergroth afsluta sådan handel, att Bergroth åt Iwan Gratscheff försålt aktier uti Kuopio ångfartygsaktiebolag för 10,000 mark, hvilket penningbelopp utgjorde de försälda aktiernas nominela värde, men hvaraf borde beräknas för Iwan Gratscheff femtio procents nedsättning eller rabatt, så att Gratscheff flinge för 5000 mark så

många af sagda aktier, som enligt nominelt värde motsvarade 10,000 mark. Priset egde Iwan Gratscheff erlägga påfölje dag, då Bergroth borde tillhandahålla Gratscheff aktierna. Vid köpets afslutande hade handelskontoristen Anders Karjalainen, på sätt vittnet ville påminna sig, varit tillstädес.

På svarandesidan åberopades som vittne Vicehäradshöfdingen A. E. Landgren, hvilken var hindrad att tillstädес komma & tvenne af Rådstufvurättens sammanträden, och när vittnet Landgren omsider infann sig för att aflägga det äskade vittnesmålet, uteblef svaranden sjelf utan anmäldt förfall.

Rådstufvurätten afkunnade utslag den 15 Februari 1881 och fann genom de afhörda vittnena till fullo utredt, att parterne någon dag under vårvintern 1880 afslutat sådant aftal att svaranden påfölje dag skulle till käranden leverera etthundra aktier i Kuopio ångfartygsaktiebolag, hvilka aktiers nominela värde varit etthundra mark för hvarje, mot det att käranden då skulle erlägga till svaranden det för aktierna aftalade priset femtusen mark, hvilken bevisning Rådstufvurätten ansåg styrkt jemväl af svarandens i målet afgifna förklaring; i anseende hvartill och som svaranden ej fullgjort denna sin förbindelse, Rådstufvurätten prövade rättvist ålägga svaranden Fredrik Edvard Bergroth att genast till käranden leverera i fråga varande etthundra aktier mot utbekommande af deras pris, femtusen mark, eller att erlägga skilnaden emellan sagda pris och aktiernas nominela värde femtusen mark, ävensom att med etthundra trettio mark ersätta kärandens kostnader i målet, hvarjemte svaranden Bergroth ålades att åt sitt instämda vittne Vicehäradshöfdingen Landgren erlägga inalles åttatio mark tjugu penni.

Svaranden Bergroth vädjade till Wiborgs Hofrätt och framhöll i dit ingifven libell bland annat, att det för aktierna bestämda priset, enligt Kontoristen Karjalainens och Handlanden Alexander Gratscheffs samstämmiga vittnesmål, bort tillhandahållas honom dagen efter det köpeaftalet egt rum, och att käranden Gratscheff emot svarandens bestridande styrkt hvarken att berörda pris uppgifne dag till honom blifvit erlagdt, ej heller att svaranden forbundit sig att leverera

aktierna och emottaga betelningen för de samma & det ställe, der sagda betalning sentida honom erbjudits. För den händelse likväld att svarandens skäl icke godkändes af Hofrätten, anhölls om målets återförvisande till Rådstufvurätten, på det svaranden blefve i tillfälle att få Vicehäradshöfdingen Landgren afhörd såsom vittne i saken, hvilket vid Rådstufvurättens sista sammanträde i målet icke kunnat ske, emedan svarandens ombud uraktilätit sin skyldighet att då för rätta sig infinna.

I dom af den 6 Maj 1882 tog *Hofrätten* målet i öfvervägande: och jemte det Apotekaren Bergroths anhållan om målets återförvisande till Rådstufvurätten af Hofrätten lemndades utan afseende, enär Bergroth genom sin försummelse att närvara vid Rådstufvurättens sista sammanträde i målet vällat att Landgren, som dervid varit tillstädés, icke kunnat i saken höras och Bergroth derföre måste antagas med omförmälda anhållan &syfta endast uppehåll med målets sluttliga afgörande, fann Hofrätten Apotekaren Bergroth ej heller i sjelfva saken hafva anfört skäl till ändring i Rådstufvurättens motväjdade utslag, hvarvid förtys komme att bero, jemte det Bergroth ålades att till Handlanden Gratscheff, som gjort anspråk på ersättning för sina vid svarande-talans bevakande i Hofrätten hafda kostnader, i sådant afseende gälda fyratio mark.

Denna dom uttryckte referenten Hofrätsrådet *Hisingers*, Hofrätsrådet *Karstens* samt Presidenten *Lönnblads* åsigt, hvaremot Assessorn *Ekbom* utlät sig att, enär Handlanden Gratscheff, som väl måste anses berättigad att, i den händelse Apotekaren Bergroth ej vidare kunde tillhandahålla Gratscheff omförmälda honom tillhöriga aktier, ~~v~~bekomma beloppet af den vinst han genom köpet säkert haft att påräkna, hvarken kunnat påstå än mindre utredt att vinsten i sjelfva verket bort uppgå till det belopp, hvarpå anspråk gjorts, ty pröfvade Assessorn rättvist frikalla Apotekaren Bergroth från skyldigheten att till Handlanden Gratscheff erlägga nämnda belopp, hvarenot vid Rådstufvurättens utslag i öfrigt finge förblifva, vid hvilket förhållande vidare utlä-

tande rörande den af Gratscheff fordrade godtgörelse för hans i Hofrätten hafda umgälder förfollo.

På nedsatt revisionsskilling drog Apotekaren Bergroth målet under högsta pröfning samt återhemtade sina i Hofrätten gjorda påståenden.

När målet i *K. Senatens Justitiedepartement* föredrogs i öfvervaro af Senatorerne, Viceordföranden *Palmén*, *Wasastjerna*, *Forsman*, *Ehrström*, *Björkstén*, af *Frosterus* och *Nybergh* fann Senaten det väl vara utredt, att parterne den uppgifna tiden belefvat sådant aftal Rädstufvurätten i dess utslag antydt; men emedan Handlanden Gratscheff icke, emot Apotekaren Bergroths bestridande, gittat styrka att Gratscheff, på sätt han sig forbundit, dagen näst efter det aftalet egt rum, åt Bergroth erlagt det för i fråga komna aktier betingade pris samt Gratscheff ej heller visat sig hafta då erbjudit Bergroth betalning för desamma eller ens att penningar för ändamålet funnits till hands, ty och då Handlanden Gratscheff sålunda icke fullgjort hvad på honom jemlikt sagda aftal ankommit, pröfvade Senaten rättvist, med upphäfvande af Hofrättens dom och Rädstufvurättens utslag i sjelfva saken, förkasta Handlanden Gratscheffs häri fördatalan; till följd hvaraf Apotekaren Bergroth jemväl frikallades från utgifvandet af de utaf domstolarne Gratscheff tilldömda rättegångsersättningar. För öfrigt eller beträffande vittnesarvoden åt Vicehäradshöfdingen Landgren, i hvilken del ändring icke sökts, komme vid nämnde dom att bero.

K. Senatens dom är gifven den 27 Januari 1883.

7.

Medför intekning, som inom tio år icke förnyats, men som utgått först efter det fastigheten för intekningshafvarens fordran dömts i mät och gäldenärens bo uppläts till konkurs, förmånsrätt i den inteknade fastigheten eller icke?

Sedan Landssekreteraren Idestam uti en den 8 Oktober 1881 till Rädstufvurätten i Tavastehus stad ingifven skrift anhållit att till sine borgenärers fornöjande på en gång afstå

all sin egendom samt Rådstufvurätten, efter det en del fordringsegare blifvit öfver ansökningen hörde, den 22 i samma månad genom offentlig stämning kallat Landssekreteraren Idestams samtliga borgenärer att sina fordringar i hans bo den 6 Februari 1882 inför Rådstufvurätten anmäla och bevara i den ordning, kejserliga konkursstadgan af den 9 November 1868 innehåller, anmälte sig dels under anslagstiden dels & den sälunda beramade inställelsen dagens såsom fordringsegare, utom andre, följande:

1:o Enkefru Senatorskan *Nykopp* och Filosofie kandidaten *Axel Nykopp*, hvilka å egna vägnar och Senatorskan Nykopp jemväl i egenskap af förmyndare för sina och Senatorn Nykopp's omyndiga barn, sönerne Karl Herman, Albert Olof och Albert Werner samt döttrarna Anna Albertina, Fanny Sofia Charlotta, Johanna Maria och Sigrid Helena Emilia Nykopp — med förmålan, att Senator Nykopp jemte andra personer en för alla och alla för en forbundit sig att ansvara för fulla ersättningen af den förlust sparbanken i Tavastehus, hvarifrån Landssekreteraren Idestam den 20 Oktober 1879 till låns bekommit 10,000 mark emot en den 5 Maj 1875 utfärdad och samma dag uti konkursmassans egande Ylöstalo och Alastalo allodialsäterier samt Skraatari frälse- och Rekola skattehemman, alla i Mervis by af Hattula socken, inteknad förskrifning, finge vidkännas, dereft sagda län jemte derå lopande fem procents årlig ränta ej till fullo utginge från värdet för nämnde fastigheter, — i konkursmassan bevakade hvad Senatorn Nykopp's sterbhus på grund af nämnda borgen tilläfventyrs komme att utbeta, dock ej till högre belopp än 10,000 mark med 5 procents årlig ränta från den 1 Januari 1881 samt 500 mark i godtgörelse för möjlichen uppkommande rättegång.

2:o Bruksegaren *Fredrik Idestam*, som på grund af skuldsedel af den 23 Juli 1879 anhöll om utdömande af 10,800 mark jemte derå från samma dag lopande 6 procents årlig ränta med förmånsrätt ur värdet för ofvan nämnda Ylöstalo och Alastalo allodialsäterier samt Skraatari frälse- och Rekola skattehemman, uti hvilka fastigheter intekning den 6 November samma år blifvit honom beviljad.

3:o Hofrätterådet *Richard Idestam*, den der på grund af ofvanberörda utaf honom jemte, bland andre, Senatorn Nykopp ingångna borgesförbindelse i konkursen jemväl bevakade högst 10,000 mark med 5 för hundra om året från den 1 Januari 1881 och 500 mark i godtgörelse för möjlingen uppkommande rättegång.

4:o *Sparbanken i Tavastehus* genom dess kamrerare Vicelandskamreraren Schrey, som på grund af ofvan omförmälde af Landssekreteraren Idestam den 5 Maj 1875 uthändigade skuldsedel anhöll om utdömande af 10,000 mark med der& från den 1 Januari 1880 löpande 6 procents årlig ränta med förmånsrätt ur värdet för de till säkerhet för lånet in tecknade fastigheterna.

5:o Vicelandssekreteraren *Axel Walfrid Rydman*, den der uppgaf att han på grund af en utaf Landssekreteraren Idestam till Vicelandssekreteraren Rydmans sedermera aflidne fader Landthushållaren Petter August Rydman den 3 Oktober 1871 utfärdad och den 4 derpåföljande December uti merberörda Ylöstalo och Alastalo allodialsäterier samt Skraatari och Rekola hemman in tecknad skuldsedel, som vid verstäldt arfskifte efter Landthushållaren Rydman tillfallit Vicelandssekreteraren Rydman, ävensom på grund af Guvernörens öfver Tavastehus län den 17 Februari 1881 meddelade utslag i konkursen egde att fordra, bland annat, 10,000 mark jemte der& från den 3 Oktober 1878 ogulden 5 procents årlig ränta, hvarhos Vicelandssekreteraren Rydman yrkade att nämnda summa med tre års ränta måtte utdömas med förmånsrätt ur värdet för omordnade lägenheter.

Sedan Vicelandskamreraren Schrey och Handlanden Johan Gustaf Grönfors förordnats att i egenskap af sysslo män ombesörja boets utredning, motsade Bruksegaren Idestam vid det den 27 Febr. 1882 verstälda första uppropet i målet Vicelandssekreteraren Rydmans anspråk på förmånsrätt för dess ofvanberörda fordran på grund deraf, att den in teckning, som i ofvan anförd måtto den 4 December 1871 faststälts uti Ylöstalo och Alastalo allodialsäterier samt Skraatari och Rekola hemman, icke blifvit inom 10 år derefter till förnyelse anmäld och sålunda, jemlikt 27 § i kejserliga

förordningen om intekning i fast egendom, gifven den 9 November 1868, till all kraft och verkan upphört, samt den unna panträffen icke heller vore lagligen bevarad derigenom att omordade lägenheter blifvit genom Guvernörens ofvan åberopade utslag dömda i mät för samma fordran, helst icke ens försök till medlens utmätande gjorts.

Härtill genmältes af Vicelandssekreteraren Rydmans ombud: att omförmälda intekning ännu var vid fullt gällande kraft den 8 Oktober 1881, då Landssekreteraren Idestams konkurs anhängiggjordes samt att i konkursfall fordringsegarenes företräde framför hvarandrá till betalning ur konkursboet borde bedömas efter den rätt, som bestod då konkurs uppstod; hvarför och emedan ansökning om förnyelse af intekningen uti den till konkurs afträdda fasta egendomen, enligt ombudets förmenande, efter konkursens början lagenligen icke hade kunnat af domstol bifallas, lika litet som utmätning för någon fordran i boet fritt verkställas, ombudet ansåg anmärkningen mot intekningens giltighet och det derpå grundade anspråket på förmånsrätt sakna laga grund och befogenhet samt yrkade förtys anmärkningens förkastande.

Rådstufvurätten afkunnade dom i målet den 8 Maj 1882, och jemte det Vicelandssekreteraren Rydmans fordran fastställdes till betalning ur konkursmassans tillgångar, utlät sig Rådstufvurätten beträffande den af Rydman påyrkade förmånsrätten, att emedan de till säkerhet för sagda fordran inteknade lägenheterna redan varit dömda i mät till beträckande af samma fordran samt tiden för omförmälda inteknings förnyelse utgått först efter det konkursen uppstätt och offentliga stämningen varit utsärdad, ty blef förestående emot Vicelandssekreteraren Rydmans anspråk på förmånsrätt framställda anmärkning underkänd; hvarhos och jemte det Senatorskan Nykopps, Filosofie kandidaten Nykopps och Hofrätsrådet Idestams fordringsanspråk ansetts böra förfalla, på den grund att sparbanken i Tavastehus i konkursmassan bevakat och utsökt samma fordran, Rådstufvurätten med den i §§ 11 och 12 af kejs. förordningen den 9 November 1868, angående borgenärers rätt och företräde för hvarandra till betalning ur egendom, som blifvit till konkurs afträdd, stadgade

förmånsrätt ur värdet för Ylöstalo och Alastalo allodialästerier samt Skraatari och Rekola hemman tillerkände Vice-landssäkreraren Rydman 10,000 mark med 5 %, årlig ränta dock endast för de tre sista åren före konkursens början, sparbanken i Tavastehus 10,000 mark jemte 6 %, årlig ränta från den 1 Jan. 1880 samt Bruksegaren Idestam, hvad han i förestående måtto bevakat. I öftright förordnade Rådstufvurätten att, ifall gods finnes att tillgå sedan förmånsrätt egande borgenärer undfått hvad dem tilldömdt blifvit, såväl dessa, för hvad i full betalning bruste, som alla öfrige fordringsegare skulle erhålla lika betalning, en hvor i förhållande till sin fordran, och borde ränta dervid anses lika gild som huvudstol, men räknas dessa borgenärer emellan endast till den 22 Oktober 1881, då offentliga stämningen utfärdades, derest ej boet försloge till gällande af ränta på alla godkända fordringar.

Emot denna dom erlade Senatorskan Nykopp såväl för egen del som i sin förut omnämnda förmyndareegenskap, Filosofie kandidaten A. Nykopp, Bruksegaren F. Idestam, Hofrädderådet R. Idestam och kamreraren i Tavastehus stads sparbank, Vieelandskamreraren Schrey vad, hvilket de å utsatt tid fullföljde i Åbo Hofrätt och anförde i dit ingiven libell bland annat följande: Särskilda lagstadganden, deribland 6, 9 och 11 §§ i Kejs. förordningen den 23 Juli 1868 angående sättet och ordningen för försäljning af fast egendom & landet, som för gälld tages i mät, samt 25 och 31 §§ i Kejs. förordningen den 9 November 1868 om intekning i fast egendom innebure, att ehuru sådan egendom blifvit dömd i mät för gällande af deri inteknad fordran, egaren af denna fordran likvälför den samma ej njuter förmånsrätt till betalning ur fastighetens värde, med mindre intekningen är gällande ännu då, när lägenheten & utmätningsauktion försäljes. Vidare vore stadgadt i §§ 1 och 10 af Kejs. förordningen den 9 November 1868 om borgenärers rätt och företräde för hvarandra till betalning ur egendom, som blifvit till konkurs afsträdd, att i konkurs bevakad fordran, för hvilken intekning beviljats i konkursmassan tillhörig fastighet, skall derur med förmånsrätt utgå blott i den händelse att in-

teckningen, då konkursmålet afgöres, fortfarande är gällande; hvarjemte § 27 i sist åberopade förordning innehölle, i öfverensstämmelse med hvad redan i K. F. den 10 December 1756 vore stadgadt, att sedan intekning i fast egendom beviljats, intekningshafvaren endast i det fall att han inom 10 år efter den dag, då intekningen blifvit fastställd, låter förnya densamma, bibehålls vid den förmånsrätt honom i stöd af den ursprungliga intekningen tillkommit, men att intekning, som icke inom tio år förnyats, ovilkorligen till kraft och verkan npphör. I gällande lag förekomme veterligen ej heller något stadgande som innebure att, ifall fast egendom, hvari intekning meddelats, blifvit dömd i mät eller uppläten till konkurs, intekningen derefter icke finge eller kunde förnyas, innan lägenheten & utmätningauktion eller af konkursmassan genom offentligt utrop föryitrats. Att tvärtom fast egendoms dömande i mät eller upplåtande till konkurs icke kunde utgöra laga hinder mot derförinnan i fastigheten meddelad inteknings förnyande läge i sakens natur och framginge äfven deraf, att då i fast egendom meddelad inteknings förnyande åstundas, intekningshafvaren ej åläge vidare än hvad i §§ 28 och 29 i ofta åberopade Kejs. förordning om intekning föreskrifves, och att icke ens fastighetsegarens hörande öfver ansökning om inteknings förnyelse erfordrades. Rådstufvurätten, som till stöd för sitt yttrande öfver anmärkningen mot Vicelandssekreteraren Rydmans anspråk på förmånsrätt ej åberopat något lagstadgande, hade måhända ansett bestämningarna i § 16 af ännämnda Kejs. förordning om intekning äfven vara & förevarande fall tillämpliga. Men berörde § afsåge dock uteslutande ansökning om inteknings fastställande, icke om inteknings förnyande. Och anhöllö sökandene fört att Vicelandssekreteraren Rydmans talan att i konkursen få njuta förmånsrätt för sin fordran måtte såsom obefogad förkastas.

Hofrätten tog målet i öfvervägande och fann i dom af den 5 September 1882 Senatorskan Nykopp, Filosofie kandidaten Nykopp, Bruksegaren Idestam, Hofrätsrådet Idestam och Vicelanskamreraren Schrey icke hafva anfört skäl till ändring uti Rådstufvurättens motväjdade dom, hvarvid fört

komme att bero. För öfright ålades sökandene att gemensamt till Vicelandssekreteraren Rydman, i enlighet med hans i Hofrätten gjorda anhållan, ej mindre i godtgörelse för stämpelad papper till bemötande af vederparternes libell utgifva 2 mark än gälda afgifterna för hans exemplar af Hofrättens dom med 28 mark 40 penni.

Senatorskan Nykopp, Filosofie kandidaten Nykopp, Bruksbegaren Idestam, Hofrätersrådet Idestam och Vicelandskamreren Schrey understälde på nedlagd revisionsskilling saken H. K. M:ts nådiga skärskådande och framhöllo, under återhemtande af sina förut anfördta skäl, att Rådstufvurätten och Hofrätten, hvilka i sina yttranden öfver den af sökandene framställda anmärkning mot Vicelandssekreteraren Rydmans anspråk på förmånsrätt, icke åberopat ett enda lagbud, på grund af 3 § 24 kap. R. B. ej bort lemna sökandene i okunghet om de lagstadganden, på hvilka domsluten i denna del af saken grundats.

Vicelandssekreteraren Rydman genmälte i sin kontradeduktion, att kärandene & sin sida icke gittat visa något lagstadgande, som betingade att boets tillgångar och gäld borde bedömas efter huru de gestaltade sig & inställelsen sedan. Tvärtom gäfve den omständighet att lagen föreskrifver viss dag, & hvilken konkurs anses börjad, vid handen att de i konkursmassan bevakade fordringarna borde utdömas med den rätt de egt den dag, då konkursen börjat, ty annars vore lagens stadgande i detta afseende af ingen betydelse. Likasom nya fordringar hos massan icke kunde uppstå efter det konkursen vidtagit, lika litet kunde en då redan befintlig fordran betagas den förmånsrätt till betalning ur de asträdda tillgångarna, sagda fordran vid konkursens början haft, om blott densamma derefter i lagstadgad ordning bevakades. Beträffande särskilt svarandens i fråga varande fordran komme dertill ännu, att de massan tillhöriga fastigheterna Ylöstalo och Alastalo allodialsäterier samt Skraatari och Rekola hemman redan, innan Landssekreteraren Idestam upplåtit sitt bo till konkurs, blifvit dömdé i mät till betäckande af samma fordran, och hade utslaget jemväl öfverlemnats åt vederbörande exekutor för att till verkställighet befordras, då Lands-

sekreteraren Idestam till förekommande häraf inlemnat ansökan om att till sina borgenärers fornöjande få på en gång afstå all sin egendom. Genom Guvernörens i Tavastehus län nyssenämnda utslag af den 17 Februari 1881 vore ock svarandens fordran allaredan tillagd förmånsrätt till betalning ur värdet af ofvan nämnda fastigheter och hade konkursdomstolen, jemlikt andra mom. 11 § af Kejs. konkursstadgan för Finland gifven den 9 November 1868, endast att fastställa sagda förmånsrätt, såsnart densamma i behörig ordning bevakades. Anhållande svaranden i underd. att hans motpartners ändringsansökan måtte lemnas utan afseende.

Vid ärendets föredragning i *K. Senatens Justitiedepartement* förenade sig dess samtliga närvarande ledamöter (Senatorerne, Viceordföranden *Palmén*, *Wasastjerna*, *Forsman*, *Ehrström*, *Björkstén*, af *Frosterus* och *Nybergh*) om ett så lydande utlåtande: Emedan förmånsrätt för fordran, hvilken i fast egendom inteknadt blifvit, enligt 10 § i förordningen om förmånsrätt af den 9 November 1868, får tilldömas fordringsegaren endast så länge intekningen är gällande, men i fråga komna den 4 December 1871 fastställda inteknning uti i fråga varande lägenheter icke blifvit förnyad inom 10 år derefter och i följd häraf jemlikt 27 § i förordningen om inteknning i fast egendom af den 9 November 1868, till kraft och verkan upphört, innan Rådstufvurättens dom i saken den 8 Maj 1882 afkunnats; ty och då den omständigheten att berörda lägenheter före konkursens början dömts i mät till betäckande af Vicelandssekreteraren Rydmans uti konkursen bevakade fordran ej heller utgjorde laga skäl för dess utbekommande med förmånsrätt samt annan grund för Rydmans anspråk härutinnan icke ens åberopats, pröfvar K. Senaten, med ändring af Hofrättens och Rådstufvurättens i målet gifna domslut, såvidt i dem bestämts att omförmälda fordran skulle utgå med förmånsrätt ur värdet för ännämnda lägenheter, rättvist förordna att Vicelandssekreteraren Rydman för samma fordran bör njuta betalning med den rätt som i 18 § af förordningen angående förmånsrätt af den 9 December 1868 föreskrifves, dock att denna ändring, i stöd af 100 § uti konkursstadgan, endast gäller med hänsikt till de fordrin-

gar, som blifvit ur konkursen tilldömda Senatorskan Nykopp jemte hennes förbemälda medparter; vid hvilken utgång af saken Senatorskan Nykopp och hennes medparter jemväl befriades från utgifvande af den dem utaf Hofrätten ålagda kostnadsersättningen till Vicelandssekreteraren Rydman. I öfriga delar af målet, der rättelse icke blifvit sökt, komme vid Hofrättens dom att bero.

K. Senatens dom är gifven den 21 Februari 1883.

8.

Tvist, föranledd af ensidigt verkställd qvittning af ett stridigt ersättningsanspråk mot klar och ostridig fordran. Genstämmning från svarandens sida nödig eller icke?

Handelsfirman i staden Newcastle upon Tyne uti konungariket Storbritannien, R. Thiedeman & C:o, lät till Rådstufvurättens i Helsingfors stad sammanträde d. 22 Januari 1881 iustämma egaren af skeppdockan i nämnda stad, Civilingeniören Oskar Eklund, och när målet till behandling förekom, ansfördes å kärandens vägnar: att firman R. Thiedeman & C:o, i enlighet med Ingeniören Eklunds hos firmans härvarande agent, Handlanden Wolter Ramsay, under Juni och Juli månader 1880 gjorda reqvistioner, tillsändt Ingeniören Eklund 153 stycken skeppsplåtar samt $15 \frac{13}{21}$ tons vinkeljern för ett värde, uppgående enligt firmans faktura af den 14 Augusti samma år till inalles 445 pounds 7 shillings 8 pence engelsk sterling, hvarutom firman för särskilda med anledning af nämnda varors reqvistioner afslagna telegram fatt vidkännas en kostnad af 13 pounds 4 shillings sagda myntslag; men emedan Ingeniören Eklund, som emellertid å handelsfirman R. Thiedeman & Co:s omordnade tillgodohafvande, utgörande tillhöra 458 pounds 11 shillings 8 pence, till Föreningsbanken i Finland, åt hvilken firman uppdragit att inkassera sagda fordran, den 12 November samma år inbetalat 238 pounds 7 schillings 7 pence, utan giltig anledning vägrat att i godo erlägga återstoden deraf, yrkade handelsfir-

man R. Thiedeman & C:o Ingeniören Eklunds förpligtande att till firman genast utbeta det sålunda bristande beloppet 220 pounds 4 shillings 1 penny engelsk sterling antingen i nämnda myntslag eller i finskt mynt efter vid betalningstiden gällande å vista kurs jemte 6 procents ränta derå från den 14 i nyssnämnde månad, då fakturabeloppet enligt aftal förfallit till betalning.

I saken hörd förmälte Ingeniören Eklund, under erkännande det han genom Handlanden Ramsay reqvirerat omordnade varor, att sådant skett med det vilkor, att varorna skulle sändas till Helsingfors antingen direkte eller såsom transito gods öfver staden Reval; men som varorna af handelsfirman R. Thiedeman & C:o blifvit ställda till handelsfirman Hoepener & C:o i Reval och de i följd häraf icke kunnat såsom transito gods derifrån affärdas till Helsingfors, hade Ingeniören Eklund varit tvungen att för utfäende af desamma erlägga tullafgifter, såväl i Reval som Helsingfors, af hvilka de förra uppgått till det nu fordrade beloppet, hvarför och då denna kostnad åsamkats svaranden genom handelsfirman R. Thiedeman & C:os förvällande, Ingeniören Eklund anhöll om käromålets förkastande.

Till styrkande af beloppet af de i Reval för varorna erlagda tullafgifter inlemnade Ingeniören Eklund under rättegången tre å ryska språket skrifna tullräkningar, hvilka i svensk översättning voro så lydande:

Qvittans.

Af Tullkammaren i Reval åt Handlanden af 1:sta gillet Hoeppener & C:o	Rub. kop.
öfver af dem erlagda tullafgifter i guld valuta . .	339: 75.
inalles trehundra trettionio rubel sjuttiofem kopek i guld valuta för af dem den 13 Augusti 1880 sub n:o 458/11 anmälda med ångfartyget Surrey Kapten Hill ankomna varor, nemligen:	

I. E. åttatiotvå stycken jern utom emballage, vägande 970 pud 29 skålsp. å 35 kopek per pud.

Reval den 4 November 1880.

Ledamot: (namnet oläsligt).

T. f. Sekreterare: Kamensky.

(L. S.)

Qvittans.

Af Tullkammaren i Reval åt Handlanden af 1:sta gillet
Hoeppener & C:o
öfver af dem erlagda tullafgifter i guld valuta . . . 395: 43.
inalles trehundra nittiofem rubel fyratio tre kopek i guld
valuta för af dem den 13 Augusti 1880 sub $\frac{45}{15}$ anmälda,
med ångfartyget Bride kapten Graham ankomna varor, nem-
ligen 51 st. jernplåt utan emballage vägande 790 pud 34
skålps. à 50 kopek per pud.

Reval den 4 November 1880.

Ledamot: (namnet oläsligt).

T. f. kassör: Kamensky.

(L. S.)

Qvittans.

Af tullkammaren i Reval åt Handlanden af 1:sta gillet
Hoeppener & C:o
öfver af dem erlagda tullafgifter i guld valuta . . . 767: 43.
inalles sjuhundra sextiosju rubel fyratio tre kopek i guld vä-
luta för af dem den 13 Augusti 1880 sub N:o $\frac{458}{11}$ anmälda,
med ångfartyget Surrey kapten Hill ankomna varor, nem-
ligen

B. B. tolf, S. B. tjugosju, I. E. femtiosex, inalles ett-
hundra två stycken jern utan emballage vägande 1534 pud
34 skålps. à 50 kopek per pud.

Reval den 4 November 1880.

Ledamot: (namnet oläsligt).

T. f. kassör: Kamensky.

(L. S.)

Till svaromålet anmärkte firman R. Thiedeman & Co:s
ombud, att firman fått order att sända godset öfver Reval
på svarandens risk och räkning, utan att käranden iklädt
sig några förpligtelser med hänsyn till sättet och tiden för
dess afsändande, hvarför, om svaranden i något afseende vid-
kändts onödiga kostnader, dessa i intet fall kunde åhvälvas
käranden.

Å ed hördes i målet:

Handlanden *Wilhelm Kommonen*, som intygade: att vittnet i Augusti 1880 af Ingeniören Eklund erhållit i uppdrag att ombesörja framkomsten af ett parti plåt, spantjern m. m. från Reval till Helsingfors; men emedan godset varit adresseradt till firman Hoeppener & C:o i Reval, hade det icke kunnat fås från destinationsorten annorlunda än mot erläggande af stadgade tullavgifter eller ock sålunda att en garanti af 5 rubel per skålpond stälts för hela lasten, hvarför vittnet ansett fördelaktigare att förtulla varan; att svaranden Eklunds uppfattning af reqvitionen varit, att varan bort ankomma från England via Reval till Helsingfors, på hvilken väg svaranden trott sig fortast bekomma den samma, och trodde vittnet att firman Thiedeman & C:o begått det misstag vid reqvisionens effektuerande, att firman underlätit att på godset teckna "per transito", såsom handelsbruken öfverhufvud är, då varor öfver utländsk hamn införskrivas till inländsk ort.

Handlanden *Wolter Ramsay* afgaf ett sedermera skriftligen affattadt så lydande vittnesmål:

"Sedan Civilingeniören Eklund den 26 sistlidne Juni genom mig hos Herrar R. Thiedeman & C:o gjort reqvisition af ett parti jernplåt och spantjern och begärt att få dem så fort som möjligt, antingen till Helsingfors, Åbo eller Wiborg, ökade han beställningen först den 30 i samma månad och derefter ytterligare den 7 påföljande Juli. Sist nämnda dag frågade Eklund efter ångbåtsturerna samt anhöll att få det reqvirerade fast till Reval. Vid senare besök hos mig upprepade Eklund sin anhållan, att få varan afsänd öfver Reval, hvilket han även skriftligen begärt, men några närmare bestämningar om sättet för varans befördrande öfver Reval till Helsingfors meddelade Hr Eklund mig ej, hvarföre jag icke heller derom gaf några order i mina telegram till R. Thiedeman & C:o, ehuru jag för min enskilda del trodde att varan komme att gå som transitogods öfver Reval."

I anledning af Handlanden Kommonens vittnesmål in-

lemnade kärandens ombud ett på tyska språket affattadt telegram och en skrifvelse, hvilka i svensk översättning voro så lydande:

"Telegrafen i Reval.

Telegramm N:o 577.

Mottaget från apparaten N:o 92 & stationen i P:bg den 12/8 1888—.

Hoeppener & C:o.

Förtulla jernvarorna med eller utan förbehållen restitutio-
n. Hufvudsak intet uppehåll. Är allt anländt per Sur-
rey 101 plåtar, 82 spantjern, Bride 52 plåtar? Inlasta ge-
nast det anlända, det öfriga vid ankomsten. Rabatnik frakt
för hela partiet 400 rubel; fritt lossa, eljest per Nikolai tors-
dag. Telegram svar.

Kommonen."

Reval 15/27 Oktob. 1880.

Herrar R. Thiedeman & C:o,

Newcastle vid Tyne, 3 Lombard street.

Till svar å H. H:s förfrågan angående jernpartiet för
Ingeniören Oskar Eklund, Helsingfors, få vi meddela, att vi
ej kunde inlasta detsamma per fartyg transito till Helsing-
fors, emedan dylik expedition enligt tullförfattingarne icke
är tillåten. Vi inberättade sådant till Helsingfors och er-
höllo i uppdrag att osförtövadt förtulla varan i *Reval* och
derefter prompt expediera densamma med i beredskap lig-
gande fartyg, hvilket vi äfven gjorde. Att mottagaren i
Helsingfors än engång måste erlägga tull, kunde svårlijen
vara honom obekant, enär i Finland *dervarande* tullumgäl-
der för jern måste betalas äfven i den händelse, att det i
Ryssland allaredan förtullats.

Med högaktnings etc.

Hoeppener & C:o."

Tillfrågad rörande telegrammet vidgick Handlanden
Kommonen sig hafva afsändt detsamma på uppdrag af sva-
randen Eklund.

Ingeniören Eklund vidhöll att han icke erhållit varan
efter reqvisition och att käranden genom felaktig adress va-

rit vällande till att svaranden nödgats betala dubbla tullumgålder, hvarhos Ingeniören Eklund upplyste, att han anhänggjort ansökning om restitution af ifrågavarande tullmedel, samt förklarade sig villig att ifall ansökningen bifölles, till svaranden utbeta de restituerade medlen.

I utslag af den 12 Mars 1881 tog *Rådstufvurätten* målet under slutligt öfvervägande och fann det vara utredt, att Ingeniören Eklund genom Handlanden Ramsay bestält särskilda jernvaror från Handelsfirman R. Thiedeman & C:o öfver Reval till Helsingfors samt att bemälde firma afsändt sagda varor till Handelsfirman Hoeppener & Co:s i Reval emottagande i stället för till Ingeniören Eklund ävensom att Eklund i följd af detta förfarande varit tvungen att, för erhållande af varorna från Reval, derstädes erlägga tull för desamma; i anseende hvartill och då Ingeniören Eklund åsakkats berörde kostnad genom Handelsfirman R. Thiedeman & Co:s nämnda oriktiga adress Rådstufvurätten ansåg Ingeniören Eklund hafta varit berättigad att ifrån varornas pris afdraga i fråga komne tullumgålder, som uppgått till det nu fordrade beloppet, samt pröfvade förtvist förkasta käromålet, men emedan Ingeniören Eklund icke begärt ersättning för sina kostnader i målet, qvittades dessa parterne emellan.

Missnöjd med detta utslag vädjade firman R. Thiedeman & C:o till Åbo Hofrätt och anförde i dit ingifven libell hufvudsakligen följande:

Ingeniören Eklund hade under Juli månad 1880 hos firman reqvicerat 153 stycken skeppsplåtar samt $15\frac{1}{20}$ tons vinkeljern med den uttryckliga föreskrift, att nämnda jernvaror skulle afsändas ifrån Hull med ångbåt antingen direkte till Helsingfors eller ock, i händelse en dylik lägenhet ej erbjöd sig, till Reval för att derifrån vidare befordras med annan ångbåt till Helsingfors. Men någon person, den der i egenskap af kommissionär för Eklunds räkning i Reval skulle haft att emottaga och vidare befordra varan, hade vid reqvisitionen icke blifvit för firman uppgiven, likasom dervid ej heller varit fåstadt något annat vilkor för varans vidare befordrande. Vid sådant förhållande och då gods, som

afsändes med ångbåt alltid måste på destinationsorten af någon emottagas, hade käranden rimligtvis ej kunnat fullgöra reqvitionen annorlunda än att afsända varan till det handelshus i Reval, Hoeppener & C:o, med hvilket firman eljes stod i handelsförbindelser, jemte det firman skriftligen anmodat Hoeppener & C:o att med första Ångbåtslägenhet befördra godset till svaranden Eklund i Helsingfors. Detta uppdrag hade äfven i behörig ordning blifvit fullgjordt af herrar Hoeppener & C:o, efter det dessa likvälv först underrättat svaranden Eklund om att i fråga varande jernvaror måste i Reval förtullas, innan desamma kunde vidare befordras, samt Eklund genom telegram till Hoeppener & C:o anmodat dem att ombesörja förtulleningen för Eklunds räkning.

Käranden hade således icke åtagit sig några särskilda förbindelser med hänsyn till varans framskaffande, och då godset afgått på svarandens räkning och risk samt svaranden icke gittat visa att han gifvit käranden andra ordres, än dem käranden iakttagit, vore hans ersättningstalan, äfven om den samma redan kunde till pröfning upptagas, i allo foglös. Men sagda ersättningstalan vore äfven i förtid väckt, enär svaranden, enligt sin egen förklaring, anhängiggjort ansökan om restitution af de i Reval erlagda tullumgälderna och tillika förklarat sig villig att, ifall restitutionen bifölles, erlägga det fordrade beloppet. För öfrigt hade svaranden, då han mot firmans af honom godkända fordran velat qvitta ett af firman motsagdt ersättningsbelopp, bort genom laga genstämnings bereda sig tillfälle att få sin talan upptagan till pröfning i sammanhang med käromålet. Ty fastän ömeesidigt medgifna fordringar utan föregången genstämnning kunde qvittas mot hvarandra, kunde dock svårlijgen ett ontredet och bestridt ersättningsanspråk qvittas mot en godkänd och till betalning förfallen fordran i följd af stadgandet i U. B. 2: 5 att "ren och ostridig fordran ej må uppehållas för thet, som stridigt är."

Hvad åter Rådstufvurättens domakäl i det motväjdade utslaget anginge, så hade Rådstufvurätten räknat firman till last att hon afsändt de af svaranden reqvirerade jernvarorna till handelshuset Hoeppener & Co:s i Reval emottagande i

stället för till Civilingeniören Eklund i Helsingfors samt att Eklund genom detta förfarande blifvit tvungen att för varans utbekommande från Reval derstädes erlägga tull för densamma. Men först och främst hade käranden aldrig tvunxit svaranden att emot sin vilja gifva order om godsets fort-skaffande från Reval. Om han varit missnöjd med de ut-gifter, som åtföljde varans befordrande öfver Reval till Helsingfors, så hade han, fastän denna befordningsväg föreskrif-vits af honom sjelf, kunnat låta godset qvarstanna i Reval för kärandens räkning. Det hade då berott på firman sjelf, antingen hon velat söka Eklunds lagliga förpligtande att ut-gifva betalning för den beställda varan, eller heller föredragit att i Reval till annan man föryttra beställningen. Om svaranden i sin ifver att påskynda godsets ankomst till Helsingfors uraktlätit att före dess utreqvisition göra sig under-rättad om tullförhållandena i Reval samt att derstädes för sig ställa ombud, som skulle emottagit varan och ombesörjt dess vidare befordran med annan ångbåtslägenhet, så borde väl följderna af antydda uraktlätenhet icke drabba firman utan svaranden sjelf. Vidare borde märkas att den ångbåt, med hvilken godset afsändts, haft Reval till destinationsort, hvadan det icke varit möjligt att adressera godset omedelbart till Ingeniören Eklund i Helsingfors. Firman hade dock meddelat Hoeppener & C:o närmare ordres rörande orten, dit varan skulle vidare befordras. Och annorlunda än ge-nom korrespondens hade varans slutliga bestämmelseort i förevarande fall icke kunnat angifvas. Ty den hade ju be-stått af en mängd lösa jernartiklar, på hvilka hvar för sig ingen adress kunnat fästas. Slutligen ville käranden hafva anmärkt, att Rådstufvurätten genom det motvädjade utslaget godkänt svarandens i alla väsentliga delar ännu outredda er-sättnings- och qvittningspåstående, utan att, ehuru två frem-mande myntslag qvittats mot hvarandra, ens infordra utred ning om de noterade kurserna & de olika myntslagen vid den tidpunkt, då kärandens fordran förfallit till betalning. Och yrkade firman förti att Hofrätten med upphäfvande af Rådstufvurättens utslag måtte lägga Ingeniören Eklund att genast till firman utbeta�a fordrade 220 pounds 4 shillings 1

penny engelsk sterling antingen i detta myntslag eller ock i motsvarande finskt mynt efter å vista kurs jemte 6 procentes ränta derå från den 14 November 1880 då i fråga varande fordran förfallit till betalning intill skeende full liquid, hvarhos erinran gjordes om skälig godtgörelse för kostnaderna i målet.

I exceptionen framhöll Ingenjören Eklund ånyo att varan icke reqvirerats till Reval, utan öfver Reval till Helsingfors, att i fråga varande beställning blifvit gjord hos kärandens kommissionär på orten, Handlanden Ramsay, och att svaranden icke stått i någon direkt förbindelse med firman R. Thiedeman & C:o, hvadan det icke borde räknas honom till last om firman beträffande adressen möjligen blifvit orätt underrättad. Anmärkningen att hvarje enekild artikel ej kunnat förses med särskild adress saknade all betydelse, ty något sådant hade aldrig fordrats, utan endast att käranden i konnässementet adresserat varan till Helsingfors, såsom den blifvit beställd, hvarigenom tullbehandlingen i Reval undvikits. Riktigheten af svarandens uppgifter beträffande de af honom i Reval erlagda tullumgålderna hade vid Rådstufvurätten ej ifrågasatts. Med afseende härå och då de ingifna qvittanserna till fullo även bestyrkte sagda uppgifter, förtjenade kärandens anmärkning ej heller i denna döl något afseende. Till varans uttagande från Reval hade svaranden varit tvungen, emedan den afsändts på hans räkning och risk och emedan han vid tidpunkten varit sysselsatt med ett större arbete, till hvars fullgörande material från annat håll icke kunnat anskaffas så skyndsamt, att arbetet inom öfverenskommen tid skulle hunnit slutföras. För att dock möjlingen i godo kunna bilägga saken hade svaranden anhängig gjort ansökan om restitution, hvilken endast af honom kunnat väckas, men i ingen händelse ville svaranden förbinda sig, såsom motparten syntes förutsätta, att erlägga hela det utsökta beloppet, utan endast de restituerade medlen efter afdrag af svarandens för ändamålet hafda utgifter.

I dom af den 6 Februari 1882 fann Hofrätten handelsfirman R. Thiedeman & C:o icke hafva anfört skäl till ändring i Rådstufvurätten motvädjade utslag, vid hvilket fört

komme att bero, jemte det handelsfirman R. Thiedeman & C:o kändes skyldig att med 45 mark ersätta Ingeniören Eklund för hans i Hofrätten hafda umgälder.

På nedsatt revisionsskilling fullföljde firman Thiedeman & C:o sin talan i högsta instans, upprepande dervid sina förut gjorda påståenden; och då målet i *K. Senatens Justitiedepartement* föredrogs, yttrade sig,

Senatoren Nybergh, det hade väl handelsfirman R. Thiedeman & C:o i Senaten upprepat sin hos Hofrätten gjorda invändning att stämning icke ågått firman beträffande Ingeniören Eklunds anspråk att å firmans i fråga varande fordran få afdraga de kostnader, Eklund tillskyndats genom omförmällda varors förtullning i Reval; men emedan firman redan vid Rådstufvurätten svarat å denna Ingeniören Eklundstalan, utan att någon anmärkning om nyss antydda förhållande framstälts, ville Senatorn å nämnda invändning ej fästa afseende. Vidkommande sedan sjelfva saken, fann Senatorn det icke vara styrkt att firman R. Thiedeman & C:o i afseende å försändningen af ofvan berörda varor förfarit på annat sätt än det, hvartill firman enligt Ingeniören Eklunds härom meddelade föreskrifter varit berättigad, eller att firman eljest genom någon felaktig anordning förorsakat Eklund de utgifter, som drabbat honom i följd af berörda förtullning, den Eklund sjelf låtit i Reval verkställa och genom hvilken åtgärd varorna jemväl derstädes blifvit af honom emottagna; och som Ingeniören Eklund vid anförd beskaffenhet icke egt att, på sätt som skett, afdraga sagda utgifter från priset för varorna, alltså pröfvade Senatorn rättvist, med ändring af Hofrättens dom och Rådstufvurättens utslag i saken, såvidt dymedelst Eklunds nyss omordnade förfarande godkänts och firman R. Thiedeman & Co:s mot honom förra talan förkastats, ålägga Ingeniören Eklund att genast, emot undfående qvitto, till firman R. Thiedeman & C:o utbetales fordrade tvåhundrade tjugu pounds fyra shillings en penny engelsk sterling antingen i samma myntslag eller i finskt mynt efter vid betalningstiden gällande kurs jemte sex procents ränta & dessa medel från den 14 November 1880, då varorna obestridt varit förfallna att gäldas, tills full liqvid skedde;

vid hvilken utgång firman R. Thiedeman & C:o af Senatorn äfven befriades från utgifvandet af den Ingeniören Eklund af Hofrätten tilldömda ersättning för hans kostnader vid målets bevakande derstädes; derutinnan Hofrättens dom af Senatorn således äfven ändrades. Dock ville Senatorn lempa Ingeniören Eklund obetaget att emot den eller dem, som möjligent varit vällande till den förlust Eklund fätt vidkännaas genom förtullningen i Reval af ånsagda varor, särskildt utföra den talan hvartill fog kunde förefinnas.

Senatorn af *Frosterus*, som jemväl icke ville fästa något afseende å den af firman R. Thiedeman & C:o gjorda invändning, fann vid pröfningen af hufvudsaken firman Thiedeman & C:o icke hafva förebragt skäl till ändring uti Hofrättens dom, hvorvid Senatorn förtý för sin del, låt bero.

Senatorerne *Björkstén* och *Ehrström* voro hvardera af samma mening som Senatorn af *Frosterus*.

Senatorerne *Wasastjerna* och Viceordföranden *Palmén* voro ense med Senatorn Nybergh, i enlighet med hvars yttrande K. Senatens dom, som är daterad den 17 Mars 1883, affattades.

9.

Tolkning af § 49 i k. konkursstadgan af den 9 November 1868.—

Hvilken rätt medfør icke-protesterad vexel mot utställaren?

— Ansvar för bedräglig konkurs, påyrkadt af allmän åklagare, sedan målseganden frångått sin talan.

Sedan Handlanden i Wiborgs stad Wilhelm Klein den 23 November 1881 till Rådstufvurätten i samma stad inlemt ansökning att få, med åtnjutande af den i 85 § af konkursstadgan den 9 November 1868 gäldeärer medgifna förmån, på en gång afstå all sin egendom till sine borgenärers fornöjande och uppteckning af hans bo i följd af Rådstufvurättens förordnande verkstälts, dervid tillgångarna uppgått till 30,870 mark 5 penni och gälden till 71,532 mark 13 penni, anmälte sig å den i anledning häraf utsatta inställelse-

dagen den 22 Februari 1882, utom andra, följande fordrings-
egare:

Inspektorn för Moskowska Brandförsäkringsbolaget af
år 1827, *Boris Keller*, som på grund af elva särskilda af
cessionanten Klein accepterade vexlar fordrade inalles 6,300
mark, hvilka Klein, den der varit agent för nämnda brand-
försäkringsbolag, förskingrat af bolaget tillhöriga medel och
om hvilken förskingring Boris Keller å bolagets vägnar tidi-
gare vid bemälde Rådstufvurätt utfört talan, den Rådstufvu-
rätten dock medels utslag den 15 December 1881 förkastat
på den grund att Keller redan af Klein såsom valuta emot-
tagit omförmålda vexlar, uppgående till ett sagda balans mot-
svarande belopp; och yrkade sökanden att, emedan gäldenä-
rens stat utvisade ett deficit på 40,000 mark och han såle-
des långt förut bort till konkurs upplåta sin egendom samt
gäldenären icke heller ordentligen fullgjort den honom ålig-
gande bokföringsskyldighet, ity att hans kassabok för Sep-
tember, Oktober och November månader 1881 utvisade upp-
börd, som med omkring 8,500 mark öfversteg de på utgifts-
sidan under samma tid antecknade utbetalningarna, gäldenä-
ren Klein måtte för lättisinnigt och vårdslöst förhållande mot
sina borgenärer fällas till laga ansvar.

Stadsfiskalen, Kollegiisekreteraren *Frithiof Ritz*, som
utsökte 264 rubel 53 kopek ryskt mynt, i grund af tvenne
bevakningsskriften närlagda utaf bröderne Agis & C:o den 8
och 27 September 1881 på tre månaders betalningstid ut-
ställda, af cessionanten Klein accepterade samt genom åteck-
nade öfverlåtelser i Stadsfiskalen Ritz hand komna vexlar,
jemte 6 procents ränta från förfallodagarne.

Handelsfirman *C. A. Rumpf & C:o*, som bland annat
anhöll att, jemlikt räkning af den 3 November 1881 öfver
handelsvaror, hvilka firman till Handlanden Klein afsändt,
utbekomma 600 tyska reichsmark med den förmånsrätt 49 §
i Konkursstadgan medgåfve, emedan sagda varor ankommit
till Klein efter det han till Rådstufvurätten inlemnat sin om-
förmålda konkursansökan samt gode männen i konkursen
vägrat att återlempa desamma.

Handelsfirman *Ernst Kasch & C:o*, hvilken utom annat

anhöll att, på enhanda skäl och med nyss nämnda förmånsrätt, ur de afträdda tillgångarne utbekomma 1,030 reichsmark 50 pfennige för handelsvaror, som firman enligt räkning af den 1 November 1881 tillsändt Handlanden Klein.

Handlanden *Paul Antonoff*, den der anhöll att ur konkursboet utfå bland annat 1,350 mark med 6 procents ränta derå från den 6 December 1881 i grund af en bevaknings-skriften bilagd, utaf Handlanden Klein den 6 Juni 1881 utställd och af Handlanden Ilja Klepoff godkänd vexel, hvilken Handlanden Antonoff i ego bekommit genom åtecknad öfverlåtelse.

Tobaksfabriksbolaget *M. I. Bostandschoglo*, som fordrade inalles 2,466 rubel 74 kopek ryskt mynt på grund af sex särskilda, af cessionanten Klein accepterade vexlar.

Handlanden *Feodor Sergejeff*, som bland annat utsökte 12,823 mark 89 penni och 192 rubel ryskt mynt enligt kontokurant, hvarhos sökanden förenade sig uti det af Boris Keller emot Klein gjorda ansvarsyrkande.

Tulldistriktschefen *Oskar Wasastjerna*, hvilken anhöll att ur de afträdda tillgångarna utbekomma 190 rubel ryskt mynt, hvilket belopp sökanden i afseende & beträckande af den årliga afgiften för en åt honom från ryska lifförsäkringsbolaget af år 1827 utgifven lifförsäkringspolis under åren 1880 och 1881 tillsändt Handlanden W. Klein såsom dåvarande agent för sagda bolag, men denne icke till bolaget levererat, utan underslagit sig, i följd hvaraf sökanden nödgats för andra gången erlägga samma afgift till lifförsäkringsbolaget; och yrkade Tulldistriktschefen Wasastjerna att cessionanten måtte för antydda bedrägliga förhållande ställas till laga ansvar.

Under rättegången anmälte sig Handlanden *Arthur Broscheit* och anhöll att Tulldistriktschefen Wasastjernas förestående fordran måtte tilldömas honom, emedan Tulldistriktschefen Wasastjerna föryttrat sagda fordran till honom, till styrkande hvaraf sökanden inlemnade en så lydande skrift:

"Till Rådstufvurätten i Wiborg.

Sedan underskrifven numera till Herr Arthur Broscheit föryttrat min uti Handlanden Wilhelm Kleins konkurs beva-

kade fordran samt till honom Herr Broscheit således öfverlätit alla mina fordringsanspråk uti Kleins konkurs, får jag härmedelst äfven intyga att jag för min enskilda del äfven frångår det ansvarspåstående emot Klein, som vid fordранs bevakande yrkats.

Borgå den 31 Mars 1882.

Osk. Wasastjerna.
Tullförvaltare i Borgå."

För öfrigt anmärktes vid de i målet hållna uppropen af Handlandene Boris Keller och Feoder Sergejeff, jemte det alla icke behörigen styrkta och bevakade fordringsanspråk motsändes, att vid handelsfirman C. A. Rumpf & Co:s och handelsfirman Ernst Kasch & Co:s begäran om förmånerätt icke borde fästas något afseende, enär bemälde firmar icke mer varit i besittning af de beställda varorna, då gäldenärens konkurs påbörjades.

I denna anmärkning förenade sig sedermera och bolaget M. I. Bostandschoglo och Stadsfiskalen Ritz, hvilka eist bemälde tillika yrkade att Handlanden P. Antonoffs fordringsanspråk, som icke vore behörigen utredt, måtte förkastas för såvidt detsamma översteg, hvad cessionanten Klein i sin stat upptagit, eller 962 mark 58 penni.

Cessionanten Klein förklarade med anledning af de mot honom under rättegången gjorda ansvarsyrkandena att hans obestånd hade sin grund bland annat deri att han, som tillsammans med Handlanden F. Sergejeff för eit år tillbaka egt en ångbåt, på denna affär förlorat omkring 10 à 12,000 mk samt att den af Keller anmärkta oriktighet i bokföringen af inkomster och utgifter för September, Oktober och November månader 1881 härledder sig deraf, att en i sagda bok på debetsidan under den 17 September 1881 upptagen post om 6,182 mark 83 p. rätteligen redan influtit i derförut gångne April månad, ehuru Klein då lemnat dessa medel oinförda, enär Klein icke velat godkänna liqviden utan hoppats erhålla ett högre penningebelopp, ävensom deraf att utgifterna under de närmaste dagarna före cessionsansökningens inlemande icke blifvit i handelsböckerna införda, emedan dessa,

innan sådant hunnit verkställas, blifvit af gode männen borttagna.

Stadsfiskalen Ritz anmärkte, att intet afseende borde fastas vid den af Handlanden Broscheit inlemnade skriften, enär denne icke varit lagligen befullmäktigad att för Tulldistriktschefen Wasastjerna föra någon talan och skriften ej heller under omslag blifvit domstolen tillånd, hvarhos Stadsfiskalen & tjenstens vägnar förenade sig uti de mot gäldenären Klein gjorda ansvarsyrkanden.

Rådstufvurätten afkunnade dom i målet den 24 Maj 1862, och jemte det yttrande meddelades om Inspektorn Kellers, Handlanden Sergeeffs, Bolaget Bostandschoglos och Kollegiisekreteraren Ritz' i konkursen bevakade fordringar, tilldömd Rådstufvurätten ur de afträdda tillgångarna:

Firman C. A. Rumpf & C:o, bland annat, sexhundra tyska reichsmark i nämnda eller ock i finskt mynt efter vid betalningstiden gällande kurs, utgörande priset för omförmällda den 3 November 1881 till gäldenären afsända och, enligt hvad gode männen i konkursboet jemväl medgivit, af dem emottagna handelsvaror, och som sagda varor obestridt efter konkursens början till boet inkommit, åläge det borgenärerne, jemlikt senare mom. i 49 § af Konkurstadgan, att, der de ville behålla varorna, för dem erlägga det önskade priset till fullo.

Firman Ernst Kasch & C:o, bland annat, ettusen trettio reichsmark femtio pfennige sagda myntslag eller i finskt mynt efter den kurs som vore gällande vid betalningstiden, hvilket penningbelopp firman fordrat såsom betalning för den 1 November 1881 till Handlanden Klein afsända och, enligt hvad gode männen vidgått, af dem omhändertagna varor; och emedan jemväl dessa varor synts hafva inkommit till boet efter konkursens början, åläge det borgenärerne, enligt nyss Åberopade lagrum, att, ifall de ville behålla varorna, erlägga det för desamma äskade pris till fullt belopp; samt

Handlanden Antonoff af de ettusen trehundra femtio mark med sex procents ränta från den 6 December 1881, hvilka Handlanden Antonoff utsökt på grund af förut omförmällda vixel, endast tvåhundra två mark, rätteligen tvåhun-

dra två mark två penni, som Handlanden Klein i sin förteckning upptagit såsom skuld till Handlanden Antonoff, hvar emot den sist bemältes derutöfver sträckta, på vexel grundade anspråk underkänts, såvida vexeln icke blifvit protesteras och fordrans riktighet icke heller annorlunda utredts; hvarjemte

Rådstufvurätten i öfrigt förordnade att, sedan kostnaderna för konkursen och konkursboets förvaltning överst afgått, de firmorna C. A. Rumpf & C:o och Ernst Kasch & C:o tilldömda belopp borde ur konkursmassans tillgångar först gälldas.

Hvad åter angick de mot Handlanden Klein gjorda ansvarsståenden, fann Rådstufvurätten, genom Kleins egna förklaringar och hvad under målets behandling eljest inlupit, utredt vara att han icke allenast sig till nyttå emot föreskrift användt penningar, som honom för bestämdt ändamål blifvit anförtrodda, utan ock uraklätat att, på sätt honom i egen-skap af handlande ålegat, ordentligen bokföra sina inkomster och utgifter från och med April månad 1881, hvilket förhållande åtagalades deraf att, ehuru hans böcker upptoge för de tre senaste månaderna före konkursens början inkomster till ett utgifterna vida överstigande belopp, någon kassahållning likvälf icke förefunni; i anseende hvartill och då Handlanden Klein ej heller gittat tillförlitligen visa orsaken till antydda olighet emellan boets ställning enligt böckerna och i verkligheten, Rådstufvurätten pröfvade rättvist, i stöd af § 88 i konkurstadgan, döma Handlanden Klein att, för sådant vårdslöst och lättsgt förfarande emot sina borgenärer, hållas fyra månader i fängelse, hvarhos Klein förklarades förlustig den i 85 § af samma stadga omförmälda för-män och skyldig att skuld, som innan konkursens början till-kommit, med arbete astjena.

Mot denna dom erlade Handlanden W. Klein samt, utom andra fordringsegare, Handlandene P. Antonoff och F. Sergeeff, hvar för sig, ävensom Inspektorn Keller, fabriksbolaget M. I. Bostandschoglo och Stadsfiskalen Ritz gemensamt vad, som de å utsatt tid fullföljde i Wiborgs Hofrätt.

I sina till Hofrätten ingifna vadelibeller framhölls Inspektorn Keller, Handlanden Sergeeff, Fabriksbolaget M. I. Bostandechoglo och Stadsfiskalen Ritz, under återhemtande af de vid Rådstufvurätten gjorda påståendena, att det af Handelsfirmorna C. A. Rumpf & C:o och Ernst Kasch & C:o till stöd för deras anspråk på förmånsrätt åberopade stadgande i § 49 af gällande konkurslag icke vore tillämpligt i förevarande fall, enär sagda lagrum otvetydigt vidhandengaf, att

full ersättning för försälda varor endast tillkomme sådan säljare, som vid konkursens början fortfarande befann sig i faktisk besittning af de varor gäldenären hos honom requirerat, men ingalunda tillerkände dylik rättighet åt säljare, som långt före konkursens början afsändt de beställda varorna under gäldenärens adress och för hans räkning och risk.

Handlanden P. Antonoff åberopade hvad han i sina bevakningshandlingar anfört och inlemnade ett af Handelsfirman Hackman & C:o utfärdadt bevis deröfver, att han till bemälde firma utbetalt dess fordran hos Handlanden W. Klein samt deremot af firman undfått en af Klein utställd, af Ilja Klepoff accepterad och sedermera af Herr P. Antonoff in blanco endosserad vексel, stor 1,350 mark, förfallen den 6 December 1881; anhållande sökanden att hans i konkursmas-
sen bevakade fordringar måtte till fulla beloppet utdömas.

Genom dom af den 30 Augusti 1882 fann *Hofrätten* Inspektorn Keller, Handlanden Sergejeff, Bolaget M. I. Bostandschoglo och Kollegiisekreteraren Ritz icke hafva anfört skäl till ändring i Rådstufvurättens motväjdade dom. Hvad sedan beträffade Handlanden Antonoffs vadetalan, ansåg Hofrätten Handlanden Antonoff ej hafva anfört skäl till vidare ändring uti Rådstufvurättens omförmälda dom, än att emedan Antonoffs i konkursen bevakade fordran ej blifvit af öfrige borgenärer motsagd än af bolaget M. I. Bostandschoglo och Kollegiisekreteraren Ritz, hvilka dock godkänt Handlanden Antonoffs kraf till ett belopp af niohundra sextiotvå mk femtioåtta penni, Hofrätten pröfvade rättvist tilldöma Handlanden Antonoff nyss nämnda penningbelopp att ur de afträdda tillgångarna utgå. Vidkommande slutligen Handlanden Kleins ändringsansökning, fann Hofrätten, lika med Rådstufvurätten, det stanna Handlanden Klein till last att hafva uraktlätit att, på sätt honom i egenskap af handlande ålegat, ordentligen bokföra sina inkomster och utgifter från och med April månad år 1881, i anseende hvar till och jemte det allt utlåtande i anledning af några fordringsegares påstående om ansvar å Handlanden Klein för det han skulle sig till nytta, emot föreskrift, använd penningar, som honom för bestämdt ändamål anförtrodda blifvit, förfölle, enär fordringsegarene frångått detta påstående redan innan åklagaren Ritz tagit sig tjänstetalan i saken, Hofrätten pröfvade rättvist döma Handlanden Klein, jemlikt det af Rådstufvurätten åberopade lagrum, att för den honom af Hofrätten sålunda tillräknade vårdslöshet emot sina borgenärer hållas två månader i fängelse, hvarhos Klein förklarades förlustig den i 85 § af konkursstadgan omförmälda, ordentlig gäldenär tillhörande

förmån och skyldig att skuld, som innan konkursen tillkommit, med arbete aftjena; med hvilka rättelser vid den motväjdade domen i öfrigt finge bero.

Denna dom uttryckte Viceadvokatfiskalen Åkermans samt Hofrätter&den Palmroths och Hornborgs samstämmiga åsikt, hvaremot referenten i målet

Assessorn Tamelander yttrade sig beträffande först Inspektorn Kellers, Handlanden Sergejeffs samt Bolaget M. I. Bostandschoglos och Stadsfiskalen Ritz' ändringsansökningar, att alldenstund de varor, för hvilkas pris Handelsfirmorna C. A. Rumpf & C:o och Ernst Kasch & C:o tillerkänts förmånsrätt till betalning ur konkursmassan, innan Handlanden Klein sin afträdesansökan till Rådstufvurätten ingaf blifvit på hans risk och för hans räkning afglemnade till vederbörande skeppare för att till Klein befordras samt dessa varor således måste anses vid tiden för afträdandet hafva tillhört konkursboet, fördenskull fann Assessorn, med rättelse af Rådstufvurättens dom i denna del, någon förmånsrätt i förhållande till Inspektorn Kellers, Handlanden Sergejeffs samt Bolaget M. I. Bostandschoglos och Stadsfiskalen Ritz' tillgodohafvanden icke kunna firmorna C. A. Rumpf & C:o och Ernst Kasch & C:o tillerkännas; i följd hvaraf och då öfrige fordringsegare, framför hvilka nästbemälda två firmor tillagts bättre rätt, åt Rådstufvurättens dom nöjts, så stor del af Inspektorn Kellers, Handlanden Sergejeffs samt Bolaget M. I. Bostandschoglos och Stadsfiskalen Ritz' tillgodohafvanden, som, ifall firmorna C. A. Rumpf & C:o och Ernst Kasch & C:o, på sätt rätteligen ske bort, icke hade för de till Handlanden Klein afsända varors pris ur konkursmassan tillagts någon förmånsrätt, skulle utfallit å Inspektorn Kellers, Handlanden Sergejeffs samt Bolaget M. I. Bostondschoglos och Stadsfiskalen Ritz' tillgodohafvanden i förhållande till öfrige borgenärers fordringar, hvilka ej med förmånsrätt utdömts, borde utgå med lika rätt, som firmorna C. A. Rumpf & Co:s och Ernst Krasch & C:os i fråga varande fordringar.

Vidkommande sedan Handlanden Antonoffs vadetalan, ansåg Assessorn Handlanden Antonoff ej hafva anfört skäl till vidare ändring i Rådstufvurättens motväjdade dom än att, emedan Handlanden Antonoffs i konkursen bevakade fordran icke blifvit af öfrige borgenärer emotsgåd än af bolaget M. I. Bostandschoglo och Stadsfiskalen Ritz, hvilka två sist nämnda fordringsegare dock godkänt Handlanden Antonoffs kraf till ett belopp af 962 mark 58 penni, Assessorn pröfvade rättvist tilldöma Handlanden Antonoff nyss sagda penningebelöpp att ur de afträdda tillgångarna utgå.

Hvad slutligen anginge gäldenären Handlanden Kleins ändringsansökan fann Assessorn sagda ansökan icke föranleda till ändring af den motväjdade domen, hvarvid fört, såvidt densamma Handlanden Klein emotgått, komme att förblifva.

I öfriga delar af målet, deri dels rättelse icke sökts, dels skäl till ändring ej förebragts, komme Rådstufvurättens dom att lända till efterlefnad.

På nedsatt revisionsskilling sökte Inspektorn Boris Keller, Handlanden Sergeeff, Fabriksbolaget M. I. Bostandschoglo och Stadsfiskalen, Kollegiisekreteraren Ritz i underdåninghet ändring i Hofrättens dom, dervid sökandene återhemtade alla sina förut gjorda påståenden åvensom bolaget M. I. Bostandschoglo och Stadsfiskalen Ritz uppgåfvo, att deras godkänande af Handlanden Antonoffs fordran till det belopp Hofrädden utdömt härleddde sig af ett missförstånd, beträffande beloppet af den i Handlanden Kleins stat uppgifna skuld till Antonoff.

Då målet i *K. Senatens Justitiedepartement* föredrogs, ansåg

Senatorn *Nybergh* sökandene icke hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens dom, hvarvid Senatorn fört, låt bero.

Senatorn af *Frosterus* fann sökandene icke hafva anfört skäl till annan ändring i Hofrättens ofvan berörda dom än att, enär de varor, för hvilka firmorna C. A. Rumpf & C:o och Ernst Kasch & C:o yrkat att ur konkursmassan erhålla full betalning, enligt hvad bemälde firmors angående samma varor utfärdade räkningar af den 3 och 1 November 1881 ådagalägga, blifvit af nämnda firmor för Handlanden Kleins risk och räkning till annan aflemnade innan Kleins den 23 November 1881 inträffade konkurs tagit sin början samt dessa varor således måste anses tillhöra konkursboet, Senatorn, med upphäfvande af Hofrättens dom i denna del, pröfvade rättvist tillerkänna firmorna C. A. Rumpf & C:o och Ernst Kasch & C:o endast lika rätt med öfrige oprioriterade fordringssegare att ur konkursmassan erhålla betalning för nämnda varor; dock komme denna ändring i Hofrättens dom, jemlikt § 100 i konkursstadgan, ej att gälla till förmån för dem som med Hofrättens dom åtnöjts.

Senatorn *Björkstén* var ense med Senatorn Nybergh.

Senatorerne *Ehrström*, *Forsman* och Viceordföranden *Palmén* instämde i det af Senatorn af Frosterus afgifna yttrande, i enlighet hvarmed Senatens den 1 Mars 1883 gifna dom är affattad.

Juridisk Bibliografi

för Finland, Sverige, Norge och Danmark.

Priserna äro i mark och penni för böcker tryckta i Finland;
förfrikt i kronor och öre.

- Anteckningar efter prof. E. V. Nordlings föreläsnings om boskilnad och
om behandlingen af död mans bo med särskilt aseende å K. F.
huru gäll vid dödsfall betalas skall och om urarfvagörelse m. m.
d. 18 Sept. 1862. Utgifna af Juridiska föreningen i Upsala. 2:a
genomsedda uppl. 8:o, 188 s. Upsala. 3: 75.
- Arkiv, Nytt juridiskt. Afd. I. Tidskrift för lagskipning. Utg. af G.
B. A. Holm. 10:e årg. 1883. 8:o, Sthm. För årg. (12 hfn). 9 kr.
- Arkiv, Nytt juridiskt. Afd. II. Tidskrift för lagstiftning m. m. Utgivet
af *G. B. A. Holm.* 8:e årg. 1883. 8:o, Sthm. Svensk författningssamlings expedition. För årg. 4 hfn. 5 kr.
- Arbetarefrågan i nationalekonomisk och kulturhistorisk belysning af H.
E. 8:o, 189 s. Sthm. 1: 50.
- Betänkande, Underdåligt, angående inrättande af en allmän postsparsbank,
afgifvet af de för denna frågas behandling i näder förordnade komi-
terade. 4:o, 54 s. o. 21 formulärer. Sthm (1882). 25 öre.
- Betänkning over Forslag til Lov om overordentlige Foranstaltninger til
Forsvarvæsenets Fremme. 88 sid. i 8. Stege. (Kbhvn. Topp). 50 øre.
- Betänkande, Underdåligt, med förslag till ny fiskeristadga m. m., afgif-
vet d. 8 Mars 1883 af särskilt i näder förordnade komitterade.
8:o, 159 s. Sthm. 1 kr.
- Bætzmann, F., Rigarets-Efterretninger. I. De sex første Rigsretssager.
— Förhandlingar om Rigaret 1814–60. — Rigaretsagen mot Mi-
nisteriet Selmer. — Rigarettens Sammensætning og Virkemåde. 2
Bl. 75 sid. i st. 8. 1 kr.
- Berättelse angående Stockholms kommunalförvaltning år 1881 jämte sta-
tistiska uppgifter för samma och föregående tid, utgiven enligt
beslut af stadsfullmäktiges beredningsutskott. 14:e årg. 4:o, 188
o. 395 s. Sthm. Kart. 4 kr.
- Bergstrand, Wilhelm, Den svenska qvinnans rättsliga ställning. Jemte
en kortfattad översikt af den finska qvinnans ställning. 8:o, 178
s. Sthm. 2 kr.
- Bibliotek för sjöfarande, skeppsredare m. fl. för skeppsfarten intresserade.
8:o. Sthm.
3. Lundgren, W. T., Om befraktning och deraf härledda rättsförhållan-
den. vj. o. 188 s. 2: 50.
- Bidrag till Sveriges officiela statistik. 4:o. Sthm.
- D) Fabriker och manufakturer. Commerce collegii underdåliga berättel-
se för år 1881. XX o. 90 s. 75 øre.
- E) Inrikes sjöfart och handel. Commerce collegii underdåliga berättelse
för år 1881. XIX o. 98 s. 75 øre.
- Bidrag till Sveriges officiela statistik. 4:o. Sthm.
- 2) Skogsväsendet. XIII. Skogstyrelsens underdåliga berättelse för år
1881. 88 o. 152 s. samt 2 kartor. 1: 25.

- Broschyren Sjostjernen, innehållande sju skrakilda af snickarmästaren J. P. Petersson vid Stockholms rådstufvurätt & förste stadsfogden i Stockholm, v. häradsh. C. A. Wäsell uttagna brottmålsstämmingar, angående tjenstefel m. m. 8:o, 16 s. Sthm. (1882). 25 öre.
- Bygdén, L., Upsala universitets matrikel. 8:o, 156 s. Upsala. 2: 25.
- Cajus, Julius Cæsar, De bello civili. Partistriden vid 1883 års riksdag. 8:o, 207 s. Sthm. 2: 50.
- Dahl, W. S., Landdistrikternes Kommunalförfatning. En Håndbog for kommunale Ombudsmænd. 2 Udg. VIII. 423 sid. i 8:o. 4: 80. Indb. 5: 70.
- Deuntzer, J. H., Kort Fremstilling af den danske Personret. (2 Afsnit af Privatrettens almindelige Del.) 2 Opl. (Trykt som manuskript till Brug ved Forelesningar.) 84 sid. i 8:o. (Universitetspedel Mule.) 1: 35.
- Eganderätt, Om den gifta qvinnans. Ny följd. I. 8:o, 52 s. Sthm. 25 öre.
- Engström, G. R. S., Jordens olika mätt, mål, vigt och mynt i jemförelse med äldre och nyare svenska system; dess stater, provinser och städer m. m.; konungariket Sveriges äldre mätt- och vigtstörheter förvandlade till metriska och tvärtom, dess administrativa, judiciella och eklesiastika indelning, och slutligen register över alla dessa ämnen. Handbok i IX afdelningar för skolan, hemmet, embetsrummet och affärslokalen. 4:o, 409 s. Kalmar. 5 kr.
- Fawcett, Millicent Garrett, Nationalekonomiska berättelser. Med förf. tillstånd öfv. af F. Carlson. 8:o, 60 s. Sthm. 75 öre.
- Frågan 1, om gifta makars eganderätt af Red. af Tidskrift för hemmet. 8:o, 16 s. Sthm. 25 öre.
- Fahibeck, Pontus E., La royané et le droit royal franc durant la première période de l'existence du royaume (486—614). Traduit par S. H. Kramer. 8:o. XV et 346 pages. Lund. 7: 50.
- Förslag. Militär litteratur-föreningens. 8:o, Sthm.
47. Fredenberg, Alfred, Anteckningar rörande det svenska infanteriets uppkomst och utveckling från äldsta tider. 283 s. 3: 75.
- von Francken, G. W., Matrikel öfver Stockholms stadsfullmäktige samt de under stadsfullmäktige lydande nämnder, verk och inrättningar med dess ledamöter och tjenstemän från stadsfullmäktig inrättningens början till närvarande tid, jemte korta uppgifter rörande några af dessa inrättningars uppkomst och utveckling. Stor 8:o, 99 s. o. 1 portr. Sthm. 8: 50.
- Författningstvisten, Norska, från ny synpunkt. Lösning. Norske konungen och det norska folket vördsamt tillregnad af —l—. 8:o, 32 s. Sthm. 50 öre.
- Förhandlingar, National-ekonomiska föreningens. 1882. 8:o, 140 s. Sthm. 2 kr.
- Green, T., danske Fonds og Aktier samt de på Kjebenhavns Børs noterede udenlandske Effekter. 1 H. 80 sid. i 8:o. Gad. 1 kr.
- Green, T., danske Fonds og Aktier samt de på Kjebenhavns Børs noterede udenlandske Effekter. 2 H. 80 sid. i 8:o. 1 kr.
- Hamilton, G. K., Några af hufvudskälen hvarför grundskatterna icke böra afskaffas eller nedskötas. 16:o, 82 s. Sthm. 25 öre.
- Handels-kalender, Kongeriget Danmarks, 1883—84. Fortegnelse over Handlende, Fabrikanter, Håndverkere og andre Industridrivende, Embeds- og Bestillingsmand samt sterre Jordbrugere. Red. af A. J. Meyer. 1056 tosp. sid. samt annonser i 8:o. Priene, Subskr. pris indb. 8 kr. Bogl. pr. 12 kr.
- Hultgren, J. O., Utlåtande i anledning af prof. G. K. Hamiltons offentliggjorda grundskattepunkter. 12:o, 28 s. Sthm. 25 öre.

- Holm, E.**, om det Syn på Kongemagt, Folk og borgerlig Frihed, der udviklede sig i den dansk-norske Stat i Midten af 18:de Årh. (1746—1770). 186 sid. i 8:o. 1: 60.
- Hver Mands Ret**, indeh. fullstændigt Udtog af sådanne Love, som have særlig Interesse for Landbostanden. Udg. af G. Nyegaard. 2 Udg. 192 sid. i 8:o. Rom. Indb. 1: 50.
- Håndbog i Norsk Ret. H. Riddervold**. 4 H. Om Næringslovgivningen. 2 Afd. Om Sefarten. XX. 204 Sid. i 8. 1 kr.
- Hvem** skal låta verkställe de domar, som 1883 års norske riksrett tilhører? Några betraktelser af . . d.. (Aftryck ur Nya Dagligt Allehanda). Liten 8:o, Sthm. 80 øre.
- Indstilling fra den ved kongelig nädigst Resolution af 22 Juli 1882 nedsatte Hovedsskylddelings-kommission. 1 Bl. 301 Sid. og 5 Tab. i st. 8. 1882. 75 øre.
- "Inlägg", Ett, i unionsfrågan, tillegnadt herrar Sverdrup, Björnson och Marcellus af U. 8:o. 28 s. Sthm. 50 øre.
- Instruktion för öfverståthållareembetet d. 1 Dec. 1882 med hävnisningar och sakregister. Utgifven af O. Bergius. 8:o, 46 s. Sthm. Kart. 60 øre.
- Kalender, Kong. Göta hofräts, år 1883, 8:o, 29 s. Jönköping (1882). 75 øre.
- Kramp, S.**, Vejledning for Sognefogder. 144 sid. i 8. 1: 50.
- Kan enligt Norges „Grundlov“ ändring deri ske utan „Kongens“ samtycke? Ett litet bidrag till löseningen af denna norska tvistefråga. 8, o. 11 s. Göteborg. 25 øre.
- Konung**, Norges och storting enligt „Kongeriket Norges Grundlov“ af . . d.. 8:o, 8 s. Sthm. 25 øre.
- Lag, Sveriges Rikes af N. W. Lundeqvist Supplement. Utgifvet den 15 Jan. 1883. 15:e uppl. 8:o, 48 sid. Sthm. 80 øre.
- Lassen, J.**, Kort Fremstilling af den danske Obligationsret. Tryckt som Manuskrift till Brug ved Foresæmninger. 1 H. 100 sid. i 8. 1 kr.
- Lassen, J.**, Kort Fremstilling af de såkaldte kvasikontraktmessige Retsforhold i dansk Ret. 144 sid. i 8. 1: 50.
- Lodsbog. Et Uddrag af de vigtigaste Bestemmelser vedkommende Lodsvæsenet. 885 sid. + 24 sid. med Taxt-tab. i 8. Bergen. Indb. 1: 30.
- Lovsamling, Norsk, for Folk på Landet, indeh. Love, Forordninger, Departements-Skrivelser m. m. indtil Året 1882. Udg. af Otto B. A. Aubert. 3 Udg. 2 Bl. 924 sid. i st. 8. 11: 50. Indb. 18 kr.
- Lov**, Kong Christian den Femtes Norske, af 15:de April 1687. Udg. af Otto Mejlaender. 10 Bl. 891 Sp. i tosp. 8. 4 kr. Kart. 4: 50 Indb. 6 kr.
- Love**, Samling af, emanerede på 32 ordentlige Storthing 1883. Udg. af Otto Mejlaender. 36 sid. i 8. 50 øre.
- Lundberg, Rudolf**, Meddelanden rörande Sveriges fiskerier. 8:o, 144 s. o. 2 kartor. Sthm. 3 kr.
- Malmström, C. G.**, Sveriges statskunskap i kort sammandrag. 7:e uppl., med förf. tillstånd öfversedd. 8:o, 95 s. Upsala. 1 kr.
- Marcellus**, Striden i Norge. Försvar och kritik. 8:o, 187 s. Sthm. 2 kr.
- Naumann, Christian**, Sveriges statsförfattnings-rätt. Ny uppl. öfversedd och tillökad. III, 8:e (sista) hft. 8:o, s. 359—472 o. X s. Sthm. 1: 75.
- Nielsen, Dr. Yngvar**, Det norske og svenske Kongehuks fra 1818. Med Portr. i Træsnit af Carl Johan, Oscar I, Carl XV og Oscar II. 61 sid. i imp. 8. 2 kr.
- Nielsen, O.**, Kjøbenhavns Diplomatiorum. Samling af Dokumenter, Breve og andre Kildes till Oplysning om Kjøbenhavns ældre Forhold før 1728. 6 B. 1 H. 400 sid. i 8. (Gad). 4 kr.

- Straffelov, Den norske. Lov angående Forbrydelser af 20 Aug. 1842 tilligemed senere Forandringer. Med Henvisninger af B. Getz. (2 Udg.) 8 Bl. 138 sid. i 8. 1: 30. Indb. 1: 60 og 1: 70.
- Taxerings-bevillningen, Om Förslag tillegnadt bevillnings- och skattereglerings komitéerna. Af z. 4:o, 18 a. Motala. 50 öre.
- Tidskrift för Sveriges landsting och större kommuner, utgifven af en utaf Stockholms läns landsting för Landstamålet nedsatt komité. Med tabeller öfver landstingens och städernas finansiella förhållanden samt statistiska öfvervägter öfver jordbruksnäringens utveckling, undervisningsväsendet, järnvägarne, städernas och landsbygdens skatter till staten och komunen m. m.; ävensom ett sammandrag af hushållningssällskapenas årsberättelser för 1882. 15:e årg. 1883. 8:o, iv o. 258 s. Sthm. 4: 26.
- Thiers, A., Om rätta medlen att förbättra de arbetande och fattiga klassernas ställning. Bemyndigad översättning af G. F. Asker. 8:o, 106 s. Sthm. 1 kr.
- Tull-taxa, att lända till efterrättelse från och med den 11 Juli 1883 af Kong. Maj:t gillad och fastställd d. 6 Juli 1883. 12:o, 91 s. Sthm. Klothhäftad 50 öre.
- Udsigt, Kort, over 1880 Års Storthings Forh. Udg. af Novemberforeningen. 1 Bl. 96 sid. i 8. 40 öre.
- -- over 1881 Års Storthings Forh. 116 sid. 40 öre.
- -- over 1882 Lrs Storthings Forh. 94 sid. i 8. 40 öre.
- Utheim, J., Statistik over Storthings- og Valgmandsvalgene 1882. 2 Bl. 68 sid. i 8 og 1 Tabel. 1: 20.
- Utheim, J., Statistisk Öfversigt over Storthings- og Valgmandsvalgene 1882 i Tabellform. 25 öre.
- Ulff, Otto Fr. Biografiska anteckningar om juris kandidater och till rättegångsverken examinerade vid Upsala universitet 1889—1881. 8:o, 172 s. Sthm. 3 kr.
- Urdahl, S., En kort, pop. fremstilling af Good—Templar—Ordenes Grundsestninger, Formål og Virksomhed. Udarb. efter de bedste amerik. og eng Skrifter, 23 sid. i 8. 40 öre.
- Westerling, F. A., Ecklesiastik-matrikel öfver Sverige, 10:de uppl:n, utgiven år 1883, 8:o, 280 s. Sthm. 8: 50.
- Wolff, Emil, Jemförande rättshistoriska studier till de tiof tafliornas lag. 8:o, 198 s. Göteborg. 3 kr.
- Winge, Axel, Revised general statutes for Norwegian marine insurance. November 1881. 2 Bl. 64 sid. i 4. 2 kr.
- Worm, T., nogle Betragtninger over det kgl. octr. alm. Brandassurance Compagni for Varer og Effecter samt dets Forretningsförelse. 102 sid. i 8. (Steen). 60 öre.
- Wahlman, Carl, Bränvinet eller nykterhetsmötenas och utsökningbolagens verksamhet. Med särskilt aseende fåst på: huvudstadsförhållandena och utsökningväsendet uti staden New York (Nord-Amerikas Förenta stater). 8:o, 79 s. Sthm. 75 öre.
- Vellum, Erik, Felgerne af 9:de Jnni. 119 sid. i 8. 60 öre.
- Yttrandene, Underdåniga i anledning af skatteregleringskomiténs d. 13 Sept. 1882 afgifna utlåtande och förslag angående skatteförhållandena i riket. 8:o, 49, 162 o. 77 s. Sthm. 1: 50.
- Zeta, Arbetarerörelsen och Stockholms utsökningbolag. Några betraktelser. 8:o, 15 s. Tr. i Sthm. 20 öre.

Om de industriella intressenas representation i statsförvaltningen.

I.

I första och sista hand beror ett folks ekonomiska utveckling icke af statens, utan af de enskilda individernas verksamhet. Staten kan dock på tvåfaldigt sätt understöda och befördra den ekonomiska utvecklingen. Å ena sidan derigenom att han skyddar person och förmögenhet samt garanterar det ömsesidiga fullgörandet af aftal, hvilka ingåtts under iaktagande af vissa i lag gifna föreskrifter. De abstrakta rättssatser lagstiftningen i dessa afseenden fastställer till efterlefnad bilda innehållet af *privaträtten*, hvilken utgör en af förutsättningarna för allt samfundslif i modern mening. Å andra sidan kan staten äfven göra folkets materiela intressen till föremål för en särskild *förvaltning* och sålunda direkt inverka på den ekonomiska utvecklingen. Denna statens ekonomiska förvaltning kan sträcka sig till alla materiela områden och omfatta alla slag af ekonomisk verksamhet. Den kan bestå dels i ett allmännare öfvervakande eller dirigerande af folkets ekonomi i dess helhet, dels i ett direkt ingripande i individuella och konkreta angelägenheter. Huru långt densamma bör sträckas är en fråga, som icke kan besvaras efter någon *a priori* gifven regel, utan blott på grund af faktiska förhållanden i hvarje särskilt fall.

Medgifves det en gång att ledningen af den ekonomiska utvecklingen utgör en af den moderna statsförvaltningens uppgifter, kan väl knappast något tvifvel råda om behöfligheten af särskilda organ, som i statsförvaltningen hafva att vårda den näringsidkande klassens angelägenheter och hvilka för denna uppgift kräfva en sammansättning, som i flera vä-

sentliga delar måste vara olik de embetsmyndigheters, genom hvilka statsmakten i administrativa ärenden öfverhufvud funktionserar. Dyliga ekonomiska förvaltningsorgan finnas dock för närvarande inrättade i nästan alla af Europas stater, vanligen särskildt för jordbruket och urproduktionen & ena sidan samt för handeln och industrin & andra sidan. Dessa organers funktion i förvaltningen är väsentligen trefaldig. Först och främst tillkommer dem att samla det erforderliga statistiska materialet för att konstatera produktionens och konsumtionens art och storlek samt framställa de deri försig-gångna förändringarna under bestämda perioder; vidare att på grund häraf ävensom genom andra medel utforska orsakerna till produktionens stigande eller sjunkande, såväl i allmänhet som inom enskilda industrigrenar, samt taga i öfvervägande om och hvilka medel erbjuda sig till näringarnas befordrande och höjande; slutligen att tydliggöra det inflytande och den betydelse enskilda lagstiftnings- och förvaltningsåtgärder, vare sig direkt eller indirekt, kunnat utöfva på enskilda industrigrenar likasom dock på den ekonomiska utvecklingen öfverhufvud.

Särskilt för värden af de merkantila och industriella intressena har behovet af sådana organ mer än någonsin trådt fram i vår tid, i följd af den omhvälfnings samsörförhållandena undergått på de senaste årtiondena. Sedan ångan och elektriciteten förminskat produktionsorternas afstånden samt reformerna i post- och transportväsendet förenklat de mellan-folkliga relationerna, har icke blott det territoriala området för konkurrensen ofantligt utvidgats, utan även dess intensitet i lika hög grad tilltagit. Hela Europa kan numera sägas bilda en enda marknad i samma mening, som för fyra årtionden tillbaka hvarje land för sig bildade en sådan. Hvarje köpman eller industriidkare, som drifver en rörelse af någon betydelse, måste i vår tid med noggrann uppmärksamhet följa allt, som passerar inom hans bransch i Nordamerika, England, Frankrike, Tyskland o. s. v. för att kunna i rätt tid, när sådant påkallas, vidtaga förändringar i sin rörelse eller förskaffa sig nya afsättningsorter, då de förra gå honom ur händerna. Det samma gäller också om regerin-

garna, hvilka skola gifva riktning åt produktionen samt underlätta och befordra utbytet. I vår tid är det ofta med en till utseendet ganska ringa förhöjning eller nedsättning i tulltariffen, som man modifierar priserna, deplacerar vigtiga kommersiela relationer, skapar en marknad och ruinerar en annan. Man fordrar derför af administrationen att den nästan lika uppmärksamt som yrkesmannen skall gifva akt på förändringarna i näringslivets gestaltning, hafva kännedom om vilken för produktion, uthyte och transport såväl i det egna landet som äfven i andra, med hvilka det samma kan komma i handelsrelationer. Emellertid är det temligen klart att embetsmyndigheter, sammansatta af personer, som blifvit inskolade blott för den allmänna statstjensten och hvilka således hvarken besitta erforderliga förkunskaper ej heller hafva något personligt intresse att oafslägtligen följa den industriala utvecklingen i alla dess detaljer inom skilda grenar, icke kunna vara de lämpliga organerna att i sådana frågor taga initiativ samt lempa regeringen nödig information. Här behöfves en organisation af annat slag, helst ur den närmast intresserade klassens d. v. s. yrkesmännens egna ledar, för att uppgiften åtminstone i någon mån skall kunna fyllas. Derom är man i de europeiska samhällena någorlunda på det klara.

En annan fråga åter är, om skapandet af dylika institutioner ur de intresserades krets bör ega rum genom *statsmakten* eller om deras organisation bör öfverlemnas åt *näringsidkarne sjelfoe*. I förra fallet blifva institutionerna officiela korporationer, om än sammansatta af yrkesmän, i senare fallet åter fria föreningar. Huru lagstiftningen i skilda länder besvarat frågan, skall i det efterföljande närmare åtagaläggas. Då vi emellertid med denna framställning egentligen icke hafva annat syfte än att underlätta arbetet för den komité, som nedsattes af det år 1881 hållna industriidkaremötet i Tammerfors för att utarbeta förslag till en allmän *industriidkaredellegation* för vårt land, inskränka vi översigten tifl sådana organisationer, som företräda blott den egentliga industrins och handtverksnäringens intressen avvensom handelns, der skilda organ för handel och industri icke existera. Alla officiela eller fria institutioner, hvilka

exklusivt representera handel eller jordbruk, falla deremot utom ämnet.

Äfven beträffande de fria industriella föreningarna, som hafva något allmännyttigt ändamål till syfte, bör anmärkas att de icke alla blifva föremål för vår uppmärksamhet. De-ras uppgift kan hufvudsakligen vara tvåfaldig: Å ena sidan företrädesvis *teknisk* d. v. s. vara riktad på lösningen af tekniska problem i den industriella praktikens tjenst; Å andra sidan *ekonomisk* d. v. s. hafva till syfte att äfven genom *materiela* medel och en *utåt* riktad verksamhet befrämja och understöda den industriella utvecklingen. Endast de sist nämnda ligga inom området för denna framställning.

Vi öfvergå nu till den utländska lagstiftningen i ämnet.

Storbritannien.

Den engelska centralförvaltningen saknar den systematiska organisation, som kontinentens ministerialsystem hafva att uppvisa. De enskilda förvaltningsorganerna hafva uppstått på olika tider och utvecklat sig i omedelbart förhållande till det praktiska behovet. Formelt ligger statsregeringens tyngdpunkt ännu hos *det hemliga rådet* (*Privy council*), hvilket består af 200 personer, af hvilka dock endast de medlemmar, som specielt inbjudas, infinna sig vid sessionerna. Faktiskt deremot tillkommer afgörandet i alla viktigare angelägenheter *kabinettet*, hvilket såsom bekant sammansättes af ledarne för majoriteten i underhuset. Kabinettsmedlemmarnes antal är icke fixeradt, utan afpassas efter behovet. Kabinetts beslut behöfva dock delvis ännu hemliga rådets formala stadsfästelse.

Vid sidan af *Privy council* hafva efterhand enskilda kollegier uppstått, hvilka formelt äro att betraktas som utskott af detsamma, men faktiskt besitta karaktären af sjelfständiga förvaltningsdepartement. Ett sådant är

Board of trade, som utgör de merkantila och industriala intressenas centralorgan. Det består af en president, en vicepresident samt 17 privy councillors, deribland förste lorden af skattkammaren (= premier ministern), lord-

kanslern, skattkammarkanslern. (= finansministern), förste lorden af amiralitetet, de tre statssekreterarne, erkebiskopen af Canterbury, biskopen af London, lordlöjtnanten, kanslern och statssekreteraren för Irland, underhusets talman äfven som några andra medlemmar af hemliga rådet. De dagliga göromålen ombesörjas af presidenten, hvartill i regeln någon af kabinetts medlemmar utses, samt en särskild embetspersonal, som tillsättes af presidenten.

Enligt den nyare lagstiftningen har Board of trade på samma gång karaktären af en underafdelning af Privy council och af ett handelsministerium. I förstnämnda egenskap är kollegiet ett konsultativt organ, som har att afgifva utlåtanden i alla frågor, som angå handel, industri och skepps-fart, enkanneligen att pröfva och föreslå ändringar i tullta-riffer och handelsfördrag m. m. Såsom handelsministerium bildar detsamma ett förvaltningsdepartement, som handhar högsta vården och uppsigten öfver handelsflottan, öfver jern-vägarna, öfver industrin och handtverkerierna m. m. samt samlar och offentliggör det härtill hörande statistiska mate-rialeter.

Det engelska Board of trade är en af de mest utbildade organisationer, som handel och näringar till bevakande af sina intressen besitta i något land, och om man beaktar att dessa intressen i England vanligen bilda statspolitikens vigtigaste moment, fattar man hvarför det befunnits nödigt att gifva rikets högsta funktionärer säte och stämma i detta kollegium.

Chambers of Commerce. Enskilda handels- och närings-kamrar med korporativa rättigheter hafva existerat i Eng-land sedan &rhundraden, men dessa skilja sig från kontinentens enahanda institutioner derigenom att de icke blifvit inrättade af regeringen, utan utgöra *fria associationer* mellan enskilda deltagare. Flertalet kamrar hafva dock uppstått under de sista 30 åren; blott några få datera sig från äldre tid.

Till inrättande af sådana kamrar erfordras först till-stånd af Board of trade. Hvarje förening, som har till än-damål befrämjande af handel, industri, vetenskap, konst eller något annat allmännyttigt syfte, kan på grund af associations-

lagen af år 1867 anhålla om inregistrering såsom privilegierrad korporation, hvilket innebär rätt att förvärfa och besitta egendom samt ingå förmögenhetsrättsliga aftal af alla slag. För inregistreringen erlägges en afgift af 5 guinéer.

I statuterna, som äro nästan lika lydande för de flesta handelskamrar, uppgivs dessa hafva till ändamål att befördra handel, industri, skeppsfart och samfördeel, hvar inom sin stad ävensom i hela riket, och att i sådant afseende efter förmåga understöda alla åtgärder, som till ändamålets ernående kunna vara tjenliga; att samla och utgifva statistiska och andra berättelser om handel, industri och sjöfart; att såsom skiljedomstolar slita tvister, hvilka i och genom handel kunna uppstå.

Hvarje enskild kammare består af de mera betydande affärshusen på orten och sammanträder till generalförsamling en gång om året. För öfrigt handhafvas kamrarnas angelägenheter af en bestyrelse, i hvilken stadens mayor (= borgmästare), parlamentsmedlemmarne för orten samt några andra funktionärer, äro sjelfskrifna ledamöter, hvaremot öfriga 24 medlemmar tillsättas genom val. Ledamotskapet är en hederbefattning, endast sekreteraren och hjelppersonalen aflönnas. Bestyrelsens sammankomster hållas periodiskt, ofta blott en gång i månaden.

Kamrarnes utgifter bestrides af deltagarne genom bidrag, som variera mellan ett till två pounds sterl. per år. Inbetalningen af en summa af 10 guinéer eller deröfver medför ledamotskap för lifstiden.

Ingenstädes hafva de industriella och merkantila associationerna ernått ett sådant inflytande på förvaltningen och ingenstädes torde sambandet mellan dem och regeringen vara lifligare än i England. De meddela genom skrifvelser, berättelser och deputationer regeringen sina åsigter i alla angelägenheter, som beröra handelns, industrins och skeppsfartens intressen såväl på deras egen ort som i landet överhuvud, de inlempna petitioner om åtgärder, hvilka synas dem gagneliga, motsätta sig andra, som de hålla för skadliga o. s. v. Allmänna politiska frågor äro dock uteslutna från diskussion.

För att underlätta en ömsesidig vixelverkan mellan de enskilda kamrarne och regeringen ävensom andra myndigheter, stiftade kamrarne, hvilkas antal då uppgick till nägot öfver femtio, år 1860 en association, som sedermera vidare utbildats och bär namnet: *Association of Chambers of Commerce of the united Kingdom*. Denna centralunion, som har sitt säte i London, tjener som en förmedlade myndighet mellan de enskilda föreningarna och regeringen, i thy att den till regeringen och parlamentet öfverbringar kamrarnes besvär och önskningar samt lemnar å andra sidan de senare möjligast skyndsam information af alla lagförslag, meddelanden och förfoganden i parlamentet samt alla underrättelser, som inkomma till verldshandelns centrum och beröra näringarnas intressen, hvarutom densamma af eget initiativ är befogad att vidtaga alla de åtgärder, som till handelns, industrins och sjöfartens befrämjande i de förenade konungarikena kunna vara tjenliga.

Medlemmar i centralen äro de enskilde handelskamarne. Hvarje biträdande kammare är berättigad att sända deputerade till unionens årssammankomster med rätt att delta i besluten: kammarne af mindre än 100 medlemmar med en röst, kammarne, hvilkas medlemmars antal uppgår till 100—250, med två röster och kammarne af mera än 250 medlemmar med tre röster. De enskilde kamrarnes bidrag till bestridande af centralens utgifter utgöra i förhållande härtill antingen 5, 10 eller 15 livres sterling. Centralens angelägenheter ledas af en bestyrelse, bestående af en president, två vicepresidenter, en skattmästare samt 16 fullmäktige och två icke aflönaðe sekreterare, hvilka utses genom val af kamrarnes deputerade vid årssammankomsterna. Alla föregående presidenter äro hedersledamöter i bestyrelsen och berättigade att delta i dess öfverläggningar. På grund af de från kamrarne inkomna resolutionerna uppgör bestyrelsen årsprogrammet för diskussionerna, och utfärdar tid efter annan reglementen för förvaltningen.

För skriftvxlingen och de löpande göromålen underhåller samfundet i London en *permanent byrå*, hvilken före-

stäs af en ständig representant eller sekreterare med lön samt nödigt antal biträden.

Inquiries. Den föreställning man på grund af de före nämnda institutionerna kunde bilda sig om de ekonomiska intressenes representation i den engelska statsförvaltningen blefve i hög grad ofullständig, om man på samma gång icke har sig bekant, hvilken utomordentlig utbildning och betydelse undersökningarna genom speciela kommissioner för de ekonomiska frågornas utredning erhållit i England. Denna omständighet gör en kort relation af det engelska enquêteförfarandet på detta ställe nödvändig.

De engelska „inquiries“ benämnes i andra länder ofta med orätt „parlamentariska undersökningar“. Parlamentariska äro de blojt i den mening, att de bilda en väsentlig beståndsdel af Englands parlamentariska institutioner, men icke i den att parlamentet ensamt eller ens företrädesvis skulle vara befogadt att föranstalta dyliga. Tvertom hafva de mest omfattande och djupast gående enquêteerna tillkommit på initiativ af regeringen. Så var fallet t. ex. med de storartade undersökningarna om barns användande vid fabriksarbete 1863—67, om arbetarföreningarna 1867—69, om kolproduktionen 1866—71, om jernvägstarrisen 1865—67, om „truck“-systemet 1870—72, om Friendly societies 1870—74, m. fl. Detta ligger dock i sakens natur. Undersökningar, som icke hafva till föremål någon till närmaste parlamentssessions handläggning hörande lagstiftningsfråga, utan afse att samla och framställa utredning för att förbereda ett ärende till en möjlig framdeles vidtagande reform, behöfva i regeln för sitt ändamål en längre tidsperiod än den, som ligger mellan början och slutet af en parlamentssession. Utom dess står de lämpligaste medlemmar i en speciel undersökningskommision icke alltid att finna i parlamentet, utan måste sökas på annat håll, och detta är vid nedsättandet af parlamentsutskott icke tillåtet.

Det beror således af frågans natur, antingen ett parlamentsutskott eller en kunglig kommission skall undersöka densamma.

Hvad de först nämnda eller *select committees* vidkom-

mer, kunna dylika tillsättas af hvardera huset, vare sig för att undersöka någon tilldragelse i det offentliga lifvet eller för att pröfva verkningarna af lagar eller afgifva betänkande om parlamentariska åtgärder. De bestå vanligen af 15 medlemmar och erhålla af huset judiciel fullmakt „to send for persons, papers and records“. Undersökningen af det faktaiska förhållandet skall hafva till ändamål att lemlna en noggrann, opartisk och från hvarje förutsattad mening fri utläggning af sanningen. Medlen, hvaraf utskotten för vinande af utredning begagna sig, äro hufvudsakligen: inkallande och förhörande af ett tillräckligt antal vittnen samt infordrande af skriftliga urkunder, utlåtanden, statistiska data och öfversigter af myndigheter och euskilda fackmän. Husets judiciela fullmakt bemyndigar utskottet att genom en af ordföranden uuderskrifven order inkalla hvem som helst till vittne. Hörsamas icke denna order, anmäles förhållandet för huset och den tredskande straffas såsom hade han begått enahanda förseelse mot huset sjelft. I regeln afslåter utskottet dessutom rundskrifvelser till alla korporationer och enskilda, som af undersökningen kunna hafva något intresse, och det står en hvor fritt att anmäla sig till vittnesmåls afgivande. Vittnesförhöret verkställes inför utskottet af någon bland dess medlemmar under formen af ett otvunget samtal.

Att afhöra vittnen å ed tillkommer endast lorderna, icke commons, men under 17 och 18 seklen hjälpte sig underhusutskotten genom att delegera domare, hvilka voro medlemmar af huset, att taga eden och anställa förhöret, då desse på grund af sitt embete voro dertill bemyndigade. Nu mera hafva likvälv underhusutskotten lemnat edgången å sida, hvaremot lordernas utskott ända till senaste tider begagnat sig af deuna rätt.

De kungliga kommissionerna tillsättas af regeringen, hvilken, såsnart hon förmärker något offentligt missförhållande, tillsätter „commissioners“ för att undersöka detsamma. För öfrigt skiljer sig deras tillvägagående i formelt afseende icke väsentligen från parlamentsutskottens. Befogenheten att på ed afhöra vittnen kunna de dock erhålla blott genom uttryckligt parlamentsbeslut. I regeln ansöka kommissionerna

icke denna befogenhet, utan förlita på vittnenas trovärdighet och välja till sådana helst personer, hvilkas eget intresse bjuder dem att bringa sanningen i dagen.

Till de allmänna enquêteer, som anställas af de i Westminster residerande kommissionerna, ansluta sig lokala undersökningar på enskilda orter genom „assistant commissioners“ och de speciela embetsmän eller inspektörer, hvilka handhafva uppsigt och kontroll öfver bergverk, industriala inrättningar, jernvägar m. m. Dessa inspektörer är åfven de första vittnena vid hvarje regeringenquête och underkastas dervid ofta vidlyftiga korsförhör till kompletterande af deras officiela berättelser. Stundom tillsätta lokalkommissioner af regeringen blott för att hålla samtal med fabrikanter och arbetare öfver vissa frågor, anställa inspektioner å fabriker m. m.

„Reports“ eller berättelserna öfver enquêteerna, hvilka ingå i den engelska blåboken, utgöra ofta flera folioband. Om det derför också stundom med skäl mot dessa publikationer blifvit anmärkt, att de genom sin extensitet och intensitet bilda en „osmältbar massa“, är å andra sidan genom detta storartade förfarande en garanti gifven för att intet bekräftigadt intresse vid regeringens och de lagstiftande faktorernas rådpläningar behöft lemnas obeaktadt.

Frankrike.

Författningsenligt är den högsta förvaltningen i den franska republiken centraliseras i *statsöfverhufvudets*, republikens presidents, hand. Han är chef för verkställande makten. Under honom förestås de enskilda förvaltningsdepartementen, deribland ett särskilt för jordbruk, handel och industri, af ansvarige *ministrar*. För öfverläggning och fattande af beslut i viktigare angelägenheter förena sig ministerna till ett ministerråd.

I öfverensstämmelse med den grundprincip, som genomgår den franska statsförvaltningens mekanism och som man uttryckt med satsen: *agir est le fait d'un seul, délibérer est le fait de plusieurs*, har centralförvaltningen vid sin sida för

frågor, som angå allmän lag och inre politik ett konsultativt organ, *statsrådet (conseil d'Etat)*. Dessa funktion är att afgifva utlåtanden öfver lagförslag och allmänna förvaltnings-åtgärder, hvarutom detsamma såsom högsta instans utöfvar den administrativa jurisdiktionen.

För den ekonomiska förvaltningen åter finnes ett annat konsultativt centralorgan, nemligent

Council supérieur du commerce, de l'agriculture et de l'industrie. Upphovet till denna ekonomiska senat går tillbaka ända till Henrik IV:s regeringstid, då ett handelsråd inrättades, hvilket derefter särskilda gånger varit nedlagt, men snart ånyo blifvit upplifvadt. De nuvarande bestämningarna rörande dess organisation återfinnas i dekretet af d. 2 Febr. 1853 samt lagarne af 5 och 13 Juni 1873.

Conseil supérieur ledes af ministern för handel och jordbruk såsom president samt af tvenne vicepresidenter. För öfrigt sönderfaller detsamma i tre *sektioner*, en för handel, en för jordbruk och en för industriala näringar, hvarje bestående af högst 16 medlemmar, hvilka regeringen utser bland folkrepresentanterne, presidenterne för handels- och näringsskamrarne samt handelns, jordbrukets, industrins och finansväsendets erfarnaste män. Dessutom äro följande funktionärer på grund af sitt embete ledamöter af högsta rådet: medlemmarne af ministerrådet, guvernören för franska banken, två medlemmar af statsrådet, generalsekreteraren vid ministerium för jordbruk och handel, generaldirektörerna för de offentliga arbetena, för tullväsendet och för de indirekta skatterna, direktören för konsulatväsendet och utrikeshandeln, för kolonierna, för jordbruks- och för inrikeshandeln.

Högsta rådet åligger att afgifva betänkanden i alla angelägenheter, som regeringen förelägger dess pröfning, i synnerhet öfver handels- och sjöfartskonventioner, öfver handelslagstiftningen för kolonierna och Algier, öfver subventionerandet af hafsfiskerierna, öfver frågor om emigration och kolonisation. I fall faktiska eller statistiska uppgifter för ändamålet erfordras, kan högsta rådet med ministerns bifall föranstalta enquêteer samt inkalla och förhöra vittnen.

En sekreterare med konsultativ röst ombesörjer expeditionerna.

Conseil supérieur åtnjuter ej mindre i Frankrike än i utlandet stort anseende på grund af det inflytande densamma utövat uppå de ekonomiska angelägenheternas ledning. Förtjensten af att nämnda lands ekonomiska politik, trots de häftigaste politiska skakningar och ständiga ministerombyteu, likväl kan uppvisa kontinuitet och stadga i principer under ett fortsatt framåtskridande tillkommer otvivelaktigt denna ekonomiska senat. Italien, Preussen, Belgien och Rumänien hafva ock i följd deraf införlivat likartade institutioner i sina förvalningssystem. Den tyska rikskanslers bemödanden att efter mönstret af Conseil supérieur inrätta ett „Volkswirthschaftsrath“ för tyska riket hafva härintills icke ledt till något resultat.

Handels- och näringeskamrar. Roten till dessa återfinner man i en institution, som år 1650 grundlades af handelsståndet i Marseille och som sedermera omhändertogs af regeringen, hvarefter likartade inrättningar grundades i andra städer. I likhet med de flesta andra äldre institutioner afskaffades handelskamrarne under revolutionen, men återupplivvades sedan genom konsulardekreteret d. 24 Decemb. 1802 samt infördes i alla större till Frankrike då hörande städer.

Jemte *chambres de commerce* orgauniserades genom lagarne af 12 April och 29 Juni 1803 särskilda kamrar för de egentliga näringssidkarne, benämnda *chambres consultatives des arts et métiers*. Numera gäller den grundsats, att på orter, der inga särskilda näringeskamrar finnas, handelskamrarne representera äfven näringssidkarnes intressen. Deras nuvarande organisation grundar sig på lagen af d. 3 Sept. 1851 samt dekreten af 30 Augusti 1862 och 21 December 1881.

Handelskamrarne inrättas genom officiellt dekret. Medlemmarne tillsättas genom val af de handlande, näringssidkare och skeppsbefälhafvare, hvilka sedan 5 år utövat ejelfständigt yrke inom distriktet. Medlemmarnes antal får icke understiga 9 och icke öfverstiga 21. Deras funktion varar 6

år, och återval sker hvart annat år till en tredjedel. Prefekten och sousprefekten äro på grund af sina embeten medlemmar af kamrarne inom departementet och presidera vid de sessioner, som de öfvervara. Dessutom utse medlemmarne bland sig årligen en president samt utnämna en sekreterare och en kassaförvaltare. Kostnaderna betäckas af distrikts handlande och näringssidkare, i hvilket afseende en budget årligen uppgöres, som genom prefekten insändes till handelsministerns påseende och stadsfæstelse.

Handelskamrarnes ålligganden äro:

a) Att *vid infordran* till regeringen afgifva berättelser och utlåtanden öfver industriala och kommersiela fakta och angelägenheter.

Dylika utlåtanden skola alltid infordras: öfver projekterade ändringar i handelslagstiftningen och tulltarifferna; öfver handelskamrars inrättande och organisation; öfver reglementen för börser, mäklare m. m.; öfver frakttaxor och trafikreglementen för alla handel och transport afseende inrättningar; öfver upprättande af handelsdomstolar i det beträffande distriktet; öfver inrättande af filialer af Frankrikes bank och andra diskontanstalter; öfver förslag till lokala förordningar om handel och näringar.

b) Att af *eget initiativ* framställa förslag: till medel och åtgärder att befördra handel och industri; till förbättringar i handelslagstiftningen, specielt tullkonventioner samt oktroyer; beträffande utförande af offentliga, handel och industri berörande, arbeten och anstalter ss. jernvägar, kanaler, hamnar, postinrättningar m. m.

I de städer der börser finnas, står deras förvaltning under handelskamrarnes uppsigt.

Handelskamrarne stå i omedelbar kommunikation med ministern för jordbruk och handel. Till denne insändas åfven årsberättelserna, hvilka bilda handels- och näringssstatistikens hufvudsakliga underlag. De innehålla uppgifter öfver produktionens och konsumtionens mängd, öfver näringssidkarnes antal i de särskilda grupperna, öfver näringedriftens omfang i alla enskilda grenar, öfver de deri sysselsatta arbetskrafterna (mästarne, gesällerna, lärlingarne, arbetarne),

öfver användningen af maskiner efter antal hästkrafter m. m. Såsom önskningsmål har uttalats att årsberättelserna jemväl borde ionehålla en sammanställning af de under årets lopp inträffade fallisementerna bland handlande och industriidkarne, hvilket ock måhända redan är fallet.

De egentliga *näringskamrarnes* organisation är i alla väsentliga delar lik handelskamrarnes. Ledamöternas antal i dem behöfver dock icke utgöra mer än 6 med mairen såsom ordförande. Deras funktion är att framställa näringssverksamhetens bebof samt föreslå medel till dess befrämjande.

Mot slutet af 1870-talet funnos i Frankrike 86 handelskamar samt 128 särskilda näringsskamar. Härifrån har institutionen under loppet af detta århundrade funnit väg till de flesta af Europas stater.

Fria föreningar. Förutom de förut nämnda officiela institutionerna förekomma i Frankrike äfven fria föreningar, bland hvilka en form här förtjenar särskildt omnämndande, nemligen de s. k. *Chambres syndicales*, hvilka uppstodo i följd af bemödandena att gentemot den genom lagen af den 17 Juni 1791 promulgerade obegränsade näringssfriheten gifva stöd åt arbetsgifvare och arbetstagare hörande till samma handtering. De motsvara således i någon mån de genom näringsslagen af den 24 Febr. 1868 hos oss införda yrkesföreningarna med den väsentliga skilnad dock, att de franska syndikalkamarne äro baserade på frivillighetsprincipen, våra föreningar deremot officiela inrättningar.

Ehuru de franska föreningarna, så att säga, stått utom lagen, har regeringen icke blott stadse tolererat dem och tillåtit bildande af särskilda syndikalkamar för arbetare, utan äfven förökat deras betydelse genom att af dem inforstra officiela utlätanden samt uppdragit åt dem utnämndet af skiljodomare till domstolarne. Förutom dessa funktioner hafva kamrarne till ändamål att på vänskaplig väg söka slita tvister, som underställas dem af parter — vare sig medlemmar eller icke medlemmar — och särskilt att utreda frågor, som intressera den näring, hvilken de representera, ävensom att på teknikens gebit göra nya upptäckter och förbättringar till allas gemensamma goda.

Redan i början af århundradet slöto sig flera af dessa kamrar tillsammans i unioner för ömsesidigt understöd. Den första unionen af detta slag bildades år 1810 mellan murarnes, timmermännens och gatläggarnes yrkesföreningar under namn af *Sainte Chapelle*. Först år 1859 följde tre andra föreningar exemplet, nemligen garvarnes, vagnmakarnes och idkarnes af yrkena för eldnings- och belysning, i uppgifvet ändamål att skydda den industriala upphofsmannarätten mot inländsk och utländsk kontrafaktion. Denna association antog namnet *Union nationale* och lärer för närvarande räkna inemot hundra särskilda kamrar. Under dess patronat hafva blandade kamrar af principaler och arbetare, äfvensom sjelfständiga arbetarekamrar bildat sig. Dessa båda grupper hafva sedan 1866, i förening med de ensam stående syndikalkamarne i Paris, inrättat en *centralkomité*, till hvilken samtliga presidenter i de yrkesföreningar höra, hvilka förenat sig om det gemensamma programet. I detta sist nämnda uppgivvas den omförmälda komiténs uppgifter vara: 1) att upprätthålla och vidare utbreda syndikalkamar; 2) att i sådant afseende organisera regelbundna konferenser emellan dessa kamrars representanter för att öfverlägga om handelns och näringarnas gemensamma intressen äfvensom beträffande centralkomiténs materiela och moraliska verksamhet; samt 3) att representera de associerade kamrarna öfverallt, der sådant i handelns, näringarnas och kamrarnas inre angelägenheters intresse synes nödigt¹⁾.

Också i andra af Frankrikes större städer finnas likartade kamrar, bland hvilka i synnerhet sidenfabrikanternas i Lyon gjort sig bekant. Ehuru i lag endast tolererade och för närvarande utan hvarje officiel befogenhet, hafva syndikalkamarne dock förskaffat sig ett betydligt inflytande och i synnerhet verkat till näringarnas inre utveckling och höjande i Frankrike.

---

¹⁾ Tyvärr föreligga icke närmare uppgifter om centralkomiténs organisation och verksamhet. En dermed likartad association är den belgiska *Union syndicale de Bruxelles*, stiftad 1875.

Tyskland.

Centralförvaltningen i de enskilda tyska staterna handhafves af *ministerierna*. I alla stater finnes flere ministerier eller åtminstone flere ministerialdepartement och bland dem i regeln särskilda departement för *handel och näringar*.

Officiella korporationer. Såsom centralorgan för samtliga ekonomiska intressen, enkanneligen för granskning af lagförslag, som beröra viktigare ekonomiska frågor, finnes i Preussen efter franskt mönster ett s. k., „*Volkswirthsrath*“ inrättadt¹⁾). Detta sönderfaller i tre sektioner: för handel, för näringar, för jordbruk och skogshushållning. Medlemmarne i detsamma utnämns af regeringen, dels omedelbart dels på framställning af handelskamrarne, köpmanna korporationerna och landtbruksällskapen. Sträfvandena att skapa ett likartadt organ för hela tyska riket hafva härtills blifvit utan resultat.

Handelns och industrins lokala intressen representeras af s. k. „*Corporationen der Kaufmannschaften*“ samt „*Handels- und Gewerbekammern*“.

De förstnämnde äro dels en öfverleva af de forna handelsskråna, hvilka egt bestånd ännu efter näringssfrihetens införande, dels moderna föreningar, baserade på fri association. De representera endast handelsståndet och deras förfatning grundar sig i hvarje fall på särskildt statut.

Tysklands handels- och näringsskamrar äro också efterbildningar af de franska chambres de commerce, hvilka de äfven i alla väsentliga delar likna. De äro antingen åtskilda i handelskamrar och näringsskamrar eller förenade och benämns i senare fallet vanligen blott handelskamrar. Deras speciela uppgift är: att till handelsministerium afgifva berättelse om handelns och industrins tillstånd inom sina distrikter, om önskvärda förbättringar och medlen till deras genomförande; att vid infordran till statsmyndigheterna afgifva utlätanden uti handel och näringar rörande frågor; att samlar-

---

¹⁾ En dermed likartad institution *Landes-Oekonomie-Collegium* handlägger frågor, som angå jordbruket och dess binäringar.

statistiska data och notiser från handelns och näringarnas område och i sådant afseende af enskilde handlande och näringssidkare samt kommunala myndigheter införra nödiga upplysningar. Vanligen tillkommer handelskamrarne också uppsigten öfver vissa till handelns och industrins befordrande inrättade anstalter, ss. börser m. m. Kamrarne sammansättning sker genom val, hvari deltaga alla inom distriktet bosatta idkare af sjelfständiga yrken, som erlägga en viss näringsskatt. Ledamotskapet i dem är en hedersbefattning, som icke åtföljes af någon lön, men medlemmar, som äro bosatta utom den stad, der sessionerna hållas, godtgörs dock vanligen för resekostnader och dagtraktamente. Uppdraget varar vanligen 6 år i sender, och partiela omval ske hvart tredje år. Kansligöromålen handhafvas af en sekreterare, om hvars austållande och aflöande kammaren i hvarje särskildt fall eger besluta. Kostnaderna fördelas på de valberättigade yrkesidkarene i distriktet och uppåras antingen af de kommunala uppbördsmännen eller af ordföranden och sekreteraren^{1).}

För *handverkare-* och *arbetareklassen* hafva härintills inga sådana officiela representationer bildats.

Fria föreningar. En tysk författare²⁾ indelar de fria föreningar, hvilka jemte de officiela korporationerna i Tyskland representera de ekonomiska intressena, i fyra kategorier:

a) sådana, som i inskränktare lokala kretsar företrädesvis under formen af „Genossenschaften“ tjena sina medlemmars eller ortens speciela intressen;

b) sådana, som i vidsträckta områden bevaka den i

¹⁾ Författningarna, på hvilka handels- och näringsskamrarnes organisation i de särskilda tyska staterna för närvarande hvilar, äro: i Preussen lagen af 24 Febr. 1870, i Bayern förordn. d. 30 Decemb. 1868, i Sachsen förordn. d. 16 Juli 1868, i Würtemberg lagen af 4 Juli 1874, i i Baden närlagen af 24 Sept. 1862, i Hessen lagen af 27 Novemb. 1871, i Hamburg lagen af 18 Decemb. 1872, i Lübeck statuterna af 31 Jan. 1867, i Bremen statuterna af 27 Oktob. 1868. ;

²⁾ R. v. Kaufmann, Die Vertretung der Wirthshaftlichen Interessen etc. Berlin 1879.

en viss landsdel domicilierade industrins gemensamma intressen;

c) sådana, som förbinda intressenterne i enskilda större produktions- och industrigrenar i hela Tyskland, samt

d) sådana, hvilka sammanbinda kommersiela och industriala föreningar, utan hänsyn till olikheterna emellan de enskilda gruppernas specialintressen, i unioner för att såsom centralorgan föra deras gemensamma talan.

Det vore ändamålslöst att här ingå i någon skildring af alla dessa olika föreningars organisation. I allmänhet sägas de fria föreningarna temligt ensidigt representera sina medlemmars *enskilda* intressen, och blott der sådana intressen framkallat dem, utveckla de en liffullare verksamhet.

En af de inflytelserikaste bland Tysklands industriala associationer är „*Centralverband Deutscher Industrieller*”, hörande till den sist nämnda af förestående fyra kategorier. Denna stiftades år 1875 i anledning af den senaste stora krisen i Tyskland och har till uppgift „att värna fäderneslandets industriala och ekonomiska intressen och befrämja det nationala arbetet“. I sådant afseende vill „*Centralverband*“ vara ett kraftigt organ för de enskilda industriala föreningarna, som äro medlemmar af densamma, och befordra deras gemensamma och enskilda sträfvanden. Centralunionen upptager till medlemmer enskilda fria föreningar med ekonomiskt, tekniskt och merkantilt syfte, handels- och näringsskamrar, samt äfven enskilda personer, hvilka sist nämnda förenas till en allmän grupp. Hvarje förening är berättigad att för hvart inbetaldt årsbidrag af 300 rmk invälja en delegerad i „*Centralverband*“. De delegerade sammträda åtminstone en gång om året. Deremellan representeras unionen af ett utskott, bestående af 15 medlemmar, samt en permanent byrå, som benämnes direktorium och har sitt säte i Berlin.

„*Centralverband*“ har ända från sin stiftelse haft att fröjda sig åt ett lifligt intresse. Unionen omfattade redan år 1879 vid pass 24 föreningar och hela antalet af de i densamma representerade enskilde medlemmarne uppgick till 2,800. Af de officiela handelskamrarne hafva dock endast

få ingått i densamma. Med hänsyn till den vägt en sådan association, den enda i sitt slag, på grund af de af densamma representerade näringssyrkenas mängd måste erhålla, i synnerhet som framstående, såväl teoretiskt som praktiskt bildade, fackmän stält sig till dess förfogande, kan framgången af dess sträfvanden på förhand icke betviflas. Redan i början hade de af delegationssammanträdena i Frankfurt 1877 och Berlin 1878 fattade besluten till påföljd att regeringen anordnade en allmän industriel enquête. Ett af centralunionens huvudarbeten har varit att uppgöra förslag till en sjelfständig tysk tulltariff, hvarutom hon sysselsatt sig med frågor från näringsslagstiftningens område, ävensom väckt förslag om reform af handelskamrarne.

Afven öfriga länder i södra och mellersta Europa hafva, i likhet med de tyska staterna från Frankrike erhållit såväl väckelsen som mönstret till de organisationer, hvilka i statsförvaltningen vårdar och företräda deras ekonomiska angelägenheter. Sålunda finnas, förutom ministerier för jordbruk, handel och näringar, handels- och näringsskamrar i hvardera rikshälften af den Österrikisk-Ungerska monarkin, i Nederländerna och Italien, hvarjemte sist nämnda land äfven består sig ett *Högsta handels- och industriråd*, alla inrättade efter motsvarande institutioner i Frankrike.

Belgien har likaså en *Högsta handels- och näringssråd*, organiserad efter den franska Conseil supérieur. Äfven officiela handels- och näringsskamrar grundades i detta land under det franska herraväldet i början af århundradet, men dessa blefvo på regeringens förslag år 1875 under stark opposition från den industriidkande klassens sida afskaffade. I deras ställe hafva trådt på frivillighetsprincipen baserade föreningar mellan handlande och industriidkare, hvilka i likhet med de franska syndikalkamrarne sammanslutit sig till en union, benämnd *Union syndicale de Bruxelles*, grundad d. 6 Aug. 1875.

Rysland eger hvarken något handelsministerium, ej heller några handelskamrar. Förutom det af staten orga-

niserade *Départementet för handel och manufaktur*, som är ett administrativt verk och underlyder finansministerium, finns i St. Petersburg, Moskva Riga, Odessa, Kasan och Rubinsk s. k. *börskomitén*, hvilkas medlemmar utses bland börshandlandene och till hvilkas kompetens bland annat hörer att föreslå ändringar i handelslagboken.

Danmark.

I Danmark existerar intet handelsministerium, utan handelns och näringarnas angelägenheter handläggas dels i inrikes-, dels i finansministerium. Likas litet finns der några statsinstitutioner, motevarande de förut skildrade officiella kollegierna och kamrarne i mellersta och södra Europa. I viktigare ekonomiska frågor, i synnerhet då lagförslag skola utarbetas och föreläggas riksdagen, plägar regeringen, likasom hos oss, nedsätta *komitéer*, till hvilka de mest framstående handlande och industriidkare inkallas.

Saknaden af officiella korporationer, hvilket förhållande ytterst torde hafva sin förklaring och orsak i den politiska tvedrägten, hvars förlamande inverkan kan spåras inom mer än en gren af den danska administrationen, har deremot väckt till lif en betydande mängd frivilliga föreningar emellan yrkesmännen för värnande och befrämjande af gemensamma intressen samt åt associationsväsendet på detta område gifvit en utbildning, hvarmed intet annat nordiskt land kan uppvisa ens något jämförligt. Sålunda räknade landet i början af år 1879 inalles 81 „*Industri- og Haandværkerforeninger*“ med 22,394 medlemmar, de flesta tillkomna efter det skrävväsendet genom näringsslagen af år 1857 blifvit afskaffadt. Af dessa föreningar bekosta 31 tekniska läroanstalter, 36 understöda dylika, de flesta upprättthålla län-, pensions- och understöds kassor eller underhålla fria bostäder för ålderstigna medlemmar och nästan alla verka genom föredrag, mönster- och modelsamlingar, expositioner, premier, boksamlingar m. m. Femton särskilda föreningar hafva uppbygt egna hus för att bättre kunna förverkliga sina andamål och tvenne bekosta tekniska tidskrifter. Vid sidan

af denna betydande verksamhet till industrins och handverkenas fromma utveckla de flesta föreningar jemväl ett icke ringa sällskapligt lif förmedels underhåll af klubber, arrangerande af baler, teaterföreställningar, konserter o. s. v.

Till medlemmar upptaga en del föreningar en hvar, man eller qvinna, som är i stånd att erlägga det fastställda årsbidraget, andra deremot endast dem, som sjelfständigt drifva ett näringssyrke. Årsbidragen i de skilda föreningarna variera mellan 2—10 kronor för hvarje medlem. Ledningen af de gemensamma angelegänheterna handhafves af bestyrkelse, sammansatta af 5—9 ledamöter, hvartill i några föreningar komma „representantskap“, bestående af 12—25 medlemmar.

Förutom den i förestående måtto antydda verksamhet, som går ut på att befordra yrkesskickligheten eller att förse kaffa medlemmarne materiela fördelar, hörer till föreningarnas program att medverka vid den ekonomiska lagstiftningen och till regeringen frambära näringssidkarnes önskningar och behof. För att i dessa afseenden kunna gifva sina uttalanden tillräcklig vigt hafva de danska industriföreningarna, stödjande sig på den i andra länder unna erfarenhet att korporationer, som företräda större massor, i allmänhet förmå åstadkomma mycket, som lokala föreningar isolerade icke skulle kunna ernå, sammanlutit sig och bildat ett centralorgan under namn af „*Fællesrepresentation for dansk Industri og Haandværk*“, som har att föra deras gemensamma talan. Sammanslutningen beslöts år 1878, hvar efter stadgarne diskuterades och antogos af 73 föreningar på ett möte i Köpenhamn 1879.

Tanken, som ligger till grund för denna union är icke ny. Enligt hvad föregående framställning ger vid handen, har densamma blifvit försökt och förverkligad i flere andra länder, der fria föreningar mellan näringssidkare existera. Vi hävissa till hvad förut blifvit sagdt om Association of Chambers of Commerce i England, Union nationale i Frankrike, Union syndicale i Belgien samt Centralverband Deutscher Industrieller i Tyskland. Vid jemförelse mellan de bestämningar, hvilka ligga till grund för dessa unioners

organisation, samt den danska „Fællesrepresentationens“ stadgar, kan man dock icke undgå att finna att de senare i flere fall utmärka sig framför de förra såväl genom reda, klarhet och fullständighet, som äfven genom anordningarnas ändamålsenlighet. Af denna anledning och då, enligt industriidkaremötets i Tammerfors beslut, de sist nämnda ock skola läggas till grund för den härstädæs påtänkta industriidkaredellegationens statuter, införas de samma här i ext enso:

Stadgar för Samrepresentationen för Danmarks industri och handtverk.¹⁾

§ 1.

För alla föreningar i Danmark, hvilkas huvudändamål är att verka för industri och handtverk, bildas en *Samrepresentation*, som har till syfte att främja Danmarks industri och handtverk samt värna de vid dem anknutna intressena.

§ 2.

Samrepresentationen består af ett *Representantskap* och en *Bestyrelse*.

§ 3.

Representantskapet utgöres af 27 representanter och Bestyrelsen af 5 bland dessa valda medlemmar.

§ 4.

För val af dessa representanter bilda de under Representationen hörande föreningarna 5 *afdelningar*: Köpenhamn, Sjælland (utom Köpenhamn) med Bornholm och Moen, Laalland-Falster, Fyen med kringliggande öar samt Jutland. Af dessa afdelningar väljer den Köpenhamnska 9, den Själländska 3, den Laalland-Falsterska 3, den Fyenska 3 och den Jutländska 9 representanter.

§ 5.

Afdelingarna bildas af delegerade från de till hvarje afdelningskrets under Representationen hörande föreningarna, hvilka en hvar utse 1 delegerad för ett medlemsantal af intill 400, 2 delegerade för ett medlemsantal mellan 400 och 1,000 och derhos 1 delegerad för hvarje 500 medlemmar utöfver 1,000.

De delegerade väljas bland de vidkommande föreningarnas medlemmar. Valet sker senast före medlet af hvarje års Januari månad och föräustaltas af föreningarnas bestyrelser efter det valsätt, som inom hvarje förening följes.

¹⁾ Dessa stadgar likasom öfriga uppgifter om de danska industri föreningarna hafva blifvit förf. benäget meddelade af Hr V. v. Wright.

§ 6.

Hvart år i April månad hålls delegationsmöte för hvarje skild afdelning i en af de i afdelningen representerade städerna — efter föregående års delegationsmötes bestämning — för att välja afdelningens representanter. Mötet arrangeras af de delegerade i den stad, der det skall hållas. Hvarje delegationsmöte väljer sin ordförande och sin sekreterare.

Valbar till representant är hvarje medlem af en af de i vidkommande krets under Representationen hörande föreningar. Valena ske med rötsedlar efter enkel röstpluralitet. Första gången väljas alla representanter, men senare astraräder endast en tredjedel i den ordning de inträdt, sålunda att 3 år åtgå till en fullständig föryelse af Representantskapet. Återval äro tillåtna. För den händelse att en representant genom död eller bortflyttning från afdelningskretsen eller genom utträde ur en af de under Representationen hörande föreningarna upphör att vara medlem af Representantskapet, företages samtidigt med de allmänna valen ett fyllnadsväl; detta gäller allenast för den afgångnes funktionstid.

Valresultatet meddelas af afdelningens ordförande åt Representantskapets ordförande inom 8 dagar efter det mötet egt rum.

På delegationsmötena, hvarcst afdelningens representanter böra vara tillstädés, behandlas handtverk och industri rörande frågor, hvarjemte förslag från Representantskapet och Bestyrelsen föreläggas till behandling och möjligt antagande. Afdelingarnas ordförande alemna berättelse härom till Representantskapets och Bestyrelsens ordförande senast före den 15 Maj hvarje år.

§ 7.

Bestyrelsen består af 5 medlemmar, 1 från hvarje afdelningskrets. De utses af Representantskapet bland dess medlemmar och fungera ordinariter i 3 år, samt kunna återväljas. I händelse en bestyrelsemmedlem upphör att vara representant eller på annat sätt afgår, utser Representantskapets ordförande från vidkommande afdelningskrets en tjenstförrättande representant, hvilken fungerar som bestyrelsemmedlem, intill dess ett fyllnadsväl på nästa representantskapsmöte egt rum.

§ 8.

Bestyrelsens ordförande är den från Köpenhamn valda medlemmen. Bestyrelsen utser sin vice ordförande och antar en afdönad sekreterare som tillika är kassör.

Bestyrelsen sammanträder en gång om året och eljes så ofta ordföranden finner det nödigt eller 8 bestyrelsemmedlemmar derom framställa begäran. Ordföranden sammankallar mötena, hvilka hållas i Köpenhamn, och leder dessas förhandlingar. Besluten fattas med enkel röstpluralitet; till ett giltigt beslut erfordras att minst 3 medlemmar deri deltaga. Öfver förhandlingarna förer sekreteraren pro-

tokoll, som underskrifves af de medlemmar, hvilka uti ifrågavarande möte deltagit. Hvarje medlem kan fodra att få sin från pluralitetens avvikande mening till protokollet antecknad och bifogad den eventuella expeditionen. Protokollen framläggas till genomseende på Representantskapets möte.

§ 9.

Bestyrelsen förestår alla löpande ärenden och bevakar alla gemensamma intressen, hvarjemte den utför Representantskapets beslut och företräder Samrepresentationen utåt. — Den förbereder de frågor, som skola behandlas på Representantskapets möten, afgör till detta berättelse om ärendenas behandling under det förgångna året och lemnar för öfright Represantantskapet meddelanden om gemensamma angelägenheter, hvarjemte den framställer förslag till diskussion. Till hvarje öfverläggning, som direkte berör handtverkarenes teoretiska utbildning, skall Bestyrelsen kalla en representant från det „Tekniska Sällskab” i Köpenhamn.

Bestyrelsens medlemmar deltaga i öfverläggningar och omröstningar vid Representantskapet smöten på samma sätt som öfrige representanter; i frågor, som gå ut på att göra ansvarsstående mot hela Bestyrelsen, någon eller några af dess medlemmar, hafva de dock icke rösträtt.

Bestyrelsen utarbetar årligen ett öfverslag öfver inkomster och utgifter för det kommande räkenskapsåret (§ 12) och förelägger det till antagande på Representantskapets årsmöte (§ 10).

Vidare framlägger hon hvarje år före d. 1 Oktober räkenskap öfver inkomster och utgifter under det förflytta räkenskapsåret och öfversänder dem till Representantskapets ordförande, hvilken åter-tillställer dem Revisorerna [§ 10] jemte en afskrift af Representantskapets beslut under det förgångna räkenskapsåret. Sedan räkenskaperna blifvit reviderade, föreläggas de jemte Revisorernas möjliga anmärkningar och Bestyrelsens derå afgifna svar Representantskapet till godkännande på dess årsmöte. Om andra saker, hvilka Bestyrelsen önskar förelägga Representantskapets årsmöte, underrättas dettes ordförande senast före den 1 Maj.

§ 10.

Hvarje år i senare delen af Juli månad håller Representantskapet årsmöte på den dertill vid det förra årsmötet bestämda orten. Dock skall, när ett allmänt industrimöte eger rum (§ 14), Representantskapets årsmöte hållas samtidigt med och på samma ställe som detta.

Representantskapet väljer årligen sjelf sin ordförande och vice ordförande, hvilken icke får tillhöra samma afgangaklass (se § 6) som ordföranden. I samråd med Bestyrelsens ordförande bestämmer Representantskapets ordförande mötet, fastställer dagordningen, som af honom tillställes alla representanter senast 14 dagar före mötet,

hvars förhandlingar ledas af honom. — Mötena äro offentliga; dock kan Representantskapet undantagsvis i något särskilt fall besluta en saks förhandling inför slutna dörrar. Representantskapet är beslutmessigt, då 14 medlemmar äro tillstädes och delta i omröstningen. Alla beslut fattas med enkel röstpluralitet (se dock §16) och alla val ske med röstsedlar samt erfodra likaledes endast enkel röstpluralitet; i händelse lika många röster afgivits & båda sidor, fäller ordföranden utslaget. Representantskapet kan nedsätta utskott för behandling af viktigare frågor. För öfrigt bestämmer det sjelf sin arbetsordning.

På Representantskapets årsmöte affer Bestyrelsens ordförande först berättelse om årendenas gång under det till ända lupna året och gör meddelanden om de af Bestyrelsen derunder fattade beslut och vidtagna åtgärder m. m. Derefter förelägger Bestyrelsen årsöfverslaget för det kommande och räkenskaperna för det föregående räkenskapsåret till behandling och eventuelt till stadfästelse och godkännande.

Derpå behandlas och afgöras de från afdelningarna eller utskott eller af enskilda representanter eller andra framställda förslag, och kunna, i anledning af dessa, beslut fattas om framställningar antingen till regeringen, riksdagen eller begge i förening.

Vid slutet af Representantskapets årsmöte företages val af dess ordförande och vice ordförande för det följande året och af en eller flera bestyrelsemedlemmar i de afgåendes ställe. Vidare väljer Representantskapet, bland samtliga detsamma icke tillhörande delegerade, revisorer för det löpande årets räkenskaper. Återval kunna ega rum. Extra representantskapsmöte hålls då ordföranden och vice ordföranden i förening anse sådant nödigt, eller Bestyrelsen eller 14 representanter sådant fordra. Anhållan om representantmöte skall innehålla upplysning i hvilka frågor förhandling åstundas. Ordföranden bestämmer tiden och tillkännager derom 14 dagar före mötet samt underrättar represanterna om de saker, som skola komma under behandling.

§ 11.

Senast 8 veckor efter representantskapsmötet sänder ordföranden i ett tillräckligt antal exemplar en berättelse om mötet till afdelningsordförandene, hvilka derpå fördela dessa exemplar bland de till afdelningen hörande föreningarna.

§ 12.

I årsöfverslaget upptägas på utgiftssidan alla de utgifter, som anses nödiga under det kommande året, nemlig för mötena, represanternes resor och uppehälle vid mötena, kostnader för berättelsens utgivande, sekreterarens lön, rese- och bokföringsgodtgörelser, ordförandens bokföringsgodtgörelse m. m. Å inkomstsidan uppföres ett motsvarande belopp, hvilket påföres de enskilda under Representationen hörande föreningarna i förhållande till deras medlemsantal.

Räkenskapsåret räknas från d. 1 Augusti till d. 31 Juli.

Alla inkomst- och utgiftsorder utställas af Bestyrelsens ordfö-

raade; hvarje år före d. 1 Mars läter han inkassera de skilda föreningarnas bidrag.

På resor i Samrepresentationens ålligganden erhåller hvarje bestyrelse- och representantskapsmedlem sina reseutgifter godtgjorda enligt räkning, andra klassens järnvägsbiljett och första klassens ångbåtsbiljett samt 6 kr. dagtraktamente för hvarje dygn, han i sådana angelägenheter är frånvarande från sitt hem. Medlemmar på den ort der ett möte hålls erhålla likaledes 6 kronors dagtraktamente.

13.

I hvarje berättelse om Representantskapets årsmöte skall upptagas en förteckning öfver samtliga under Representationen hörande föreningar, ordnade afdelningsvis. För detta ändamål tillställer hvarje afdelningsordförande Bestyrelsen senast före hvarje års 1 Maj en förteckning öfver de till afdelningskretsen hörande föreningarna, hvilkas medlemsantal dervid äfven angifves.

§ 14.

Då Bestyrelsen och Representantskapet finna anledning dertill, hålls — turvis i hvarje afdelningskrets — ett allmänt danskt industrimöte, hvarvid samtliga delegerade och representanter böra vara tillstädés. Representantskapet bestämmer året förut stället, hvarest och tiden när mötet skall hållas, och Bestyrelsen vidtager, jemte en af vidkommande delegationsmöte likaledes året förut utsedd komité af 5 personer de för mötet hållande nödiga åtgärder. De vidkommande föreningarna böra hvar för sig bestrida utgifterna för deras delegerades deltagande i mötet.

Bestyrelsens sekreterare fungerar jemväl såsom industrimötets sekreterare och uppbär resesekrättning och dagtraktamente, då mötet eger rum på annan ort än Köpenhamn.

§ 15.

Anmäljan om en förenings anslutning till Representationen göres af föreningens Bestyrelse till vederbörande afdelnings ordförande, med angivande af föreningens ändamål och medlemsantal, hvarjemte ett exemplar af föreningens stadgar skall biläggas. Afdelningens ordförande insänder anmälningen till Bestyrelsen, hvilken afgör om föreningens ändamål är sådant, att densamma kan upptagas under Samrepresentationen.

Anmäljan om utträde ur Representationen skall ske skriftligen hos Bestyrelsen inom 3 månader före räkenskapsårets slut; vederbörande förening är skyldig att delta i den gemensamma Representationens utgifter för det löpande räkenskapsåret.

Uteslutning från Samrepresentationen kan ega rum om en förening icke längre uppfyller de i stadgarna fastställda vilkoren eller för sig ställt ändamål, som äro stridande mot Samrepresentationens grundsatser. Vederbörande afdelnings ordförande skall dersför underrätta om sådana förändringar i de enskilda föreningarnas sär-

skilda stadgar, hvilka verka ingripande i deras ändamål och verksamhet. Afdelningsordföranden sänder meddelandet till Centralbestyrelsen eventuelt med förslag om föreningens uteslutning, då Bestyrelsen och Representantskapet derom äro ense.

§ 16.

Förändringar i dessa stadgar kunna endast vidtagas af Representantskapet och dertill erfordras en majoritet af minst 15 röster.

§ 17.

Dessa stadgar skola tryckas och fördelas i ett lämpligt antal exemplar bland samtliga under Representationen hörande föreningar.

Sverige-Norge.

Centralförvaltningen i Sverige, hvars högsta chef är konungen, handhafves af honom med biträde af *Statsrådet*, hvars mening konungen är forbunden att inhenta i alla frågor, som bero af högsta maktens afgörande. Af staterådets tio medlemmar stå sju i spetsen för hvar sitt särskilda styrelseverk, benämnda *departement*, hvilka motsvara ministrierna i andra länder. Ärendenas fördelning mellan dessa departement beror icke på någon sträng systematisk indelning, utan till stor del af historiska förhållanden. Angevägenheter, som röra näringarna, tillhöra hufvudsakligen *Civildepartementets* handläggning.

På samma sätt som regeringen för ärendenas föredragning är fördelad i särskilda departement, så finnas och för deras beredning inom hvarje förvaltningsgren vissa *centrala embetsverk*, organiserade dels efter den kollegiala dels efter byråprincipen, hvilka handlägga hvar sitt särskilda slag af ärenden gemensamt för hela riket. Ett sådant under Civildepartementet sorterande verk är

Kommersekollegium. Detta inrättades år 1637 genom utbrytning från Kammarekollegium för att „hafva försorg om in- och utrikeshandelus flor och förkofran med hvad deraf dependerade.“ Konung Karl XI indrog emellertid Kommersekollegium redan år 1680 och öfverförde de dertill hörande angelägenheterna åter till Kammarkollegium, hvorför Kommersekollegium var en afdelning intill 1711, då det genom K. B. d. 25 April sagda år återställdes och tillades lika värdighet med öfriga kollegier. Under derpå följande

tid arbetade Kollegium i tre afdelningar, benämnda handels-, manufaktur- och justitiedivisionen, af hvilka den sist nämnda utöfvaude den administrativa jurisdiktionen i mål, som lydde under Kollegii ressort. Genom K. K. d. 17 April 1828 upphörde styrelseverkens domsrätt i Sverige, hvarvid äfven Kommersekollegii besättning med justitiemål upphörde och öfverfördes å vederbörande domstolar. Dess nu gällande instruktion är af d. 23 April 1831, men har genom åtskilliga kungliga bref undergått flere förändringar. Senast har genom K. K. d. 4 Decemb. 1857 Bergskollegium upplösts och alla de mål, uppdrag och åligganden, som tillhörde detsamma, öfverflyttats på Kommersekollegium.

Kommersekollegium är icke endast ett konsultativt råd, utan ett sjelfständigt förvaltningsverk med beslutande rätt. Med hänsyn till kompetensen skulle det således, oansett den stora skilnaden i inflytande och betydelse, kunna jemföras med Board of Trade i England. Enligt instruktionen är Kommersekollegii allmänna åliggande: att vara noga underrättadt om tillståndet med rikets handel och sjöfart och alla andra näringar inom landet; att i afseende å dem tillse, om och hvilka hinder ligga i vägen för deras förkofran och utbildning samt hvilka medel kunna vidtagas till hindrens undanrödjande och att för sådant ändamål äfven inhenta kännedom om handelns, sjöfartens och öfriga näringars tillstånd och fortgång i andra länder och de anstalter, som till deras befrämjande derstädes vidtagas, m. m., samt att årligen till K. Maj:t afgifva berättelser om rikets handel och sjöfart, fabriker och handtverkerier för näst föregående år.

Styrelseverket består af en president samt fyra ledamöter, kallade kommerseråd, hvilka såsom tromän tillsättas af konungen utan föregående föreslag. Ärendena behandlas kollegialt och ledamöterne äro föredragande, hvar för sin afdelning. Ärendenas fördelning dem emellan är följande:¹⁾

en ledamot handlägger frågor, som angå konsulers tillställande, brefvexlingen med dem, ärenden, som röra utrikes handeln och sjöfarten, nederlagsrätt, sjödokumenters utfär-

---

1) Se Kollegii prot. 15 Nov. 1855 och K. B. d. 2 Nov. 1866.

dande, navigationsskolorna, årliga berättelser om Sveriges utrikes handel och sjöfart samt frågor om åtgärder i anledning af smittosamma sjukdomar;

en ledamot bereder ärenden, som angår fabriker, frågor om reseunderstöd, årliga berättelser beträffande fabriker slöjd och handtwerk, samt lån från manufaktur-diskontfonden;

en ledamot företräder frågor, beträffande anläggning af städer och köpingar, inrikes handel och handtwerk, marknader, anstalter till inrikes handelns och sjöfartens säkerhet och beqvämlighet samt om taxor och afgifter för allmänna rörelsen, årliga berättelser om inrikes handeln och sjöfarten ävensom om fiskerierna;

en ledamot tillhör handläggning af ärenden, som röra bergshandteringen, frågor om patent och nya uppfindingar ävensom ärenden rörande de tekniska undervisningsanstaltena.

Kansliet består af två sekreterare, en advokatfiskal samt 12 underordnade ordinarie tjenstemän. Det till verket hörande kammarkontoret har huvudsakliga bestyret med bearbetandet af det statistiska material, som ligger till grund för Kollegii berättelser om fabriker och manufakturer samt handel och sjöfart.

Aflöningen för presidenten är 9000 kronor, för två kommerseråd 6000 och för de två andra 5,400 kronor. Hela staten uppgår till 89,230 kronor.

Frågan om indragning eller reorganisation af Kommerskollegium har sedan lång tid stått på dagordningen i Riksdagen. Det har framhållits att med den utveckling näringarna tagit, med den enskilda företagsamhet, som är rådande, och den lättet, som förefinnes, att åstadkomma samverkan mellan flera förmedels fria associationer, när den enskildes förmåga icke räcker till, något statens omedelbara ingripande till näringarnas uppmuntrande knappast mera vere erforderligt. Tillika har mot sjelfva institutionen blifvit anmärkt att den har sig anvisad en mängd sins emellan ganska otikartade göromål, hvilka lämpligare kunde anförtros åt andra administrativa myndigheter; att verket i följd af sin kollegiala organisation arbetar med tunga, ej längre tidsenliga former

hvilket medför omgång och onödigt skrifveri samt kräfver större tjenstemannapersonal, än som med andra former skulle erfordras; att handel och industri hafta behof af mera praktiske målsmän än dem, som uppfostras för handläggning af kollegiala ärenden, samt att en del af de vid verket inrättade besättningarna äro rena sinekurer. Af dessa anmärkningar föranleddes regeringen år 1874 att nedsätta en komité för att taga frågan om Kommersekollegii indragning eller omorganisation under ompröfning. I sitt betänkande af d. 13 Jan. 1875 fann komitén anmärkningarna, för så vidt de gälde det kollegiala arbetssättet inom verket, icke sakna skäl för sig, men uttalade tillika den öfvertygelse att ett särskilt embetsverk för näringarna icke skulle kunna undvaras. Komitén föreslog dersför att i Kommersekollegii ställe skulle inrättas ett nytt embetsverk, som skulle benämnes „*Kongl. Styrelsen för handel och näringar*“, hvilken borde bestå af en generaldirektör med ensam beslutanderätt, tre byråchefer, mellan hvilka ärendena skulle för beredning och föredragning delas, jemte nödigt antal underordnade tjenstemän. För att mellan denna myndighet och näringarnas utöfvare åstadkomma vixelverkan, borde vid Styrelsens sida ställas en korporation bestående af insigtfulla och erfarna ombud för näringarna och yrkesbildningen. Af dessa ombud, hvilkas antal lämpligen kunde bestämmas till 14, ansåg komitén att två borde utses af styrelsen för Teknologiska institutet bland institutets lärare, två af Bruksocieteten bland idkare af bergshandteringen samt öfriga 10 väljas af stadsfullmäktige i rikets fyra förnämsta städer på det sätt, att hvarje stads fullmäktige bland industriidkare i riket utsäge ett ombud för handels- och sjöfartsnäringarna samt ett ombud för fabriks- och handtverksnäringarna. Ombuden borde en gång om året kallas till allmänt sammanträde i Stockholm för att under ordförandeskap af Styrelsens chef, *dels*, till ledning för Styrelsens förslag, afgifva utlåtanden rörande ansökningar om reseunderstöd och förlagslån, *dels* yttra sig i andra näringarna i allmänhet rörande frågor, öfver hvilka konungen eller Styrelsen kunde vilja höra ombuden, *dels* och rådpläga om förslag som af ombu-

den kunde väckas om åtgärder till näringarnas befrämjande. Om flertalet af ombud, med anledning af sådant förslag, förenade sig om underdålig framställning i ämnet, borde Styrelsen hafva till ålliggande att jemte eget utlåtande insända framställningen till konungen. Och när Styrelsen mellan de årliga ombudssammanträdena för någon viktigare frågas utredning komme i behof af speciel sakkunskap, borde Styrelsen hafva rättighet inkalla ett eller flera ombud att övervara ärendets föredragning och deltaga i rådplägningen. Ombud, som sålunda övervarat föredragningen, skulle hafva rättighet och skyldighet att, der det af generaldirektören fattade beslut afveke från den af ombudet yttrade mening, låta densamma i Styrelsens protokoll anteckna. Den tid, under hvilken ombud skulle fungera, kunde bestämmas till 3 år, dock att ombud, som afgått, kunde återvälas. Rese- och dagtraktamente till ombuden borde galdas af allmänna medel. Staten för den påtänkta Styrelsen beräknades förslagsvis till 67,900 kronor.

I anledning häraf afslåts till 1875 års Riksdag en i öfverensstämmelse med komiténs betänkande affattad proposition, hvari för den projekterade styrelsen begärdes ett anslag af inalles 65,000 kronor, hvartill kom för bergsstaten särskildt 29,500 kronor. Propositionen afböjdes emellertid af Riksdagen, dels på den grund att ämnet ännu icke ansågs tillfylles utredt, dels emedan de af den föreslagna reformen härflytande utgifterna komme att uppgå till ett högre belopp än hvad för Kommersekollegium var anslaget. För närvändande är Kommersekollegii indragning i princip godkänd af båda statsmakterna, men frågan huru dess funktioner i administrationen skola ersättas är ännu fullkomligt svävande.

Af andra på gällande lagstiftning grundade organisationer, som med hänsyn till näringarna hafva administrativa uppgifter att fylla, kunna här omnämnas *handels- och sjöfartsnämnderna*, hvilka i någon mån äro att jämföras med handelskamrarne i mellersta och södra Europa. Enligt Mäklareordn. d. 25 Oktob. 1872 och Skeppsklarerareordn. d. 8

Maj 1874 skola sådana tillsättas i alla städer, hvarest vederbörlien förordnade mäklare och skeppsklarerare finnas. Deras åliggande är: att med stadsfullmäktiges rätt pröva behof af och antaga mäklare, skeppsklarerare och officiela notarier, att fastställa ordningsregler för börser m. m. samt att vid infordran till regeringen och myndigheterna inkomma med utlåtanden, rörande handeln, sjöfarten och handels bruk. Nämnderna bestå af 6—12 ledamöter, hvilka Stadsfullmäktige inom eller utom sig hvarje år utse.

Till karaktären likartade äro, i afseende å bergshandteringen och hvad dermed eger sammanhang, *Brukssocieteten* och dess *Fullmäktige* i Jernkontoret, samt i afseende å jordbruk och dit hänskilda näringar, *Landhushållningssällskapen* i rikets samtliga län.

Idkare af handtverk och andra industriela yrken hafva deremot icke någon genom lagstiftningen påkallad sammanhållning af officiel karaktär. K. F. d. 18 Juni 1864 stadgar om föreningar mellan näringssidkare: „Idkare af samma yrke eller olika yrken må bestämma, om de skola bilda och utgöra förening för angelägenheter, som röra det yrke eller de yrken, hvilka af sådan förenings medlemmar utövas. Förening af omsförmälda beskaffenhet, som för förvaltningen af sin egendom eller för sin verksamhet i öfrigt vill uppriätta reglemente och derå erhålla offentlig myndighets fastställelse, eger att derom anmäla sig hos konungens befallningshafvande.“ Sammanslutningarna mellan yrkesmännen i Sverige äro följaktligen icke officiela, utan på frivillighetsprincipen grundade associationer.

Bland dessa äro *Slöjdföreningarna* de förnämsta. I dessas program ingår dock egentligen icke att afgifva yttrandet till ledning vid myndigheternas behandling af lagstiftnings- och förvaltningsfrågor, utan hufvudsakligen att genom spridande af kunskaper och vetande befordra yrkeskickligheten och näringarnas tidsenliga utveckling. En annan form, *Handtverksföreningarna*, omfattar blott handtverkare och ställer som sin uppgift att åt de vid yrkena anstälde arbetarne utfärda bevis över visad och ådagalagd skicklighet, att understöda fattiga och åldriga yrkesmedlem-

mar m. m. I allmänhet torde associationsväsendet på detta område icke hafva hunnit särdeles långt i Sverige, om man får sluta deraf, att officiela uppgifter härom ännu nästan helt och hållt saknas.

Norge har, förutom ett i statsrådet organiseradt departement för finansväsendet, inga särekilda officiela institutioner för vården af handel och slöjd. Beträffande de på frivillighet grundade föreningarna i detta land föreligga inga uppgifter.

J. N. Lang.

Läns- eller härad-representation i Finland.

Under senast förflytta årtionde har frågan om utveckling af den medborgerliga själfstyrelsen i vårt land genom skapande af ett nytt organ för densamma varit föremål dels för ständernas, dels för bågge statsmakternas uppmärksamhet. Denna fråga uppkom icke på grund af något inom folket kändt behof af en institution, hvilken skulle övertaga ledninge af vissa angelägenheter, de der af redan bestående samhällsinrättningar försummades, utan med ledning af ett rent teoretiskt betraktelsesätt. Den ombildning af stads- och landskommunerna på grundvalen af själfstyrelseprincipen, som hos oss nyligen genomförlts, tycktes genom det överhufvud gynsamma resultat den lemnat omedelbart uppmana till fortgående på samma väg, närmast i överensstämmelse med det föredöme Sverige på bågge områdena i senare tid gifvit.

Skilnaden mellan dessa bågge frågor är dock himmelsvid. Medan de primära kommunerna under en redan förgången tid länge ägt sin sammanslutning och gemensamma förvaltning, gemensam beskattning och gemensamma institutioner, och omgestaltningen blott hänförde sig till förvaltningens och beskattningens överförande till de äfven annars med hvarandra i liflig beröring stående kommunmedlemmarna, blir uppgiften i senare fallet att skapa helt nya kommuner, hvilkas medlemmar kunde och borde sammansluta sig kring gemensamma intressen. Lagstiftningen har sålunda att företrädesvis röra sig i teoretiska betraktelser angående & ena sidan omfanget af de nya samhällen hvilka skola bildas och & den andra omfattningen af den kompetens som åt desamma bör tillerkännas.

Klart är likväl från början, att den uppgift man anser

böra tillkomma ett öfver de primära kommunerna stående och flera dylika förbindande samhälle i väsentlig grad äfven måste blifva bestämmende för dennas omfattning. Det gäller altså i främsta rummet att undersöka, hvilken organisation det högre kommunala samhället bör åga, för att till verklig båtnad för folkets sanna utveckling fylla sin plats såsom länk i raden af de institutioner, hvarigenom ett konstitutionelt samhälle söker förverkliga grundsatsen af folkets själfstyrelse.

Innan vi skrida till denna undersökning, torde dock en blick på frågans utveckling i Sverige tjena till belysning af ämnet, helst de tvenne huvudströmningar i uppfattning som hos oss hålla på att arbeta sig fram äfven der gjort sig gällande, ehruväl de icke uppstålts såsom bestämda motsetser mot hvarandra.

1.

Landstingsfrågans utveckling i Sverige.

Ända från år 1823 sysselsatte sig de svenska riksdagarna ifrigt med frågan om bildande af ett högre kommunalt samhälle. Under riksdagen 1834—1835 framlade konstitutionsutskottet ett förslag om landskapsting, bland hvilkas medlemmar folkombud för riksdagarna skulle utses. Presteståndet önskade en ombildning af länens hushållnings-sällskaper i syfte af vidsträcktare initiativ i ekonomiska angelägenheter och borgareståndet afgaf förslag om utvecklade kommunalstyrelser både för kommunerna och för länen. Sedan den så kallade fattigvårdskomitén år 1838 utarbetat förslag till socken-, härads- och läns-nämnder, föreslogs af det ständerutskott, som vid 1840—41 årens riksdag handlade ärendet, en representation såväl för häradet som för länet, beroende deraf om vederbörande menigheter önskade bilda dylika samhällen. Bland dessa skulle häradstrepresentationen bestå af ombud från hvarje socken och handhafva vården om häradets gemensamma angelägenheter, såsom vården om

allmänna byggnader, skjutsningsanstalter, tillsyn öfver fängvård m. m. Hela frågan ansågs dock för tidigt väckt, och ehuru liknande förslag till en dubbel representation vid riksdagarna 1847—48, 1850—51 samt 1853—54 ånyo uppkommo, förföllo de alla, sista gången dock endast med risiga röstöfvervigt, förnämligast på den grund, att åsigterna om de nya institutionernas ändamål och befogenhet icke kommit till någon stadga. Då allmänna besvärs- och ekonomiutskottet vid 1856—58 årens riksdag granskade det ånyo framlagda förslaget, blef det slutliga afgörandet af denna så viktigå fråga i väsentlig grad beroende af den långt ifrån uttömmande behandling utskottet egnade densamma, ävensom af den formulering för ärendets vidare behandling ständerna på utskottets förslag då antogo. Utskottet inskränkte sig nämligen till en redogörelse för hithörande lagstiftning i Norge, Belgien och Holland samt för frågans tidigare behandling vid de svenska riksdagarna, utan att beröra den afvikande organisation som den högre kommunala själfstyrelsen erhållit i Frankrike och Tyskland, eller granska de principer som i själfstyrelsens hem, England, gjort sig gällande på detta område. Riksdagen biföll utskottets slutförmering, att hos regeringen anhålla om nedsättandet af en komité, hvilken ägde uppgöra förslag till författnings om *landsting*, uppenbarligen likväl utan att anse hufvudfrågan dermed afgjord, utan lemnad till kommande ständers behandling. Utskottet inlät sig nämligen icke på någon granskning deraf, huruvida förhållandena i Sverige fordrade tvenne representativa institutioner, en härads och en landskaps, vid sidan af hvarandra såsom förut föreslagits, eller blott en, och affärdade den förra med det knapphändiga yttrandet, att häradsindelningen numera förlorat sin administrativa betydelse och intet skäl funnes att numera söka återupplifva densamma. I de sällan förekommande fall, yttrar sig utskottet, då gemensam öfverläggning af ombud för häradets socknar kan vara behöflig, kunna sammanträden inför häradsrätten för tillfället utlyses, eller ock, så vida en communal representation för länen kommer till stånd, kunna ärenden som angå särskilda härader, af dessa häraders om-

bud i länsrepresentationen särskilt behandlas. Annorlunda är förhållandet med länet. Länsstyrelsen är den medelpunkt omkring hvilken kommunernas gemensamma intressen samla sig. Länsstyrelsen har en bestämd förpligtelse, att göra sig förtrolig med dessa intressen och söka befordra dem. Länsstyrelsen är det ändtligen, som bör till thronen frambära länets och dess innevånares gemensamma åligganden.

Emellertid blef nyssnämda af ständerna antagna formulering rörande ärendets vidare behandling synbarligen avgörande för frågans vidare öde. Den år 1858 tillsatta komitén inlät sig allsике på någon pröfning af frågan om häradstrepresentation, hvilken blott af tvenne reservanter (C. H. Ekstrand och J. J. Nordström) förordades vid sidan af landstinget; komitén uppgjorde blott sitt förslag till landsting, ständerna antogo detsamma med ytterst få förändringar och institutionen med alla dess brister infördes i Sverige genom förordningen af 21 mars 1862.

Följden var, att den högre kommunen gestaltades i nära överensstämmelse med de få förebilder från andra länder, för hvilka ekonomiutakottet af 1858 i sin framställning redogjort, dock med sådana avvikelser som väsentligen förändrade hela institutionens karakter. Liksom i Norge, Holland och Belgien bildades över kommunen endast en representativ sammanslutning, omfattande i Sverige ett helt län, hvilken ansågs motsvara den holländskt-belgiska provinsen och det norska amtet. Medan likväl amtens mindre omfang möjliggjorde upptagandet af en fullmäktig för hvarje kommun, nämligen ordföranden i kommunens formandskab, i den gemensamma representationen eller amtsformandskabet, tvangs man i Sverige, der valen ske efter härad (=tingslag), att inskränka ombudens antal till ett för hvarje härad, äfven der detta omfattar flera kommuner. Derigenom uppstod nödvändigheten af val genom elektorer, ett valsätt som isynnerhet i kommunala angelägenheter måste förminska intresset för deltagande i desamma. Hvad den nya institutionens ställning till förvaltningen beträffar, åtnöjde man sig med att liksom i Norge för det högre samhället endast åstadkomma en gemensam representantförsam-

ling, utan att såsom i Holland och Belgien vid sidan af denna sätta ett verkställande utskott. Bristen var dock i Norge mindre känbar, då representanterne själva stå i spetsen för kommunalförvaltningen, enhvar inom sin kommun, och sålunda omedelbart kunna verkställa amtsformandskabets beslut. Själva kärnan i den belgiska och ännu mer inom den holländska provinstryrelsen var derigenom borttagen och den svenska landstingsinstitutionen blef en beslutande myndighet i vissa af länetts ekonomiska angelägenheter, under det den administrativa förvaltningen öfverhufvud allt fortfarande handhafves af landshöfdingar, hvilkas myndighet i mycket öfverensstämmer med den franska prefekturentryrelsen. Betecknande för den uppfattning som vid lagförslagets utarbetning gjorde sig gällande inom 1858 års komité är den omständigheten, att ur förteckningen på de gemensamma angelägenheterna, hvilka af landsting kunde behandlas, uteslötos frågor angående "allmän ordning och säkerhet", emedan man befaraade kollisioner med den vanliga polismyndigheten; orden infördes dock af ständerna i författningen. Öfverhufvud ville man förekomma att landstingen vid utöfningen af sin verksamhet skulle "störande ingripa i den af regeringsmakten insatta länstryrelsens göromål, ålligganden och embeterättigheter", eller blifva en annan länstryrelse vid sidan af den förut bestående, något som man befaraade blifva fallet, i händelse landstingsinstitutionen utvecklade sig i samma riktning som i Holland och Belgien. Att taga steget ut och skrida till en ombildning af hela den bestående administrationen för länet samt inordna densamma såsom en afslutaing af den påtänkta representativa institutionen, derom väcktes icke ens fråga. Den sistnämnda blef deraf endast en representativ och, för så vidt inga väsentliga ändringar gjordes i den ekonomiska lagstiftningen, blott i ganska inskränkt grad beslutande myndighet vid sidan af den gamla administrationen. Redan i början af riksdagarnes behandling af ärendet hade man uttryckligen betecknat de blivande landstingen såsom en förskola för folkrepresentationen och ett medel att ombilda denna på grundvalen af gemensamma val för alla samhällsklasser. Efter re-

presentationsreformens genomförande erhölllo derföre lands-tingen uppdraget att utse medlemmar i första kammaren.

Man får icke förbise, att de svenska ständerna vid den riksdag, då förslaget om landsting antogs, äfven hade att behandla de af samma komité utarbetade förslagen till förordningar om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad, om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, samt att dessa samteliga antogos. Under sådana förhållanden är det icke förunderligt, att den af brukspatronen Ekstrand här ofvan omnämnda reservation angående inordnandet af en häradskommun och häradstrepresentation i systemet af den kommunala förvaltningen vid sidan af alla de öfriga för den gången lemnades utan afseende. Jag kan dock icke underlåta att till ämnets belysning här intaga den mycket välgrundade motivering han rörande denna sak framställd och hvartill äfven rikearkivarien Nordström anslöt sig.

Deri yttras:

"Att häradet, som har och af ålder haft gemensamma samfundspligter att uppfylla, gemensamma rättigheter och samfald egendom att vårda, utgör för utförandet af sina åligganden och förvaltningen af sina tillhörigheter ett kommunalsamhälle, lärer väl ej kunna bestridas. Den urgama indelningen i häradier eller tingslag hänvisar allmänt på en öfverensstämmelse i lokalförhållanden, seder och folk-lynne, hvilken ofta saknas i det yngre, hufvudsakligen genom kyrklig gemenskap sammanknutna, samhället socknen, men hvilken än mera brister i den vidsträcktare samhällsform, som fått namn af län och som, der den icke till sitt område sammanfaller med det gamla landskapet, vanligen utgör en af politiskt-administrativa och tillfälliga vilkor sammanskörd, men ej genom olika ortsförhållandens, hushållningsarts och folkkarakters naturliga gränser bestämd samfunds bildning.

Men ehuru således häradet bevisar sig vara en naturlig samhällsenhet, är dess sjelfständighet och fria förvaltningerätt icke vorden erkänd af den närvarande lagstiftningen. För beredande och utförande af äfven de obetydligaste hushållningamål inom ett härad äro föreskrifne vissa for-

mer och en viss uppsigt från statsmyndigheternas sida, hvilka verka tryckande på samfundsandan och återhållande på samhällets ekonomiska utveckling. Ett för häradet allmänt ärende kan nemlig i de flesta fall icke formenligt upptagas och afgöras utan anmälan hos eller anmaning från verderbörande embetsmyndighet, som derför utsysser sammanträde, till hvilket för hvarje mål särskilda ombud sändas från häradets särskilda socknar. Gemenligen ega hvarken ombuden eller socken-menigheterna om saken annan eller bättre kännedom, än den vanligen ofullständiga, som är genom pålyssningen gifven; och icke dessmindre meddelas ofta vid valet af ombud sådana bindande instruktioner, att dessas beslutanderätt inskränkes och den samstämmighet i beslut förhindras, som är vilkoret för en god sakens utgång. De olägenheter af tidsutdrägt, kostnader, omogna beslut och ofta ändamålslost arbete, som af dessa förhållanden måste uppstå, kunna ej förnekas. Behovet af en organiserad kommunalstyrelse för dessa landdistrikter, som benämns häradер eller tingelag, låter sig derför erfaras åtminstone å de orter, der hos menigheten vaknat ett allmännare och mera varmt deltagande för samhälligt väl och ekonomisk förkofran. Landdomarens ställning till häradet såsom ej blott en agens tolk utan ock i viss mån en huvudman för häradets administration (=Häradshöfding) och ledare af dessa ilmänna hushållningsärenden är af lagen mera antydd än påbjuden, och i verkligheten hörer det ock till de sällsporda undantagen, att en häradsmenighet kan för gemensamma ekonomiska angelägenheter hos sin domare påräkna goda råd och verksamt deltagande. Minst äro dock sådane att vänta af de unga män, hvilka gemenligen i landets underdomstolar aflagga sina första lärospån i den nyförvärvade konsten att skipa lag, men hvilka genom sina egenskaper äro föga egna att vid ledningen af en menighets allmänna hushållningsmål utöfva den kraftiga medverkan, som man endast af en med landekonomin mera förtrogen och i dess handläggning mera mognad erfarenhet har skäl att påräkna. I alla händelser saknar den närvarande häradsförvaltningen, hvad som för hvarje ekonomisk förvaltning är af den vä-

sentligaste vigt, — en fortgående ledning och en ständig tillsyn. För att i någon mån afhjälpa behovet af en kommunalstyrelse för häraderet hafva derföre på några orter häradsvis bildat sig fria föreningar till förvaltande af gemensamma angelägenheter eller utförande af samfällda åligganden; men dessa hafva, i följd af sakförhållandet, måst inskränka sin verksamhet till endast vissa ärenden eller vissa fall och följaktligen varit mer eller mindre tillfälliga och öfvergående, hvarigenom det viktigaste ändamålet af förvaltningens fasthet och jemngång blifvit förfeladt. En styrelseform, hvilken saknar bestämning i lag och derigenom är berövad stödet för sin befogenhet, äfventyrar vanmaktens fall vid första sammanstötning antingen med det rätt eller orätt förstådda tjenstemannanitet å ena sidan eller med den enskilda medborgarens ovillighet och protester å den andra.

De skäl, som blifvit anförda mot införandet af kommunalstyrelse för härader eller tingslag, äro ej flere än att de väsendligaste kunna här upptagas, och synas ej heller vara så fast grundade, att de ej kunna vederläggas. Man har sålunda anfört, „att de gemensamma angelägenheter, som kunna blifva föremål för en häradsstyrelsес verksamhet, äro merendels af tillfällig beskaffenhet och besörjas bäst af för hvarje tillfälle valda ombud, som hafva speciel kännedom om det ärende, de skola behandla, och få af sina kommittenter för samma ärende lämpade instruktioner, — äro de åter sådane, som fordra oafbruten tillsyn, så torde värden derom, till större båtnad för såväl sjelfva inrättningarne som det allmänna, kunna handhafvas af viissa embetsmän eller af särskilda direktioner;“ — vidare har anmärkts, „att föga nu återstår af häradernas urgamla betydelse och karakter såsom kommunalförening, samt att den lilla återstod af administrativa göromål, som Byggningsbalken i 1734 års lag hän-skjuter till häraderets afgörande, nu kan anses hafva i det allranärmaste bortfallit;“ — samt slutligen, „att inrättandet af särskilda kommunalstyrelser inom de särskilda häraderna uti ett län skulle verka menligt på den nya Landstings-inrättningen och försvaga dess verksamhet.“

Det ligger i sakens natur, att en ständig tillsyn och

vård öfver häradets ekonomiska angelägenheter skall gifva åt förvaltningen den insight, vana och kraft, som förvisse om goda resultater, på samma gång man af en sådan, genom fortfatt verksamhet prövad, styrelse har att påräkna den säkraste väckelse till nya bemödanden för förbättringar och ekonomisk utveckling. Af ombud, som för tillfället utses och hvilkas befattning vanligen inskränker sig till en enda mission, kan en mognad insight i allmänhet icke väntas, och visst är det, att knappast något verkar i allmänna ärendens utförande mera hinderligt för tillvägabringandet af goda beslut, än de bindande föreskrifter, som åt ombud gifvas i förväg och utan den fullständigare kännedom om frågans grund och alla omständigheter, hvilka vanligen först under öfverläggningen kan, genom ämnets allsidiga belysning, vinna. Att deremot åt statens embetsmän anförtro besörjandet och utförandet af häradskommunens angelägenheter eller vårdandet af dess inrättningar ligger alldelers utom den kommunala verksamhetens gräns, natur och ändamål.

Den invändningen, att för häradet foga eller intet numera skulle återstå af de administrativa eller ekonomiska ålligganden, hvartill 1734 års lag detsamma förbinder, innebär äfven, såvidt jag förmår inse, en oriktighet, alldenstund till häradsmenighets handläggning och utförande ännu höra de flesta om ej alla af de vigtiga ekonomiska angelägenheter, som i Byggnings-balken häradet åläggas och bland hvilka må nämnas: vårdens och tillsynen öfver häradets skogs-allmänningar och deras hushållning, — begagnandet af allmänningefisken, — anstalter för rodfjurs utdödande, — byggande och underhållande af vägar, broar och färjor, — öfverenskommelse rörande snöploglag, — byggande och upp-rätthållande af tingshus och häradshäkte, — anläggande och flyttning af gästgifvaregårdar samt upprätthållande af den allmänna skjutsningen, användningen af häradets saköresmedel, — under vissa vilkor, föreningar om brandstöds utgörande, — samt, enligt Kongl. Förordningen af den 19 maj 1845, tillsyn öfver förvaltningen af omyndigas egendom. Till dessa af lagen anvisade ekonomiska ålligganden hafva mångenstädes, der en för allmänt väl mera verksam anda sig

uppenbarat, kommit andra föreningar, som härads och distriktsvis fritt sig bildat, såsom hushållnings-gillen, sparbanker, föreningar till jagtens och fiskets fredande, o. s. v. så att visserligen icke skall kunna med fog påstås, att det saknas ämnen för en häradstvis inrättad kommunalstyrelsес upp-märksamhet och omtanka.

Hvad ändtligen angår den yttrade farhågan att en utbildad kommunalstyrelse inom ett Läns särskilda häraden skulle förlama den verksamhet, som man af Landstings-institutionen sig förväntar, så finnes ej heller för en slik fruktan någon sannolik grund; ty det måste befinnas påtagligt, att det stora samhället skall känna sig desto friskare, ju lifligare samhällsverksamhet råder i alla dess delar och ju fullständigare det kommunala systemet är ordnadt i ett organiskt sammanhang. Den stora kommunens välbefinnande och lifaktighet bestämmes i väsendligt mån af en graulaga förvaltning och en upplyst verksamhet inom de mindre kommuner, hvilka den förra inom sig sluter, och företrädesvis inom dem, hvilka i omfäng och betydelse stå den högre närmast: det är nemligen genom jemförelser och meddelanden af den utveckling och det lif, som eger rum i dessa underordnade samhällen, man har att påräkna både den bästa väckelse och det varmaste nit för mera omfattande företag uti den större kommun, som utgöres af Länet. Följaktligen måste det vara för Landstinget i hög grad välgörande, om de ledamöter, som deri ingå, tagas företrädesvis ur häradsstyrelserna, inom hvilka de befunnit sig i en mera vidsträckt och mångsidig verksamhet än den, som gemenligen förekomma i en sockenkommun, der fattigvården ofta är det enda, eller det egentligen maktfullgjande föremålet för kommunalstyrelsens upp-märksamhet. Landstingsledamöter, utgångna från de häraden, inom hvilka en ordnad kommunalförvaltning vore införd, skulle otvifvelaktigt medföra till den större församlingen, landstinget, inom hvilken förekomma rådsslag och beslut om stora för Länet allmännyttiga företag, ett högre mått af insigter och erfarenhet just i likartade ämnen, en mera öfvad blick för ett riktigt bedömande af sakernas utförbarhet, ett fastare mod att tillstyrka och en

mera prövad förmåga att utföra nyttiga förslag, — ja, i sanning kan man ega skäl till den fruktan, att, derest landets kommunalstyrelse icke så fullständigt ordnas, att såsom ledamöter i landstinget finnas att ur de lägre, men dock mera än socknarne omfattande, kommunalförvaltningarné påräkna personer med vana vid en vidsträcktare ekonomisk verksamhet och med kännedom om den kommunala hushållningens art och utföringssätt, landstinget skall kunna föga godt för Länet uträffa, och att äfven de klokaste och bästa förslag skola stranda mot den i slika ting oerfarna majoritetens af fruktan och osäkerhet beredda ovillighet.

Då således, enligt min öfvertygelse, behofvet af en ordnad kommunalstyrelse för härad eller tingslag är uppenbart och ingen våda, men otvifvelaktigt mycket gagn för samhället skulle genom dess införande uppstå, anser jag mig böra förorda dess inrättande, öfvertygad såsom jag är, att landstings-institutionen först derigenom skulle motsvara sitt viktigas ändamål, när pluraliteten af dess ledamöter, såsom tillika medlemmar i häradernas förvaltning, inom ett större område än socknens vunnit erfarenhet i kommunala värf och vore i besittning af den allmänanda, som gifver både maning och kraft till högre samhällig verksamhet.

Till vinnande af det åsyftade ändamålet anser jag derföre böra stadgas, att

hvarje härad eller tingslag må, om det så önskar, sig om särskild kommunalförvaltning förena;

två eller flere häradar eller tingslag, som tillhöra samma domsaga, må kunna till en kommun förenas;

häradar eller tingelags kommunalstyrelse utgöras af de (enligt § 5 i komiténs förslag till förordning om landsting) socknevis utsedda valmännen för landstinget, och för hvilka vissa års tjenstgöringstid inom styrelsen samt viss tur för afgang bestämmes;

desse utse bland sig en ordförande, som tillika fører erforderligt protokoll och räkenskap;

styrelsen öfvertager utförandet af häradsmenighetens samfälliga åligganden, uppgör planer och förslag till sådana större företag, hvilka den anser vara för häradskommunen

nyttiga, samt besörjer all verkställighet af fattade och af menigheten godkända beslut;

hvarje förslag underställes vederbörande sockenmenigheters godkännande, och skall på dessa ankomma beviljandet af de för utförandet nödiga medel;

häradsstyrelsen redovisar årligen och offentligen för sin förvaltning;

viktiga beslut underställas före verkställigheten vederbörande statsmyndighets pröfning och godkännande, på sätt i komiténs förslag till förordning om kommunalstyrelse på landet stadgadt är; samt

häradsstyrelse eger inom Landstinget motionsrätt i alla frågor, som ligga inom dess befogenhet.

Ehuru ofvanstående uttalande, såsom redan framhållits, för tillfället icke ledde till något resultat, voro dock de deri framhållna åsikter så väl grundade i bestående förhållanden, att de ånyo arbetade sig fram. Sedan landstingen några år varit i verksamhet, synes den öfvertygelsen hafva vunnit en viss utbredning, att landstingen såsom organ för den kommunala själfstyrelsen icke fullständigt förmå fylla denna sin uppgift. Vid 1870 års riksdag väcktes derföre i andra kammaren tvenne särskilda motioner angående en häradstrepresentation. Lagutkottet, till hvilket frågan hänsköts, uttalade sig kraftigt för saken, under framhållande att behovet af en sådan kommunal inrättning visat sig redan då författningarna om stads- och landskommunerna samt landsting antogos. Erfarenheten hade sedermora ådagalagt, hurusom en ytterligare länk i kedjan af de kommunala författningarna, eller en särskild häradstrepresentation, vore högst behöflig och hurusom saknaden deraf medförde stora olägenheter och hinder vid ordnandet af sådana angelägenheter, som rörde den mellanliggande kommunen, häradet. Ut-skottet utarbetade derföre fullständigt lagförslag i ämnet, hvilket förelades riksdagen. Äfven denna gång föll förslaget om en kommunalrepresentation för häradet: man ansåg att dennas verksamhet i många fall komme att konkurrera

med de kort förut bildade landstingen, men i främsta rummet önskade man vinna en längre tids erfarenhet om det sätt, på hvilket såväl landstingsinstitutionen som de samtidigt införda kommunalförfattningarna komme att verka, innan man ville foga en aldeles ny länk till samhällsbyggnadens konstitutiva former.

Då frågan sålunda är att anses såsom fortfarande oafgjord i Sverige, synes det vara af intresse att lära känna den organisation 1870 års lagutskott ville gifva den föreslagna häradstrepresentationen, hvarföre förslaget här fullständigt återgives.

Förslag till författnings angående häradfullmäktige, afgifvet af lagutskottet vid 1870 års riksdag.

§ 1. För hvarje härad utses fullmäktige, att handhafva och besluta om häradets gemensamma angelägenheter. Dessa häradfullmäktige väljas årligen af de till häradet hörande kommuner å tid samt på sätt och till antal för hvarje kommun, som i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, § 17, och Kongl. förordningen om landsting af samma dag, § 5, i fråga om valmän för val till landstingsmän stadgas.

Uppgår antalet af fullmäktige efter nämnda grund ej till sex, välje hvarje kommun dubbelt det antal, som eljest bort för kommunen utses.

I afseende på vilkoren för valbarhet till fullmäktig samt rättighet att uppdraget sig afsäga, gälla hvad i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 § 29, om kommunalfullmäktige stadgas.

§ 2. Häradfullmäktige tillkommer att handlägga sådana för häradet gemensamma ärenden, som hittills enligt lag eller särskilda författningar skolat af menighet eller dess ombud inför Häradsrätten behandlas, såsom frågor om ordnandet af kronobrefbäringskyldigheten, om vägdelningar samt vägarnes underhåll sommar- och vintertiden, om förän-

dring, förbättring eller omläggning af förut befintlig väg eller anläggning af ny väg och densammas underhåll, ombyggnad och underhåll af gemensam bro eller färja, om tingshus och fängelsebyggnad och sådan byggnads underhåll, ävensom andra för häradet gemensamma angelägenheter, hvilka af Konungens Befallningshafvande till häradstfullmäktiges behandling öfverlemnas.

Häradstfullmäktige ega och att, der ej genom lag eller särskild författnings är annorlunda förordnadt, handhafva vården och förvaltningen af häradets gemensamma kassor och öfriga tillhörigheter; att anvisa medel till gemensamma utgifter och bestämma de afgifter, som, utöfver för hand varande tillgångar, må vara erforderliga; att förordna om debitering och uppbörd af dessa afgifter, samt att ombesörja utförandet af för häradet gemensamma företag.

§ 3. Mom. 1. Der härad innefattar allenast en kommun, tillkommer det kommunalstämmans eller, der kommunalfullmäktige finnas, dessa att handlägga de ärenden, som eljest tillhöra häradstfullmäktiges behandling och röra endast detta härad, med iakttagande af lämpliga delar af hvad i fråga om de sistnämnda i denna författnings stadgas.

Mom. 2. Rörer ärendet flera häradar, eller delar af särskilda häradar, eller allenast vissa kommuner inom samma härad, då skall det ärende handläggas af häradstfullmäktige från de kommuner, som hafva i saken del. För härad, som innefattar allenast en kommun, skola fullmäktige i ty fall särskilt utses.

§ 4. Häradstfullmäktige sammanträda årligen på häradets tingsstad eller annnt dertill närbeläget lämpligt ställe å första rättegångsdagen af sommartinget i häradet eller tingslaget, eller, der sommarting icke hålls, å första rättegångsdagen af vintertinget. Till extra sammanträde kallas häradstfullmäktige af Konungens Befallningshafvande, när sådant för handläggning af något till fullmäktiges behandling hörande ärende finnes nödigt.

Vid förenämnda ordinarie sammanträde utse fullmäktige osördöjligen inom sig ordförande och vice ordförande för en tid af ett år. Intilldess det skett, föres ordet af den

till lefnadsåren äldste bland fullmäktige. Vid samma tillfälle skola fullmäktige och förordna angående tid och sätt för granskning af räkenskaperna öfver häradets medel.

Vid sammanträde för behandling af ärende, som i § 3 mom. 2 omförmåles, skola fullmäktige inom sig utse särskild ordförande.

§ 5. Mom. 1. Finner Konungens Befallningshafvande nödigt, att ärende till häradefullmäktiges afgörande eller utlåtande hänvisa, utfärde derom kungörelse med utsättande, der extra sammanträde eger rum, af tid och ställe för sammanträdet. Sådan kungörelse skall i häradets samtliga kyrkor uppläsas minst fjorton dagar före den till sammanträdet bestämnda dag.

Mom. 2. Åskar särskild kommun inom häradet, att ärende må till häradefullmäktiges behandling hänskjutas, göra derom anmeldan hos Konungens Befallningshafvande, som prövar, huruvida ärendet är af den beskaffenhet, att det tillhör fullmäktiges handläggning och i sådant fall utfärdar kallelse till sammanträde, på sätt i mom. 1 sägs. Det beslut må ej särskilt öfverklagas. Anser åter Konungens Befallningshafvande anmeldt ärende ej vara af den beskaffenhet, att det må af häradefullmäktige handläggas, meddele sitt beslut derom, och må mot det beslut klagan föras, på sätt om besvär emot Konungens befallningshafvandes beslut i 13 § sägs.

§ 6. Ordförande åligger att ärendena till öfverläggning framställa. Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställer ordföranden proposition, så affattad, att den må kunna med ja eller nej besvaras.

Ordföranden tillkännagifver derefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, der omröstning ej begäres, med klubbslag.

Vid omröstning eger hvarje häradefullmäktig en röst. Omröstning sker öppet. Vid lika röstetal blifver den mening, som ordföranden biträder, fullmäktiges beslut.

Val skall, der så åskas, förrättas med slutna sedlar. Mellan lika röstetal skilje lotten.

§ 7. Ordföranden skall vid sammanträde föra eller på

eget ansvar låta föra protokoll, upptagande ämnet för öfverläggningen och beslutet, jemte skälen dertill. Protokollet skall före sammankomstens afslutande justeras, der så ske kan, men i annat fall inom fjorton dagar derefter. I sednare händelsen skola fullmäktige inom sig utse två eller flera att, jemte ordföranden, sådan justering verkställa. Protokollet undertecknas af ordföranden och minst två ledamöter, som deltagit i justeringen. Af samma protokoll, så vidt det innehållar något fullmäktiges beslut, skall ett utdrag ofördröjligent tillställas hvarje kommun, som beslutet rörer, samt genom ordförandens i kommunalstämman försorg befordras till uppläsning i socknekyrkan, på sätt som om kommunalstämmoprotokoll stadgas. På lika sätt skall dock den i 10 § omförmålda fördelningslängd vederbörande menigheter delgivs.

§ 8. Häradafullmäktige må ej ärende företaga eller deri besluta, såvida icke mer än halfva antalet af dem är tillstädés.

Ordförande eller ledamot, som genom sitt uteblifvande väller, att sammanträde, i anseende till de närvarandes fätalighet, måste inställas eller upplösas, vare pliktig att ersätta den kostnad, som för de öfriges förynade inställelse dem drabbar, der han ej visar förfall, som af fullmäktige godkännes. Hafva två eller flera på samma gång gjort sig skyldige till sådan påföljd, då skall ersättningsskyldigheten dem emellan fördelas.

§ 9. Erfordras uppskof med slutliga behandlingen af något ärende, skola fullmäktige bestämma dag för nytt sammanträde samt ordföranden derom utfärda kungörelse, på sätt som för Konungens Befallningshafvande här ofvan är föreskrifvet.

§ 10. Mom. 1. Bidrag till de utgifter, som af häradafullmäktige beslutas, skola utgå efter samma grund, som för kommunalutskylders utgorande är bestämd. År i lag eller författning särskild grund stadgad för deltagande i utskyld eller besvär, gällle hvad derom förordnadt är.

Mom. 2. Med iakttagande af hvad i föregående mom. är sagdt, skola fullmäktige upprätta fördelningslängd öfver

de bidrag, som erfordras, upptagande så väl grunden för fördelningen, som det belopp, hvilket af hvarje särkild kommun bör utgöras i penningar, arbete eller annat, jemte tid och sätt för bidragens utgörande. Af denna längd skall hvarje i utgiften deltagande kommun ett exemplar tillställas, hvarefter vederbörande kommunalnämnd har att ombesörja afgifternas fördelning inom kommunen, ävensom att, der afgift i penningar skall erläggas, verkställa debitering och uppbörd deraf samt medlen till häradets kassa inleverera.

Mom. 3. Till ledning för den fördelning af gemensamma utskylder, som enligt 2 mom. häradsfullmäktige hafva att uppgöra, ega de att till ordinarie sammanträdet hvarje år från de särskilda kommunerna genom kronobetjeningens föranstaltande undfå utdrag af fyrktalslängden, utvisande sammanräknade fyrktalet för kommunen; börande fullmäktige derjemte för samma ändamål vara försedde med vederbörli- gen styrkt uppgift å så väl förmedlade som oförmedlade hemmantalet inom hvarje särskild kommun.

Mom. 4. Önska fullmäktige begagna sig af den genom särskilda författningar medgifna rätt, att låta vissa afgifter debiteras och uppberas genom kronans uppbördsmän, göre derom anmälän hos Konungens Befallningshafvande, som i ämnet förordnar.

§ 11. På häradsfullmäktige aukommer att inom sig utse en eller flera att ombesörja verkställighet och förvaltning, ävensom särskilda revisorer för granskning af räkenskaperna öfver häradets medel. Fullmäktige ega ock, om de så nödigt finna, antaga särskild kassaförvaltare och åt lämpliga personer uppdraga verkställigheten af eller tillsynen öfver de arbeten, som skola för häradets gemensamma räkning utföras. Dem tillkommer desslikes att meddela erforderliga föreskrifter angående förvaltningen och redovisningen så i ena som andra afseendet. Arfvode, jemte resekostnadsersättning till de personer, som sålunda utses, bestämmes af fullmäktige och utgår af häradets kassa.

§ 12. Den, som med häradsfullmäktiges beslut ej åtnöjes, eger att till Kongl. Majts Befallningshafvande ingifva besvär inom 30 dagar efter det beslutet blifvit kungjordt i

kyrkan inom den kommun, hvartill klaganden hörer, dagen då kungörandet skedde likväl oräknad; och åligger det klaganden derjemte, att vid besvären foga bevis om dagen, då beslutet kungjordes. Försummar han hvad sålunda är vordet föreskrifvet, hafve förlorat sin talan emot beslutet.

§ 13. I Konungens Befallningshafvandes utslag må, der icke för vissa frågor annan ordning uttryckligen stadgad är, ändring sökas hos Kongl. Maj:t sednast före klockan tolf å sextionde dagen efter delfändet, dagen då det skedde likväl oräknad.

2.

Den högre kommunala självstyrelsens uppgift.

Såväl de svenska landstingen som de i vårt land framställda förslagen om länsting afse väsentligen endast ett lämpligt ordnande af vissa gemensamma ekonomiska angelägenheter genom valda ombud från större eller mindre områden. De hafva sålunda egentligen samma betydelse som ett af styrelsen omhuldadt landtbruksällskap för hvarje län, dock med den viktiga befogenheten att pålägga länets innehållare skatt. Äfven det förslag till häradstrepretation, som vid 1870 års riksdag i Sverige framlades, håller sig inom nämnda gränser för tillgodoseendet af gemensamma ekonomiska intressen, utan att beröra det kommunala lifvets öfriga sferer.

En sammanslutning af denna art utgör dock på längt nära icke en ny kommunal enhet, ett samhälle för ömsesidigt skydd och utveckling af dess medlemmars andliga och materiella krafter, och ännu mindre kan en dylik organisation anses i högre mening förverkliga grundsatsen af medborgerlig självstyrelse.

I hvarje konstitutionelt samhälle, der den medborgerliga friheten vunnit större utveckling, förverkligar sig denna sistnämnda i territoriala sammanslutningar, börjande med den primära kommunen och slutande med staten, som i den ge-

mensamma nationalrepresentationen gifver uttryck åt hela folkviljan. Åro dessa öfver hvarandra stående samhällen följdriktigt organiserade, så bör vid sidan af den representativa församlingen finnas en myndighet som verkställer denna beslut och leder det helas förvaltning. Men liksom nationalrepresentationen i regenten och styrelsemyndigheterna har sin behöfliga komplettering för lagstiftningen och statslagarnes verkställighet, böra äfven kommunernas medborgare eller representantförsamlingar, de högre som de lägre, vid sin sida äga en verkställande myndighet, hvilken dock i detta underordnade samhälle numera icke kan till dessa intaga samma självständiga ställning som regenten i förhållande till folkrepresentationen. Organerna för statsförvaltningen är lyckligast ordnade, om säkerhet förefinnes att statens allmänna lagar inom hela statsområdet samvetagrant iakttagas, men & andra sidan intet utom lagens fordringar stående tvång af öfverordnade myndigheter utövas eller medborgarnes fria verksamhet onödigtvis inskränkes. Den administrativa förvaltningen bör derföre i vidsträcktaste mån öfverlemnas åt kommunernas egna styrelser och statsmakten kontrollerande myndighet hufvudsakligen utövas endast vid dessas bildande. Ingen administration i verlden har kunnat hos folket omedelbart uppamma produktiva krafter, men den slumrande förmågan väckes och förkofras så mycket lättare, ju färre hinder ställas i vägen för dess utbildning.

Det administrativa systemet i Frankrike är en direkt motsats till här uppstålda fordran. Arrondissementet utgör ett förvaltningssområde af högre ordning, som väl utser en representativ församling, sammanträdande tvenne gånger om året, men denna verksamhet inskränker sig för det mesta till uttalandet af önskningsmål och afgifvandet af utlåanden rörande kommunernas angelägenheter, hvarföre dess betydelse är temmeligen ringa. Departementens valda församlingar, generalråden, äga visserligen större befogenhet isynderhet i fråga om fördelningen af skatterna på de skilda arrondissementen, de välja äfven inom sig ett utskott, som äger att tillhandagå prefekten med nödiga upplysningar rörande departementets angelägenheter. Hela verkställheten af gene-

ralrådens beslut, liksom den allmänna förvaltningen öfverhufvud, hvilas dock uteslutande i prefektens hand, och kändt är hurusom hvarje innehafvare af högsta makten i Frankrike, vare sig en absolut eller konstitutionel monark eller presidenten under den mest republikanska styrelseform, ständigt i vidsträckta grad begagnat sig af förvaltningspersonalen såsom lydiga verktyg för uppnåendet af sina ändamål.

Helt annorlunda hafva förhållandena gestaltat sig i England. Sedan århundraden hafva de förmögnare klasserna personligen deltagit i den inre förvaltningen och jurisdiktionen och genom sin oberoende och själfständiga ställning under alla förhållanden omöjliggjort uppkomsten af ett af den för stunden rådande styrelsemakten beroende prefekturväde. Den engelska själfstyrelsen har sålunda funnit sitt kraftigaste stöd hos dessa vanligen af regeringen utnämnda personer, hvilka övertagit en mängd administrativa eller domare sysslor såsom heders- och förtroende poster, men för öfrigt bibehållit sin förra oberoende ställning såsom medlemmar af landstaden eller den förmögnare borgareklassen. Den högre förvaltningen och polismyndigheten, ävensom jurisdiktionen ligger deraf icke i händerna på en aflonad tjensteman-nakår, ekonomiskt beroende af den för tiden rådande ministeren, utan qvarstår såsom förtroende uppdrag hos grefskaps ansedda män, utan att röna inflytande af de parlamentariska ministerombytena.

Det kommunala lifvet i England fördelade sig i äldre tider på grund af de förpligtelser som förefunnos för upphållandet af domstolar, polis, militär och vägabyggnad i trenne grupper: byar, härader (hundreds) och grefskaper. Efter reformationen utgör kyrkosocknen (parish) det första af de kommunala samhällena, hvilket förnämligast sammanhålls genom sin andliga medelpunkt kyrkan, samt förpligtelsen att underhålla socknens fattiga. Afgifterna för underhåll af kyrka m. m. beviljas af kommunalförsamling, fattigkattens belopp bestämmes af vissa förtroendemän under fredsdomarens kontroll. Sistnämnda skatt användes förnämligast till underhåll af fattiga, af fattig- och arbetshus samt liknande anstalter, men dermed bestridas även andra afgif-

ter för socknens gemensamma behof, såsom kostnader för polistjenstemännens embetsverksamhet, för uppgörandet af jurylistorna, civilregistret och taxeringsslängder, för vaccination m. m. Fattigskatten, som i procent af inkomst uttaxeras hos hvarje innehafvare (occupier) af jordegendom, hus, tionden, kolgrufvor, bergverk och säljbbara skogar, utgör måttstock för upptagandet af alla öfstra kommunala skatter, dock sålunda att i vissa fall alla slag af grufvor och skogar beskattas. Hvad beträffar beskattingens utsträckning förde-las densamma öfver byasamhället, sockenkommunen eller särskilda distrikt, såsom fallet är i fråga om underhållet af allmänna vägar; ofta äro flera socknar förenade till ett fattigvårdssamhälle, gemenligen derföre att de tillhörta samma stad. Men vid sidan af eller rättare öfver den primära kommunen: kyrkosocknen och stadsordning kom till stånd har en stadsfullmäktigförsamling för att besluta om kommunens ekonomiska angelägenheter, intar grefskapet i England det viktigaste rummet bland de kommunala institutionerna.

En förebild för det nygestaltade kommunala lifvet i Tyskland, utgör det engelska selfgovernment en samman-mötning af communal styrelse och inre statsförvaltning, förverkligad på alla områden inom grefskapet och dess underafdelningar, fredsdomaredistrikten. Fredsdomaren, utnämnd af regeringen bland ortens ansedda män och faktiskt qvar-stående i sitt embete för lifstid, handhar både domarebefat-tning och administration, biträdd i mindre frågor af den lo-kala juryn, i mera betydande af den s. k. stora juryn från hela grefskapet. Han är nämligen förundersökningmyndig-het för alla förbrytelser, med undantag af ovanliga dödsfall. Ringare fall afdömer han själf, svårare hänskjuter han till de resande domarenes afgörande eller till qvarthalssessionerna, hvarest de afdömas genom stor eller liten jury. I denna verksamhet är han sålunda polisdomare. Men han utgör tillika öfverinstans för den lokala kommunalförvaltningen och kontrollerar de kommunala tjenstemännens embetsutöfning. Alla i ett härad boende fredsdomare sammträda till s. k. special sessions, en medelinstans, som utnämner och bekräft-

tar lokaltjenstemännen i deras embete, ordnar vägabyggnadstvister och tilldelar utskänkningsrätt. Fyra gånger årligen sammanträda alla fredsdomare i grefskapet till så kallade qvarthalssessioner under ordförande af en genom konglig handskrifvelse dertill utsedd bland fredsdomarne. Såsom ordförande för fredsdomarnes kollegium och vanligen tillika chef för grefskapets milis, i hvilken egenskap han kallas lord lieutenant, samt polis, är nämde embetsman faktiskt grefskapets förste tjänstemän. Qvarthalssessionerna äro:

a) *appellations instans* för de enskilda fredsdomarnes och de små sessionernas utslag i brottmål;

b) *besvärsinstans* för fredsdomarnes förfoganden i andra mål; samt

c) *kretsförvaltningsmyndighet* för en mängd administrativa göromål rörande grefskapet, såsom utskrifning af county rate eller grefskaps skatten, förvaltning af och uppsikt öfver grefskapets broar, fängelser, korrektionshus och domstolslokaler, anställandet af grefskapets tjänstemän o. s. v. Beloppet af den årliga skatt hvarje kommun för dessa ändamål skall erläggas bestämmes sålunda af fredsdomarnes kollegium, men den kommunala taxeringen verkställes af uppsyningsmännen för fattigvården, under de förstnämdes kontroll.

Redan det anfördta utvisar, hvilken innerlig sammanslutning såsom administrativ enhet grefskapet utgör bland Englands själfstyrelseinstitutioner. Men äfven den ekonomiska gemenskapen mellan dess skilda kommuner framstår såsom synnerligen omfattande. County rates eller skatten från hela grefskapet upptages för följande gemensamma ändamål: byggande och underhåll af broar, underhåll af fängelser och fängar, fängars transport, korrektionshus, domstolsbyggnader, kostnader för befrande af brott (jämte tillskott af staten), uppdagande af dödsorsak vid hastiga dödefall, därvardsanstalter, kontroll öfver mått och vigt, aflöning af grefskapets sekreterare, uppbördsmän och polismanskap, samt diverse mindre ändamål. Grefskapet är sålunda ett kommunalt samhälle med gemensamma intressen och gemensam förvaltning i ordets vidsträcktaste bemärkelse.

I Belgien och Holland ordna provinsförsamlingarna större delen af de ekonomiska angelägenheter hvilka röra provinsen i dess helhet, de utgöra i vissa frågor en instans som pröfvar och afgör kommunalförsamlingarnas beslut, och det af dem valda provinsutskottet ingriper jämte de administrativa myndigheterna på ett verksamt och ofta afgörande sätt i kommunernas inre förvaltning. Man kan derföre icke heller fråneäga denna provinsorganisation karakteren af ett kommunalt samhälle, ehuru dess samlif gör sig gällande på ett inskränktare område.

Földriktigast är dock den kommunala själfstyrelsen eller det engelska selfgovernment efter det tyska rikets ombildning 1871 ordnad i Preussen. Man sökte der förverkliga den konstitutionella statens moderna rättsgrundsatser icke blott i nationalrepresentationens förhållande till regeringen, utan äfven i såväl den lägre som högre kommunen. Kommunens kompetens vidgades och på samma gång ombildades den förut bestående krets- och provinsialinstitutionen till en verlig faktor för den högre medborgerliga själfverksamheten. Sålunda gjordes icke blott handhavandet af en mängd ekonomiska och lokal-intressen samt den dermed sammanhängande beskattningen beroende af den kommunala representationen och dess valda förtroendemän, utan dessa senare fingo äfven ett bestämmande inflytande på själfva förvaltningen i dess vidsträcktaste omfattning. Valda medlemmar af kommunerna bilda jämte de af regeringenmakten tillsatta de myndigheter, hvilka handhafva polisförvaltningen i alla dess grenar, leda militäruppbådet, ordna fattig- och skolväsendet ävensom öfriga liknande angelägenheter, samt utgöra slutligen i tvänne öfver hvaradra stående instanser forum för afdömande af alla förvaltningsfrågor.

Medelpunkten för hela det kommunala samfundslivet är kretsen med dess representativa kretsförsamling (kretsdag) och det bland nämnda församlings medlemmar valda kretsutskottet, och den viktigaste funktionären i detta representativt-administrativa system är landrath, som utnämnes af konungen efter ett af kretsdagen uppgjordt förslag, uppstagande blott sådana personer som minst ett år varit bosatta

inom kretsen och minst fyra år beklädt tjenst i en provins, krets eller amt. På en gång ordförande i kretsdagen och kretsutskottet är landrath kretsen högste administrativa tjenstemän och polismyndighet; han bildar tillika tillsammans med kretsutskottet en kollegial myndighet hvilken utgör kretsområdets förvaltningsdomstol i första instans. Alla på administrativ myndighets afgörande beroende vanliga förvaltningsärenden behandlas sålunda i första hand af personer, dertill utsedde genom medborgerligt förtroende. Men även andra instansen för behandlingen af förvaltningsärenden bildas på analogt sätt, i det distriktsförvaltningsdomstolen består af fem medlemmar, bland hvilka konungen utser tvenne på lifstid och de tre öfriga väljas af provinsutskottet på tre år i sänder. Självva den administrativa förvaltningen af distrikten handhafves af ett distrikteråd, hvari konungen och inrikesministern insätta president och en medlem samt provinsutskottet fyra medlemmar. Även provinsernas angelägenheter äro ordnade efter samma system. Provinsslantdagen utgör en hvartannat år sammanträdande församling; dess viktigaste uppgift är valet af provinsutskott och vissa för provinsen nödiga tjenstemän. Provinssens förvaltning handhar en af konungen utnämnd öfverpresident såsom ordförande i provinerådet, hvartill inrikesministern utser en medlem och provinsutskottet fem andra medlemmar på sex år i sänder.

Det tyska förvaltningssystemet söker sålunda med hvarandra förbinda de bågge grundsatserna: nödvändigheten af öfverhetlig kontroll från statsmakten sida samt af tillräckligt utrymme för den medborgerliga själfverksamheten genom direkt deltagande i statsuppgifternas fyllande. En dylik kombination lägger lika litet som i England bördan af statens förkofran i händerna på en för lifstiden utsedd aflönad tjenstemannakår, med vidsträckt myndighet att på alla områden ingripa, utan söker indraga medborgarne självva och främst de mera intelligenta och förmögna klasserna i oegennytigt handhafvände af offentlig rätt. Genom det större utrymme den lemnar en betydlig mängd medlemmar i kommunens, kretsens och provinsens representantförsamlingar att omedelbart besluta i dessa samhällens viktiga angelägenheter samt

de på bestämd tid valda utskottsmedlemmarnes embetsverksamhet förbindar sålunda den tyska organisationen, i ännu högre grad än den engelska, samhällsutvecklingen omedelbart med befolkningens egen och återverkar derigenom äfven på nationalandan. Tysklands föregående historia har så gestaltat förhållandena, att detta samhällsarbete försiggår i flera öfver hvarandra stående kommunala samhällen: stads- och landskommunerna, kretsen och provinsen, hvaraf kretsen hos sig koncentrerat det väsentligaste af de kommunala uppgifterna, då de primära kommunerna till följd af sin ringa omfattning och hvad landsbygden beträffar äfven ringa folkmängd i allmänhet icke förmått höja sig öfver de närmast liggande lokala intressenes standpunkt. Att provinsen såsom kommun icke kunnat framkalla någon lifligare gemensam verksamhet har sin naturliga förklaringsgrund deri, att dess intressen sammanlöpa i afgörandet af vissa allmännare frågor, ävensom bildandet af centrala organ för förvaltning och jurisdiktion, hvilka, om de en gång rätt ordnats i överensstämmelse med bestående förhållandens kraf, till följd af dessas större omfattning och vanligen mera stabila natur äfven under längre tid kunna fortbestå oförändrade.

„Kretsen skall förvalta sig själf“⁴, är den sats hvarmed man sökt känneteckna den tyska kretsförfatningen, och denna förvaltning utövas inom följande områden af kommunal verksamhet i högre mening: polisförvaltning, upprättande af jurymänslistor, beifrande af lagöfverträdelser, militäruppbåd, undervisningsväsende, fattigvård, vägförvaltning, sundhetsvård, upprätthållande af särskilda för kretsen behöfliga inrätningar, beskattnings, samt utöfvande af domaremakt i förvaltningssärenden genom kretsmyndigheterna. Utrymmet förbjuder oss att här närmare undersöka, på hvad sätt den kommunala själfverksamheten gör sig gällande inom alla dessa områden, det är nog att erinra derom, att den verksamhet som förut direkte utövats af statstjenstemän, såsom förhållandet ännu är i de flesta länder, i Tyskland numera är lagd i händerna på kretsens förtroendemän.

Vill man nu i vårt land skapa ett organ för den högre medborgerliga själfstyrelsen, ett verkligt samhälle med de

funktioner som känneteckna ett sådant, så bör dennas kompetens sträcka sig ej blott till „gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter“, d. ä. till afgörande af vissa ekonomiska frågor hvilka ej tillhörde annan embetsmyndighet, utan även såsom i England och Tyskland till polismakt och administrativ förvaltning. Utvecklingen af en själfstyrelse i denna mening vore i själfva verket blott en återgång till det administrativa system, som fordom varit rådande i de skandinaviska, på samma sätt som i alla germaniska länder. Redan de äldsta underrättelser vi äga angående germanernas forna rättstillsänd utvisa, att de i militäriskt, administrativt och juridicelt hänseende voro indelade efter hundraden, en fördelning som fortlefver både i de engelska hundreds och det från Skandinavien äfven till oss öfverflyttade hundari, häradet. Detta *härad* var i Sverige den äldsta samhällsförening; det styrdes af en *häradshöfding* eller *domare*, utnämnd af konungen bland trenne i häradet bosatte män, hvilka dertill uppförts på förslag af en tolfmannanämnd. Häradsförbundets ändamål var i första rummet att bevara fred inom sitt område, det ägde derföre äfven rätt att vidtaga åtgärder för upprätthållandet af densamma, hvaraf följde polismyndighet i vidsträcktaste omfattning, rättighet att gripa och fängsla förbrytare, samt åklagare- och domsrätt öfver sina medlemmar. Denna utöfades på häradets allmänna ting, der en nämnd utsade hvad sant var och domaren hvad lag stadgade, på samma sätt som ända till närvarande tid jury och domare i England. Domaren eller häradets höfding var ordförande på dess ting i alla tressanden som der förekommo, tillsammans med nämnden ordnade han och förvaltade häradets alla angelägenheter¹⁾.

Afser man nuvarande förhållanden i vårt land, så finner man att flera af de befogenheter, hvilka dels på grund af nyare lagstiftning, dels äfven af älder åro öfverlennade åt den primära kommunen, annorstadies tillkomma krets- eller grefskapsförbundet. Folkskoleväsendet; helsovår-

¹⁾ jfr härom J. J. Nordström, Svenska samhälls förfatningens historia I, 12 ff., 72 och II, 386.

den i hela dess omfattning, hvartill äfven hör anställandet af vaccinatör och barnmorskor, vård om sinnessjuka, samt blinda och döfva utan skötsel; ordnandet af fattigvården; byggandet och underhållet af sockenväg, sockenstuga, fattig- och arbetshus samt andra kommunala bygnader; inrättandet af länemagasiner; åtgärder för rosfjurs utödande samt uppsigt öfver fiskerier, jagt och djurfångst, med flera dylika angelägenheter äro alla hos oss föremål för den lägre kommunens verksamhet. Själfallet är härför forbunden rättighet att för kommunens gemensamma ändamål uttaxera och uppberga nödiga medel samt genom valda förtroendemän embesörja skötseln af dessa angelägenheter. Enligt gällande lag äro vissa andra åligganden åhvällda tingslaget. Härad utgör väl i regeln gemensamt skjutslag på landet, deremot fördelas vägabyggnadeskyldigheten efter tingslag, hvilket äfven skall bygga och underhålla tingshus och fängelse, likaså nödiga hus för gästgifveri & kronojord, ävensom å frälse och skattejord, derest jordägaren icke vill upplåta sådana; tingslaget bildar äfven brandstödförening för de till detsamma hörande hemmans åbygnader. Häradehöfding och nämnd utöfva ännu en i Jorda och Bygninga Balken af 1734 års lag närmare bestämd uppsigts och afgörande myndighet i dessa och en mängd andra frågor.

Ingen har hittills föreslagit, att någon del af den kompetens som tillhör kommun eller tingelag blefve öfverflyttad på ett högre kommunalt samfund. Då man tänkt sig en länsrepresentation, har såsom dess viktigaste befogenhet föreslagits afgöranderätt i åskilliga frågor hvilka hittils berott på guvernörsembetes beslut; först i andra rummet kan man ställa rättigheten att vidtaga vissa åtgärder, företaga allmänna arbeten eller åstadkomma nya inrättningar för länets gemeneamma behof. Redan den ekonomiska gemenskap, som närmare förbinder medlemmarna af ett kommunalt samfund med hvarandra, saknas sälunda i hufvudsak för så vidsträckta områden som länen i vårt land:

Till samma slutsats ledes man i fråga om den allmänna förvaltningen. Skulle en ny kommun bildas för länet med organer för länets själfförvaltning, så blefve en enda cen-

tralmyndighet genast otillräcklig för fyllandet af denna uppgift. Våra länestyrelser äro redan nu så öfverhopade med förvaltningsålligganden att de med största svårighet förmå utföra deeamma. För att afhjälpa det onda har tidtals förslag framstälts om länens delning, en åtgärd som dock endast i så fall blefve af genomgripande betydelse, att länen kunde fördubblas eller såsom amten i Norge uppinge ända till tjugu. De med en dylik förändring förbundna stora kostnader göra likvälf denna utväg för lång tid framåt omöjlig, hvarföre en decentralisation i annan riktning blir nödvändig. En länsrepresentation; med ett förvaltande utskott vid sin sida kan väl öfvertaga någon del af den beslutande myndighet som nu tillkommer guvernören, samt äfvenledes förvalta några nyttillkomna inrättningar såsom sjukhus m. m., men en väsentlig delning af länestyrelsens kontrollerande och exekutiva myndighet kan väl knappast komma i fråga, alldenstund sålunda ett dubbelt förvaltnings-system uppkomme, hvilket i längden blefve ohållbart.

Skall själfstyrelse införas äfven i länet såsom kommun, så kan denna förverkligas genom val af en del tjenstemän, hvilka till sammans med den af styrelsen utnämde guvernören eller landshöfdingen representera den högre förvaltningen, samt genom valda representantförsamlingar hvilka för längre tidsperioder ordna de foga talrika angelägenheter som röra länet i dess helhet. Bildas åter högre kommuner af mindre omfang, så kunna dessa ej blott öfvertaga ledningen af de hushållningsangelägenheter, hvilka ännu tillhörta häradet och tingslaget samt lätteligen utvidga kretsen af desamma, utan äfven på grundvalen af själfförvaltning genomföra den decentralisation af statsförvaltning och polismyndighet, hvilken ofta framhållits såsom synnerligen behöflig. I sådan händelse vore äfven den på grund af länens i Finland stora utsträckning framkallade långsamheten i administrativa ärendens handläggning och slutförande till väsentlig grad förebygd.

Då vi längre fram återkomma till gestaltningen af den högre kommunens representation och myndigheter, kan det anförla i detta sammanhang vara tillräckligt såsom belysning af frågan om den högre kommunens uppgift. Vi öfvergå

derföre till en betraktelse af den högre kommunens areala utsträckning i andra länder och det inflytande en större eller mindre jordvidd i detta hänseende skulle utöfva hos oss.

3.

**Den högre kommunens omfattning i andra länder;
jämförelse med förhållandena i Finland.**

Såsom bekant är länens ytvärd i Finland hvad de flesta af dem beträffar så vidsträckt, att derigenom betydande afvikselser uppkomma såväl i naturförhållanden som befolkningens förmögenhetsvilkor och bildningsgrad. En undersökning af kommunernas relativa välmåga och deras innevånares andliga utveckling skulle, äfven om den vore möjlig, här leda till altför stor vidlyftighet. Men då frågan är, huru stor stor omfattning den högre kommunen bör äga i Finland, för att utgöra lämpligaste område för själfförvaltning och gemensam hushållning, torde svaret härpå i främsta rummet bero af det administrativa områdets areal och folkmängd. Utgående från bestående förhållanden i eget land, intaga vi derföre här en öfversigt öfver län, härader och städer jämte uppgift på dessas areal och folkmängd, hvarefter för jämförelses skull följa enahanda uppgifter öfver den administrativa indelningen i andra länder.

Län, häradet och städer i Finland.

	Antal kom- muner.	Areal qv. kilom.	Folkmängd enligt 1881 års mantals- längd.	Suome folkmängd.
<i>1. Nylands län.</i>				
Helsingfors			37,323	
Borgå			3,846	
Lovisa			2,131	
Ekenäs			1,823	
Hangö			808	45,931
Raseborgs vestra härad . . .	11	1,845	24,108	
östra ", "	8	2,637	32,046	
Helsinge	10	2,363	47,632	
Perno	11	4,018	46,163	149,949
	40	11,862		195,880
<i>2. Åbo och Björneborgs län.</i>				
Åbo			20,641	
Nådendal			566	
Mariehamn			423	
Nystad			3,208	
Raumo			3,147	
Björneborg			7,738	
Ikalis			172	35,895
Ålands härad	15	1,409	19,892	
Wehmo ", "	10	1,734	25,280	
Wirmo ", "	10	1,256	18,695	
Piikkis ", "	8	1,021	18,707	
Halikko ", "	14	2,633	36,618	
Ulfshy ", "	17	4,366	54,349	
Ikalis ", "	8	2,782	35,815	
Tyrvis ", "	8	2,038	25,342	
Loimijoki ", "	11	3,193	42,272	
Masku ", "	15	2,288	29,599	306,569
	116	24,719		342,464
<i>3. Tavastehus län.</i>				
Tavastehus			3,921	
Tammerfors			13,430	
Lahtis köping			201	17,552

	Antal kom- muner.	Areal qv. kilom.	Folkmängd enligt 1881 års manta- längd.	Sums folkmängd.
Ruovesi härad	4	3,500	22,335	
Birkkala , , , ,	9	2,825	29,296	
Tammela , , , ,	11	3,706	43,911	
Hauho , , , ,	10	3,447	34,045	
Jämsä , , , ,	8	4,862	38,169	
Hollola , , , ,	7	3,487	36,509	204,265.
	49	21,827		221,817
4. Wiborgs län.				
Wiborg			11,872	
Fredrikshamn			2,926	
Kotka			1,057	
Willmanstrand			1,455	
Kexholm			1,374	
Sordavala			978	19,698
Stranda härad	7	3,028	42,064	
Kymmenे , , , ,	8	3,651	40,666	
Lappvesi , , , ,	7	4,913	35,117	
Jääskis , , , ,	6	4,216	31,438	
Äyräpää , , , ,	5	2,897	31,591	
Kexholm , , , ,	6	2,915	28,289	
Kronoborg , , , ,	3	2,377	27,530	
Sordavala , , , ,	4	2,604	21,769	
Salmis , , , ,	5	9,230	26,139	284,603
	51	35,831		304,301
5. S:t Michels län.				
S:t Michel			1,532	
Heinola			1,172	
Nyslott			1,229	3,931
Heinola härad	7	5,283	43,710	
S:t Michel , , , ,	5	4,153	35,129	
Jokkas , , , ,	7	5,925	41,086	
Rantaasalmi , , , ,	7	7,503	44,031	163,956
	26	22,879		167,889
6. Kuopio län.				
Kuopio			6,864	
Joensuu			1,660	

	Antal kom- muner.	Areal qv. kilom.	Folkmängd enligt 1880 års manta- längd.	Summa folkmängd.
Idensalmi köping			766	9,290
Pielisjärvi härad	4	9,891	29,669	
IImomants "	5	8,602	33,673	
Libelits "	9	7,277	49,489	
Idensalmi "	5	7,427	44,846	
Kuopio "	5	6,434	46,510	
Rautalampi "	5	5,097	40,730	244,917
	33	44,728		254,207
<i>7. Wasa län.</i>				
Nikolaistad (Wasa)			6,043	
Nykarleby			1,073	
Jakobstad			2,034	
Gamlakarleby			1,798	
Kaskö			729	
Kristinestad			2,658	
Jyväskylä			2,107	16,492
IImola härad	14	6,813	80,246	
Korsholms "	13	3,535	55,429	
Lappo "	11	3,568	49,026	
Pedersöre "	19	6,990	49,337	
Kuortane "	15	9,598	55,794	
Laukas "	10	11,108	54,977	344,809
	82	41,602		361,301
<i>8. Uledborgs län.*)</i>				
Uleåborg			8,987	
Brahestad			3,553	
Torneå			938	
Kajana			782	
Kemi			342	14,602
Uleå härad	17	31,146	48,333	
Salo "	16	6,531	41,726	
Haapajärvi "	9	7,306	29,839	
Kajana "	9	24,445	34,588	
Kemi "	11	39,326	30,786	
Lappmarkens	6	57,905	7,602	192,874
	68	166,658		207,476

*) Folkmängden enligt 1880 års uppgifter.

Enligt *Sverges officiela statistik* hade år 1880 dess 24 län följande areal i kvadrat kilometer vatten och land till-sammantagna, äfvensom befolkning:

Sverige.

Län:	□ kilom.	Folkmängd 1880	Medeltal kilom. på hvarie kvadrat.	tingslag	fögderi
Stockholms stad	33	168,775	—	—	—
län	7,756	147,021	408	1,282	
Upsala	5,316	111,019	312	1,063	
Södermanland	6,813	147,186	681	1,703	
Östergötland	11,034	267,133	549	1,373	
Jönköping	11,562	196,271	1,281	1,927	
Kronoberg	9,949	169,736	1,658	1,989	
Kalmar	11,493	245,105	1,149	1,642	
Gotland	3,116	54,668	1,557	1,557	
Blekinge	3,015	137,477	753	1,507	
Kristianstad	6,493	230,619	721	1,623	
Malmöhus	4,784	349,310	478	797	
Halland	4,919	135,299	615	1,229	
Göteborgs o. Bohus	5,057	261,114	361	1,011	
Elfsborg	12,815	288,947	712	2,135	
Skaraborg	8,564	257,942	475	1,223	
Wermaland	19,025	268,417	1,188	3,070	
Örebro	9,072	182,263	607	2,529	
Westmanland	6,794	128,491	522	1,358	
Kopparberg	29,578	190,133	1,286	4,225	
Gefleborg	19,214	178,728	1,284	4,818	
Westernorrland	24,655	169,195	1,451	6,070	
Jämtland	50,771	83,623	3,385	16,914	
Westerbotten	56,828	106,435	4,735	18,942	
Norrbotten	105,053	90,761	7,503	26,210	
Venern, Vettern, ...	9,109	—	—	—	
Mälaren, Hjelmaren }					
		442,818	4,565,668		

Af de svenska länen äro sålunda 6 till yttnehålllet mindre än halfva Nylands län, 10 äro mindre och 1 blott obetydligt större än detsamma, medan 3 län ungefärligen

motstående Åbo, Tavastehus och S:t Michels län. Med andra ord, mer än två tredjedelar af de svenska länen äro till utsträckning dels mindre, dels lika stora som det minsta i Finland. Att några af de nordligaste länen i Sverige äro allt-för vidsträckta är en olägenhet, hvars mångfaldiga svårigheter i administrativt hänseende äro lika känbara i Sverige som de göra sig gällande i Uleåborgs län hos oss.

Konungariket Norge, som till ytinnehåll är betydligt mindre än Finland, är likväl fördeladt i 20 amt, hvaraf åtskilliga med jämförelsevis ringa omfang; samtliga amt underafdelas i 56 fogderier. Härvid är dock att märka, det befolkningen öfverhufvud koncentrerat sig kring floder, sjöar och fjordar, så att 79 % af densamma bebor en areal af endast 64,970 kvadrat kilometer. D. v. s. ungefär åttationdedelar af landets hela folkmängd upptar en areal, motsvarande sammanlagda utsträckningen af Åbo och Björneborgs samt Vasa län.

Norge.

1. Smålenenes amt.

		□ kilom.	inv. 1875.
fogderier:	Idde och Marker . . .	1,591	23,804
	Moss och Tune . . .	1,066	30,181
	Rakkestad, Heggen och		
	Fröland	<u>1,516</u>	<u>26,032</u>
		4,173	80,007

2. Akershus amt.

fogderier:	Aker och Follo' . . .	1,315	34,197
	Nedre Romerike . . .	1,929	28,848
	Övre Romerike . . .	<u>1,923</u>	<u>31,444</u>
		5,167	94,489

3. Kristiania kemmdn o. amt . . . . .

16

94,869

4. Buskeruds amt.

fogderi:	Hallingdal	5,519	14,287
	Ringerike	1,680	13,218
	Numedal och Sandsvær . .	4,501	12,421
	Buskerud	<u>2,834</u>	<u>38,111</u>
		14,534	78,037

5. *Jarlsberg och Laurviks amt.*

<i>Jarlsberg</i>	1,327	42,046
<i>Laurvik</i>	922	20,799
	<u>2,249</u>	<u>62,845</u>

6. *Hedemarkens amt.*

	□ kilom.	inv. 1875.
<i>Vinger och Odalen</i>	2,075	23,078
<i>Solør</i>	2,897	22,016
<i>Søndre Østerdalens</i>	7,201	18,659
<i>Nordre Østerdalens</i>	11,265	14,658
<i>Hedemarken</i>	2,600	38,720
	<u>26,038</u>	<u>115,131</u>

7. *Kristians amt.*

<i>Toten</i>	1,416	22,870
<i>Søndre Gudbrandsdalen</i> . .	4,433	23,835
<i>Nordre Gudbrandsdalen</i> . .	11,015	23,541
<i>Hadeland och Land</i> . . .	2,866	24,150
<i>Valdres</i>	5,312	18,816
	<u>25,042</u>	<u>113,212</u>

8. *Bratsberg amt.*

<i>Bamble</i>	2,383	21,785
<i>Nedre Telemarken</i>	1,777	19,443
<i>Øvre Telemarken</i>	10,617	24,696
	<u>14,777</u>	<u>65,924</u>

9. *Nedenaes amt.*

<i>Nedenaes</i>	3,939	51,558
<i>Sætersdalen</i>	5,237	8,666
	<u>9,176</u>	<u>65,224</u>

10. *Lister rch Mandals amt.*

<i>Mandal</i>	3,086	29,786
<i>Lister</i>	4,141	28,042
	<u>7,227</u>	<u>57,828</u>

11. *Stavanger amt.*

<i>Jaederen o. Dalerne</i>	2,983	33,293
<i>Ryfylke</i>	5,991	46,888
	<u>8,974</u>	<u>80,181</u>

12. *Søndre Bergenhus amt.*

<i>Søndhordland</i>	3,076	32,997
<i>Hardanger o. Voss</i>	8,051	24,366
<i>Nordhordland</i>	3,996	57,197
	<u>15,023</u>	<u>114,560</u>

		□ kilom	inv. 1875.
13.	<i>Bergen kommun o. amt</i>	36	38,573
14.	<i>Nordre Bergenshus amt.</i>		
	Sogn F.	9,938	35,446
	Sønd o. Nordfjord	8,305	50,259
		18,243	85,705
15.	<i>Romsdals amt.</i>		
	Søndmøre	5,102	39,117
	Romsdal	3,432	25,811
	Nordmøre	6,073	36,766
		14,607	101,694
16.	<i>Søndre Trondhjems amt.</i>		
	Orkedal	4,223	17,039
	Guldal	5,262	19,445
	Strinden o. Selbu	3,508	22,700
	Fosen	5,320	35,468
		18,813	94,652
17.	<i>Nordre Trondhjems amt.</i>		
	Stjør- o. Vaerdalen	4,516	31,881
	Jnderøsen	8,484	24,131
	Namdalens	9,758	22,348
		22,758	78,360
18.	<i>Nordland.</i>		
	Søndre Helgeland	10,729	25,998
	Nordre „	7,386	19,105
	Salten	15,998	30,391
	Lofoten o. Vesterålen	3,852	26,364
		37,965	101,858
19.	<i>Tromsø amt.</i>		
	Senjen o. Tromsø	26,294	48,618
20.	<i>Finmarken.</i>		
	Alten	12,872	6,116
	Hammefest	8,777	4,763
	Tanen	17,451	4,567
	Vardø	2,258	741
	Varanger	6,021	4,465
		47,379	20,649

Konungariket *Danmark* har en ytvärd som är mindre än *Vasa läns*, men är i administrativt hänseende indeladt i 19 amt, hvilka derigenom till sitt omfång komma att motsvara häraderna i *Åbo*, *Nylands* och *Tavastehus* län, eller i allmänhet de minsta häraden vårt land äger.

Danmark.

Amt.	□ kilometer.	Folkmängd år 1880
Sorø	1,474	87,509
Praestø	1,671	101,169
Bornholm	585	35,364
Maribo	1,680	97,007
Odense	1,771	128,877
Svendborg	1,642	117,577
Hjørring	2,818	100,548
Thisted	1,687	64,007
Aalborg	2,898	96,204
Viborg	3,035	93,369
Randers	2,435	104,321
Aarhus	2,479	140,886
Vejle	2,338	108,513
Ringkjøbing	4,529	87,406
Ribe	3,044	73,257
Kjøbenhavn stad	20	234,850
„ amt	1,213	121,488
Fredriksborg	1,354	83,347
Holbaek	1,625	93,340
19. Faersø	1,333	11,220
	39,627	1,980,259

I *Preussen* äro provinserna ungefärligen af samma utsträckning som våra medelstora län. Provinstitutionen har dock för förvaltning och representation flera mellanlänkar mellan sig och kommunen, nämligen regierungsbezirk, krets och amt, hvaraf provinsen och kretsen bilda representativa församlingar. Betecknande för provinsen är, att provinslanddagen sammanträder endast hvartannat år och har mycket få uppgifter att lösa. Medelpunkten för den medborgerliga

självstyrelsen i Preussen är deremot kretsen med dess representativa kretsförsamling och förvaltande kretsutskott. Hvad de preussiska kretsarnes utsträckning beträffar, så visar det sig att desamma i olika delar af landet, både i de tätast och glesast befolkade trakterna, vanligen motsvara våra minsta kommuner, i Nordpreussen våra härader, medan folkmängden med få undantag vexlar på samma sätt som de finska häradernas befolkning.

Då en statistisk öfversigt öfver hela konungariket icke är nödig, följa här uppgifter för de sex provinser, i hvilka de nya kommunalförfattningarna äro fullständigt genomförda, äfvensom detaljuppgifter rörande kretsarna i några regeringsdistrikt.

Preussen.

Provins Preussen.

		qkm.	folkmängd 1 dec. 1880.	antal kretsar.
Ostpreussen	Regier. bez. Königsberg	21,107	1,155,545	20
	„ „ Gumbinnen	15,870	778,391	16
Westpreussen	„ „ Danzig . .	7,955	569,181	9
	„ „ Marienwerder	17,547	836,717	14
		62,457	3,339,834	59

Provins Brandenburg.

Huvudstaden Berlin	59	—	—
Reg. bez. Potsdam.	20,642	1,161,332	15
„ Frankfurt	19,195	1,105,493	18
	39,896	2,266,825	33

Provins Pommern.

Reg. bez. Stettin	12,073	737,789	13
„ Köslin	14,024	586,115	12
„ Stralsund	4,009	216,130	5
	30,119	1,540,034	30

Provins Posen.

Reg. bez. Posen	17,506	1,095,873	18
„ Bromberg	11,447	607,524	10
	28,951	1,703,397	28

Provins Schlesien.

Reg. bez. Breslau	13,476	1,544,292	24
" Liegnitz	13,602	1,022,337	21
" Oppeln	13,212	1,441,296	19
	40,289	4,007,925	64

Provins Sachsen.

Reg. bez. Magdeburg	11,507	937,305	15
" Merseburg	10,206	971,098	17
" Erfurt , ...	3,530	403,604	10
	25,240	2,312,007	42

Kretsar i konungariket Preussen.

Provins Preussen. Reg. Bez. Königs- berg. kreis.	□ Kilometer.	Kommuner.			Befolking 1880.
		stads	lands	guta bezir- ke	
1. Memel	840,8	1	27	46	60,012
2. Fischhausen . . .	1,061,3	2	185	145	50,960
3. Königsberg stadt	20,4	1	—6	—	140,896
4. Königsberg . . .	1,052,8	—	136	159	52,891
5. Labiau	1,063,4	1	175	79	52,844
6. Wehlau	1,061,3	3	139	116	49,811
7. Gerdauen	846,9	2	90	69	37,098
8. Rastenburg . . .	874,8	3	72	91	43,647
9. Friedland	881,1	4	81	94	46,582
10. Preuss. Eylau . .	1,231,9	3	122	122	56,295
11. Heiligenbeil . . .	905,8	2	111	107	46,475
12. Braunsberg . . .	945,8	4	116	53	54,302
13. Heilsberg	1,095,4	2	114	32	55,708
14. Röslau	851,9	4	85	39	50,433
15. Allenstein	1,355,3	2	129	78	62,288
16. Orteburg	1,707,9	3	161	41	67,112
17. Neidenburg	1,632,6	2	156	69	56,787
18. Osterode	1,551,1	4	182	92	67,181
19. Mohrungen	1,265,1	3	109	91	56,244
20. Pr. Holland	859,5	2	93	86	45,124
	21,106	48	2,523	1,609	

	□ kilometer.	Kommuner.			Befolknig 1880.		
		stads	lands	guts bezir- ke			
Reg. Bez. Gumbinnen.							
kreis.							
1. Heydekrug	801,7	—	191	24	42,232		
2. Niederung	893,5	—	336	43	55,249		
3. Tilsit	818,3	1	220	34	68,449		
4. Ragnit	1,228,8	1	321	52	54,347		
5. Pillkallen	1,044,8	2	247	51	45,940		
6. Stallupönen	703,0	1	214	36	46,026		
7. Gumbinnen	727,6	1	178	44	47,352		
8. Insterburg	1,200,	1	243	84	71,419		
9. Darkehmen	763,8	1	154	87	36,310		
10. Angerburg	921,0	1	70	56	38,149		
11. Goldap	982,	1	181	33	44,301		
12. Oletzko	853,1	1	102	29	40,471		
13. Lyk	1,127,5	1	177	36	51,011		
14. Lötzen	895,2	2	86	31	41,197		
15. Sensburg	1,231,1	2	118	73	48,456		
16. Johannisburg	1,676,8	3	178	60	46,899		
	15,868,7	19	3,016	773			
<i>Provins Pommern.</i>							
R. B. Köslin.							
1. Schivelbein	502,3	1	45	38	20,008		
2. Dramburg	1,187,1	3	56	51	37,164		
3. Neustettin	2,006,8	4	121	126	77,926		
4. Belgard	1,125,9	2	73	95	47,861		
5. Kolberg-Köslin	930,	2	76	65	51,730		
6. Köslin	747,7	1	81	62	45,950		
7. Bublitz	705,4	1	38	51	21,890		
8. Schlawe	1,677,3	4	138	100	78,267		
9. Rummelsburg	1,090,4	1	57	75	34,731		
10. Stolp	2,229,5	1	170	177	100,293		
11. Lauenburg	1,228,1	2	70	110	44,521		
12. Bülow	608,7	1	39	25	24,913		
	14,039,8	23	964	975			

Provins Schlesien.	Reg. Bez. Breslau.	Kreis.	kmometer.	Kommuner.			Befolking 1880.
				stads	lands	guta bezir- ke	
1. Namslau	583,8	2	73	53	36,616		
2. Poln. Wartenberg	812,3	3	118	57	51,351		
3. Oels	898,8	4	127	109	67,798		
4. Trebnitz	820,1	2	164	117	52,423		
5. Militsch	931,2	4	137	91	54,727		
6. Guhrau	679,2	3	107	93	36,665		
7. Steinau	418,7	3	59	52	24,693		
8. Wohlau	805,	4	138	112	48,446		
9. Neumarkt	712,3	2	122	96	57,557		
10. Breslau, stadtkr.	30,2	1	—	—	272,390		
11. Breslau	750,8	—	191	115	78,982		
12. Ohlau	616,1	2	104	38	57,107		
13. Brieg	603,5	2	66	25	59,355		
14. Strehlen	344,1	1	83	53	36,584		
15. Nimptsch	378,9	1	88	75	31,474		
16. Münsterberg	343,5	1	70	40	33,455		
17. Frankenstein	479,1	4	64	27	50,642		
18. Reichenbach	361,9	1	60	41	68,889		
19. Schweidnitz	592,	3	113	69	92,076		
20. Striegan	299,3	1	63	46	38,858		
21. Waldenburg	377,6	3	74	16	111,548		
22. Glatz	528,	3	82	44	64,742		
23. Neurode	316,9	2	37	23	51,334		
24. Habelschwerdt	790,8	4	95	23	62,343		
			13,475,2	56	2,235	1,395	
Provins Rheinland.							
R. B. Koblenz.							
1. Koblenz	273,9	4	37	—	83,086		
13. Meisenheim	172,4	1	24	—	13,786		
			6,197,5	27	1,017	2	
R. B. Düsseldorf.							
1. Kleve	508,1	2	45	—	50,464		

kreis.	Kilometer.	Kommuner.			Befolknig 1880.
		stads	lands	guta bezir- ke	
2. Rees	523,8	4	40	—	64,087
3. Krefeld, stadtkr.	185,9	1	—	—	73,866
4. Krefeld	—	1	17	—	31,739
5. Duisburg, stadt.	—	1	—	—	41,239
6. Mülheim a. d. Ruhe	468,7	3	33	—	132,652
7. Essen, stadt . . .	198,3	1	—	—	56,957
8. Essen	—	3	30	—	117,951
9. Mörs	564,7	4	57	—	63,554
10. Geldern	543,1	1	27	—	52,956
11. Kempen	395,7	4	23	—	90,523
12. Düsseldorf, stadt.	48,6	1	—	—	95,459
13. Düsseldorf	362,	5	28	—	52,846
14. Elberfeld, stadt..	28,4	1	—	—	93,503
15. Barmen, stadt. .	21,7	1	—	—	95,861
16. Mettmann	250,4	5	8	—	63,820
17. Lennep	303,2	7	7	—	94,409
18. Solingen	293,5	11	11	—	107,297
19. Neuss	293,5	1	20	—	48,667
20. Grevenbroich . . .	237,	2	24	—	40,619
21. Gladbach	239,	5	11	—	123,507
	5,467,0	64	381	—	
<i>Hohenzollern.</i>					
R. B. Sigmaringen.					
oberamt.					
1. Sigmaringen	441,7	1	56	—	21,482
2. Gammertingen . . .	328,7	4	19	—	13,624
3. Hechingen	235,7	1	26	—	20,520
4. Haigerloch	135,8	1	19	—	11,953
	1,142,0	7	120	—	

I England utgör grefskapet medelpunkten för den inre självstyrelsen. England och Wales, hvilkas yttinnehåll uppgår till 151,082 kvadrat kilometer, bildar tillsammans 52 grefskap. Deraf omfatta de engelska grefskapen i medeltal 3,304 kvadrat kilometer med en befolkning af ungefär en

half miljon, medan grefskapen i Wales hafva i medeltal endast 1,652 qv. kilometer och 90,000 invånare. Det minsta engelska grefskapet Rutland har 385 qv. kilometers area och 22,000 invånare, under det Lincoln har 7,270 qv. kilom. med 412,000 inv. Af grefskapen i Wales är Flint det minsta: 770 qv. kilom. med 69,000 invånare, och Carmarthen det största: 2,478 qv. kilom. med 111,000 invånare. De engelska grefskapens medeltal motsvarar således Loimijoki, Hollola eller Kymmene härad, de i Wales äro något större än Ålands; man bör dock ihågkomma, att denna landskapsinstitutio i England varit rådande under århundraden, äfven då folkmängden var betydligt mindre.

Belgien med $5\frac{1}{2}$ miljoner och *Holland* med 4 miljoner innehavnare äro hvardera mindre än Viborgs län; dock är det förra indeladt i 9 provinser eller lika många som Viborgs läns härader, det senare i 11 provinser. Bägge dessa länders ringa territoriala utsträckning är tillräcklig förklaring, hvarfore intet kommunalt samhälle bildats mellan provinsen och kommunen. Tager man slutligen *Schweitz* i betraktande, så är dess befolkning 2,850,000 fördelad på ett område mindre än Vasa län; men hela republiken sönderfaller i 22 inom sig temmeligen oberoende kantoner, hvaraf de minsta hafva blott 12,000 innehavnare. Den själfständighet hvar och en af dessa små stater inom edsförbundet åtnjutit har säkert utgjort icke den minst viktiga faktorn i *Schweitz* rika utvecklingshistoria.

4.

Slutsatser.

Här ofvan gjorda sammanställning angående den administrativa och kommunala indelningen i andra länder utvisar, att den högre kommunen eller det samhälle, inom hvilket själfstyrelse och förvaltning af mera omfattande art gör sig gällande, öfverhufvud sammanfaller med områden af jämförelsevis måttlig utsträckning, ofta motsvarande häraderna i Finland. Om det äfven måste medges, att folktätheten an-

norstädes mången gång kunnat bidraga till respektive landområdens fördelning i talrikare administrativa enheter, så är dock å andra sidan klart, att de huvudsakligaste angelägenheterna af gemensam art för ett samhälle öfver kommunen hänsöra sig till och äro beroende af lokala förhållanden, och detta främst hvad ekonomiska frågor beträffar.

Afses närmast våra förhållanden, så inses lätt, att en gemensam representantförsamling t. ex. för hela Åbo län vore för vidsträckt för handläggningen af kommunala angelägenheter. I en sådan gemensam församling kunde fullmäktige från Åland lika litet med sakkännedom yttra sig angående reglering af flötlederna i Kumo elfs vattendrag eller om klassificering af vägarna i Tyrvis, som Ikalis-boarne kunna äga något omdöme rörande åtgärder för befordrandet af Åbo läns kustfart. På samma sätt är det nära nog omöjligt för en representant från Kymmenे eller Nykyrka att i detalj uttala sig angående torrläggnings och bevattningsfrågor i socknarna norr om Ladoga. En ytterligare svårighet uppstår deraf, att de intressen, hvilka genom en länsrepresentation borde till godt ses, ofta äro hvarandra fullkomligt motsatta inom enskilda delar af så stora områden som våra län, bland hvilka t. ex. Vasa och Kuopio län hvart för sig äro större än hela Danmark eller Schweitz, under det enskilda härader af de nordliga länen uppväga länen i södra Finland. Så har Laukas härad i Vasa län ensamt nästan samma utsträckning som Nyland; i Uleåborgs län är Kemi härad större och Uleå härad nästan lika stort som Viborgs län, medan Kajana härad motsvarar Åbo och Björneborgs län. Under dylika förhållanden skulle en gemensam skattläggning för åstadkommande af ett sjukhus i Laukas eller afloande af läkare i Keuru hafva lika liten utsigt att hellas med godkännande af Lappfjärds och Nykarleby kommuner, som beviljandet af bidrag från Saarijärvi till en industrikskola i Jakobstad eller anslag från Ekenäs för utförande af järnvägen Lovisa—Kouvola. Än svårare blefve det att förena de ekonomiska intresena inom Uleåborgs län till öfverensstämmelse med hvarandra.

Med fullt skäl yttrar sig derföre länestyrelsen i Vasa i

sitt utlåtande öfver 1881 års komitébetänkande angående länsting, att gemensamma intressen finns inom skilda delar af t. ex. Vasa län, hvilka stå i strid med önskningarna från andra trakter af länet. Så vore befolkningens i Laukas härad behof och önskningar vida skilda från dem som hysas vid Bottniska viken, kustbefolkningens helt andra än sträfvandena hos de spanmål produceerande orterna i Lappo och Ilmola härad. Öfverhufvud stode befolkningen på olika utvecklingsgrad i bildning, jordbruk och handelöjd, hvarföre landet i främsta rummet vore i behof af en utvecklad lokal representation.

De olägenheter, som härflyta ur ett alt för stort områdes sammanslutande till den närmast öfver kommunen stående samsundsföringen, torde mången vara böjd att anse såsom följd af den ringa folktäheten i Finland och nödvändigheten att sammansluta större grupper af befolkningen, helst en mängd gemensamma intressen, såsom inrättande af sjuk- och arbetshus, anställande af läkare, inrättande af högre undervisningsanstalt m. m. förutsätta och äro ekonomiskt beroende af ett betydligare invånareantal. Hvad Sverige beträffar hafva i självfa verket länen derstädes en betydande folkmängd, vexlande mellan 55—350 tusen, hvarigenom medeltalet uppgår till nära 200,000. I Norge deremot understiger invåntalet i mer än hälften af amterna 100,000 och vexlar mellan 24—120 tusen; i Danmark är, då Köpenhamn som bildar ett skildt amt, ej tages i beräkning, medeltalet likaledes 100,000, varierande mellan 35—140 tusen. Belgien, Holland och England med sin stora folktäthet torde mindre väl lämpa sig till jämförelse, deremot hafva Schweitz kantoner i medeltal 129 tusen personer. I Finland åter, som af alla de nämnda länderna är mest folkfattigt, stiger medelsiffran af befolkningen på hvarje län till 250,000 personer. Jämför man härmed den tyska kretsindelningen, hvilken omfattar dels betydligt mindre dels lika stora områden som våra härad, så visar det sig att kretsarne till och med i de folkrika Rhentrakterna med ytterst få undantag hafva en folkmängd från ungefär 20—75 & 100 tusen; omkring 50 tusen utgör medeltalet. I Finland är häradernas folkmängds-

siffror i medeltal 40 tusen, varierande mellan 19—75 tusen. Ur folkmängds synpunkt föreligger sålunda ingen nödvändighet att göra länet till grundval för den nya kommunen.

Deremot finnas andra förhållanden som göra det i hög grad önskvärdt, att den tillärnade högre kommunen komme att omfatta mindre områden. En skattebeviljande församling, hvars beslut i allmänhet gälla ekonomiska frågor af lokal betydelse för en större eller mindre krets af kommuner, bör ej vara större än att hvarje sådan kommun har åtminstone en inom sitt område vald representant i densamma och större kommuner med talrikare folkmängd, betydande territorial utsträckning, samt olika gestaltadt näringsslif kunna utse ett större antal fullmäktige. Inom en på länsindelningen grundad representativ församling i Finland finnes foga utrymme för kommunalintressets bevakande. Enligt komitéforslaget af 1881, hvari tingslaget antogs såsom valkrets, skulle Lemo, Willnäs, Virmo, Karjala och Mietois kommuner med en då beräknad folkmängd af 8,189 personer välja 1 representant, samt Hvittis, Vampula, Kauvatea och Punkalaitio med 16,676 innehavare välja 2, hvaremot Ålands 15 kommuner med en folkmängd af 19,267 personer i den gemensamma länsförsamlingen skulle insätta 7 förtroendemän af landshygdens hela antal 52. Med andra ord: Åland skulle utse en fullmäktig för 2,800 innehavare, medan öfriga delar af länet finge åtnöja sig med en för hvarje 6,000 personer i medeltal. Komitén af 1883 förordar i hvarje landskommun en länsfullmäktig för 8,000 mantalskrifna innehavare eller derunder, samt två för en folkmängd af 8—16 tusen. Häriigenom äro visserligen de små kommunernas intressen till godo sedda, men altför mycket på de störres bekostnad. År 1881 uppgick antalet kommuner med mindre än 2,000 innehavare till 112, med en folkmängd från 2,000—4,000 till 166, från 4,000—6,000 till 70, samt från 6,000—8,000 till 55. Enligt förenämnda förslag skulle i hela landet endast 44 kommuner äga att utse två länsfullmäktige och Idensalmi ensamt tre, under det Sottunga med 336, Iniö med 582, Rusko med 605 enhvar finge välja sin representant till länsstinget. Den farhågan ligger derföre ganska nära, att de små

kommunernas fullmäktige ganska ofta kunde bringa till stånd företag, som i främsta rummet komme dem självfa till nytta, men i hvilkas bekostande medelst gemensam beskattning de större kommunerna i ojämförligt högre grad finge delta.

. Dessa ojämnheter i representationssättet framträda med nödvändighet, så länge man vill bibehålla länet såsom enhet för den högre kommunen. Totalantalet af fullmäktige i den gemensamma länsförsamlingen kan nämligen icke utan betydande svårigheter för mycket ökas, och sälunda tvingas man antingen till bestämningar liknande dem här ofvan framhållits eller också att tillgripa det indirekta valsättet som gemenligen framkallar likgiltighet och här dessutom skulle leda derhän, att hvarje länsfullmäktig komme att företräda en betydande folkmängd. Detta framstår rätt släepde vid en jämförelse. Medan de tyska kretsförsamlingarna hafva en representant för hvarje tusental innevånare i kretsen. intill dess fullmäktiges antal stiger till tjugufem, och derefter en för hvarje femtusen o. s. v., ha de svenska landstingen nödgats inskränka fullmäktiges antal till en för 2,500 i stad och 5,000 på landet. Det finska komitéförslaget af 1881 har en ännu allmännare tendens, i det att en länsfullmäktig föreslås för 5,000 personer i stad och 10,000 på landet, ett förhållande som blott i ringa mån afhjälpes genom det af 1883 års komite modifierade förslaget, att stadskommun skulle välja en fullmäktig för 3,000 personer, två för en befolkning af 3 — 6 tusen o. s. v., samt hvarje landskommun med 8,000 innevånare eller derunder en fullmäktig.

Söker man närmare utreda arten af den verksamhet en kommunal representation sådan som de föreslagna lanstingen hos oss komme att utöfva, så öfvertygas man lätt derom, att denna i hufvudsak blefve likartad med de svenska landstingens, hvilka hittile tagits till mönster. Enligt gällande förordning af 1862 äga dessa „att rådslä och besluta om för länet gemensamma angelägenheter, hvilka afse den allmänna hushållningen, jordbrukets och andra näringars utveckling, anstalter för kommunikationsväsendets befordrande, helsovård, undervisning, allmän ordning och säkerhet“ m. m. Programmet är omfattande nog och dock är det som verkligen

åstadkommit jämförelsevis obetydligt. Ur den med bidrag af landstingen utgifna Tidskrift för Sveriges landsting inhemtas, att under perioden 1863—76 eller för fjorton år den beräknade utgiftsstaten för samtliga landsting, då man ej tager räntor och amortering af lån i betraktande, uppgått till en summa af 8,206,000 kronor. Af nämnda totalsumma ha anslagits till anstalter för sjukvård 38 %; till skolor af allehanda slag 22 %; till kommunikations anstalter 17 %, deraf hälften till järnvägar; för landtbruket och dess binäringar 10 %, samt till förvaltningskostnader 11 %. De proportionella anslagen för olika ändamål hålla sig under skilda år nägorlunda konstanta och utgjorde under påföljande år 1877: sjukvård 30 %, skolor 23 %, kommunikationer 15 % (deraf järnvägar 9 %), landtbruk 10 %, räntor 9 % och förvaltning 6 %.

Tillämpar man denna erfarenhet på vårt land, så föreligga i densamma inga särskilda skäl att göra den nya högre kommunen lika omfattande som länet. I Sverige har beviljandet af anslag för vissa ändamål vanligen gjorts beroende af de särskilda uppoftningar vederbörande kommuner för samma ändamål åtagit sig, en grundsats som tvifvelsutan äfven hos oss skulle göra sig gällande. För större delen af våra i det hela mera vidsträckta kommuner vore det dock en direkt fördel, att i hvarje fall då dem pålades ny beskattning använda denna för inrättandet af sjukvårds- eller andra nyttaiga anstalter inom sitt eget område eller i närmaste granskap, äfven om dessa derigenom blefve mindre fullständiga och betydande, än att nødgas delta i kostnaderna för de af en hel länsförsamling sannolikt i större skala inrättade färre och aflägsnare sådana. Näst sjukvården ha skolinrättningar och upfostringsanstalter kräft största uppoftningar af de svenska landstingen, deraf närmare hälften utgjort anslag till folkskolor, tredjedelen till anstalter för blinda, döfsumma och idioter, samt en mindre del till elementarläroverk, slöjd-, landtbruks- och veterinärskolor. Rörande utgifter för dessa ändamål gäller det nyss anförla om sjukhus. Redan förut har dock framhållits, att folkskoleväsendet i vårt land så rotföst sig såsom en kommunens uppgift med understöd af

staten, att föga någon numera deruti ville göra ändring. Hvad understöd från en länsmenighet för uppehållandet af högre bildningsanstalter beträffar, uppstå nya och i Sverige okända svårigheter genom tvåspråkigheten, hvilken helt lätt kunde framkalla tvister rörande undervisningsspråk och vid den af det område som borde deltaga i underhållet af slika anstalter. Det tredje viktiga föremålet för de svenska landstingens verksamhet, kommunikationsväsendets utveckling, torde i vårt af längsträckta vattendrag genomskurna land lättare i en härads- än i en länsrepresentation lyckas samla respektive fullmäktige kring en gemensam åsigt, då till och med en järnvägslinie dragen genom en del af länet kunde lempna andra delar deraf nästan oberörda. Öfriga utgifter af de svenska landstingen: för landbruks främjande, husslöjd, skogsskötsel, premier för häst- och kreatursafsvet, rodfjurs dödande, fiskeriväsende, befordrande af sparsamhet, välgörenhetsinrättningar, anställande af länsträdgårdemästare, skarp-skytteväsendet m. m. äro, fördelade på samtliga län, så obetydliga, att deras inflytande på länets ekonomiska förkofran varit högst oväsentlig, medan likväl sammanlagda beloppet af anslagen för dessa olika ändamål på ett icke obetydligt sätt ökat länsskatten. Skulle i vårt land regering eller ständer finnas villige att anslå en i fråga satt summa af 400,000 mark årligen till länstingsändamål, synes det mer än sannolikt, att gagnet af sådant anslag blefve wida större, om summan fördelades på alla härader i landet med i medeltal 8,000 mark på hvarje, än om 50,000 mark tilldelades hvarje länsting.

Största svårighet vid bildandet af ett högre kommunalt samhälle i vårt land erbjuder ordnandet af den *gemensamma beskattnings*, hvilken för den nya kommunen kan komma i fråga, och denna svårighet ökas, i händelse den nya enheten skall omfatta hela länet, och ännu mer, om både stads- och landskommuner ingå i densamma. Den af 1881 års komité efter förhållandet i Sverige föreslagna uttaxering i proportion af årets inkomstbevillning blef redan vid senaste landdag allmänt förkastad på grund af den ytterst ojämna fördelning icke blott mellan stads- och landskommuner, utan

äfven mellan de sistnämnda inbördes länskatten derigenom komme att erhålla. Huru obilligt hög städernas be-skattning enligt denne norm blefve framgår deraf, att dessa t. ex. år 1877 erlade 439,848 mk i ordinarie bevillning, medan beloppet från alla kommuner på landet uppgick till 352,314. I Nylands län betalade städerna med omkring 50 tusen innevånare 167,670 mk i bevillning, men den tre gånger folkrikare landsbygden blott 43,313 mk, och bevillingssumman för de små städerna i Vasa och Uleåborgs län uppgick till ungefär samma belopp som för hela den vidsträckta landsbygden. Då den nya institutionen väl i främsta rummet torde afse landsbygdens förkofran, sökte lag- och ekonomiutskottet vid senaste landtdag aghjälpa nyssnämnda olägenhet genom förslaget att kommunerna skulle bidraga till landstingskatten i förhållande till sin folkmängd. Denna beräkningsgrund är likväld endast egnad att hvälvfa den skriande obilligheten öfver från städerna till landskommunerna. Derjämte äro jordmän och öfriga existensvilkor samt befolkningens bildningsgrad i skilda delar af våra vidsträckta län så betydligt afvikande från hvarandra, att en be-skattning utgående efter personalet för många kommuner blefve ytterst orättvis i jämförelse med andra. Äfven om man tänker sig att städerna erlade en proportionsvis högre skatt, så kunna t. ex. Pyhäjärvi med 2,611 inv. och Pusula med 2,803 inv. ej jämföras med Karis 2,883 inv.; Honkajoki 2,064 inv. och Karvia 2,468 ej med Uskela 2,525; Påmark 3,116 och Siikais 3,637 ej med Ulfsby 3,720. På samma sätt kan ej heller Korpilaks, 9,355 inv., likställas med Tammela, som har 10,280 inv. eller i Uleåborgs län Paltamo 3,567 inv. och Muhos 3,506 inv. med Kemi 3,605 inv.

För att mildra den härigenom uppkomna obilligheten, föreslår komitén af 1883 såsom norm för kommunernas andel i länsstingskatten beloppet af de personella kronoutskyl-der, som under nästförflyttna år blifvit hvarje kommun på-förda. Härigenom bortfalla väl ur räkningen de fattigaste individerna, men väsendligen qvarstår samma olägenhet som vidlåder folkmängdssiffran såsom norm, i det proportionen mellan de sälunda undantagna och den totala folkmängds-

siffran, med blott partiella undantag, håller sig temmeligen lika öfverallt, hvarigenom man erhåller blott något modifiekade proportionstal för länsekattens fördelning, under det i grunden samma förhållande och samma obillighet som förut qvarstår. Detta framträder rätt tydligt vid jämförelse mellan några kommuner, hvaraf en del i förmögenhetsvilkor betydligt skiljer sig från andra. Befolningen i Parkano, Jämijärvi och Honkajoki är ungefär $\frac{2}{3}$ och $\frac{1}{3}$ af den i Bjerno, Sastmola och Kumo.

	Mantalskrifne personer.	Belopp i mantalspenningar.
Bjerno	6,237	4,384
Sastmola	6,033	4,554
Kumo	6,348	4,527
Tavastkyro	6,289	4,530
Parkano	4,297	2,918
Jämijärvi	2,176	1,434
Honkajoki	2,064	1,378
Nagu	3,161	2,774
Pyhämaa	3,251	2,486
Alästaro	3,294	2,544
Mouhijärvi	3,346	2,405
Vehmo	3,127	2,282
Raumo stad	3,442	2,525
Jokkas	11,158	9,371
Pieksämäki	11,517	10,112
Anttola	2,208	857
Luhanko	2,278	1,776
Mustasaari	7,933	5,885
Vörå	7,918	5,987
Viitasaari	7,949	5,912
Pihtipudas	3,499	2,806
Ilmola	9,253	5,523
Saarijärvi	9,865	7,481
Lohteå	3,067	2,269
Kronoby	3,837	2,886
Nurmo	2,465	1,530
Multia	3,013	2,312

Töysä	2,341	1,570
Soini	2,405	1,780
Seinäjoki	2,465	1,446
Bötom	2,405	1,330

Dessa siffror, som i stort antal kunde ökas, ådagalägga huru obillig en beskattning för länstingsändamål skulle utfalla, om beloppet af de hvarje kommun påfördā mantalspenningarna toges till norm för beskattningen. Med vårt nuvarande beskattningssystem visar det sig i självva verket icke möjligt att bland bestående skattetitlar finna någon, hvilken rättvist skulle fördela den blivande skattebördan, så länge man sträfvar att fasthålla länet såsom enhet. Både jordskatten och totala beloppet af skatterna till staten visa sig, genom den befrielse alla frälse- och rusthållslägenheter åtnjuta, medföra enahanda ojämnheter som hvarje af de förslag man hittils gjort. Svärigheterna aflagnas icke genom den rättighet man velat tilldela länstingen att med styrelsens bifall bestämma andra grunder för länaskattens fördelning på kommunerna. Oafsedt uppkommande stridigheter, huruvida ett påtänkt företag vore af den art att alla länets kommuner borde deri delta eller i motsatt fall huru många sådana skatten borde drabba, ligger det i sakens natur, att tillämpningen af hvarje slags heskattningssätt blir mera ojämн ju större det område är, inom hvilket detsamma kommer till användning och ju flera myndigheter skola verkställa densamma. Deremot förenklas den gemensamma beskattningen i väsentlig grad och torde äfven för de skattdragande utfalla mera rättvis, i händelse häradet göres till enhet för den nya, högre kommunen. Inom ett sådant trängre samhälle skulle de nära hvarandra liggande kommunerna eller äfven en gemensam myndighet med större lätthet kunna åstadkomma jämnare beskattning.

Alt det här anfördā hänsför sig dock endast till området af den större kommunens egna inre angelägenheter, icke till densamma såsom organ för statsförvaltningen. För afgö-

randet af frågan om det högre samhällets omfäng är likväl sistnämnda synpunkt den viktigare.

Som bekant är vårt land med hänsyn till domstolsväsende och administration fördeladt i 51 härader, 59 domsagor, 45 prosterier, 51 provinsialläkaredistrikts och 62 militär uppbådsområden, hvartill ännu kommer 32 reservkompanidistrikts. Mångfaldiga gånger har olägenheten af dessa från hvarandra afvikande indelningar framhållits och äfven inom styrelsen varit föremål för öfverläggning, i syfte att åstadkomma öfverensstämmelse mellan de särskilda indelningarna. Klart är, att en reglering af desamma måste medföra hvarjehanda förändringar af nuvarande gränser, men lika obestridligt är, att jurisdiktion och administration i vidsträckt betydelse icke i vårt vidsträckta land tillbörlijen kunna uppehållas, om ej landet fördelas i minst 50 & 60 skilda områden. Ur den statistiska framställningen af häradindelningen visar sig, att några härad i vårt land äro oproportionerligt stora och derföre snart nog torde behöfva delas; det är 1874 af en särskild komité afgifna förslaget till ombildning af domsagorna i landet föreslog för framtidens dessas antal till 83 och äfven de år 1879 bildade uppbådsområdens torde snarligent erfordra en ombildning, då en för de värnepligtige så obillig fördelning gjorts, att inom Uleåborgs vidsträckta län endast 6 områden finnas, under det deras antal i Åbo, Vasa och Kuopio län är 10. Med alla dessa fakta för ögonen förefaller det besynnerligt, att man vill bilda organer för högre kommunal själfstyrelse, utan att taga hänsyn till dessa och den själfverksamhet som luom hvert och ett af desamma borde tillkomma derinom boende medborgare. Företages nu en öfverensstämmende reglering på grund af vissa myndigheters eller särskilda komiteers förslag, löper man faran att i talrika fall på väldsamt sätt skilja gemensamma och sammanföra stridiga intressen. Kan den åter verkställas emåningom med ledning af de uttalanden vederbörlande menigheter själfva genom sina valda ombud framställa, så innebär detta atörre garanti att ombildningen tillgodoser olika landsdelars behof.

Valet mellan nu bestående indelningar kan ej gerna

falla på domsagu eller tingslag. De förras områden överskrida stundom länegränsen och för öfrigt hafva de särskilda tinglagen inom desamma intet samband sinsemellan. Tingslaget deremot har ännu en mängd gemensamma angelägenheter, hvilka i Jorda och Byggningsabalken äro närmare angifna, såsom skyldighet att bygga och underhålla tingshus och häkte B. B. 26 k. 4 §, likaledes i vissa fall bygnad för gästgifveri 28 k. 2 §, tingslaget bildar gemensam brandstödförening B. B. 24 k. 6 §, har vård om skogsallmänning m. m. Det var också på grund af denna gemensamhet i intressen som man i Sverige yrkade på en kommunal representation för tingslaget, hvilket der ännu bär den af 1734 års lag brukade benämningen härad. Men om äfven en mängd tingslag, både till omfang och folkmängd kunde motsvara fordringarna på ett högre kommunalsamhälle (Ilmola har omkr. 30,000 inv.), omfattar dock flertalet blott en ringa jordvidd med några tusen invånare, så att antalet tingslag uppgår till 216 för hela landet. Tänker man sig en framtid utveckling af den högre kommunen till övertagande af en del administrativa och judiciella uppgifter från länestyrelserna, så vore en dylik maktöverflyttning ej gerna möjlig, i händelse den högre kommunen hänförde sig till altför lokala och inskränkta förhållanden. Deremot äger hos oss det administrativa häradet eller fögderiet tillräcklig omfattning för att tjena såsom grundval för ett öfver de blott lokala intressena höjdt samhälle. Såsom distrikt för statens skatteuppbörd och polismyndighet på landet synes det äfven ur denna synpunkt vara lämpligt område för den högre samhälleföringen. Häradet är också numera i regeln skjutslag på landet.

Hvad domstolsväsendet beträffar borde det blifva den nya kommunens uppgift att genom någon af sina valda myndigheter utse häradsrättens bisittare; med tiden kunde måhända äfven rättighet att föreslå domare inrymmas densamma i likhet med hvad förhållandet är i stad.

Polismaktens ordnande på landet kan i längden icke fortgå på samma sätt som hittils, utan fara att densamma, ständigt förökad genom nya länsmandistrikt och anställande af lokala tjenstemän samt helt och hållet skild från den med-

borgerliga själfstyrelsen, småningom skall öfvergå till ett slags gendarmeriväsen. Statsmakten öfvervakningsrätt är tryggad genom sättet för utnämningen af de tjenstemän hvilka handhafva polismakten, men dennaas anseende och inflytande är i hög grad beroende af det förtroende befolkningen kan hysa till deras kännedom af gällande lag och rådande förhållanden samt oväldigt handhafvande af sin myndighet. Den högre kommunens medverkan vid valet af polistjenstemän är derföre högeligen önskvärd och kan genom en häradskommun äfven åstadkommas.

Statens allmänna helsovård utövas af provinsialläkarene, hvilkas verksamhet blefve af mångfaldt större betydelse, om den kunde ställas i förbindelse med sjukhus inrättade af häradskommun.

Värnepligtslagen har hos oss infört ett militärsystem, som på mångfaldigt sätt direkte tager den medborgerliga verksamheten i anspråk äfven hvad militäradministrationen beträffar. Den så viktiga lottningen verkställes inom uppvä�dsområden, hvaraf många öfverensstämma med befintliga härader, andra icke. Hela den andel som i militäriskt hänseende faller på kommunerna utom deras eget område kunde lämpligast öfverlemnas åt en häradskommun.

Redan i andra afdelningen af föreliggande undersökning framhölls det altmer stegrade behofvet, att från länestyrelserna till lokala myndigheter öfverföra det första afgörandet af en mängd administrativa uppgifter, hvilka den stigande samhälleutvecklingen med hvarje år förökat. Å andra sidan kan hvarken guvernör, landssekreterare eller annan centralförvaltning förskaffa sig så noggran och omfattande kännedom om läuets alla delar, att den härutinnan förmådde uppväga de insigter hvarje härads valda ombud och tjenstemän i sitt områdes angelägenheter besitta. En af häradfullmäktige föreslagen, af regeringen utnämd tjensteman såsom ordförande i ett kollegium, utsedt bland häradfullmäktiges medlemmar, skulle derföre tvifvelutan med största sakkännedom kunna afgöra lokala förvaltningsfrågor och handhafva polismakten, helst statsmyndighetens berättigade inflytande i hvarje fall

vore betryggadt genom möjligheten af besvär till länestyrelsen.

Afslutande dessa antydningar om en verklig utvidgning af den medborgerliga själfstyrelsen, öfvergå vi till framställningen af ett i allmänna drag gjordt försök att för vårt land förverkliga en sådan.

5.

Den högre kommunala själfstyrelsens organisation i Finland.

Redan i det föregående är tillräckligt framhållet, att någon verklig själfstyrelse i samma mening som det engelska selfgovernment eller den tyska kretsförfatningen icke kan vinnas endast genom inrättande af länsting, så beskaffade som hittils hos oss föreslagits. Själfstyrelse i förstnämde mening är själfförvaltning. Nya institutioner i denna riktning böra derföre inordnas i det gällande förvaltningssystemet, icke stå utanför detsamma. En representantförsamling der emot för större eller mindre områden, hvilken från administrationen öfvertager en eller annan ekonomisk frågas löning, stundom äfven pålägger sina komittenter beskattning för visst ändamål, men förförligt lemnar den för sig bestående själfständiga statsadministrationen orubbad, är en kostsam lyxartikel, ett sken af medborgerlig fri själfbestämning, medan allt likväl går i det gamla statsförmynderskapets nötta fotspår.

Jag vill icke med bestämdhet påstå, att förmögenhetsförhållandena eller den allmänna bildningsgraden i vårt land redan vunnit den utveckling, att ett fullständigt genomförande af en så omfattande reform som här åsyftats redan nu vore möjligt. Men då fråga väckts om utveckling af den medborgerliga själfstyrelsen, är det nödvändigt att göra för sig klart, på hvad sätt en sådan skall vara organiserad, samt söka finna den väg, på hvilken det afsedda målet småningom skall uppnås.

Såsom ofta redan framhållits bör häradet, denna äldsta samhällsförening i den skandinaviska norden, ånyo göras till grundval för den högre kommunen i Finland, derest en sådan öfverhusvud bildas. Häradets efters förlag af en tolf-mannanämd af konungen utsedde höfding, bosatt inom det-samma, förenade i sin hand en domares med en förvaltande högre tjenstemans myndighet och sammanhöll derigenom hä-radets innevånare i kraftig gemenskap med hvarandra. Ställes domstolarnes ombildning i förbindelse med häradskom-munen, så vinnes samma ändamål, utan att domaren behöf-ver intaga annan ställning än för närvarande. Hvad hä-radens omfang angår synes billig hänsyn till lokala förhållan-den fordra, att två härad efters fritt beslut och med styrel-sens bifall finge förena sig till gemensam häradskommun, el-ler ett enda härad fördela sig i flera, eu förändring som väl i hvarje händelse smänningom torde blifva af nöden i landets nordliga delar.

Inom hvarje härad bildas en häradsförsamling med be-slutande myndighet i häradskommunens ordnings-, förvalt-nings- och hushållningsangelägenheter. I denna församling företrädes hvarje af häradets kommuner åtminstone af en inom densamma bosatt och der röstgående kommunmedlem. Antar man en fullmäktig för hvarje kommun med 2,500 in-nevånare eller derunder, och derefter ytterligare tillkomme en fullmäktig för en befolkning af 2,500—5,000, en tredje för en befolkning mellan 5,000—7,500 o. s. v., så blefve fullmäktiges antal i olika härad i allmänhet 10—20, i några ända till 30, ett förhållande som i vissa län tillätte någon modifikation till förmån för antagandet af en ännu lägre folkeiffra till norm, under det & andra sidan de folkrikare kommunernas anspråk på större inflytande genom högre antal fullmäktige kunde tillgodoses. Fullmäktiges utseende inom kommunerna verkställes genom direkta val.

En gång hvarje höst sammanträder häradsförsamlingen till ordinarie möte, som enligt regel ej får räcka längre än 1—3 dagar. För att fasthålla synpunkten att hvarje med-borgare efter måttet af förmåga och tillgångar bör oegen-nyttigt delta i arbetet för allmänt och gemensamt väl,

samt uppfatta sitt arbete såsom förtroende uppdrag, åtnjuta fullmäktige intet dagarvode, måhända ej heller ersättning för resekostnader.

Önskvärd säkerhet såväl å statens sida för ordningens upprätthållande och förvaltningens rätta skötsel, som å medborgarnes mot administrativt förmynderskap, men derjämte utsigt tll nödigt inflytande på kommunens angelägenheter, viunes om i spetsen för häradets styrelse ställes en på förslag af häradsförsamling af senatens ekonomiedepartement utnämnd häradshöfding (i hvilket fall den nuvarande häradshöfdingen måste benämñas endast domare), amtmann eller landträd, hvilken göres till ordförande både i häradsförsamlingen och i dess verkställande utskott. I företrämda egenskap vore han i tillfälle att omedelbart blifva förtrogen med de åsigter häradets förtroendemän hysa i detta samhälls viktiga frågor; såsom utskottets ordförande komme han att sätta de fattade besluten i verkställighet, utan att deri hindras af någon utanför stående och derföre ofta rivaliseraende myndighet. Amtmannen bör tillika utgöra häradets högsta polismyndighet. Under hans och häradutskottets inseende stå länsmannen, enhvar inom sitt distrikt, utnämnd af guvernören på förslag af häradsförsamling bland personer bosatta inom häradet. Underpolistjenstemän på landet utnämns af amtmannen till behöfligt antal på förslag af kommunalnämnd, stå under hans ordnings- och disciplinemyndighet, samt kunna af honom entledigas. Aflönade såsom andra kommunala tjenstemän, böra de närmast underlyda kommunalnämndens ordförande.

För att närmare förtydliga, hvilka uppgifter enligt hos oss rådande förhållanden kunde öfverlemnas åt häradskommunen, må dessamma här, om ock ej uttömmande, anföras. På häradsförsamlings afgörande kunde ankomma:

- 1) att rådsla och besluta angående
nya allmänna vägars byggande inom häradet och äl-
dres utvidgning, ävensom vidväckthållandet af vintervägar;
brobyggnad, såvidt hela häradet komme att deri del-
taga;
- torrläggning och bevattning samt inrättande af flöt-

ningsleder, såvidt desamma komme att beröra större delar af häradet;

inrättande af häradssjukhus;

undsättningsåtgärder under missväxt och nöd, samt inrättande af arbetshus;

åtgärder för rofdjurs utödande;

åtgärder för upprätthållande af allmän ordning och säkerhet;

undervisningsväsendets höjande, samt

i allmänhet sådana häradet i dess helhet rörande frågor, hvilka häradsförsamlingen funne lämpligt att till behandling upptaga och hvarom lag ej annorlunda stadgar.

2) att bestämma antalet af och afgiften för häradets tjenstemän, upprätta förslag till häradshöfding eller amtman, förrätta val af medlemmar i häradsutskottet, ävensom i de styrelser, nämder och utskott, hvilka för särskilda ändamål kunde af häradsförsamlingen nedsättas, samt utse medlemmar i den nuvarande häradsnämden eller domstolarna på landet.

3) att årligen fastställa häradets utgifts- och inkomststat, samt i händelse skäl dertill funnes meddela förvaltningen ansvarsfrihet.

4) att förvalta häradets gemensamma egendom och, såvidt öfriga inkomster icke vore tillräckliga för de beslutade utgifterna för året, hos häradets medlemmar kommunvis uttaxera bidrag.

5) att afgifva utlåtande i frågor, som af kejs. senaten eller guvernören överlemnats till församlingens behandling, ävensom hos H. K. Majestät framställa önskningssmål rörande häradets allmänna angelägenheter.

Häradsförsamlingen borde äga rätt att med regeringens bifall fastställa grunderna för häradsutskyldernas uttaxering, såvidt icke dylika grunder för vissa ändamål redan äro i lag bestämda. Uppbörden kunde verkställas entingen omedelbart genom häradsutskottets försorg eller genom kommunnämnderna och valet häremellan lemnas till häradsförsamlingens eget afgörande.

Af lika stor betydelse för häradskommunens själfsty-

relse som häradsförsamlingen är bildandet af ett stående utskott, valdt af och bland häradsförsamlingens medlemmar, med uppgift att verkställa församlingens beslut och med amtmannen delta i häradets förvaltning. Medlemmarna i detta utskott kunde utgöra 2—4, hvaraf årligen hälften i tur afginge. Såsom kamrerare i utskottet tjenstgör häradsskrifvaren, hvilken utnämnes af guvernören på förslag af häradsförsamling och för öfrigt fullgör äfven honom till kommande åligganden.

Häradsutskott med amtmannen såsom ordförande upp tar och afgör i första hand alla sådana allmänna förvaltningsfrågor inom häradet, hvilka hittille varit överlemnade till guvernörens afgörande. Själfallet är, att lagen måste fordra vissa qualifikationer hos de personer, hvilka häradsförsamling äger rätt att uppföra på förslag till det viktiga amtmannaembetet. Men äro dessa fylda, så har statsförvaltningen samma trygghet för ett samvetsgrant uppfyllande af denne embetsmans tjensteverksamhet, som i fråga om städernas borgmästare eller landrathsinstitutionen i Tyskland. Då derjämte besvär mot häradsförsamlings eller häradsutskotts beslut kunde anföras hos länestyrelsen, hvilken deröver ägde afgifva utslag, synes hvarje farhåga för fattandet af olämpliga beslut vara öfverflödig. I talrika fall skulle deremot parterne &nöjas med detta första afgörande, hvareigenom ärendenas gång oändligen vunne i enkelhet och snabbhet.

Fordran på utveckling af den kommunala själfstyrelsen leder sålunda till bildandet af verkliga nya kommuner, med en befogenhet gæade vida utöfver hvad man med s. k. länsting åsyftat. I hvarje fall äro länen i vårt land alltför vidsträckta att lämpligen kunna göras till kommunala samhällen omedelbart öfver de nuvarande primärkommunerna. En gemensam förvaltningsmyndighet (länsutskott, länsnämnd, länestyrelse o. d.), sammansatt af medlemmar från skilda delar af länet och vexlande inom två eller tre år, skulle i de flesta fall sakna den noggranna kännedom om detaljförhållandena i länet olika delar, hvilken måste anses nödvändig för att åt en sådan myndighet inrymma omedelbart

inflytande på länets förvaltning. Deras votam i hvarje fråga nödgades derföre inskränka sig till ett bedömande af densamma ur synpunkten af länets allmänta nytta.

Såsom förut framhållits, torde förhållandena i vårt land ännu ej vara tillräckligt utvecklade för fullständigt genomförande af en administrativ omgestaltung i det syfte här angivits. Åfven om man kunde förutsätta nog offervillighet och ekonomiska tillgångar att underhålla de nya häradsstyrelserna, att uppföra tid och krafter vid häradsförsamlingarnas samt tillfälliga nämnders och utskotts sammanträden, ävensom att utgöra nya skatter för hvarjehanda gagneliga företag inom häradet, — något som högeligen måste betviflas —, så saknas ännu i de flesta delar af vårt land den insigt och större erfarenhet i utöfvandet af offentliga värf, hvilka är oundgängliga för att lyckas uppvisa en själfstyrelse af den omfattande art här afses. Utan dessa blir äfven den mest fulländade organisation blott en död bokstaf. Den fria anda som innebor våra nuvarande kommunalinstitutioner torde ännu en tid behöfva leda vårt folks uppfostran, innan detta kan göra sig fullt till godo högre former för communal själfstyrelse.

Intet skäl finnes likvälf att för närvärande aldeles missströsta om möjligheten att åstadkomma en institution, ur hvilken häradssamhället småningom kunde utveckla sig till den själfständighet, hvilken i det föregående uppstälts såsom dess mål. Början kan göras sålunda, att för hvarje härad bildas en gemensam representation, till hvilken häradets alla kommuner invalja ett efter den mantalskrifta befolkningen inom desamma bestämdt antal fullmäktige, hvilka årligen sammanträda till häradsförsamling och der i stadgad ordning rådslä och besluta angående vissa för häradet gemensamma angelägenheter. För besluteus verketällighet kunde tillika en nämnd eller ett utskott bildas, utan att dock tillsvidare erhålla annan befogenhet, eller och kunde all verketällighetsåtgärd öfverlemnas åt de enskilda kommunalstyrelserna. Det faller af sig själf att hvarje lagstiftningsåtgärd i detta syfte förutsätter närmare granskning af kompetenta personer samt detaljeradt förslag rörande häradsförsamlings rättighe-

ter och ålligganden. Då förhållandena i Uleåborgs län i så hög grad äro afvikande från dem i det öfriga landet, kan ingens rättskänsla finna sig deraf särskilt, om de vidsträckta häraden i detta län tills vidare befriades från skyldigheten att bilda häradsamhälle, dock med öppen lemnad rättighet dertill, såframt ett härads flesta kommuner själfve sådant önskade.

En häradsrepresentation i denna mening, det vill säga en sammanslutning för vården af vissa hufvudsakligen ekonomiska angelägenheter, förverkligar visserligen icke fördran på högre kommunal själfstyrelse, utan är blott en ringa början. Den har likväl det obestridliga företrädet framför en länsrepresentation, att om densamma ock ej omedelbart förmår uträffa mer än denna senare, likväl kostnaderna för dess uppehållande utfölle ojämförligt mycket lägre, hvarjämte hela institutionen kunde sättas i verket med vida mindre förändringar af det bestående än skapandet af länstring med aflenade tjenstemän. Och likväl innebure denna institution fröet till omgestaltning af hela vårt förvaltningsväsende på grundvalen af högre communal själfstyrelse, en omgestaltning hvilken derefter småningom kunde försiggå, såsnart vilkoren derför vore förhanden. Möjligt är, att i framtiden äfven en länsrepresentation eller länstring kunde visa sig behöflig äfven för vårt land. Såsom erfarenheten i Tyskland utvisar, behöfva dock kommunala representantförsamlingar för så omfattande samhällen endast sällan sammanträda och hafva jämförelsevis få ärenden att handlägga. Deras hufvudsakliga betydelse ligger i det inflytande de utöfva på provinsens högre förvaltning, icke genom särskilda förtroendemän verkställande församlingens beslut i viessa frågor, utan genom det regelbundna valet af medlemmar i den af staten tillsatta administrativa myndighet som handhar hela den högre förvaltningen. En så vidsträckt kompetens torde man på längre ej vara böjd att tilldela äfven det bäst organiserade länstring, och äfven om själfva reformen godkändes, förutsätter deneamma en i afgörandet af likartade, men mindre omfattande frågor praktiskt utbildad förmåga hos ett flertal af länetts innebyggare. Tillvaron af häradscommuner, så ut-

vecklade som i det föregående framstälts, vore derföre det naturliga underlaget för äfven denna form af högre själfstyrelse. I afseende & den med hvarje år altméra önskvärda regleringen af landets judiciela, administrativa och eklesiastika indelning till öfverensstämmande enhet kunde ingen myndighet lempa styrelsen fullständigare och mera upplysande framställningar än häradsförsamlingarna.

O. Donner.

Juridiska Föreningens årsmöte

den 8 December 1883

öppnades af ordföranden, Professor *J. Forsman*, med upp-
läsande af följande

“Årsberättelse.

Redan under en lång följd af år har den berättelse, ordföranden i Juridiska föreningens centralafdelning & årsmötet afgifvit öfver föreningens verksamhet under det tilländalupna året, inledts af ett mer eller mindre direkt beklagande af det jemförelsevis matta intresse, som från verderbörande juristers sida kommit föreningen till del. Tillika hafva visserligen framhållits de omständigheter, som göra detta bristande deltagande förklarligt, om ock icke ursäktligt. Någon anledning att på annat sätt, än såsom nu antyds, inleda denna årsberättelse finnes visserligen icke. Diskussionsmötena hafva under nu tilländagångna år varit besökta endast af ett ringa fåtal personer, en liten kärntrupp, som redan länge i väsendtlig mån uppehållit lifvet inom föreningen. Det har varit sällsynt, att på mötena få se personer stående utom denna krets. Om ock detta klander — om man så vill fatta det — är att företrädesvis, om ej uteslutande, härföra till de möten, på hvilka de på årsprogrammet upptagna frågorna diskuterats, i det att de häften af tidskriften, som sedan senaste årmöte sett dagen, snarare häntyda på en tillväxande än aftagande lifaktighet inom föreningen, är likväl den omständighet, att & en ort sådan som Helsingfors, der ett så betydande antal juridiskt bildade personer är samladt, ett meningsutbyte i juridiska ämnen ej kan påräkna mera än i regeln 7 & 10 in-

tresserade deltagare, i sig något ganska eftertänktigt. Särskilt synes härvid ett par omständigheter förtjena att beaktas. På senare tid har deras antal, hvilka förvärvat sig juridisk grad, i icke ringa mån tillvuxit. Det öfvervägande antalet af dessa har efter afslutad tingspraktik uppslagit sina bopålar i huvudstaden. Ensamt denne omständighet har varit egnad att nära förhoppningen om ett liffigare deltagande för utredande af de spörsmål, som varit föreningen förelagda. Att åtminstone centralafdelningen ända till senare tider från de gradueraade juristernas led rekryterat flertalet af sina verksamma medlemmar, är obestridligt. Men detta förhållande synes numera hafta upphört, i ty att det ytterst sällan varit centralafdelningen förunnadt, att i sin krets få helsa någon af dessa den juridiska lärdomens representanter. Likaså hade man vågat hoppas, att den större omfattning de juridiska studierna vid universitetet fått genom den genomgripande förändring med aseende & juridiska examina, hvilken infördes genom K. förordningen 30 Maj 1871, åtminstone ej skulle bort hos den yngre generationen af jurister förmänska lusten och förmågan att delta i ett tankeutbyte i juridiska ämnen. Det är dock fallet, att i staden bosatta och vistande yngre jurister — för att nu ej tala särskilt om de graduera — med sällsynt endrägt afhållit sig från föreningens möten.

Det kan ej komma i fråga, att nu ingå i en undersökning af orsakerna till nu antydda förhållande. Här kan blott framhållas, att så vidt de samma äro att söka i bristerna i föreningens organisation eller i ledningen af dess angelägenheter, någon anledning icke finnes att misströsta om vår förenings framtid, då naturligtvis brister af nu antydda slag utan någon synnerlig svårighet kunna aflägsnas.

Att ett liffigare deltagande i föreningens diskussionsmöten är ett nödvändigt vilkor för att föreningen må på ett mera fruktbringande sätt förmå fylla en af sina väsendligenaste uppgifter, lär af ingen kunna bestridas. Föreningens ändamål uppgifves i § 1 af dess stadgar vara „att bereda idkare af lagfarenhet och öfrige, för rättsvetenskap och rättegångsväsendet intresserade, medborgare tillfälle att offentli-

gen utbyta åsigter och erfarenhet i hithörande ämnen.“ Det är uppenbart att detta ändamål i väsendligt mån förfelas, om detta utbyte af „åsigter och erfarenhet“ sker endast inom en liten, ständigt af samma personer bestående krets af medlemmar, likasom värdet af de under sådana förhållanden afgifna svaren å de uppställda frågorna i betydlig mån förminskas. Jag behöfver ej för denna ärade församling framhålla att den tid, som är, med dess stridiga intressen, dess kraf på reformer i alla grenar af samfundslivet och lagstiftningen, dess allt mera utvecklade politiska, sociala, ekonomiska och privaträttsliga förhållanden, ställer allt större fordringar på den finske juristen. Under en sådan tid borde väl hos våra jurister ett behof göra sig gällande att sammansluta sig med fackkamrater för att i vänskaplig samdrägt dryfta de ständigt uppdykande nya spörsmålen på lagstiftningens och lagskipningens gebit. Man har visserligen anmärkt att ganska många personer äro dels af sträng tjensteverksamhet dels af ansträngt arbete för sin egen utkomst förhindrade att taga någon verksammare del i föreningens arbeten. Utan att vilja helt och hålet förneka betydelsen af denna invändning, så vidt den kan gälla ett eller annat särskilt fall, bör dock framhållas att äfven en medverkan, som inskränker sig till ett då och då inträffande besök på föreningens möten och deltagande i öfverläggningen af en eller annan fråga, är för föreningens lif och verksamhet af vigt. Ganska få torde deras antal vara, som ej äro i tillfälle att prestera ens detta mått af medverkan för främjande af föreningens intressen.

Jag har ansett det vara en pligt att oförbehållsamt uttala hvad som för närvarande nedtrycker föreningens verksamhet i förhoppning att det onda sålunda lättast häfves.

Att dock vår föreningens verksamhet under nu tilländagagna år, oaktadt nu antydda ogynsamma förhållanden, ej varit utan allt gagn, skall väl af den billige granskaren medgivaa. De sedan senaste årsmöte utkomna häftena af föreningens tidskrift få väl gälla såsom ett slags vittnesbörd derpå, att föreningen verkligen bjuder till att sylla en uppgift.

Under de snart tilländagångna femton månader, vilka förflyttit sedan senaste årsmöte, hafva flere än en af föreningens medlemmar gått hädan till den eviga hvilan. Ej långt efter sagde årsmöte afsomnade i Wiborg en aktad veteran i landets domarekår, f. d. vicepresidenten i Wiborgs Hofrätt *Herman Wärnhjelm*. Vicepresidenten Wärnhjelm hade år 1827 vid utgången af den sista lästermin det var Finlands högskola förunnadt att verka i sin gamla fristad vid Auras stränder, aflagt sin domarexamen och inträdde derafter såsom auskultant vid Wasa hofrätt, hvarest han sedermera vann anställning såsom ordinarie tjensteman. Då hofrätten i Wiborg år 1839 inrättades, var Wärnhjelm en bland dem, som flyttade över till den nya öfverrätten, hvarest han genomgick tjenstegraderna, tills han såsom vicepresident efter ett halft sekels troget arbete i rättskipningens tjenst tog afsked och fortlefde sina sista dagar i Wiborg ända till sin, den 7 Oktober sistlidne år, timade död.

En annan förtjent medlem af landets domarekår, som sedan senaste årsmöte efter ett långt pligtnöjet arbete sluttat sin jordiska bana, är förre hofrättsrådet *Magnus Arvid Krabbe*. I likhet med vicepresidenten Wärnhjelm hade hofrättsrådet Krabbe tillryggalagt så godt som hela sin juridiska bana inom en af landets hofrätter. I sin födelsestad Wasa tillbragte han nära nog hela sitt lif och derstädes utvecklade han äfven sitt lifs verksamhet. Redan år 1837 blef han inskriven såsom auskultant i Wasa hofrätt, hvars alla tjenstegrader han sedermera genomgick ända till hofrättsråd. År 1879 drog han sig efter en mer än 40 årig juridisk verksamhet i välförtjent lugn och hvila. Både såsom jurist och menniska skall hofrättsrådet Krabbe utan tvifvel lempa efter sig ett aktadt minne bland dem, som i det enskilda lifvet eller genom gemensam tjensteverksamhet stodo med honom i beröring.

Bland föreningens med döden afgångna medlemmar hafva vi att ytterligare anteckna tvenne högtförtjente män, hvilka begge länge och under sin bästa lefnadsålder verka såsom domare på landet. Desse äro häradshöfdingarne i Ilomants och Iittis domsagor *Gustaf Johan Järnefelt* och fri-

herre *Henrik August Wrede*. Järnefelt tillhörde den första uppsättningen af juridiska föreningens medlemmar, bland hvilka han låt inskrifva sig vid filialafdelningen i Wiborg. Under senare år tillhörde dock Järnefelt ej mera föreningen, troligen i följd af sin afflytning till en afslägsen landsort eller och möjligen i följd af det upplösningstillstånd, i hvilket afdelningen i Wiborg tidtals befunnit sig. Järnefelt var en folkets man i dess vackraste betydelse. Både såsom domare och medborgare åtnjöt han folkets stora förtroende och akting. Hans nitålskan för finska språket, som visade sig ej blott i ord, utan i verk och gerning, gjorde särskilt hans namn uppe i Karelen kändt och äradt. Han var en af de första domare, som i större omfattning begynte utgivva protokoll på finska — och detta på en tid då den finska befolkningens billiga anspråk, att få sina domar affattade på eget tungomål, ännu hunno föga afseende. Vid senaste landdag uppträdde han på riddarhuset, ehuru då redan med brutna krafter, dock med ungdomlig väärme till försvar för finskans rätt och användbarhet såsom domstols- och kurialspråk. — Frih. Wrede har gjort sig känd och aktagd ej blott såsom en samvetsgrann och för sitt kall varmt nitålskande domare, utan derjemte såsom en för allmänna angelägenheter lifligt intresserad och insightsfull man. Vid våra landdagars intog han städse en bemärkt plats på riddarhuset. Särskilt har han såsom invalid i lagutskottet, hvars ordförande han var under mer än en landdag, tagit en verksam del i lagstiftningsarbetet vid våra ständermöten.

Under nu löpande kalenderår har ytterligare en äldre medlem af landets domarekår, tillhörande under sin verksamhetstid vår förening, lemnat det jordiska. Jag menar förra presidenten *John Snellman*. Presidenten Snellman utvecklade en långvarig och mångsidig verksamhet i lagskipningens och administrationens tjenst. Sina häriegenom förvärvade insigter och erfarenhet var han sedermera i tillfälle att i vidsträcktare mån göra gällande i de höga juridiska befattningar han under senare delen af sin lefnad i egenskap af ledamot i senatens justitiedepartement och president i Wiborgs hofrätt beklätte.

Ånnu en äldre medlem af landets tjenstemannakår upptager vår dödslista nämligen förste revisorn Johan Cygneus, som tillhört vår förening ända från dess stiftelse.

Men ej allenast de åldriga hafva fått skatta åt förgängelsen, äfven män i sin kraftigaste ålder hafva skördat af den obevekligi liemannen. Bland dessa, tillhörande den juridiska föreningen och tillika landets tjenstemannakår, må nämnas häradshöfdingen i Piippola domsaga *Herman Eugène Cajanus*, om hvars frånsäle underrättelse nyligen anländt, landssekreteraren *Herman Napoleon Schlüter* och sekreteraren vid statistiska byråen, kollegiassessorn *Karl Frans Johan Schauman*. Begge desse sistnämnde hade genom sitt humana väsende förvärvat sig talrika vänner. Särskildt var Frans Schauman välbekant för hela den yngre generationen af landets jurister. Såsom kurator för juridiska fakulteten och sedermera såsom notarie i samma fakultet hade han under en lång följd af år stått i personlig beröring med så godt som alla, som under de två senaste decennierna från universitetet utgått på den juridiska och administrativa banan. Under den tid han var funktionär inom juridiska fakulteten kände ingen så väl som han hvarje enskild medlem inom fakulteten. Men han stannade ej härvid. Han förlorade ingen ur sigte sedan denne lemnat universitetet. Med varmt intresse följde han med sitt ovanliga sinne för siffror och statistiska data en hvars lif och verksamhet och särskildt en hvars på tjenstemannabanan vunna befordran. Såsom flerårig utgivare af den svenska upplagan af statskalendern föranleddes han icke allenast att hålla vid lif sina biografiska iakttagelser, så vidt de rörde gamla kamrater och vänner från universitetstiden, utan äfven att utsträcka de samma till den äldre generationen af tjenstemän. Frukten af dessa biografiska studier var bland annat skrifven „Finlands jurister, biografiska anteckningar“, som utkom till Juridiska föreningens under sommaren 1879 hållna allmänna årsmöte. Rättsinnad och vänfast, anspråkslös och godhjertad lemnar Frans Schauman efter sig hos sina många vänner ett kärt minne.

Årets dödslista upptager ytterligare namnet på tvenne

män, hvilka i lifvet genom sin verksamhet stodo hvarandra nära och hvilka minnet efter döden sammanslutit må hända ännu närmare. Begge tillhörde vår förening och begge stodo i många stycken genom sin verksamhet vår förenings syften nära, om ock denna verksamhet till väsendtlig del faller utom det juridiska gebitet. Jag menar tidsningsmännen *Robert Lagerborg* och *Robert Castrén*. Det kan ej blifva fråga om att här söka återgifva ens de ytter konturerna af dessa mäns lif och verksamhet. Denna verksamhet är ock för denna krets så känd och i allas minne så lefvande att det är tillräckligt att endast hänvisa på den samma. Jag tillåter mig att här blott nämna, att Robert Lagerborg, eburu icke till facket jurist, strax vid denna föreninga stiftelse, då ännu tagande de första stejen på den publicistiska banan, inträdde såsom medlem i den samma och sedermera tillhörde föreningen intill sin död. — Ej mera än 3 månader äro förgångna sedan Robert Castréns förtidiga graf båddades. I vida kretser i vårt land väckte budskapet om hans plötsliga frånfälle sorg och deltagande, naturligtvis främst bland hans talrika meningsfränder — men äfven de, hvilka i de allmänna frågor, kring hvilka dagens strider röra sig, intagit i ett eller annat afseende en annan ståndpunkt än han, skola helt visst i Robert Castréns död djupt beklaga förlusten af en hängifven, rikt begåvad arbetare i fosterlandets tjänst. Ehuru jag här i denna korta berättelse måste uppgifva försöket att tillägga något till det myckna varmt och väl sagda, som nyligen blifvit i dagpressen yttradt angående den så tidigt och oväntadt borttryckte arbetaren, bör dock icke vid detta tillfälle förgätas den förbindelse, i hvilken särskildt denna förening står till den aflidne, i ty att han under åren 1874—76 medverkade i redaktionen af föreningens tidskrift genom att delta i refererande af de i den samma intagna rättsfall, hvarjemte elfte årgången af tidskriften innehåller af hans hand en välekrifven uppsats om *Mathias Calonius* såsom Finlands förste prokurator.

Förutom de nu nämnda hafva flere utom vår förening stående män, hvilka genom sin lifsverksamhet dock stodo före-

ningens sträfvanden nära, och hvilkas namn derföre här må nämnas, under årets lopp lemnat det jordiska. Så har under iunevarande år seniorn bland Finlands jurister, presidenten *Johan William Forsman* slutat sin långa, nära ett sekel omfattande lefnad. Han var den siste representanten af Finlands jurister från den tid Sverige och Finland ännu voro ett rike. Han såg dagens ljus då de mörka åskmoln, som förebådade 1788 års krig, redan begynt urladda sig. Han åhörde såsom jurisstudiosus Calonii föreläsningar vid kongliga akademien i Åbo och inträdde såsom en ung förhopningsfull auskultant vid kongliga hofrätten i Wasa några månader förr än den bekante striden på Wasa gator mellan de svenska och ryska trupperna utkämpades och den derpå skeende plundringen af Wasa timade. Jemt trefjedels sekel hade han med heder stått i ledet af Finlands jurister då han slutade sin jordiska vädjebana. — Bort har vandrat äfven en annan aldrig veteran bland Finlands jurister, förr presidenten i Wiborgs hofrätt *Karl Edvard Gadd*. Hvad han såsom landets prokurator under en ödesdiger tidpunkt i vår nyare historia verkat såsom lagens trogne väktare, det skall visserligen ej af ett kommande slägte förgätas.

Af dödens rika skörd må ytterligare nämnas följande ehuru ej till vår förening hörande personer: borgmästaren i Borgå *Karl Magnus Holm*, häradshöfdingen i Kuopio domsaga *Jakob Mölsä*, häradshöfdingen i Heinola domsaga *Carl August Schybergson*, civilledamoten i Wasa läns första uppåbådsdistrikt v. häradshöfdingen *Henrik Snellman*, protokollssekreteraren *Karl Selim Estlander*, f. d. kämnerättsordföranden i Björneborg *August Asmund Levonius*, juridiske medlemmen i Wasa läns andra uppåbådsdistrikt *Karl Jakob Forssén*, borgmästaren i Uleåborg *Johan Fredrik Borg*, häradshöfdingen i Kronoborgs domsaga *Gustaf Fredrik Krook* och borgmästaren i Tavastehus *Anton Johan Thermén*, allt män, hvilka med heder fylt sina platser såsom bärare af lag och rätt i landet. Jag tillåter mig att afsluta årets långa dödslista med namnet på en ännu helt ung man, den der skördats af döden under sina första steg på den juridiaka

banan, näml. hofrättsauskultanten *Karl Ilo Gustaf Forsström*, som helt nyligen afgick från universitetet åtföljd af de gladae förhoppningar så väl från lärares som kamraters sida, hvilka förhoppningar allaredan med honom jordats.

Föreningens medlemmars antal har under året under gått en visserligen ej betydlig, men dock anmärkningsvärd minskning. Under föregående år utgjorde desses antal i centralafdelningen 129. Detta antal har under året nedgått till 118. Vid filialafdelningarna i Åbo och Wasa åter hafva medlemmarnas antal under året förblifvit oförändradt det samma som under föregående år, nämligen vid Åbo filialafdelning 63 och vid den i Wasa 52. Deremot har antalet medlemmar vid Wiborgs filialafdelning nedgått med en, så att antalet derstädes nu utgör 40 emot 41 under föregående år. Således har hela förminskningen utgjorts af 12 medlemmar, så att hela antalet medlemmar i föreningen nu utgör 273 mot 285 under föregående år. Härvid är nu särskilt att märka, att under året endast 6 nya medlemmar tillkommit. Då nu härtill kommer att äfven föregående år hade att uppvisa en minskning af 5 medlemmar, synes detta ytterligare utvisa att föreningen ej lyckats tillvinna sig den yngre generationens af jurister förtroende. Det är nämligen påtagligt, att luckorna i föreningens ledar till icke ringa del förorsakats af döden och att dessa luckor ej kunnat fyllas af nyinträdande medlemmar.

I redaktionen af föreningens tidskrift har den förändring inträdt, att professorn J. N. Lang under senaste vår inträdt såsom redaktör, sedan direktören i statskontoret, jurikandidaten N. J. Fellman sett sig nödsakad att för andra arbeten afsäga sig detta uppdrag. Jag vågar härvid uttala den vissa förhoppning, som säkert delas af alla dem, hvilka intressera sig för vår förening, att detta direktör Fellmans afträdande från redaktörsbefattningen ingalunda skall innebära för tidskriften en förlust af den värdefulla medverkan, som från direktör Fellmans sida redan under en längre tid kommit den samma till del.

Sedan senaste årsmöte hafva fyra häften af tidskriften utkommit, af hvilka två tillhörta innevarande årgång. Utom redaktionen hafva till dessa häften bidragit hofrätteassessorn Forström, professorn O. Donner, hofrätsrådet E. Tenggren, vicehäradshöfdingen M. Hornborg och jurislicentiaten friherre R. A. Wrede.

Meddelande af anmärkningsvärda rättsfall har nu likasom tillförene utgjort en af tidskriftens förnämsta uppgifter. Fyllandet af denna uppgift skulle dock ej varit möjligt, derest ej redaktionen med afseende å den samma haft att från medlemmar i Kejs. senatens justitidepartement påräkna samma utmärkta välvilja och upplysta medverkan, som redan många år förut från detta håll kommit tidskriften till del.

Tidskriftens spridning har under innevarande år varit ungefär den samma som under nästföregående år, i det att den samma utgått i innalles något över fyrahundra exemplar.

Diskuterandet af de i årsprogrammet upptagna frågorna har nu likasom tillförene utgjort huvudsörföremålet för föreningens verksamhet. Sålunda hafva de fjorton frågor, som upptagit årets diskussionsprogram, blifvit genomgångna åtminstone i centralafdelningen och filialafdelningen i Åbo. Huruvidant förhållandet i detta afseende mårde vara med afdelningarna i Wasa och Wiborg är outredt, då från dessa afdelningar ej ännu ingått svar på flera än de fyra första frågorna i årsprogrammet.

För att göra centralafdelningens bibliotek lättare tillgängligt för föreningens medlemmar har åtgärd vidtagits om det sammas uppställande i skildt skåp å universitetets bibliotek, hvarest utlåning af de till afdelningens bokförråd hörande böcker — tack vare universitetsbibliotekariens och den öfriga bibliotekspersonalens vänliga tillmötesgående — kommer att för framtiden ske. Tillika har försorg dragits derom att till centralafdelningens bibliotek hörande äldre årgångar af utländska tidskrifter blefve inbundna, för att dyemedelst underlätta deras begagnelighet, och har detta in-

bindningsarbete redan blifvit till betydlig del slutfördt. Tillika är det mig en angenäm pligt att anmäla att föreningen haft nöjet att från juridiska föreningen i Upsala emottaga, jemte andra genomsedda upplagan af prof. Nordlings arbete „om boskilnad och behandling af död mans bo“, en skrifvelse, hvari bemälda förening, för den händelse att den finska juridiska föreningen vore i afsaknad af något af de på föreningens i Upsala förlag utkomna arbeten, erbjuder sig att till juridiska föreningens bibliotek härstädas översända det saknade. Likaledes har föreningen från Mr. Holst i Kristiania, som står i spetsen för den norska föreningen för litterärt utbyte med utlandet, fått emottaga ett antal exemplar af en skrift benämnd „Beretning om Bodesfängslets Wirksamhet i Aaret 1878“ och ett exemplar af skriften „Om kongens sanktionsret“ samt derjemte en på engelska språket affattad skrifvelse, hvilken, då den samma innehåller meddelanden, som helt säkert af mer än en af föreningens medlemmar skall emottagas med intresse, jag tillåter mig att här införa. Skrifvelsen lyder:

„Foreign literary exchange of Norway
by Mr. Holst, Christiania, Norway.

Leaving the functions as Secretary of the Royal University of Christiania, I continue as before to be charged with the direction of the foreign literary exchange of Norway. I beg You therefore to address all correspondence relating this matter as above, and I shall endeavour to assist You in giving all informations which are to be desired, or procuring You printed works or treateases, which are to be obtained as donations. Should any member of your learned society wish to profit of my assistance for a learned purpose, I shall introduce him to the most competent of our scientific men, when I myself can not fulfil their requests.“

Då ännu ej svar afgått på dessa skrifvelser, skall helt säkert den bestyrelse, som kommer att i aften utses, icke underlåta att jemte meddelande af de upplysningar, hvilka i anledning af skrifvelserna kunna ifrågakomma, aflägga före-

ningens tacksamhet ej mindre för de öfversända gåfvorna än för de om synnerlig välvilja vittnande anbuden.

Med die juristische Gesellschaft i Berlin och la Société de la législation comparée i Paris ävensom med särskilda inhemska vetenskapliga samfund har utbyte af publicationer fortgått liksom tillförene“.

Den af föreningens skattmästare under sistförflutna år, justitieborgmästaren Sohlman, alemnade redogörelse innehöll i hufvudsak följande:

D e b e t:

Behållning från föregående redogörelseår:

Kontant och i depositioner	6,838: 59.
Boklagret	<u>18,006: 50.</u> 24,845: 09.

Inkomst:

Räntor	217: 06.
------------------	----------

Ledamotsavgifter:

inom Centralafdelningen	944: —
„ Åbo filialafdelning	504: —
„ Wasa filialafdelning	416: —
„ Wiborgs d:o (för 1882 och 1883	648: —
Summa ledamotsavgifter	2,512: —

Inkomst för sålda exemplar af al-

Summa tidsskriften	1,119: 92.
------------------------------	------------

Summa <i>Fmp.</i>	28,694: 07.
-------------------	-------------

C r e d i t:

Utgift:

Tryckningskostnader	1,692: 98.
Redaktions- och författarearvoden	1,727: 50.
Häftning	196: 50.
Öfriga utgifter för tidsskriften . . .	<u>196: 90.</u>
Summa för tidsskriften	3,813: 88.

Behållning:

Kontant och i depositioner	6,779: 52.
Värdet af boklagret	18,006: 50.
Fordran hos Centralafdelningens kassa	94: 17.
Summa <i>Fr. m.</i>	28,694: 07.

Till revisorer af sistlidet års räkenskaper utsågos sekreteraren i Statskontoret V. E. Liljeblad och juriskandidaten L. von Pfaler, hvilka genast verkstälde revisionen och före mötets slut anmälte att redovisningen befunnits riktig, hvarföre åt skattmästaren beviljades decharge.

Beträffande föreningens framtida verksamhet beslöts:

att densamma skulle under det följande året fortgå såsom härintills;

att föreningens tidskrift skulle utgifvas likasom under innevarande år med omkring 24 ark om året;

att prenumerationspiset skulle utgöra sex mark;

att hvarje ledamot skulle såsom under det förflytta året utan prenumeration erhålla ett exemplar af tidskriften, hvilket exemplar borde utan omgångar för ledamöterna på föreningens bekostnad dem tillhandahållas sålunda, att tidskriften expedierades under korsband direkte till central- och filialafdelningarnas utom huvudorterna bosatte medlemmar, hvar emot fördeelningen af tidskriften till medlemmarne i dessa städer skulle verkställas genom vederbörande afdelningsförsorg; samt

att ledamotsafgiften för det kommande året skulle erläggas med 8 mark till föreningens allmänna kassa och uppbaras så tidigt, att densamma kunde, på sätt äfven föreningens allmänna ordningsreglor innehålla, till centralbestyrelsen insändas före den 15 Mars nästkommande år jemte uppgift på de personer, hvilka såsom ledamöter tillhörde föreningen och sålunda borde erhålla tidskriften.

I likhet med hvad under de närmast föregående åren varit vanligt uppdrogs åt Centralbestyrelsen för nästa år att uppgöra program öfver diskussionsfrågor för året; och utta-

lades härvid tillika den förhopniug, att landets häradshöfdingar och öfriga jurister, äfven om de icke tillhörde föreningen, ville, för att bidraga till ett allmännare intresse för föreningens förhandlingar, till Centralbestyrelsen eller filialafdelningarne insända förslag till diskussionsfrågor.

Slutligen utsågs genom val med slutna sedlar: professorn Jaakko Forsman till ordförande, docenten doktor R. Hermanson, bankodirektören W. Eneberg och direktören i Statskontoret N. I. Fellman samt prokuratorsekreteraren H. Borenius till ledamöter, äfvensom justitieborgmästaren J. G. Sohlman och professorn J. N. Lang till suppleanter i Centralbestyrelsen för nästföljande år.

Juridiska Föreningens i Finland förhandlingar

öfver de för året 1883 godkända
allmänna öfverläggningssämnena.

(Forts. från sid. 149.)

3:dje frågan.

Äligger det förmynndarenämnd att utföra talan om att en till myndig ålder kommen person, som anses ej kunna vårda sig eller sitt gods, blir under förmynndare ställd?

Centralafdelningen.

Enligt 1:sta § i K. F. d. 9 December 1864 angående förmynndarevård, åläge det numera kommunalstyrelse att handhafva vårdnaden om förmynnderskap, hvarför förmynndarenämnd, såsom sjelfständig institution, således icke heller vidare borde förefinnas. Men ansåge kommunalrepresentationen det dock lämpligt att åt en särskild nämnd öfverlemna inseendet öfver förmynndarevården, egde denna nämnd således på mandatgivarens ansvar handhafva dermed förenade åligganden. Dertill hörde enligt § 39 mom. o i gällande författning angående kommunalförvaltning på landet af den 6 Februari 1865 äfven att „der någon till myndig ålder kommen person inom kommunen finnes för vanvett eller andra orsaker oförmögen att gods sitt vårda, derom hos domaren i orten anmäla till den åtgärd, som af omständigheterna påkallas.“

Frågan besvarades derför af ref. jakande, hvarom äfven en annan af de närvarande förenade sig.

Pluraliteten omfattade deremot en motsatt åsikt och gaf å frågan ett nekande svar, emedan af det nyssnämnda

stadgandet, hvartill någon motsvarighet icke funnes i kommunalförfattningen för städerna, just till följd deraf kunde slutsas, att nämnda skyldighet icke åläg kommunalstyrelse (eller rättare kommunalnämnd) på landet såsom följd deraf att densamma fått öfvertaga vårdnaden om förmynderskap. Denne skyldighet hade tvärtom sin grund deri att kommunalstyrelsen på landet tillika hade sig ålagt vissa polisfunktioner och sålunda uti nu i fråga varande afseende hade samma skyldighet, som uti 8 § af K. F. d. 7 Juni 1749 derutinnan åhvälfts „kronans ombudsmän.“

Åbo filialafdelning:

Om besvarandet af denna fråga yppade sig skiljaktiga meningar.

Enligt den ena af dessa åläg det enligt 1734 års lag domaren att tillse, att de i 4 § 19 kap. Å. B. nämnda personer, som kommit till myndiga år, blefve ställda under förmyndare. Sedermora stadgades i 1 § K. F. d. 19 December 1864 angående förmyndarevård att domstol i vårdnaden öfver förmynderskap skulle biträdas af kommunalstyrelse, der sådan funnes inrättad, men eljes af förmyndarenämnd. K. F. om kommunalförvaltning på landet af d. 6 Februari 1865 införde medelst § 39 bland kommunalnämndens skyldigheter att, derest till myndig ålder kommen person befanns oförmögen att sig och gods sitt vårda, derom hos domaren anmäla (mom. o.) och att handhafva de åligganden i afseende å förmyndarevård, som på grund af särskild författning kunde kommunalnämnden tillkomma (mom. p.) Och då såväl 4 § i nyss åberopade förordning, som § 4 i K. F. angående kommunalförvaltning i stad d. 8 December 1873 medgafve kommunalnämnd å landet och stadsfullmäktige eller rådhusstämma i stad att åt särskilda personer, nämnder eller styrelser öfverläta vissa verkställighetsåtgärder, ansägde sjutton ledamöter, som hyllade nu berörda mening, oafsett hvad i K. F. d. 7 Juni 1749 stadgades derom att Kronans ombudsmän och fiskaler kunde hos domstolarne anhålla om förlängandet af omyndighetstillståndet för slösaktiga ynglingar, att i stads- eller landskommun, der förmynd-

darenämnd blifvit tillsatt, på denna ankomme att hos domstol anmäla om behof af förmynndare för myndig blifven person, som ej kunde vårda sig och sin egendom; och besvarade sagde ledamöter förtys frågan jakande.

Tre ledamöter höllo före att, då 1734 års lag vidhändengäfve att domstol endast egde tillse, att minderårig ej måtte sakna förmynndare och förmynndareinseendet äfven enligt 1 § i ofvan åberopade förordning om förmynndarevård i sådan utsträckning öfvergått å förmynndarenämnd, förevarande fråga borde besvaras nekande.

En ledamot yttrade att, då enligt gällande kommunalförfattning för landet § 39 m.m. o. åt kommunalnämnd öfverlemnats endast befogenhet att, der myndiga är hunnen person ansåges ej kunna sig och gods sitt vårda, derom hos domaren anmäla, förmynndarenämnd, hvilken vore kommunalnämnden underordnad, ingalunda kunde åhvälvas ålliggande i sådant hänseende.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen förenada sig om följande af ordföranden afgifna skriftliga yttrande:

I Å. B. 19: 4 säges, att den, som för vanvett, slöseri eller andra orsaker ej kan sitt gods vårda, skall ställas under förmynndare, men hvem eller hvilka det åligger att vidtaga derför erforderliga åtgärder, omnämner allmänna lagen icke. Den bestyrelse, som genom K. F. d. 19 December 1864, angående förändringar och tillägg vid lagens stadgande om förmynndarevård, bestämts att skall biträda domstol vid vårdnaden öfver förmynnderskap och hvilken bestyrelse i stad vanligen utgöres af skild förmynndarenämnd, har sig endast ålagt att tillse det *omyndiga* och deras gods ej må sakna nödig vård och för dem, då sådant erfordras, hos Ratten föreslå förmynndare samt vaka öfver att förmynndarene för sina förmynnderskap behörigen redovisa, men någon skylighet för förmynndarenämnden, der sådan finnes inrättad, att vaka deröfver, att en till myndig ålder kommen person, som anses ej kunna vårda sig eller sitt gods, blir under förmynndare ställd, omtalar nämnda förordning alls icke och så-

dant är ej heller fallet uti den för Sverige i ämnet gällande Kongl. förordningen den 24 September 1861, hvilken sannolikt tjenat till förebild vid utarbetandet af åberopade Kejserliga förordning, utan inträder något ålliggande för förmyndarenämnden beträffande en till myndig ålder kommen person ej förr än denne blifvit omyndig förklarad och detta består då i vårdnad öfver förmynderskapet för honom. Dergenom att förmyndarenämnden från presterskapet erhåller förteckningar på de inom kommunen aflidna personer, som efterlemnat omyndiga barn, kan förmyndarenämnden lätteligen tillse att omyndiga personer ej komma att sakna förmyndare, men i de flesta fall skulle förmyndarenämnden icke kunna utan synnerliga svårigheter förskaffa sig kunskap om till myndig ålder komna personer, som borde ställass under förmyndare inseende.

Att åhvälva förmyndarenämnden någon skyldighet i omförmålda afseende är icke heller nödigt. I K. F. d. 12 November 1730 stadgas, att om någon genom äfventyrligt spel eller på annat sätt sitt goda förslösar, skall dess egendom under laga kuratorers vård och säkra förvaltning sättas, och åligger det icke allenast i gemen alla dom- och befallningshafvande, så högre som lägre, att deröfver noga och sträng hand hålla, utan ock närmaste fränder i synnerhet, att på behörig ort sådant vederbörligen angisva, och i K. F. d. 7 Juni 1749, 8:de punkten, lemnas föräldrar, närmaste anhöriga eller förmyndare frihet att begära att deras barn, anhörige eller de, som under deras förmynderskap stå, må längre än lagen utsätter för omyndige förklaras samt att deras egendom under laga kuratorers vård och säkra förvaltning sättas, intill dess de visat tillförlitliga prof på försiktig hushållning, men i händelse föräldrar, anhörige eller förmyndare sådant försumma, åligger det kronans ombudsmän eller fiskaler sådant i deras ställe hos domaren angisva. Dessa stadganden böra otvivelaktigt tolkas så vidsträckt, att det i alla de uti Å. B. 19: 4 omnämnda fall åligger främst personens föräldrar eller släTINGAR, men, om sådana ej finnes eller detta af dem uraktlätes, vederbörande kronolänsman eller stadsfiskal att vid domstolen påyrka hans stäl-

Lande under förmyndare. (Jemför härom Schrevelii Lärobok i Sveriges Civilrätt, 2:dra upplagan, 2:dra delen, pag. 354, och Nordlings Föreläningar öfver Årfda balken, Uppsala 1872, pag. 301 och 302.) Äfven det af Svenska Lagkommittén år 1818 utgifna förslag till Årfda balk innehåller i 7 § 14 kap. följande stadganden: Finnes myndig person för vanvett, uppenbart slöseri eller aunan orsak oförmögen att vårda sin egendom, då äge Rätten, på anmälan af föräldrar eller fränder, eller ock af kronans ombudsman eller annan, honom under förmyndare ställa.“ Är en myndig person så slösaktig eller begiven på dryckenskap att farhåga är att denne till följd deraf kan komma att såsom fattig stanna kommunen till last, så kan jemväl Fattigvårdsstyrelsen utföra talan om att han skall förklaras omyndig och förmyndare för honom tillförordnas.

På förestående skäl besvaras frågan af mig nekande.

Wiborgs filialafdelning.

Referenten ansåg sig böra besvara frågan jakande, stödjande sig d rivd på den analogi, som kunde hemtas ur 39 § i K. F. om kommunalförvaltningen på landet af den 6 Februari 1865, der det såsom hörande till kommunalnämndens befogenhet bland annat uppräknas att „der någon till myndig ålder kommen person inom kommunen finnes för vanvett eller andra orsaker oförmögen att gods sitt vårdar, derom hos domaren i orten anmäla till den åtgärd, som af omständigheterna påkallas.“

Om referentens åsigt förenade sig flertalet af filialens medlemmar.

En del ledamöter ansågo likväl att det äfven med tillämpning af åberopade § i förordningen om kommunalförvaltningen på landet, icke lagligen åligger förmyndarenämnd att utföra talan af i fråga varande beskaffenhet, utan detta ålliggande, jemlikt K. F. d. 7 Juni 1749, närmast tillkomma skyldemän, eller der de sådant uraktläta, kronans ombudsman och fiskaler. Derest åter förmyndarenämnd ansåge sig befogad att för domstol *anmäla* om nödvändigheten af myndig persons ställande under förmyndare inseende, åläge det

domstolen att vidtaga sådan åtgärd att behörig person blefve satt i tillfälle att talan i saken utföra.

4:de frågan.

Huru skall vid böters uttagande förfaras, om den sak-fälde ej har annan tillgång än andel i oskiftadt bo eller i viss egendom?

Centralafdelningen.

Beträffande denna fråga innehåller gällande lag för tvenne skilda fall tvenne väsendligen olika bestämningar. Den ena af dessa förekommer i 9 § 15 kap. H. B. hvilket lagställe har följande lydelse: „Tränger bolagsman at för gäld låta alt sit gods i betalning gå eller hafver han det förverkadt; stände äntå bolag til thes stemmodag ute är och träde målsegande i hans stad och rätt ther the andre bolagsmän hans del ej lösa vilja.“ Då enligt detta stadgande utbrytning af enskild bolagsmans andel före stemnodag kan af de öfrige vägras äfven i det fall att han förverkat alt sitt gods eller asträdt det till sine borgenärers förnöjande, följer deraf att någon utbrytning af bolagsandel icke heller kan emot öfrige bolagsmäns bestridande ifrågakomma vid utmätning af böter som blifvit bolagsman ådömda. Den andra bestämningen, hvilken hänför sig till makars oskiftade bo, kan härledas ur stadgandena om boskilnad och gälds betalning vid dödsfall samt torde korteligen kunna uttryckas sålunda: Vid utmätning af makes gäld eller honom ådömda böter kan enligt regeln all till makarnes bo hörande egen-dom tillgripas, och fritagna från dylik utmätning äro endast den andre makens i laga ordning undanskiftade giftorätt och enskilda egendom ävensom icke undanskiftad enskild egen-dom under de i § 17 af förordningen angående boskilnad stadgade vilkor.

Af dessa bestämningar är den senare tydligent icke eg-nad att utsträckas öfver det fall, för hvilket den är uppstådd eller med andra ord att upphöjas till allmän regel. Den ut-

gör tvertom en undantagsbestämning föranledd af den äktenkapliga förmögenhetsgemensamhetens särskilda beskaffenhet och har inom den svensk-finska lagstiftningen utvecklats under en jemförelsevis sen tid. Konung Kristoffers landslag innehåller i likhet med de äldre svealagarne en alldelers motsatt regel, i det nämligen dess Thingmalabalk uti 2 § 27 kap. vid fråga om utmätning lemnar följande anvisning: „Sua opta som Bonden saker varder, tha skiptis å hustrunna luther fran badhe i jord och lösörum. Bryter hustrun och fälles bondin medh lagum; böthis tha af henna gotse“ — hvaraf framgår att vid utmätning i makars bo af böter ådömda den ena af dem ett skifte skulle företagas i ändamål att afskilja den icke skyldige makens andel. Detta skifte förrättades af samma tolfmannanämnd som verkstälde öfriga utmätningsåtgärder.

Till företagande af en dylik skiftesförrättning kan dock utmätningsman enligt nu gällande stadganden ingalunda anses berättigad. Den tillåtelse dertill, som möjligent kunde anses hafva ursprungligen legat i 1 § 7 kap. U. B. genom der förekommande hänvisning till 11 kap. G. B., har längesedan upphäfts genom ofvan omtalade föreskrifter rörande boskilnad, och den i samma § ingående hänvisningen till 17 kap. H. B. afser sistsagde kapitels andra §, hvari bland annat stadgas att „thet som satt är under bolag“, bör undantagas.

Vid sådant förhållande synes svaret på frågan icke kunna utfalla annorlunda än att, der den i fråga varande oskifte förmögenheten icke utgöres af makars bo och delegarene icke på exekutors anhållan utlempna så mycken egen- dom som för beträckande af bötesbeloppet erfordras, den sakfälde måste behandlas såsom den der saknar tillgång att gälda böterna och således undergå motsvarande kroppsstraff.

Åbo filialafdelning.

Frågan besvarades derhän att exekutor egde i laga ordning taga berörda egendom i mät.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen ansåg böterna uti de i frågan nämnda fall icke kunna uttagas. Att i mät taga för böter en andel i oskifstadt bo eller i ett bolag o. s. v. kunde nemligen ej låta sig göra, så länge beloppet af den sakfäldes behållna andel i boet, bolaget m. m. icke vore känd, emedan i sådant fall ovisst vore, om hans andel skulle försäkra till böternas beträckande, och en betydlig förlust dessutom vid försäljning af en sålunda till sitt verkliga värde okänd andel skulle kunna drabba den bötfälde, och ej heller kunde med straffets verklighet få bero till dess boet blifvit utredt. — Egde den sakfäerde deremot en viss, ostridig andel i ett eller flera föremål och kunde denna andel åsättas ett bestämdt värde, mötte i afdelningens tanke intet hinder för densammas i mät tagande, såframt ej annans rätt derigenom kränktes.

Wiborgs filialafdelning.

Referenten framhöll hurusom en egendomsgemenskap kunde förekomma i flera olika former, hvilka lagen betecknade med namnet bolag, taget i vidsträckt betydelse. Från dessa kunde man emellertid till en början afskilja bolaget i inskränkt mening, hvilket karaktäriserades genom sitt ändamål att bereda ekonomisk vinst. I afseende å bolag i nämnda betydelse — även kommandit bolag icke undantagna, om man härförde desamma till de med egen förmögenhet utrustade bolagens klass — gälde nemligen den i H. B. 15: 9 uttalade princip, att bolagets förmögenhet icke finne tillgripas för enskild bolagsmans gäld och sålunda än mindre för honom ådömda böter, enär hvarken dessa mera i 1734 års lag betraktades såsom en den sakfäldes gäld eller staten, hvilken egde indrifva desamma, vore att likställa med en fordringsegare, hvilken i nödfall kunde yrka den bötfälde försättande i konkurs för att på det i åberopade lagrum anvisade sätt utfå bötesbeloppet.

Vidare kunde makars förmögenhetsgemenskap lemnas å sida, enär deras egendom sålänge den förvaltades af mannen utgjorde en enhetlig förmögenhet i förhållande till tredje

man och såsom sådan finge tagas i anspråk för hvardera makens gäld likasom för böter, till hvilka endera blifvit fälld, såframt icke den andra maken gjorde sin enskilda rätt till viss egendomi gällande genom det i § 17 af boskilnads förordn. föreskrifna förfarande.

Den föreliggande frågan afsåge sälunda hufvudsakligen den tillfälliga gemenskapen i afseende å enskild sak i form af samegendorf eller annan gemensam sakrätt samt det fall att arfvingar lefva i bo oskifto.

En egendomsgemenskap af förstnämnda art, såsom exempelvis der flera hafva andel i ett fartyg erbjöde ingen svårighet. Likasom för delegares gäld kunde nemligen, på sätt äfven § 9 i sjölagen vidhanden gäfve, hans andel i den gemensamma saken försäljas till gäldande af honom ådömda böter.

Annorlunda förhöll det sig der arfvingar lefde i bo oskifto, vare sig att de derom träffat aftal eller utan någon öfverenskommelse fortsatt sambolefnaden, sedan tiden till boets upptecknande och afträdande gått till ända. Här föreläge en förmögenhetsgemenskap, analog med den som egde rum mellan makar. Den enskilde arfvingens lott i hela boet kunde således icke, såsom hans andel i en sak, tagas i mät och föryttras. Det gemensamma boet betraktades i stället af lagen såsom en enhet gentemot tredje man och kunde derför tagas i anspråk för hvarje delegares förbindelse utan afseende å hans andel deri. Detta måste då gälla äfven böter, till hvilka någon delegare blifvit fälld. Mot faran att ur boet komme att uttagas mer än den sakfälldes andel utgjorde, kunde öfriga delegare skydda sig genom att i vederbörlig ordning upphäfva gemenskapen. Ansåge desse sin rätt i boet kränkas genom en déri verkstäld utmätning i nämndt syfte hade de derför att söka skifte, med tillämpning af § 17 i boskilnads förordningen inom tre månader från det utmätningen påbegynts.

Öfrige närvarande ledamöter voro ense derom att frågan endast på det af Referenten föreslagna sätt kunde nöjaktigt lösas, men framhöllo dock önskvärdheten af ett uttryckligt lagstadgande i ofvan framhållna syfte, till undvi-

kande af tvifvelsmål och olikhet i uppfattningen om det rätta tillvägagåendet vid utmätningar.

5:te frågan.

Då uti skriftlig afhandling sytning förbehålls åt tvenne personer, t. ex. makar eller syskon, utan att deri säges att sytningen efter enderas död skall förminkas med hälften, bör sådan minskning dervid i fråga komma eller ej?

Centralafdelningen.

Hvad man hos oss kallas sytning är, såsom bekant, ett biaftal vid fastighetsförsäljning, hvarigenom säljaren betingar sig och utaf köparen tillförsäkras ett visst årligt underhåll för lifstiden. Sytningen utgör sålunda en del af köpeskillingen. Och då tidpunkten, vid hvilken köparens skyldighet att utbetala sytningen upphör, sammanfaller med sytningstagarens död, är sytningaftalet ett hasardkontrakt, hvilket har en viss likhet, å ena sidan med lifränteaftalet och å den andra med lifstidsstädjan. Attmannens lifstidsstädja skall utan minskning åtnjutas af hans enka är väl uttryckligen i lag stadgadt. Men endast på grund häraf torde man dock icke kunna deducera sig till ett nekande svar på frågan. Besinnar man deremot att, då t. ex. makar sälja sin jord, de gentemot säljaren uppträda kollektivt, eller såsom ett enda rättssubjekt, och således icke kunna anses afståta hvardera endast en viss andel i fastigheten utan gemensamt det hela, synes ingen teoretisk grund kunna anföras till stöd för minskning af sytningen uti nu i fråga varande fall. Det till kommer att köparen, om han afsett en sådan förmån, bort göra uttryckligt förbehåll derom, emedan ju regeln är att den, som vill komma i åtnjutande af en förmån, äfven skall se till att den i aftalet tydlichen preciseras. Ur allmänt teoretisk synpunkt ville ref. dersör besvara frågan nekande.

Då likväl kändt är att praxis åtminstone på många orter i vårt land gestaltat sig annorlunda på grund af sedvänja hos befolkningen, och en sådan, der den utbildat sig,

synes böra, särskilt i ett fall af den art, som det nu i fråga varande, af lagskipningen respekteras, ville ref. i sitt ofvan anfördta nekande svar på frågan i dess allmänhet göra den inskränkning, att detta svar skulle gälla endast för den händelse att det icke stode i strid med utbildad sedvänja på orten.

Om detta referentens yttrande förenade sig jemväl centralafdelningens öfrige härvärd närvärande ledamöter.

Åbo filialafdelning.

Frågan besvarades af flertalet ledamöter sålunda att sytningen äfven efter den enes af sytningstagarene död borde utgå oförminskad, derest ej enligt å orten obestridt gällande sed minskning i slikt fall borde ega rum.

Två ledamöter ansågo att enligt regelrätt tolkning af den i frågan omförmälda stipulation i kontraktet sytnings-gifvaren ej kunde förpligtas att efter det den ene af sytningstagarene dött utbeta�a mer än hälften af den utfästa sytningen, förutsatt att icke enligt ortens sed sytningen ändock borde utgå till hela beloppet.

Tvänne ledamöter besvarade frågan enkelt nekande.

Wasa filialafdelning.

I de flesta trakter af Wasa och Uleåborgs län vore det vanligt att hälften af sytningen bortfölle vid den ena sytningstagarens död, förutom vissa persedlar, som utginge till oförminekadt belopp äfven efter det den ena aflidit, men orter funnos dock, hvarest det allmänna bruket vore i strid härfmed, så att t. ex. vid den ena af tvänne makars frän-fälle sytningen minskades endast med en tredjedel. Emellertid hade i detta afseende en verklig landssed öfverallt utbildat sig, och ansåg afdelningen derföre den gällande lands-seden i orten böra vid fall af i fråga varande beskaffenhet tillämpas.

Wiborgs filialafdelning

har icke insändt svar på flere än de fyra första frågorna af Årsprogrammet.

6:te frågan.

Bör särskiltt ansvar för hor ega rum, om qvinna af-dagatagit sitt i hordom aflade foster eller vållat dess död? Om frågan besvaras jakande, är ej samma fall med ansvar för lönskaläge? Och skall qvinna, som straffats för barnamord eller vållande till sitt fosters död, då hon sedermera blifver förvunnen om efteråt öfvadt lönskaläge, fällas till ansvar för första eller andra resan lägersmål?

Centralafdelningen.

Den för frågan utsedde referenten framhöll, att, ehuru väl i den svensk-finska lagstiftningen redan af gammalt grundsatsen: quot delicta tot poenæ var gällande, något tvivel ej förefans derom, att då vid sammanträffande af brott en förbrytelse utgjort antingen en förberedelse eller ett medel till en annan, ansvaret för den förra absorberades af straffet för den senare. Den som begått dråp genom att tillfoga den dräpne svåra kroppsskador, straffades för dråpet ensamt, men ej för de särskilda sårskadorna. Likaså straffades den, som gjort sig skyldig till mord genom förgiftning, endast för giftmordet, men ej för tillgedning af gift o. s. v. Denna enkla, öfverhufvudtaget obestridda, grundsats fans i vår lagstiftning uttalad i särskilda stadganden. Så innehåller K. B. 6 mars 1827 den bestämning, att stadgandet i K. F. 9 December 1756, angående ansvar för blotta innehafvande af dyrk eller falsk nyckel, ej borde tillämpas i det fall att innehafvaren af ifrågakomna redskap gjort sig förfallen till stöld med inbrott. Enahanda uppfattning funnes äfven uttryckligen uttalad i nu gällande bränvinsförordning af den 9 Juni 1873 § 91 och de den samma föregående äldre bränvinsförfattningar.

Enahanda gestaltade sig förhållandet, om den ena förbrytelsen är en nödvändig betingelse för den andra, så att den förra förbrytelsen ingår såsom ett nödvändigt mom. i den senares faktiska karakter. Denna ställning innehade lönskaläge i förhållande till barnamord och vållande till fosters död. Enligt författningens angående barnamord

uttryckliga stadgande borde barnaföderskans hafvandeskap hafva uppstått genom olofig bebladelse. Då nu slik bebladelse i dess kriminelt enklaste form utgjordes af lönskaläge, kunde sägas, att denna sistnämnda förseelse utgjorde en nödvändig betingelse för barnamord och för nu ifrågakomna slag af vållande till fosters död. Under sådant förhållande måste det förutsättas, att lagstiftaren vid utsättande af straff för barnamord eller vållande till fosters död ingalunda förbisett att dessa förbrytelser måste föregås af lönskaläge och för ty låtit detta moment likasom andra, hvilka ingå i barnamordets och nu ifrågavarande vållandes faktiska karakter, inverka på straffsatserna. I följd häraf och då det ingalunda vore tillbörligt, att då vid lagskipningen utsattes straff för barnamord (resp. vållande till fosters död), upplösa brottet i fråga i dess särskilda beständsdelar och belägga dessa med särskildt ansvar, borde i straffet för barnamord (resp. vållande till fosters död) ingå äfven ansvaret för lönskaläge.

Annorlunda vore förhållandet om hafvandeskapet uppstått genom hor. En sådan qvalifikation af lägersmålet kunde ej sägas ingå såsom betingelse i barnamordets eller ifrågavarande vållandes faktiska karakter och hade för ty ej blifvit af lagstiftaren vid utsättande af ansvar för sisteberörda brott afsedd. Af detta skäl ansåg ref. att i nu förutsatt fall särskildt ansvar för horsbrottet borde ådömas.

Beträffande åter sista mom. i frågan fann ref. det vara obestridligt, att, i fall hafvandeskapet hos den för barnamord afstraffade barnaföderskan uppstått genom föröfvadt hor, ett efteråt begånget lönskaläge borde bestraffas såsom andra resan lägersmål, då här stadgandet i LV: 4 M. B. att den som första gången bedrifvit enfalt hor "och therfore efter lag plichtat, och sedan begår lönskaläge," skulle straffas såsom för andra resan lägersmål, kommer till bokstalig tillämpning. Något mera invecklad stälde sig frågan om barnaföderskans hafvandeskap uppstått genom enkelt lönskaläge. I detta fall hade qvinnan — under förutsättning att refs åsigt att lönskalägesboten borde absorberas af straffet för barnamord (resp. vållande af fostrets död) blifvit följd —

icke blifvit dömd för lönskaläge, innan hon efter utständet straff för barnamord ånyo begått lönskaläge, hvarföre det vid första påseende kunde synas som om straff för återfall eller för andra resan lönskaläge ej här torde ifrågakomma. Då nu emellertid, såsom ofvan visats, ansvaret för lönskaläge ingått i det för barnamord (resp. vållande till fosters död) utsatta straffet borde i sjelfva verket för detta senare lönskaläge dömas till ansvar för andra resan lägersmål. Detta fall vore fullkomligen analogt med det, som ingår i nyss citerade stadgande i LV 4 M. B. enligt hvilket bör dömas till straff för andra resan lönskaläge, eburu deu skyldige ej förut blifvit fäld för första resan lönskaläge, utan för enfalt hor. Orsaken härtill vore klarligen den att enkelt lägersmål inginge såsom ett väsendligt moment i horsbrottet, hvarföre lagstiftaren bedömt ett efter horsbrottet förfvadt lägersmål såsom itereradt lönskaläge.

På grund af det sagda ansåg ref. att uti de i nu ifrågavarande mom. förutsatta fall den skyldige borde dömas till ansvar för andra resan lägersmål.

I den af ref. uttalade åsigt förenade sig afd:s öfrige närvärande medlemmar.

Åbo filialafdelning.

En ledamot yttrade, att det lägersmål, hvari det sedermera om lifvet bragta fostret afslats, vore en gerning i viljan alldelens afskild från barnamordet, berödde på skilda bevekelsegrunder och ingalunda kunde betraktas såsom en förberedelsehandling till detsamma. Ledamoten, som tillika framhöll att ej ens praxis ifrågasatt att icke sådant lägersmål då det varit qualificeeradt — till exempel såsom i förevarande frågas första moment upptagits, — hor borde särskilt bestraffas, höll förtig före att frågans bågge första moment borde besvaras jakande och vidkommande frågans tredje moment, att det vore sjelffallet att huru än de bågge förra momenten besvarades, qvinna, som, efter det hon för barnamord afstraffats, blefve förvunnen om olosligt lägersmål, borde anses skyldig till iteration af sådan förseelse.

En annan ledamot ansåg att, då qvinna som afdagata-

git sitt foster ej kunde hafva begått detta brott, om hon ej förut försett sig med olofligt lägersmål, det ej kunde ifrågakomma att för sistnämnda lagöfverträdelse, derest densamma inskränkte sig till lönskaläge, ådöma henne det derföre i lag stadgade ansvar utöfver straffet för barnamordet; och fann ledamoten sådant ej heller vara afsedt i gällande författnings om barnamord. Deremot borde enligt ledamotens åsigt ett qvalificeradt fall af olofligt lägersmål, och således dock det i frågans första moment nämnda horsbrottet, bestraffas särskilt från barnamordet, enär detsamma icke vore en nödvändig förutsättning för barnamordet. I enlighet härmed bevarade denne ledamot frågans första moment jakande och dess andra moment nekande. Beträffande tredje momentet var ledamoten ense med förstnämnde ledamot.

Af öfrige närvarande medlemmar omfattade sju den förstomförmålda åsichten och två den senare.

Wasä filialafdelning.

I afdelingens tanke borde skildt ansvar för lönskaläge icke ådömas. Begreppet barnamord innefattade att aflandet skett i lönskaläge och i ansvaret för barnamord komme till följd deraf att äfven inbegripas straffet för lägersmålet. Sådan vore äfven allmänna praxis, såvidt afdelingens medlemmar hade sig bekant. Men häraf följde ej, att qvinnan, i händelse hon äfven begått hor skulle undgå straff derför. Ty hade hon vid aflandet gjort sig skyldig till äktenskapsbrott, kunde ansvaret för detta särskilda brott ej inbegripas i straffet för barnamord, hvarför särskilt ansvar för hor borde henne ådömas. Af hvad sålunda uttalats följde, att om qvinnan, som straffats för barnamord eller vållande till fosters död, sederméra blefve förvunnen om efteråt föröfvadt lönskaläge, borde henne ådömas ansvar för andra resan lägersmål.

7:de frågan.

Huru vidsträckt betydelse bör tilläggas uttrycket „orten“ i 22 § af K. F. d. 9 November 1868 angående gälds betalning vid dödsfall samt urarfva och undanskiftande af egendom i död makes bo?

Centralafdelningen.

Ifrån den allmänna regeln att arfvingar, som ej i laga tid gjort sig urarfva och ej heller sökt att få undanskifsta något af den dödes egendom, skola, en för alla och alla för en, ansvara för den dödes gäld, göras uti ifrågavarande § särskilda undantag, bland annat även det att arfvinge, som ej vistats „på orten“, då bouppteckningen skedde, är från ansvarighet för gälden fri. Då af sagda §, lika litet som af förordningen i öfritt, emedlertid icke framgår, hvad der med „orten“ afses, hafva meningarne derom varit ganska delade. Vid diskussionen af frågan i centralafdelningen visade sig detta vara fallet äfven bland dess dervid närvarande ledamöter, af hvilka tre olika meningar uttalades. Å ena sidan anfördes nemligen att, enär underdomstolarne hade vårdnaden om bouppteckningars hållande, med uttrycket i fråga möjligens afsäges vederbörande underdomstols jurisdiktion, för hvilken uppfattning något stöd kunde sökas äfven deri, att man i dagligt tal icke sällan hörde talesättet „domstolen i orten“. Å den andra åter framhölls att „orten“ här vore liktydigt med den kommun, der den döde haft sitt hemvist och bouppteckningen således verkstälts; medan deremot en tredje mening gick ut derpå, att med ifrågavarande ord här icke hunde afses ett visst begränsadt område, utan borde domstolen, med afseende & förekommande omständigheter af ett eller annat slag, in casu bedöma, huruvida arfvinge, som till stöd för sitt frikallande från ansvarighet för död persons gäld åberopade ifrågavarande skäl, vid tiden för bouppteckningens verkställande kan anses hafva varit & det afstånd från stället, der uppteckningen försiggått, att yrkandet borde godkännas eller icke.

Åbo filialafdelning.

En ledamot ville att med det i frågan berörda uttrycket „orten“ alltid till rättssäkerhetens betryggande skulle förstås kommunen der den aflidne haft sitt hemvist.

En annan ledamot uttalade samma mening, men med tillägg att då en arfvinge, boende nära arflåtarens hemvist ehuru ej inom samma kommun, ville till undgående af ansvarighet för arflåtarens gäld åberopa sig på det i förevarande fråga nämnda lagrum, det ankomme på domstolen att efter förekommande omständigheter pröfva huruvida ej samme arfvinge uppehållit sig i sådan närhet af arflåtarens hemvist, som i sagda lagrum afsåges, och han på sådan grund borde svara för gälden.

Den först uttalade meningen hyllades af sju af de öfrige ledamöterne och den senare af fyra utaf dem.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen ansåg uttrycket „orten“ icke afse ett visst begränsadt område, såsom tingslag, kommun o. d., emedan lagstiftaren i sådant fall ingalunda skulle begagnat det ifrågavarande ordet, utan innebure uttrycket i afdelningens tanke, att arfvingarne vid tiden för bouppteckningen icke vistats så nära stället, att antagas måste, det de, ehuru de ej öfvervarit sjelfva förrätningen, erhållit kännedom om dödsboets ställning och hvad vid bouppteckningen förefallit, hvarföre det ock måste ankomma & domaren att i hvarje särskildt fall pröfva dessa omständigheter och i enlighet dermed afgöra frågan.

8:de frågan.

Vid underrätter händer ej sällan att åklagare i brottmål, der en eller flera personer äro „såsom svarande“ instämde, i rättegångens början endast „anhåller om undersökning i saken, med förbehåll att sedermåra få göra de påståenden, till hvilka anledning kunde förekomma“. Frå-

gas: År domstol i sådant fall skyldig att upptaga målet till handläggning och deri anställa vittnesförhör? Bör någon skillnad i detta hänseende göras emellan gröfre och mindre brottmål? Och kan allmän åklagare, derest rekonventionspdstående göras, undgå ansvar, om han underläter att framställa bestämdt yrkande?

Centralafdelningen.

Ref. för frågan framhöll, hurusom någon gång hos oss ett sådant förfarande gjorde sig gällande vid underdomstolarna, att offentlig åklagare på grund af någon obestämd, sväfvande angifvelse väckte mot den angifne talan inför rätta, utan att ens bestämdt fixera den brottsliga handling, för hvilken ansvar påyrkas, vid hvilket förhållande gemenligen aktor anhöll om undersökning i saken, förbehållande sig att sedermera framkomma med de ansvarspråtänden, hvartill skäl kunde förekomma. Ett sådant förfarande måste anses stå i strid med de principer, som föreliggia i gällande processordning, hvilken, ehuru i öfvervägande grad inqvistorisk, dock ingalunda helt och hållet frångått de grundsatser, på hvilka den äldre accusatoriska processen hvilade. Till dessa hörde i främsta rummet det, att den brottsliga handling, för hvilket ansvar yrkades, af käranden bestämdt uppgafs. Äfven enligt nu gällande process måste det anses vara svarandens oförytterliga rättighet, att strax i början af rättegången få veta det brottsliga faktum, för hvilket talan mot honom väckts, för att kunna med afseende å just detta faktum ordna sitt försvar, d. ä. framhålla de omständigheter och förhållanden, hvilka kunna vara egnade att häfva eller försvaga den mot honom framställda bevisningen eller ock förringa eller annulera betydelsen af det honom förevitade faktum. Till stöd för riktigheten häraf kunde framhållas flera lagrum i gällande lag såsom XVII: 4, 16, 21 R. B., hvarest föreskrefs att vittnen skulle afhöras i parternas eller deras ombudsmäns närvaro och att parterna egde rätt att genom domaren göra vittnet de frågor, „som til saken rätteliga höra“. Syftet härmed var nu, hvad särskilt svaranden beträffade, uppenbarligen den, att svaranden måtte lemnas tillfälle att i hvad

„til saken rätteliga hörer“ gendrifva vittnenas berättelse eller och försvaga verkan af de samma. Det vore klart att denna rättighet blefve temligen illusorisk, om svaranden vid afhörandet af vittnenas berättelser ej ännu hade sig bekant, hvilken brottsliga handling man komme att lägga honom till last och för ty ej kunde veta hvad i vittnenas anföranden komme att blifva af betydelse för sjelfva saken. Ett sådant obestämdt åtal borde derföre af domstol afvisas, vare sig att det samma gälde ett gröfre eller mindre brottmål.

Om åter åtalet gälde viss bestämd brottslig handling, stälde sig saken, enl. refs. åsigt, något olika, beroende af huru vida ett gröfre eller mindre brottmål var i fråga. Det framinge af flera ställen i lagen (I: 1 S. B. IV: 1 R. B. m. fl.), att lagstiftaren gjort en bestämd åtskilnad mellan behandlingen af gröfre och mindre brottmål, i ty att vid de förra ett mera inqvisitoriskt förfarande vore af lagstiftaren åsyftadt. Vid de senare åter gälde i hufvudsak samma processuella principer, som vid tvistemål. Med afseende härå och då kåranden i sistnämnda mål är förpligtad att i rättegångens början framställa bestämda yrkanden (XI: 1; XIV: 3 R. B. m. fl.), måste det anses med lag öfverensstämmande, att i mindre brottmål, i synnerhet sådana som bero på måleggandens talan, strax i rättegångens början bestämda påståenden göras från klagandens sida, för att domstol skall anse sig skyldig att upptaga målet och deri anställa vittnesförhör. På redan antydda skäl ansåg' ref. det samma ej i lika mån gälla med afseende å gröfre brottmål, utan borde vid dessa det anses vara tillräckligt, att åklagaren vid domstol väckt talan angående bestämd brottslig handling, utan att ännu framställa bestämda påståenden. I slika mål åläg det, enligt hvad bl. annat siesta mom. i IV: 1 R. B. vidhunden gifver, domstolen ett inqvisitoriskt ingripande i rättegången. Då således, den brottsliges befordrande till straff ej hvilade på åklagaren ensam, utan en medverkan i detta syfte ansetts böra från domstolens sida tillkomma, syntes det vara sakenligt, att åklagaren lemnades tillfälle, att framkomma med sina ansvarsståenden, sedan domstolens medverkan i nu antydt syfte i den försiggångna undersökningen kunnat

göra sig gällande. Klart vore att derjemte den särskilda vigt lagstiftaren i gröfre brottmål lagt derpå, att den skyldige ej skulle undgå sitt förtjenta straff gjorde sig i större mån gällande, om åklagaren tillstaddes, att framställa sina yrkanden, sedan undersökningen visat i hvilken grad svaranden gjort sig skyldig till det brott, som honom förevitata.

Med ofvananförda inskränkning ville dersföre ref. så vidt det gälde gröfre brottmål, besvara frågans första mom. jakande, hvaremot han beträffande mindre brottmål besvarade momentet nekande. Vid sådant färhållande utföll svaret på frågas andra moment jakande. Beträffande åter frågans tredje mom., faun ref. det klart, att för åklagare i händelse han i ofvan anförd måtto felat mot sina pligter, ansvar enligt XXIX: 3 R. B. kunde ifrågakomma, vid hvilket förhållande ref. besvarade detta mom. efter omständigheterna jakande eller nekande.

Ester en liflig diskussion, hvarvid framhölls att frågan var dels för obestämd, dels för omfattande för att kunna vid mötet fullt utlömmande besvaras, förenade sig afdelningens närvarande medlemmar i hufvudsak i den af ref. uttalade åsigt.

Åbo filialafdelning.

Enligt flertalet närvarande medlemmars åsigt hade aktor, när han anhållit om undersökning inför domstol af ett föröfvadt brott och tillika ställt en eller flera personer såsom svarande inför Rätta, mot denne eller desse utfört åtal; hvadan domstolen enligt denna åsigt, oafsedt att aktor förbehållit sig att senare få göra närmare affattade påståenden i målet, vore skyldig att vidtaga med ranskningen samt afhöra vittnen; och detta ej allenast i gröfre utan ock i mindre brottmål. Vid emot aktor väckt rekonventionspåstående borde alltid prövas om sådana omständigheter förelegat att aktor jemlikt sin tjänstepligt egt mot svåranden eller svaranderne utföra sin talan. Sagde medlemmar besvarade förty frågans första moment jakande, det andra nekande samt det tredje efter omständigheterna jakande eller nekande.

En ledamot var ense med nästnämnde medlemmar, dock

sålunda att han ansåg vittnesförhör böra ega rum i gröfre brottmål, äfven då aktor framställt en person endast såsom misstänkt för brottet.

Tre ledamöter ansågo att vid i frågan antydt förhållande domstolen väl borde upptaga målet till ransakning, men ej, innan åtalet blifvit till sina hufvuddelar utveckladt, afhöra vittnen i målet. Mindre brottmål, hvari bestämda ansvarspåståenden ej gjordes af aktor, borde domstolen deremot alla icke företaga till undersökning. Nämnde medlemmar besvarade alltså frågans första moment, vidkommande vittnesförhöret, nekande, andra momentet helt och hållet nekande, men tredje momentet lika med dem som hyllade förstberörda mening.

Wasa filialafdelning.

Då det enligt senare mom. i 1 § 4 kap. R. B. åligger domaren att, i händelse ett gröfre brott föröfvats, föranstalta om undersökning i saken, äfven om ingen gör påstående derom, ansåg afdelningen häraf följa, att allmän åklagare icke kunde förmenas att i gröfre brottmål inkalla den eller de personer, på hvilka misstanke om brottets förövande möjligen fallit, och vid rättegångens början förbehålla sig „att sedermera göra de påståenden, till hvilka anledning kunde förekomma“. Men emedan vår rättegångsordning icke gifver anledning till ett dylikt förfarande i andra brottmål, ansåg afdelningen domaren icke vara skyldig eller böra till behandling upptaga sådana mål, om åklagaren underläter att framställa ett bestämdt ansvarspåstående mot viss person. Och följde häraf att i mål af förstnämnda beskaffenhet ett rekortionspåstående ej kunde föranleda till åklagarens fallande, hvaremot denne i mindre brottmål icke torde kunna undgå ansvar.

9:de frågan.

Kan åt stadgandet i 116 § af Sjölagen d. 9 Juni 1873 givvas den tolkning, att emottagare af gods, hvard skada förmärks, oaktadt han försummat att inom fyratio-

ätta timmar om skadan anmelda hos fartygets befälhafvare och föranستalta besiktning å godset, likväl är berättigad att emot befälhafvaren eller fartygets redare utföra talan om ersättning, blott han gitter utreda att skadan skett förr än godset kom i hans hand?

Centralafdelningen.

Den för frågan utsedde referenten yttrade:

Uti de europeiska sjölagarna hafva beträffande skeppares och redares ansvars skyldighet uti nu ifrågavarande fall åtminstone tre olika principer gjort sig gällande, alla dock syftande derhän att fritaga skeppare och redare från akyligheten att längre tid efter godsets lossning stå i ansvar för skada och minskning derå. En af dessa går ut derpå, att anmärkning emot lossadt gods skall genast vid mottagandet framställas, vid äventyr för emottagaren att annars hafva emot skeppare och redare förlorat all rätt till ersättningatalan för skada, som derå tilläfventyra senare kan upptäckas. Och i denna anda torde äfven 15 kap. Skiplegobalken af 1667 års sjölag, som innehåller det hithörande stadgandet hafva tolkats och tillämpats, likasom principen ock synes vara antagen i nu gällande norska sjölag af år 1860 (§ 65).

Den andra, som vunnit giltighet i, bland annat, den franska Code de Commerce (art. 435 och 436 af dess andra bok), den holländska sjölagen (art. 494 och 495) och den nya belgiska sjölagen af år 1879 (§ 232 och 233), afgör i så måtto från den förstnämnda, att ehuru äfven den såsom regel uppställt att med godsets emottagande skeppares och redares ansvars skyldighet upphört gentemot lastegaren, denne dock med afseende å svårigheten att genast besiktigta godset, kan, genom att emottaga detsamma under protest, hålla sin klandertalan en kortare tid öppen. Denna tid har af C. de C. och i anslutning dertill af den belgiska sjölagen fastställts till en månad, med vilkor likväl att lasttagaren inom 24 timmar efter emottagandet i behörig ordning gjort anmälhan om de anmärkta bristerna. Den Holländska sjölagen åter som äfven delvis medgifver en klanderrätt efter emottagandet inskränker denna till det fall att yttre skada ej förmärkts, men

äfven då förloras talan, om besigtning af godset ej begärts inom två dygn efter emottagandet.

Sistnämnda bestämning ingick äfven i det ursprungliga preussiska förslaget till den tyska handelslagboken, men utmönstrades sedan på tillrådan af fackmän, hvilka ansågo skepparen icke vara tillräckligt säkerställd i fall en, om ock alldrig så kort frist för klander beviljades emottagaren. I det definitiva förslaget ingick deraföre den bestämning att, der gods emottagits utan att detsamma blifvit i vederbörlig ordning besiktigadt, skepparen vore fri från all ansvarighet för möjlig skada och förminskning derå. Då detta likväl ansågs vara nog strängt gentemot lastemottagaren, inflöts i den tyska handelslagboken (art. 610), i anslutning till den holländska lagens och det ursprungliga preussiska förslagets förenämnda stadganden den föreskrift, innefattande den tredje af förenämnda principer, att i händelse besigtning af godset icke skett vid emottagandet, sådant borde verkställas inom 48 timmar derefter, vid äfventyr att eljes hafva förlorat all vidare talan emot skeppare och redare, utan att dervid dock, såsom i den holländska lagen skett, någon skilnad gjordes antingen skadan var till det ytter skönjbar eller icke.

Af det ofvansagda, jemfördt med den finska sjölagens stadganden i ämnet, synes det vara tydligt att föreskriften i vår sjölag har sin rot i den tyska, om hvars rätta mening, på grund af hvad här anförs, något tvifvel icke kan förefinnas, hvaraf åter skulle följa att såväl skeppare som redare enligt finsk lag åro fria all ansvarighet gentemot lastemottagaren, derest denne icke inom 48 timmar efter mottagandet af godset hos befatthafvaren anmeldt om förmärkt skada och föranstaltat besigtning af godset.

Man torde emellertid få antaga att det är formuleringen af andra meningen af § 116 i gällande sjölag, hvilken hos den som framkastat frågan, föranledt tvifvelsmål om lagens rätta förstånd. Meningen lyder: „Försummar han (emottagaren) det (nemligen anmälan och besigtning) eller brister i utredning att skadan skett förr än godset kom i hans hand, vare sin ersättningstalan förlustig“.

Fasthåller man vid de principer, som enligt hvad ofvan

anförlts, i sjölagarna gjort sig gällande i ämnet, kan 116 § i sjölagen emellertid rimligtvis icke förstas annorlunda än här ofvan anfört. Ty uti ordalagen i § 116, som ref. hört tolkas så, att ersättningsskyldigheten för skeppare och redare qvarstode i hvarje fall (således äfven om anmärkning gjorts eller besiktigning verkstälts senare än 48 timmar efter godsets emottagande) der emottagaren icke „brister i åtredning att skadan skett förrän godset kom i hans hand“, kan med fog en sådan mening icke inläggas.

Frågan besvarades derföre af ref. nekande, hvarom jemväl Centralafdelningens öfriga vid tillfället närvarande ledamöter efter en stunds diskussion förenade sig.

Åbo filialafdelning.

En ledamot ansåg att frågan borde besvaras jakande, derest ej utreddes att emottagaren af godset förmärkt skada derå så tidigt, att han inom fyratioåtta timmar efter godsets utfäende kunnat anmäla om skadan hos skeppsbefälhafvaren och föranstalta besiktigning å godset men uraktlitit sådant.

En annan medlem ansåg att § 116 i Sjölagen åsyftade att ovilkorligen fritaga skeppsbefälhafvare från ansvarighet för det utlossade godset då dettas emottagare ej inom fyratioåtta timmar efter utfäendet vidtagit de i frågan berörda åtgärderna; och besvarade sagde medlem förtig frågan nekande.

Af de öfriga närvarande uttalade sig sex för den förra och tre för den senare meningen, hvarhos en ledamot omfattade den förstnämnda åsigten med sådant tillägg att det måtte ankomma på domstolen att i den väckta rättegången pröfva huruvida ej det skadadt befunna godsets emottagare låtit i afseende & undersökandet deraf komma sig sådant dröjsmål till last att han derförför borde anses haft sin talan om ersättning för skadan förlustig.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen ansåg frågan böra nekande besvaras. Då befälhafvare genom § 114 ålagts visa att skada å gods ej vållats af honom eller besättningen, såframt han skall undgå

att ersätta densamma, har lagstiftaren nödgats bestämma en kort tid, inom hvilken anmälau om skadan bör göras af emottagaren, i händelse han vill föra talan emot befälhafvaren. Ty vore det öppet lemnadt å lastemottagare att utan en sådan föregående anmälau en längre tid efter lossningen väcka påstående om utbekommande af skada & lossadt gods, blefve det i de flesta fall för en skeppsbefälhafvare, som vid tiden för talans anhängiggörande måhända befunne sig i ett annat land, långt aflägset från lossningsorten, omöjligt att föreställa den bevisning, som å hans sida erfordrades. Deremot är lastemottagare under den bestämda tiden af fyrtioåtta timmar i tillfälle att undereöka godeet och göra sig förvissad om att skada derå ej förefinnes. För öfrigt åberopades den utredning af frågan, som ingår i Joh. N. Dahlströms arbete: „Den svenska privata Sjörätten“.

10:de frågan.

Är mannen berättigad att, utan särskild fullmakt, å sin hustrus vägnar i öfverrätt fullfölja besvär öfver underräts utslag i gröfre brottmål, för hvilket hustrun varit tilltalad?

Centralafdelningen.

Frågan besvarades af ref. jakande, emedan ifrågavarande befogenhet utgör en del af manns i 1 § 9 kap. G. B. stadgade rätt att för hustrun söka och svara.

Med referenten förenade sig några af afdelningens medlemmar. Deremot yrkades af andra att 1 § 9 kap. G. B. alldeles icke vore i detta fall tillämplig. Detta lagrum handlade om manns målsmausrätt för hustrun och hänsförde sig väsendligen till hustruns förmögenhetsförhållanden. I kriminelt afseende vore hvarje man och qvinna efter fyllda femton år berättigad och förpliktigad att ejself svara för sina handlingar, och denna rättighet och pligt blefve genom äktenskapet icke qvinnan fråntagna. Utan hustruns uttryckliga full-

makt kunde derföre icke mannen uti brottmål söka ändring i underrätts utslag, hvarmed tvertom hustrun, äfven mot manrens bestridande, egde förklara sig fullkomligt nöjd.

Åbo filialafdelning.

En medlem ansåg att af 1 § 9 kap. G. B. jemförd med 1 § 15 kap. R. B., sådant sista nämnde lagrum lyder i Kejserliga Förordningen den 4 Mars 1873, otvetydigt framginge att frågan ej kunde besvaras annorlunda än jakande.

En annan medlem höll före att mannen endast då ej behöfde uppte fullmakt af sin hustru för att utföra den i frågan omförmälda talan, när han eljest kunde styrka hustruns begivande dertill.

I den förstberörda äeigten instämde sex af de öfriga tillstädesvarande och i den senare fyra af dem.

Wasa filialafdelning.

Af 1 § 15 kap. R. B., såsom detta lagrum lyder i Kejs. förordningen den 4 Mars 1873, jemförd med 1 § 9 kap. G. B., ansåg afdelningen framgå, att mannen vore berättigad att utan särskild fullmakt & sin hustrus vägnar i öfverrätt fullfölja besvär öfver underrätts utslag i gröfre brottmål, äfven då hustrun deri varit svarande.

11:te frågan.

Böra köpe- och arrendeafthandlingar, då de af en eller annan orsak upptes vid mantalsskrifning, karteras? Och om frågan besvaras jakande, hvilket belopp stämpelpapper bör dervid användas?

Centralafdelningen.

Såsom allmän regel uppställer § 1 i gällande kartasi-gillata förordning att alla inlagor och andra handlingar, som till landets domstolar, embetsverk eller myndigheter ingifvas, skola vara antingen skrifna på stämpelplatt papper eller der-

med belagda; och bland de myndigheter, vid hvilka enligt § 4 stämpladt papper bör begagnas, nämnes under fjerde afdelningen jemväl häradsskrifvare, till hvilkas tjensteålligganden förrättande af mantalskriftnings hörer. Uti 4:de kap. af åberopade förordning, hvilket innehåller stadganden om befrilelse från stämpelpappers afgiften, finner man icke någon bestämning häntydande på att köpe- eller arrendekontrakt finge okarterade upptes vid mantalskriftning, hvaraf således måste slutas att dessa beträffande kartering uti nu ifrågavarande fall äro underkastade ofvannämnda allmänna regel. Frågans första moment besvarades derför af ref. jakande.

Vidkommande åter frågans senare del eller beloppet af det stämplade papper, som dervid borde användas, så uppräknar § 6 af åberopade förordning sådana emellan enskilda personer upprättade afhandlingar och andra skrifter som vid uppteende för domstol eller embetsmyndighet böra karteras, hvarjemte stämpelpapprets värde eller belopp för hvarje af dessa handlingar deri närmare bestämmes. Bland sådana handlingar nämns äfven arrendekontrakt och köpeafhandlingar, rörande hvilkas kartering olika belopp finnas fastställda, beroende af hyressummans eller köpeskillings storlek. Det synes sälunda af anfördta stadgande framgå, att när arrende eller köpeafhandling af en eller annan anledning upptes inför den embetsmyndighet (tjensteman), af hvilken mantalskriftning förrättas, dessa handlingar då äfven böra vara försedda med stämpladt papper till de värden, som berörda § 6 närmare föreskrifver.

I detta referentens yttrande instämde äfven öfrige af Centralafdelningens härvid närvarande ledamöter.

Åbo filialafdelning.

Enär enligt § 14 mom. 7 i Kejserliga Förordningen den 15 December 1882 angående stämpelpappersaftiftens erläggande uppgift till mantalsförteckning är från slik afgift undantagen, ansågo samtliga medlemmar vara otvifvelaktigt att frågans första del borde bevaras nekande; vid hvilket förhållande svar på frågans senare del ej ifrågakom.

Wasa filialafdelning.

Pluraliteten af afdelningens närvarande medlemmar åsäg, att då skriftlig uppgift till mantalsskrifning ej behöfde beläggas med stämpelpapper, en köpe- eller arrende afhandling, hvilken såsom bilaga &tföljde anmälän ej heller tarfvade beläggning med karta stämpel. Sker anmälän åter muntligen, så hade dock afhandlingens företeende samma ändamål eller endast att utreda, det anmälaren är husbonde å lägenheten, och vore således intet annat än en bilaga. Riktigheten af denna åsigt framginge i dessa ledamöters tanke klarast deraf, att, i händelse en afskrift af afhandlingen uppteddes, ingen ens torde vilja påstå, att denna borde beläggas med stämpladt papper.

Tvänne ledamöter besvarade frågans förra del jakande och ansågo samma belopp stämpladt papper böra begagnas som då köpe och arrende afhandlingar upptes vid domstol. Denna sin mening stödde dessa ledamöfer på ordalydelsen i förordningen, att afhandling emellan enskilda personer, då den företes vid domstol eller „embetsmyndighet“ bör förses med stämpladt papper, utan att något undantag göres för ifrågavarande fall.

12:te frågan.

Kan K. F. af den 12 December 1864, angående skyldighet för egare eller innehavare af jord att upplåta mark för allmänt behof, tolkas så vidsträckt att t. ex. vid jernvägsanläggning ej blott den mark hvoröver jernvägen bygges, utan och annan mark, hvorifrån grus eller annat fyllningsämne eller och virke kan erhållas till jernvägsbyggnaden, får exproprieras?

Centralafdelningen.

Expropriation definieras i rätteläran som en förvaltningsakt, hvorigenom staten i det allmännas intresse emot godtgörelse afhänder någon person en denna tillhörig egande- eller

sakrätt för att tillgöra sig själf eller någon annan nämnda rätt. Ehuru expropriation således ur teoretisk synpunkt fattas så vidsträckt att såväl fast som lös egendom kan blifva föremål för densamma, inskränker likväld den nyare lagstiftningen nästan utan undantag denna rätt till jord och grund, medan expropriation af mobilier, der sådan öfverhufvud förekommmer, regleras genom speciallagar. Också vår nu gällande lag i ämnet af d. 12 Decemb. 1864 afer egentligen blott expropriation af „jord och grund“, ehuru i § 3 senare mom. ett fall omnämnes, der skada får tillfogas „skog, gröda eller åbyggnad“, utan att expropriation af marken behöver ske, nemligen vid förberedande undersökning till anläggande af kanal, jernväg, telegraflinie, torg eller gata eller allmän inrättning.

En annan fråga är dock den här uppställda, huruvida expropriation af jord skall få ega rum i sådana fall, då icke sjelfva marken, utan endast de derå befintliga lösa beständsdelarna ss. virke, grus, muld, stenar o. s. v. behöfvas vid företag af allmännyttig art. Emot en så vidsträckt tolkning talar först och främst det allmänna skälet, att expropriation såsom en undantagsåtgärd ej bör utöfver oundgängligt behof ega tillämpning. Vår expropriationslag uttalar den allmänna principen i § 1, der det heter: „Egare eller innehavare af jord och grund vare pliktig att, då allmänt behof sådant kräfver, afstå sin rätt till egendomen emot full ersättning“. Då nu det allmänna behovet i regeln icke kan sägas „kräfva“, att virke, fyllningsämne m. m. nödvändigtvis skall tagas från något visst nära beläget ställe, utan behovet lika väl, om ock med större kostnad, kan fyllas från en mera afslagsean plats, följer deraf att expropriation för sådana ändamål i regeln icke heller bör få ega rum. För öfrigt torde man äfven deraf, att förordningen ingenstädes omnämner de här förutsatta behoven, vara berättigad att i förordningen inlägga den mening att expropriation af mark i regeln kan få ega rum, endast då behof göres af rum och plats.

Då emellertid K. F. d. 15 Januari 1883 angående vägars och broars byggande och underhåll & landet uti § 9

stadgar, att expropriationslagen skall lända till efterrättelse ifall för vägbyggare brist på väglagningsämne å anvisad plats eller på annat lämpligt ställe å skog eller utmark yppas och fall i ejelfva verket kunna tänkas, då jernvägsbyggnad i hög grad skulle försvaras, ifall möjligheten att expropriera mark för fyllningämnens anskaffande vore alldelers stängd, ansågo de flesta af centralafdelningens närvarande medlemmar expropriationslagen i vissa fall kunna ega tillämpning för anskaffande af grus och annat fyllningsämne vid jernvägsbyggnad. Deremot ansågs expropriation af mark till fyllande af virkesbehof i ingen händelse kunna få ega rum med stöd af nu gällande expropriationslag, till hvilken del frågan sålunda besvarades nekande.

En af centralafdelningens medlemmar ville att frågan i alla delar skulle nekande besvaras.

Åbo filialafdelning.

Tio af de tillstädessvarande ledamöterne utlåto sig derhän att för anläggningar af ifrågavarande beskaffenhet expropriation af mark för erhållande af fyllningsämnens vore i de fall, der expropriationen vore för anläggningens utförande oundgänglig nödvändig och de enskildes rätt genom densamma icke onödigvis tillbakasattes, berättigad, hvaremot expropriation för erhållande af virke måste i hvarje händelse betraktas såsom förkastlig; och besvarades förtig frågan af samme medlemmar endast med hänseende till sagda fyllningsämnens jakande.

Tre ledamöter ansågo att den i frågan åberopade förordningen måste tolkas så, att endast grund för ifrågakomna byggnadsanläggningar finge exproprieras, men ej mark för erhållande af materialier till dessa byggnadsföretag, hvadan frågan af de se medlemmar besvarades nekande.

En ledamot besvarade frågan i hela dess utsträckning jakande.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen ansåg redan af förordningens ordalydelse och särskilt af §§ 3, 6 och 7 framgå, att egare eller inne-

hafvare af jord vore skyldig att afsträda mark endast till den för anläggningen erforderliga grund, men ingalunda sådan mark, hvarifrån byggnadsmaterial skulle hemtas. Men äfven om ordalydelsen i detta afseende kunde anses ej vara fullt tydlig, måste en sådan slutsats dregas af förhandlingarna hos ständerna vid förordningens affattande och antagande. En motsatt tolkning skulle dessutom leda derhän, att t. ex. för erhållande af tråvirke en mängd skogslotter skulle kunna från särskilda hemman exproprieras och sålunda ett jernvägsbolag blifva egare till jordlotter på ömse sidor om jernvägslinjen och kanske delvis på betydliga afstånd från densamma.

En ledamot var i så måtto af skiljaktig mening, att han ansåg expropriation kunna ske af sådan mark, hvarifrån byggnadsmaterial till den första anläggningen skulle tagas.

13:de frågan.

Är det rättsenligt att åt städer i Finland beviljas koncession till byggande af jernväg? Eller hvilka anmärkningar kunde deremot göras på grund af de för städernas administration gällande författningsar?

Centralafdelningen.

De anmärkningar, som blifvit gjorda mot stadskommunernas rätt att begära och erhålla koncession till byggande af jernväg, grundade sig, såvidt ref. i frågan hade sig bekant, derpå att man likställt jernvägar med vanliga landsvägar. Och då städerna är förpligtade att rödja och hålla väg och broar endast så långt stadens egor räcka (B. B. 25. 8), så har man förmenat att något lagligt bindande beslut om byggande af annat slags väg än det lagen kände eller öfver vidsträcktare område icke kunde af stadskommun fattas. Detta betraktelse- sätt syntes dock ref. inskränkt och ensidigt. Ty om äfven de kommunerna af älder ålliggande skyldigheter småningom gestaltat sig till vissa i lag noga beständna bördor, så hade dock aldrig kommunerna, aldra minst stadskommunerna, varit förhindrade att besluta och ut-

föra nya företag, som lände kommunerna till fördel och gagn. Ingen torde vilja bestrida städerna rättighet att bygga hamnar, kajer, vattenledningar m. m. d. hvarom lag intet nämner. Alldeles enahanda vore förhållandet med jernvägar, som hade alldeles intet gemensamt med den städernes lagligen ålliggande landsvägabyggnad. Den nu gällande kommunalförfattningen lemnade också föreskrifter, huru beslut om dyliga nya företag och om upptagande af de för sådana ändamål tilläfventyrs erforderliga län borde fattas och vederbörandes pröfning underställas för att vara lagliger bindande. — Då således de mot städernas berättigande att besluta och utföra jernvägsbyggnader gjorda anmärkningar icke syntes förtjena något afseende, besvarade ref. hufvudfrågan *jakande*.

Härom förenade sig centralafdelningens samtliga närvarande medlemmar.

Åbo filialafdelning.

Alla närvarande ledamöter voro ense derom att enligt 6 § i Kejserliga Förordningen den 8 December 1873 angående kommunalförvaltning i stad en stads allmänna medel endast finge användas till stadens allmänna behof och att jernvägsanläggning ej kunde hänföras till dessa. De besvarade förti frågans förra del nekande; och förföll vid sådant förhållande svar på frågans senare del.

Wasa filialafdelning

Afdelningen ansåg byggande af jernväg icke innefatta någon för medlemmarna i stadscommun gemensam ordnings- och hushållnings angelägenhet, hvarför frågan nekande besvarades; och ansågs sjelfva andan i k. förordningen angående kommunalförvaltning i stad af den 8 December 1873, särskilt §§ 1, 6, 53 m. fl. deri, motsäga all rätt för medlemmar af stadscommun att rörande kommunens medel vidtaga sådane dispositioner, som genom frågan afses.

14:de frågan.

Bör värnepliktig, som försummat att infinna sig vid uppöddstillfälle, för sitt uteblivande tilltalas i uppbådsorten eller i sin hemort?

Centralafdelningen.

Den för frågan utsedde ref. framhöll, att det i frågan förutsatta fall innefattade en underlätenhetsförbrytelse eller ett s. k. delictum omissionis och att med afseende å forum för en sådan förbrytelses afdömande borde tillämpas samma principer, som gälla delicta commissionis, d. v. s. att forum för de samma är domstolen i gerningsorten. Vid sådant förhållande måste fråga uppstå, hvilken gerningsorten för en underlätenhets förbrytelse är. Svaret härpå kunde enligt ref:s åsigt ej utfalla annorlunda än att gerningsorten, då det gäller ett delictum omissionis, ej kunde vara annan än den, hvarest den underlätna handlingen lagenligt bort försiggå. Då nu värnepligtslagen föreskrifver att värnepliktig skall vid laga ansvar infinna sig å uppöddstillfälle, så innefattar en försummelse häraf en förbrytelse som timat der, hvarest den skyldige bort inställa sig d. v. s. i uppbådsorten, hvarest således det i frågan förutsatta åtalet bör försiggå.

I denna åsigt förenade sig afdelningens öfriga närvändande medlemmar.

Åbo filialafdelning:

Frågan besvarades enhälligt sålunda, att det i frågan berörda åtalet borde utföras inför uppbådsortens domstol.

Wasa filialafdelning.

Till frågans belysning upplästes den i Juridiska föreningens tidskrift år 1881 intagna uppsatsen „En fråga om behörig domstol“. Med hänsyn till lagens föreskrifter i fall af liknande beskaffenhet med det i frågan afsedda, och jemväl enligt analogi med straffbestämningarne för uteblifne parter och vittnen, ansåg afdelningens flertal försumlig värnepliktig böra, sålänge och intill dess forum för sådana mål blifvit

lagbestämdt, tilltalas inför och dömas af domstol i uppbåds-
orten.

På de i åberopade uppsæts framhållna skälen ansåg en
medlem deremot ifrågakomna åtal böra utföras vid domstol
i den värnepligtiges hemort.

• ——————

Rättsfall.

10.

Klander af Jordafång på grund deraf, att afhandlingen icke blifvit af den ena kontrahenten behörigen undertecknad. — Tjuguårig och ettårig häfsd åberopas. — Invändningu derom sentida eller icke?

Uppå skriftlig stämning, dagtecknad den 9 Jan. 1877, å Bönderne Gabriel och Michel Johanssöner Huttunen anförde Torparen Johan Larsson Pelkonen vid sagda års vintering i Rautalampi sockens och Vesanto kapells tingslag: att bröderne Huttunen innehade Tiitilä halfva skattehemman N:o 1, uti Hautalaks by af Rautalampi socken, i arf efter sin fader Bonden Johan Huttunen, som föregafs hafva genom afhandling af den 22 Jan. 1853 af kårandens jemväl aflidne föräldrar Torparen Lars Pelkonen och dennes hustru Maria, född Huttunen, tillhandlat sig den sist bemäldas ärfda $\frac{2}{9}$, i nämnda lägenhet mot rättighet för Lars Pelkonen och Maria Huttunen att, så länge de lefde, få förvalta Rantaaho till lägenheten hörande torp; men emedan afhandlingen, hvarpå svarandenes faders åtkomst grundade sig, vore falsk i så måtto, att Maria Huttunens namn och bomärke blifvit tecknadit derunder utan hennes vetskaps och samtycke, yrkade kåranden att afhandlingen måtte förklaras ogiltig samt svarandene Gabriel och Michel Huttunen åläggas att till kåranden utan lösen genast afträda omförmålda lägenhetsandel.

Ett inlemnadt prestbevis utredde, att kårandens föräldrar Lars Pelkonen och Maria Huttunen, af hvilka den förra aflidit år 1859 och den senare 1876, öfverlevvats af två söner, nemligen kåranden och sonen Michel, samt af fyra döttrar: Maria och Anna Lisa, ogifta, Katarina, gift med torpa-

ren Ananias Niskanen från Pielavesi socken, samt sedermera aflidna Beata Klara, som i äktenskap med drängen Abel Jämsä efterlemnat en dotter Johanna.

Svarandene företedde tvenne särskilda af Häraderätten i Rautalampi sockens tingslag den 30 Januari 1855 och den 2 Mars 1875 utfärdade fastebref, af hvilka det förra meddelats svarandenes fader Johan Huttunen i lifstiden å $\frac{2}{3}$, i förberörda hemmanshälft på grund af omtvistade afhandling samt derå utverkad, klanderfritt allupen lagfart, samt det senare tryggade svarandene vid hälften i sagda hemman, som desse genom den 26 November 1856 upprättadt testamente af sina föräldrar i ego bekommit, och trodde svarandene sin åtkomst, som genom dessa fastebref vunnit laga stånd, härigenom vara till fullo utredd och laglig.

Den i fråga varande afhandlingen, författad å finska språket, fanns i svensk översättning intagen i lagfartsprotokollen och var så lydande:

"Emot det min svåger Johan Huttunen till mig och min hustru Maria Huttunen till hvarderas vår liftid, enligt särskildt kontrakt, utlovat Rantaaho torp till förvaltning under hemmanet N:o 1 i Rautalaks by; så lova och gifva vi härmedelst åt honom Johan Huttunen de två nionde delar i halfva ofvannämnda hemman, hvilken del i N:o 1 Maria Huttunen från Hautalaks by ärft efter sin fader Michel Huttunen, och får Johan Huttunen genast söka laga fasta å beförda hemmansdel. Försäkras Rautalampi den 23 Januari 1853.

Lars Pelkonen.

Maria Huttunen.

(Bomärken.)

Härmed är jag nöjd

Johan Huttunen.

(Bom.)

Bevittna:

Anders Korhonen.

Michel Jäppinen.

(Bomärken.)

af

Gabriel Korhonen."

På käranden's anhållan hördes å ed nedan nämnde vittnen, hvilka intygade:

Inhysseskarlen *Anders Korhonen*: att han ej erinrade sig något om i fråga varande sak, eller huruvida han möjligent bevittnat omordnade afhandling, ehuru sådant undfallit hans minne.

Inhysseskarlen *Gabriel Korhonen*: att vittnet för mer än tjugu år tillbaka på anmodan af kärandens föräldrar, Lars Pelkonen och Maria Huttunen, samt den sist nämndas broder Johan Huttunen, författat en afhandling, hvarmed afsätts att Lars Pelkonen och Maria Huttunen skulle till Johan Huttunen öfverläta Maria Huttunens ärfda andel i hemmanet N:o 1 i Hautalaks by, emot det Maria Huttunen och hennes man finge begagna, åbo och förvalta Rantaaho hemmanet underlydande torplägenhet, och hade såväl Lars Pelkonen som Maria Huttunen satt sina bomärken under samma afhandling, hvilken vittnets faderbroder föregående vittnet Anders Korhonen jemte sedermera afdidne Inhysseskarlen Michel Jäppinen bevittnat. Emedan vittnet vid afhandlingens författande yttrat befarande, att den möjlichen ej vore skrifven i laga form, hade Johan Huttunen någon tid derefter uppvisat afhandlingen för sedermera afdidne Klockaren Nils Abraham Weckman, som dervid gjort anmärkningar och skrifvit samt lemnat Johau Huttunen ett formulär, enligt hvilket vittnet sedermera omskrifvit afhandlingen i samma innehåll och syfte, som den förra skriften och under den sålunda omskrifna afhandlingen tecknat både sakegarenes och vittnenas namn och bomärken, utan att någondera af dem då varit tillstädes.

Torparen *Bengt Jäntti*: att vittnet för något öfver tjugu år tillbaka händelsevis befunnit sig uti sedermera afdidne Klockaren Weckmans hemvist i Rautalampi kyrkoby, då svarandens fader Johan Huttunen kommit dit och anmodat Weckman att för Johan Huttunen söka lagfart i någon andel af hemmanet N:o 1 i Hautalaks samt i sådant afseende framlemnlat några handlingar, efter genomögnandet af hvilka Weckman dock anmärkt att den afhandling, hvargenom Maria Huttunens lott i lägenheten aflattnats, vore felaktig och

borde omskrifvas; och enär Johan Huttunen i anledning deraf förklarat, det Maria Huttunen och hennes man Lars Pelkonen vore så orkeslösa att de ej förmådde komma dit för att låta & nyo skrifva afhandlingen, hade Weckman skrifvit något formulär, hvilket han lemnat till Johan Huttunen under yttrande, att ifall författaren till afhandlingen omskrev den enligt formuläret komme saken på rätt. Sedermera hade vittnet Jäntti hört förut afhörda vittnet Gabriel Korhonen om tala att han & nyo skrifvit förenämnda afhandling efter formulär, som erhållits af klockaren Weckman.

Sedan Häradsrätten i utslag af den 1 Oktober 1877 på upptagna skäl förkastat Johan Pelkonens talan, fullföljde denne på erlagt vad i Wiborgs Hofrätt sina påståenden, nu mera jemväl för sin syster Maria Pelkonen och sin systerdotter Johanna Jämsä, hvilka begge sist nämnda förmudeks tvenne skriftliga afhandlingar, daterade den 19 och 20 November 1877 till honom öfverlätit sina arfsandelar i omför-mällda Tiitilä skattehemman, hvarhos Maria Huttunens öfriga arfvingar, sonen Mickel samt döttrarna Anna Lisa och Katarina Pelkonen, den senare genom sin man Torparen Ananias Niskanen, i Hofrätten förenade sig om käromålet medels gemensam fullmakt, dagtecknad den 19 November 1877.

I anledning häraf yttrade sig Hofrätten i dom af den 22 Juni 1878, beträffande först Michel och Anna Lisa Pelkonens samt Ananias Niskanens påståenden, att enär de icke visat för sig någon rätt till talan emot Häradsrättens utslag. Hofrätten icke kunde till pröfning upptaga, hvad af dem till vinnande af ändring deri ansörts, men på grund af Johan Pelkonens vadetalan vardt Häradsrättens motväjdade utslag på uppgifna skäl af Hofrätten upphäftt samt målet återförsadt till ny laglikmäig behandling.

Målet företogs på Johan Pelkonens anmälan & nyo vid Häradsrätten den 29 September 1880. Med återhemtande af käromålet anfördes nu ytterligare på kärandesidan: Af de i målet afgifna vittnesmålen framginge att det dokument, hvorpå svarandene stödde sin åtkomst, aldrig blifvit underskrivet af kontrahenterne, utan vore tillkommet utan deras vetskap

och bifall och följaktligen falskt. Vittnet Gabriel Korhonens uppgift, att den senare afhandlingen skulle omredigerats i samma innehåll och syftning som den ursprungliga, vore en uppenbar tvetalan, enär han sjelf & andra sidan intyget, att den affattats enligt ett af klockaren Weckman uppsatt formulär, hvilket klarligen måste varit afvikande från den ursprungliga skriften, såvida dermed afsätts att göra rättshandlingen bindande. Ej heller förefunnes någon tillförlitlig utredning, huru beskaffadt det ursprungliga aftalet varit mellan sakenagrene, eller ens derom att afhandlingarna verkligen stödde sig på något ömsesidigt aftal, ty de såsom vittnen antecknade personerna hade förklarat sig icke hafva varit tillstädés, ens då den första afhandlingen uppgjordes. För öfrigt vore den senare afhandlingen, på sätt af orden: "så lofva och gifva vi härmadelst åt honom" framginge, icke något salu- utan ett gäfvobref, hvarigenom Johan Huttunen skulle bortskänkt sin dotters arfvejord åt hennes bröder, och alldenstund arfvejord enligt lag icke fick bortgisvas, vore afhandlingen redan ur denna synpunkt ogiltig.

På svarandesidan invändes, att käranden icke vore berättigad att föra talan om andra andelar i hemmanet, än om hvad han förmenade sig sjelf hafva ärft efter sin moder Maria Huttunen, då svarandene ej blifvit stämde om annat, ävensom att hans anspråk i alla händelser redan vore genom preskription förverkade, då Maria Huttunen klandrat hvarken svarandenes fader Johan Huttunens, ej heller svarandenes åtkomst eller lagfart å ifråga varande hemmans del inom 20 år.

Till utredning i sjelfva saken företedde svarandene den omtvistade afhandlingen af den 22 Januari 1853 i original, samt en, enligt hvad Häradsrättens protokoll förmäler, synbarligen af samma person författad så lydande skrift:

"Me alle kirjodet Hautalhen kylästä N:o 1 olemma sovinnon kautta saanet kaiken laillisen Perintö osuuden ja olemma saannet sen entisen Torpan kontrahtin jälkeen jok on Ranta ahon Torppa minun veljeltäini Johan Huttuselta molempai elinajaksi joka tämän kautta vahvistetaan vierasten

miesten läsnä ollessa. Rautalammin Pitästä ja Hautalaheen kylästä se 22 Päivä Tammi kuusa 1853.

Johan Huttunen.

(bom.)

Laris Pelkonen.

(bom.)

vaimo Marija Huttunen.

(bom.)

Totista anterus Korhonen.

(bom.)

Michel Jäppinen.

(bom.),"

hvarjemte svarandene inlemnade en skrifvelse af följande innehåll:

„Till häradsrätten i Rautalampi.

Till aflidne Lars Pelkonens och Maria Huttunens arvingars anspråk på arfslott i skattehemmanet N:o 1 i Hautalahti by efter deras moder Maria Huttunen anhålla vi ödmjukast att få ytterligare genmäla följande: Maria Huttunen och hennes man Lars Pelkonen hafva redan till fullo bekommit i fråga varande arfsandel. Till styrkande deraf bilägga vi ett den 22 Januari 1853 utfärdadt köpebref eller qvitto, som numera påfunnits ibland gamla hemmanshandlingar och otvifvelaktigt utgör samma original, hvarefter författaren Gabriel Korhonen, enligt det af Kantor Weckman gifna formuläret, uppsatt ett nytt, det nu i fråga varande köpebrefvet. Hvarföre aflidne Kantor Weckman undervist att skrifva dokumentet efter nytt formulär, dertill synes skilet ligga i författarens oförstånd, då han under skriften överst tecknat Johan Huttunens namn ibland dem, som voro öfverlätare af arfvet, ehuru denne var inlösare af detta samma. Men derföre är dokumentet ingalunda ogiltigt, ty ingen torde ens kunna påstå att Lars Pelkonen och Maria Huttunen skulle hafva från i fråga varande hemman utbetalt arf till Johan Huttunen, hvarutom i skriften säges: "vi hafva erhållit all laga arfsandel och hafva fått efter det gamla torpkontraktet, som är Rantaaho torp, af min broder Johan Huttunen". Här säges således tydlichen att Lars Pelkonen och Maria Huttunen erhållit den sistnämndas arfslott uti i fråga varande hemman af Maria Huttunens broder Johan Huttunen

enligt förut ingångt kontrakt; och sålunda hafva Lars Pelkonen och Maria Huttunen skriftligen afstått från vidare arfsanspråk efter den sistbemäldas föräldrar. Att öfverlätelsen sedermora ånyo affattats i sådana ordalag, att den nya afhandlingen kommit att likna ett gäfvobref, torde ingalunda betaga den ursprungliga afhandlingen dess giltighet, sedan den numera blifvit funnen och är tillgänglig, och ej heller kan den ursprungliga skriften anses för något gäfvobref, eftersom sakenegarene deri erkänna sig hafva bekommit „laglig arfsalott“. För öfrigt torde det vara klart att arfvet redan för länge sedan blifvit guldet, ty afidne Lars Pelkonen och Maria Huttunen hafva, efter att först af Maria Huttunens broder och vår fader Johan Huttunen erhållit hvarjehanda egendom, genom särskildt kontrakt bekommit af honom ett bördetorp, som de innehäft och brukat omkring sextio år emot en årlig ränta af två riksdaler, hvaröfver afhandlingen lemnats som qvitto. Detta bekräftas äfven deraf att, då Maria Huttunens fader och vår farfar, Michel Huttunen, alled för omkring 80 år sedan eller år 1803, Maria Huttunen och hennes man i mer än ett halft sekel lefvat och bott å samma hemman, utan att hafva väckt fråga om sitt arf, ehuru redan tvenne generationer lagfarit med ifrågavarande hemmans delar. På grund af allt detta anse vi påståendet obefogadt och anhålla om dess förkastande, ävensom om ersättning för våra kostnader i målet. Rautalampi den 24 Aug. 1881.

Michel och Gabriel Johanssöner Huttunen.“

På svarandenes anhållan afhördes å ed ytterligare särskilda vittnen, af hvilka trenne intygade sig upprepade gänger hafva hört Maria Huttunen i lifstiden omtala, huruledes Rantaaho af henne och hennes man åboende torp lemnats åt dem af svarandenes fader emot Maria Huttunens andel i halfva skattehemmanet N:o 1 i Hautalaks by.

Käranden ville vid den sist ingifna afhandlingen icke fästa något afseende 'enär den samma såväl till innehåll som form var synnerligen bristfällig och otydlig, och anmärkte i anledning af vittnesmålen att Maria Huttunen, såsom af Gabriel Korhonens intygan framgick, vid den omvittnade tidpunkten redan varit ålderdomssvag.

Under rättegången infann sig vid domstolens sammanträde den 26 September 1881. kärandens sväger Ananias Niskanen, gift med Katarina Pelkonen, och yrkade på svarandene ågången behörig stämning, deras förpligtande att i stöd af de utaf käranden anförda skäl till Ananias Niskanen astraräda icke blott, hvad hans hustru enligt arfslätt efter sin moder tillborde af Tiitilä hemman, utan äfven den arfslott, som bort tillfalla hennes broder Michel Pelkonen, hvars andel Ananias Niskanen tillhandlat sig förmedels upptedt köpebref af den 19 November 1877.

Svarandene vidblefvo, hvad de förut anfört, och påstodo bestämdt att ofvan intagna afhandling vore den af Gabriel Korhonen först upprättade, sedermera oduglig befunna skriften, hvarigenom Maria Huttunen och hennes man till svarandenes fader öfverlätit hennes ärdfa andelar uti Tiitilä skattehemman, samt tryggade sin eganderätt till hemmansloten vid de derom upprättade båda afhandlingarna.

Häradsrätten tog målet i öfvervägande och utlät sig i utslag af den 27 September 1881, att alldenstund obestridt vore, att den afhandling, dagtecknad den 22 Januari 1853, på grund hvaraf svarandene Gabriel och Michel Huttunens fader Johan Huttunen i lifstiden undfått lagfart och fastebref å sin syster samt kärandene Johan Pelkonens och Ananias Niskanens moder och svärmoder Maria Huttunens fäderne ärdfa $\frac{2}{3}$, i halfva Tiitilä skattehemman N:o 1 i Hautalaiks by, ej blifvit af Maria Huttunen eller hennes man Lars Pelkonen underskrifven, samt samma afhandling, med afseende å dess innehåll, ej kunde annorlunda än såsom gäfvobref anses; fördenskull och då gäfva af arfvejord, enligt lag, ej får ske, ansåg Häradsrätten sig icke kunna tillerkänna merasagda afhandling egenskapen af bevis öfver laglig åtkomst till deri nämnda hemmansdelar; och emedan den andra af svarandene företedda afhandlingen för jemväl den 22 Januari 1853, utom andra bristfälligheter, äfven icke lemnar upplysning om hvad som är föremål för deri antydda öfverlättelse; ty kunde Häradsrätten ej heller vid denna afhandling fästa något afseende; i följd hvaraf och då svarandene

icke kunnat visa deras fader Johan Huttunen hafva behöri-
gen åtkommit omförmälda $\frac{2}{3}$, i halfva Tiitilä skattehemman
N:o 1 i Hautalaks by, samt den omständighet att svarande-
nes bemälde fader till skatte löst en del af det sagda halfva
hemman genom uppskattning tillagda mantal af krono natur,
ej är & saken verkande, och utan afseende jemväl & svaran-
denes invändning beträffande den utaf käränden Johan Pel-
konen utverkade stämning i målet, enär berörda invändning
är för sentida väckt, Häradsrätten prövade rättvist ålägga
svarandene att till kärändene Johan Pelkonen och Ananias
Niskanen, af hvilka den förstnämnde dels ärft, dels genom
inlösen af sin syster Maria Pelkonen och sin systerdotter
Johanna Jämsä jemte hennes man åtkommit hälften af i frå-
ga varande hemmansdelar och Niskanen & sin hustru Kata-
riina Pelkonens vägnar ärft samt för egen del genom köp af
sin sväger Michel Pelkonen åtkommit $\frac{3}{8}$ af desamma, ge-
nast afträda åt käränden Johan Pelkonen $\frac{1}{9}$, och åt kärän-
den Ananias Niskanen $\frac{1}{12}$ af meranämnda halfva Tiitilä
skattehemman N:o 1 i Hautalaks by; och finge sakegarene,
vid denna utgång af målet och i anseende till dess beskaf-
fenhet, sjelfve vidkännas sina i målet hafda umgälder.

Häröfver väjdade Gabriel och Michel Huttunen till Wi-
borgs Hofrätt samt anhöllo om målets återförvisande till Hä-
radsrätten för att komma i tillfälle att ånyo låta afhöra för-
fattaren till ofta nämnda afhandlingar, Gabriel Korhonens,
ävensom särskilda andra namngifna personer.

Hofrätten tog målet i öfvervägande och fann i dom
af den 18 Augusti 1882 lika med Häradsrätten det vara lag-
ligen utredt, att omförmälda afhandling af den 22 Januari
1853, på grund hvaraf Johan Huttunen vunnit lagfart och
fasta & Maria Huttunens i fråga varande fäderneärfdar $\frac{2}{3}$, i
halfva skattehemmanet N:o 1 uti Hautalaks by, icke blifvit af
Maria Huttunen eller Lars Pelkonen undertecknad; i anseende
hvartill och då hemmansdelens öfverlåtelse till Johan Huttunen
af sådan anledning från början varit ogiltig samt blifvit af Jo-
han Pelkonen och Ananias Niskanen inom den i Kongl. förkla-
ringen den 14 Maj 1805 föreskrifna tid efter Maria Huttunens
död klandrad, Hofrätten fann Gabriel och Michel Hut-

tunen icke hafva anfört skäl till ändring i det slut, hvari Häraderätten i saken stannat och hvarvid förtv skulle förblifva, jemte det Gabriel och Michel Huttunen af Hofrätten ålades att till Johan Pelkonen och Ananias Niskanen gälda lösen och öfriga afgifter för deras exemplar af Hofrättens dom.

Denna dom uttryckte Notarieerne *Peranders* och *Selius*, Assessor *Lavonius*' samt Vicepresidenten *Grotensfelt* åsigt hvaremot referenten i målet, Hofrätsrådet *Palmroth* yttrade sig och — jemte det Gabriel och Michel Huttunens redan vid Häradsrädden gjorda och i Hofrätten upprepade anmärkning derom, att mera än tjugu år förlidit sedan Johan Huttunen åtkommit Maria Huttunens omförmälte $\frac{2}{3}$, i halfva skattehemmanet N:o 1 i Hautalaks by samt att, då hvarken Johan Huttunens vunna lagfart och fasta å hemmansdelarne blifvit af Maria Huttunen i lifstiden klandrade, Johan Pelkonens och Ananias Niskanens talan äfven på denna grund borde förkastas, enär upplyst bfifvit att Maria Huttunen först är 1876 aflidit samt Johan Pelkonen och Ananias Niskanen således, jemlikt 1 § 8 kap. J. B. och Kongl. förklaringen den 14 Maj 1805, både varit berättigade till och inom behörig tid väckt sin förevarande klandertalan, lemnades utan afseende, — fann Hofrätsrådet hvad Gabriel och Michel Huttunen i öfrigt i Hofrätten anfört ej heller verka till ändring i Häradsrättens motväjdade utslag, hvarvid förtv komme att bero; och ålades Gabriel och Michel Huttunen att till Johan Pelkonen och Ananias Niskanen gälda lösen och öfriga afgifter för deras exemplar af Hofrättens dom i målet.

På nedlagd revisionsskilling understälde Gabriel och Michel Huttunen målet H. K. M:s nädiga skärskädande samt anförde till vinnande af ändring i Hofrättens dom hufvudsakligen följande:

Hofrätten hade i likhet med Häradsrädden som domskäl anfört, att den afhandling af den 22 Januari 1853, på grund hvaraf sökandenes fader vunnit lagfart å Maria Huttunens ärfda $\frac{2}{3}$ af i fråga varande hemman, icke blifvit af Maria Huttunen och hennes man Lars Pelkonen undertecknad. Men sökandene bestredo att någon laga utredning härom blifvit

föreståld. Till en början hade käranden Lars Pelkonen icke ens bestämdt i fråga satt någon annans än Maria Huttunens underskrift. Och obestridt vore vidare, att både Lars och Maria Pelkonens underskrifter funnos under den i lagfartsprotokollet intagna afhandlingen, att dessa underskrifter vore bevitnade samt att Lars och Maria Pelkonen under sin lifstid erkänt dem, i det de icke allenast lemnat sökandenes fader i oklandrad besittning af hemmansandelen, än & sin sida begagnat sig af det kontrakt om Rantaaho torp, hvarmedels makarne Pelkonen tillerkändes lifstidsbesittning af samma torplägenhet i ersättning för nämnda $\frac{2}{3}$ af hemmanet, de der således icke bortgivits för intet, utan emot fullgod betraktad ersättning. Denna ersättning hade makarne Pelkonen under sin lifstid till fullo uppburit, utan att på något vis klandra sökandenes faders åtkomst till hemmansandelarne. Då de under sin lifstid icke förnekat riktigheten af sina underskrifter, kunde ett blott bestridande af någon annan, eho det vara måtte, icke betaga underskrifternas deras giltighet, utan måste deras falskhets fullt bevisas. Men i detta afseende vore utredningen högst tvivelaktig. Vittnet Gabriel Korhonen hade väl angifvit sig sjelf hafva förfalskat Lars och Maria Pelkonens namn under någon skrift, men han hade icke ens gittat påstå att det skulle varit detta förfalskade exemplar, som begagnats vid lagfarten. För en sådan förfalskning dömde lagen till årelöshet, och något laga vitsord kunde ej tillerkännas en persons vittnesmål, som påstod sig hafva begått en sådan handling. Hans erkännande singe gälla mot honom sjelf, då han tilltalades, men icke för eller mot någon annan. Icke ens Johan Pelkonen hade velat påstå, att hans fader icke skulle undertecknat det ursprungliga dokumentet. Ingenting hade heller blifvit förebragdt, som skulle gjort Lars Pelkonens underskrift tvivelaktig. Att han begagnat sig af torpkontraktet, hvilket utgjorde den betingade ersättningen för afståendet af hans hustrus arfslott i hemmanet, antydde tvärtom klarligen att han måste hafva undertecknat köpeafhandlingen. Af samma skäl kunde den af sökandenes fader sökta lagfarten ej hafva varit någon hemlighet för honom, och då han lefde till

År 1859, hade han haft tillfälle att klandra den, om han velat. Det hade icke föreburits, att Lars Pelkonen skulle i någon måtto hafva missbrukat sin mälsmansrätt för att tvinga sin hustru att bifalla till föryttrandet af hennes arfsandlar. I hvarje fall hade hon efter hans död, såsom enka, kommit i „tillstånd att sin rätt bevaka”, och hade fört bort, jemlikt stadgendet i K. F. d. 14 Maj 1805, inom natt och år derefter anhängiggöra sin klandertalan. Det vore alldeles orimligt att, såsom Härads- och Hofrätten gjort, räkna klandertiden från hennes död, då flere vittnen intygat att hon haft full uppfattning af sakförhållandet, men hon det oaktaadt försummat att göra någon klandertalan. Men även om klandertiden räknades från Maria Pelkonens död, som inträffade den 8 December 1876, så hade likväl endast Johan Pelkonen instämt sin talan inom den tid af natt och år efter, som föreskrifves i K. F. d. 14 Maj 1805. Af Wiborgs Hofrätts dom d. 22 Juni 1878 syntes, att Ananias Niskanen före den 19 November 1877 måste hafva kommit till kännedom om sin hustrus arferätt och försatts i tillfälle att utföra sin talan, och då han icke inom natt och år derefter uttagit stämning mot sökandene, måste han väl lagligen hafva försuttit sin rätt till klander af deras eganderätt. Dessutom hade såväl han som Johan Pelkonen ytterligare försuttit sin talan, enär de icke anhängiggjort målet & nyö i Häradsrätten inom natt och år efter den 22 Juni 1878, då Hofrättens första dom utgavs. Motparternes klandertalan vore således i flera afseenden preskriberad, och försöket att upprifva sökandenes eganderätt alldeles foglöst. Men för den händelse att H. K. M:t ansåge köpet till större eller mindre del böra återgå, anhöllo sökandene att den vinnande parten måtte åläggas att i motsvarande förhållande utgifva ersättning till sökandene, för det Lars och Maria Pelkonen under hela sin lifstid fått åtnjuta kontraktet om Rantaaho torp, enär det icke vore med rättvisa och billighet öfverensstämmande att upphäfva köpet så ensidigt, att & ena sidan Lars och Maria Pelkonen ostörda skulle fått åtnjuta det för Maria Pelkonens andel i hemmanet betingade vederlaget, men & andra sidan

hemmansandelen med alla under tiden derå verkställda uppodlingar och förbättringar tillfölle deras arfvingar.

På sökandenes anhållan anställdes dessutom inför Referendariesekreterarne i Kejs. Senatens Justitiedepartement muntligt förhör i målet den 19 Febr. 1883, dervid sökandenes ombud inlemnade ett skriftligt andragande jemte deri åberopade tvenne utdrag ur Häradsrättens i Rautalampi sockens tingslag intekningsprotokoll för den 13 Febr. och 29 Augusti 1854, varande sagda andragande så lydande:

"Af Häradsrättens i Rautalampi sockens tingslag intekningsprotokoll för den 13 Februari och 29 Augusti 1854, hvaraf två utdrag ingifvas, synes att Lars Pelkonen på grund af den lagfart, som vid vintertinget 1854 meddelats Johan Huttunen & hans syster Maria Huttunens försälda arfslott i hemmanet N:o 1 i Hautalaks by, sökt intekning för beständet af det torpkontrakt, hvarmedels besittningsrätt till en del af sagda hemman på Pelkonens och hans hustrus lifstid den 25 Januari 1853 till Pelkonen och hans hustru Maria öfverlätits såsom ersättning för afståendet af äganderätten till arfslotten. Då således Lars Pelkonen grundat sin intekningsansökning på den Johan Huttunen meddelade lagfart & hans hustrus arfslott och protokoll öfver intekningens meddelande blifvit till honom utfärdadt, kan han väl icke sägas hafva varit okunnig om arfslottens afhändande. Hvad Maria Pelkonen angår, så hade hon, ifall afhändandet skett utan hennes samtycke, bort söka upphäfvande af köpet innan natt och år efter det hon fått kunskap derom. Den i målet förebragta utredningen vidhandengifver, att hon under ingen period af sin lefnad varit okunnig om afhändandet. På hennes underskrift under köpebrevet ligger ingen vigt, helst lagen i 2 § 1 kap. J. B. väl föreskrifver att köp om jord skall ske skriftligen och med vittnen, men icke att köpeafhandlingen skall af kontrahenterna underskrifvas, hvilket någon gång kan vara fysiskt omöjligt."

Då målet härå föredrogs i Justitiedepartementet utlätt sig:

Senatorn *Nybergh* och ansåg Gabriel och Michel Huttunens i Senaten såväl emot Johan Pelkonen och Ananias Niskanen gemensamt som mot den sist nämnde särskilt

gjorda invändning derom, att de försuttit sin i fråga varande talan, vara sentida väckt samt något afseende dervid fört icke kunna fästas; och beträffande sjelfva saken fann Senator sökandene icke hafva förebragt skäl till ändring i Hofrättens i fråga varande dom, vid hvilken fört, enligt Senatorns tanke, komme att bero.

Senatorn *Ehrström* yttrade sig att, emedan af sagda handlingar framginge att Ananias Niskanen åtminstone redan den 19 November 1877, då han med Michel Pelkonen afslutade köp om en anpart uti i fråga varande hemmansdelar samt till Johan Pelkonen utfärdade fullmäkt att i honom begagnas för talan i Hofrätten angående samma fastighetsdelar, haft anledning att genom stämning & Gabriel och Michel Huttunen bereda sig talan i eaken emot dessa men Ananias Niskanen ej ens inom natt och år derefter utan först till häraderättens sammanträde den 26 September 1881 låtit i sådant afseende instämma Michel och Gabriel Huttunen, blef, med godkännande af sökandenes invändning mot Ananias Niskanens talan i målet, densamma såsom sentida väckt, jemlikt förklaringen af den 14 Maj 1805 af Senatorn lemnad utan afseende.

Beträffande Johan Pelkonens käromål fann Senatorn väl utredt vara, att den skriftliga afhandling af den 22 Januari 1853, på grund hvaraf Johan Huttunen lagfarit med i fråga varande $\frac{2}{3}$, af halva skattehemmanet N:o 1 i Hautalaiks by, ej varit af Lars Pelkonen och Maria Huttunen egenhändigt underskrifven; men alldenstund äfven styrkt blifvit ej mindre att sagda afhandling utgjort en omskrifning utaf en samma dag i enahanda syfte uppsatt skrift, hvarigenom Lars Pelkonen och Maria Huttunen velat, emot fortfarande besittning under begges lifstid af Rantaaho, hemmanshälften underlydande torp för överenskommet årligt arrende, förvissa Johan Huttunen om eganderätten till sagda hemmansdelar och under hvilken skrift Lars Pelkonen och Maria Huttunen egenhändigt tecknat sina bomärken, än att berörda aftal om hemmansdelarne och torpet derefter, utan klander från deras sida egt bestånd ej allenast intill Lars Pelkonens år 1859 utan ock till Maria Huttunens år 1876 inträffade död; för-

denskull och då deras godkännande af namntekningarna under förstberörda skriftliga afhandling, hvarigenom en hemmansdelarnes värde fullt motsvarande förmån dem tillerkänts, blifvit ådagaladt såväl härigenom som och genom den omständighet att Lars Pelkonen, enligt hvad till Senaten ingifna handlingar utredde, efter det Johan Huttunen lagfarit med berörda hemmansdelar, den 13 Februari 1854 i dem sökt och sedermera äfven vunnit intekning till säkerhet för torparrendets fortsfarande bestånd, pröfvade Senatorn rättvist att, med upphäfvande af Hofrättens dom och Häradsrättens utslag i saken, förkasta Johan Pelkonens deri fördatalan såsom obefogad.

Senatorerne *Gejtel* och *Wasastjerna* instämde uti det af Senatorn Ehrström afgifna yttrande, i enlighet hvarmed K. Senatens dom i målet, daterad den 20 Mars 1883, är affattad.

11.

Kan Kronofogde, som bor i stad inom sitt härad, tilltalas vid stads Rådstuvurätt för tjenstefel begånget i ärenden, som röra häradet?

Efter att i skrifvelse af den 9 April 1875 hos Guvernören öfver Wiborgs län hafva angifvit Kronofogden i Kexholms härad Gustaf Fredrik Saloniis, bosatt i Kexholms stad, för särskilda fel och försummelser i tjensten, anklagade Förvaltaren af Wernitsa hofläger i Pyhäjärvi socken Wilhelm Schwanenberg, med biträde af t. f. Stadsfiskalen Daniel Blomqvist enligt Guvernörens derom meddelade förordnande, inför Rådstuvurätten i Kexholms stad Kronofogden Saloniis för det han af Schwanenberg och andra personer, hvilka vid entreprenadauktion åtagit sig att ställa hållhästar till gästgifverierna i Pyhäjärvi socken, emottagit en del af den utfästa entreprenadsumman såsom godtgörelse för att han utbetalt nämnda summa tidigare än vederbort samt sålunda af Schwanenberg år 1867 bekommit 200 mark, ävensom vidare för det Saloniis — oaktadt han haft anledning antaga

att Schwanenberg, som under en längre tid ställt hållhästar till Sortanlaks gästgifveri i nämnde socken, skulle infinna sig vid en till den 28 Oktober 1872 utlyst entreprenadauktion för utbjudande af hållhästars ställande till Sortanlaks och Pyhälaks gästgifverier under åren 1873 och 1874, hvilken auktion förrättats å Kronofogdekontoret i Kexholms stad — vidtagit med auktionsförrättningen så tidigt att hvarken Schwanenbergs ombud eller Gästgivaren Wasili Sibakoff, som spekulerat på ställandet af hästar till Pyhälaks, hunnit infinna sig till auktionen samt, sedan Brofogden Petter Häyrén stannat för lägsta anbuden af 1,200 mark för hästarne å Sortanlaks och lika belopp för de å Pyhälaks gästgifveri tillätit denne att transportera åtagandet å Sortanlaks å Schwanenberg för 800 och å Pyhälaks gästgifveri åt Sibakoff för 600 mark samt sedermera med Häyrén delat överskottet af entreprenadsummorna. Under rättegången yrkade Stadsfiskalen Blomqvist ansvar å Salouius jemväl för det han vid Rådstufvurättens sammanträde den 10 Maj 1880 tillvitat Blomqvist enfald och okunnighet vid utförandet af åklagaretalan i målet.

Sedan Kronofogden Salouius blifvit öfver angifvelsen hörd och målet i öfrigt haft den omgång handlingarna utvisa, tog *Rådstufvurätten* medels utslag af den 22 Maj 1880 målet under slutlig pröfning, och emedan Godsförvaltaren Schwanenberg emot Kronofogden Salouius' bestridande icke kunnat till fullo styrka sina mot Salouius gjorda angifvelser, värdat Salouius från allt ansvar derutinnan frikänd, men deremot fann Rådstufvurätten det stanna Salouius till last att hafva inför rätta förolämpat Stadsfiskalen Blomqvist i hans tjenstebefattning samt dömde förtý i stöd af 7, 8 och 9 ff.

K. F. den 26 November 1866 angående falsk angifvelse och annan ärekränkning Kronofogden Salouius att böta 60 mark.

Wiborgs Hofrätt, under hvars pröfning såväl åklagaren Blomqvist och Godsförvaltaren Schwanenberg som Kronofogden Salouius i besvärsväg dragit målet, fann i utslag af d. 28 Oktober 1881 utredt vara, att Kronofogden Salouius ej mindre af godsförvaltaren Julius Grubert, som å entrepre-

nad åtagit sig att ställa hållhästar till Konnitsa gästgifveri i Pyhäjärvi socken och derför haft att af Saloniус uppåbära år 1872 ettusen tvåhundra mark och följande år 1,010, vid liqvid om dessa summor emottagit och behållit såsom godtgörelse för det han skulle, tidigare än vederbort, utbetalt medlen det första året 200 mk och åtminstone något af de följande åren 10 mk, än åfven, sedan Brofogden Häyrén vid ofvan omförmälda den 28 Oktober 1872 hållna entreprenadauktion inropat underhållet af skjutshästarne & Sortanlaks och Pyhälaks gästgifverier under åren 1873 och 1874 emot en ersättning af 1,200 mark årligen för hvardera gästgifveriet, & Häyréns vägnar öfverlemnat åtagandets fullgörande å Sortanlaks åt Schwanenberg för 800 mark och å Pyhälaks åt Gästgifvaren Sibakoff för 600 mark om året samt sedermera af den sålunda för Häyrén uppkomna vinsten behållit hälften; i ansende hvar till och då Saloniус varit befogad hvarken att såsom Brofogden Häyréns ombud bemedla öfverlätelsen af det utaf Häyrén åtagna underhållet af hästarne vid Sortanlaks och Pyhälaks gästgifverier & Schwanenberg och Sibakoff, eller att af ofvan omförmälda entreprenadsummor emottaga något för egen räkning om sådant och frivilligt honom erbjudits, Hofrätten pröfvade rättvist döma Kronofogden Saloniус, hvilken dessutom stannade till last att hafva inför Rådstufvurätten på förenämndt sätt förolämpat åklagaren Blomqvist, att för hvad Saloniус sålunda tillräknats, i stöd af de utaf Rådstufvurätten åberopade lagstadganden samt senare momentet i M. B. 44: 2 och U. B. 1: 7 böta för förolämpningen 150 mk, samt för hvad Saloniус i öfrigt tagits till last 100 dlr med 192 mk till enahanda fördelning, hvarutom Saloniус borde 6 månader afhållas från utöfningen af sin tjenst; och ålades Saloniус derhos att bland annat ersätta Godsförvaltaren Schwanenbergs vid Rådstufvurätten hafda kostnader med 400 mk.

Biläggande borgen för de honom ådömda böter sökte Kronofogden Saloniус hos H. K. M:t i underdåligitet ändring uti Hofrättens utslag, och då målet i K. Senatens Justitie-departement föredrogs, förenade sig dess samtliga närvarande ledamöter, Vice ordföranden *Palmén* samt Senatorerne *Bru-*

nou, Björkstén och af Frosterus, om ett så lydande utslag. Emedan Kronofogde för tjenstefel, skall, jemlikt R. B. 10:2: sökas vid Häradsrätten i den ort, der felet blifvit begångne eller der han bor som klagar, samt Kexholms Rådstufvurätt således icke varit behörig domstol att med ifrågavarande emot Kronofogden Salonijs anställda åtal för fel tjensten sig befatta, ty pröfvar K. Senaten rättvist upphäva domstolarnes ofvan berörda utslag i hvad de angå de mot Kronofogden Salonijs utförda åtal för tjenstefel; ankommande det förty & vederbörande att detsamma vid Häradsrätten i Pyhäjärvi sockens tingslag anmäla och utföra. Vid kommande sedan omförmälda af åklagaren Blomqvist & Kronofogden Salonijs yrkade ansvar för förlämpning, finner K. Senaten Kronofogden Salonijs icke hafva förebragt skäl till ändring i Hofrättens derom meddelade yttrande, såvidt berörda förseelse Salonijs derigenom tillräknats, hvaremot dersför utsatta ansvar vid ofvan anfördta förhållande underordjes och till förberörda Häradsrätt öfverlemnas att tillika med utlåtande rörande de mot Salonijs angifna tjenstefeler utsätta det ansvar, hvartill Salonijs för nämnda honom till last tagna förlämpning gjort sig förfallen.

K. Senatens utslag är gifvet den 12 April 1883.

12.

Tillämpning af senare mom. § 22 af K. F. d. 9 November 1868 om gällds betalning vid dödsfall. — År skolråd i stad att räknas till de allmänna inrättningar i landet, hvilka är befridde från erläggande af revisionsskilling i tvistemål, som dragas under H. K. M:s nädiga skärskädande?

Efter stämning & Handlanden i Hangö stad Georg Sergeeff samt Kronofogden i Ålands härad Johan Frithiof Sävén anförde Tullförvaltaren Ernst Albert Gustaf Brander i egenskap af behörigen befullmäktigadt ombud för Skolrådet i Gamla Karleby stad vid Rådstufvurättens i sist nämnda stad sammanträde den 30 Maj 1881: Att i Mars månad 1875 aflidne handlanden i Gamlakarleby Peter Sergeeff den

11 Juni 1861 öfvertagit ansvarigheten för återgåldandet af ett Tullförvaltaren G. J. Öller emot skuldsedel af den 30 Maj 1859 från den af Skolrådet förvaltade s. k. Libeckska donationsfonden beviljadt lån af 1000 rubel silfver jemte derå utfäst 6 %, årlig ränta, men alddenstund hvarken den aflidnes enka Kristina Johanna Sergeeff, hvilken sedermera äfven med döden afgått i Oktober år 1880, ej heller hans öfriga sterbhusdelegare i godt kunnat förmås att fullgöra Petter Sergeeffs antydda förbindelse, yrkade ombudet Brander, att Handlanden Georg Sergeeff och Kronofogden Salvén, af hvilka den förre vore son till makarne Sergeeff och Salvén gift med deras dotter Eugenie, måtte, enär de icke vunnit eller ens ansökt om urarfva förmån efter sin bemålde fader och avärfader, förpligtas att gemensamt eller den af dem, som tillgång egde, till Skolrådet genast utbetalal förenämnda skuldsedels oguldnna innehåll 4000 mark med derå löpande 6 % årlig ränta från den 30 Maj 1879, dock efter afdrag af den summa, som möjligen framdeles kunde i dividend tillfalla Skolrådet från enkan Kristina Johanna Sergeeffs till konkurs upplåtna bo; varande omförmälda skuldsedel, hvarå krafvet grundades så lydande:

"Till den af framlidne Apotekaren Gustaf Libeck till härvarande lägre Elementar skola donerade fond, som för närvarande förvaltas af Herr Handlanden Alexander Boehm, häftar jag för ett lån af Ett Tusen Rubel Silfver, hvilken summa jag förbinder mig Tre månader efter å ömsesidor skeende uppsägning att med fem procents ränta återgålda och eger Herr Handlanden Boehm, utan mitt vidare hörande, söka och vinna laga intecckning uti min ägande gård under N:o 176 i fjerde qvarterets fjerde afdelning, hvilken under N:o 597 finnes uti allmänna Brandstöds-Bolaget i Finland försäkrad för ett värde 1642 Rubel Silfver, likasom ock uti den under gården befintliga mig tillhörige Kryddgården, försäkres Gamla Carleby den 30 Maj 1859.

S:a 1,000 rubel Silfver.

G. J. Öller.
Tullförvaltare.
(Sigill.)

Undertecknad, som nu mera är egare till gården N:o 176 uti fjärde qvarterets fjärde afdelning, ansvarar för omstående reverserade fordran Ett Tusende (1,000) Rubel Silfver jemte ränta för hvilka gården är inteknadt, som härmedelst intygas. Gamla Carleby den. 11 Juni 1861.

Peter Sergeeff.

I från och med den 30 Maj sistlidne förbinder jag mig att för omstående reverserade och i min gård inteknade summa erlägga ränta, beräknad efter sex (6) för hundrade om året. Gamla Carleby den 11 December 1867.

P. Sergeeff.
(Sigill.)

Ombudet Brander upplyste derhos att intekning i alidne Handlanden Sergeeffs ofvan nämnda gård tidigare varit meddelad, ehuru intekningen förlorat sin giltighet den 6 September 1879, derför att densamma af försummelse inom behörig tid icke förnyats.

Ett under rättegången inlemnadt bouppteckningsinstrument efter Handlanden Peter Sergeeff af den 13 Maj 1875 utvisade: att denne, som aflidit den 4 Mars samma år, öfverlevvats af enka Kristina Johanna Sergeeff, född Rechardt, samt åtta i äktenskapet med henne födda barn; att boet tilllydt bland annat gården N:o 143 — tidigare betecknad med N:o 176 — i fjärde qvarteret af Gamlakarleby stad, hvilken gård värderats till 6,000 mark; samt, att summa inventarii, fastighetsvärdet deri inberäknadt, uppgått till 7,709 mark 10 penni och afkortningen till 10,594 mark 38 penni, hvadan skuldrerna öfverstigit tillgångarna med 2,865 mark 28 penni.

Över käromålet hörd anförde Handlanden Georg Sergeeff att han, som redan i tidiga år lemnat hemmet och år 1874 bosatt sig i Åbo stad, icke närvärit vid bouppteckningen efter sin aflidne fader, samt hvarken åtnjutit något arf efter honom, ej heller haft någon befattning med hans efterlemnade qvarlåtenskap, hvilken den aflidnes enka Kristina Johanna Sergeeff ensam omhändertagit, hvaremot svaranden Sergeeff, enligt hvad allmänt bekant vore, särskilda gånger

understödt sin fader i lifstiden med penningebidrag; och som senare mom. i 22 § af K. F. den 9 November 1868 angående galds betalning vid dödsfall m. m. uttryckligen stadgade, att arfvinge vid ofvannämnda förhållande skall vara från all ansvarighet för afsliden persons gäld fri, yrkade svaranden käromålets förkastande.

Kronofogden Salvén motsade jemväl krafvet på den grund att hans hustru, som år 1874 afflyttat från hemmet och först förestått sin broders hushåll i Åbo samt den 9 Januari 1876 ingått sitt nuvarande äktenskap, hvarken närvärit vid bouppteckningen, ej heller ur sin faders efterlemnade bo njutit någon förmån.

Käranden erörrade härtill: att skulderna i afslidne Handlanden Petter Sergeeffs bo öfverstigit tillgångarne deri med närmare tretusen mark, utan att enkan eller arfvingarne detta oaktadt funnit skäl förekomma att upplåta boet till konkurs; att sedan en del af lösegendomen efter afslidne Sergeeff blifvit genom stadens auktionekammare försåld, dåvarande föreståndaren för auktionskammaren derstädes Borgmästaren Mathias Jaatinen vägrat till enkan Kristina Johanna Sergeeff utlempa auktionsskillingen, innan hon af samtliga i landet bosatta arfvingar införskaffat fullmakt för medlens uppbärande, hvilken fullmakt äfven slutligen inlemnats, ehuru densamma icke kunnat ingenfinnas; att återstoden af Petter Sergeeffs efterlemnade lösegendom afförts till Åbo, dit äfven enkan Sergeeff afflyttat, och omhändertagits af samtliga arfvingarna gemensamt; att svaranden Georg Sergeeff derefter ända till närvarande tid varit ombud för sina medarfva och ombesörjt alla boets gemensamma affärer; samt att Kronofogden Salvéns hustru, Åtminstone så länge hon varit ogift och bott hos sin moder, njutit af sin faders efterlemnade qvarlåtenskap.

Genom ett af Stadskamreraren i Gamlakarleby utfärdadt intyg styrktes jemväl, att enkan Kristina Johanna Sergeeff åren 1878 och 1879 icke mer varit mantalsskrifven i nämnda stad, hvaremot hennes afslidne mäns gård N:o 143 i samma års mantalslängder blifvit påförd bemälde afslidnes

arfvingar. Dessutom utredes genom utdrag ur Rådstufvurättens i Gamlakarleby stad protokoll för den 16 Februari 1880, att Kontoristen Gustaf Napoleon Bernadotte Heidenberg bland annat genom kontrakt af den 15 Januari 1879 såsom ombud för enkan Sergeeff och svaranden Georg Sergeeff enligt fullmakt af denne utarrenderat förenämnda gård såsom dem tillhörig; att bemälde Heidenberg derå jemväl på grund af fullmakt, utfärdad af Kristina Johanna och Georg Sergeeff såsom egare af förenämnda gård, inför stadens Rådstufvurätt utfört ett fordringsmål mot arrendatorn af samma gård Handlanden Wilhelm Emil Drake.

Svaranden Georg Sergeeff vidhöll, att han hvarken njutit något arf efter sin fader, ej heller tagit någon befatning med boet vidare, än utt han på sin moders begäran boets angelägenheter skrifvit tvenne bref till Handelskontoristen Heidenberg, med hvilken han förut stått i andra affärssförbindelser. Af missförstånd och utan svarandens vetskap hade kontoristen Heidenberg i anledning deraf tecknat Georg Sergeeffs namn såväl under det kontrakt, hvarmedels i fråga varande gård uthyrts, som ock under den fullmakt, på grund hvaraf kontoristen Heidenberg sedermera utfört rättegång mot Handlanden Drake för resterande hyra. De influtna hyrorna hade helt och hållet åtgått till betalande af räntan å nu i fråga varande gäld åvensom till gäldande af gården påförläda utskylder och derå verkstälde reparationer. Skolrådets försök att förpligta svarandene att ansvara för omförmålda lån vore derför så mycket mer stridande mot rättvisa och billighet, som den Libekska fonden för sin förförhaft första intekning i gården, hvars värde mer än till fullo motsvarat gäldens belopp, men Skolrådet försummat att inom behörig tid förnya intekningen och sålunda sjelft varit välanande till den förlust, hvilken Skolrådet numera ville vältra på svarandene.

Till styrkande af sina ofvanstående uppgifter inlemmade Handlanden Sergeeff de af honom till kontoristen Heidenberg aflåtna skrifvelserna, hvilka voro af följande innehåll:

„Åbo den 13 Augusti 1875.

Heders Broder!

I stöd af vår gamla bekantskap tillåter jag mig härmed falla Dig till besvär med att försöka få såld min Mors gård i Gamla Karleby. — — — — —

Georg Sergeeff.

Åbo den 15 Maj 1876.

Broder Heidenberg!

Tacksamt har jag att erkänna undfångsten af din vänskapsfulla för den 21 Mars och stannar i stor förbindelse för hvad Du gjort och kommer att göra för gården försäljning om yppas någon spekulant. — — — — —

Nu nödgas jag åter falla dig till besvär med ett par smärre uppdrag. Min mor har nemligen att uppberära hyra för gården för $\frac{1}{2}$ år med *Fr. 300*. — den 1 Juni — — —

Georg Sergeeff.“

hvarjemte Handlanden Sergeeff åberopade att i målet vittna förbemälde Heidenberg, hvilken å afagd ed inlemnade ett skriftligen affattadt, så lydande vittnesmål:

„Till rådstufvurätten i Gamla Karleby stad.

I fordringsmålet mellan Skolrådet härstädes och Herr Georg Sergeeff får jag såsom tillkalladt vittne ödmjukast meddela:

Kort tid förr än numera aflidna Fru Kristina Sergeeff utflyttade från denna ort ombad hon mig att vara hennes ombud härstädes, men befullmäktigade mig icke, hvarföre jag tog ingen befattning med hennes gård förrän hennes son Herr Georg Sergeeff, med hvilken jag varit bekant sedan barnåren, tillskref mig och ombad mig dertill i sin Moders namn, samt äfven tillika sände fullmakt från Fru Sergeeff. Sedermåra ansåg jag till min egen säkerhet behöfligt att äfven hafva fullmakt af Herr Georg Sergeeff, emedan han i sina bref till mig, i sammanhang med sina enskilda affärer med mig, äfven meddelade från hans mor angående gården och som jag

således icke direkt af Fru Sergeeff mottog ordres, ville jag af brefskrifvaren hafva fullmakt och fick den äfven. Då jag uthyrde Fru Sergeeffs gård till Handlanden Wilhelm Drake visste Sergeeff icke af det förr än efteråt, och underskref jag hyreskontraktet med såväl Fru Kristina som Georg Sergeeffs och mitt namn af orsak, att vi alla tre hade med saken att göra ehuru i olika förhållanden. Att den rättegång jag utförde mot Herr W. Drake upptogs i arfvingarnes namn eller att Herr Georg Sergeeff deri blef indragten beror således på ett misstag just genom kontraktets underskrift; dessutom tillkom denna rättegång sålunda att, då jag af Sergeeffs begärda tillståelse att verkställa diverse reparationen & gården, nekades detta, och som Herr Drake det oaktaadt låt utan min tillståelse verkställa dessa reparationer och derför innehöll en del af hyran, beslöt jag för min egen säkerhet att låta Rådstufvurätten afgöra saken, och utförde jag således denna rättegång Sergeeffs ovetande.

Som hyrorna icke betäckt alla utgifter för gården, så har Herr Georg Sergeeff icke emottagit något.

G. N. B. Heidenberg.“

På fråga uppgaf Heidenberg vidare: att han uti omförmälda, år 1880 väckta och slutförda tvist emellan enkan Kristina Johanna Sergeeff och svaranden Georg Sergeeff å ena sidan samt Handlanden Wilhelm Drake & andra sidan haft behörig fullmakt af de två förstnämnde att utföra deras talan; att vittnet äfven påminne sig huruledes Borgmästaren Mathias Jaatinen, såsom i tiden föreständare för stadens auktionskammare, vägrat utlempa auktionsskillingen för den lösegendom, som efter aflidne Peter Sergeeffs död blifvit försåld, med mindre fullmakt för medlens lyftande införskaffades af bemålde aflidnes samtliga i landet vistande arfvingar, utan att vittnet dock kunde säga om sådan fullmakt sedermera presterats; samt, att vittnet jemväl erinrade sig, hurusom enkan Sergeeff varit förtretad deröfver att Jantinen fordrat sådan fullmakt.

På kärandens begäran hördes Borgmästaren Jaatinen, likväld utan ed, då han såsom ledamot i stadens Skolråd af

domstolen förklarats jävgig att aflägga vittnesed, och berättade: att han, i egenskap af föreståndare för auktionskammaren i staden, vägrat till enkan Sergeeff utlempna auktionsskillingen för aflidne Petter Sergeeffs försålda lösegendom med mindre hon inlempnade fullmakter dertill af samtliga bemälde aflidnes i landet bosatte arfvingar, hvilka fullmakter sedan äfven införskaffats, hvarefter auktionskillingen i arfvingarnes namn uttagits och qvitterats af dottren Alexandra, men som Jaatinen sedermera afträdt från förenämnda besättning, kunde han icke säga hvart omförmälda fullmakter förvunnit, då de numera ej kunnat anträffas bland auktionskammarens protokoll och öfriga handlingar.

Kronofogden Salvén bestred att hans hustru njutit någon förmån af sin faders efterlemnade bo, såvida hon redan 1874 eller ett år före hans död lemnat hemmet och flyttat till sin broder i Åbo.

Under rättegången utreddes slutligen äfven att svarande Georg Sergeeff och Kronofogden Salvén, den senare å sin hustrus vägnar, inom behörig tid sökt och vunnit afträdes- och urarfvasförmån efter sin förbemälda moder och svärmoder Kristina Johanna Sergeeff, som är 1880 afgått med döden.

Rådstufvurätten tog målet i slutligt öfvervägande och yttrade sig i utslag af den 17 Oktober 1881:

att alldenstund hvarken Kronotogden Johan Frithiof Salvéns hustru Eugenie Salvén, hvilken vid sin faders Handlanden Petter Sergeeffs död varit myndig, ej heller Handlanden Georg Sergeeff sökt urarfvasförmån efter sin bemälde fader, samt visadt blifvit att i dennes bo funnits tillgångar, hvari, enär ej ens påstås kunnat att derom genom testamente annorlunda förordnats, Eugenie Salvén och Georg Sergeeff erhållit eller åtminstone varit berättigade att erhålla del; fördenskull och emedan, enligt hvad af handlingarna i målet framginge, åtminstone Georg Sergeeff tagit besättning med boet, samt Eugenie Salvén före sitt äktenkap med Kronofogden Salvén under vistelsen hos sin moder Kristina Johanna Sergeeff tvifvelsutan jemväl njutit förmån af sin faders efterlemnade egendom, som medgivits hafva blifvit af

Kristina Johanna Sergeeff öfvertagen, ty och då härtill komme, att svarandene icke ens kunnat bestrida det de haft kännedom om aflidne Petter Sergeeffs i fråga varande skuld, pröfvade Rådstufvuratten rättvist, med stöd af 22 § uti Kejserliga förordningen af den 9 November 1868, angående gälds betalning vid dödsfall samt urarfvgörelse m. m., ålägga Kronofogden J. F. Salvén och Handlanden G. Sergeeff, den förré i egenskap af målsman för sin hustru Eugenie, att, gemensamt eller den af dem som tillgång dertill egde, till Skolrådet i Gamlakarleby stad, såsom förvaltare af Libeck-ska donationsfonden, emot utbekommande af den originala skuldsedel, hvarå krafvet sig grundade, behörigen qvitterad, genast utbetafordrade 4000 mark med derå upplupen och löpande 6 procents årlig ränta från den 30 maj 1879 tills full betalning skedde, äfvensom att dessutom med 150 mark godtgöra Skolrådet för rättegångskostnaderna i målet, hvarjemte svaranden Georg Sergeeff skyldigkändes att i ersättning för uppvakningen inför Rätta till afhördta vittnet Gustaf Napoleon Bernadotte Heidenberg utgifva 3 mark.

Mot detta utslag erlade såväl Handlanden Georg Sergeeff som Kronofogden Salvén vad, hvilket de & utsatt tid fullföljde i *Wasa Hofrätt* under upprepande af hvad de förut i saken anfört.

Då målet i Hofrätten föredrogs, yttrade sig referenten, adjungerade ledamoten, Sekreteraren *Fahler* och fann Handlanden Sergeeff och Kronofogden Salvén icke hafva anfört skäl till annan ändring i det motväjdade utslaget, än att, på sätt Skolrådet uti sitt kåromål jemväl medgivit, från hvad af dem sålunda utdömdt blifvit, skulle afräknas den dividend, som från aflidna enkan Sergeeffs konkursinässa möjlichen kunde till i fråga varande gälds betäckande utgå; hvarjemte rättegångskostnaderna i Hofrätten parterne emellan af referenten qvittades.

Assessorn *Lindbohm* utlätt sig: att som utredt vore att Kronofogden Salvéns hustru Eugenie Salvén, då bouppeteckning efter hennes fader, aflidne Handl. Petter Sergeeff försiggått, icke vistats & orten och emot Salvéns bestridande icke styrkas kunnat, att Eugenie Salvén hvarken förut eller sedan tagit besättning med boet eller af arfvet efter fadren någon förmån njutit;

alltså och då Eugenie Salvén, jemlikt 22 § i K. F. angående bland annat gälde betalning vid dödsfall, gifven den 9 November 1868, vid omförmälda förhållande vore fri från ansvarighet för sin faders gäld, pröfvade Assessorn rättvist att med upphäfvande af Rådstufvurättens i denna del af saken meddelade yttrande, förkasta Skolrådets emot Kronofogden Salvén, såsom målsman för sin bemälda hustru, utförda talan.

Vidkommande sedan Handlanden Sergeeffs vadetalan, fann Assessorn honom icke hafva anfört skål till annan ändring i det motväjdade utslaget, än att från hvad han blifvit ålagd att utbetala skulle afräknas den dividend, som från afdidna enkan Sergeeffs konkursmassa tilläfventyrs kunde till i fråga varande gälds betäckande utgå, ävensom att den Skolrådet tilldömda och vädjanden Sergeeff nu ensam till betalning ålliggande ersättning för rättegångsumgälderna nedsatte till 100 mark, med hvilken ändring vid samma utslag, såvidt det anginge Sergeeff, enligt Assessorns åsigt, i öfrigt komme att förblifva.

Assessor Westberg instämde i Assessorn Linbohms yttrande, såvidt makarne Salvén anginge, men vidkommande Skolrådets talan mot handlanden Sergeeff, fann Assessorn det icke vara ådagalagdt, att Sergeeff skulle öfvervarit sin afdidne faders bafürteckning eller att han för egen räkning och i syfte att bereda sig någon förmån af tillgångarna i boet tagit befattning med detsamma, hvarföre och som någqto arf efter fadren ej heller visats hafva tillgodokommit Sergeeff, Assessorn pröfvade rättvist i stöd af det författningsrum, Assessorn Lindbohm åberopat, med ändring af det motväjdade utslaget jemväl derutinnan, förkasta nästberörda talan, och egde vid sådan utgång af saken den ersättning, Skolrådet tagit i anspråk för sina kostnader deri, i Hofrädden icke rum.

Hofrätsrådet Tegengren instämde i Assessorn Lindbohms yttrande.

Presidenten Ekbom var ense med Assessorn Westerberg.

K. Hofrättens i enlighet med Assessorn Lindbohms yttrande affattade dom utgafs den 27 April 1882.

På nedsatt revisionsskilling drog såväl Handlanden Sergeeff som Skolrådet i Gamlakarleby Hofrättens dom under H. K. M:te nådiga skärskädande, &terhemtande hvardera sina förut gjorda påståenden, Skolrådet med underdålig hemställan, huruvida icke Skolrådet i likhet med särskilda andra allmänna inrättningar borde från revisionsskillingens erlagande vara befriadt samt på denna grund, utan aseende å målets utgång, få återbära densamma.

På Handlanden Sergeeff's anhållan anställdes dessutom muntligt förhör den 5 December 1882 inför Referendariesekreterarne i K. Senatens Justitiedepartement, dervid sökan den Sergeeffs ombud inlemnade ett så lydande skriftligt andragande:

„Ester att för sådant ändamål hafva anhållit om detta muntliga förhör, får jag, till än ytterligare stöd för min i förevarande mål utförda talan, underdångist inlemlna följande handlingar, nemligen:

1:o Instrument öfver den 13 Maj 1875 förrättad bo-uppteckning efter min aflidne fader Handlanden Petter Sergeeff, utredande att jag icke var närvarande vid denna förrättnings. Väl upptager berörda instrument, att Rådmannen Peter Lundström dervid å de frånvarande arfvingarnes vägnar var tillstädés „ad litem“, likasom han ock i sådan egen-skap och för att bevakta desses rätt underskrifvit instrumentet, men någon fullmakt för honom eller annan person att vid omförmälda tillfälle företräda mig hade jag icke utfärdat och har ej heller kunnat i instrumentet åberopas, hvadan den nämnda bevakningen skedde mig ovetande.

2:o styrkt transumt ur Auktionskammarens i Gamla Karleby protokoll för den 27 Maj 1882, utvisande att gården N:o 143 i fjerde qvarteret af nämnda stad då å offentlig auktion försälts uteslutande för min aflidna moders konkursmassas räkning, och att jag dervid således ansetts icke äga någon del i sagda gården. Något arf efter min fader hade jag nemligen hvarken gjort anspråk på eller njutit, samt

3:o och 4:o tvenne särskilda af mina systrar och andra personer i Gamla Karleby utfärdade intyg derom att jag

understödt mina föräldrar under en följd af år och intill deras död. Härav torde framgå, att jag, då jag var min moder i lifstiden behjelplig vid hennes, rörande ofvannämnda gårds angelägenheter, förda korrespondens med den af henne antagne förvaltaren af gården, Kontoristen Heidenberg, härmed icke kunde afse att vinna någon förmån för egen räkning. Att på grund af det bistånd, som jag sålunda af de mest naturliga skäl lemnade min hos mig bosatta moder, vilja åhvälva mig ansvarighet för min faders gäld måste jag fördenskull anse vara högeligen både obefogadt och orättvist.

Helsingfors, den 28 November 1882.

Georg Sergeeff.“

Efter uppläsandet hvaraf ombudet vidare inlade de i andragandet åberopade bouppteckningsinstrument, auktionsprotokoll, i styrkt transumt, och två intyg.

Såsom bemötande häraf ville Skolrådets ombud till K. Senaten hafva öfverlemnadt endast huruvida ofvanberörda, af Handlanden Sergeeff till stöd för hans talan föreställda utredning, äfven om den kunde anses vara å saken verkande, hvilket ombudet dock betviflade, numera kunde komma under pröfning, då åberopade handlingar väl icke kunde hänsföras till sådana nya bevis, som förut under rättegången icke kunnat anskaffas; i anseende hvartill ombudet till alla delar återhemtade Skolrådets talan, hvars besogenhet motparterne, enligt hans förmenande, icke gittat vederlägga.

Då målet i *K. Senatens Justitiedepartement* föredrogs d. 22 Februari 1883, fann

Senatorn *Nybergh* för sin del Skolrådets ansökning icke föranleda till ändring i Hofrättens i fråga varande dom samt Handlanden Sergeeff ej heller hafva anfört skäl till annan rättelse deri än att Senatorn, med afseende å sakens tvistiga beskaffenhet, befriade Handlanden Sergeeff från betalningen af den uts af Hofrätten utdömda rättegångskostnad.

Beträffande Skolrådets i Senaten gjorda anmärkning om att detsamma bort, i likhet med hvad för särskilda allmänna inrättningar vore medgifvet, tillåtas att utan revisionsskillings nedsättande under nådig pröfning draga Hof-

rättens i fråga varande dom, fann Senatorn sagda anmärkning icke vara å lag grundad, hvadan densamma af Senatorn lemnades utan afseende.

Senatorn *af Frosterus* fann Skolrådet icke hafva förebragt skäl till ändring i Hofrättens dom, men vidkommande Handlanden Sergeeffs ändrings ansökning fann Senatorn det icke vara ådagalagdt, att Handlanden Sergeeff skulle öfvervarit bouppteckningen efter sin aflidne fader eller att han för egen räkning eller för att bereda sig någon förmån tagit befattning med boet, hvarsöre och som något arf efterfadren ej heller visats hafva till godo kommit Sergeeff, Senatorn prövade rättvist, i stöd af 22 § i förordningen angående, bland annat, gälde betalning vid dödesfall, gifven d. 9 November 1868, med ändring af Hofrättens dom i denna del af saken, frikalla Handlanden Sergeeff från ansvargheten för sin faders i fråga varande gäld åvensom från betalningen af den utaf Hofrätten honom ålagda rättegångskostnadssersättning, hvarjemte Senatorn ansåg parternes i Senaten hafda umgälder böra dem emellan qvittas.

Beträffande Skolrådets anmärkning om revisionsskillings nedsättande var Senatorn ene med Senatorn Nybergh.

Senatorn *Björkstén* instämde uti det af Senatorn Nybergh i målet afgifna utlåtandet.

Senatorn *Ehrström* var så mycket helle ene om det slut, hvari Senatorn *af Frosterus* i hufudsaken stannat, som Handlanden Sergeeff gjort sig urarfva jemväl efter sin aflidna moder.

Rörande Skolrådets anmärkning om revisionsskillings nedsättande ansåg Senator *Ehrström* deremot Skolrådet vara en allmän inrättning och detsamma deraföre böra såsom andra dylika inrättningar i landet, åtnjuta befriselse från revisionsskillings erläggande.

Senatorn *Forsman* delade Senator Nyberghs åsigt.

Senator *Brunou* fann Skolrådet icke hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens dom, men emedan utredt vore att Handlanden Sergeeff efter sin moder Kristina Johanna Sergeeffs fränfälle afträdt makarna Sergeeffs bo till deras borgärers fornöjande och Handlanden Sergeeff, som ostridigl

finge åtnjuta urarfvaförman efter sin bemälda moder, i följd deraf icke kunde göras ansvarig för hennes andel i nu i fråga varande gäld, ty prövade Senatorn rättvist att, med anledning af Handlanden Sergeeffs ändrings ansökning och med rättelse af sagda dom, ålägga Handlanden Sergeeff att till Libeckska donationsfonden utbetalा endast sin fader Petter Sergeeffs anpart i omförmälda gäld eller tvåtusen mark jemte sex procents ränta derā från den 30 Maj 1879, likväл after afdrag af hälften af den dividend, som på samma fordran tilläfventyrs kunde från det afträdda boet utfalla; och jemte det vid denna utgång af saken rättegångskostnaden i Rådstufvurätten parterne emellan qvittades, lät Senatorn med dessa rättelser vid Hofrättens dom i öfrigt förblifva.

Rörande Skolrådets anmärkning om revisionsskillingen var Senatorn ense med Senatorn Nybergh.

Senator *Wasastjerna* var i öfrigt ense med Senatorn Brunou utom att Senatorn beträffande anmärkningen om revisionsskillingen delade Senator Ehrströms åsigt.

Viceordföranden *Palmén* instämde i allo uti det af Senator Brunou afgifna utlåtandet.

Till följd af omröstningens utgång uppsattes dom i målet, jemlikt R. B. 23: 3, i enlighet med Senator Brunous afgifna utlåtande.

Allmänna öfverläggningsämnen
för
Juridiska Föreningen i Finland
år 1884.

1. Hvar skall åtal utföras emot den, som gjort sig skyldig till försnällning af honom till forsling anförtrodt gods, då icke utredas kan, & hvilken eller hvilka orter, der forslingen skett, det olofliga tillgreppet föröfvats?

2. År underdomstol berättigad att af svarande part, som för fullföljande af vad eller besvär nödgas tillösa sig domstolens vid föregående sammanträden i målet tillkomna expeditioner, beräkna lösen för dessa såsom för protokoll eller bör endast afskriftslösen dervid erläggas?

3. Gälla i afseende & klyfning samma inskränkningar för frälse- som för skattehemman eller, om frågan bevaras nekande, huru är klyfning af frälsehemman begränsad?

4. Bör i konkurs behörigen bevakad fordran, för hvars riktighet andra bevis ej kunna föreställas än att densamma af gäldenären blifvit godkänd och upptagen i dennes beedigade stat, utdömas i händelse samma fordran af annan borgenär motsäges, utan att likväld motbevisning presteras?

5. Hvilken myndighet, magistrat eller guvernör, eger såsom första instans till pröfning upptaga sådan klagan öfver kommunaltaxering i stad, som icke afser taxeringens belopp, utan förment oriktig grund för taxeringen?

6. Kunna till de i 10 § af Kejserliga förordningen om förmånsrätt den 9 November 1868 omförmälda allmänna penningeverk och inrättningar, hvilka i åberopade § tiller-

känts förmånsrätt hos de tjenstemän, som äro tillsatte att deras inkomster och medel uppbära och omhänderhafva, hänföras andra än sådana, hvilkas af regeringen fastställda stadgar uttryckligen innehålla att slik förmånsrätt tillkommer dem; och om frågan besvaras jakande, hvilka öfriga i Finland befintliga institutioner kunna exempelvis anses vara i åtnjutande af berörde företrädesrätt?

7. Är domstol berättigad till lösen för expedition, som utfärdas åt förmynndarenämnd?

8. Då i 6 § af Kejsarliga förordningen den 26 November 1866 säges att den som i afsigt, som i §:n uppgives, falskeligen påbördar annan ett bestämdt brott eller visst slag af brott eller gerning, egnad att ådragta honom andras missaktnings, gjort sig förfallen till straff för smädelse, så frågas: huru bör ordet *falskeligen* rätteligen förstås?

9. Får jordområde, som, enligt 16 § i Kejsarliga förordningen af den 19 Februari 1883 angående egostyckning och jordafsöndring & frälse- och skattememan samt legoaftal om någon del af dylika lägenheter, blifvit af jordegare till annans nyttjande på lifstid eller vissa år upplåtet, öfverlätas till tredje person utan jordegarens begivande; och om frågan besvaras nekande, hvilken påföld medför en slik öfverlätelse för den som verkstält densamma?

10. Då Stadsfullmäktige anse af revisorerne gjorda anmärkningar emot Drätselkammarens redovisning öfver stadsens räkenskaper icke böra förfalla, kan den talan, som kommer att utföras i anledning deraf, upptagas och afgöras af Magistraten eller bör icke talan anhängiggöras vid laga domstol?

11. Eger konkursdomstol, när mot borgenärs anspråk göres sådan anmärkning, som uti 96 § af konkursesstadgan omförmäles, hänskjuta anspråkets pröfning till särskild tvist, utan att borgenär derom uttryckligen anhåller, eller bör anspråket i sådant fall förkastas såsom motsagdt och ostyrkt och utan afseende derå, huruvida borgenär af anmärkningen fått kännedom eller icke?

12. Är egare af lägenhet, hvarunder annan på grund af lagligt arrendeaftal innehavar mark, som sedan äldre tider

på god tro häfdats under sagda lägenhet, men genom stor-skifte, rågång eller annan laga åtgärd under arrendetiden tillägges annat hemman, skyldig att till arrendatorn upplåta vederlag i jemngod mark och utgifva ersättning för öfrig li-den skada?

I frågan om häradshöfdingarnes pensioner.

Förslaget om häradshöfdingarnes pensionering väcktes i Justitidepartementet af Viceordföranden Palmén uti skriftlig framställning, om hvilken Justitidepartementets samtliga närvarande ledamöter förenade sig, hvarefter ärendet med protokollsutdrag öfverlempades till K. Senatens Plenum. Vid ärendets föredragning derstädes anslöto sig Senatorerne, Viceordföranden i Ekonomiedepartementet, m. m. Friherre *af Forselles*, Viceordföranden i Justitidepartementet *Palmén*, *Wasastjerna*, *von Hellens* och *E. Forsman* i alla delar till förenämnda förslag, på grund hvaraf K. Senatens Plenum beslöt alt till H. M. Kejsaren ingå med en så lydande underdåig hemställan:

„Bland förhållanden, som i samhället betrygga och stöda en ordnad embetsmannaverksamhet med hänsigt till både allmänt väl och enskilt intresse, har frågan om tjenstemans rättighet att vid högre ålder och derigenom förminkad arbetskraft afgå från tjensten med lifstidspension befunnits vara af synnerlig vigt och derföre även blifvit reglerad genom åskilliga författningsar. De i berörda författningsar ingående stadganden hafva dock för landets häradshöfdingar, hvilkas förnämsta inkomster utgöras af tingsgästning från domsagan och lösen för expeditioner, saknat all betydelse, emedan deras genom nådiga kungörelsen af den 26 Augusti 1862 bestämda kronolön, som för landets samtliga femtio häradshöfdingar uppgår till inalles endast tjuguniotusen fyra-hundra mark, är så ringa, att den ej kunnat tjena till måtstock för någon pensionsberäkning. Följden häraf har ock blifvit att häradshöfding, utan afseende å försvagad helsa, kraft och förmåga att vidare sköta sitt kall, nödgats i tjensten fortfarande qvarstå samt med uppoftning af all lösen och en tredjedel utaf tingsgästningen öfverläta sin tjensteutföning

at vikarier, som kunna ombytas och icke sällan sakna den ordinarie domarens insigt och erfarenhet. Uppenbart är att derigenom icke allenast rättsvården måste lida utan också mången nitisk och redbar domare bringas på förluster, dem han sjelf hvarken förvällat eller med bärstål vilja kunnat undgå.

För att i rättsvårdens intresse afböja dessa förhållanden har den enda och lämpliga utvägen syns Senaten vara att häradshöfdingar skulle förklaras berättigade till afgång från tjensten med en i visst penningebelopp utsatt pension och för öfrigt efter samma grunder, som i afseende å andra civila tjenstemän i allmänhet äro gällande. Ehuru häradshöfdingarnes inkomsterna under tjenstgöringstiden äro olika i mänen af domsagornas större eller mindre vidd och beskaffenhet i öfrigt, uppgå desamma dock till sådant belopp, att full pension för häradshöfding kan i skälligt medeltal uppskattas till sjutusen mark om året. Att fixera bellopet af hel pension för häradshöfding lägre eller exempelvis sextusen mark skulle emellertid motverka ernärandet af det ändamål i afseende å en förbättrad rättevård, som med häradshöfdingarnes pensionering i främsta rummet afses. Med hänsyn här till och hvad Senaten haft nåden för öfrigt framhålla, får Senaten undsst hemställa, om icke E. K. M:t i näder täcktes förklara häradshöfding berättigad att från och med männen näst efter den, då han från embedtet afgått, enligt de civila embets- och tjenstemän i nädiga kungörelserna den 28 Juli 1826 och 12 Juni 1866 stadgade grunder under sin återstående liftid undsä pension af statamedel efter beräkning af sjutusen marks lön om året, härifrån likväld undantagen häradshöfdingen i Lappmarkens domsaga, för hvilken pensionsbellopet beräknas efter den honom tillagda kronolöne, ävensom nädigst tillåta Senaten att i enlighet härmed utfärda allmän kungörelse“.

Beträffande pensionens belopp framställdes en från pluralitetens något avvikande mening af

Senatörn *L. Mechelin*, som yttrade: Då det inom Justitiedepartementet väckta förslaget, mindre åsyftande en förbättring af häradshöfdingarnes ställning än rättsvårdens in-

tressen, är på fullgiltiga skäl grundadt, vore det icke tillbörligt att ur finansiel synpunkt höja gensaga mot förslaget.

Men pensionens belopp borde enligt Senatorns tanke icke bestämmas högre, än till 6,000 mark eller det belopp, som enligt den för få år sedan vidtagna omfattande löneregleringen utgjorde hel pension för de tjenstemän, med hvilka häradshöfdingarne närmast kunde jämföras, nemlig hofrätsassessorer, landssekreterare och landskamrerare. Hvad särskilt landssekreterare vidkomme, syntes ingen anledning förefinnes att pensionen för dem borde vara lägre än för häradshöfdingarne. Flertalet landssekreterare åtnjöto genom expeditionslösen en inkomst dubbel så stor som pensionen. Bosatte i stad, måste de finna det icke mindre svårt än häradshöfdingar, som till öfvervägande del bodde på landsbygden, att slå sig ut med den reducerade inkomst, pensionen utgjorde, och med afseende å arten af landssekreterarens befattnings gälde för hans afgang sedan krafterna begynt svika samma motiv, som det för häradshöfdingarnes afskedstagande anförla. Det kunde knappast betviflas att, derest hel pension för underdomarene fastställdes till 7,000 mark, för bemälde kategorier af tjenstemän skulle framställa anspråk på höjandet af deras pensioner till samma belopp. Och om detta jemväl bifölles, blefve det nödvändigt att höja pensionen för hofrätersråd från sjutusen till åttatusen mark, på det att en embetenas ställning motsvarande skala måtte förefinna. Sålunda skulle man, allt för kort tid efter senaste lönereglering, åter ledas till förhöjningar, hvilka möjligen icke vore absolut nödvändiga, men kännbart stegrade utgiftsbudgeten; eller ock skulle bristande konseqvens blifva rådande i pensioneringssystemet.

Det systemål, som nu vore i fråga, kunde dessutom, enligt Senatorns tanke, icke äfventyras om hel pension för häradshöfding bestämdes till 6,000 mark. På landsbygden vore detta icke någon klen inkomst; den torde i de flesta fall icke understiga hvad under nuvarande förhållanden återstode i behållning för den häradshöfding, som, urståndsatt att ejself handhafva sitt embete, nödgades afstå en betydlig del af intraderna åt vikarier.

I öfriga delar instämde Senatorn i förestående hemställan.

Till Senatorn L. Mechelins yttrande anslöto sig jemval Senatorerne *Gejtel*, *A. Mechelin* och *Norrmen*, och det högsta afgörandet utföll i enlighet med denna af minoriteten omfattade mening.

Notiser.

Uti en i denna tidskrift för År 1881, pag. 364—375, intagen uppsats med titel „I anledning af Kejserliga förordningen den 27 April 1868“ fanns införd en tabell, upptagande för hvarje af åren 1860 till och med 1880 de i Kejselige *Wasa* Hofrätt handlagda vädjade målens antal, referenternes antal och antal sådana mål å hvarje referent. Såsom ett tillägg till nämnda tabell meddelas här, att af *Wasa* Hofrätt handlagda vädjade mål utgjort

1881	402
1882	366 och
1883	417.

Å hvarje af de i Hofrätten tjenstgörande 9 referenter belöpte sig sålunda af dessa mål

1881	44 å 45
1882	40 å 41 och
1883	46 å 47

För jemförelaes skull omnämnes, att, enligt hvad ur tidningen „Nya Dagligt Allehanda“ inhemsas, antalet i *Svea* Hofrätt utgisna domar utgjort

1881	1,265
1882	1,270 och
1883	1,090

Då i samma Hofrätt under omförmälda tid tjenstgjort 30 ordinarie och adjungerade ledamöter, har af de genom dessa domar afgjorda vädjade mål belöpt sig å hvarje referent hvardera af åren 1881 och 1882 fyrtiotvå å fyriatotre och år 1883 trettiosex å trettiosju. Häraf synes, att, äfven om ett och annat vädjadt mål skulle haftit afgjordt genom utslag och ej genom dom, under ifrågavarande tiderymd antalet af vädjade mål, som belöpt sig på hvarje referent i *Svea* Hofrätt, icke öfverstigit antalet af sådana mål på hvarje referent i *Wasa* Hofrätt.

T.

Juridiska examina vid det finska Universitetet. Under vårterminen 1883 aflades juris utriusque licentiatexamen af 1, juris utriusque kandidatexamen af 1, allmän rättsexamen af 15, domarexamen af 2 och kameralexamen af 7.

Juris utr. licentiatexamen presterades af juris utriusque kandidaten Friherre R. A. Wrede.

Juris utr. kandidatexamen af kand. L. Kivekäs.

Allmän rättsexamen af Hofrättsauskultanterne A. Grönblad och G. v. Pfaler, hvilka förut aflagt domarexamen, samt af studerandene A. T. Stråhlman, C. W. Nylander, A. W. Krogers, H. B. Anthoni, K. v. Fieandt, O. H. Pesonius, O. B. Lang, G. M. Söderberg, K. W. Palander, J. W. Brummer, U. K. Montin, A. J. Zitting och Löjtnanten F. G. Björnberg.

Domarexamen af studerandene K. E. K. Bergius och B. L. Groundstroem.

Kameralexamen af studerandene E. W. Hällfors, K. A. Teittinen, K. E. K. Bergius, J. Walle, C. B. Sevonius, F. F. Rönnberg och Stabskaptenen G. Ahlén.

Samma vårtermin funnos enligt studentkatalogen vid Universitetet närvarande 169 jurisstuderande, utgörande något öfver 23 % af samtliga tillstådeskomne studerande, hvilkas antal var 725.

Under höstterminen 1883 presterades juris utriusque kandidatexamen af 1, allmän rättsexamen af 4 och kameralexamen af 2.

Juris utr. kandidatexamen aflades af Magister B. J. Grotensfelt. **Rättsexamen** af Studerandene A. von Collan, K. A. Almqvist, A. K. O. Malin och A. A. Lilius.

Kameralexamen af Studerandene K. Jäppinen och O. W. Heinänen.

Af de vid Universitetet enligt denna terminskatalog närvarande 812 studerande tillhörde 187 juridiska fakulteten eller omkring 23 % af samtliga närvarande.

Under vårterminen 1883 uppgick studentkåren till 1,330, af hvilka 342 tillhörde juridiska fakulteten. Under höstterminen samma år utgjordes kåren af 1,477, af hvilka 396 voro jurisstuderande.

Juridisk Bibliografi

för Finland, Sverige, Norge och Danmark.

Priserna äro i mark och penni för böcker tryckta i Finland;
för öfrigt i kronor och öre.

- Anarkien, Den norska. Inlägg No: 2. Af U. Tillegnad Marcellus
samt lagtingets ledamöter i norska riksätten. 45 s. Sthm.
75 öre.
- Anteckningar i skattefrågan med anledning af skattekomiténs betän-
kande och frågans behandling af finansministern och riksdagen
år 1883 (Astr. ur Aftonbladet) 121 s. Sthm. 72 öre.
- Backman, Carl E., Juridisk handbok, omfattande tviste- utsöknings-
och rättegångsmål. Med alfabetiskt och kronologiskt register
samt förteckning öfver 649 anmärkta k. majts domar, utslag
och beslut. 885 s. Sthm. 6: 50, inh. 8 kr.
- Brottmåls historier, Svenska, samlade af ggg. 60 s. Sthm. 50 öre.
- Cajus Julius Caesar, Partistriden vid 1883 års riksdag. 2:a uppl. 208
s. Sthm. 2: 75.
- Green, T. dans Fonds og Aktier samt de på Kjøbenhavns Børs no-
terade udenlandske Effekter. 3 H. 80 Sid. 1 kr.
- D:o 4 H. 80 Sid. 1 kr.
- Handbibliotek, Allmänyttigt.
71. Lind, John, Praktisk vexellära, innehållande kort historik öfver
vexlarnas uppkomst, de olika slagen deraf, hvad vid vexelvä-
sendet är att iakttaga, vexelformularer, stämpelaigisten för sven-
ska på utrikes orter dragna vexlar m. m. Jemte den nya sven-
ska vexellagen. 2:a genoms. uppl. tillökad med hänvisningar
från vexel-läran till vexel-lagen och vice versa. 92 s. 75 öre.
- Hultgren, J. E., Försvarsfrågans behandling af 1883 års riksdags för-
sta kammar, något om frälseräntor och tvistemåls derom hand-
läggning af domstolarne samt ett ord om kammarkollegium.
- Sommarsunderingar på en ö i Mälaren. 140 s. Sthm. 2 kr.
- Hvarför jeg er Heiremand. Et Leilighedsskrift af A. H. 33 Sid.
60 öre.
- Hvarför? Spörsmål och reflektioner rörande försvars- och skattefrå-
gorna vid 1883 års riksdag af — n —. 87 s. Sthm. 1: 50.
- Junigrundloven, Danmarks Riges Grundlov af 5 Juni 1849 Udg. af
H. Fog. 16 Sid. Nykjebing p. M. 20 öre.
- Kleen, Richard. Försök till framställning i naturrett och rättsliga
förbegrepp. Förra afdelningen: Allmän naturrett. Förra delen:
De naturliga rättsbegreppens giltighet. Förra bandet. 714 s.
Sthm. 9 kr.
- Senare bandet, s. 715—1220. Sthm. 6: 50.
- Senare delen. De naturliga rättsbegreppens väsende. 571 s.
Sthm. 7: 50.

- Konkurslagen jemte förmånsrättsordningen, k. förord. d. 18 sept. 1862 om boskillnad och urarfvgörelse samt d. 4 mars 1862 om preskription och årsstäming med anmärkningar, talrika prejudikat och register, utgifna af *Carl E. Backman*. (Astr. ur Juridisk handbok, utg. af C. E. Backman). 156 s. Sthm. Inb. 2: 50
- Kommunal Kalender for Norge for Året 1883. Udg. af *N. R. Bull* 1 H. Kjøbstæder og Ladesteder. 96 Sid. 1: 30.
- Love**, Anordninger, Traktater, Resolutioner, Kundgjørelser, Departementsskrivelser, Cirkulaerer m. m. for Kongeriget Norge. Til Brug for den Lovstuderende i Udtog og med Henvisninger udg. af *Otto Mejlaender*. Ny Raekke (9 B.) 6 H. 1882. Sid. 983—1,297, Reg. 117 Sid., Anhang XLVIII + 2 Bl. 7 kr.
- Lucio**, Några anmärkningar vid vårt rättegångsväsende. 1:a hft. 60 s. Sthm. 1 kr.
- Moeller**, J. Håndbog for Landmaend, indeh. nogle af de vigtigste Lovbestemmelser for Landet. 2 Udg. 126 Sid. 1: 25.
- Naumann**, Christian, Sveriges statsförfattningsrätt. Ny upplaga, översedd och tillökad. IV, 1:a hft. 140 s. Sthm. 1: 75.
- Oversigt over Kongeriget Norges geistlige, civile og judicielle Inddeling med Angivelse af Folkemaengde efter Folketaelingen 31:e December 1875. Ved *N. R. Bull*. 2 Bl. 60 Sid. 50 øre.
- Rasmussen, T., Hånd og Formularbog i dansk Lov og Ret i de almindelige Lifsforhold. 208 Sid. Odense. Hempel. 2: 50.
- Repertorium for praktisk Lovkyndighed. En afkortet Bearbeidelse af Norsk Retstidende, samt Udvælg af ældre Heiesteretsdome. 3 Saml. 1851—1860 udg. af *S. Aall*. 2 B. 8 H., April—Decbr. 1860. Sid. 897—1020 og 3 Bl. i st. 8:o. 2 kr.
- Rothschild**, L., Handbok för köpmän isynnerhet handelsbokhållare och kontorister, innehållande hela handelsvetenskapen i sammanträngd framställning. Dels fullständigt omarbetad efter svenska förhållanden, dels översatt efter originalets 27:e upplaga af *J. Brunell*, *J. Heckscher*, *Const. Lindh*, *A. Loosström*, *Aa. Meyer*, *S. R. Paijkull*, *G. Bibbing*, *P. Staff* m. fl. 4:e o. 5:e hft, s. 193—320. Sthm. 1: 20.
- — 6:e o. 7:e hft. s. 321—548. Sthm. 1: 20.
- Rudin**, W., Motioner och yttranden i edsfrågan vid kyrkomötet 1883. 40 s. Sthm. 25 øre.
- Samling af kong. förordningar, stadganden m. m. Sthm.
19. Nya lagen om presters tillsättning med dithörande stadganden, jemte uppgift om alla svenska pastorats olika ecklesiastika beskaffenhet. Handbok för röstegande, valsörrättande och tjenstsökande af *H. G. Blumenberg*. 370. XXXIX s. Kart. 1 kr.
- Samling af Love og Anordninger m. v. af mere almindelig Interesse, udgiven efter Indenrigsministeriets Foranstaltung 1881—1885. H. 3. Fra 1 Juli 1882 til 30 Juni 1883. 76 Sid. 40 øre.
- Samling af facklexika. Under redaktion af *Bernhard Meijer*. Sthm.
2. **Körsner**, Wilh., Politiskt handlexikon, innehållande alfabetiskt orndade artiklar i svensk stats-, kommunal- och kyrkoförvaltning, svensk statsförfattnings, allmän folk- och statsrätt, finansvetenskap samt främmande lands författnings och förvaltning. 1:a hft. 48 s. 50 øre.
- — 2:a hft. S. 49—96. 50 øre.
- — 3:e o. 4:de hft. S. 97—192. 1 kr.
- Spencer**, Herbert, Utvecklingsläran. Öfv. från eng. originalet. A system of synthetic philosophy. Vol. 1. First principles. Af Viktor Pleiss. Med företal af prof. C. Y. Sahlin. 1:a o. 2:a (slut) hft. s. 241—503. Upsala. 3 kr.

**Utlåtanden och Yttranden, Underdāniga, angående ifrågasatt ändring
i bestämmelserna för akademiska examina, afgifna af kanslern
för rikets universitet samt de akademiska konsistorierna och
fakulteterna i Upsala och Lund åvensom lärarekollegiet vid
Karolinska medikokirurgiska institutet. 362 s. Sthm. 2 kr.
Wersel, Brev- og Formularbog. 15 omarb. Udg. 168 Sid. Kart. 1 kr.**

Painovirheitä listä vihossa »Käräjä-asioita».

Suurella ikävällä huomattuani erinomaisen paljon painovirheitä ja monta sellaista, että on sangen työlästää arvata mitä oli tarkoittettu, pyydän nöyrimmästi vih'on lukijoita suosiollisesti korjaamaan pahimpia, joita alempaan luetellaan. Ja kun viimeisestä asiasta (testamenti ja perintö riita) en itsekään tahtonut saada tolkkua siinä tapahtuneista hämmennysistä ennenkun sattumalla taas sain pää-tuomion käsihini, niin pyyntöni on, että 2 viimeistä lehteä siv. 77, 78, 79 kokonaan poistetaan ja niiden sijaan liitetään uusi painos.

F. Forström.

Sisällyssivulla on varka ussakko — lue: varkaussakko.

• kahden viimeisen jutun väliin lisättävä: *Lainhuv-datus protokolla siv. 71.*

Sivu	3 riv.	12 alhaalta on:	saadakseni.
•	5	1 ylhäältä	• tavallisesti • tavallisesta.
•	5	6	• esinkantaja • esim. kantaja.
•	5	1 alhaalta	• 4243 • 42, 43.
•	6	16	• olemme • olimme.
•	7	6 ylhäältä	• uppörds • uppååds.
•	11	2	• pitros • piirros.
•	14	12	• samata • samate.
•	14	8 alhaalta	• näin. sanan jälkeen jäänyt pois jätö merkit: — — — ja samate
•	16	12 ylhäältä	• tiedä».
•	16	16	• läsnäollessa».
•	22	7	• suomeksi: sanain jälkeen.
•	15	2	• vaimonensa lue: vaemonsa.
•	15	21	• kotkan • kotvan.
•	16	5	• je • ja.
•	16	14	• Kysyttyään • Kysyttiin.
•	16	14 alhaalta	• tiedettiin sen • tiedettiin. Sen.
•	16	8	• sano • sanoi.
•	17	3	• syöttäjän • syöttäjän.
•	18	3 ylhäältä	• semmenki kuin • semminki kuin hän.
•	22	18	• kujaisten • kujoisien.
•	23	18	• itsek-eenki • itsekseni.
•	23	9 alhaalta	• menevinän • menevinäni.
•	27	13 ylhäältä	• kutsuta • kutsunta.
•	27	14	• toimistossa • toimiston.
•	27	16	• B-lle • O-lle.
•	27	16 4 viimeistä riviä	ovat pidettävät viittana, ainoastaan viimeiset sanat »Julistettiin (särky osoitus)» kuuluvat päätkseen.
•	28	3 alhaalta on:	manaamisesta lue: muuttamisesta.
•	31	1 ylhäältä	• avainnut • avannut.
•	31	5	• varkaudeste • varkaudesta.
•	31	12	• saamat omasta • saamattomasta.

Siv.	34	• 8	ylhäältä	on: Ruotsissa V. 1838 lue: Ruotsissa V. 1838.
•	34	• 3	alhaalta	annetun
•	35	• 2	ylhäältä	kirjeessä
•	35	• 7	•	valloja
•	35	• 18	•	yhtäläinen
•	36	• 4	•	vastineena
•	36	• 5	•	enemmäksen
•	37	• 13	•	muuten
•	38	• 4	•	tästä
•	38	• 7	•	lairasti
•	38	• 18	•	M:tins
•	39	• 11	alhaalta	laviampana
•	39	• 12	ylhäältä	käytämässä
•	39 viitassa 1	•	•	toisaalla
•	39 rivi 8	•	•	Vieillaki
•	40	• 5	alhaalta	vasten
•	40	• 4	•	M:ts
•	40	• 3	•	säätännöin
•	41	• 15	ylhäältä	tarsien
•	41	• 16	•	muutaman
•	41	• 15	alhaalta	kopioittu
•	41	• 2	•	samassa
•	42	• 14	ylhäältä	jonkun
•	42	• 17	•	Mielestän
•	42	• 20	•	Äterfalls
•	42	• 15 ja 14 alh.	•	sanaa
•	44	• 15 ja 16 ylh.	•	kaikilla — oikeuksilla l. kaikille — oikeuksille.
•	44	• 21	ylhäältä	kaksinta (sakko ja arvo) l. kaksinkertainen.
•	44	• 10	alhaalta	mielellään
•	46	• 13	ylh.	piseltiin
•	51	• 10	•	tehdyn
•	57	• 3 ja 4	•	alotettuun
•	57	• 4	•	asetettua
•	57	• 6	alhaalta	työsiat
•	57	• 3	•	poltaaksi
•	58	• 6	ylhäältä	kovalla maalla
•	61	• 2	•	kihlakunnan
•	61	• 7	alhaalta	maalle
•	62	• 10	•	haltijoiksi
•	62	• 8	•	myöhään
•	62 viitassa 1	•	•	Antte H.
•	62 rivi 2	•	•	Joka
•	63	• 3	ylhäältä	A. Nilla
•	64	• 2	alhaalta	estymästä
•	67	• 2	•	5:teen
•	67	• 16	•	parissa koht. At. Broms l. A.; F. Broms.
•	69	• 2	•	A. S.
•	70	• 5	ylhäältä	kunta-(kirjeen)
•	70	• 4	alhaalta	Vahvoselän
•	71	• 7	ylhäältä	antaman
•	71	• 11	•	Karoliina Emerentta
•	71	• 15	•	Winter sillä
				• Winter.
				• omistusta.

Siv.	rivi	4 ylhäältä	on:	perunkajaossa	(viitassa) olevan	l.	oleva.
72	72	14 alhaalta		3 tytärille		lue:	perunkirjassa.
	72	9		u			3 tyttärelle.
	72	8		isälle			ei.
	73	6 ylhäältä		omamaan			isällä.
	73	11		nuoremman			omanaan.
	73	14		ole			nuorimman.
	74	11 alhaalta		päättymystä			oli.
	74	4		anopille			päättymistä.
	74	3		Uutelolle			anojalle.
	75	8		kirjoittaisivat			Uutelalle.
	76	viitassa 3		pisitetta			kirjoittavat,
	76	rivi 5 alhaalta		juur			pistetta.
	77	14		Kaarl			juuri.
	77	8 ja 9		vasta heidän perimänsä osa —	lue: vas-		Karolina.
					tas heidän perimänsä osaa		

Sivuilla 77—79 on tapahtunut se erehdys että väärin ymmäretyn merkin kautta jäljempänä oleva kappale on pantu ensimmäiseksi ja edellä oleva kappale jälkimmäiseksi, josta syystä malvitti paikka, siv. 77 r. 6 alh. — siv. 79 r. 7 ylh., tähän uudestaan painataan näin kuuluvaksi:

A—ll'in osalta vastinetta siitä, mikä oli saatu hinnaksi sekä Sihvolan tilasta, että myös Laurilan, Em. ja K. A—ll'in perinnöksi lunastamasta ja sittemmin myönnytä, talosta N:o 2 Enonlahden kyläsä;

ja että osansa Fredrika A—ll'in irtaimesta määritäisiin pesän nykyisen arvon mukaan;

mistä kanteesta kihl. oikeus julisti päätkönsä 11 p. kesäkuuta 1878; Ja kun kanne, — mikäli Fredrika A—ll'in peruista, hänen ja Karoliina ja Em. A—ll'in 1859 tekemästä testamentista estymättä, on vaadittu mitä kantajat, Fr. A—ll'in perillisensä, olivat osaa laillisesti saamassa — oli vastaanajiltä hyväksytty;

niin kihl. oikeus määrsi, että ne osat olivatki kantajien laillisessa jaossa saatavat; kuitenkaan myöntämättä vaadittua vastinetta Fredr. Antellin osalta Laurilan ja Sihvolan tilain hinnasta, koska muka Fredrika A—ll'in kuoltua kaikki perillisensä mõivät omat juhänneki osansa Sihvolan tilasta;

eikä Fredrika A—ll'illa eläessään omana ollut mitään osaa Laurilan, vasta hänen kuolemansa jälkeen Karoliina ja Em. A—ll'illa perinnöksi myödytä, talosta;

ja muuten kihl. oikeus,

kuuloon ottamatta kantajain muistutusta siitä, että Karoliina A—ll, — tehtyänsä jo sanotun testamentin peruistaan, — ei olisi olut mahdollinen testamentillään 2 p:ltä huhtikuuta 1871 mahtamaan entistä testamenttiaan, kun näet per. kaaren 16 luv. 3 §:n nojalla ei katsottu sen *) estäneen Karoliina A—ll:ia omasta osastaan uutta testamenttia tekemästä:

piti näytettynä, että Karoliina A. vainaa oli eläessään vanhempiensa, sisarensa Fredrika A—ll'in, sekä veljensä ali-kapteeni Kasper A—ll vainaan jälkeen perintyti osia tiloista N:o 8 ja 9 Lahnaniemen kylässä, Naaranicmen mylystä ja Sihvolan tilasta,

jonkatihden,

ja kun hänen siis per. kaaren 17 luv. 1 ja 2 §§:n ja 1807 määräykseen 23:na annetun selityksen mukaan, ei ollut valtaa testamenttia tekemästä;

*) 1859 v. testamentin.

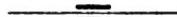
tilla pois antaa perimiänsä osia ensin mainitusta kahdesta tilasta ja myölystä, eikä myös irtaimesta niin suurta osaa, joka vastasi hänen perimiänsä osaa Sihvolan tilasta, jonka hän ja myöty perillisensä mõivät;

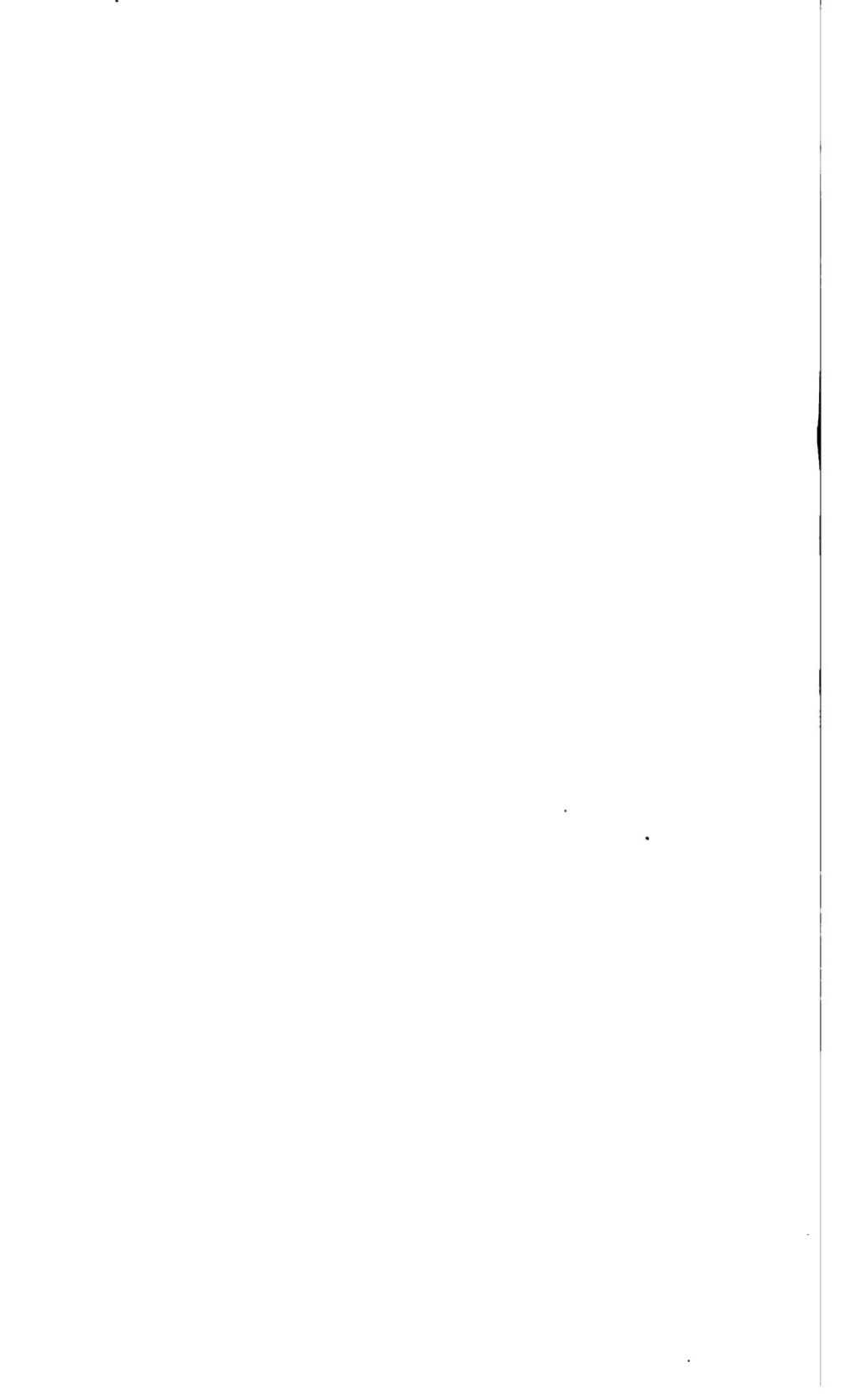
kihl. oikeus, kumoten testamentin siltä osalta, julisti, että kantajilla oli oikeus Karoliina A--in sanotusta omaisuudesta saada mitä he perinnöksi laillisesti saamassa olivat; vaan muu kanne testamentin kumoamisesta perättömänä tuomittiin mitättömiin;

ja vihdoin sen vaatimuksen suhteen, että kantajain osuudet Fredrika A--in irtaimesta määrrättäisiin pesän nykyisen arvon mukaan, kihl. oikeus,

siihen nähdien, ett Fredrika A--in perilliset hänen kuoltuansa mõivät omat ja häuen osansa Sihvolasta ja ett'ei Fredrika A--lla ollut osaa Laurilan niin ikään myödytä talosta,

piti nähtävänä, ett'ei (j. n. e. -- siv. 79, 8:s rivi.)

TIDSKRIFT,

UTGIFVEN

AF

JURIDISKA FÖRENINGEN

I FINLAND.

1884.

TJUGONDE ÅRGÅNGEN.

HELSINGFORS,

J. SIMELII ARFVINGARS TRYCKERI,

1885.

Innehåll:

Afhandlingar, notiser m. m.

	Sida.
Om preskription af klander i jordäfäng enligt 1734 års lag, af J. Serlachius	1.
Till frågan om den vilkorliga frigifningen, af E. Tegengren	18.
Om begreppet <i>litis contestatio</i> och dess betydelse för den nyare processrätten. II af R. A. Wrede	165.
Arbetarförsäkringsfrågan i Tyskland, af J. N. L.	195.
Om finska rederiers skyldighet att hemförskaffa utländskt sjöfolk, af J. N. L.	218.
Angående rättigheten att i <i>kremlänkningsmål</i> bevisa sanningen af gjordt tillfälle. R. Westermark	219.
Anteckningar om förläningekommissionerna i Danmark, af E. Johnsson	284.
Om domstolarnes befogenhet att pröfva grundlagsenligheten af utkomna förfatningar. R. Hermanson	245.
Om domstol för slitande af skiftesvister, af F.	354.
Oerhördt stort antal mål i Kexholms domsaga, af F.	372.
Juridiska Föreningens årsmöte d. 8 December 1884	274.
Nyare juridisk litteratur: Wilhelm Bergstrand. Den svenska qvinans rättsliga ställning. E. Tegengren	180.
Notiser:	
Om det juridiska skrifstället	185.
Komiteer för utländsk lagstiftning	186.
Ny skiftesstadga i Norge	187.
En romersk tulltaxa	189.
Allmänna öfverläggningsämmen för år 1885	878.
Juridisk bibliografi	95, 191, 879.

Juridiska Föreningens Förhandlingar.

Allmänna öfverläggningsämmen för år 1884.

1. Hvar shall åtal utföras emot den, som gjort sig skyldig till försäillning af honom till försling anförtrodt gods, då icke utredas kan, & hvilken eller hvilka orter, der förslingen skett, det olofliga tillgreppet föröfvats? . . . . . 287.
2. År underdomstol berättigad att af svarandepart, som för full-

- följande af vad eller beavär nödgas tillösa sig domstolens vid föregående sammanträden i målet tillkomna expeditioner, beräkna lösen för dessa såsom för protokoll eller bör endast afskriftslösen dervid erläggas? . . . . . 298.
3. Gälla i afseende å klyfning samma inskränkningar för frälse-som för skattehemman eller, om frågan besvaras nekande, huru är klyfning af frälsehemman begränsad? . . . . . 299.
4. Bör i konkurs behörigen bevakad fordran, för hvars riktighet andra bevis ej kunna föreställas än att densamma af gal- denären blifvit godkänd och upptagen i denne beediga-de stat, utdömas i händelse samma fordran af annan bor- genär motsättes, utan att likväld motbevisning presteras? . . . . . 300.
5. Hvilken myndighet, magistrat eller guvernör, eger såsom första instans till pröfning upptaga sådan klagan öfver kommu-naltaxering i stad, som icke afser taxeringens belopp, utan förment oriktig grund för taxeringen? . . . . . 301.
6. Kunna till de i 10 § af Kejsersliga förordningen om förmåna-rätt den 9 November 1868 omförmälda allmänna pennin-ge verk och inrättningar, hvilka i åberopade § tillerkänts förmånarätt hos de tjenstemän, som Kro tillsatte att deras inkomster och medel upphära och omhänderhafva, hänn-föras andra än sådana, hvilkas af regeringen fastställda stadgar uttryckligen innehålla att slik förmånarätt till-kommer dem; och om frågan besvaras jakande, hvilka öf-figa i Finland befintliga institutioner kunna exempelvis anses vara i åttagande af berürde företrädesrätt? . . . . . 305.
7. Är domstol berättigad till lösen för expedition, som utfördas åt förmynndaren/känd? . . . . . 307.
8. Då i 6 § af Kejsersliga förordningen den 26 November 1868 eges att den som i affigt, som i §:n uppgivnes, falskeli-gen påbördar annan ett bestämdt brott eller visst slag af brott eller gerning, egnad att ådragta honom andras miss-aktning, gjort sig förfallen till straff för smädelse, så frågas: huru bör ordet *falskeligen* rätteligen förstås? . . . . . 310.
9. Får jordområde, som, enligt 16 § i Kejsersliga förordningen af den 19 Februari 1888 angående egostyckning och jordafsöndring å frälse- och skattehemman samt legoaftal om någon del af dylika lägenheter, blifvit af jordegare till annans nyttjande på listid eller vissa år upplåtet, öf-verlätas till tredje person utan jordegarens begivande; och om frågan besvaras nekande, hvilken påföld medföljer en slik öfverlätelse för den, som verkställt densamma? . . . . . 318.
10. Då Stadsfullmäktige anse af revisorerne gjorda anmärkningar emot Drätselkammarens redovisning öfver stadens räken-

Sida.

skaper icke böra förfalla, kan den talan, som kommer att utföras i anledning deraf, upptagas och avgöras af Magistraten eller bör icke talan anhängiggöras vid laga domstol?	317.
11. Eger konkursdomstol, när mot borgenärs anspråk göres sådan anmärkning, som uti 96 § af konkurstadgan omförmållas, hänakjuta anspråkets pröfning till särskild tvist, utan att borgenär derom uttryckligen anhåller, eller bör an- språket i sådant fall förkastas såsom motsagdt och ostyrkt och utan afseende deraf, huruvida borgenär af anmärk- ningen fått kunnedom eller icke?	319.
12. År egare af lägenhet, hvarunder annan på grund af lagligt arrendaftal innehår mark, som sedan äldre tider på god tro häddats under sagda lägenhet, men genom storskifte, rägång eller annan laga åtgärd under arrendetiden til- lägges annat hemman, skyldig att till arrendatorn upplåta vederlag i jemngod mark och utgifva ersättning för öf- rig liden skada?	320.

Rättsfall:

1. Mord och stöld, eller mord och rån, eller dråp och rån i edsöre?	34.
2. Nidningastöld eller förskingring af anförtrodt gods? År den, som på god tro köpt stulet gods, skyldig att erälta ega- ren för det samma, om han emot egarens förbud för- skingrar godset?	44.
3. Borgesförbindelse preskriberas eller icke?	62.
4. Kan förhöjning af straffmått ske i öfverrätt, om den sakfälde redan utstått det honom i underrätt ådömda straff? . . .	69.
5. Ösverdrift i nødvärn	72.
6. År preliminär aktieteckning bindande för tecknaren, om denne icke tagit någon vidare befattning med bolaget?	83.
7. Ansvarsplästående för dråp, ehuru den dråptes namn och hem- vist icke kunna utredas	99.
8. B. B. 24: 1. Medför försummelse att iakttaga gällande före- skrifter rörande förvaring af eldfarliga ämnen förlust af rättighet till brandskadeersättning, när brandskadan icke är någon följd af berörda försumligheter	130.
9. Tolkning af G. B. 16: 1 och Å. B. 12: 9	151.
10. Tillkommer notarie vid Rådstufvurätt, som tillika är ledamot i rätten, någon andel i stadens lott af saköresmedel? . .	160.
11. Kan besittningsrätt till torp utmätas för gild? År mannen	

	Sida.
berättigad att, sin hustru obördan, afstå från makarna och deras minderåriga barn tillerkänd besittningsrätt?	321.
12. Kan bevilningsskyldig i vanlig rättegångsväg af kronan åter- vinner bevilning, som pröfningskomité högre än veder- bort honom påfört?	325.
13. Preaktionstid för klander af testamente	333.
14. Bedrifvande af handelsrörelse & stadens mark utom dess linie, oaktadt Magistrat icke upptagit anmälan derom. Äro handelsbiträde och hans principal hvardera ansvariga för olaga handel? § 55 i K. F. om tillverkning m. m. af bränvin den 9 Juni 1873	337.
15. Giltigheten af testamente, då vittna, utan att hafva intygat dess riktighet, dött och testamentet ifrågasätttes. Är exek- tutor af testamente behörig att detsamma bevakा, utan att testamentstagarene dertill lemnat fullmakt?	339.
16. Är talan emot Magistratsledamot, i hans egenskap af auktions- förrättare, angående erhållande af redovisning, som väg- rats, af civil eller kriminel natur? Foram i detta fall .	345.
17. Tolkning af 5 och 7 §§ 27 kap. B. B.	348.

Rättelse:

I noten & sid. 28 står: „kanton Basel“, läs: *kantonerne Aargau
och Basel*.

Om preskription af klander i jordafång enligt 1734 års lag.

Såsom bekant yppade sig redan kort efter det 1734 års lag utkom olika meningar däröm, huruvida lagen kände en preskriptionstid för klander i jordafång eller icke. Obestridligt var väl, att lands- och landskapslagarnas laghäfd icke fätt plats i den nya lagen, åtminstone icke i oförändrad form. Men den åsigt uttalades, att lagfartstiden i stället gjorts till generell preskriptionstid för hvarje slags klander af jord, så att klandertalan vore afskuren med det förvärvaren erhållit fasta & jorden. Å andra sidan framhölls stagganden i 10: 1 J. B. enligt hvilket lagastånd icke uteslöte klander af fastighet.

För att fatta betydelsen af lagfarten i 1734 års lag är det nödvändigt att tillse, hvilka dess rätthistoriska förutsättningar voro och hvari 1734 års lag afviker från det som förut gälde.

Landskapslagarna föreskrifva att köp om jord skulle ske med fast eller med fastar. Vi kunna här lämna å sida frågan om betydelsen af fastarnes medvärkan och deras egentliga ställning vid öfverlåtelsehandlingen. Den är för närvarande af underordnad vigt. Det är nog att erinra sig den omständighet, att fastarne gäfvos å ting eller vid kyrka, hvarigenom äfven den handling, för hvilken fastarne erforderades och i hvilken de togo del, eller m. a. o. „fästen“ kom att ske å tinget.

Man finner emellertid redan under landskapslagarnas tid öfverlåtelse af fastighet ske på sådant sätt, att föryttran till förvärvaren uthändigade en skriftlig öfverlåtelse-urkund, hvari han tillika befullmäktigade någon att å sina

vägnar åt förvärvaren gifva fastar.¹⁾ Det kan icke undgå uppmärksamheten, att tyngdpunkten härvid flyttas från gifvandet af fastar till den genom öfverlämnandet af det skriftliga salubrefvet försiggående öfverlätelsen, till hvilken fästen kommer till såsom en förstärkande eller bekräftande form. Men vid sådant förhållande är det blott ett steg till den åskådning, att uthändigandet af skriftlig öfverlätelserurkund är i och för sig tillräcklig form för laglig öfverlätelse af jord. Det finnes också en mängd salubref & jord, som endast innehålla en öfverlätelseförklaring jemte erkännande af prisets betalning.²⁾ Den omständighet att sådana öfverlätelserurkunder förekomma i jämförelsevis stort antal visar otvetydigt, att man ansett en sådan öfverlätelee vara laglig. Må hända är det med afseende å detta förhållande, som H. L. Jb. 6 i fråga om kollision mellan tvänne köpare af samma fastighet utbytt formuleringen „*ha giffis þes fastum vi-zor ær fyrra köpte*“ mot „*hava þaþir faster till, þa havi þæn iorþ fasta fik förræ*“. I denna händelse skulle äfven lagen tillerkänna öfverlätelse genom urkund rättslig värkan, om icke samma värkan som den genom fäst afslutade förtringen.

Ännu i landslagarna är fäst den lagliga formen för öfverlätelse af jord. En förändring har visserligen försiggått med „fästen“, men det är endast en förändring af dess form icke dess väsen. Haradshöfdingen är nämligen numera enligt lag „*forskilaman*“, „*styris faster*“ eller „*pre festa pro-loqvens*“.³⁾ I stadslagarna åter är fastarnes funktion⁴⁾ öf-

¹⁾ Dipl. 1256 & 1258, 1237, 1238, 1409, 1423, 1468 m. fl.

²⁾ D. 1193, 1199, 1400, 1381, 1459, 605, 616, 628, 639, 687, 854, m. fl.

Amira förklrar köpets bindande kraft därigenom att det afslutats såsom realaftal, s. 340 — ohållbart på den grund, att om ock genom realaftal en förpliktelse skulle uppkomma för säljaren att öfverläta jorden, självfa öfverlätelsen icke vore därigenom fullbordad, utan behöfde en form -- hvilken då åter måste vara „fast.“ Jfr. s. 550.

³⁾ Jfr. dock ME. LL. Gb. 10: 3.

⁴⁾ ME. LL. Jb. 6 pr. *Jer stadghas ok fæstas eller scrifas i stadrins book etc.*

vergången å fogden, borgmästare och råd. En väckande orsak härtill må påpekas. Det är den att man efterhand begynte taga Härads Höfdingens¹⁾ eller borgmästares och råds bref²⁾ öfver en inför dem försiggången öfverlåtelse. Dessa bref voro egentligen icke annat än skriftliga vitnesbörd öfver föryttringen. Men det var blott ett litet steg från att medlemmarne i stadsdomstolen, i stället för att de blott intyga om öfverlåtelsen, självva utses till fastar och medvärka vid fästen.³⁾ På samma sätt utses Härads Höfdingen af öfverlåtaren resp. kontrahenterna att såsom forskilaman förräta fäst. Detta är så mycket naturligare och inträffar oftare, ju mera de fornämre och förmögne bland folket afskilja sig till en högre klass, hvilken endast undantagsvis besöker tinget. Ty detta förhållande såsom ock den därav betingade bristande insigten om hvad vid fästen var nödigt och om de föreskrifna formerna vid densamma, måste ejselfallet leda därhän, att detta värf ombetroddes åt Härads Höfdingen.

Det bör likväld bemärkas, att fästen, äfven då den förrättades af Härads Höfdingen, fortfarande var den i lag föreskrifna formen för öfverlåtelse af fastighet och icke därigenom erhöll något annat innehåll än den förut hade. Detta dock endast enligt lag. I praxis förhöll det sig annorlunda. Ty skriftliga urkunder förekomma fortfarande såsom öfverlåtelse form, hvilken anses bindande.⁴⁾ Enligt Stiernhök II 195, ff. är köpet „i anseende aff sjelfve Contrahenterne thes föruthan (utan uppbud och fasta) stadigt och fast förmedelst samtycke, betalning aff värdet samt öfverlefverande af godzet“, och uppbud och fasta icke föreskriven „i anseendet af kiöparen och Sälliaren, at vidh thes försunmelse the uthan then tridies tilkombst och klander skulle kunna ryggia kiöpet“, utan gäller „thenne solennitet allenast sälliaren i anseende aff hans Fränder och Naboer“ samt rätte

¹⁾ D. 527 jfr. 522 (lagmans bref) 1206, 1416 (lagmans stadsfästelse).

²⁾ D. 1092, 1179, 1386, 1443.

³⁾ D. 1533 (a 1307), 1552 (a 1307).

⁴⁾ Jfr. bl. a. Dipl. 3165 & 3167.

ägaren. Samma uppfattning uttalar äfven Abrahamsson, som i ann. till LL. under XIII kap. Jb. säger: „Enär jordeköp skier, så författas dett ettdera skrifteligen eller munteligen och det, då sälliaren ey skrifva kan, uti vittnens närvaro“, samit under II kap. Jb. a) „När sälliaren och köparen blifvit ense om värdet, så är köpet slutet: — — och förbindes hvar & sin sida att fullgiöra handelen.“ Äfven Nehrman förklarar i sin inledning till then Svenska Jurisprudentiam Civilem s. 276 § 21 köp om fast egendom kunna giltigt afslutas utan någon form, ehuru köpebref vanligen skulle brukas. Öfverhetliga stadganden från tiden närmast före 1734 års lag utgå t. o. m. från den förutsättning, att skriftligt salubref är icke allenast tillräcklig utan ock nödvändig form för öfverlätelse af jord. Man jämföre exempelvis Kongl. M:ts bref till Hof:rne af den 27 Maj 1701 (Abrahamsson under Jb. 4 a) och fd. om börd den $\frac{27}{6}$ 1720, 6 och 9, hvilken sistnämde lyder: „Ingen tillåtes börd efter Wärdering — utan efter det, som bevisligen är utgifvit och uti sjelfva köpebrefvet finnes uttryckt“.

Härigenom har emellertid fastan erhållit en helt annan karaktär, än densamma tillkom enligt landskaps- och landslagarne. I dessa är den en ovilkorlig form för köpe- och försäljningsaftalet. I den användning den fått i praxis är åter fastan, på sätt nyss åberopade förordning också tydligt gifver vid handen, en domstolsakt, som står fullkomligt utom öfverlätelse-aftalet och icke erfordras för dess giltighet. Fastan såsom sådan förutsätter numera också, att uppbud i behörig ordning försiggått. I följd af fastans förändrade betydelse gäller icke heller såsom förut, att öfverlätelsens rättsvärkan är beroende af föregånget uppbjudande; utan genom fastan betygas tvärtom att uppbud skett, på samma gång som den afskär all vidare talan af bördemännen. Vid sådant förhållande förklaras den påfallande omständighet, att numera äfven aplingejord ansågs böra uppbjudas. Men då man uppfattade fastan såsom en domstolsakt, hvorigenom öfverlätelsen förklarades fast, i. e. blef beständande och tryggad mot klander, var jordens föregående offentliga uppbjudande ett ovilkorligt vilkor för erhållande af nämnda dom-

stols akt. Visserligen förmådde denna uppfattning ännu endast göra sig oinskränkt gällande med afseende å bördsklander. Öfver lagens stadgande om tre års häfd kunde icke praxis gå i öfrigt. Men fastan och uppbuden kommo likväl till betydelse för öfverlätelse af afslingejord sålunda, att man gjorde dem till den nödvändiga förutsättningen för laghäfden. Laghäfd räknades, såsom vi af Abrahamsson erfara, icke mera från öfverlätelsen och det därmed förenade besittningstagandet, utan från fastan. Konsekvent var vid sådant förhållande att, såsom ock skedde, bördsklander icke uteslöts genom annat än fasta, således icke ens genom laghäfd.

Öfvergå vi nu till en undersökning af laghäfdens användning i praxis, finna vi att man efterhand förlorat insigten om laghäfdens rätta betydelse. Under inflytande af romersk doktrin hade man småningom å laghäfden begynt tillämpa romersk rättsliga grundsatser om usucatio, såsom då man fordrade bona fides,¹⁾ tillat accessio possessionis och från laghäfd uteslöt saker som med våld eller stöld tagits i besittning. Det är härigenom förklarligt, huru 1734 års lag af sin samtid kunde så missuppfattas, som skett.

Hvad redaktörerne af 1734 års lag vidkommer, kan man obetingadt antaga, att de, som i alla afseenden höllo sig fria från romerskt-rättsligt inflytande och sorgfältigt bevarade den inhemske rättens grundsatser, äfven hade full klarhet om laghäfdens verkliga väsen. För dem måste det då ligga nära till hands att taga ut steget i den riktning, rättsutvecklingen fri från främmande doktriner redan gått, och kombinera laghäfden med lagfarten sålunda, att lagfarten skulle ersätta laghäfden och med fastan afskära alt klander. Detta hade icke ens varit något nytt; ty såsom kändt hade i åtskilliga tyska städer med Sachsisch rätt, hvilken sannolikt var lagkommissionen bekant, den s. k. rechte Ge-were undergått en analog förvandling, i det den ett åriga preskriptionen räknades icke från besittningstagandet, utan oafsedt besittningen från die gerichtliche Auflassung.

För antagandet att 1734 års lag verkliggen afsäg att

¹⁾ Nehrman s. 377, Abrahamsson s. 380.

gifva lagfarten den nämnda betydelsen talar redan i hög grad den omständighet, att laghäfden icke fått plats i lagen utan att likväl någon anuan preskription af klander & jord satts i dess ställe. Det är nämligen väl otvifvelaktigt att GB. 11: 8 icke afser att uppställa en allmän prescriptions tid. Ty om ock 1734 års lag ofta, ja vanligen uttalar allmänta rättssatser i formen af ett specielt stadgande, har dock nämnda lagrum altför mycket karaktären af ett undantags stadgande för att kunna tolkas så generelt.

Men kan man väl med någon sannolikhet förmoda, att 1734 års lag ville i detta fall utesluta all preskription, då den i öfrigt föreskrifver en sådan och detta vanligen med en ganska kort preskriptionstid. Sålunda preskriberas fordran hos annan i gods och penningar; likaså preskriberas rätt till arf — och därmed hvarje anspråk på en enskild sak eller rätt, som grundar sig å arf.

Preskriptionstiden, inom hvilken rätte arfvingen bör göra sin arfsrätt gällande, är regulariter ett år — från arflåtarens dödsfall, eventuelt, om kunnigt är, hvor arfvingen vistas, från den dag, han om arffallet veta fick. Undantag från regeln är, att om rätte arfvingen är känd, men ej kunnigt hvor han vistas, han har tjugu års tid att tillträda arfvet. Försummar rätte arfvingen den föreskrifna tiden, eger fjermare arfvinge öfvertaga arfvet; om han tidigare gjort det, vare sig han ej haft kunskap om rätte arfvingen eller, på sätt han är berättigad, eventuelt mot borgen, är han skyddad mot rätte arfvingens talan. Huru skulle då förvärf inter vivos, där skydd genom preskription är långt mera af behof än vid arf, aldeles sakna sådant skydd.

Genomläser man utan förutfattade meningar de hithörande stadgandena i JB., fästes uppmärksamheten genast vid det egendomliga samband, hvari lagfarten sättes till överlättelse inter vivos. Sedan i 1: 1 Jb. såsom laga fång uppräknats, bland andra, köp, skifte och gäfva, heter det i § 2, att dessa „skola skrifteligen ske med tvärga manna vitne — — och sedan lagföljas — — som framdeles skile“. Rubriken & 4 kap., som närmare innehåller huru lagföljandet skall ske, lyder åter „Om kiöp, och *huru* jord & landet —

— — *säljas må*. I hvilket förhållande står då lagfarten till köpet?

Man vore från modern synpunkt benägen att, på sätt skett, antaga såsom lagfartens ändamål att bereda publicitet åt öfverlåtelsen och ombytet i eganderätten till jorden samt ställa dem under domstolens inseende.¹⁾ Det kan också gärna medgivvas, att man afsett att vinna äfven detta mål. Men lagfartens rättsliga betydelse angifves icke härmed. Ty först och främst kan detta ändamål icke fullständigt vinnas, så vida icke hvarje ombyte i eganderätten på samma sätt beredes publicitet. En publicitet, som omfattar blott en del förändringar i eganderätten, men utelämnar andra lika viktiga, är icke blott icke till gagn, utan tvärtom vilseledande. Men såsom kändt hvarken påbjuder eller ens förutsätter lagen lagfart af ärfd jord. Och vidare måste påbuden, som afse publicitet, vara af den beskaffenhet, att de framtvingade åtgärder, genom hvilka publicitet skall ernås. Men icke häller detta är fallet i 1734 års lag. Vid öfverlåtelse af arfvejord ligger visserligen ett indirekt tvång till lagfart i bördemannens rätt, som afskäres endast genom lagfarten. Men hvilket tvång föreligger väl enligt lagen till lagfarande af aplingejord? Har väl den lagfarande någon slags fördel eller någon skada af dess underlåtande, så framt nämligen lagfarten uppfattas så, som senare lagstiftning och praxis förändrat den? Påbudet om lagfart skulle således vara endast en from önskan att bereda publicitet åt öfverlåtelsen inter vivos. Det kan icke häller antagas. Men om det icke låter tänka sig att lagen påbjudit lagfarande af aplingejord utan att därmed åsyfta något förnuftigt, måste lagfarten hafva en annan betydelse.

En verklig betydelse skulle lagfarten hafva om den vore nödvändig för öfverlåtelse aftalets giltighet. Men detta är afgjordt icke fallet. Köpet är fullt bindande, så snart en skriftlig öfverlåtelse-urkund upprättats i behörig form.

Hvilken är då lagfartens betydelse? Hålla vi oss till lagens egen bestämning af lagfarten, gör denna öfverlåtelsen

¹⁾ Jfr. exempelvis Jb. 4: 7, 9.

„lagstånden“,¹⁾ medför laga stånd. Och detta gifver oss en fingervisning om lagens mening. Med ordet „lagstånden“ förstas vanligen i de äldre lagarna, att den termin, inom hvilken bördeman eger göra sin förköpsrätt till jord gällande, gått till ända. Men i och för sig är begreppet lagstånden icke inskränkt till preklusion af börsrätt. Det förekommer ock för att beteckna, att ett rättsärende, särskilt öfverlätelse af fastighet blifvit giltigt, fått rättsvärkan eller att klander af detsamma icke mera kan ega rum.²⁾

Att laga stånd har denna betydelse i 1734 års lag ut-säges tydligt just i det lagrum, som åberopats till stöd för motsatsen, nämligen Jb. 10: 1. Vi kunna för närvarande lämna därhän, huruledes sagda lagrum bör tolkas och hvilka fall det inbegriper. Men därom kan icke ens tvistas, att ju detsamma — vare sig för en mer eller mindre omfattande kategori — uppställer ett undantag från regeln om den rätts-liga påföljden af den omständighet, att laga stånd åkommit, och för undantagsfallen tillåter klander. Häraf följer såle-des, att laga stånd i regeln utesluter vidare klander. Detta bekräftas af Jb. 4: 8, hvilken tydligt uttalar, att om laga-stånd — låt och vara under gifna förutsättningar — en gång åkommit, klander ej mera eger rum. En annan sak är, att i det däri omnämnda fallet laga-stånd icke kan lagligen vin-nas om ej de i § närmare angifna förutsättningar förefinnas. Detta bevisar endast, att lagfarten är bunden vid vissa fak-tiska och rättsliga omständigheter, utan hvilka den är olag-lig. Men för närvarande är frågan, icke om förutsättningarna för lagfarten, utan om dess värkan och däri gör åbe-ropade lagrum icke något undantag.

Att laga stånd åkommit öfverlätelse af jord betecknar således, att klander af öfverlätelsen icke mera kan anstäl-las. Den rättsliga form, hvari denna värkan af lagfarten i lagen uttryckes, är att öfverlätelsen blir *fast*, på samma sätt som köpet står fast, om säljaren vid anställdt klander för-mår värja det,³⁾ och i motsatt fall, där *köpet* icke kan vär-

¹⁾ Jb. 4: 2.

²⁾ Wm. II Jb. 7, Sm. Jb. 10 pr. 12: 2.

³⁾ Jb. 11: 1.

jas, detsamma betraktas såsom kraftlöst.¹⁾ Laga ständ betraktas af lagen såsom ett tillskott i öfverlätelsens rättsvärkan, hvarigenom dennes förmåga att grundlägga den åsyftade rättigheten för förvärvaren säkerställes. Och till bevis om och bekräftelse å att köpet sålunda blifvit fast meddelar domstolen fastebref, hvarigenom förklaras att förvärvarens på öfverlätelsen stödda åtkomst icke kan angripas.

Vi återfinna här landskapslagarnes uppfattning af fänget såsom ett rättskapande faktum med en i förhållande till auktorns rätt relativt självständig betydelse och likaså laghäfdens grundtanke, ehuru något annorlunda använd än i dem. Den formelt giltiga öfverlätelse-handlingen måste klandras af den, hvars rätt genom densamma förförderas, så framt icke förvärvaren skall kunna genom den skydda sig mot hans anspråk, om ock detta vore aldrig så berättigadt. Det är med afseende härå som lagen så godt som alltid betraktar öfverlätelsehandlingen själf såsom föremål för klandret. Det är köpet, hvarå klander kommer,²⁾ som är fritt från klander,³⁾ hvarå talas;⁴⁾ det är köpet, som värjes, lagföljes, uppbjudes. Klander skall vidare anställas inom viss tid, vid äfventyr att rätten därtill eljes går förlorad. Men tiden räknas icke från besittningstagandet, utan från det öfverlätelsen offentligen å tinget kungjorts och enhvar därige-

¹⁾ Beaktansvärd är den häri framträdande från romensk rättslig teori vidt skilda uppfattningen af köpet såsom sakrättsligt aftal, hvarigenom en sakrätt skall konstitueras för köparen. Att aftalet behandlas såsom kraftlöst, eller m. a. o. ogiltigt, om det ej förmår grundlägga den åsyftade rättigheten för köparen, är en nödvändig konsekvens af sagda uppfattning. Ty enligt lagens betraktelsesätt vill aftalet alls icke grundlägga en personlig förpliktelse att öfverlåta, hvilken skulle existera oberoende af om den fullgöres eller ej. Antingen öfverför aftalet den ifrågavarande rättigheten omedelbart å förvärvaren och grundlägger ingen obligatorisk förpliktelse, eller gör aftalet det icke och saknar då innehåll och är ogiltigt. Presterande af ersättning och hemul äro därför icke häller i något afseende fullgörande af aftalet; utan skyldigheten därtill är en rättsföljd af helt annan art.

²⁾ Jb. 4: 2, 11: 1.

³⁾ Jb. 4: 8.

⁴⁾ Jb. 5: 8.

nom uppmanats att bevaka sin rätt. Detta är ock tydligt uttaladt i lagen på flere ställen, så tydligt att man har svårt att fatta att de icke uppmärksammats. Vi hänvisa till Jb. 4: 1, 2, 7, 8; 5: 8. — Att de icke förståtts, att man skjutit dem åt sidan såsom obrukbara, berodde väl på att de icke kunde inrymmas under den romerska doktrinens läror, hvilka ansågos såsom rättesnöret för all rätt, och under tiden närmast före 1734 års lag synas hafva inträngt i praxis, oftast på den inhemska rättens bekostnad. Man uppfattade icke mera 1734 års lag, hvars rätt utevecklat sig på de äldre lagarnas grund och enligt deras skaplynne, fri från alt för dem främmande inflytande.

Håller man sig fri från föreställningen att till preskription af rätt till jord erfordras god tro, titulus, tempus etc., kan man icke undgå att vid genomläsande af 4 kap. Jb. finna hela kapitlet hvila på den klara förutsättning, att klander af öfverlätelse bör anställas före det laga stånd och fasta åkommer. Man jämföre i synnerhet 4: 1, 2 med 4: 8 och Jb. 5: 8.¹⁾ Därför får fasta icke meddelas förr än öfver väkt klander är slutligen dömdt; därför skola uppbuden fortgå, men hafva *ingen värkan* mot klandraren, om han vinner — men således, e contrario, mot hvarje annan —; därför får bördemannen räkna sig köparens uppbud till godo. Just den omständighet, att föreskrifterna om lagfart och dess värkan förekomma i 4 kap., hvarest icke är fråga om börd, och före det kapitel, som talar om bördsklander, visar ovederläggligt, att lagfartens prekluderande värkan icke får inskränkas till bördsklandret.

Genom det anförda blir det klart, hvarför lagen i Jb. 1: 2 behandlat lagfarten såsom en beständsdel jämte öfverlätelse handlingen af laga fånget och i 4 kap. rubr. hänfördensamma till självfa köpet såsom en väsentlig del därav. Vidare hvarför något tvång till lagfarande icke finnes. Ty fördelen af lagfarten kunde med skäl anses vara tillräckligt motiv att förmå en hvar att lagfara. Man får ock härige-

¹⁾ Jfr. ock 11: 4, enligt hvilken redan uppbud eller intecckning i det där förutsatta fallet utesluter återvinnings talan.

nom förklaring, hvarför någon häfd icke förekommer i lagen. Slutligen öfverensstämmer med den värkan, lagfarten enligt det sagda tillkommer, också den omständighet, att domstolen enligt lag alls icke har någon rätt att pröfva säljarens åtkomst och rätt till den sålda jorden, men att däremot en sådan pröfning åligger domstolen med afseende å vilkoren för köpets formella giltighet och säljarens behörighet.

Vi komma härmed in på en annan fråga, nämligen om förutsättningarna för lagfarten. Såsom nämdt erfordras icke för lagfartens beviljande att köparen visar sin fångesmans åtkomst. Han behöfver blott uppte sitt i behörig ordning upprättade köpebref för att köpet skall uppbjudas.¹⁾ Men icke hvarje köp är sådant, att det kan gälla; och där detta icke är fallet, är lagfart förbjuden.²⁾ Hit hör framför alt minskning af skattskyldig jord. Föremålet för köpet är sådant, att därom enligt lag ej kan slutas föryttringsaftal. Köpet är förtig ogiltigt, och domstol får icke meddela lagfart därpå.³⁾

Ogiltig är vidare öfverlätelse af person, som ej eger förfoga öfver sin egendom — ogiltig är ock föryttring genom förmyndare af den omyndiges jord, så framt icke domarens samtycke till köpet utvärkats.⁴⁾ Lagfart är altså förbjuden. Erinrar man sig, hurledes laghäfd icke kunde vinnas å omyndigs obehörigen föryttrade gods, så att preskriptionstiden för klander därå räknades först från det han blef myndig i. e. i stånd att bevaka sin rätt, finner man tydligt att det är samma grundsats, som i en obetydligt modifierad form här tillämpats på lagfarten vid föryttring af omyndigs gods. Likasom preskriptionen icke löpte mot dem, som själf i följd af omyndighet icke kunde bevaka sin rätt, så skyddas han nu mot preklusion genom lagfart sålunda, att domstol ex officio skall tillse att lagfart icke meddelas å slik föryttring. Skulle lagfart och fasta likvälv beviljats,

¹⁾ Jb. 4: 1.

²⁾ Jb. 4: 7.

³⁾ Jb. 4: 9.

⁴⁾ Jb. 4: 7, 8.

äro de utan väakan mot den omyndige, hvarför denne, då han blifvit myndig, eller ny förmyndare eger utan binder af lagfarten, klandra förytningen.¹⁾ Detta får icke inskränkas till endast det fall, att förmyndaren förytrar jorden i den omyndiges namn eller såsom honom tillhörig. Samma regel gäller tvärtom äfven om förmyndaren skulle i *eget* namn försälja jord, som den omyndige själf elle rgenom annan såsom egare besuttit.²⁾ Ty grunden till forbudet mot lagfart, resp. den mot forbudet meddelade lagfarteus ovärksamhet är icke blott föryttringens olaglighet, utan framför alt, att föryttringen skett just genom den person, som skall vårdha den omyndiges angelägenheter och mot hvilken den omyndige, som icke själf kan bevaka sin rätt, förtvär är utan skydd.

Vi måste genast bemöta en invändning, som till äfventyrs skall göras, nämligen att Jb. 6: 4 uttryckligen innehåller, att omyndig eller vanvettig icke eger talan & det förmyndare försummat, om ock den omyndige skulle därigenom afhändts en rätt till jord. Vid närmare granskning visar sig, att stadgandet i Jb. 6: 4 afser ett helt annat fall än det, hvarom för närvarande är fråga. Enligt den formulering, ofvan gifvits, är den omyndiges rätt bevarad endast vid föryttring *genom* förmyndare och vid föryttring i inskränkt mening i. e. öfverlätelse af en myndlingens rätt, medan i Jb. 6: 4 är fråga om en föryttring i vidsträcktaste betydelse, hvarigenom en rätt visserligen går förlorad för den omyndige, men förlusten, om den ock skulle kunnat af förmyndaren förebyggas, blott möjliggjorts genom hans underlätenhet, men icke förorsakats genom en öfverlätelse af honom.

Samma förhållande som med omyndig eger rum vid föryttring genom mannen af hustruns jord. Äfven i detta fall är domaren & embetets vägnar skyldig tillse, att mannen icke utan hustruns samtycke förytrar hennes jord,³⁾

¹⁾ Jb. 4: 8, Gb. 11: 8.

²⁾ Jb. 4: 8, jfd med Gb. 11: 1, 8.

³⁾ GB. 11: 1.

och för sådan föryttring vägra lagfart. Grunden härtill är ock enahanda, nämligen att hustrun, som står under manrens målmannsskap, icke kan bevakा sin rätt med afseende & en af mannen gjord öfverlåtelse. Därför är den & slik öfverlåtelse meddelade lagfarten utan värkan mot henne, så länge hon står under manrens målmannsskap, och hennes klanderrätt öppen efter det målmannsskapet upphört.

Visserligen strider denna tydning af GB. 11: 8 mot den numera antagna, enligt hvilken hustruns klanderrätt kunde prekluderas medan manrens målmannsskap varar. Men mot sistnämnda tolkning talar den omständighet, att samma grundsats som ofvan framstälts gäller i de äldre lagrum.¹⁾ Och vidare då det säges, att om hustrun dör före mannen, hustruns arfvingar ega att klandra öfverlåtelsen inom natt och år efter hennes död, och detta aldeles ovilkorligen, utan att deras klanderrätt göres beroende af att hustrun förut icke försummat att tala å föryttringen, så framgår häraf otvetydigt såsom af lagen förutsatt, att hustruns klanderrätt icke kan gå förlorad under manrens lifstid.

Hustrus och omyndigs klanderrätt är dock icke obegränsad. Den måste utövas inom natt och år efter det de om föryttringen veta fått.²⁾ Men icke häller denna begränsning är tillräcklig. Om jorden af förste förvärvaren vidare öfverlätts och den senare öfverlåtelsen lagföljes efter det hustrun begynt råda sig själf och den omyndige blifvit myndig, afskäres deras klanderrätt genom att laga stånd åkommer sistnämnda öfverlåtelse.

Likasom lagfarten är utesluten, resp. ovärksam, där de nämnda hindren för klander föreligga, bör lagfart icke häller meddelas & gäfva af arfvejord så länge arfvingarne icke ega rätt att klandra gåfvan, altså först efter gifvarens död. Att arfvinge under gifvarens lifstid icke får återkalla gåfvan beror därpå, att arfvejorden kan af egaren i gåfva upplåtas

¹⁾ Jfr. ÖG. Gb. 14: 2 och om klander & jord enligt de svenska landskapslagarna s. 85, 86.

²⁾ Gb. 11: 8.

åt annan till begagnande under gifvarens lifstid, hvadan en oinskränkt gäfva måste åtminstone hafva samma kraft. Först med arflåtarens död inträder anledning för arvingen, som nu bort få taga jorden i sin besittning, att klandra gäfvan såsom förfördelande hans rätt.¹⁾

Till vilkoren för ett formelt giltigt laga fäng hör äfven att, där öfverlåtelsen sker genom ombud, ombudet har sin hufvudmans fullmakt att afsluta köpet. Saknas fullmakt, är öfverlåtelsen ogilt och får ej uppbjudas. Skulle ock lagfart beviljas, är den ovärksam: d. å. förvärvaren är icke skyddad mot klander af öfverlåtelsen. Men det är att väl märka, att detta gäller allenast förste förvärvaren. Förytrrar han jorden vidare, måste rätte egaren klandra om ej hans rätt till jorden skall prekluderas.

Vi komma härmed in på tolkningen af den mycket omtvistade 10: 1 Jb. Såsom kändt hafva två olika meningar uttalats om rätta betydelsen af detta lagrum. Enligt den ena afser det endast föryttring genom ombud i egarens namn och utan fullmakt; enligt den andra meningen åter hvarje föryttring af jord, till hvilken föryttraren sedermera befunes icke vara egare, altså alle de fall, i hvilka en vindikation kan försiggå. Den sistnämnda åsigten är ock numera den allmänt gällande, sedan lagfarten genom 1805 års förklaring förlorat sin ursprungliga betydelse.²⁾ Det blir därför nödigt att närmare granska åberopade lagrum.

Redan Olof Rabenius har påpekat, hurusom 10: 1 Jb. är hämtad ur MESTL. Jb. 9 pr., med hvars ordalydelse den nära ordagrant öfverensstämmer. MESTL. Jb. 9 pr. lyder: „Enghin haffvi wald saelia ella pantsætia annars manz tompf ella gardh maedhan han siaelfvir eig naervarande aer, utan han hafvi fulla makt ok open breff af honom the tompf ella gardh hemola them som köpir.“ I 1734 års lag åter har Jb. 10: 1 följande text: „Ingen hafve våld at sälja, förbyta eller förpanta annars mans jord, hus eller tomt, utan han hafver hans öppna bref och fullmakt ther til.“ Ur sist-

¹⁾ Jb. 8: 1 jfd med ÅB 17: 3.

²⁾ En sådan konsekvens är väl dock icke aldeles oundviklig.

nämnda lagrum har således utelämnats orden „maedhan han siaelfvir eigh aer naevvarande“, hvilka hade tillämplighet endast då föryttringshandlingen försiggick inför Rådstufurätten och säljaren använde en annan person att för sig föra ordet. I öfrigt stämma i fråga varande lagrum aldeles överens. Men att det åberopade stadgendet ur stadslagen likasom det motsvarande KKLL Jb. 15 pr: „Hafvi engu Sysloman vald sälja sins herra jord etc.“ uteslutande afse att bestämma om giltigheten af och vilkoren för representation vid föryttring af fast egendom kan icke ens betviflas. De hänsöra sig uteslutande till de formella betingelserna för en laglig öfverlätelse, däremot alls icke till de materiella förutsättningarna för föryttingens rättevärkan; ¹⁾ en skilnad, som framför alt gör sig gällande i fråga om laga häfd. Det är med afseende härå i och för sig osannolikt att det motsvarande i samma ord affattade stadgendet i 1734 års lag skulle hafva fått en så väsentligen annan betydelse, som den senare nämnda åsigtens anhängare inlagt däri.

Jb. 10: 1 kan icke ens hafva afsett hvarje föryttring af annan än den, som värligen är rätter egare. Ty det för föryttring af den art, som i 10: 1 omnämnes, stadgade ansvar fyratio daler skulle i sådan händelse alltid träffa förytraren och således, då säljaren leder till sin hemulsmans, äfven denne. Men lagen känner endast sex dalers bot för bristande i hemul. Skall en motsägelse icke föreligga, kan altså icke den omständighet att man föryttrat jord utan att hafva värlig eganderätt, allena betinga fyratio dalers böter. Motsatsen framgår tvärtom vid jämförelse med Jb. 18, hvar est just fyratio dalers bot är stadgad för *afhändande med våld* af annans jord. Och detta lagrum, som står i uppenbar analogi till 10 kap. Jb., gifver i självsta värket en tydlig fingervisning om rätta meningen i Jb. 10: 1.

Det besittningstagande, hvarom Jb. 18 handlar, är icke hvarje egenmäktig störing af annans besittning. Där afses, såsom orden „och vil sig thet ägna“ utvisa samt äfven allmänt erkännes, det fall, att jorden med våld (= egenmäktig

¹⁾ Jfr. KKLL. Jb. 18.

tigt) frånhändes den, hvilken själf eller genom annan besitter den samma såsom egare. Likasom nu sagda lagrum stadgar, att sådan besittare icke kan med våld beröfvas sin besittning, så föreskrifver Jb. 10: 1, att han icke häller kan det genom en af annan företagen öfverlätelse. I hvardera händelsen är besittningsstöringen olaglig och belagd med lika straff. Det är härvid likgiltigt, huruvida föryttraren öfverläter i eget namn eller icke. På samma sätt får icke besittaren frånhändas besittningen genom dom utan att honom själf lämnats tillfälle att värja den.

Det är således väl riktigt, att Jb. 10: 1 icke får inskränkas till det fall att föryttringen sker i egarens namn; tvärtom är den obehöriga öfverlätelsen alltid ogiltig mot egaren. Men egaren till jorden, hvilken enligt 10: 2 skall stämmas till svars, den hvars fullmakt till föryttring enligt 10: 1 erfordras är icke att uppfatta såsom den där gitter ledta sin åtkomst tillbaka till ett originärt fång eller sedermera visa bättre rätt till jorden gentemot förra innehafvaren. Med egare förstår lagen den, hvilken *besitter såsom egare i kraft af laga fång*.

Förstår man sålunda 10: 1 Jb., står den ingalunda i strid med hvad ofvan angivits såsom lagfartens betydelse. Den innehåller blott ett undantag från den allmänna regeln och ett undantag af mycket inskränkt omfang. Det är icke ett undantag, utan följer tvärtom af lagfartens väsen, att rätte egaren, hvilken vid öfverlätelsen och derefter fortsfarande besitter, icke röner den minsta invärkan på sin rätt af den lagfart, som någon annan till åfventyrs vinner & en obehörig öfverlätelse af den förstnämdes jord. Lagfarten gifver nämligen icke eganderätt, gör icke förvärvaren till egare i kraft af fånget, utan den skyddar blott förvärvaren i hans rätt genom att afskära hvarje klander af hans åtkomst. Lagfartens användning förutsätter därför, att den åberopas till försvar mot en klandrare, som icke besitter. Mot den, som själf innehavar jorden, gifver lagfarten icke bättre rätt än fånget i och för sig har.

Är däremot den obehöriga öfverlätelsen förenad med besittningsförlust för rätte egaren, såsom exempelvis där hans

landbo eller syssloman föryttrat jorden, så föreligger värligen ett undantag från regeln att vunnen lagfart och fasta afskär vidare klander. Ty i denna händelse måste man af 10: 1 Jb. sluta, att jordgaren oaktadt laga stånd åkommit eger återtaga jorden af förste förvärvaren. Men undantaget är också icke vidsträcktare. Går jorden till andra eller tredje man och laga stånd & sådan öfverlåtelse vinnes, är jordgarens rätt numera prekluderad.

J. Serlachius.

Till frågan om den *vilkorliga frigifningen*.

Det karakteristiska hos det *progressiva fängelse-systemet* består deri, att straffvånget först med stränghet verksalles, men att efter hand åt fängen, i mån af hans uppförande och det förtroende han ingifver, beviljas större frihet och att om fängen derunder icke lätit några disciplinära förseelser komma sig till last, utan ådagalagt tillfredsställande bevis på förbättring och sålunda visat sig värdig frihetens åtnjutande, en viss del af strafftiden kan vilkorligen eftergivnas och honom tillåtes att vistas på fri fot med förbehåll att, om han derunder icke uppför sig klanderfritt, för iakttagande hvaraf han ställes under polisuppsikt, han åter insättes i fängelset att der aftjena den återstående strafftiden. Enligt detta fängelse-system, som 1853 först infördes i Irland och derföre äfven benämnes det *irländska*, hålls nemlig fängen först isolerad i cell, men sedermera om dagarne i arbete gemensamt med andra fängar, hvarefter han, i fall af visade prof på förbättring, förflyttas till det s. k. övergångsfängelset, som ofta består i arbete vid någon jordbrukskoloni, och, sedan fängen der under fortfarande godt uppförande tillbragt en viss tid, undfär han *vilkorlig frigifning*.

Den *vilkorliga frigifningen* grundar sig derpå, att hos hvarje mänskliga kärleken till friheten är inneboende, och medvetandet hos den dömde förbrytaren att det beror af honom sjelf att genom återgång till ordning och laglydnad tidigare återvinna friheten bör utgöra en mäktig drifffjäder att bringa honom till sann och varaktig bättning, hvilken man borde kunna vara förvissad om att hos förbrytaren verkligen inträdt då denne bestått de prof, han i gemensamhetsfängelset underkastats, och motstått de frestelser, för

hvilka han i öfvergångsfängelset varit utsatt. Stadgandet om vilkorlig frigifning bör dock icke så uppställas, att fängelen må kunna fordra friheten såsom en rättighet. Det bör endast innebära ett medgivande för fängelseförvaltningen att, derest denna, efter noga pröfning, finner skäl dertill, hos vederbörlig myndighet göra framställning ojn fängens befrielse tills vidare ur fängenskapen.

Redan tidigt, innan det progressiva fängesesystemet hunnit från Irland vinna insteg i annat land än England, uppstod fråga om detsammas införande i Finland. Den år 1862 för utarbetande af förslag till allmänna grunder för en ny brottmålslag tillsatta komité föreslog nemligen för till tukthus dömda förbrytare ett progressivt system sådant som det irländska med tre grader fängelse och derpå följande vilkorlig frigifning, hvilken ej skulle beviljas såframt fängelen genom sitt lynne gifvit anledning till fruktan för samhällets öfrie medlemmar samt full visshet om att han genast efter frigivandet skulle kunna ärligen försörja sig icke förefunnes. Frigifningen finge utan vidare omgång ske af *tukthusdirektion* och fängens återinsättande i tukthuset för dåligt uppförande borde ega rum efter af domstol verkställd undersökning och fattadt beslut.

Detta förslag, hvilket såsom regeringens proposition vid landtdagen 1863—1864 förelades ständerna, godkändes af dem, utom beträffande den vilkorliga frigifningen, hvilken afslogs, "emedan densammas genomförande kunde för samhället blifva vådligt samt det dessutom vore stridande emot Finlands nuvarande lagstiftning att en administrativ myndighet finge bryta domstolars laga kraft tunna domar, hvilket enligt 1 § 31 kap. R. B. tillkommer Regenten allena". Denna utgång var visserligen att beklaga, men bör icke så mycket förvåna oss då det progressiva fängesesystemet ännu var jemförelsevis nytt och hos oss mindre kändt samt det senare upptagna skälet till afslaget var fullt befogadt. Likväl är den vilkorliga frigifningen en följdriktig fortsättning af sådana frihetsstraff, som gå ut på att efterhand och i mån af förbrytarens bättring alltmera lösa deras strafftvång, för att derigenom vänja dem att emotstå lifvets frestelser, och öf-

vergångsfängelset betingas helt och hållt af nämnda slags frigivande, utan hvilket åter systemet saknar behörig afslutning. En med varsamhet medgifven vilkorlig frigifning borde icke vara för samhället mera vådlig, än den ovilkorliga frigifning, som efter utständen strafftid måste komma de flesta fångar till del, utan att någon åtskillnad dervid kan eller får göras emellan dem, som ådagalagt, och dem, hvilka icke visat prof på bättring, eller emellan dem, som hade en säker utväg att efter frigivandet kunna årligen försörja sig och dem, med hvilka sådant icke vore fallet, samt utan att dervid ens förefunnes den garanti mot återfall i brott, som i aseende på den vilkorligen frigifne funnes i hans fruktan att för oordentligt lefverne eller dåligt umgänge blifva åter insatt i straffanstalten.

Oaktadt, såsom nämndt blifvit, den vilkorliga frigifningen icke antogs af ständerna, kom frågan derom likväl icke att förfalla. Uti en i denna tidskrift för år 1870, sid. 1—31, intagen afhandling "Om den vilkorliga frigifningen" uppträdde Senatorn E. von Knorring med värme och sak-kännedom för densamma¹⁾). I anledning af nämnda afhandling uppstod en längvarig polemik emellan numera Senatorn Th. Sederholm och von Knorring väl icke egentligen om den vilkorliga frigifningen utan angående det progressiva fängelse-systemet i öfrigt²⁾.

I det föreslag till förordning om verkställighet af straff, hvilket 1875 af en tillförordnad komité utarbetades i samband med förslag till Strafflag för Finland, stadgades i

¹⁾ Utom i nämnda afhandling har hos oss det progressiva fängelse-systemet och dess viktiga moment den vilkorliga frigifningen afhandlats af numera Professoren Jaakkö Forsman uti en i 2:dra årgången af denna Tidskrift, sid. 15—47 intagen uppsats om „det moderna fängelseväsendet i dess uppkomst och närvarande utvecklingsstadium“ samt i en broschyr af undertecknad „Om fängelse-systemerna samt fängelsereformers införande i Finland“.

²⁾ Se denna tidskrift för 1870 pag. 306—311, för 1871 pag. 116—128 och 211—226 samt för 1872, pag. 18—33, 196—202 och 323—337.

31 § "Här den, som till frihetsstraff i tre år eller längre tid dömd blifvit, två tredjedelar deraf, eller, om han på lifstid blifvit i tukthus insatt, minst tolf år utaf sin strafftid utstätt under sådant förhållande, att ett ostraffligt lefverne kan af honom med sannolikhet väntas, och är derjemte visshet vunnen, att han efter frigifningen skall kunna sig ärligt försörja; må han, med eget begivande, hos Senatens Justitie departement af fängelsedirektionen föreslås att varda vilkorligen frigiven". Det skulle således ankomma på den högsta lagskipande myndigheten och ej, såsom enligt det tidigare, underkända förslaget, & tukthusdirektionen att bestämma om fångens vilkorliga frigivande. I 32 § bestämdes hvad som vid frigifningen skulle föreläggas förbrytaren till iakttagande. Enligt 33 § skulle det tillkomma Senatens Justitie departement att i händelse af anmälan från polismyndighet förordna om den vilkorligen frigifne förverkat sin frihet, hvilket förordnande sålunda lättare kunde ske än om detsamma, i enlighet med det tidigare förslaget, ankom & domstol¹⁾). Hade den på vilkor frigifne deremot föröfvat nytt brott, tillhörde det den domstol, som deröfver dömdé, att förklara hans vilkorliga frihet vara förverkad.

Sedan öfver 1875 års förslag till strafflag och dertill hörande författningser utlåtanden af åtskilliga auktoriteter infördrats och afgifvits²⁾), utsågs en komité att utarbeta nya föreslag i ämnet. Denna komité har nyligen aftemnat föreslag till förordning om verkställighet af straff, hvilket föreslag ännu icke blifvit i tryck publiceradt; men enligt från tillförlitligt håll benäget meddelad upplysning "motsvara deri 27—32 §§, hvilka behandla vilkorlig frigifning, i sak fullkomligt 31—35 §§ i 1875 års förslag, ehuru de blifvit hvad språket och uttryckssättet beträffar i någon mån modernisirade".

Då vid ofvan omförmålda förhållande fråga, huruvida vilkorlig frigifning skall ingå i Finlands strafflagstiftning eller

¹⁾ Se von Knorrings Åberopade afhandling sid. 30.

²⁾ Dessa utlåtanden hafva blifvit tryckta 1880.

icke, sannolikt vid i början af år 1885 sammanträdande landdag förekommer till ständernas afgörande, hafva vi ansett oss kunna till frågans belysande här angående den vilkorliga frigifningen meddela åtskilliga uppgifter, delvis hemtade ur en af chefen för Sveriges fängelseväsende, Ganeraldirektören G. Fr. Almquist, i anledning af en utaf honom förtrogen utrikesresa, hvorunder han synes hafva egnat noggrann uppmärksamhet åt sådan slags frigifning, år 1877 afgifven "underdålig rapport", och hufvudsakligen utvisande hvilka framsteg den vilkorliga frigifningen i lagstiftningsväg vunnit sedan densamma af 1862 års komité hos oss föreslogs. Vi hafva dervid vägat hyss den förhoppning, att vår framställning, ehuru icke fullt uttömmande för frågan, ej skall sakna allt intresse för dem af denna tidskrifts läsare, hvilka ej haft tillfälle att taga närmare kännedom om det nyare fängelseväsendet i förevarande del.

I Tyskland infördes den vilkorliga frigifningen till fört i Konungariket *Sachsen*. Till följd af den sorgfälliga pröfning, som vid straffanstalten i Zwickau¹⁾ egnades fängarnes alla förhållanden, meddelade regeringen år 1856 åt direktionen öfver nämnda straffanstalt tillståelse att, då den fann anledning dertill, hos Kungen göra framställning om benäddning medelst vilkorlig frigifning, hvilken, i händelse fängen uppförde sig ostadigt, kunde återkallas före strafftidens utgång. Sedan sådan vilkorlig frigifning visat sig gagnelig både för fängelsedisciplinen och såsom medel att hålla de frigifna till uppmärksamhet på sig sjelfva, meddelades genom en Kongl. förordning af den 5 Augusti 1862 enahanda tillståelse åt förvaltningen af landets öfriga straffanstalter. Dervid erinrades, att vid framställning om vilkorlig frigifning aseende företrädesvis borde fästas derpå, huruvida lämplig

¹⁾ En omständlig beskrifning af denna straffanstalt ingår i „Berättelse öfver verkställd studieresla till åtskilliga utländska straffanstalter år 1872“ af P. A. Brofeldt, hvarest äfven i korthet nämnes om den vilkorliga frigifningen i Sachsen samt par schweiziska kantoner.

vistelseort och tillfälle till ärlig föreörjning vore för fängen att tillgå. I händelse den sökta vilkorliga frigifningen beviljades, hade direktionen ej allenast att förse fängen med "permissionspass", upptagande de vilkor, han för frihetens tillgodonjutande hade att iaktaga, utan ock att noga upplysa om hvad honom så i ett som annat afseende åläge.

Genom den noggranna pröfning af brottslingar, som i Sachsen föregick hvarje framställning om vilkorlig benäddning, hade institutionen vunnit förtroende och, på samma gång den medfört gagnande penitentiär inverkan, beredt staten fördelen af besparing i fångunderhållskostnaden. Den vilkorliga frigifningen erhöll äfven kraftigt försvar af framstående rättslärde, såsom Jurisprofessorn F. von Holtzendorff. Vid ett i närväro af cheferne för tyska fängelseväsendet år 1869 i Dresden hållit möte med straffanstalternas föreståndare och tjänstemän, antogs såsom gemensam åsigt den af Direktören för straffanstalten i Zwickau d'Alinge framställda sats: "att en välordnad verkställighet af straff skulle i den vilkorliga frigifningen alltid finna en gagnelig afslutning". Denna åsigt gjorde sig ock gällande inom tyska riksdagen, så att då den för hela *Tyska riket* gällande riksstrafflagen den 15 Maj 1870 utkom, densamma angående den vilkorliga frigifningen innehöll följande stadganden:

"§ 23. De till längre tids tukthus- och fängelse- (Gefängniss) straff dömde kunna, då de af det ådömda straffet utstätt tre fjerdedelar, men minst ett år, och under denna tid sig väl förhållit med sitt samtycke blifva tillsvidare frigifna.

§ 24. Den vilkorligen frigifne kan, i händelse af oordentligt lefverne eller derest han icke iakttager de honom vid frigifningen lemnade föreskrifter, när som helst blifva återkallad. Återkallandet medför den verkan, att den mellan frigifningen och återkallandet förflutna tid icke afräknas på den ådömda strafftiden.

§ 25. Beslutet angående såväl den vilkorliga frigifningen som återkallandet af densamma, meddelas af högsta judiciela myndigheten (Justitie ministeriet), sedan yttrande i

frågan blifvit inhemadt från förvaltningen öfver fängelsen. der fängen hålls förvarad.

I händelse allmänna säkerheten skulle så fordra, må polismyndigheten i orten gå i författning om den frigifnes omedelbara gripande. Vederbörligt beslut om slutligt återkallande skall i så fall genast begäras. Föranleder gripandet till återkallande, räknas detta från den dag, då häktningen inträffade.

§ 26. Är den ådömda strafftiden förlupen, utan att återkallande af den vilkorliga frigifningen mellankommit, så anses frihetsstraffet vara aftjenadt" ¹⁾.

Vilkoren för åtnjutande af denna slags frigifning uppfattades till en början i enlighet med lagens ord så, att hvarje till tukthus eller fängelsestraff & minst ett och ett tredjedels år dömd person, som ej gifvit anledning till anmärkning mot sitt uppförande, ansågs böra ifrågakomma till frigifning. Att en så ordagrann tillämpning af lagen här gjorde sig gällande, hade sin orsak deri, att riksdagen vid andra behandlingen af lagen förkastat ett föreslaget vilkor derom, att fängen skulle hafva ådagalagt förbättring och att sådant borde vara styrkt genom intyg af fängelsets själasörjare. Följden blef, att första året lagen inom Preussen var i kraft antalet af dem, som der försattes i vilkorlig frihet, steg så högt, att oro deraf förorsakades. Af hela antalet till tukthus eller fängelsestraff dömda fängar, omkring 19,000, söktes vilkorlig frigifning för icke mindre än 2,141 och beviljades åt 1,708 individer.

Det resultat, lagbuds lydelse sålunda medfört, föranledde emellertid öfriga tyska stater att i administrativ väg uppställa strängare fordringar. Dessa de särskilda staternas lagar äro i hufvudsak med hvarandra öfverensstämmende. Den för Storhertigdömet Baden, utfärdad den 29 December 1871, är af följande innehåll:

"§ 1. Ansökningar af straffängar eller deras anhöriga om vilkorlig frigifning lemnas omedelbart till fängelsets fö-

¹⁾ I Tyskland gälla stadgandena om vilkorlig frigifning också för qvinliga fängar, såsom fallet jemväl är i England och Irland.

reständare och skola, om de anses icke förtjena förord, af honom afslås, såvida hans yttrande i frågan icke blifvit af vederbörande ministerium uttryckligen infordradt.

§ 2. På vilkorlig frigifning kan fänge icke i något fall göra anspråk såsom en rättighet. Frigifningen har fast mera karaktären af en ynnest, hvilken af fängelseföreståndarne må för honom begäras endast i det fall, att de hysa övertygelse, att fängen förbättrat sig och att det honom genom den vilkorliga frigifningen erbjudna tillfälle att återbegynna ett ärligt och ordentligt lefnadssätt icke missbrukas.

§ 3. Den fänge, hvilken härefter må komma i åtnjutande af vilkorlig frigifning, skall under fängenskapen hafva noga iakttagit fängelseordningen och tillika i hela sitt uppförande ådagalagt ett sådant allvar, som gifver förhoppning om uppfyllande af de vid frigifningen fästade vilkor.

Uppå den omständigheten allena, att fängen icke gifvit anledning till disciplinär tillrättavisning, må frametällning om frigifning icke grundas. Deremot må enstaka, lättare afvikeler från fängelseordningen, såvida dessa icke äro att härleda från elak vilja, icke föranleda obetingadt afböjande af ansökningen, derest uppförandet på det hela varit tillfredsställande¹⁾.

§ 4. Jemte fängens uppförande under fängenskapen böra äfven de förhållanden tagas i betraktande, i hvilka han vid frigifningen skulle inträde. I synnerhet bör tillses, om och hurledes fängen i den ort, inom hvilken han efter frigifningen kommer att sig uppehålla, har utsigt till ärlig försörjning.

Fängelsets föreståndare åligger att, om så erfordras, lemla sin bemedling för vinnande af noga upplysning i detta hänseende; och bör denne för sådant ändamål sätta sig i förbindelse med vederbörande polis- och kommunalmyndighet, äfvensom, om så finnes lämpligt, med akningsvärdä enskilda

¹⁾ Bajerska lagen fordrar strängare pröfning i fråga om den, som förut undergått bestraffning, särdeles om brott föröfvats emot eganderätten eller eljest varit af beskaffenhet att återfall kan befara.

personer & frigifningsorten eller i närheten af densamma, och tillfälligtvis äfven med föreningar, som bildat sig i ändamål att bistå frigifna.

Frigifning må icke ifrågasättas, derest de förhållanden uti hvilka fängen & frigifningsorten skulle inträda, gifva anledning befara, det han skulle råka i ett oordentligt och brottsligt lefnadssätt.

§ 5. Fängelseföreständarens framställning om vilkorlig frigifning af straffängar skall ställas till ministeriet och motiveras enligt föreskrifterna i §§ 2—4. Vid framställningen skola fogas fängens personalhandlingar (dopattest, ransakningsakten) och ett motiveradt utlåtande af fängelsekonferensen, eller, der sådan inrättning saknas, af fängelssets själasörjare.

§ 6. Derest, i särskilda fall, sådant anses af nøden, infordrar ministeriet utlåtande af domstolen, som i saken dömt, och från åklagaremyndigheten.

§ 7. Har vilkorlig frigifning blifvit af ministeriet bifallen, så tillkommer fängelseföreständaren att osödröjlingen bringa densamma till verkställighet, så vida icke under tiden till dennes kunskap kommit sådana omständigheter, som skulle utgjort hinder för framställning om frigifning. I sistberörda fall åligger fängelseföreständaren att genast derom göra anmäljan hos ministeriet och afbida dess föreskriftⁿ.

I princip har institutionen af vilkorlig frigifning inom Tyskland vunnit allmänna meningen för sig. Den anses nyttig både såsom disciplinärmedel, i det den afhåller fängarne från oordningar, och såsom penitentiär-pedagogisk. enär den, genom utsigten om tidigare frigifning på grund af välförhållande, framkallar bemödanden i god riktning.

Emedan erfarenheten visat, att äfven för den, som byser god vilja och allvarligaste föresatser, faran för återfall är stor, till följd af ovana vid friheten, svårigheten att finna försörjning och medmenniskors avisande bemötande i förening med allehanda frestelser, så har man, vid sidan af och nästan såsom vilkor för den vilkorliga frigifningen, förutsatt ett välvilligt moraliskt stöd dels af straffanstaltens föreständare och själasörjare och dels genom patronageföreningarna.

Detta stöd utgör för den frigifne ett moraliskt band, från hvilket hans bättre känsla ej vill frigöra sig; det uppehåller honom under farans första tid och hjälper honom att besegra rådande fördomar och mötande svårigheter.

I afseende på stadgandet om vilkorlig frigifning förspörjes allmänt den anmärkning, att tillämpning deraf icke borde ifrågakomma vid så korta straff, som lagen förutsatt, samt att vilkorlig frigifning i allmänhet ej bör beviljas för den, som begått brott mot eganderätten eller andra sådana brott, vid hvilka iteration oftare förekommer.

Några ur Almquists förenämnda rapport hemtade sifferuppgifter angående beviljande af vilkorlig frigifning inom Tyskland torde ej sakna intresse. Såsom ofvanföre nämndes, blef i Konungariket Preussen vilkorlig frigifning år 1871 beviljad för 1,708 individer eller omkring 9 % af alla dåvarande till tukthus och fängelse dömda fångar. Ett sådant ymnigt bruk af institutionen väckte missnöje och större varsamhet har sedan iakttagits, så att frigifning år efter år minskats. År 1872 blefvo nemligen inom Preussen vilkorligen frigifna endast 289, år 1873 = 179, år 1874 = 140 och 1875 = 118, motsvarande föga mer än $\frac{1}{2}$ % af antalet sådana fångar. Frigifning beviljades endast i tredjedelen af de fall, der sådan söktes. Af de frigifna hade 78 % varit tukthusfångar och således endast 22 % till fängelse dömda. Återkallelsen motsvarade ungefär 5 % af de vilkorligen frigifnas antal. I konungariket Sachsen hade under åren 1862—1870, bland 18,370 tukthus- och Gefängnissfångar, genom benådning blifvit vilkorligen frigifna 380 eller något mer än 2 %, och återkallelse af frigifning hade förekommit i endast 6 fall. Efter det riksstrafflagen trädde i tillämpning hade derstädes sådan frigifning icke egt rum oftare än under den föregående tiden. I Bajern hade i medeltal årligen blifvit vilkorligen frigifna 274 individer, af hvilka icke fullt 4 % till straffanstalten återkommit för att fortsätta straffet. Under de tre åren 1872—1874 hade blifvit frigifna i Würtemberg 59 och i Baden 187, hvaremot af dessa återkallats alenast en i det förra landet och tre i det senare.

Äfven i *Schweiz* har den vilkorliga frigifningen vunnit

insteg. Förtjensten derom tillkommer ett i ändamål att verka för förbättring af penitentiär- och fängelseväsendet bildat sällskap. Detta sällskap kom snart till den åsigt, att en ändamålsenlig penitentiär behandling skulle befordras derest åt straffänge, som ådagalagt verlig förbättring, inrymde förhoppning om tidigare befrilelse ur fängenskapen genom vilkorlig frigifning före strafftidens slut, isynnerhet om honom efter frigifningen egnades välvillig tillsyn och stöd. I kantonen Zürichs strafflag af år 1870, art. 14, säges: "Verkställigheten af frihetsstraff bör hafva de dömdes förbättring till ändamål. I sådant syfte kan en förminekning i straffen blifva fångarne beviljad, medelst vilkorlig frigifning". I Schweiz har småningom utbildat sig ett modifiteradt progressivt system, i förening med vilkorlig frigifning före strafftidens slut, hvilket straffsätt vunnit tillämpning inom Zürich, Argau, Luzern, Basel och Neuchatel m. fl. kontoner. Dervid är såsom grundregel bestämdt, att fången skall genomgå tre stadier, neml. 1:o det af fängenskap i enrum, tre till sex månader; 2:o det af arbete i gemensamhet och förvar i enrum under natten, hvilket stadium sönderfaller i två grader; och 3:o det stadium, som motsvarar den vilkorliga frigifningen¹⁾. Åt den, som genom sitt förhållande i allmänhet under fängenskapen ådagalagt allvarliga föresatser och verlig förbättring, kan kantonens högsta judiciela myndighet förunna nämnda förmån, efter framställning af den kommission, som har uppsigt öfver straffanstalten. Den frigifne, som forblifver under välvilligt inseende af polismakten, åfventyrar att blifva ånyo inmanad i häkte, ifall han icke ställer sig till efterrättelse de föreskrifter, hvilka blifvit inskrifna i det pass, som vid frigifningen tillstälts honom. Han eger välja vistelseort, hvor han behagar inom kantonen, men är forbunden att hvarje månad inställa sig inför ordföranden i ortens kommunalnämnd.

Såsom Almquist uppgifver har vilkorlig frigifning blif-

¹⁾ Åtminstone i kanton Basel eger vilkorlig frigifning ej rum för dem, hvilkas fängelsestraff icke öfverstiger 3 år. Se Brofeldts förutnämnda Berättelse pag. 77.

vit upptagen i föreslagen till ny strafflag för *Holland, Österrike* och *Italien*, men huruvida strafflagsföreslagen för de två sistnämnda staterne hunnit blifva till lag antagna käunner undertecknad icke. Enligt ett i Naumanns „Tidskrift för lagstiftning, lagskipning och förvaltning“ för År 1882, sid. 735 o. följ. intaget referat af Justitierådet Olivecrona, stodgas i den nya strafflagen för Konungariket *Holland* af den 3 Mars 1881 i art. 15. „Sedan fängen utstätt tre fjerdedelar af strafftiden och minst tre år af hvad honom ådömdt är, kan han, om hans uppförande varit godt och han erhållit rekommendation af fängelseförvaltningen, genom beslut af Justitie ministern ställas provisoriskt på fri fot emot fripass“, och i art. 16. „Uppför han sig då illa eller överträder han de i fripasset stadgade föreskrifter, skall han genast i fängelse åter insättas att fortsätta astjenandet af hela den återstående strafftiden“. Att låta fängen på grund af godt uppförande i fängelsen provisionelt ställas på fri fot med fripass, yttrar Olivecrona, är säkerligen en åtgärd, lämplig såsom en uppmuntran till godt förhållande under fängelse regimen, ävensom i de fall, der antagligt är, att hos fängen föregår en sinnesförändring, som är en borgen för framtidens välförhållande.¹⁾

Genom en Kongl. förordning af den 13 Februari 1873 infördes i *Danmark* ett progressivt system med tre huvudstadier för verkställighet af tukthusarbete. Det första stadiet kallas *förberedelsestadiet*, som varar i tre månader och hvarunder fängen förberedes, på den bestrafning, som han kommer att undergå. Derifrån övergår fängen till *tvångsstadiet*, som är fördeladt i fem klasser och der egentligen

¹⁾ I ett tidigare arbete „Om orsakerna till återfall till brott och om medlen att minska dessa orsakers verkningar“ säger Olivecrona sid. 58 och 62 med hänsyn till Sverige: „Det synes oss nemligen böra tagas i allvarligt öfvervägande huruvida icke, vid fråga om straffarbete på bestämd tid af 2—10 år, det skulle löna mödan att här i landet försöka tillämpningen af progressiva fängelsestraff, i likhet med det så kallade *irländska systemet*. — — — „De synnerligen fördelaktiga resultat, som genom detta fängelse-system vunnits i Irland sedan 1854 mana till efterföljd“.

straffet tager sin början. Här är fängen först under fullständigt tvång, men detta minskas allt efter som han välligt underkastar sig honom gifna föreskrifter och ett större mått af frihet förunnas honom i den mån han visar att han af fri bestämmelse böjer sig till lydnad för lag och ordning. Då fängen lärt sig att få ett så stort herravälde öfver sig sjelf, att han af egen drift fullgör hvad af honom fordras, flyttas han till *öfvergångsstadiet*, der man skänker honom den tillit, att han antages utan ytter tvång vilja efterkomma de i anstalten särskilt för detta stadium gällande ordningsregler. Består fängen här profvet, förunnas honom *vilkorlig bändning* för återstoden af den honom ädömda strafftid, hvarunder han i det fria samhället, likväl under poliseas tillsyn, skall visa att, liksom han tidigare i fängelset böj sig under der gällande reglemente, han nu också vill böja sin vilja under samhällets lagar. Kan han icke det, föres han tillbaka till straffanstalten, för att der afsitta den strafftid, som var honom vilkorligt eftergifven.¹⁾

I *Sverige*, hvarest fängelsereformen infördes innan det progressiva systemet ännu var kändt, vann deremot det filadelfiska ensamhets systemet tillämpning.²⁾ För verkställighet af frihetsstraff tjena Kongl. förordningarne af den 21 December 1857 och den 30 Maj 1873 till efterättelse. Enligt dessa författningsar skall den, som är dömd till straffarbete på 2 år eller kortare tid, hållas i enrum eller cell:

¹⁾ Se A. Grotenfelt: „Nordiska Penitentiärföreningens möte i Köpenhamn 1880“, i denna tidskrift för 1881, pag. 72 o. följ. — Herr Grotenfelt omnämner att det vid mötet, hvarunder tvenne frågor angående det progressiva fängelsesystemet förekommo, „allmänt erkändes att det progressiva system, som i Danmarks fängelser sedan år 1873 tillämpats, eger ett afgjordt företräde framför den gamla regimen i fängelserna, då det endast var bestämt att fängarne skulle om dagen arbeta i gemensamhet och om natten isoleras“, samt „att alla voro ense om de progressiva principernas sanning och deras betydelse för straffverkställigheten“.

²⁾ En noggrann kännedom om Sveriges fängelseväsen erhålls ur Generaldirektör Almquists till den internationella penitentiär kongressens möte i Stockholm år 1879 utgifna arbete „La Suède ses progrès sociaux et ses institutions penitentiaires“.

om straffarbetet endast omfattar en tid af högst 3 månader skall det ofskortadt verkställas, men eljest afdrages från den del af strafftiden, som överskjuter 3 månader, en fjerdedel. Den, som är dömd till straffarbete för en tid över 2 år, skall ballas i början uti cell under sjette delen af strafftiden, likväl icke mindre än 6 eller mera än 12 månader, hvarvid äfven afräkning af strafftiden eger rum. Den, som är dömd till lifstids straffarbete, hålls i cellfängelse i början af sitt straff under 12 månader.

Ehuru sålunda någon vilkorlig frigifning icke existerar i Sverige, har det progressiva fängelseystemet och dess sista stadium, den vilkorliga frigifningen, derstädes vunnit allt mera uppmärksamhet och erkännande. Vi hafva ofvanför citerat yttranden af Justitierådet Olivecrona om den vilkorliga frigifningen. Angående densamma yttrar Generaldirektör Almquist i sin ofvan åberopade rapport, att den med för en verklig fördel, under förutsättning såväl af en omsorgsfull penitentiär behandling, som lemnar tillfälle till noggrann pröfning af fångens förmåga att begagna friheten, som ock, vid utträde i allmänna lifvet, tillvaron af något stöd, som vid mötande vidrigheter är tillreds att uppehålla de svigtande krafterne hos den vid friheten ovane; hvarjemte Almqvist anser sådan frigifning utan olägenhet, i form af benådning, kunna i Sverige under der existerande fängelse förhållanden införas i afseende & för icke vanfrejdade brott dömdé manlige fångar vid några uppräknade större fängelse anstalter samt för barnamord dömda qvinliga fångar, äfvensom att införandet af denna institution onekligen skulle innebära en kraftig uppmuntran för fångarne till goda bemödanden. Vid „Mellersta Sveriges civila tjenstemanna förening“ möte den 22 Augusti 1882 ansågo föreningens medlemmar utan skiljaktighet „det progressiva eller irländska fängelseystemet vara det fördelaktigaste af de hittills kända för åstadkommande af fångars moraliska förbättring“. ¹⁾

¹⁾ Se Naumanns Tidskrift för 1883, pag. 372.

Beklagligt vore om den vilkorliga frigifningen, då frågan om densamma införande i Finland härnäst förekommer, icke skulle godkännas af ständerna, eburu kostsamma fängelseanstalter för verkställighet af frihetsstraff i enlighet med det progressiva systemets principer blifvit inrättade. Skulle förhållandet emot förmidan blifva sådant, komme väl, på sätt nu redan är brukligt,¹⁾ en slags vilkorlig frigifning att stundom, på fänges underdåniga ansökning, meddelas i form af benädning; men sådant är dock långt ifrån detsamma, som om det finnes i lag bestämdt, att fänge kan genom iakttagande af ett godt uppförande och visade prof på sinnesförändring få en del af frihetsstraffet vilkorligen efterskänkt, hvilket just för fängen utgör en mäktig sporre till bättring. Då, såsom ofvan blifvit nämndt, det numera föreslagits, att bestämmende om fänges vilkorliga frigivande skulle tillkomma Senatens Justitie departement och ej, såsom förut föreslagits, fängelsedirektionen, hvilket ständerna ansågo stridande mot stadgandet i 1 § 31 kap. R. B., samt större erfarenhet om den fördelaktiga verkan af sådan frigifning numera vunnits från utlandet, kan man dock hyss grundade förhoppningar, att när det nya förslaget till strafflag med dertill hörande författningsar kommer att föreläggas landets ständer, desse äfven godkänna den vilkorliga frigifningen och att således ett progressivt fängelse-system kom-

¹⁾ Såsom exempel meddelas här följande: Sedan Torparen Esaias Latikka, från Nurmo församling inom Wasa län, som blifvit dömd för tredje resan stöld att under sin återstående lifstid hållas till allmänt arbete och förvarades uti straffängelset i Åbo, i underdånighet ansökt, att af gunst och nåd varda förskonad från vidare förrättande af berörda arbete och i sin hemort ståld & fri fot, har genom Hans Kejs. Majestäts utslag den 1 Juni 1883 denna anhållan blifvit i näder bifallen, med vilkor, att Latikka efter sin frigifning iakttogte ett ostraffligt lefverne vid äfventyr att han, om han med brott ånyo beträdde, kunde, ehvad tukthusstraff vore såsom påföljd af förbrytelsen stadgad eller icke, efter pröfning af omständigheterna och brottets beskaffenhet, för sin återstående lifstid i tukthus åter insättas för att der fortsätta omförändla, honom ådömda arbete, hvarom det tillkomme den domstol, af hvilken L. för det nya brottet sakfäldes, att i sammanhang dermed förordna.

mer att hos oss fullständigt införas. Fängelseföreningen i Finland och dess filial afdelningar, hvilka nu i allmänhet föra ett tynande lif, skulle då erhålla ett tacksamt verksamhetsfält genom att såväl understöda vilkorligen frigifna, som ock söka omarbeta tänkesättet, så att allmänheten icke skulle för dem hysa misstroende och förakt samt derigenom försvåra deras afsigter och bemödanden att åter blifva värdige medlemmar i samhället. Äfven polismyndigheten bör hafva behörig uppmärksamhet på de vilkorligen frigifne, så att den kan, ifall vilkorlig frigifning anses vara förverkad, derom anmäla.

E. Tegengren.

Rättsfall.

1.

Mord och stöld¹⁾ eller mord och rån²⁾ eller dråp och rån i ebs-
öre³⁾)

Ättatio är gamle Sytningsmannen *Johan Johansson Tapani* eller *Höynälä*, som å Tapani hemman i Laivaniemi by och Nedertorneå socken ensam begagnade en boningsstuga belägen invid den af egaren till nämnda hemman, Johan Tapanis sonson Bonden Johan Erik Jakobesson Tapani, dennes syster Brita Karolina och hennes man Petter Pekkala samt Inhyssesqvinnan Anna Margareta Strand bebodda boningsbyggnad & hemmanet, befanns den 11 Januari 1882 på morgonen med krossadt hufvud och blodig liggande död, med öfre delen af kroppen i sin säng och fötterna på golfsvet. Blod hade äfve funnits ymnigt i sängen och på golfsvet samt uppå den nära sängen stående kakelugnen. Som mordvapen hade otvifvelaktigt användts en i hörnet af rummet bland inburen ved befinlig, ungefär tre qvarter lång och med korta qvistar försedd granstör, som varit mer än till hälften blodig; hvarutom klaffen till en i rummet stående byrå, hvarest Johan Tapani förvarat sina penningar, till ett belopp af åtminstone 160 kronor svenska mynt, varit sönderbruten och några penningar der icke igenfunnits.

Förre Drengen *Jakob Jakobsson Kärnä*, som dagarne före den 10 Januari, utan någon bestämd sysselsättning, uppehållit sig på Tapani hemman och sagde dag på morgonen bortgått derifrån under uppgift att begisva sig till Torneå

---

¹⁾ Meddeladt af E. Tegengren.

stad, men kort före midnatt något dryckesrörd funnit sig i gårdsfolkets boningsstuga och lagt sig till hvila på en bänk till följande morgen, misstänktes att hafva föröfvat omförmålda våldsgerning emedan han varit ovanligt nedslagen och blek, samt haft blod på sina kläder. Jakob Kärnä blef deraf äfven häktad och inför Häraderätten i Neder-torneå och Karunki socknars tingslag, af Kronolänsmannen Johan Lingonblad & tjenstens vägnar samt förbemälde Johan Erik Tapani och aflidne Johan Tapanis svärson Bonden Petter Johansson Kulmuni såsom målsegande, anklagad för att hafva afdagatagit Johan Tapani och tillgripit dennes pennningar, hvarvid Jakob Kärnä enständigt bestred sig vara saker till nämnda brott samt förklarade, att han, som senast innehaft drengtjenst hos Nämndemannen Karl Johan Höynälä & dennes i granskapet af Tapani belägna Höynälä hemman, men derefter lifnärt sig med tillfälligt arbete, den 10 Januari på morgonen begifvit sig till Torneå stad, för att derstädes söka sig arbete, och på färden tagit med sig ett mindre kärl af bleck, för att deri köpa bränvin, men efter ankomsten till staden icke hört efter arbete utan tillbragt dagen i sällskap med andra personer och derunder äfven besökt Haaparanda stad, der han tillhandlat sig bränvin; att Jakob Kärnä sedan det blifvit mörkt ensam anträdt återfärden till Laivaniemi by och, trött af hunger och bränvinssupande, omkring klockan half elvfa på aftonen kommit till Inhysseskarlen Henrik Björks på något öfver sju versts afstånd från Torneå stad belägna bostad; att Kärnä der förtärt någon föda och efter ungefär en half timmes uppehåll aflagnat sig derifrån, men qvarglömt sitt bleckkärl samt, medtagen af värme och trötthet, lemnat sin pels hos Björk, som önskat låna densamma, samt begifvit sig till Tapani på omkring en versts afstånd belägna hemman, dit han, enligt hvad gårdsfolket för honom uppgifvit, framkommit klockan tolf på natten, och jemväl derstädes erhållit mat, hvarefter han, utan att hafva sammanträffat med Johan Tapani eller besökt hans rum, lagt sig till hvila på en bänk, der han legat insomnad till följdande morgon, då han jemte det öfriga gårdsfolket funnit Johan Tapani hafva blifvit mördad under

natten; att Jakob Kärnä varit dyster och nedslagen till följd af såväl trötthet efter färden till staden som ock underrättelsen om det begångna brottet; samt att blodfläckarne på hans kläder tillkommit under en af honom kort före jul företagen marknadsfärd till Uleåborgs stad, under hvilken färd han stjälpt med sitt lass och börjat blöda näsblod, hvaraf hans kläder fläckats.

Till styrkande af åtalet förekom deremot, hurusom följande personer & vittnesed intygat, nemligent

förbemälda *Anna Margareta Strand*: att vittnet, såsom bosatt i Tapani hemman, lärt känna Johan Tapani såsom en fredälskande, godmodig gubbe, som gerna omtalade att han innehade penningar; att Jakob Kärnä, som varit begifven på starka drycker, efter legotidens utgång den 1 November 1881 merändels uppehållit sig på Tapani hemman, men derunder icke egnat sig åt något synnerligt arbete, utan oftast vandrat sysslös omkring i gårdarne och äfven nästan dagligen besökt Johan Tapani i dennes ruin; att Jakob Kärnä den 10 Januari på morgonen begifvit sig till Torneå stad, medtagande ett cylindriskt kärl af bleck, men omkring klockan 12 på natten något dryckesrörd åter infunnit sig i boningstugan & Tapani hemman och uppgifvit att han på återfärden från staden besökt förenämnde Henrik Björk och för trötthet qvarlemnat sin pels i dennes stuga, men icke omnämnt att Björk skulle lånat pelsen, hvaraf denne, enligt hvad vittnet nogsamt hade sig bekant, icke heller hade behof och ingalunda skulle lånat sådant klädesplagg af Kärnä, som ej egde annat öfverplagg; att Kärnä, sedan han på begäran erhållit mat, lagt sig till hvila å en bänk i stugan och, såvidt vittnet kunnat iakttagna, under nattens lopp icke aflagnat sig ifrån rummet; att Jakob Kärnä, som af naturen vore språksam och hade ett glädligt lynne, genast vid sitt uppvaknande på morgonen visat ovanlig nedslagenhet och icke yttrat ett ord samt knappt svarat på till honom ställda frågor, hvarutom icke allenast hans ansigtsfärg utan ock uttrycket i detsamma varit till den grad förändradt, att det ofrivilligt väckt alla de tillstådesvarandes uppmärksamhet; att då man, i anledning deraf att

mot vanligheten Johan Tapani ännu icke utkommit från sitt rum, till hvilket dörren fortfarande varit tillåssad, begynt frukta att något under natten händt honom och samtal derom i boningsstugan uppstått, Kärnä fortfarande suttit blek och dyster, utan att delta i samtalet, samt, då männen i stugan velat gå för att nogare undersöka förhållandet och uppmanat Kärnä att åtfölja dem, endast med svårighet och först efter flera uppmaningar kunnat förmås att medfölja dem och då gått långt efter de andra; att då man vid nämnda undersökning först begifvit sig till fönstret af Johan Tapanis rum, der en liten lampa brunnit, och man fått anledning tro att Tapani vore död, Kärnä icke närmat sig fönstret och ej heller såsom de andra sett in genom detsamma samt då man slutligen genom en annan anskaffad nyckel öppnat dörren, Kärnä icke ingått i rummet utan stannat vid tröskeln; att vittnet jemte de andra vid inträdet funnit Johan Tapani liggande med öfre delen af kroppen i sin säng och fötterna på golvet samt med en väggspiegel lagd öfver ansigtet, och, då spegeln borttagits, hade Johan Tapani befunnits liggande med krossadt hufvud död i sitt blod, som äfven stänkt på golvet och kakelugnen; att å byrån, hvars klaff varit sönderbruten, funnits två kaffekoppar, den ena fyld med och den andra endast fuktig af bränvin, eluru Johan Tapani, vittnet veterligen, aldrig varit försedd med bränvin; att vittnet efter Kärnäs återkomst från Uleåborgs marknad flere gånger handterat hans kläder, men ej kunnat formärka att blod då skulle funnits på dem, likasom Kärnä efter nämnda resa aldrig omnämnt att han derunder skulle blödt näsblod eller eljest stött eller skadat sig, hvadan och med afseende å den mängd blod, som dagen efter mordet funnits å Kärnäs kläder; vittnet varit öfvertygad om att Kärnäs uppgift rörande blodet å kläderna icke vore sanningenlig; samt att vittnet, vid sammanläggande af samtliga till ifrågavarande händelse hörande omständigheter, blifvit fast öfvertygad om att ingen annan än Jakob Kärnä vore Tapanis baneman.

Skjutserättaren *Jakob Kurtti*: att vittnet den 11 Januari på förmiddagen i anledning af anmeldan om våldsager-

ningen infunnit sig & Tapani hemman och af den ställning, den aflatne innehade i sängen, samt af de blodfläckar, som stänkt upp på den emot sängen vettande delen af kakelugnen och emot byrån, ävensom deraf, att den mängd af blod, som funnits i sängen, redan hunnit torka, kommit till den insight, att mordet begåtts före midnatt och att den person, som föröfvat detsamma, dervid otvisvelaktigt fått blod öfver sig och främre sidan af sina kläder; att vittnet vid hos Nämndemannen Höynälä verkstäld undersökning af Jakob Kärnäs kläder funnit på framsidan af rocken och västen samt på ena ändan af yllehalsduken stora fläckar, som synts vara astorkade med något kläde och tydlig utgöras af färsk och icke lång tid förut torkad blod; att, sedan Kärnäs pels af Petter Kulmuni blifvit afhemtad från Henrik Björks bostad, vittnet äfven på ärmarna till densamma funnit en mängd blodfläckar, som liknat stelnade droppar; att pelsen blifvit högst obetydligt begagnad efter det blodfläckarne & densamma tillkommit, ävensom att nämnda fläckar icke kunnat härröra deraf, att Jakob Kärnä jultiden skulle blödt näsblod; att, sedan pelsen jemte Jakob Kärnäs öfriga kläder blifvit förda till åklagaren Lingonblad, hade vid närmare undersökning i ena pelsärmens funnits instuckna genom ett vid ärmmycket besintligt hål två stycken femtio kronors och sex stycken tio kronors sedlar; att Kärnä vid vittnets ofvanberörda besök hos Nämndemannen Höynälä synts aflaggsna sig från Tapani hemman åt allmänna landvägen, men blifvit af vittnet inkallad och förhörd, hvarvid han icke velat inlåta sig i någon slags förklaring rörande sina tillgåranden under natten; samt att vittnet, af hvad han om mordet och dermed sammanhangande omständigheter vid sina undersökningar inhemitat, likasom af Kärnäs besynnerliga uppförande kommit till fullaste övertygelse om att Kärnä föröfvat illgerningen.

Nämndemannen *Höynälä*: att vittnet, som bodde i näheten af Tapani hemman och ofta sammanträffat med Johan Tapani, funnit honom vara en beskedlig man, som ej hade några ovänner eller varit begiven på starka drycker, men haft för vana att omtala det han innehade penningar;

att Jakob Kärnä, som under senaste legoår innehäft drengtjenst hos vittnet, derunder uppfört sig ordentligt, men deraf fört ett lätjefullt och utesvävande lif; att vittnet jemte vittnet Jakob Kurtti undersökt Jakob Kärnäs kläder och funnit på dem sådana blodfläckar, som Kurtti intygat; samt att vittnet morgonen efter våldagerningen besökt Tapanis rum och dervid kommit till den insight, att, enär något yttre våld å hvarken fönstret eller dörren föröfvats, gerningsmannen varit en för Johan Tapani känd person och af honom sjelf insläpts i rummet, hvarejente vittnet rörande Kärnäs uppförande och förändrade ansigtsuttryck samt sanningslösheten af Kärnäs uppgifter rörande tillkomsten af bloden å pelsen och att Björk lånat densamma, såsom och beträffande sin personliga öfvertygelse om Kärnäs brottslighet afgifvit ena-handa yttranden som förenämnda två vittnen.

Bondehustrun *Katarina Wiinikka*, som deu 11 Januari begifvit sig till Tapani hemman och der af Jakob Kärnäs förändrade utseende genast fattat misstanke att han vore banemannen, hade i anledning deraf noga observerat honom och på baksidan af hans högra hand märkt två blodfläckar.

Bonden *Erik Koppana* och Gårdsegaren *Petter Junes*, öfverensstämmande, att de jemte Jakob Kärnä, som då varit iklädd samtliga sina omförmålda klädesplagg, någon af jul-dagarne åtföljts från Uleåborgs marknad, under hvilken färd deras lass väl flera gånger stjälpt, men de ej erfarit att Kärnä, som under färdens haft sin pels igenknäpt, skulle eka-dat sig eller blödt näsblod.

Ofvanbemälde *Henrik Björk* och deannes hustru *Brita Björk*, sammanstämmende: att Jakob Kärnä den 10 Januari omkring klockan half elfva på aftonen infunnit sig hos vittnena i deras vid allmänna landsvägen från Torneå stad belägna bostad samt, under uppgift att han kom från nämnde stad, afklädt sig sin pels och anhållit om mat; att Kärnä, sedan han spisat, begärt att få qvarlemna pelsen, som han för värmens skull ej önskade begagna, och derföre rullat ihop och lagt pelsen i en vrå af stugan samt aflägenat sig; att Kärnä vid sitt omnämnda besök, som varat ungefär en quart timme, icke haft med sig något kärl af bleck; samt

Henrik Björk särskilt: att då han följande dag erfarit om mordet & Johan Tapani och vid besök å mordstället närmare iakttagit Jakob Kärnä, han af dennes fullkomligt förändrade uteende och uppförande misstänkt honom vara gerningsmannen, i anledning hvaraf Björk vid hemkomsten undersökt Kärnäs pels, som under hela tiden legat orubbad der Kärnä lagt den, och funnit på venstra ärmens fläckar af färsk, men redan torkad blod; samt att vittnet sjelf egde pels och icke behöft låna sådan af Kärnä.

Bonden *Daniel Rantalahti*: att vittnet stått i skuld till Johan Tapani och derå den 1 Augusti 1880 gjort afbetalning med två stycken sedlar af 50 kronors valör, och att Johan Tapani vid ett af vittnet i September månad året derpå hos honom gjordt besök omnämnt, att han ännu hade i behåll de af vittnet erhållna sedlarne; och Bonden *Henrik Nakkula*: att han för omkring två år sedan lemnat åt Daniel Rantalahti två 50 kronors sedlar, af hvilka han igenkände den ena vara den, som påträffats i Jakob Kärnäs pels.

Arbetskarlsenkan *Anna Margareta Mäklin*: att Jakob Kärnä den 10 Januari strax på eftermiddagen infunnit sig uti vittnets bostad i Torneå stad samt derstädes sammanträffat med Arbetskarlarne Elias Romppainen och Gustaf Tornberg, hvilka tillsammans druckit bränvin ur ett vid Kärnäs bälte bundet bleckkärl; att dessa personer samtalat om Johan Tapani och, bland annat, omnämnt att denne bodde ensam i skild byggnad och antagligen innehade penningar till ansenligt belopp, men att vittnet ej kunde uppgifva hvilken af dem väckt fråga derom; att en gosse Arvid Engström samtidigt uppehållit sig hos vittnet och särskilda gånger uppmanat Kärnä att göra honom sällskap på hemfärden, men att Kärnä icke velat efterkomma uppmaningen; att Jakob Kärnä en stund efter det gossen bortgått eller omkring klockan sex på aftonen jemte Romppainen och Tornberg samt medtagande sitt bleckkärl aflägsnat sig från vittnets bostad, dit de två sistnämnde kort derpå återvändt och der tillbragt natten; samt

Fångföraren *Salomon Savikuja*: att vittnet på aftonen

den 11 Januari efter det Kärnä hemtats till fångförarestationen, på tumanhand samtalat med honom om händelsen, hvarvid Kärnä, hvars ansigte varit dödsblekt, gråtit, men hvarken nekat eller medgivit sig vara skyldig till gerningen samt på vittnets fråga bestämdt nekat att han någonsin skulle blödt näsblod.

Dessutom har förbemälde *Petter Pekkala*, hörd utan ed, intyget: att han jemte målseganden Kulmuni, efter det mordet å Johan Tapani upptäckts och Jakob Kärnä afslägsnat sig från förstugan till det af Tapani bebodda rum, undersökt spåren efter honom och funnit dem fullkomligt likadana, som andra från trappan utåt landsvägen ledande spår, men icke kunde bestämdt säga om nästnämnda spår uppkommit under natten eller möjligen tidigare påföljde morgon; hvarutom Petter Pekkala och hans, likaledes utan ed hörda, hustru *Brita Karolina* uppgifvit, att Jakob Kärnä flere gånger varit närvarande då Johan Tapani omtalat att han innehade penningar.

Uti utslag, afsagd den 4 Maj 1882, fann *Häradsrätten* Jakob Kärnä vara förvunnen att hafva vid ifrågavarande tillfälle ej allenast, efter förut fattadt uppsåt, försätligen och i löndom med ett vedträ tillfogat Johan Tapani de åkommor i hufvudet och ansigtet, hvarigenom den kongestion till och kommotion af hjernan framkallats, som, enligt Provinzialläkaren, Doktor Karl Bergstedts under edspligt afgifna intyg, orsakat Johan Tapanis död, utan ock derefter lösbrutit klaffen från den i Tapanis rum befintliga byrå och tillgripit Tapani tillhöriga penningar till belopp af minst 160 kronor svenskt mynt, motsvarande efter i orten vanlig kurs 224 mark, hvilket mynt sedermera fråntagits Kärnä, hvarföre Häradsrätten, med stöd af 1 § 12 kap. och 1 § 40 kap. M. B., dömde honom, som förut icke sakfälts för brott, att för första resan stöld böta den tillgripna egendomens värde tre gånger med sexhundra sjuttiotvå mark samt att för mord, efter beredelse till döden, varda halshuggen och stegläd, uti hvilket dödsstraff skulle inbegripas ansvaret för den Kärnä till last tagna tjufnaden; och jemte det Johan Tapanis arfvingar berättigats erhålla de Jakob Kärnä fråntagna 160

kronor, skulle Johan Tapanis lik på vanligt sätt jordfästas samt af Doktor Bergstedt för verkstäld besigting å liket och undersökning af Kärnäs blodfläckade kläder, enligt skilda räkningar, fordrade arvoden, utgörande tillhöpa 54 mark 70 penni, förskottevis gäldas af kronan, men godtgöras kronan af Jakob Kärnäs tillgångar, så långt desamma förslogo.

Detta utslag hemstälde Kejserslige *Wasa Hofräts* pröfning, hvarjemte Häradsrättens ordförande, Häradshöfdingen Karl Johan Boström anmälte, att förut omförmälda, Kärnäs tillhöriga bränvinskärl, hvilket derförinnan icke kunnat igenfinnas, dåmera hittats invid allmänna landsvägen ett stycke norrom Tapani hemman och att å kärlet funnits flere mindre fläckar af brun färg, som förmodats vara efter blod. Jakob Kärnä inkom äfven med besvär i målet.

Då målet förekom till afgörande i Hofrätten ansåg adjungerade ledamoten *Advokatfiskalen Alcenius* Jakob Kärnä vara förvunnen att hafva vid uppgifna tillfälle försätligen och i löndom om lifvet bragt Johan Tapani för att åtkomma dennes penningar och derefter tillgripit sådane till belopp af etthundra sextio kronor svenska mynt, samt prövade förtvist, i stöd af 1 § 12 kap. och 9 § 20 kap. M. B. gilla Häradsrättens öfver Jakob Kärnä fälda dödsdom, till följd hvaraf Kärnä skulle, efter beredelse till döden, å rätteplats i gerningsorten varda halshuggen och steglad. Beträffande begravningen af Johan Tapanis lik, betalningen af Doktor Bergstedts arvode samt de Kärnä fräntagna pengarne blef Häradsrättens utslag af Advokatfiskalen jemväl fastställt.

Assessorn Westberg prövade rättvist gilla Häradsrättens utslag.

Assessorn Boucht var ense med Advokatfiskalen Alcenius.

Hofrätsrådet Tegengren fann Jakob Kärnä vara förvunnen att hafva vid ofvanuppgifna tillfälle, med berådt mod att skada Johan Tapani och åtkomma hans pengar, ingått i den af Johan Tapani beboda kammare å Tapani hemman och derstädes tillfogat honom de åkommor, hvaraf hans död varit en följd, samt derefter tillgripit Johan

Tapanis penningar till belopp af etthundra sextio kronor svenskt mynt, samt pröfvade förti rättvist döma Jakob Kärnä att för sålunda begånget dråp och rån i edsöre, med stöd af 1 och 9 §§ 20 kap. M. B., efter beredelse till döden & rätteplats i gerningsorten mista högra hand och lifvet, hvar-efter hans kropp finge af annan än skarprättaren afsides i kyrkogård läggas; derutinnan Häradsrättens utslag af Hof-rättsrådet ändrades, hvaremot detsamma i öfrigt af honom gillades.

Presidenten Ekbom var af lika mening med Hofrätts-rådet Tegengren.

Hofrättens utslag utfärdades i enlighet med Advokat-fiskalen Alcenius' yttrande den 15 Juni 1882 och blef, jem-likt 29 punkten i Kongl. förklaringen den 23 Mars 1807, hemställdt Hans Kejserliga Majestäts nådiga pröfning.

Målet föredrogs den 28 Oktober 1882 i K. Senatens Justitie departement i öfvervaro af Senatorerne vice ordföranden Palmén, Brunou, Forsman, Björkstén och af Frosterus, hvilka dervid utan skiljaktighet funno Jakob Kärnä vara förvunnen att hafva, med berådt mod att skada Johan Tapani och åtkomma hans penningar, instält sig uti den af Johan Tapani bebodda kammare & Tapani hemman och der-städes tillfogat Johan Tapani de åkommor, hvaraf dennes död varit en följd, ävensom sedan tillgripit Tapani tillhö-riga penningar till belopp af etthundra sextio kronor svenskt mynt samt fördenskull, enligt 1 och 9 §§ 20 kap. M. B., förfallen att, för sålunda begånget dråp och rån i edsöre, efter beredelse till döden, & rätteplats i gerningsorten, mista högra hand och lifvet, hvarefter hans kropp borde af annan än skarprättaren afsides i kyrkogård läggas, hvaremot Hof-rättens utslag i öfriga delar gillades; dock ansågs Jakob Kärnä böra af gunst och nåd förskonas från nämnda döds-straff och tillåtas att i stället umgälla sin brottslighet med tjuguåtta dagars fängelse vid vatten och bröd samt allmänt arbete i straffanstalt inom Finland under hans återstående lifstid. Och blef i enlighet dermed, sedan underdålig hem-ställan till Hans Kejs. Majestät afsläts och nådigt svar an-

kommit, utslag i målet af Senaten enligt H. K. M:s eget beslut och i Dessa höga namn den 2 Januari 1883 utfördadt.

2.

Nidingsstöld eller förskingring af anförtrodt gods? Är den, som på god tro köpt stulet gods, skyldig att ersätta egaren för detsamma, om han emot egarens förbud förskingrar godset?

Sedan Poliskammaren i Wiborgs stad efter anställd polisundersökning på angifvelse af Gästgivaren Johan Iho och Bonden Nils Moisander, från Lehtokylä by i Mohla socken, för nidingsstöld låtit i häkte inmana Bondesonen Lars Puhakka, från Ahvola by i Jääskis socken, åtalade Stadsfiskalen, Kollegiisekreteraren F. Ritz inför Rådstufvurätten i sagda stad Lars Puhakka för berörda brott samt Arbetskarlen Thomas Paakkonen för delaktighet derutinnan ävensom Bodbetjenten Kuisma Scheluchin, anställd hos Handlanden i samma stad Feodor Sergejeff, för handel med misstänklig person.

Såsom målsegande i saken hörde, omtalade Johan Iho och Nils Moisander följande: Under vintermarknaden i Kuopio stad den 17 Januari 1883 hade målsegandene sammanträffat med Lars Puhakka och derstädes med honom aftalat att han derifrån skulle till målsegandenes hemvist i Mohla socken forsla 65 *LZ* och 4 *Z* af målsegandene i Kuopio uppköpt smör, för hvilket de efter 15 mk 25 p:i per lispond erlagt tillhopa 994 mk 30 pi, hvarav smöret pålassats i svarandens släde och dervid insatts inom fem målsegandene tillhöriga lakan samt öfvertäckts med fyra bastmattor, och hade målsegandene derhos i förskott på frakten till svaranden Puhakka erlagt 10 mk. Då Puhakka ej anländt i sällskap med öfrige forkarlar, hvilka af målsegandene samtidigt från Ku-

pio befraktats till deras hemvist i Mohla socken, hade målsegandene begynt misstänka att svaranden tillgripit deras smör och möjligen försålt det i Wiborgs stad samt derför afrest till nämnda ort. Anlände till Mättäänoja torp i Wiborgs socken hade de af Torparen Thomas Telkiä, som dagen förut återvänt från Wiborgs stad, förnummit att svaranden Puhakka derstädes försålt ett lass smör åt Handlanden Feodor Sergejeffs bokhållare Kuisma Scheluchin. I följd deraf hade målsegandene vid ankomsten till staden den 31 Januari 1883 klockan 9 f. m. genast begifvit sig till den gård vid Katarinegatan, der Handlanden Sergejeffs bod var belägen, och, då dörren till hans magasin stått öppen, först ingått dit samt der påträffat och igenkänt det dem frånstulna smörpartiet, som då ännu icke varit sammanblandadt med annat smör. Derefter hade målsegandene begifvit sig till Handlanden Sergejeffs salubod samt tillsport Bodbetjenten Scheluchin om han af Puhakka tillhandlat sig ett parti smör, hvartill Scheluchin jakat samt yttrat att han väl först misstänkt att smöret ej vore Puhakka tillhörigt och derför ej velat inläta sig i handeln, men då denne uppgifvit sig hafva erhållit penninger till smöret af sin svärfader Matts Suni, hvilken var känd af Scheluchin, hade han ej tvekat att tillhandla sig detsamma för sin husbondes räkning. Sedan målsegandene med anhållan att det af Puhakka uppköpta smöret, hvarå målsegandene gjorde anspråk, ej måtte säljas, aflagnat sig, hade de ungefär en timme senare återvänt till boden och derstädes träffat Handlanden Sergejeff sjelf, och då han vägrat att till målsegandene utgifva det i fråga varande smörpartiet, hade målsegandene i vittnens närvaro förbjudit honom att sälja detsamma. Då Johan Iho och Nils Moisander senare samma dag anträffat svaranden Puhakka i staden, hade denne erkänt sig hafva försålt det honom till forsling anförtrodda smöret samt till målsegandena öfverlemt 400 mk, hvilka han enligt uppgift haft qvar af den erhållna köpe-skillingen. Dereintot hade målsegandene erhållit de fem stycken lakan och fyra stycken bastmastor, i hvilka smöret varit inlagd, från den gård i staden, der Puhakka varit i qvarter. Och emedan målsegandene erfariit att arbetskarlen

Thomas Paakkonen närvarit i Kuopio, då Puhakka till försling emottagit i fråga komna smörparti och sedan i samråd med Puhakka utbjudit detsamma först åt Handlanden Michael Latonin jemväl i Wiborgs stad saftt derefter varit Puhakka behjelplig vid dess föreljande åt Scheluchin ävensom Paakkonen för sitt besvär vid smörets utbjudande af Puhakka erhållit 20 mk, yrkade målsegandene nu laga ansvar ej mindre & Puhakka för det denne olosligen tillgripit deras egendom, som han åtagit sig att emot aftalad lega förla, än ock & Paakkonen för det han, ehuru medveten om att smöret varit stulet, hjälpt Puhakka att föryttra detsamma och sålunda främjat brottet, ävensom å Bokhällaren Sche-luchin och Handlanden Sergejeff för handel med misstänklig person och för det de emot målsegandenes förbud genom försäljning förskingrat den stulna varan; hvarhos påstående gjordes om svarandenes skyldigkännande att den af dem som tillgång egde till målsegandene utgifva ersättning för den del af den stulna egendomen, som ännu icke blifvit ersatt samt Puhakkas åläggande att återbära de 10 mark han å frakten förskottavis uppburit.

Svaromål affordrade genmälte:

Lars Puhakka att han, som vore 26 år gammal, gift och bosatt hos sin svärfader Bonden Matts Suni i Ahvola by af Jääskis socken, uppgifne dag i Kuopio stad, dit han förlat ett parti Månglaren Johan Rahkonen tillhörige hudar-sammanträffat med målsegandene, hvilka kände honom af förrigt och gjort honom anbud att förla smör till deras hem-vist, hvilket anbud han äfven antagit; att han i sagda stad & marknaden äfven träffat Paakkonen, med hvilken han förrut varit bekant, utan att dock någon fråga uppstått om nyss berörda aftal; att Paakkonen sedermera icke sammanträffat med honom förr än i en gård i närheten af Warkaus bruk i Leppävirta socken, der Puhakka, på färd från Kuopio till Wiborg, betat sin häst och för Paakkonen omtalat att han för målsegandenes räkning förlade smör; att de derefter ej råkats förr än fredagen den 26 Januari emellan klockan 5 och 6 e. m. uti Handlanden Latonins salubod, hvarest Puhakka till salu utbjudit i fråga komna smör, då Paakkonen

inkommit dit; att då der för smöret bjudits endast 30 mk pudet, Puhakka, som fordrat 32 mk pudet, härå bortgått med Paakkonen, men en stund derefter begge återvänt till boden, der Paakkonen & nyö till salu utbjudit smöret; att då något köp det oaktadt ej kommit till stånd, Puhakka åtföljd af Paakkonen samma dag omkring klockan 6 på aftonen begifvit sig till Handlanden Sergejeffs bod, der Puhakka åt Bokhållaren Scheluchin för 31 mk pudet utbjudit smöret, hvars vigt vid uppvägandet uppgått till endast 32 pud, möjligen af orsak att under färden vatten runnit ur detsamma, men då Scheluchin ansett priset vara för högt, afstått 26 pud deraf för 30 mk 20 pi pudet samt återstoden 6 pud, som uppgifvits vara af sämre beskaffenhet, för 29 mk pudet eller för tillhopa 959 mk 20 pi, hvilka guldits sålunda att svaranden bekommit en matta mjöl, värd 24 mk, och återstoden i kontanta penningar; att svaranden Paakkonen, medan handeln der afslutats, vaktat Puhakkas häst och fora; att Scheluchin, innan han afslutat handeln med Puhakka, tillsport denne om hans svärfader bisprungit honom med penningar, dertill Puhakka gifvit ett jakande svar; att Puhakka efter handelns afslutande tillsammans med Paakkonen besökt utskänkningsstället invid stadens salutorg och derefter ett dylikt ställe i Petersburgska förstaden midt emot brandlidret, & hvilket sist nämnda ställe Puhakka på begäran af Paakkonen lemnat denne 20 mk för det han utanför Sergejeffs bod vaktat Puhakkas häst; att de samtidigt derifrån bortgått, hvarå Puhakka samma afton rest hem och derefter återkommit till Wiborg den 31 Januari; att Puhakka sedermora marknadsdagen den 1 Februari, då han af målsegrandene anträffades i staden, af köpeskillingen för smöret åt dem, på sätt de uppgifvit, öfverlemnmat 400 mk, hvilka han ännu innehäft, men emedan han af förtäringen på de uppgifna utskänkningsställena blifvit alldeles öfverlastad, kunde han icke redogöra för återstoden af den erhållna köpeskillingen. För öfrigt uppgaf Puhakka att han vid häktningen innehäft 45 mk, hvilka han af en bekant erhållit till låns, och hvilka & poliskammaren blifvit honom fråntagna.

Thomas Paakkonen: att han den 17 Januari befunnit

sig i Kuopio och der råkat svaranden Puhakka, hvilken der vid omtalat sig hafva till marknaden hemtat en fora, men att Paakkonen ej närvärit då Puhakka åtagit sig att forsla smör åt målsegandene eller haft någon kännedom derom; att Paakkonen sedermera uti en gård i Leppävirta socken sammanträffat med svaranden Puhakka, utan att Paakkonen kunde draga sig till minnes, huruvida Puhakka dervid yttrat något om smöret; att Paakkonen för öfright icke kunnat se hvad Puhakka haft i sitt lass, emedan sammanträffandet egterum om natten, efter det Paakkonen redan lagt sig; att Paakkonen, som på morgonen före Puhakka afrest från sagde gården, icke kunde draga sig till minnes om han under hemfärden, hvilken skett i kursläde, sett svaranden Puhakka förrän han den 26 Januari emellan klockan 5 och 6 e. m. i Handlanden Latonins bod i Wiborg, dit Paakkonen ingått för att köpa papyrosser, sammanträffat med Puhakka, hvilken der till salu utbjudit smör, då Paakkonen till bemälde Handlande endast yttrat att han borde köpa smöret, emedan Paakkonen i sådant fall finge vara med om köpskålen, men något köp hade likväl ej kommit till stånd, hvarför svaranden Puhakka omkring klockan 6 på aftonen begifvit sig till Handlandeu Sergeeffs salubod, dit Paakkonen följt Puhakka och på anmodan af honom, stannat utanför boden för att vakta hästen; att Paakkonen och Puhakka derefter begifvit sig först till utsökningssätlet vid salutorget och sedan till utsökningssätlet midt emot brandlidret i Petersburgska förstaden och på hvardera sätlet undfagnat sig med hvarje handa drycker; att Puhakka å utesökningssätlet i S:t Petersburgska förstaden, på anhållan af Paakkonen om ett mindre lån, gifvit denne 20 mark; att Puhakka ännu qvarstannat på sätlet, då Paakkonen aflägsnat sig derifrån; att Paakkonen härå ärnat vandra hem, men kommen & den s. k. qvarnbacken ändrat sin afsigt, emedan han begynt misstänka att Puhakka ej på lofligt sätt åtkommit det af honom sålda smöret, och gått till Gårdsegaren Gabriel Heiskanen, boende vid Fiskalsgatan, för att af denne, såsom varande bekant med Puhakka, utforska huru dermed rätteligen förhölle sig, hvarvid Heiskanen förklarat att han ej kände huruledes Pu-

bakka åt kommit det af honom försälda smöret; att Paakkonen, som derå begifvit sig hem, följande måndag eller tisdag, då han sammanträffat med Landbonden Adam Huppenen från Wärretilta hemman, tillspott denne hurudan Puhakka s affärsställning vore, hvartill denne svarat att Puhakka vore inhysing och bodde hos sin svärfader; att Paakkonen några dagar senare å utskänkningsstället vid salutorget sammanträffat med några bekanta karlar och, då desse uppgifvit sig hafva kommit från Mohla socken, dit de från Kuopio stad fört målsegandene Iho och Moisander tillhörigt smör, frågat dem huruvida alla målsegandenes foror framkommit, hvartill bemälde karlar genmält att 5 eller 6 lass anländt, men att svaranden Puhakka, som af målsegandene jemväl blifvit legd att forsla smör från Kuopio till Mohla, ej ännu ankommit till bestämmelseorten med sin fora, och först då hade Paakkonen blifvit öfvertygad om att det af Puhakka försälda smöret tillhört målsegandene.

Kuisma Scheluchin: Att svaranden Puhakka den 26 Januari i Handlanden Sergejeffs bod till salu utbjudit ett lass smör, och som Scheluchin en längre tid varit bekant med Puhakka i dennes egenskap af mellanhändlare samt så mycket mindre kunnat misstänka att denne olagligen åt kommit smöret, som Puhakka uppgifvit det hans svärfader bisprungit honom med penningar till affären, hade Scheluchin för Handlanden Sergejeffs räkning köpt 32 pud deraf till det af Puhakka uppgifna pris eller 26 pud å 30 mk 20 p:i, samt återstoden 6 pud, som varit af sämre beskaffenhet, efter 29 mk pudet, för inalles 959 mk 20 p:i, derifrån 24 mk, utgörande priset för en matta mjöl, som Puhakka vid samma tillfälle tillhandlat sig, afdragits, hvadan Puhakka i kontanta penningar erhållit 935 mk 20 p:i; att handeln afslutats vid eldsljus, då Scheluchin, såsom varande gammal smörköpare, tydligen kunnat urskilja smörets beskaffenhet och funnit att omförmälda 6 pud varit af sämre sort, hvarför dessa betalats med lägre pris än det öfriga smöret; att svaranden Paakkonen ej varit tillstådes då köpet uppgjordes utan stått utanför butiken å gatan för att vakta Puhakkas häst; att då målsegandene sedermåra den 31 i samma månad infunnit sig

i butiken och tillfrågat Scheluchin huravida han af svaranden Puhakka tillhandlat sig smör, Scheluchin dertill jaka: samt råkat i förvåning, när målsegandene förklarat att smöret tillhörde dem; och uppgaf Scheluchin slutligen att i fråga varande smör vid omnämnda besök redan varit uppbländadt med sunat och att deraf i det närmaste 50 lispund allaredar då varit försåldt.

Handlanden *Sergejeff* instämde uti den af Bokhållaren Scheluchin afgifna förklaring, med tillägg att Sergejeff ej avvetat eller närvarit vid i fråga komna smörhandel, hvilken skett genom Scheluchin, samt att, då målsegandene den 31 Januari anmält sig såsom egare af smöret, Sergejeff, på sätt målsegandene uppgåfvo, lofvat i penningar återbeta å smöret, hvilket då redan varit uppbländadt med annan vara, derest detsamma tillhörde dem och af domstol blefve dem tilldömdt.

Äktagaren Ritz åberopade att i målet vittna nedan nämnde personer, hvilka hördes å ed och intygade:

Bonden *Paul Wirolainen*: Att vittnet i Kuopio stad närvarit, då målsegandene åt Lars Puhakka överlemnat 65 lispund och några skålpond smör att forslas till deras hemvist i Mohla socken samt biträdt vid smörets uppvägning och dervid funnit att allt varit af god beskaffenhet med undantag af ett stycke om 3 eller 4 lispund, som varit något brittare till färgen än det öfriga; att vittnet i Knopio äfven sett svaranden Paakkonen, men deremot icke hade sig bekant om svarandene Puhakka och Paakkonen under hemfärden åtföljts eller ens råkats, emedan desse färdats en annan väg än vittnet; att målsegandene första marknadsdagen i Wiborgs stad den 1 Februari, då vittnet råkat dem, anmodat honom att åtfölja sig till Handlanden *Sergejeff*, åt hvilken svaranden Puhakka, enligt uppgift, försålt målsegandenes smör; att vittnet härå jemte målsegandene begifvit sig till Handlanden *Sergejeff*, men först ingått i dennes magasin, hvarest då funnits ett stort parti smör, deribland två stora bitar, hvilka vittnet ansåg höra till det af målsegandene i Kuopio köpta smöret; att målsegandene åtföljde af vittnet derå ingått i bodan och der träffat Handlanden *Sergejeff*, hvilken, då målseganden Iho förbjudit honom att föryttra eller an-

norledes förskingra det af Puhakka köpta smöret, dertill genmält, att det till en del redan vore såldt, men kunde med penningar ersättas; att målsegandene för det åt Puhakka till försling öfverlemnade smöret i Kuopio betalt 15 mk 25 p:i lispunder och hade detsamma, enligt vittnets förmenande, varit af så god beskaffenhet att det under transporten ej kunnat förlora i vigt öfver 1 lispund genom saltlakens af- rinnande; att man svårlijgen vid ljussken kan skilja olika slags smör, om varan är af någorlunda likartad beskaffenhet.

Bonden *Thomas Virolainen*: Att vittnet den 31 Januari på begäran af målsegandene åtföljt dem till Handlanden Sergejeffs salubod, men emedan dörren till hans magasin stått öppen först ingått dit, hvarest några personer då varit sysseletsatta med att uppväga ett parti smör, som enligt målsegandenes uppgift skulle tillhört dem, hvarför dessa förbjudit att föryttra eller ens uppväga detsamma, hvartill bemälde personer svarat att detsamma ju ej försämrades genom vägning samt fortsatt dermed. Härefter hade målsegandene åtföljde af vittnet begifvit sig till Handlanden Sergejeffs bod, hvarest de tillsport Bokhällaren Scheluchin om han tillhandlat sig smör af savaranden Puhakka, dertill Scheluchin jakat samt tillagt att han köpt smöret först efter det Puhakka, på fråga huruledes han åtkommit detsamma, förklarat att hans svärfader försträckt honom penningar dertill. Målsegandene hade derå anmält att det af Puhakka försälda smöret tillhörde dem samt tillägt att det ej flinge säljas. Ungefär en timme senare hade målsegandene jemte vittnet åter begifvit sig till Handlanden Sergejeffs bod och då träffat Sergejeff ejself derstädes samt upplyst honom om att Puhakka olofligen tillgripit deras egendom, hvarför de nu återsordrat smöret, men då Sergejeff vägrat att utlempna detsamma, hade målsegandene förbjudit honom att sälja det.

Gårdsegaren *Gabriel Heiskanen*: Att savaranden Paakkonen den 26 eller 27 Januari infunnit sig hos vittnet och dervid, bland annat, yttrat såsom orden fallit: "tiedän minkä tiedän", och då vittnet i anledning deraf frågat honom hvad han visste, hade Paakkonen för vittnet omtalat att savaranden Puhakka försålt ihos och Moisanders smör åt Handlanden

Sergejeff och att Paakkonen dervid varit behjelplig, men att han ångrade detta. Då vittnet anmärkt att, i händelse Paakkonen vetat att smöret icke tillhörde Puhakka, han derom bort underrätta Sergejeff, hade Paakkonen förklarat att han då ännu icke känt rätta förhållandet, men sedermå erfariit det samma, hvarhos Paakkonen berättat att Puhakka, som för smöret erhållit omkring 950 mk, undfagnat Paakkonen med dryckevaror och dessutom försträckt honom 2 mk. För öfrigt upplyste vittnet att smörpriset den uppgifna tiden i Wiborg varit 31 à 32 mark pudet.

Svaranden Paakkonen kunde icke bestrida riktigheten af vittnesmålet, men trodde samtalet hafva egt rum några dagar senare än vittnet uppgifvit.

Drängen Matta Auvinen: Att han innehade tjänst hos Handlanden Michael Latonin i Wiborg, i hvars butik svaranden Puhakka fredagen den 26 Januari klockan emellan 5 och 6 e. m. infunnit sig och frågat vittnet huruvida hans husbonde ej ville tillhandla sig smör, om han för 32 mk pudet finge köpa god vara, men då den i butiken varande bokhållaren bjudit endast 30 mk för pudet hade Puhakka ingått i Handlanden Latonins invid butiken varande bokkammare och tillspott Handlanden Latonin sjelf huru högt pris denne ville gifva för smör, derå Latonin bjudit samma pris som hans bokhållare eller 30 mk för pudet, hvilket anbud Puhakka dock icke antagit; att svaranden Paakkonen härunder inkommit, hvarefter svarandene tillsammans afslaggnat sig, men efter att hafva besökt ett i närheten befindligt ölförsäljningsställe, hade de hvardera återvändt till boden, hvarå Paakkonen sökt öfvertala Handlanden Latonin att köpa smöret, men Latonin genmält att det vore alltför skymt att köpa smör hvarför med handeln kunde anstå till påföljande dag, men då Puhakka och Paakkonen det oskattadt syntes vara särdeles angelägna att sälja varan samma afton, hade vittnet begynt misstänka att den icke tillhörde Puhakka samt frågat denne hvarföre han just då ville sälja smöret, hvartill denne svarat att orsaken till hans brådsko vore att ett af hans barn dött; och tillade vittnet att smörpriset då varit 31 och 32 mk pudet, efter varans beskaffenhet.

Månglaren Johan Rahkonen: Att vittnet, i slutet af Januari månad 1883 sammanträffat med Paakkonen, hvarvid denne tillspott vittnet, huruvida han kände något om den smöraffär Inbysingen Puhakka afslutat med Handlanden Sergejeff och, då vittnet dertill nekat, berättat att Puhakka sålt smör, som tillhörde Iho och Moisander, hvarefter vittnet yttrat att han hört omtalaes att Paakkonen dervid varit behjälplig samt frågat denne om han ej egt kännedom om att smöret tillhörde målsegandene, dertill Paakkonen genmält att han nog tidigare avvetat det smöret varit Iho och Moisander tillhörigt, men icke erinrat sig detta då smöret försåldes.

Indragne Paakkonen bestred vittnesmålet, såvidt det honom rörde, och vidhöll fortfarande att han långt senare å utskänkningsstället invid salutorget, på sätt han förut uppgifvit, at några bekanta karlar fått kännedom om att det af Puhakka försålda smöret tillhörde målsegandene.

Bondeo Johan Lipsonen: Att vittnet onsdagen den 31 Januari, under färd till vintermarknaden i Wiborg, vikit in å Mättsänoja torp i Wiborgs socken, hvars åbo Thomas Telkiä, hvilken dagen förut återvändt från staden, såsom nyhet berättat att man der omtalat att tilltalade Puhakka försålt målsegande Ibo och Muisander tillhörigt smör åt Handlanden Sergejeff, hvarefter målsegandene, hvilka äfven uppehållit sig å torpet, vid underrättelsen derom, åtföljde af vittnet genast afrest till staden; att målsegandene härå samma dag omkring klockan 9 på morgonen åtföljde af vittnet och förut åshörde Thomas Wirolainen begifvit sig till Handlanden Sergejeffs butik, men först ingått i dennes magasin, hvars dörr stått öppen och der påträffat ett större parti smör, hvilket målsegandene ansett vara det dem frånstulna; att de derefter begifvit sig i boden, hvarest målsegandene tillspott Bokhållaren Scheluchin huruvida han tillhandlat sig smör af Puhakka, dertill Scheluchin gifvit ett jakande svar under förmålan att han väl först misstänkt att Puhakka ej ärligen åtkommit smöret och derför frågat denne hvem som försträckt honom penningar till uppköp af ett så stort parti smör, men då Puhakka uppgifvit att hans svärfader Matts Suni lånat honom de erforderliga medlen, inlätit sig i han-

delen; att målsegandene derå tillsagt Scheluchin att sagda smör ej flinge säljas; att de omkring en timme senare jemte vittnet och Thomas Wirolainen för andra gången besökt boden, och dervid förbjudit Handlanden Sergejeff att försälja smöret, hvartill denne endast genmält att man sluppe ju från saken med penningar; att vittnet påföljde dag jemte målsegandene och Pål Wirolainen ytterligare besökt Handlanden Sergejeffs magasin för att bese det der förvarade smöret, hvarefter alla ingått i Sergejeffs salubod med undantag af vittnet, som dersör ej kände hvad der tilldragit sig; och intygade vittnet slutligen att han under 30 år handlat med smör i större partier och dervid erfärit att olika smörsorter vid eldsljus svårlijen kunde åtskiljas, såvida de ej vore af alldelers skiljaktig beskaffenhet.

Scheluchins ombud anmärkte i anledning af vittnesmålet att man väl vid uppköp af smör i landsorten kunde föredraga dagsljus, men i staden vore tiden dyrbar, hvarför Scheluchin ej dragit i betänkande att, såsom ofta tillförefe då fråga varit om uppköp af smör i större parti, inläta sig i handel vid eldsken, helst han, såsom gammal smörhandlare, äfven vid denna belysning kunde särskilja olika sorter.

Äklagaren Ritz invände att Bokhällaren Scheluchin ej styrkt att i smörpartiet funnits olika sorter åtminstone ej till det belopp prisskilnaden vidhandengaf.

Landbon *Adam Huppeno*: Att vittnet tillsammans med Paakkonen och nedan nämnde Anders Aspinen återvändt från vintermarknaden i Kuopio till Wiborg och under resan tre gånger sammanträffat med Puhakka, första gången vid Äppösenniemi gård i Jorois socken, der Puhakka uppgifvit att han till Mohla socken forslade 66 lispond målsegandene tillhörigt smör, samt sista gången 5 verst fram om Rantsalmi sockens kyrka, der Puhakka af vittnet anhållit att få låna 10 mk; att vittnet den 26 Januari jemte förmälde Thomas Telkiä besökt utskänkningsstället midt emot brandlidret i S:t Petersburgska förstaden, då Puhakka omkring klockan fem på aftonen ditkommit och, med förmålan att han kort dersörionan anländt från Kuopio samt vore på väg till Mohla, tillsport Telkiä om han & Telkis torp flinge till-

bringa natten, hvartill denne jakat, derå Puhakka aflägsnat sig; att vittnet påföljande måndag den 29 Januari på dagen träffat Paakkonen & salutorget, då denne frågat om vittnet hade sig bekant att Puhakka försålt smör åt Handlanden Sergejeff samt, då vittnet i anledning deraf yttrat att smöret, som han forslat, ju tillhörde målsegandene, förtrott vittnet att Puhakka försålt sagda smör, och att Paakkonen dervid varit behjelplig, men nekat vittnet att omtala förhållandet. Vittnet bekräftade att Puhakka för hans räkning till omförmälda vintermarknad i Kuopio forslat ett parti hudar, uppgående i värde till öfver 1,000 mk.

Indragne Paakkonen medgaf att han för vittnet berättat huru vid smörets försäljning tillgått, men påstod att han, då indragne Scheluchin tillhandlat sig smöret, ej känt att detsamma varit målsegandene tillhörigt samt förklarade, på fråga hvarför han ej, då han erhållit kunskap om hvem smöret rätteligen tillhörde, om detta förhållande anmält hos Handlanden Sergejeff och stadens polis, att han ogerna ville blanda sig i andras angelägenheter.

Torparen *Anders Aspinen* afgaf ett med föregående vittne lika lydande vittnesmål rörande återfärden från vintermarknaden i Kuopio till Wiborg.

Poliskonstapeln *Nefodim Jablakoff*: Att målsegandene den 31 Januari infunnit sig & poliskammaren och anhållit att Handlanden Sergejeff måtte af polis förbjudas att försälja det smör han tillhandlat sig af tilltalade Puhakka, emedan detsamma vore dem tillhörigt, hvarför vittnet åtföljt målsegandene till Sergejeffs salubod i antydt aseende, då Sergejeff lofvat att ej försälja smöret innan stadens polismästare anställd undersökning i saken, och hade vittnet äfven besökt Handlanden Sergejeffs magasin samt der funnit ett parti smör, som målsegandene uppgifvit vara dem tillhörigt.

Efter vittnesförhörets afslutande återhemtade målsegandene Iho och Moisander sina förut gjorda påståenden mot Puhakka och Paakkonen och ansågo jemväl Scheluchin, enligt de i målet afhördas vittnenas berättelser, hafva gjort sig skyldig till handel med misstänklig person, då han, churu medveten om Puhakkas medellöshet, köpt ett så betydande

parti smör af denne, på en tid af dygnet, då varans beskaf-
fenhet alls icke eller åtminstone endast med största svrig-
het kunde urskiljas, och till ett pris som understeg det på
orten gångbara, yrkande målseggandene förti att Scheluchin
och Sergejeff måtte åläggas att antingen återställa smöret in
natura eller godtgöra dess värde med 14 rub. ryskt mynt
pudet, till hvilket pris finskt smör vid angifna tidpunkt no-
terats i S:t Petersburg.

Svaranden Scheluchin anhöll att varda från all ansvars-
och ersättningsskyldighet frikänd, enär han ej haft någon an-
ledning att misstänka Puhakkas uppgift om att denne af sin
svärfader erhållit penningar till uppköp af i fråga komna
smör, utan varit i god tro, då han inlåtit sig i handel med
Puhakka och för öfright äfven för smöret erlagt gångbart pris,
samt ansåg att målseggandene hade sig sjelfve att skylla för
skadan, alldenstund de till svaranden Puhakka hyst det för-
troende att de åt honom öfverlemt varan till försling.

Handlanden Sergejeff motsände äfven ersättningspästat-
det samt anhöll om godtgörelse för sitt uppaktande inför
räätta.

Rådstufvurätten tog målet i slutligt öfvervägande och
fann i utslag af den 5 Mars 1883 tilltalade Lars Pettersson
Puhakka, genom eget erkännande och i målet framställd be-
visning, vara lagligen förvunnen att hafva den 17 Januari
1883 af målseggandene Johan Iho och Nils Moisander i Ku-
opio stad under derstädes pågående vintermarknad emottagit
65 lispond 4 skålpond dem tillhörigt i samma stad uppköpt
smör, för hvilket de erlagt efter 15 mk 25 p:i lispondet
inalles 994 mk 30 p:i, för att, insatt i fem målseggandene
tillhörige lakan och öfvertäckt med syra dem jemväl tillhö-
rige bastmattor, hvilka haft ett dels af Rätten åsatt dels med
ed vitadt värde af 14 mk 50 p:i, försjas till målseggandenes
hemvist i Mohla socken, men, utan att fullgöra detta sitt
åtagande, tillgripit nämnda egendom och den 26 i samma
månad sålt sagda smör åt Bokhållaren Kuisma Scheluchin i
tjenst hos Handlanden i Wiborgs stad Feodor Sergejeff, af
hvilken egendom, den der uppgått till ett sammanlagt värde
af 1,008 mk 80 p:i, lakanen och bastmattorne samt 400 mk

af den för smöret erlagda köpeskillingen återfårts, men smör för ett värde af 594 mk 30 p: i icke till rätta färtts; samt i saken indragne Thomas Paakkonen och Kuisma Scheluchin, deras nekande oaktadt, genom föreståld bevisning vara lagligen öfvertygade att hafva, Paakkonen, churu medveten derom att smöret ej tillhörde Puhakka, biträdt honom att försälja detsamma och sedermera genom att icke uppenbara det smöret icke varit Puhakkas egendom, hulpit honom att tjufnaden dölja, och Kuisma Scheluchin, oaktadt han genom sin kännedom om Puhakkas affärsställning haft skäl att misstänka det smöret af honom ej ärligen åtkommits, inlätit sig i handel med Puhakka samt jemte indragne Handlanden Sergejeff emot målsegandenes förbud genom försäljning förskingrat det af Puhakka inköpta smöret; hvarför och jemte det Handlanden Sergejeff, emot hvilken något brottligt ej inlupit, från allt ansvar i saken frikändes, Rådstusvurätten i stöd af 3 § 42 kap. M. B. jemförd med Kongl. Brefvet den 17 Januari 1741, 3 § 41 kap., 1 § 40 kap. och 3 § 61 kap. samt 1 § 49 kap. M. B. pröfvade rättvist döma tilltalade Lars Puhakka, som förut ej blifvit med tjufnad beträdd, att för det han stulit hvad honom varit anförtrodt till försling böta den tillgripna egendomens värde fyra gånger med 4,035 mk 20 p:i, deraf staden, såsom innehavare af Kronans rätt till sakören, erhölle två tredjedeler och målsegandene Iho och Moisander gemensamt den återstående tredjedelen, samt indragne Thomas Paakkonen, hvilken tillförene ej blifvit för brott lagförd att stånda tjufsrätt och således böta smörets värde 994 mk 30 p: i tre gånger med 2,982 mk 90 p: i till samma fördelning, hvilka böter, vid bristande tillgång till deras gällande, skulle till kroppspligt förvandlas, uträknad för Lars Puhakka till en fjärdedel mera än efter tjufnadens värde och för Thomas Paakkonen efter det stulnas värde, hvadan och då högsta kroppspligt ej får överskridas Lars Puhakka och Thomas Paakkonen komme att hvardera afstraffas med fyratio par spö, tre slag af paret, och Kuisma Scheluchin att för handel med misstänkt person böta 10 daler med 19 mk 20 p:i, till ofvaunämnd fördelning eller att, vid bristande betalningstillgång, hållas fyra dagar i fängelse

vid vatten och bröd, hvarhos sakfälde Puhakka ålades att till målsegandene Iho och Moisander återbära de 10 mk han i förskott & frakten för smöret uppburit, ävensom att jemte sakfälde Thomas Paakkonen och Kuisma Scheluchin samt indragne Handlanden Sergejeff, hvilken försålt det för hans räkning af Scheluchin uppköpta smöret, gemensamt, eller den af dem som tillgång egde, ersätta målsegandene hvad af den stulna egendomen ej återbekommis med 594 mk 30 pi, till gällande hvaraf de Puhakka vid polisförhöret fråntagna 45 mk dock finge användas, hvarjemte Puhakka, Paakkonen och Scheluchin skyldigkändes att likaledes gemensamt eller den af dem som tillgång egde, förutom vittnesarvoden, i ersättning åt målsegandene för dem genom rättegången åsamkade utgifter utbetalा tillhoppa 100 mk. Dock skulle utslaget, jemlikt 5 § 25 kap. R. B., hemställas, Wiborgs Hofräts närmare pröfning och skärskådande.

Öfver Rådstufvurättens utslag anförde ej mindre svaranden Paakkonen samt indragne Scheluchin och Sergejeff än även målsegandene Iho och Moisander i Wiborgs Hofrätt besvär.

I sin gemensamma besvärskrift framhöllo Scheluchin och Sergejeff mot det af Rådstufvurätten anförda domskål, att Scheluchin med afseende å sin kännedom om Puhakkas affärsställning bort misstänka denne för stöld af smöret, det Scheluchin just på grund af den kännedom han egde om svaranden Puhakka och dennes svärfader Suni uppgjort i fråga varande köp, ty under de många år Scheluchin för sin principal Sergejeffs räkning gjort affärer med Puhakka än i smör, än i fågel, än i andra landmannaproducter, hade Puhakka ständse visat sig redbar och pålitlig. Att Puhakka åtnjutit allmänt förtroende ådagalades dessutom deraf att icke blott vittnet Adam Huppeno ombetrott honom förslingen af ett parti hudar, uppgående i värde till öfver 1,000 mk, utan även målsegandene sjelfve öfverlemnat åt honom sitt stora smörparti att föras till Mohla, utan att någon medföljt för att från deras sida öfvervakat foran. Något sken af mistanke kunde med skäl icke heller sägas falla på Scheluchin derför att handeln skett vid eldsljus, ty derunder hade bo-

dan varit full med folk och någon hemlighetsfullhet hade vid dess uppgörande icke iakttagits. Dessutom framgick ur Matts Auvinens vittnesmål, att denne icke skulle dragit i betänkande att för Handlanden Latonins räkning inköpa smöret af Puhakka vid eldsljus, såframt kontrahenterne kunnat enas om priset. Då Scheluchin sälunda handlat i god tro och kunnat leda ifrån sig till sin fångesman, borde såväl han som Sergejeff jemlikt M. B. 49: 2 vara "saklöse", hvilket uttryck i nämnde lagrum afsäge frihet icke allenast från kriminelt ansvar, utan även från skyldighet att återställa det köpta utan lösen eller att derför gifva ersättning, på sätt H. B. 12: 2 och 18: 2, der samma uttryck även förekom, vid handen gäfve. Det af Puhakka begångna brottet vore till sin natur nära beslägtadt med det, som omförmåles i H. B. 12: 4, enligt hvilket lagrum den, som i god tro af en depositoria tillhandlat sig en sak, kunde förpligtas att blott mot lösen till depositor återställa det köpta. En motsatt tolkning skulle nödga uppköpare att alltid infordra ursprungsbevis för varor, som utbjödos, och sälunda lägga svåra hinder för affärsrörelsen.

I utslag af den 10 April 1883 yttrade sig *Hofrätten*: och jemte det vid Rådstufvurättens utslag beträffande Lars Puhakka och Thomas Paakkonen skulle förblifva, likväl sälunda att Lars Puhakka och Thomas Paakkonen, i fall de saknade tillgång att gälda de dem ådömda böter, med tillämpning af 5 § 5 kap. S. B. finge, i stället för det dem af Rådstufvurätten i sådan händelse ådömda spöstraff, hvardera umgälda sin brottslighet med fängelse vid vatten och bröd i 28 dagar samt, om de ej gittade erlägga de dem ålagda ersättningar för den icke till rätta komna egendomen, borde, enär Johan Iho och Nils Moisander afsagt sig allt anspråk på Puhakkas och Paakkönens arbete, aftjena sagda ersättningar med arbete till kronan enligt de i kejserliga kungörelserna den 22 Maj 1819 och 6 Oktober 1842 utstakade grunder, fann Hofrätten det, emot Kuisma Scheluchins bestridande, icke hafva kunnat visas att sådana skäl och omständigheter förekommit, som bort väcka Scheluchins misstanke mot Lars Puhakkas rättmärtiga åtkomst till i fråga varande åt Sche-

luchin försälda smör, i anseende hvartill och emedan således antagas måste att handeln derom, som af Kuisma Scheluchin uppgjorts för Handlanden Sergejeffs räkning, skett i god tro. Hofrätten pröfvade rättvist, med upphäfvande af Rådstufvrättens utslag i denna del, befria ej mindre Kuisma Scheluchin från de honom i målet ådömda böter än Scheluchin och Handlanden Sergejeff från utgifvandet af samtliga dem ålagda ersättningar, hvilka förti borde af Lars Puhakka och Thomas Paakkonen, gemensamt eller den af dem som tillgång egde, gäldas till de af Rådstufvrätten fastställda belopp i öfrigt, utom att dem åläge att med 200 mark godtgöra Johan Iho och Nils Moisander för deras umgälder i målet.

Detta utslag uttryckte adjungerade ledamöterne referenten i målet Viceadvokatfiskalen *Selins*, Senatsregistratorn *Jernströms* och Assessorn *Tamelanders* uppfattning i saken.

Assessorn *Lavonius* var beträffande Lars Puhakka och Thomas Paakkonen ene med referenten jemt det Assessorn, lika med denne, fann Kuisma Scheluchin hafva redligen köpt i fråga varande Johan Iho och Nils Moisander genom tjufvahand afhända smör samt Kuisma Scheluchin förti och enär handeln skett för Handlanden Sergejeffs räkning, böra undgå honom ådömt ansvar och ålagd ersättningsskyldighet i saken; men emedan stulet gods, jemlikt 2 § 49 kap. M. B., borde till rätter egare utan lösen utgifvas, enligt Assessorns mening, äfven af den, som på god tro blifvit innehafvare deraf, pröfvade Assessorn rättvist låta vid Rådstufvrättens utslag bero, såvidt Handlanden Sergejeff derigenom ålagts att gemensamt med Lars Puhakka och Thomas Paakkonen ersätta målsegandene för den del af smöret, för hvilken de ännu ej blifvit godtgjorde.

Hofrätsrådet *Hornborg* var jemväl i öfrigt ene med pluraliteten utom att Hofrätsrådet, enär Handlanden Sergejeff bortsålt smöret efter det han erhållit underrättelse om att detsamma blifvit Iho och Moisander oloftigen frånhändt, lät vid Rådstufvrättens utslag beträffande Handlanden Sergejeffs ersättningsskyldighet bero.

Målsegandene Iho och Moisander anförde i underdåninghet besvär hos H. K. M:t framhållande dervid bland annat att

såväl Scheluchin som Sergejeff, medan smöret ännu befunnit sig i deras värjo, på målsegandenes uppmaning att återgifva detsamma om ock emot lösen, förklarat att Sergejeff skulle ersätta dess värde, ifall det vid domstol ådagalades att smöret verkligen blifvit målsegandene fränstulet.

I sin häröfver afgifna förklaring genmälte Sergejeff att målsegandene aldrig erbjudit honom lösen för smöret. De hade fordrat att han icke skulle försälja detsamma, hvartill Sergejeff, då smöret till en del redan varit föryttradt och till en del sammanblandadt med annan vara, svarat att han icke kunde låta det förfaras, men att han, "derest smöret frändömdes honom", skulle ersätta detsamma med penningar. Vidkommande sjelfva hufvudsaken, ansåg Sergejeff att Puhakkas förbrytelse i förevarande fall rätteligen vore att betraktas som förskingring af anförtrodt gods och således borde hemfalla under H. B. 12: 4 men ej under M. B. 42: 3, enär målsegandene sjelfvilligt lemnat varan ifrån sig och anförtrott den åt Puhakka. Om först nämnda lagrum lades till grund för bedömande af Sergejeffs och Scheluchins ersättningsskyldighet, kunde de åläggas att endast mot lösen återställa, hvad de i god tro tillhandlat sig, och vid sådant förhållande förfölle målsegandenes mot dem utförda påstående.

Då målet föredrogs i *K. Senatens Justitiedepartement*, yttrade sig

Senatorn af Frosterus och ansåg Johan Iho och Nils Moisander icke hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens utsäg, vid hvilket Senatorn för sin del förti låt bero.

Senatorn Björkstén var ense med Senatorn af Frosterus.

Senatorn Ehrström fann Johan Iho och Nils Moisander icke hafva anfört skäl till annan ändring i Hofrättens i fråga varande utsäg än att, emedan utredt vore att det Iho och Moisander fränstulna smöret blifvit af Kuisma Scheluchin, om ock i god tro, för Handlanden Sergejeffs räkning inköpt samt Sergejeff, när Johan Iho och Nils Moisander hos honom anmält sig såsom egare deraf, erkänt sig innehafva sagda smör och lofvat med penningar gälda detsamma, derest smöret tillhörde dem och af domstol dem tilldömdes, Senatorn i förmågo af 2 § 49 kap. M. B. pröfvade rättvist att

med upphäfvande af Hofrättens yttrande om Sergejeffs ersättningsskyldighet, ålägga Sergejeff, som emellertid försiktigt smöret, att emot qvitto till Johan Iho och Nils Moisander i ersättning för en del deraf genast utgifva fordrade 594 mk 30 p:i, med afdrag dock af hvad Iho och Moisander tillgodokommit af de 45 mk, hvilka vid gripandet fråntagits Lars Puhakka. Dock vore det Handlanden Sergejeff obetaget att, för hvad han sålunda komme att utbeta, i laga ordning hålla sig till Lars Puhakka och Thomas Paakkonen.

Senatorerne *Brunou* och *Wasastjerna* biträdde Senatorn Ehrströms mening, i enlighet hvarmed såsom af flesta rösterne omfattad, Senatens utslag i målet, som är dateradt den 18 Augusti 1883, förtys affattades.

3.

Borgesförbindelse preskriberad eller icke?

Vid Rådstufvurättens i Helsingfors stad sammanträde den 1 Mars 1882 anförde Apotekaren V. Rosberg efter stämning & Handlanden H. J. Hildén att han, som jemte Hildén den 21 Febr. 1871 ingått fyllnadsborgen för ett af aflidne Landthandlanden G. A. Jansson från Farmaceuternes pensionskassa emot skuldsedel erhållet lån stort 11,000 finska mark med derå föreskrifven 6 % ränta, i denna egenskap nödgats betäcka kassans fordran medels tvenne särskilda inbetalningar, den 11 September 1879 med 4,542 mk 8 p:i samt den 29 November 1881 med 4,138 mk 86 p:i; och yrkade Apotekaren Rosberg förtys Handlanden Hildéns lagliga förpligtande att till honom erlägga hälften af förenämnda inbetalningar med 2,271 mk 4 p:i jemte 6 % ränta derå från den 11 Sept. 1879 samt 2,069 mk 43 p:i med 6 % ränta derå från den 29 Nov. 1881 ävensom att ersätta honom för lagsökningkostnaderna.

Den i käromålet åberopade skuldsedeln med påskrifna anteckningar var så lydande:

"Af medel tillhöriga Farmaceuternas pensionskassa har jag till låns erhållit en summa stor Elfvatusen (11,000) mark Silfver emot nedanstående borgen; och förbinder jag mig att denna summa tre månader efter & någondera sidan skedd uppsägning i samma mynt återbetalas samt derå erlägga ränta Sex för hundrade, som hvarje år den 1 Februari skall inbetalas; skulle likväl med räntebetalningen födröjas en månad utöfver den sälunda bestämda terminen, anses lånet utan vidare uppeägning genast förfallet till återbetalning i händelse Direktionen för Farmaceuternas pensionskassa sådant önskar: men emottages räntebetalningen efter förfallotiden utan anmärkning härom, står lånet vidare såsom hvarken uppsagdt eller förfallet; såsom säkerhet för detta lån pantsätter jag samteliga trenne aktier i Navalas ölbryggeri utgörande hela bryggeriet & Navalas. Hvilket härmed försäkras. Helsingfors den 21 Februari 1871.

G. A. Jansson,
ägare af Navalas egendom
jemte bryggeriet.
(Sigill).

Lånet lyftat den 1:sta Februari 1872.

G. A. Jansson.

För omstående l  neumma stor Elfvatusen (11,000) fin-
ska mark med derå f  rskrifven och löpande ränta samt full-
görandet af i öfrigt   tagen förbindelse, gå undertecknade,
en f  r bägge och b  gge f  r en, i fyllnadsborgen. Som h  r-
med f  rsakras. Helsingfors den 21 Februari 1871.

H. J. Hildén.

V. Rosberg,

Handlande i Helsingfors.

Apothekare.

(Sigill).

(Sigill).

Å omst nde l n  r i dag räntan inbe-
tald till den 11 September 1879 med . . . *Frac* 1,000; 36.

Helsingfors den 29 Nov. 1881.

C. J. Hougberg.

Kassör i Farm. pens. kassa².

Häröfver hörd invände svaranden att käranden försuttit sin rätt att anställa i fråga varande talan, emedan Landshandlanden G. J. Janeson, för hvilken parterne ingått borgesförbindelsen i fråga, upplätit sina tillgångar till konkurs och dom, som ej motvädjats af Farmaceuternas pensionskassa, deri askunnats redan den 20 Maj 1879 samt käranden den 11 September samma år å skulden verkstält den första afbetalningen, men ehuru borgesförbindelsen till sin beskaffenhet vore laga borgen, lagsökt svaranden först sedan mer än 10 år förflyttit efter det borgesförbindelsen ingåtts.

Käranden åter ansåg sin fordringsrätt mot svaranden
ingalunda vara preskriberad, alldenstund slutliqvid i Landt-
handlanden Janssons konkurs verketälts först den 26 Mars
1881 och den sista dividenden & i fråga komna skuld erlagts
till Farmaceuternas kassa först den 2 September samma år
samt käranden sedan dit gjort sin sista inbetalning påföl-
jande 29 November, efter hvilka tidpunkter natt och år ännu
icke hunnit förflyta och målet äfven anhängiggjorts emot
svaranden inom ett år efter det tionde året från borgesför-
bindelsens ingående; och åberopade käranden till styrkande
af dessa uppgifter ej mindre de & ofvan skrifne skuldsedel
gjorda anteckningar, än ett härvid ingifvet så lydande intyg:

"Att slutliqvid utdelades i aflidne Landthandlanden Gustaf Adolf Janssons konkurs, lördagen den 26 sistlidne Mars & Qvis Lillgård i Kyrkslätt socken, sådant intygar Kyrkslätt den 12 December 1881.

M. A. Takalander.

Kronoläneman",

hvarjemte käranden upptedde afskrift af den i Landhandlanden Janssons konkurs meddelade dom, utvisande att den samma afgifvits den 20 Maj 1879 samt att deremot vad af Farmaceuternas pensionskassa ej blifvit erlagd.

Sedan i Rätten upplyste att stämningen i målet tillstälte svaranden den 20 Februari 1882, yttrade sig Rådstufvurätten i särskilt utslag beträffande förestående invändning: att alldenstund ofvan berörda borgesförbindelse vore fyllnadsborgen och ingåtts den 21 Februari 1871 samt Apothekaren Rosberg, som inom tio år derefter blifvit för den samma kräfd och derå första gången den 11 September 1879 gjort afbetalning, i anseende dertill att slutliqvid i Landhandlanden Janssons konkurs verkstälts först den 26 Mars 1881 ej kunnat derförinnan äga kännedom om det belopp Rosberg ännu kunde nödgas & sin borgen utgifva, för den skull och emedan Handlanden Hildén blifvit i saken stämd icke allenast inom ett år efter det berörda konkursliqvid uppgjorts utan ock inom natt och år sedan 10 år från borgesförbindelsens tillkomst förflutit, fann Rådstufvurätten, jemlikt 3 § uti Kejselige Förordningen den 9 November 1868 angående bland annat preskription i fordringsmål, Apothekaren Rosbergs fordringsrätt mot Handlanden Hildén ej vara preskriberad och pröfvade förti rättvist förkasta den af Hildén gjorda invändningen.

Mot detta utslag anmälte Handlanden Hildén missnöje.

Som sväromål i huvudsaken anförde svaranden: Att Landhandlanden Jansson till Farmaceuternas pensionskassa pantförskrifvit Navalas ölbryggeri till säkerhet för det af honom emot revers af den 21 Februari 1871 ifrån kassan erhållna lån och att den af Apothekaren Rosberg och svaranden ingångna fyllnadsborgen endast åsyftat att parterna borde till kassan ansvara för den del af lånet, som ifrån ölbryggeriet och Landhandlanden Janssons öfriga tillgångar tilläfventyrs icke utginge. Sjelfva formen af den å reversen tecknade pantförskrifningen gafve dessutom tydligen vid handen, att den samma äfven innefattade rätt för kassan att ånjuta afkastningen från ölbryggeriet. Det hade således ålegat kassan att omhändertaga icke allenast de pantförskrifna ak-

tierna och ölbryggeriet, utan ock tillgodogöra sig ölbryggeriets afkastning samt i öfrigt säkerställa och bevara panträdden så att den samma för kassan icke gick förlorad. Allt detta hade kassan emellertid uraktlätit och fölaktligen förlorat hvarje rättighet att för bristen söka borgesmänne. Den omständighet att Apothekaren Rosberg till kassan inbetalat bristen, ehuru panträdden af kassan helt och hället försummats, kunde icke åläggga svaranden någon betalnings skyldighet, hvarför svaranden anhöll om svaromålets förstående samt Apothekaren Rosbergs förpligtande att skäligen ersätta kostnaderna i målet. Såsom icke blott delegare uti, utan äfven grundläggare af Farmaceuternas pensionskassa låg det i Apothekaren Rosbergs intresse att inbetalala bristen, men svaranden deremot hade inga förbindelser hvarken till kassan eller Apothekaren Rosberg.

Käranden ansåg den i fråga komna pantförskrifningen ingalunda hafva tillförsäkrat Farmaceuternas pensionskassa någon rätt till afkastningen från Navalas ölbryggeri eller berättigat kassan att omhändertaga det samma; och som vid bevakningen uti Landthandlanden Janssons konkurs förmånsrätt för i fråga varande fordran blifvit behörigen begärd, men afslagen, ansåg käranden någon försummelse uti det af svaranden framhållna afseende ej kunna Farmaceuternas pensionskassa tillräknas. Ej heller borde kärandens rätt till utfående af hvad nu utsöktes på något sätt kunna förringas deraf att käranden gjort i fråga varande inbetalningar utan lagsökning; återhemtande käranden förti sina förut gjorda påståenden i alla delar.

Rådstufvurätten utlät sig i utslag af den 25 Maj 1882: att alldenstund svaranden ej kunnat bestrida att käranden i egenskap af löftesman för i fråga komna, af Landthandlanden G. A. Jansson från Apothekarenes och Farmaceuternas pensionskassa emot skuldsedel af den 21 Februari 187 undfängna lån, stort 11,000 mk, till nämnda kassa, utöfver hvad från Janssons konkursmassa till kassan såsom dividend finslutit, erlagt den 11 September 1879 fyrtusen femhundra yratioåtta mk åtta p:i och den 29 November 1881 fyrtusen etthundra trettioåtta mk åttatiosex p:i, fördenskull och då de

omständigheten att i fråga varande skuldsedels innehåll icke, på sätt svaranden förmenade hafva bordt ske, i konkursen utgått med förmånsrätt ur värdet för Navalas ölbryggeri, icke kunde verka till svarandens befriande från hans borgesmannas ansvarighet, enär det utredts att dylik förmånsrätt blifvit i konkursen begärd, ehuru den samma icke beviljats, samt svaranden icke styrkt att underkännandet af den begärdta förmånsrätten vållats genom någon vare sig omförmälda pensionskassa eller kåranden till last stannande försummelse, prövade Rådstufvurätten rättvist åläggja svaranden Handlanden Hildén att såsom kårandens medborgesman för nämnda skuld till kåranden Apothekaren Rosberg, emot qvitto, genast erlägga fordrade 2,271 mk 4 p:i med 6 procents ränta från förenämnda dag den 11 September 1879 och 2,069 mk 43 p:i, med ränta till enahanda belopp från den 29 November 1881 tills full betalning följde; hvarhos svaranden skyldigkändes att med 65 mk ersätta kåranden för kostnaderna i och för denna lagsökning.

Mot detta utslag erlade Handlanden Hildén vad, och då inålet i K. Åbo Hofrätt föredrogs, yttrade sig referenten

Notarien *Bruun* och fann Handlanden Hildén icke hafva anfört skäl till ändring i Rådstufvurättens förenämnda tvenne utslag, vid hvilka förtys komme att bero, jemte det Hildén ålades att med 45 mk ersätta Apothekaren Rosbergs kostnader i Hofrätten.

Assessorn *Timgren* var ensc med Notarien Bruun.

Assessorn *Sjöros* yttrade, att emedan Apothekaren Rosberg, som den 21 Februari 1871 jemte Handlanden Hildén, en för begge och begge för en, ingått i fråga varande borgesförbindelse och den 11 September 1879 eller således före tionde året efter borgesförbindelsens ingående gjort omordnade inbetalning af 4,542 mk 8 p:i till Farmaceuternas pensionskassa, för denna betalning, till den del som deraf fallit på Handlanden Hildén, bort söka honom tio år efter det borgesförbindelsen ingåtts och följkärtligen senast den 21 Februari 1881, men Apothekaren Rosberg sådant uraktlätit; ty och då Apothekaren Rosberg beträffande inbetalningen af återstående 4,138 mk 86 p:i ej ens påstått att Handlan-

den Hildén derför blifvit kräfd inom senast sagde dag och inbetalningen jemväl verkstälts derefter, pröfvade Assessorn för sin del rättvist, med stöd af det lagrum Rådstufvurätten åberopat och 17 § i före nämnde Kejserliga Förordning, upphäfva Rådstufvurättens den 1 Mars 1882 afkunnade invändningsutslag samt förklara Apothekaren Rosbergs talan i saken såsom sentida väckt icke kunna till granskning upptagas, jemte det Assessorn i anseende till sakens beskaffenhet ansåg parterna hvardera sjelfva böra vidkännas sina rättegångskostnader vid Rådstufvurätten. Vid sådan utgång at saken komme utlåtande om Rådstufvurättens slutliga utslag såsom obehöfligt att förfalla. Och som Rådstufvurättens utslag af Assessorn ändrats, kunde Assessorn ej tillägga Apothekaren Rosberg godtgörelse för hans umgälder i Hofrätten, utan blef hans anspråk derpå förkastadt.

Då emellertid Hofrätsrådet *Trapp* i likhet med referenten Notarien Bruun ansåg Handlanden Hildén ej hafta anfört skäl till ändring i Rådstufvurättens invändningsutslag, hvarför Hofrätersådet också ville ingå i granskning af Rådstufvurättens slutliga utslag i målet, blef Assessorn Sjöros i följd af denna omröstning nödsakad att meddela utlåtande i hufvudsaken. Vid sådant förhållande lät Assessorn vid Rådstufvurättens slutliga utslag bero, men i anseende till sakens beskaffenhet ansåg Assessorn sig ej kunna tillägga Apothekaren Rosberg godtgörelse för hans kostnader i K. Hofrätten, hvilket anspråk förtig af Assessorn underkändes.

Hofrätsrådet *Trapp* var äfven i hufvudsaken och beträffande rättegångskostnadsersättningen ene med Notarien Bruun, i enlighet med hvars yttrande Hofrättens dom i målet uppsattes.

Handlanden Hildén drog på nedsatt revisionsskilling saken under H. K. M:s nådiga skärskädande. Då målet i K. Senatens Justitie departement föredrogs, förenade sig dess närvarande medlemmar Senatorerne *Wasastjerna*, *Bruunou*, *Ehrström*, *Björkstén* och *af Frosterus* om ett så lydande utlåtande:

K. Senaten finner ur handlingarna i målet framgå, att änskönt såväl den af Landihandlanden Jansson i lifstiden till

Farmaceuternes pensionskassa utfärdade skuldsedeln som partenes derå tecknade borgen varit daterade den 21 Februari 1871, Jansson fått lyfta de i samma skuldsedel förskrifna medlen först den 1 Februari 1872, hvarför och då Apothekaren Rosberg verkstält de af honom gjorda afbetalningar & lånet inom tio år derefter och sedermera i laga tid låtit instämma Handlanden Hildén i afseende & förevarande lag-söknings utförande, K. Senaten pröfvar rättvist, i stöd af 1, 3 och 17 §§ i förordningen af den 9 November 1868 om preskription i fordringsmål, låta vid domstolarnes utslag i rättegången bero, likasom ock beträffande sjelfva saken, enär Handlanden Hildén ej heller derutinnan förebragt skäl till ändring i Hofrättens ofvanberörda dom, vid sagda dom kommer att förblifva.

Kejserliga Senatens dom är gifven den 20 December 1882.

4.

Kan förhöjning af straffmåttet ske i öfverrätt, om den sakfälde redan utslätt det honom i underrätt ådömda straff?

Efter angifvelse af afskedade ryske soldaten Wasili Orloff och på Stadsfiskalen O. R. F. Albrechts åtalan förklarade Rådstufvurätten i Helsingfors stad genom utslag den 15 Juli 1882 likaledes afskedade ryske soldaten Orest Semenoff vara förvunnen att hafva den 12 förut gångne Juni medels inbrott från ett läst kontor i gården n:o 3 vid Regeringsgatan i nämnda stad lönligen afhändt Wasili Orloff en målarepensel, som sedermera återbekommts och värderats till 1 mk; i anseende hvartill och då Orest Semenoff förut afstraffats för en resa stöld, Rådstufvurätten, med åberopadt stöd af M. B. 40 kap. §§ 3 och 6, K. F. den 20 Januari 1779 och K. B. den 16 Februari 1738 ansåg Semenoff, som vore förfallen att för första gången inbrott slita nio par spö och för andra resan tjufnad böta den tillgripna egendomens

värde fyra gånger med 4 mk, för vinnande af likhet i bestraffningen böra slita tio par spö, hvilket spöstraff likväld med anledning af stadgandet i 5 § 5 kap. S. B. förvändades till tolf dagars fängelse vid vatten och bröd, hvarutom Orest Semenoff kändes skyldig att i ersättning för ett vid inbrottets föröfande söndradt läs till Wasili Orloff erlägga 50 p:i.

Mot detta utslag anförde stadsfiskalen Albrecht besvär i K. Åbo Hofrätt, påpekande dervid att Rådstufvurätten vid straffets utmätande ådömt Semenoff fängelse vid vatten och bröd fyra dagar mindre än som vederbort, hvarför Stadsfiskalen Albrecht anhöll om sådan ändring och rättelse i Rådstufvurätten utslag att Semenoff för sitt i fråga varande brott blefve fald till det ansvar, hvartill han enligt lag gjort sig förfallen.

Sedan Guvernören i Nylands län i anledning af besvären anmodats låta affordra Orest Semenoff, som för brottet hållits häktad, skriftlig förklaring, anmälte Guvernören att Semenoff, enär han förklarat sig nöjd med Rådstufvurätten omförmälda utslag, på grund af Rådstufvurätten förfassning, redan undergått berörda fängelsestraff och derefter blifvit å fri fot stäld.

Då målet i K. Hofrätten föredrogs, utlät sig referenten Assessor *Björkman* och fann Semenoff öfvertygad om sådan brottslighet Rådstufvurätten honom tillräknat, samt förtig och enär Semenoff förut utstätt straff för första resan stöld, i stöd af de utaf Rådstufvurätten åberopade lagstadganden, vara förfallen att för första gången inbrott slita nio par spö och för andra resan tjusnad, hvarför han eljes bort böta det tillgripnas värde fyra gånger med 4 mk, för vinnande af likhet i straff jemväl utstå spö, uträknadt efter nämnda värde och tillökta med fem par, eller således slita inalles femton par spö, tre slag af paret, hvilket spöstraff dock af Semenoff borde afsittas med sexton dagars fängelse vid vatten och bröd; men emedan Orest Semenoff redan utstätt ofvan nämnda, honom af Rådstufvurätten ådömda fängelsestraff, samt han således icke kunde för i fråga varande brott yttermera straffas, förföll enligt Assessorns tanke vi-

dare yttrande härom; ävensom vid Rådstufvurättens utslag beträffande den Orset Semenoff åhvällda ersättning till Wä-sili Orloff komme att bero.

För öfrigt aktade Assessorn nödigt öfverlemna handlingarna i saken till advokatfiskalsembetet i Hofrätten i af-seende & anställande af den talan hvartill omständigheterna föranledde.

Assessorerna *Serenius* och *Engblom* voro ense med referenten.

Assessorn *Sjöros* ansåg, med afseende derå att Orest Semenoff på behörig myndighets föranstaltande utställt det straff, Rådstufvurätten för i fråga varande brott honom ådömt, ytterligare straff för Semenoffs berörda brottslighet icke kunna honom påläggas, hvarför Assessorn ej velat i granskning derom sig inläta, utan lempa besvären, såsom numera ändamålslösa, utan afseende; dock som flertalet af Hofrättens medlemmar emellertid redan pröfvat sagda besvärv, fann Assessorer sig äfven böra ingå i slik pröfning och instämde dervid i referentens utlåtande samt var med honom jemväl ense beträffande öfverlemnandet af handlingarna till advokatfiskalsembetet för åtals anställande.

Presidenten *Rotkirch* biträdde Assessorn *Sjöros* mening.

Hofrättens i enlighet med Assessorn Björkmans utlåtande affattade utslag är dateradt den 27 November 1882.

Stadsfiskalen Albrecht fullföljde genom underdåliga besvärv sin talan i högsta instans, och då målet i *K. Senatens Justitie departement* föredrogs, yttrade sig

Senatorn *Nybergh* och ansåg Stadsfiskalen Albrecht icke hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens ofvan berörda utslag, vid hvilket Senatorn för sin del lät bero.

Senatorn af *Frosterus* fann Orest Semenoff vara för-vunnen om den honom af domstolarne till last tagne brottslighet samt, på sätt Hofrättens utsagt, dersför förfallen att i ena bot slita femton par spö, hvilket straff dock finge afsittas med sexton dagars fängelse vid vatten och bröd; och som Orest Semenoff förut undergått sådant fängelsestraff endast i tolf dagar, skulle Semenoff ytterligare hållas i fängelse vid vatten och bröd uti fyra dagar, med hvilken rät-

telse i Hofrättens utslag beträffande den Semenoff ålagda ersättning enligt Senatorns mening komme att förblifva.

Senatorn *Björkstén* var ense med Senatorn *Nybergh*.

Senatorerne *Ehrström*, *Forsman*, *Geijer*, *Brunou*, *Wasastjerna* och Viceordföranden, Friherre *Palmén* instämde en hvor i Senatorn af *Frosterus'* yttrande, i enlighet hvarmed K. Senatens utslag, som är dateradt d. 31 Maj 1883, är af fattadt.

5.

Öfverdrift i nødvärn.

Sedan Kronolänsmannen i Alavo distrikt *Viktor Leidenius* hos Guvernören i Wasa län anmält att försvarslöse karlen *Johan Isaksson Wigrén* eller *Kukkomäki*, från Töysä kapell, med knif tillfogat inhysingen *Esaias Kivelä*, från Kokkola by af Ilmola socken, ett sår å venstra sidan af magen, hvaraf denne kort derefter aflidit, samt att *Wigrén* derför blifvit af *Leidenius* häktad och till länehäktet insänd, anställdes på Guvernörens begäran ransakning i målet af Häradsrätten vid 1882 års hösteting med Alavo, Kuortane och Alajärvi secknars tingslag.

Äklagaren *Leidenius* uppgaf att inhyseskarlen *Esaias Kivelä*, hvilken varit anställd såsom arbetare vid Wasa järnvägsbyggnad, tisdagen den 29 Augusti 1882 efter middagen å allmänna vägen mellan Koskenniska ölbryggeri och den ett stycke derifrån belägna ölförsäljningsbutiken i Töysä kapell råkat i tvist med tilltalade *Johan Wigrén*, hvilken kort förut blifvit avisad från ett dryckessamqväm, deri bland andra *Esaias Kivelä* deltagit, hvarvid *Wigrén* med knif tillfogat *Esaias Kivelä* ett sår i venstra sidan af magen, hvaraf denne några minuter senare aflidit. Och jemte det äklagaren förmälte sig icke hafta kunnat erhålla någon utredning om *Esaias Kivelä*s anförvandter i aseende & deras inkallande till ransakningen, anhöll han om undersökning i sa-

ken med förbehåll att vid dess slut få göra de påståenden, hvartill omständigheterna gäfve auledning.

Protokollet öfver den å Esaias Kiveläs döda kropp anställda obduktion innehåller bland annat:

Yttre besigtning.

Kroppen af medellängd, väl nutrierad, muskulaturen fast, rödbrun, likelhet i alla extremiteter, hufvudet betäckt med mörkbrunt, kort klippt hår, ögonlocken slutne, hornhinnorna fördunklade, näsborrarne fria, käkarne fast sammanslutne, & högra sidan af kinden, en half tum nedanom ögat, tvenne små pergamentartade hudlös heter, bröstet hvälfdt, & venstra sidan af buken $3\frac{1}{2}$ tum från medellinien och $1\frac{1}{2}$ tum nedanom resbensranden anträffas ett 1 tum långt sår, gående nästan rakt uppifrån nedåt, ur detta hänger ett stycke af tarmkäxet, rödbrunt, tort, $1\frac{1}{2}$ tum långt, $1\frac{3}{4}$ tum bredt, buken obetydligt spänd, de yttre genitalia normala.

Inre besigtning.

I magväckan anträffas omkring 2 librer, till största delen lefrad, mörk blod, mjelten af $5\frac{1}{4}$ tums längd, kapseln något skrynklig, blågrå, parenkymet fast, rödbrunt, blodtomt; lefvern af $10\frac{1}{2}$ tums längd, $6\frac{1}{2}$ tums bredd och 4 tums höjd, parenkymet gråbrunt, fast, foga blodhaltigt; gallblåsan fylld med gulbrun tunn flytande galla; njurarna af 5 tums längd, kapseln lätt aflossnande, parenkymet blodfyldt, papillerna tydliga; magväckan tom, slemhinnan sväld, skifferfärgad, & venstra sidan af curvatura major ett skuret sår af ungefär $\frac{1}{2}$ tums längd; i tunntarmarna en ringa mängd gas och gulbrun, tunn flytande massa; & den horizontala delen af tjocktarmen (colon transversum) anträffas, motsvarande det yttre såret, ett skuret sår af $1\frac{1}{2}$ tums längd, arteria collica media är afskuren; i ändtarmen en ringa mängd grötformiga excrementer. Urinblåsan tom, sammanfallen.

Attest:

På grund af föregående obduktionsprotokoll får jag förklara, det jag anser Esaias Kiveläs död hafva varit en omedelbar och ovilkorlig följd af det honom i buken träffade våld. Alavo den 4 September 1882.

N. Feodoroff.
(Sigill).

Öfver angifvelsen hörd, omtalade Johan Wigrén att han, hvars föräldrar besuttit Kukkomäki hemman i Töysä by, jemte tvenne bröder och tvenne systrar tillbragt sin barndom & nämnda hemman, hvars köpare efter föräldrarnes död åtagit sig att föda och uppfostra honom och hans syskon, tills alla gått i skriftskolan. Sedermera hade tilltalade Johan Wigrén antagit drängtjenst hos en farbroder samt på sommaren 1880 flyttat till Pihlajavesi församling, der han lönärt sig med att sälja matvaror åt jernvägsarbetare, tills han sommaren 1882 återvändt till Töysä kapell och tagit anställning som arbetare vid Wasa jernväg. Angifne dag den 29 Augusti 1882 hade den tilltalade uppehållit sig en stund i ölförsäljniugsbutiken i Töysä by, då jernvägsarbetaren Alexander Kulju infunnit sig derstädes och omtalat att några karlar förplägade sig med öl i den ett stycke derifrån aflaggsna skogen samt uppmanat Johan Wigrén att åtfölja sig dit, hvarefter begifvit sig till stället. Alexander Kulju, som tyckts vara bekant med karlarne, hade slagit sig ned bland dessa, medan åter tilltalade Wigrén blifvit afvisad, och då han icke genast efterkommit tillsägelsen, hade två af karlarne rest sig upp och utan ringaste anledning rusat på Wigrén, så att denne nödgats oförtövadt begifva sig bort och återvändt till ölförsäljnungsbutiken, hvarest han å nyö uppehållit sig vid pass en half timme, derå han utgått i afsikt att begifva sig till Kuurela hemman för att uträffa et: ärende. Hunnen några stenkast från ölbutiken i riktning mot bryggeriet hade han på landsvägen blifvit överslagen af tvenne karlar, i hvilka Wigrén trott sig igen känna desamma, hvilka kort förut jagat bort honom från dryckesgillets i skogen, och hvilka nu med dragna knivar gått löst på honom och sökt slå honom. För att värja sitt lif hade äfven den tilltalade dragit sin knif och dermed slagit omkring sig, hvarunder möjlichen kunnat hända att något slag träffat angrifarne, ehuru den tilltalade, som tagit till flykten och återvändt till ölbutiken, icke varseblifvit, om detta verkligen varit fallet.

Ett inlemnadt prestbevis ådagalade att tilltalade Johan Isaksson Wigrén eller Kukkomäki är född den 18 Sept. 1858.

nattvardsgången och att mot hans fräjd finnes antecknad, att han är 1881 af Rådstufvuratten i Jyväskylä blifvit fäld att böta tolf mark för första resan fylleri.

Åklagaren Leidenius åberopade att i målet vittna bondesonen *Salamon Haapakangas*, som är atlagd ed intygade: Att då vittnet uppgifne dag klockan omkring 3 e. m. utkommit ur en Koskenniska ölbryggeri tillhörig nära allmänna landsvägen belägen smedja, der vittnet för tillfället arbetat, tvenne för honom okände karlar kommit gående längs vägen i riktning från ölbryggeriet samt från motsatt håll i riktning från ölutskänkningsstället tvenne andra manspersoner, af hvilka den ena gått ungefär trettio steg framom den andra. Då den förste af sist nämnde manspersoner hunnit till närheten af de från bryggeriet kommande karlarne, hade han under yttrande "kom icke, kom icke" dragit sig några steg tillbaka. Utan att bry sig om varningen hade karlarne ryckt vidare framåt, men då de hunnit fram till den emot dem stående mannen, hade denne med handen tilldelat den ene af dem en nedifrån uppåt gående stöt mot magen, utan att vittnet till följd af afståndet kunnat urskilja om han dervid haft knif i handen eller icke. Dock hade den af stöten träffade genast tagit några steg åt sidan och derpå dignat ned vid dikeskanten, medan åter den som gifvit stöten, en person af tilltalade Johan Wigréns längd och för tillfället iklädd svart rock och svart mössa, vändt om och följd af sin kamrat springande aflägsnat sig in på ölförsäljningsbutikens gård. Då vittnet härpå begifvit sig i något ärende till ölbryggeriet hade en af tjenerinnorna på stället omtalat att en karl blifvit i hjäl slagen på landsvägen, hvarföre vittnet skyndat till stället, der ofvan beskrifna tilldragelse timat, och funnit en mansperson derstädes liggande död.

Ransakningen i målet afstannade efter Häradsrättens första sammanträde i följd deraf att tilltalade Johan Wigrén lyckades få tillfälle att rymma från fängstationen i Alajärvi socken, hvarefter han är nyö greps i Alavo af Bonden Jakob Kurhela, hos hvilken han emellertid uppgafs hafva natten emot den 30 Mars 1883 genom inbrottstöld ifrån ett läst loft tillgripit egendom till ett värde af 110 mk.

Då målet & nyo företogs till behandling vid urtima ting den 18 Maj 1883, återhemtade åklagaren Leidenius, hvad han förut i saken anfört, samt yrkade numera laga ansvar å Johan Wigrén jemväl för ovan omförmälda inbrottstöld, hvarhos åklagaren Leidenius beträffande aflidne Torparesonen Esaias Kivelä inlemnade ett prestbetyg, som utvisade att denne var född i Ilmajoki socken den 18 Sept. 1853, att han af Häradsrätten i Birkala socken blifvit fäld för första resan samt af Rådatusvurätten i Helsingfors år 1881 för andra resan stöld och innehafvande af dyrk, ävensom att han efterlefdes af enka, som dock utan anmäldt förfall var från tinget utebliven.

Rörande dråpmålet hördes & ed ytterligare följande personer, hvilka intygade:

Inhysesqvionnan *Maria Katajamäki*: Att vittnet, som vid tiden för nu i fråga varande dråp förestått ölförsäljningen i den ett stycke från Koskenniska ölbryggeri belägna utsökningsslokalen, uppgifte dag klockan omkring 3 efter iniddagen sett tilltalade Johan Wigrén med blottad knif i handen komma gående från det ställe i den näralägna skogen, hvarest en mängd personer för tillfället druckit öl. Då tilltalade Wigrén anländt till ölförsäljningslokalen, hade vittnet begifvit sig till bryggeriets gård, dit efterföldt af Johan Wigrén, hvilken, efter att derifrån hafva blifvit bortbedd, återvänt till ölblicken, från hvars gårdsplan han upptagit ett honom tillhörigt knyte och begifvit sig & väg å Töysä kyrka. Hunnen ett kort stycke på landsvägen hade Johan Wigrén mött sin broder Erik och till vittne åberopade Henrik Walli, hvilka åkt efter hvor sin häst, samt, uppstigen & sin bemälde broders kärra, i sällskap med nyss nämnda personer återvänt till ölblicken. Kort derpå hade vittnet sett Esaias Kivelä i sällskap med efterföljande vittne Alfred Kivimäki komma gående längs landsvägen mot ölblicken, från hvars gård tilltalade Johan Wigrén och denes broder Erik gått emot de två först nämnda. Efter det männen upprepade gånger gått fram och tillbaka, utan att vittnet för afståndets skull kunnat höra hvad de sinsemellan talat, hade tilltalade Johan Wigréns broder Erik vändt till-

baka mot ölbutiken lemnande Esaias Kivelä och Johan Wigrén att stå mot hvarandra å den södra sidan af vägen samt Alfred Kivimäki & den norra sidan deraf. Johan Wigrén hade derå hoppat ned i diket, mot hvilket Esaias Kivelä äfven vändt sig, stannande att stå vid dikeskanten. Efter att en stund hafva intagit nyss nämnda ställning gentemot hvarandra, utan att vittnet derunder förmärkt någondera af dem utdela något hugg, hade Johan Wigrén springande aflägsnat sig mot ölbutiken, hvaremot Esaias Kivelä gått tvärs öfver vägen och der neddignat. Vittnet, som icke vidare fäst sig vid saken, hade, då jernvägsarbetaren Anders Andersson kort derpå kommit till ölbryggeriet och berättat att & landsvägen, några tiotal famnar från bryggeriet, läge en lifsfarligt slagen karl, genast hastat till stället och i den slagne igenkänt Esaias Kivelä, som då allaredan varit död.

Inhysesqvinnan *Aina Paavola*, bosatt & ölförsäljningsstället, hade i fråga komna dag ända till middagstiden, då vittnet begifvit sig till Koskenniska ölbryggeri för att mangla kläder, sett tilltalade Johan Wigrén uppehålla sig i närheten af ölförsäljningslokalen, der vittnet strax på eftermiddagen varit på ett kort besök, i anledning deraf att föregående vittne *Maja Katajamäki* infunnit sig & bryggeriet och uppgifvit att hon icke vågade vara hemma i ölbutiken, emedan tilltalade Wigrén vore oregerlig och ginge omkring med blottad knif i handen. På väg till ofta nämnda försäljningsstuga hade vittnet mött tilltalade Johan Wigrén, som haft sin blottade knif i handen och bedt vittnet gifva ut öl samt, då vittnet härtill svarat att icke hon utan nästföregående vittne *Maja Katajamäki* vore den som förestode ölförsäljningen, bedt vittnet tillsäga *Maja Katajamäki* att komma hem och leunna fram öl åt honom; och hade tilltalade Wigrén härvid jemväl uppmanat vittnet att bedja "Ilmolakarlarne" komma och dricka öl, emedan han icke mera funnes & ölförsäljningsstället. Vittnet hade derpå som hastigast besökt utskänkningslokalen och genast återvändt till bryggeriet, dit jemväl tilltalade Johan Wigrén snart derefter infunnit sig, men derifrån han genast blifvit bortvisad. Något vidare till upplysning i förevarande sak kände vittnet icke.

Arbetskarlen *Alexander Kulju* hade middagstiden i fråga komna dag träffat tilltalade Johan Wigrén i den ett stycke från Koskenniska ölbryggeri befintliga ölutskänkningsstugan och derstädes tillsammans med honom druckit ol. hvarpå de båda på uppmaning af och i sällskap med inhyssemanssonen Erik Eliasson Rantamäki, den der jemväl kommit in i utskänkningslokalen, begifvit sig till det ställe i den nära belägna skogen, hvarest några manspersoner för tillfället druckit ol. Hit anlända hade Johan Wigrén snart gifvit anledning till misshällighet, ity att han pockat på att blifva bjuden på ol af de dervarande karlarne samt vägrat att delta i betalningen af ölet. Efter att en stund hafva ordvexlat med Esaias Kivelä, som äfven hört till dryckeslaget, hade Johan Wigrén, då vittnet icke följt hans uppmaning att komma bort, ensam aflägsnat sig förföljd af bemälde Erik Rantamäki och Esaias Kivelä, hvilka dock, utan att hafva tillfogat tilltalade Wigrén något oudt, genast återvänt. Kort derpå hade Esaias Kivelä bortgått och någon stund derefter hade till vittne åberopade Alfred Kivimäki jemväl aflägsnat sig. Den sist nämnde hade likväl inom kort återvänt och berättat att Esaias Kivelä blifvit slagen med knif, samt, då han, Kivimäki, tillfrågats hvem som slagit Esaias Kivelä, genmält det han trodde att tilltalade Johan Wigrén gjort detta. Vittnet och de öfriga till sällskapet hörande personerna hade nu begifvit sig till dräpstället och derstädes funnit Esaias Kivelä liggande i dödsryckningarna.

Drängen *Henrik Walli* hade uppgifne dag i sällskap med tilltalade Johan Wigréns broder Erik, hvardera åkande efter skilda hästar, kommit till i fråga varande utskänkningsställe, hvarest de träffat tilltalade Johan Wigrén, som berättat att han blifvit förföljd och efterjagad af män, som sutto i skogen och drucko ol, samt uppmanat sin broder Erik att komma och se på desse. Följande sin broders uppmaning hade Erik Wigrén tillsammans med tilltalade Johan Wigrén begifvit sig ut på landsvägen, der för tillfället ingen annan varit synlig än Esaias Kivelä, den brödern Wigrén närmat sig och med hvilken de börjat ordvexla. Vittnet hade då gått efter Erik Wigrén, hvilken vittnet fått öfvertalad att

följa med sig tillbaka till utskänningsstället, hvarifrån Erik Wigrén dock efter en stund ånyo bortgått, under förmålan att han ville se efter sin broder. Erik Wigrén, som nu gått fram ända till det ställe, hvarest hans broder Johan och Esaias Kivelä befunnit sig, hade plötsligt springande återvänt, på afstånd följd af tilltalade Johan Wigrén, som, anländ till utskänkningslokalen, uppmanat sin broder Erik att komma bort, i det han yttrat som orden fallit: "icke komma de nu mera". Bröderne Wigrén hade derpå afrest från ölförsäljningsstället, derifrån jemväl vittnet inom kort aflägsnat sig. Huruvida något slagsmål egt rum emellan bröderne Wigrén och Esaias Kivelä såg vittnet icke och hade ej heller förmärkt att, då bröderne Wigrén skiljs från Esaias Kivelä, någon skulle varit i dennes närhet, men väl hade folk, som tycktes närliggande sig, synts på afstånd.

Afhörda vittnet Maria Katajamäki inkallades & nyo samt hördes emot Henrik Walli, dervid hvardera vidhöllo sina förut afgifna berättelser.

Torparen *Alfred Kivimäki* hade uppgifua dag i sällskap med Esaias Kivelä och tvenne andra manspersoner skafat sig en korg öl från ölutskänkningslokalen vid Koskenniska ölbryggeri samt begifvit sig till den närbelägna skogen för att derstädes förtära ölet. Omkring klockan 2 på eftermiddagen hade inhysesmannsonen Erik Eliasson Rantamäki, afhörde vittnet Alexander Kulju och tilltalade Johan Wigrén kommit till det ställe der vittnet och de andra till sällskapet hörande personerna druckit sitt öl, och kort derpå hade grål uppstått emellan Esaias Kivelä och Johan Wigrén till följd deraf att den sist nämnde pockat på att blifva bjuden på öl, hvaremot Esaias Kivelä yrkat på att Johan Wigrén jemväl skulle delta i betalningen för detsamma. Slutligen sedan Esaias Kivelä och Erik Rautamäki hvardera dragit knif hade tilltalade Johan Wigrén aflägsnat sig, förföljd ett stycke af de två först nämnde, hvilka dock, utan att hafva tillfogat Johan Wigrén något ondt, snart återvänt. Kort derpå hade Esaias Kivelä åter bortgått samt, efter att hafva varit borta omkring en half timme, såsom vittnet antog obemärkt af de andra i sällskapet varande personerna

närmat sig det ställe, hvarest sällskapet suttit, och kallat på vittnet, som jemväl följt honom. Utkommen på landsvägen hade Esaias Kivelä, följd af vittnet, som sökt upphinna honom, sprungit emot tvenne på landsvägen stående manpersoner samt framkommen till dem börjat med sin dragna knif hugga emot dem, af hvilka vittnet i den ene igenkänt den tilltalades broder Erik Wigrén. Att åtminstone den ene af karlarne haft knif i handen, ävensom att knifhugg jemväl blifvit riktade emot Esaias Kivelä, hade vittnet iakttagit, men kunde dock icke säga hvilkendera af karlarne tilldelat Esaias Kivelä knifhugget. Medan striden som båst pågått, hade Esaias Kivelä plötsligt vändt sig om, och kommande några steg mot vittnet, som stått bakom honom, yttrat: "jag träffades af knifhugg, men äfven jag fick slå med knif", hvarefter Esaias Kivelä neddignat. Utan att vidare gifva akt på de andra karlarne, som deltagit i slagsmålet, hade vittnet, lemnande Esaias Kivelä att ligga invid landsvägen, begifvit sig till de personer, som i skogen drucko öl, och, efter att för dem hafva berättat att Esaias Kivelä blifvit slagen med knif, tillsammans med dem återvänt till dräpstället, der Esaias Kivelä redan legat i dödsryckningarna.

Afhörda vittnet Maria Katajamäki, som änyo inkallades och hördes emot Alfred Kivimäki, vidhöll sin förut aflagda berättelse. Äfven Alfred Kivimäki vidhöll sitt vittnesmål.

Pigan *Maria Kivistö*: Att vittnet, som på eftermiddagen den 29 Augusti 1882 jemte efterföljande vittnet Sofia Tiensuu befunnit sig uti liderbyggnaden & Koskenniska ölbryggeri sysselsatt med mangling af kläder, ifrån den åt landsvägen vettande dörröppningen i lidret varseblifvit hurusom tilltalade Johan Wigrén åtföljd af sin broder Erik kommit gående längs landsvägen från ölbutiken i riktning mot bryggeriet och ungefär halvvägs mellan nämnda båda ställen stannat på landsvägen samt begynt samtala med Esaias Kivelä, hvilken ensam stått på skogssidan af det gärde, som derstädes skiljer skogen från landsvägen. Af samtalet hade vittnet ej kunnat höra annat än att Esaias Kivelä en gång utropat: "nog har jag också knif", hvarefter han hoppat över gärdet, men, efter att hafva kommit upp på landsvägen,

omedelbart derpå begynt springa i riktning mot ölbryggeriet förföljd af bröderne Wigrén, af hvilka likväl Johan snart stannat och medels rop tillbaka kallat sin broder, den der i anledning häraf upphört med förföljandet och återvänt till Johan Wigrén, utropande vid sammanträffandet: "voi Jesus, om jag hade fått tag i honom". Då vittnet en stund senare åter sett ut från liderdörren, hade vittnet funnit bröderne Wigrén stående ungefär på samma ställe å landsvägen, der de förut sammanträffat med Esaias Kivelä, samt den sist nämnde i sällskap med förut aführde vittnet Alfred Kivimäki skyndsaamt komma gående emot dem. Tilltalade Johan Wigrén hade då synts upptaga från marken en sten, men strax derpå åter kasta bort den, hvarefter karlarne sammanträffat och Esaias Kivelä en gång knuffat till Johan Wigrén, så att denne hoppat ned i diket invid vägen. Medan detta skedde, hade Johan Wigréns broder redan varit på återväg till ölbryggeriet. Vittnet hade efter det knuffningen egt rum återtagit sitt arbete, utan att vidare gifva akt på de stridande, helst hon icke kunnat urskilja att knifvar å någondera sidan varit dragna.

Pigan *Sofia Tiensuu* afgaf i allo öfverensstämmande intygan med näst föregående vittne *Maria Kivistö*.

Den tilltalades broder *Erik Wigrén* hördes utan ed och omtalade att, medan han vid uppgifna tillfälle jemte sin broder stått på landsvägen mellan Koskenniska ölbryggeri och försäljningslokalen, Esaias Kivelä åtföljd af en annan karl närmat sig dem, och som Esaias Kivelä haft dragen knif i handen, hade Erik Wigrén tagit till flygten och springande återvänt till ölbryggeriet, dit äfven Johan Wigrén kort derpå anländt, hvarvid han endast yttrat: "icke komma de numera".

Tilltalade Johan Wigrén vidhöll sin förut afgifna förklaring och upplyste på fråga att han berörde dag icke blifvit sårad med knif eller annat vapen.

Häradsrätten tog målet i öfvervägande och fann i utslag af den 19 Juli 1883 tilltalade Johan Wigrén genom den i målet förestälda bevisning vara lagligen förvunnen att hafva tisdagen den 29 Augusti 1882 å allmänna landsvägen i Töysä

by efter föregången ordvexling, af hastigt mod och utan uppsåt att dräpa, med knif tillfogat jernvägsarbetaren Esaias Kivelä det sår å venstra sidan af magen, hvaraf dennes samma dag inträffade död, enligt Provincialläkaren N. Feodoroffs intyg, varit en omedelbar och ovilkorlig följd, samt att, efter det Wigrén för berörda dråp tagits i fängsligt förvar men emellertid lyckats komma på flygten, natten emot den 30 Mars 1883 medels inbrott ur bonden Jakob Kurhelas lästa loft i Alavo socken olofligen tillgripit denne tillhörig egendom för ett värde af tillhöpa 110 mk; och prövade Häraderätten förtvist, jemlikt 1 § i K. F. angående dråp utan uppsåt att döda m. m., gifven den 26 November 1866, samt 1 och 6 §§ 40 kap. M. B. döma Johan Wigrén som förut icke fälts till ansvar för brott af i fråga varande beskaffenhet, att för dråpet undergå 6 års tukthusstraff i anstalt, som af Guvernören i länet flinge bestämmas, samt för inbrottet straffas med nio par spö och för stölden böta det stulnas värde tre gånger med 330 mk, hvilka böter dock för likhet i bestraffningen skulle förvandlas till spö uträknadt efter det stulnas värde, hvarigenom Wigrén för berörda inbrottssköld komme att straffas med tjugonio par spö.

Jemlikt 5 § 25 kap. R. B. hemställdes målet till *K. Wasa Hofrätt*, som i utslag af den 10 September 1883 prövade rättvist i stöd af de af Häradsrätten anförda stadganden och § 22 i sagda förordning gilla Häraderättens ofvan berörda utslag, dock sålunda att Johan Wigrén skulle i stället för det honom ådömda spöstraffet hållas 24 dagar i fängelse vid vatten och bröd.

Häktade Johan Wigrén anförde i underdånighet besvär hos Hans Kejserliga Majestät, och då målet i *K. Senatens Justitie departement* föredrogs, förenade sig dess samtliga närvarande ledamöter, Senatorerne *Wasastjerna*, *Geijer*, *Forsman*, *Ehrström*, *Björkstén*, af *Frosterus* och *Nyberg* om ett så lydande utslag: K. Senaten finner utredt vara att Johan Wigrén vid omförmålda tillfälle af Esaias Kivelä öfverfallits med blottad knif och härligenom bragts i trängande fara, samt för att värla sig likaledes dragit knif emot Esaias Kivelä och dermed, eharu utan uppsåt att döda, tillfogat ho-

nom det sår i mägen, hvaraf Kiveläs död varit en ovillkorlig följd; men emedan Johan Wigrén dervid gjort större våld än nöden kräft och sådan fara ej varit för handen, att han icke kunnat sig besinna, pröfvar K. Senaten rättvist, jemlikt 1 och 26 §§ i ofvan åberopade förordning, döma Wigrén att för hvad honom sålunda tillräknats hållas två år i tukthus; deruti Hofrättens utslag alltså ändrades, hvaremot vid detsamma i öfrigt, eller beträffande ej mindre ansvaret för den Wigrén till last tagna inbrottstölden, än de honom i målet ålagda ersättningarna komme att bero.

K. Senatens utslag är dateradt den 7 November 1883.

6.

Är preliminär aktieteckning bindande för tecknaren, om denne icke tagit någon vidare besättning med bolaget?

Sysslomännen i "Finska svavelsyre- och superfosfatfabriks aktiebolagets" i Åbo konkursmassa, Hofrätsassesorn Werner Björkman, Apotekaren Herman Wilhelm Hjelt samt Handlandene Ernst Dahlström och Gustaf Hoffstedt läto till 1882 års vintering i Kangasala och Messuby socknars tingstag instämma Kanslidrådet Axel Liljenstrand, och när målet vid Häraderättens sammanträde den 26 April sagda är till åtgärd företogs, anfördes å kärandesidan: Att Kanslidrådet Liljenstrand, då förenämnda bolag är 1876 bildats, teknat sig för delaktighet i bolaget med två aktier, lydande hvardera å 500 mk, men sedermera uraktlätit att å aktierna verkställa utlysta inbetalningar, hvarför yrkades svarandens lagliga förpligtande att till Assessorn Björkman och hans medparter i deras omnämnda egenskap utgifva den summa svaranden genom teckningen forbundit sig att i bolaget insätta eller 1,000 mk jemte 5 % ränta derå från rättegångens början äfvensom ersättning för lagsökningskostnaderna.

Till stöd för käromålet inlemnades ett så lydande transsumt:

"Transsumt af protokollet fördt vid lagligen utlyst sammanträde med fordringssegarene i Finska svavelsyre- och superfosfatfabriks aktiebolagets konkurs den 20 September 1880 i hotel Phoenix i Åbo.

§ 1.

Emedan särskilda personer, hvilka tecknat sig för aktier i bolaget, uraktlätit att verkställa de stadgade inbetalningarne & aktiekapitalet, uppdrogs åt sysslomännen att för konkursmassans räkning genom rättegång söka dessa aktionärers lagliga förpligtande att omförmälda betalnings skyldighet fullgöra.

— — — — —
— — — — —

§ 3.

Detta protokoll justerades.

In fidem:
Alex. Kumlin";

samt ett prospekt, å hvilken svaranden antecknat sig för delaktighet uti i fråga varande bolag, af följande innehåll:

"I öfverensstämmelse med ett af undertecknade i dag uifärdadt projekt för ett bolag benämndt "Finska svavelsyre- och superfosfatfabriks aktiebolaget" anmodas hugade deltagare uti detta bolag, som är afsedt att inrätta en fabrik för tillverkning af svavelsyra, superfosfater och öfriga fabrikater, hvilka dermed ega gemenskap, att här nedan antecknas sina namn jemte antalet af tecknade aktier. Hvarje aktie lyder å 500 mk och aktiernas antal är högst ettusen. Åbo den 31 Juli 1876.

S. W. von Troil.   Carl Armfelt.   Viktor Forselius.

Aktietecknarens namn,
boningsort och adress.

Antalet aktier,
som tekna.

Axel Liljenstrand, Helsingfors . . . . .   2ⁿ.

Öfver käromålet hörd inlemnade Kanslirådet Liljenstrand ett skriftligen affattadt sälydande genmäle:

"Jag har aldrig ingått något aftal om gäld eller annat med superfosfatfabriken i Åbo eller tagit den ringaste befattning med dess affärer och angelägenheter. Det enda jag gjort är att jag på en preliminär anteckningslista, en ifrån Åbo utsänd cirkulerande blankett, hvars rubrik endast angaf det tilltänkta företaget och dess ändamål, ett eller par år före bolagets födelse och tillvaro såsom ett af lagen erkändt rättssubjekt, utan kännedom om dess organisation vilkorligen uttalat min önskan att ingå såsom delegare deri, hvilken önskan sedermera icke kunnat realiseras, emedan bolaget redan vid födelsen besvärades af svindel och visade föga tecken att kunna lefva, hvarom de senare inträffade händelserna noga kommit att bärta syn för saga. En sådan anteckning kunde väl moraliskt, och möjligen äfven juridiskt, om anteckningslistan hade varit affattad med sådant syfte, innebära en förbindelse att, ifall bolaget ej skulle kommit till stånd, godtgöra de enskilda personer, som förberedt den tilltänkta inrättningen, deras utgifter och kostnader i och för saken, men det sedermera tillkomna bolaget och dess rättsinnehavare konkursmassan angår frågan alldeles icke. Ville man betrakta sagde teckning såsom definitivt bindande för inträde i bolaget, skulle aftalet äfven deri sakna rättslig grund och befogenhet, att det innehöre egenskapen af ett hazardkontrakt. Emot den ena kontrahentens ovilkorliga ålligganden skulle den andra eller bolaget hafta inga bestämda vilkor att uppfylla, såvida den förre vore underkastad alla de beslut, rimliga eller orimliga, som de tillvidare för honom okända öfriga intressenterne behagade låta inflyta i bolagets ännu icke upprättade stadgar och göra gällande beträffande dess förvaltning. Till orimligheten af den nu väckta talan hör vidare, att konkursmassan, som tillträdt bolagets rättigheter och skyldigheter, anser rättigheterna hafta växt och förkofrats i massans hand. Enligt de sanktionerade stadgarne hade bolaget icke ens rätt att indrifva aktiernas hela belopp af de verkliga intressenterna, hvilka kunnat träda ur bolaget och med förlust af redan gjorda

partiella insatser befria sig från vidare kraf, hvaremot konkursmassan tror sig, ett halft årtionde efter bolagets tillkomst och ungefär sju år efter den preliminära teckningen, hafva uti denna teckning funnit en ny inkomstkälla, som förmådde med de preliminärt tecknade aktiernas hela belopp betäcka fordringsegarnes obetänksamt gifna kredit. Den förminta större rättigheten, hvilken massan sålunda anser sig ega, säges vara grundad på 8 § af 1867 års författning om aktiebolag, men också denna uppfattning af saken är obefogad och hvilar på ett handgripligt missförstånd. Grundtanke i denna § är, att intressenter i aktiebolag icke äro underkastade den solidariska ansvarighet, som 15 kap. H. B. föreskrifver vanliga bolag. Då det säges, att bolagsmännien endast äro ansvariga med de belopp, som de insatt eller åtagit sig att insätta, så är sistnämnda bestämning tillämplig på sådana aktiebolag, som ingårts med vilkor att obetalda delar af aktiernas belopp skola till bolagen ovillkorligen och i viss ordning afbördas, eller att en del af aktierna bör erläggas i kontant och återstoden blifva, tredje man till säkerhet, innestående hos aktionärerne emot derom utfärdad särskild förbindelse, hvilken sistnämnda anordning ofta iakttages isynnerhet af försäkringsbolag, hos oss exempelvis Kalleva och Fennia. Den nämnda § har intet annat sammanhang med den speciella frågan om aktiebolagens vederhäftighet för förbindelse till tredje man, än att befrielsen från den solidariska ansvarigheten föranledt bestämningarne såväl i 3 §:n om att bolagens stadgar, med hänsikt till garantierna för tredje man, skola underkastas särskild pröfning och stäflestelse, som och i 7 §:n om förvaltarenas personliga ansvarighet der de emot stadgarne förbisett tredje mans rätt. Ifall förvaltarena af superfosfatfabriken skulle bygt tryggheten för tredje man på så chimära resurser, som en preliminär teckning af förenämnda beskaffenhet omsider kunde bereda, sedan bolaget gjort konkurs, så hvilar den vidsträcktare ansvarigheten på dessa förvaltare och icke på tecknarena, hvilka haft förstånd att hålla sig undan ifrån det kortlefvade och snart sprängda bolaget, och derföre i ingen händelse kunna anses skyldige att reparera följerna af for-

dringsegarenas åt bolaget kanske nog oförståndigt beviljade kredit".

Kärandene anmärkte att svarandens delaktighet i bolaget vore obestridlig, enär aktieteckningen icke skett under några vilkor eller förbehåll, samt företedde en af K. Senaten 1880 gifven dom, utvisande att kärandene i egenskap af sysslomän för i fråga varande massa utfört enahanda talan som förevarande emot en annan aktietecknare i samma bolag, Garfvaren Gustaf Adolf Ahlstedt från Åbo stad, samt att denne såväl vid underdomstolarne som ock i högsta instans blifvit ålagd att till konkursmassau inbetalala den summa, 1,500 mk, med hvilken han tecknat sig som delegare i bolaget. På Häradsrättens infördran företeddes dessutom de af K. Senaten för bemälde bolag den 13 April 1877 fastställda stadgar, hvilkas 2 § var så lydande:

"§ 2.

Grundkapitalet är fastställdt till minst 350,000 högst 500,000 mark, fördelade på aktier, en hvor lydande & 500 mk, som uti fyra terminer med 25 % hvarje gång inbetalas.

Aktietecknare är personligen ansvarig för betalningen af det tecknade aktiebeloppet; och medför försummelse att inom en månad efter derom skedd kungörelse verkställa inbetalning skyldighet för den försumlige att & det belopp, som bort inbetalas, jemväl erlägga 6 % ränta jemte fyra procent i provision om året. Försummas slik inbetalning i sex månader, mister den försumlige sin aktierätt och förut gjorda inbetalningar & aktien tillfalla bolagets kassa.

Sedan aktiebeloppet blifvit till fullo guldet utfärdas särskildt aktiebref för hvarje aktie".

Svaranden Kauslirådet Liljenstrand genmälte ytterligare: att den af honom år 1876 — således tidigare än bolagets stadgar blifvit fastställda — gjorda preliminära teckningen icke innesattade något aftal; att han i hvarje händelse icke ingått aftal med något bolag eller med kärandene, utan endast med de personer, som utskickat projektet till det blivande bolaget, hvadan kärandene icke vore befogade att utföra den af dem väckta talan; att bolaget en-

ligt sina stadgar icke ens haft rätt att utaf sina verklige intressenter indrifva flere aktiedividender, än desse sjelfve ville inbetalas, och derför ej heller kunnat till sina fordriings-egare öfverlåta några derutöfver gående rättsanspråk; att det prejudikat, hvarå käromålet stödde sig, saknade all betydelse, särskildt äfven derför att det inlemnade utslaget icke åtföljdes af dertill hörande akt, hvarifrån möjlichen kunde skönjas att Garvaren Ahlstedt, som blifvit ådömd utbetalningen af de oerlagda aktierna, deltagit i bolagets tidigare sammanträden och med sin röst bidragit till dess skuldsättning och öfriga åtgärder af äfventyrlig natur. Och som svaranden icke tagit den ringaste befattning med bolaget eller dess verksamhet, trodde svaranden sig böra från den eeskade utbetalningen frikallas, desto hellre som förestående § 2 i bolagets stadgar för en verklig bolagsman utsatte såsom äfventyr för försummad aktieinbetalning endast förlust af dess aktierätt i bolaget.

Häradsrätten afkunnade utslag i målet den 27 November 1882: och emedan svaranden Kanslirådet Liljenstrand medgifvit att han tecknat två aktier hvardera lydande å 500 mk i finska svavelsyre- och superfosfatfabriks aktiebolaget, utan att å dessa aktier hafva gjort någon inbetalning, ty och då svaranden icke ens påstätt att han vid den konstituerade bolagsstämmen, till följd af missnöje med bolagets tillgöranden, anmält sig vilja derifrån utträda samt ofvan berörda bestämning uti § 2 af bolagets stadgar hänförde sig endast till aktieegarnes inbördes rättsförhållanden, men ej inverkade på bolagets fordriingsgares rätt, pröfvade Häradsrätten med stöd af 8 § uti K. F. angående anonyma eller aktiebolag, gifven den 24 November 1864, rättvist ålägga svaranden att till kärandene i deras ofvan omförmälda egen-skap genast utgifva fordrade ettusen mark med derå från d. 26 April 1882 löpande 5 % årlig ränta, tills full liqvid skedde, samt att derutöfver med 40 mk hålla kärandene skadeslöse för rättegångskostnaden i målet.

Mot detta utslag erlade Kanslirådet Liljenstrand vad, hvilket han å utsatt tid fullföljde i Åbo Hofrätt genom dit

ingifven vadelibell, som till sitt väsentliga innehåll var så lydande:

"Min ställning till bolaget framgår ur följande korta relation. År 1876 presenterades för mig en preliminär anteckningslista för det tillämnade bolaget, hvars både organisation och dimensioner då ännu voro för mig fullkomligen okända. Icke ens projektet derom, som omnämnes i samma anteckningslista, hade kommit till min kännedom, och ännu mindre är det mig bekant, huruvida projektet öfverensstämmer med den sedermera fastställda organisationen och de emellan bolagsmännen öfverenskomna vilkoren. Genom min anteckning på listan uttalade jag emellertid min önskan eller böjelse att bidraga till ett företag, som åsyftade ett allmännyttigt ändamål, emedan jag i all händelse ansåg lagen och häfden berättiga mig att pröfva de definitivt beständna vilkoren, innan jag vore ovilkorligen forbunden att underkasta mig dem. Sedan bolaget lång tid derefter blifvit konstitueradt och uppmanat mig att inbetalा aktiernas belopp, undandrog jag mig uti svarsskrifvelsen derom all delaktighet uti företaget, hvars framgång och gagnelighet då redan visade sig vara omöjliga. Bolaget och dess rättsinnehafvare hafva derefter i fem års tid stillatigande godkänt min sjelffallna rätt att icke fullfölja den preliminära teckningen, men dess konkursmassa har nu icke dess mindra öppnat emot mig denna rättegång.

Huru litet massans sålunda väckta anspråk äro grundade på lag och rätt torde för öfrigt äfven framgå af följande anmärkningar:

1:o. Den preliminära anteckningslistan saknar i alla afseenden både egenskapen och formen af ett bindande aftal.

2:o. Listan berör i ingen händelse en affär mellan mig och bolaget, som nämnda tid ännu var en obefintlig juridisk personlighet. Äfven om man antager att de tre herrar, som utsändt listorna, skulle med stöd af anteckningarna kunnat väcka några anspråk mot tecknarena, hade icke ens dessa anspråk i likhet med löpande skuldsedlar fått utan vederbörandes samtycke transporteras på tredje man, och några

sådana kunde dessutom icke omfatta mer än ersättning för kostnaderna, då ett tillämnadt företag ej kunnat bringas till stånd.

3:o. Det öfverensstämmer både med lag och allmänt iaktagen häfd, att man för ett tillämnadt aktiebolag förfogar austalt om en preliminär aktieteckning för att derigenom sammanföra intresserade personer för öfverläggning i saken, samt att en definitiv och bindande aktieteckning sker sedan bolagsföreningens alla vilkor blifvit fixerade och dess stadgar fastställda.

4:o. Då icke ens en definitiv teckning enligt stadgarne för superfosfatbolaget hindrat intressent att träda derur och att sålunda undgå skyldigheten att inbetalा hela aktiebeloppet, kan något större åliggande rimligtvis icke åligga preliminära tecknare.

5:o. Hvarje aftal förutsätter några stipulerade vilkor och blir ett hasardkontrakt, som lagen i många fall förbjuder och i allmänhet icke tolererar, der den ena parten shall blindt underkasta sig de vilkor, som den andra framdeles kommer att bestämma.

6:o. Uti det prejudikat, hvarpå konkursmassan nästan uteslutande stöder sina anspråk, tyckes vara förutsatt att bolagets konkursmassa eger större rätt och talan i saken än sjelfva bolaget varit i åtnjutande af, men enligt lag kan ingen öfverlåta till annan större rätt än han sjelf innehår.

7:o. Stadgandet i § 8 af aktiebolagslagen har icke något direkt sambanhäng med den allmänna krediten och tredje mans rätt, utan afser i främsta rummet aktionärens befrielse från den solidariska ansvarighet, som enligt 15 kap. H. B. åligger andra bolagsmän. Tredje mans rätt shall betruggas genom den pröfning och stadfästelse, som aktiebolagets stadgar äro underkastade. Enligt nämnde § 8 äro aktionärer forbundne att inbetalा hvad de åtagit sig att inlätta, men uti närvarande fall hafva de genom ett uttryckligen betingadt och stadfästadt förord blifvit frikallade från skyldigheten att inbetalा aktiernas fulla belopp. Om bolag genom ett dylikt förord kunna blifva mindre vederhäftiga, så bör korrektivet deremot icke sökas uti ett underkännande

af förordet, utan deri att stadfästelsen bestämmer såsom villkor att bolaget ej får öppna sin rörelse, innan en viss för ändamålet nödig del af aktiekapitalet i dess kassa influtit eller annars blifvit bolaget i laga form tillförsäkradt. En sådan garanti vinner ytterligare styrka genom stadgandet i § 6, som ålägger bolagens bestyrelse personlig och solidarisk ansvarighet, om den utan nödiga resurser handhaft rörelsen.

Emot Häradsrättens utslag bör jag för öftright anmärka, att domstolen lemnat utan decision min invändning om kärandenes obehörighet att utföra målet, att den utan allt skäl påbördat mig ett erkännande om att hafva ingått i bolaget samt att den utan allt stöd af lag ansett mig hafva varit förbunden att vid bolagets konstituerande stämma anmäla min afsikt att icke ingå deri".

Hofrätten utlät sig i dom den 9 April 1883 det hade väl Kanslirådet Liljenstrand i Hofrätten upprepat sin redan vid Häraderätten gjorda invändning att Hofrätsassessorn Björkman och hans medparter i deras syslomanna egenskap icke vore berättigade att utföra i fråga varande talan, men emedan sagde invändning icke, på sätt i 5 § 16 kap. R. B. föreskrifves, gjorts i rättegångens början utan först efter det Kanslirådet Liljenstrand redan trådt i hufvudeakligt svaromål i saken, samt otvifvelaktigt vore att finska svavelsyre- och superfosfatfabriks aktiebolagets rättigheter, sedan bolaget öfverlemnlat sin egendom åt sina borgenärer, till dem äfven öfvergått, ty vardt invändningen såsom obefogad förkastad.

Vid pröfningen af målet fann K. Hofrätten Kanslirådet Liljenstrand icke hafva anfört skäl till ändring i Häraderätten motväjdade utslag, vid hvilket förtys fick bero, jemte det Liljenstrand kändes skyldig att med 45 mk ersätta Assessorn Björkman och hans medparter deras utgifter, i Hofrätten.

Kanslirådet Liljenstrand nedsatte revisionsskilling och drog målet under H. K. M:s nådiga skärskädande förmedels en så lydande deduktion:

"Sedan jag såväl i Häradsrätten som Hofrätten redan framstält mina rättsanspråk, behöfver jag här icke upprepa dem, utan endast framhålla huruledes båda domstolarne un-

derlåtit att taga dem i öfvervägande och i stället grundat sina utslag på skäl, som alldelös icke öfverensstämnia med förhandlingarna i målet.

Mitt första påstående i Häradsrätten var, att jag aldrig ingått något aftal med bolaget och att således hvarken bolaget eller dess konkursmassa vore berättigad att utföra den nu väckta talan. Angående denna invändning har Häradsrätten undandragit sig allt utlåtande, och derefter har Hofrätten icke allenast orätt angifvit invändningens beskaffenhet, såsom om deri skulle förnekats endast ett särskilt aftal med konkursmassan, utan även förkastat samma invändning såsom sentida väckt, då den icke blifvit framställd i rättegångens början. Den gjordes dock vid första och noga taget enda häradsting, då målet förhandlades, ty behandlingen deraf vid det andra tiuget berodde allenast af Häradsrättens vilja att lära känna innehållet af bolagets stadgar. Den promemoria, som jag vid första sammanträdet hade till hands angående denna invändning och öfriga rättsförhållanden, qvarhölls af rätten och bör väl hafva blifvit i protokollet rättelegen återgivven. Det berodde icke af mig utan af domstolen att derifrån afskilja frågan om invändningen och att först behandla den.

I hufvudsaken har Hofrätten i likhet med Häradsrätten påbördat mig ett erkännande om att hafva tecknat två aktier i superfosfatbolaget, hvilket alldelös icke öfverensstämmer med det rätta förhållandet. Jag har icke erkänt något löfte till *bolaget* om att vara intressent deri, utan endast medgifvit att jag före bolagets tillkomst, utan all kännedom om dess tillämnade organisation, genom anteckning på en blankettlista, som endast genom några rader antyddé bolagets hufvudsyfte, lätit tre för saken intresserade herrar i Åbo veta, att jag vore hugad att med ett tusen mark understödja deras afsigter, hvilka tycktes egnade att befrämja en god och allmänt nyttig sak. Innan bolaget slutligen kom till stånd, visade det sig emellertid ögonskenligen, att företaget var illa börjadt och att bolagets ruin redan då var grundlagd, hvarför jag, sedan bestyrelsen i bref uppmanat mig att inbetalda den första dividenden, uti svaret derpå meddelade, att jag

icke ville hafva något att skaffa med bolaget, som aldeles icke motsvarade mina tidigare förhoppningar. Sådant oaktadt hafva domstolarne funnit för godt att betrakta mig såsom en verlig bolagsman, men de hafva icke ens deri varit konseqvente. Såsom verlig bolagsman skulle jag enligt stadgarne varit berättigad att afbryta inbetalningen af dividenden och sålunda träda ur bolaget och befria mig från ytterligare förbindelser. Men domstolarne hafva i detta afseende förnekat min egenskap af bolagsman och betraktat mig, jag vet icke rätt huru, kanske såsom en slags borgesman, hvilken vore forbunden att med ett tusen mark bidraga till det hastigt, ehuru icke oväntadt, afsomnade bolagets begrafningskostnader. Att den för ett dyligt ändamål i eaken tidigare åberopade 8 § af 1864 års förordning om aktiebolag aldeles icke afser någon borgesförbindelse af denna, art har jag i målet härförinnan redan sökt ådagalägga.

Domstolarnes nu senast anfördā hufvudskäl är, att den preliminära teckningen bör anses bindande, då jag ej vid bolagets konstituerande stämma anmält min afsikt att övergifva det samma. Konseqvensen deraf är bland annat att, ifall en person lovat en skeppsredare att ifrån denoes på resa stadda fartyg köpa varor för tuseen mark, ehuru varornas art och beskaffenhet ännu varit okända, skulle den förmeste köparen vara forbunden att hålla till godt hvad och huru mycket redaren behagade tilldela honom, ifall den förre icke vid fartygets ankomst till hamnen anmält sin vilja att afstå från affären.

Jag finner det visserligen vara möjligt att prejudikatet i Garvaren Ahlstedts mål kan verka derhän, att äfven jag förlorar min sak, men jag har icke dess mindre ansett mig böra äfven hos E. K. M:t framhålla de juridiska skäl, som jag tror vara allmänt godkända, helst min åkting för rättskipningen i landet icke kunnat för mig undanskymma den förestälningen, att garvaren Ahlstedts och mina relationer till bolaget varit väsendligen olika. Jag har ursprungligen saknat all kännedom om de vidtutsvävande och redan före bolagets konstituerande vidtagna operationerna för dess rörelse, än mindre med min röst bidragit till dess snara ruin, men deremot är sannolikt att Ahlstedt såsom bosatt i Åbo deltagit uti öfverläggningar och beslut både om dess bildande och om dess verksamhet, möjlichen äfven med ein röst befrämjat dess lätteinniga skuldesättningⁿ.

Då målet i *K. Senatens Justitie departement* föredrogs yttrade sig

Senatör *Nybergh* och fann Kanslirådet *Liljenstrand* icke hafva förebragt skäl till ändring i Hofrättens dom, hvil-

ken för den skull af Senatorn gillades, hvarhos Kanslirådet Liljenstrand ålades att med 26 mk till Hofrätsassessor Björkman och hans medparter gälda afgifterna för deras exemplar af K. Senatens dom i saken.

Senatorn af *Frosterus* fann väl utredt vara att Kanslirådet Liljenstrand & en af trenne personer den 31 Juli 1876 utfärdad inbjudning till bildande af ett aktiebolag för inrättande af en fabrik för tillverkning af svavelsyre-superfosfater och öfriga fabrikat, hvilka dermed ega gemenskap, tecknat tvenne aktier; dock som det icke ens kunnat påstås at: Kanslirådet Liljenstrand derefter deltagit i något beslut rörande bolagets bringande till stånd eller, sedan stadgar för detsamma blifvit stadfästade, förbundit sig att såsom aktionär i det sålunda organiserade bolaget ingå, vid hvilket förhållande förenämnda preliminära aktieteckning, enligt Senatorns åsigt, icke kunde emot Kanslirådets bestridande vara uti nu i fråga varande aseende för honom bindande; alltså pröfvade Senatorn rättvist att, med upphäfvande af Hofrätsens dom och Häraderättens utslag, förkasta den mot Kanslirådet Liljenstrand i målet utförda talan; men i anseende till sakens beskaffenhet qvittades rättegångskostnaderna parterne emellan.

Senatorerne *Björkstén* och *Ehrström* delade hvardera Senatorn af *Frosterus* mening.

Senatorerne *Forsmar*, *Gejtel* och *Wasastjerna* voro en hvar ense med Senatorn *Nybergh*.

Viceordföranden, Friherre *Palmén* fann utredt vara, at: Kanslirådet Liljenstrand & en af tre personer i Åbo d. 31 Juli 1876 utfärdad lista, hvari åberopats af dem samma dag utgifvet projekt för ett derstädes tillämnadt bolag, benämndt "Finska Svavelsyre- och Superfosfatfabriks aktiebolaget", tecknat sig såsom deltagare i sagda bolag för två aktier à 500 mk, utan förbehåll af betänketid eller annat vilkor; och emedan den förbindelse, Kanslirådet Liljenstrand sålunda sig åtagit, oförändrad qvarstått vid den tid bolagets stadgar genom K. Senatens resolution d. 13 April 1877 stadfästes och bolagets verksamhet begynt, ansåg Viceordföranden Friherre *Palmén* Kanslirådet Liljenstrand vara underkastad de bestämmningar 2 § i nämde stadgar angående aktietecknares personliga ansvarighet för betalningen af det tecknade aktiebeloppet innehåller, samt instämde på sådan grund i det slut, hvar Senatorn *Nybergh* i saken stannat.

K. Senatens i enlighet med Senatorn *Nyberghs* mening affattade dom är gifven d. 12 December 1883.

Juridisk Bibliografi för Finland, Sverige, Norge och Danmark.

Priserna är i mark och penni för böcker tryckta i Finland;
för öfrigt i kronor och öre.

- Agricola**, Riksdagsmannas idrotter och materiella belöningar. Ett bidrag till den svenska riksdagstaktikens historia. 178 s. Sthlm. 1: 50.
- Arkiv**, Nytt juridiskt. Sthlm.
Afd. I. Tidskrift förlagskipning. Utg. af G. B. A. Holm. 11:e årg. 1884. För Årg. (12 hftn) 9 kr.
- Arntzen**, V., den privata Søret efter dansk Lovgivning. 2 Udg. 380 sid. 3 kr.
- Berger**, Ossian, Om tillsynen & förmyndares förvaltning af omyndiges egendom samt om förmyndarekamrar enligt svensk rätt. 144 s. 2: 50.
- Bergh**, Edv., Juridiskt biträde för hvar man. Hft. 2—4. Helsingfors. 10: —
- —, Vår styrelse och våra landdagar. Hft. 1—6. Helsingfors. 3 mk. hft.
- Bergstrand**, Wilhelm, Handbok för den svenska kommunalförvaltningen med undantag af Stockholms stads. 2:a öfversedda och tillökade uppl. 508 s. Sthlm. Inb. 3: 75.
- Beriktigande till kandidat W. Ullmannas föredrag om den norska författningssstriden, af en norrman. 24 s. Sthlm. 10 öre.
- Berättelse angående Stockholms kommunalförvaltning år 1882 jemte statistiska uppgifter för samma och föregående tid, utgifven enligt beslut af stadsfullmäktiges beredningsutskott. 15:e årg. 133 o. 400 s. Sthlm. 4 kr.
- Betänkning angående Udarbeidelse af Lov om Aktieselskaber afg. af den under 8:de Jan. 1881 neds. Kong. Kommission. 1 Bl. 66 sid. 1883. 30 öre.
- Betänkande om postsparbanks, afgifvet af en för ändamålet nedsatt komité. Helsingfors 1884.
- —, om upphjälpande af landets sjöfart, af en för ändamålet nedsatt komité. Helsingfors 1883.
- —, jemte förslag till ny skogslag för Finland. Helsingfors 1883.
- Betänkande, Bankkomitén. Sthlm. 2 kr.
- I. Bankkomitén underdåiga förslag till förändrad organisation af bankanstalterna. Afgifvet d. 14 dec. 1883. 8:o. 344 s.
- II. Statistiska tabeller. 60.
- Beyer**, F., Om segtefällers formueretlige ligestillelse. 316 sid. 3 kr.
- Björnson**, Björnstjerne, Republiken. Åuktoriserad öfversättning. 59 s. Sthlm. 60 öre.
- Blumenberg**, K. G., Kommunalkalender för landet. Förklarande framställning af författningarna rörande kommunalstyrelse för landet jemte månadsminneslistor för kommunalordförande. 3 uppl. 176 s. Sthlm. 1: 75.
- Bok**, Medborgarens. Sthlm.
- I. **Aldén**, Gustaf, A., Handledning för menige man i svensk statskunskap. Utförlig framställning af konungamakten och

- riksdagen jämte redogörelse för kyrkomötet, domstolarne, tryckfriheten, riksförvaltningen och skatterna, äfvensom Norges, Danmarks och Finlands statskunskap i sammandrag. 120 s. 1 kr.
- Brandt, Fr.**, Forelæsninger over den norske Retshist. II. VIII. 431 sid. 6 kr. Indb. 7: 50.
- Bruun, L. J.**, Vejledning til Behandling af Fattigforsørge-sæssager. 5 Udg. ved J. G. F. Ræder. 232 sid. 2: 50.
- Diplomaticum, Svenskt, från och med år 1401, utgivet af Riks-archivet genom Carl Silfverstolpe. 1:a delen. Åren 1401—146. 4:e [slut]-hft. s. 701—606. 3: 75.
- Dokumentation i Rigsretssagen mod Statsminister Selmer. 1:sta Afd. 1 kr.
- —, i Rigsretssagen mod Statsminister Selmer. 2 Afd. 50 øre.
- Donner, O.**, Om Finlands statsförfattningsrätt enligt regeringsformen förenings- och säkerhetsakten samt af dem beroende författningsgar. (Öfvertryck ur jurid. föreningens tidskrift, för 1882). Helsingfors. 2.
- Eds-Institutionen. En Udvikling af Edens Betydning og Vigtighed for Samfundet. 14 sid. 15 øre.
- v. Engeström, Johan**, Grunddragen af jordbrukets ekonomi. II. 27 s. Sthlm. 3: 50.
- En tvistefråga angående Åbo skeppsvarfs-aktiebolags förvaltning under de senaste 4 åren. Åbo. 1: 50.
- Erklæringer over Hovedskylddelnings kommissionens Udkast til Fordeling af Rigets Matrikule skyld på Amterne. 2 Bl. 405 sid. 1883. 75 øre.
- Flemström, A. O.**, Om lifförsäkring. 18 s. Upsala. 10 øre.
- Forsman, J.**, Nykyajan erisuuntaisista käsiteistä rangaistuksen tarkeuteesta. Helsingfors.
- Förhandlingar, Nationalekonomiska föreningens 1883. 139 s. Sthlm. 2 kr.
- Förhandlingar, Helsevårdsföreningens i Stockholm. 1883. 3:e lrp. Utgivna af Elias Heyman. Sthlm.
- II. Föredrag och diskussion om förordningen af d. 18 nov. 1881 angående minderåriges användande i arbete vid fabrik, handverk eller annan handtering. 111 s. 1 kr.
- Förslag till förordning angående expeditionslösen jemte motiv, planbetadt inom Kongl. civildepartementet. 65 s. Sthlm. 1 kr.
- George, Henry**, Framåtskridandet och fattigdomen. En undersöning af orsaken till de industriella kriserna och fattigdomens tillväxt jemnsides med tillväxande rikedom. Öfv. från eng. originallets 24:e uppl. af C. Löfving och H. Wennerström. 1:a hft. 96 s. Upsala. 1 kr.
- Gran, J.**, Fonctionnement de la justice militaire dans les différentes états de l'Europe. Première partie. VI. 207 sid. 3: 50.
- Green, T.**, danske Fonds og Aktier samt de på Kjøbenhavns Børs noterede udenlandske Effekter. 5—7 H. 240 sid. 3 kr. (Kjøp 7 kr.)
- Höjer, Magnus**, Grundlinier till Sveriges statskunskap. 79 s. o. 1 tab. Sthlm. 1: 25.
- Hagerup, Francis**, Om Kjøb och Salg: Forelæsninger holdte ved Kristiania Universitet Våren 1883. Særaftryck af Norsk Retstidsskrift för 1883. 127 sid. 1: 60.
- Hermansson, R.**, Om Finlands ständer, deras förhållande till monarkin och folket. Akademisk afhandling. Helsingfors 1884.

- Hilleström, O.**, om Værnepligten og Udskrivningsvæsenet efter dansk Ret. 248 sid. 3 kr.
- Hjärne, Harald**, Om förhållandet mellan landslagens båda redaktioner. Några kritiska anmärkningar. 19 s. 50 öre.
- Hvar äro vi nu? Hvad är för oss att göra? Några ord med anledning af den norska frågan af en svensk. 14 sid. Sthlm. 20 öre.
- Håndbog for juridisk Studerande, beregnet til Brug under Studeringerne til fuldstændig jur. Examen. 124 sid. 4: 25.
- Kyrkolag, Sveriges rikes, af 1686, med tillägg af de stadganden, som utkommit till den 1 febr. 1884. Jemte bihang, innehållande vidlyftigare författningsar och register. Utgiven af dr. J. A. Thurgren. 2:a förbättr. uppl. 508 s. Sthlm. 6 kr.
- Landtmanson, L. S.**, Svensk rättshistoria i utlandet; Karl v. Armira, Altschwedisches Obligationsrecht. 71 s. 1 kr.
- Linderberg, F.**, Folket, Kongen og Ytringsfriheden i Danmark. Nogle Aktstykker. 184 sid. 2 kr.
- Lagsamling, Svensk, utgiven af *G. R. Lilienberg*. III, 4. Strafflag, gifven den 16 Febr. 1884. s. 719—846. Sthlm. 2 kr.
- Lovsamling for Island, indeh. Udvalg af de vigtigste ældre og nyere Love og Anordninger, Resolutioner etc. til Oplysning om Islands Retsforhold og Administration i ældre og nyere Tider. Saml. og udg. af O. Stephensen. 18 B. 1860—1863. 720 sid. 6: 50.
- Love og Anordninger samt andre off. Kundtgjørelser Danmarks Lovgivning vedk. for 1882 og 1883. Saml. og udg. af O. Algreen-Ussing. Hft 1 och 2. Knr 5 + 4.
- Lovtidende, Norsk. 1 Afd. 1884. pr. Årg. 1 kr.
- Loöström, Axel**, Voxel-lära. Från L. Rotschilds Taschenbuch für Kaufleute översatt och enligt svensk rätt bearbetad. 40 sid. Sthlm. 60 öre.
- Lösöreköpen i Stockholm. Oumbärlig handbok för Stockholms husegare, affärsmän m. fl. innehållande alfabetiskt ordnadt register öfver skedda lösöreköp, enligt de i öfverståthållareembets kansli befunnliga förteckningar. Omsättande året ifrån 1883 till 1884. Fortsättning från förut utgivna register öfver lösöreköp från åren 1871—83. 8 s. 50 öre.
- Naumann, Christian**, Sveriges statsförfatnings-rätt. Ny upplaga, öfversedd och tillökad. IV, 2:a hft. s. 141—308. Sthlm. 2 kr.
- Nelleman, J.**, Læren om Exekution og Auction. 486 sid. 7: 50.
- Nyström, Joh. Fr.**, De svenska ostindiska kompanierna. Historisk-statistisk framställning. Belönad med Göteborgs k. vetenskaps och vitterhets samhälles guldbmedalj. 161 s. Göteborg. 3 kr.
- Portrait af Advokat Johannes Berg. Lithografi. 2 kr.
- Professor *Ludvig Daaes* Tale ved Folkemødet i Ræmnes den 29 Sept. 1883. 31 sid. 15 öre.
- Ring, Ole**, Bestod Norge som et Kongerige før og under Rigsforsamlingen på Eidsvold? En på Aktstykker grundet Fremstilling. 2 Bl. 88 sid. 1 kr.
- Rothschild, L.**, Handbok för köpmän i synnerhet handelsbokhållare och kontorister, innehållande hela handelsvetenskapen i sammanträngd framställning. Dels fullständigt omarbetad efter svenska förhållanden, dels översatt efter originalets 27:e upplaga af *J. Brunell, J. Heckscher, Const Lindh, A. Loöström, Ad. Meyer, S. R. Paijkull, G. Ribbing, P. Staaff* m. fl. 8:e [1:a dlns slut-] hft. s. 449—509. Sthlm. 60 öre. 1:a dln 4: 75.
- , 9:e o. 10:e hft. s. 509—636. 1: 20.

- Samling af Kongl. förordningar, stadganden m. m. Sthlm.**
 16. Lag om dikning och annan afdelning af vatten jemte hit-hörande förfatningar, med hänvisningar och sakregister utgifna af G. B. A. Holm. 2:a tillökade uppl. 55 s. 70 öre.
- Samling af facklexika. Under redaktion af Bernhard Meijer. Sthlm.**
 2. *Köerner, Vilh.*, Politiskt handlexikon, innehållande alfabetiskt ordnade artiklar i svensk stats-, kommunal- och kyrkoförvaltning, svensk statsförfattning, allmän folk- och statsrätt, finansvetenskap samt främmande lands författning och förvaltning. 5:e–7:e [slut-] hft. S. 193–349. 1: 25.
- Samling af Toldlove med Henvisninger og Register.** 106 sid. 1: 40. Indb. 1: 80.
- Schweigaard, A.**, Den norske Proces. 3 Udg. II, II. Sid. 305–563. 2: 75.
- Secher, V. A.**, Fortegnelse over den danske Rets Literatur 1876–83. 130 sid. 40 øre.
- Serlachius, J.**, Om klander & jord enligt de svenska landskapslagarne. Akademisk afhandling. Helsingfors 1884.
- Skipeted, H. V.**, Hovedregister til Årg. 1807–1880 af Love og Expeditioner vedkommende Kirke- og Skolevæsen. 280 sid. 3: 75.
- Smith, J. J.**, Utsökningsrärenders behandling hos utmätningsmän. Handbok för förrätningsmän och parter. Omarbetad upplaga af »Vägledning för utmätningmän». 59 s. 1 kr.
- Stadgar rörande Helsingfors stads helso- och sjukvård.** Helsingfors. 50.
- Svedellius, V. E.**, Om kulturen i Norden. Föredrag vid nordiska festen i Upsala den 29 febr. 1884. 18 s. Upsala. 25 øre.
- Torp, C.**, Besiddelsen og dens Betydning i retlig Henseende. Afhandling for den jurid. Doktorgrad. 258 sid. 4 kr.
- Traktater, Sveriges, med främmande magter jemte andra dit hörande handlingar, utgifne af O. S. Rydberg** 2:a delen, 1361–1408. s. 322–760 samt 2 facsimile. Sthlm. 16 kr.
- Udtog I af Defensors Dokumentation i Rigsretssagen mod Hans Ezellense Statsminister Kierulf.** 14 sid. 10 øre.
- Uenigheden i Højre. Nogle Betragtninger over den indre politiske Situation med saerligt Henyen til næste Folkethingsvalg.** Af en Højremand. 26 sid. 25 øre.
- Uppström, Wilhelm**, Öfversigt af straffprocessrätten enligt främmande och svensk rätt. Efter uppdrag af nya lagberedningen utarbetad. 260 s. Sthlm. 2 kr.
- Utlåtanden, Underdåliga, öfver bankokomiténs d. 14 dec. 1883** utgifna förslag om förändrad organisation af bankanstalterna, utgifna af fullmäktige i riksbanken och styrelserna för enskilda bankinrättningar. 111 s. Sthlm. 75 øre.
- Vitnesbörd, Svenska industriens om sig sjelf.** Utalanden och redögörelser, hemtade ur tullkomiténs i riksarkivet förvarade källskrifter. Utgifna af Dl. (Ett supplement till tullkomiténs betänkande om våra näringars ställning). 224 s. Sthlm. 2 kr.
- Wrede, R. A.**, Om kvittning enligt finsk rätt. Akademisk afhandling. Helsingfors. 3: 50.
- —, Processinvändningarna enligt finsk allmän civilprocessrätt. Helsingfors.

Rättsfall.

7.

Ansvarsstående för dråp, ehuru den dräptes namn och hemvist icke kunna utredas.

Hos dåvarande Kronolänsmannen i Laukas distrikt af Wasa län Julius Colliander anmälte Snickaren Johan Pietiläinen, att då han den 17 Juni 1876 jemte en mängd andra personer landstigit å Matoniemi udde i Leppävesi sjö inom Laukas socken, hade han invid en granrishög, som uppgivits hafva blifvit hopsamlad på vintern 1875, hittat en mansstöfvel innehållande benen af en menniskofot och sedermera, vid närmare undersökning af granrishögen, hela skelettet af en mansperson. I anledning deraf anstälde Kronolänsmannen Colliander den 20 i samma månad polisundersökning å uppgifna ställe, hvarvid utreddes att den under granrishögen fuuna manspersonen varit af vanlig längd, legat å rygg på marken och varit iklädd rock af grått kläde, benkläder af brunt s. k. engelskt skinn, grå trikå väst, i hvars ena ficka funnits två stycken tre tums spikar, samt en röd ylle munduk, hvilka klädespersedlar dock till största delen redan varit förmultnade, hvarutom å stället hittats en näfverslef eller s. k. "lippi" saunt bitar af en sönderslagen halfstops butelj. För öfrigt anmärktes att rocken varit kastad öfver den aflidnes hufvud samt en sten af omkring tre lispunds vigt lagd å plaggets ena framstycke, liksom för att fasthålla detsamma vid marken.

Då i synnerhet denna sist nämnda omständighet tycktes gifva stöd för det antagande att liket blifvit undandoldt, möjligen emedan personen i fråga genom annans handaver-

kan ljutit döden, anställdes på grund af vederbörligt förordnande & angifna ställe medicolegal besigtning af provincialläkaren i orten Doktor W. S. Schildt, hvilken deröfver gaf ett på finska språket författadt obduktionsprotokoll, lydande i svensk översättning som följer:

"År 1876 den 20 Juni efter middagen besiktigade undertecknad provincialläkare & Matoniemi udde i Laukasen okänd karls döda kropp. Dervid närvoro Kronolänsmanne Colliander m. fl.

Liket hade nyligen påträffats & sagda udde. Det hade varit betäckt med granris, hvarjemte en tung, på litet afstånd derifrån ur marken lösgjord, sten var lagd ofvarje Ena foten hade blifvit flyttad på någon famns afstånd från den öfriga kroppen.

Besigtning:

Liket låg raklängt & marken på rygg, betäckt med torrade granqvistar och med hufvudet åt söder invid en stor jordfast sten, & hvars sida ännu urskildes förtorkad blod. Nästan alla mjuka organer & liket voro förruttnade och del vimplade af skalbaggar och maskar.

Den allidnes kläder voro likaså förmultnade. Dessa kunde ännu urskiljas följande: en ylle halsduk med bilder försedd, ljusare och mörkare röd, $1\frac{1}{2}$ aln lång och 5 tum bred; kort sommarrock af grått halfylletyg; väst, ny, bel. af randigt trikå med knappar endast å ena sidan, fodret å västen på baksidan af randigt kattun med ett jernspänne; benkläderna af brunt sommartyg, delvis blodiga, nedtill 5 tum breda. I en ficka funnos två 3 tums jernspikar, öfriga fickor toma. Skjortan mycket förmultnad; på fötterna inga strumpor. Stöflarna af skinn med skaft, lappade, korta, omkring $1\frac{1}{2}$ qvarter långa.

Benen voro nästan helt och hållt lossuade från bras andra på marken. Att sluta af dessa tyckes karlen hafta varit omkring 11 qvarter lång.

Håret ljusare brunt, tjockt, omkring $\frac{1}{2}$ tum långt, låg skildt från hufvudet, hoptoffsad.

Hufhudskålen af medelstorlek. Der funnos ej mer mjuka organer, utan endast förtorkade senor. Dessa fogde-

gar ännu ganska skönjbara. Tänderna oskadade, några dock redan bortfallna, synbarligen efter döden.

I venstra tinningbenet begynte från tinningfogningen en spricka, som, mellan 2 och 3 tum lång, sträckte sig i kurvor nedåt och slutligen ända till öronhålan (ment. audit.). Uppbarligen hade densamma före döden tillkommit.

Från getingbenets (os sphenoid.) venstra storvinge hade invid venstra tinningbenet framför getingtinningfogningen lönbrutits en smal benskärvfa, som uppifrån nedåt var 1 tum lång och i midten $\frac{1}{2}$ tum bred. Även denna skada har före döden tillkommit.

Lårbenen omkring $2\frac{1}{2}$ qvarter långa, oskadade, köttlösa eller bara.

Fötterna voro ännu i stöflarna. Af sådan orsak voro äfven deras mjuka organer ännu temligen bevarade. Vid fötterna voro begge benpiporna (ossa cruris) ännu fastade, men köttlösa. Jemte stöfveln var ena foten med dess benpipe flyttad på fyra famnars afstånd från den öfriga kroppen. Onekligen torde något rofdjur hafva släpat den dit.

Å andra ben förmärktes ej någon skada eller åkomma.

Dessa omständigheter och iakttagelser ledar till följande

Utdtande:

Kläderna & liket bevisa att det varit af mankö.

Hufvudskålens fogningar, tänderna och håret ådagalägga att personen varit en man af medelålder.

Benbrottet i hufvudskålen gifva vid handen att mannen blifvit slagen i trakten af venstra tinningen med något hårdt föremål, och har denna våldgerning varit tillräcklig att medföra hans död. Om blodspåren uppstått deraf eller af annat & honom föröfvadt våld, kan på grund af besigtningen icke bestämmas.

Deraf att den aflidne haft på sig sommarkläder och inga strumpor framgår, att han mördats under varmare årtid, ej om vintern; och emedan mjuka partier ännu funnos qvar å fötterna, som varit skyddade af stöflor, ehuru de å andra stället redan nästan totalt försunnit, så är klart att mannen dött år 1875, icke under föregående ej heller innevarande år. Hvilket allt jag & redan aflagd tjensteed samt

med denna edeliga förpligtelse: så sant mig Gud hjelpe till kropp och själ, intygar.

W. S. Schildtⁿ.
(Sigill).

Sedan målet anmälts till undersökning vid Häradsrätten i Laukas och Sumiais församlingars tingslag, vidtog behandlingen deraf vid urtima ting den 19 Juli 1876, samt fortgick i följd af den planlöshet och oskicklighet, hvarmed undersökningen i rättegångens början leddes, ända till d. 20 Juni 1882, under hvilken tid målet tvenne gånger af Häradsrätten togs under slutlig pröfning, men hvardera gången af Wasa Hofrätt återsförvisades till ny behandling på gruud af särskilda i undersökningen anmärkta bristfälligheter. Akторatet deri handhades först af förbemälde Colliander samt från 1879 års vinterting af dennes efterträdare i embetet Kronolänsmannen Karl Jakob Kekoni.

I rättegångens början hördes Snickaren Pietiläinen, som angifvit saken för allmänna åklagaren, samt de personer, hvilka jemte honom gjort omsörmälda upptäckt, och besannade desse endast aktors uppgifter samt hvad obduktionsprotokollet i saken vidare innehåller.

Sedermåra blevo under rättegångens fortgång inalles 147 personer afhörda å ed. Bland dessa intygade

Iuhysekarlen Abraham Lintunen: Att vittnet huggit och upplagt den granrishög, hvarunder i fråga varande skelett upptäckts, på vårvintern 1875 och dervid radat upp granriset, såsom öfligt var, på två derunder lagda längre trän. Efter upptäckten hade vittnet ånyo besökt stället och funnit att rishögen, förmedels upplyftande af det ena af de underst liggande längre träna blifvit kullstjelpt eller omvänd, så att den betäckte den döda kroppen.

Bondesonen Johan Rutanen: Att då han jemte sin hustru höbergningstiden 1875 passerat Matoniemi udde, derifrån spridt sig en illa luktande stank, hvarför vittnet uttalat den förmodan att lukten härelde sig från något i skogen liggande dödt djur. Tillika uppgaf vittnet sig hafta hört en skräddare Henrik Nyman från Laukas socken omtala, att denne 1875 om våren förfärdigat rock och väst åt en stock-

flottare vid namn Räisänen, från Pieksämäki socken, af lika beskaffadt tyg, som de för honom uppvisa fragmenten af de å liket funna kläderua, hvilken stockflottare påstods sedermera hafva spårlöst försvunnit.

Vittnets hustru *Ida Rutanen* afgaf ett i alla delar lika tydande vittnesmål ined sin man.

Skräddaren *Henrik Nyman*, i anledning af näst nämnda uppgift inkallad till vittne, intygade: att han visserligen år 1874 eller 1875 förfärdigat sommarkläder af samma slags tyg, som kläderna på det å Matoniemi udde funna liket, åt en stockflottare från Pieksämäki socken, hvars namn han dock förglömt, men vittnet förmälte sig vid efterfrågau hafva erfariit att bemälde stockflottare ännu vore i lif och uppehölle sig på sin hemort. Någon annan upplysning i målet kunde vittnet icke meddela.

Enär sålunda ingen utredning om den aflidnes namn, hemvist eller dödssätt på annat sätt af kronobetjeningen kunde införskaffas, utfärdades, jemlikt Wasa Hofräts derom meddelade föreskrift, allmän kungörelse till landets samtliga kyrkor med uppmaning till en hvar, som om berörde mansperson kunde lemna någon upplysning, att derom skyndsamt anmäla hos kronolänsmannen i Laukas, hvarjemte aktor anbefaltes att till hörande i saken låta instämma den af Skräddaren Nyman omnämnde stockflottare från Pieksämäki socken. Omförmälda åtgärder ledde emellertid icke till något resultat, i det hvarken någon upplysning rörande i fråga varande person blef hos Kronolänsmannen Colliander anmäld och denne ej heller var i stånd att i Pieksämäki socken få reda på den person, åt hvilken Skräddaren Nyman uppgifvit sig hafva förfärdigat förberörda kläder.

Samtidigt med dessa efterforskningar, d. v. s. åren 1877 och 1878, hördes flere i närheten af Matoniemi udde boende eller med stockflottning under angifna tidpunkt sysslande personer, deribland följande:

Stockflottaren *Simon Tuominen*: Att vittnet under åren 1875 och 1876 om sommaren vistats å Karisaari hemman, beläget invid Leppävesi sjö samt omkring en verst från Ma-

toniemi udde, och sysslat dels med stockflottnings i Vuontensalmi nära förenämnda hemman varande flottled, dels med fiskande, hvarunder vittnet ofta färdats förbi Matoniemi udde ävensom några gånger varit i land derstädes, utan att vittnet påträffat i fråga varande lik eller känt någon obehaglig lukt derstädes. För öfrigt hade vittnet ej heller bland den mängd kände och okände stockflottare, med hvilka han nämnda år sammanträffat och samtalat, hört omtalas att någon person skulle försvunnit.

Skomakaren *Adam Snellman*, som jemväl under åren 1875 och 1876 bott & Karisaari hemman, uppgaf sig derunder äfven hafva stått i beröring med en mängd stockflottare, hvilka pläga besöka Karisaari hemman, medan flottorna ligga förtjöda ofvan för Vuoteensalmi sund, i förväntan på sin tur att slippa genom sundet, och hade vittnet ej heller hört omtalas att någon stockflottare skulle saknats. Vittnet upplyste tillika att en allmänt begagnad vinterväg leder öfver nämnda udde alldelvis invid det ställe, der liket påträffats.

Bonden *Matts Karisaari*, egare till hemmanet med samma namn, kunde icke heller påminna sig hafva hört omtalas att någon person spårlöst skulle hafva försvunnit. Der emot erinrade sig vittnet i Juli månad 1875, under en färd med båt förbi Matoniemi udde, derstädes hafva känt en stinkande lukt likasom af as.

Inhysekarlen *Gabriel Kipponen*, som under rättegångens fortgång hördes särskilda gånger, omtalade i sitt första vittnesmål vid 1878 års vintertering endast: att då han en gång på försommaren 1875 med båt färdats förbi Matoniemi, hade i närheten af det ställe, der liket sedermera hittats, en mängd personer besunnit sig, bland dem bönderne *Wilhelm Simuna* eller *Poukama*, *Karl Trygg* och *Johan Walkama* m. fl., hvilka inbjudit vittnet att delta i deras samqväm, men då nämnde personer synts vara ganska överlastade och vittnet ej haft lust för drickande, hade han ej gått i land, utan farit förbi.

Bonden *David Pohjoisaho* vittnade rörande det af Gabriel Kipponen omnämnda tillfälle: Att vittnet en afton i Juni månad år 1875 ifrån ett urtima ting, som förrättats å

Kauramaa hemman i Leppävesi by, med båtsskjuts och i sällskap med Gabriel Kipponen rest hem öfver Leppävesi sjö förbi Matoniemi udde och dervid haft till roddare en å Rutanen hemman då tjenande dräng, vid namn Matts Pulliainen. Öfverlastad af starka drycker hade vittnet under färden lagt sig på båtbottnet och insomnat samt vaknat först då sällskapet ankommit till det ett par verst från Matoniemi udde belägna Vuonteesalmi sund, der vittnet jemte Kipponen landstigit, utan att under färden hafva förmärkt något ovanligt, och derpå vandrat till Juntula hemman, hvarest han legat öfver natten. Morganen derpå hade vittnet och Gabriel Kipponen fortsatt färden med hästskjuts till Alastalo hemman i Liesestuori by, dit bonden Wilhelm Simuna, som också besökt omförmälda urtima ting, omkring klockan tio f. m. ankommit, samt omtalat sig hafva färdats hela föregående natten.

Sedan bönderne Karl Trygg, Johan Walkama och Wilhelm Simuna i anledning af förestående vittnesmål blifvit till hörande inkallade, fingo desse vid 1878 års hösteting aflagga vitnesed, hvorvid de omtalade

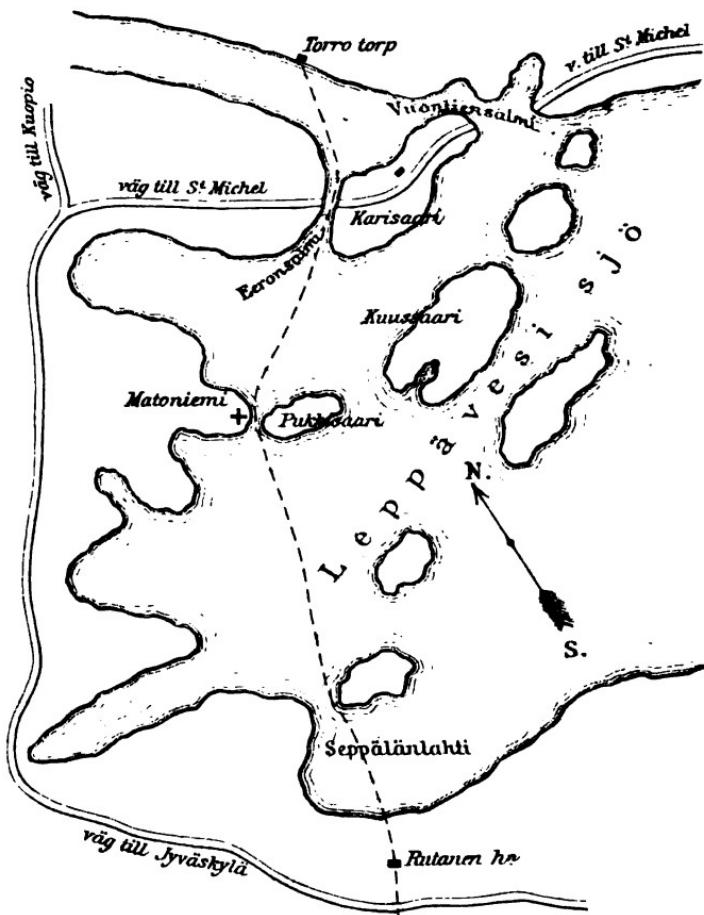
Bonden *Karl Trygg*: Att han jemte åberopade Johan Walkama och Wilhelm Simuna ifrån det af föregående vittne omnämnda urtima ting sent en afton i Juni månad år 1875 färdats öfver Leppävesi sjö med båt, som Johan Walkama fått till låns å Torro torp i Savio by, hvilken båt läkt så starkt att sällskapet nödgats landstiga å Matoniemi udde för att frigöra båten från vatten; att sällskapet, som dragit båten i land omkring 100 alnar från det ställe, der i fråga varande skelett året derpå anträffades, en stund legat och hvilat sig på stranden, hvarefter resan fortsatts till Torro torp; att vittnet under uppehållet å Matoniemi udde hvarken sett något menniskolik, känt aslukt eller förmärkt något annat, som kunnat gifva anledning till förmodan att ett lik skulle funnits eller blifvit qvarlemnadt derstädes.

Bonden *Johan Walkama* afgaf en till alla delar lika lydande berättelse med Karl Trygg.

Bonden *Wilhelm Simuna* eller *Poukama* besannade jemväl i alla delar Karl Tryggs intygan samt tillade på fråga,

att han vid tillfället varit så öfverlastad af starka drycker att han icke kunde påminna sig huru länge han och hans kamrater uppgifne natt uppehållit sig å Matoniemi, men förmodade att uppehållet icke varit långvarigt.

En under rättegången inlemnad karta öfver den del af Leppävesi sjö, der Matoniemi udde är belägen, anger platsens läge och omgivningar på följande sätt:

Vid 1879 års vinter- och hösteting tillkommo vittnesmål af följande personer:

Drengen *Matts Pulliainen*: Att vittnet, efter ett i Juni månad år 1875 förrättadt urtima ting i Leppävesi by, sett Karl Trygg, Johan Walkama och Wilhelm Simuna sent på aftonen men före solnedgången i samma båt begisva sig från Rutanen hemmans strand öfver Leppävesi sjö norrut medtagande i sin båt en vittnena Dawid Pohjoisaho och Gabriel Kipponen tillhörig kutting innehållande bränvin, hvarvid mellan bemälde personer, hvilka alla varit "ganska ankomne" aftalats att de först nämnde skulle invänta bränvinnets egare vid Vuonteesalmi omkring en half mil derifrån belägna sund. Samma aften omkring en half timme senare hade vittnet med en annan båt rott Kipponen och Pohjoisaho till östra stranden af nämnda Vuonteesalmi sund, hvarest dock deras förberörde reskamrater icke anträffats. Under färden förbi Matoniemi udde hade vittnet icke heller varseblifvit de sista nämnda derstädes, men då vittnet kort derpå återvänt hemåt, ehuru på en annan väg än den han förut passerat eller på ytter sidan om Kuussaari holme, hvilken legat emellan vittnets väg och Matoniemi, hade han sett rök uppstiga från sagda udde och hört oljud derifrån, men i anseende till motvind icke kunnat närmare urskilja af hvad slag ljudet varit. Sedermera hade vittnet hvarken samma ej heller påföljande sommar besökt Matoniemi och kunde förtys ej lemma någon upplysning om det derstädes funna liket.

Vid ett senare förhör förklarade vittnet Pulliainen, att han, enär det omtalade oljudet gaf honom anledning att sluta till att ett slagsmål försiggått på Matoniemi vid omvittnade tillfälle, för sin enskilda del hyste den förmidan, att i fråga varande mansperson möjligen då blifvit mördad derstädes, öfverlemnande vittnet likvälv åt domstolen att pröfva huruvida denna förmidan vore på sak grundad eller icke.

Torparesonen *Karl Torro* kände intet annat till upplysning i saken ländande, än att vid ett tillfälle i Juni månad år 1875 eller 1876 Wilhelm Simuna, Karl Trygg och Johan Walkama tidigt om morgonen, förrän folket uppstigit från sitt nattläger, med en från Torro torp lånat båt an-

kommit till sagda torps strand medhavvande i båten en kutting bräniu, hvaraf de äfven bjudit vittnet en sup. Någon annan fremmände person hade hvarken åtföljt de ankommande eller vid tillfället varit synlig.

Torparesonen *Matts Torro* afgaf i alla delar likstäm mig intygan med föregående vittne.

Torparen *Abel Laulainen* omtalade att han den 8 Januari 1879 i sällskap med Wilhelm Simuna färdats till vintermarknaden i Jyväskylä stad och, då vägen ledt över Matoniemi udde, åtspott sin reskamrat om han visste, hvor i fråga varande menniskoskelett påträffats, då Wilhelm Simuna, pekande på ett i närheten varande träd, hvarifrån en gul trasa nedhängt, yttrat såsom orden fallit: "sinne se risuilla peitetiin", hvarefter han berättat att en Johan Eerola omtalat saken för honom, tilläggande: "eipähän minulla siitä mitään ole".

Hörd i anledning af vittnesmålet, påstod Wilhelm Simuna att vittnet aldeles missförstått hans yttrande, hvilket blott inneburit att han af andra hört berättas, det skelettet hittats på det utpekade stället, doldt under ruskor. Vittnet Laulainen deremot vidhöll sin uteago och förklarade sig hafva fattat Wilhelm Simunas yttrande såsom ett ofrivilligt undsluppet erkännande att han vore skyldig till eller åtminstone delaktig i gerningen.

Torparedotten *Ida Laulainen*: Att svaranden Wilhelm Simuna en dag om våren 1879, efter det vittnets stjuffader torparen Abel Laulainen redan varit instämd till vittne i målet, infunnit sig hos den sist nämnde och frågat denne huru hans, Simunas, ord under färden över Matoniemi udde fallit, och då Abel Laulainen upprepat dem, på sätt han sedermera återgifvit dem inför rätta, hade Simuna yttrat: "hvarföre skulle du gå och omtala detta"; och sedermera tillagt: "men nog är det sant att skulle jag och hafva mordat, kan jag ju ej derför fällas, då ingen sett det". Vid ett annat tillfälle om hösten 1879 hade Wilhelm Simuna åter besökt Abel Laulainen och bedt denne komma till tinget för att ändra sitt afgifna vittnesmål, i hvilken händelse Simuna lofvat så begå, att Laulainen finge sitt kontrakt om besitt-

ningen af ett under Simuna hemman lydande torp utan vidare omgång inteknadt, hvaremot Laulainen i annat fall längre nog skulle få tvista derom.

Torpares hustrun *Lisa Laulainen* besannade i hufvudsak förestående vittnesutsago.

Inhysseskarlen *Kasper Puttonen* hade en dag på sommaren 1879, medan vitnet varit i arbete hos Wilhelm Simuna, hört denne yttra att om det icke vore ett så stort brott, skulle han skjuta i hjäl Abel Laulainen för det denne varit talrängd och pratat för mycket.

Wilhelm Simuna bestred Ida och Lisa Laulainens vittnesmål och anmärkte att Abel Laulainen vore hans vederdeloman, med hvilken han hade tvist anhängig inför domstol, hvilket Abel Laulainen äfven vidgick under förmålan, att detta förhållande icke inverkat på hans å vittnesed aflagda intygan.

Aktor ansåg af förestående vittnesmål framgå, att Wilhelm Simuna vore antingen delaktig i eller medveten om det dråp, hvarigenom den å Matoniemi funna manspersonen bragts om lifvet, och inlemnade om honom ett prestbevis, utvisande att Wilhelm Simuna, som egde Simuna hemman i Kapeenkoski by af Laukas socken, var född den 18 Maj 1845 och till sin fräjd oklandrad.

Tillika förmälte aktor sig hafva förnummit att förra Vice länsmannen Johan Tschernichin skulle varit Simuna, Trygg och Walkama följaktlig på förut omnämnda båtfärd i Juni månad 1875, då i fråga varande dråp mäste antagas hafva egt rum, samt åberopade i sådant afseende till vitnen:

Vice länsmannen *Johan Tschernichin*, som hörd å ed förmälte sig ej kunna minnas att han någonsin skulle färdatas i båt tillsammans med Wilhelm Simuna, Karl Trygg och Johan Walkama, utan ville tvärtom påminna sig att han år 1875 om våren varit sysselsatt med stockflottningsarbete i Kivijärvi och Uurais församlingar samt följaktligen icke ens varit inom Laukas socken, då omordnade urtima ting år 1875 på försommaren skulle egt rum.

Förut afhördé *Gabriel Kipponen*, som till sitt förra vittnesmål tillade: Att då Wilhelm Simuna, Karl Trygg och

Johan Walkama efter urtima tinget i Juni månad 1875 rest hemåt med båt från Rutanen hemmans strand, Vice länsmannen Johan Tschernichin åtföljt dem i samma båt. Vidare uppgaf vittnet att Wilhelm Simuna dagen efter omformälda urtima ting, då han anlände till Alatalo hemman i Lievestuori by, för vittnet omtalat att han och hans ressällskap natten förut legat å Matoniemi udde.

Dennes hustru *Thilda Kipponen*: Att vittnet år 1875 en måndag omkring en vecka före Johanne med sin man Gabriel Kipponen besökt tingsstället i Leppävesi by för att vid då hållit urtima ting svara i ett ärekränkningsmål mot bonden Erik Gustaf Finni; men som målet blifvit förlikt, hade vittnet samma dag om aftenen ifrån Kalmari i närheten af tingsstaden varande hemman, der bönderne Simuna, Trygg och Walkama då äfven sig uppehållit, begifvit sig längs landsvägen åt Laukas kyrka, men vittnets man och de sist nämnde tillsammans vandrat, såsom de uppgifvit, till stranden af Leppävesi sjö för att i båt fara hem. Vid berörda tillfälle hade vittnet icke sett Vice länsmannen Tschernichin på tingsstaden.

Bondehustrun *Ida Rutanen* hade vid i fråga varande tillfälle från ett badstugufönster & Rutanen hemman sett en mängd personer å hemmanets strand och bland dem, enligt hvad vittnet ville draga sig till minnes, jemväl Johan Tschernichin.

Vid anstält korsförhör vidblefvo vittnena Gabriel Kipponen och Johan Tschernichin hvardera sina uppgifter, utan att någon likstämighet dem emellan kunde vinnas.

Under 1880 års vinter- och hösteting afgåfvos vittnesmål af följande personer:

Inhyseskarlen *Erik Karisaari*: Att vittnet, som bebor en stuga & Karisaari holme omkring en verst från Matoniemi udde, sommaren 1875 en afton emellan Johanne och Jakobi kort före solnedgången rott gädddrag på norra sidan om sagda udde och derunder varseblifvit fyra eller fem karlar sysselsatte med att upptaga en sten vid stranden af Matoniemi vidpass 30 alnar från det ställe, der liket påföljande år hittades; men emedan vittnet befunnit sig på ett afstånd af un-

gesär 200 famnar från stranden, hade vittnet icke kunnat urskilja karlarnes ansigten, utan blott iakttagit att två eller tre af dem varit längre och de tvenne andra kortare till växten, såsom fallet var med Wilhelm Simuna och Johan Tschernichin. Några dagar derpå, då vittnet jemte några andra karlar med båt färdats förbi Matoniemi till höbergningsarbete, hade vittnet omtalat händelsen för sällskapet samt föreslagit att gå i land vid udden för att undersöka, hvad de omnämnde karlarne der haft för sig, men emedan kamraterne afböjt förslaget, hade ingen ursökning blifvit af och färden fortsatts till arbetsstället. Tillika förmälte vittnet sig hafva hört berättas att inhyseskarlen Johan Rutanen, hvilken samma afton som vittnet rott drag på andra sidan af Matoniemi, derunder äfven skulle hafva varseblifvit de omvittnade karlarne. För öfrigt förmälte vittnet att några fremmmande stockflottare omvittnade tid icke varit synliga å Karisaari hemman, ehuru detta vanligen besökes af de flesta, som med flottor passera Vuontensalmi sund.

Inhyseskarlen *Johan Rutanen*: Att vittnet den af Erik Karisaari omvittnade tiden på astonen eller möjlichen morgonen derpå vid frukosttiden sett fyra eller fem karlar sysselsatta med att lösbryta en sten på stranden af Matoniemi udde, men i anseende till det emellan vittnet och nämnde karlar varande afstånd hade vittnet ej kunnat igenkänna dem. Efter omordnade tilldragelse hade vittnet besökt udden och funnit att mannen bundit en vidja omkring en sten, men icke lyckats röra den samma ur stället. Senare på sommaren hade vittnet vid passerandet af udden funnit att derifrån spred sig aslukt, men vittnet, som trodde att lukten härleddes sig från något i förruttnelse varande dödt djur, hade icke kommit att närmare undersöka förhållandet, innan han af andra personer blifvit underrättad om att ett menniskoskelett påträffats å udden.

Inhysesqvinnan *Wilhelmina Kovanen*: Att vittnet, som under vintern 1879—80 varit bosatt hos svaranden Wilhelm Simuna, vid ett tillfälle någon dag under vinterns lopp, hört ett samtal emellan svaranden och hans hustru Maria Simuna, dervid svaranden, på hustruns fråga huru han trodde

sig kunna reda sig, då han nu blifvit intrasslad i denna sak, svarat: "icke har ju någon sett mig göra någonting, ej heller har jag omtalat något, och ätit och druckit hafva vi så länge penningarne räckte". Hvad svaranden med detta yttrande åsyftat, ville vittnet dock icke åtaga sig att närmare uttyda.

Bonden *Henrik Riipinen* kunde icke meddela någon annan upplysning i saken, än att svaranden Wilhelm Simuna tvenne gånger, kort förrän Vice länsmannen Johar Tschernichin aflagt sitt vittnesmål i saken, besökt Tschernichin under mörk tid af dygnet och en gång t. o. m. stannat över natten hos honom, men rörande deras vid omvinnade besök förda samtal hade vittnet sig ingenting bekant.

Svaranden Simuna, hörd i anledning af näst förestående tvenne vittnesmål, bestred att han någonsin fält sådant yttrande, som Wilhelmina Kovanen omtalat, och uppgaf att han i och för afslutande af några liqvider gjort de omvinnade besöken hos Vice länsmannen Tschernichin.

Bonden *Kasper Manerus*: Att svaranden Wilhelm Simuna är 1878 om hösten, d. v. s. redan innan Simuna blef indragen part i saken, vid uppkommet samtal om de vid tinget till behandling förekommande målen yttrat: "nu behandles ju äfven vårt mål angående det å Matoniemi udde påsuuna liket", och af hvilket yttrande vittnet dragit den slutsats att Wilhelm Simuna på ett eller annat sätt måtte vara i saken invecklad.

Bonden *Wilhelm Huttula*: Att Vice länsmannen Tschernichin är 1875 om sommaren vistats i Laukas socken, der han den 5 Juli sagda är bivistat vittnets bröllop, men huvudna Tschernichin närvärit vid omordnade i Juni månad sagda är hållna urtima ting, hade vittnet sig icke bekant.

Bonden *Johan Helminen* intygade att Vice länsmannen Tschernichin åren 1874 och 1875 haft sin bostad hos vittnet i Laukas socken, under hvilken tid han icke gjort någon resa till Kivijärvi i stockaffärer.

Inkallad och hörd mot dessa vittnen förklarade Tschernichin sig ej med säkerhet minnas, om han under angifna tidpunkt vistats hemma eller varit bortrest.

Bonden *Alexander Alatalo*: Att svaranden Wilhelm Simuna morgonen efter angifne dag, då mordet förmodades hafta blifvit begånet, omkring klockan 9 f. m. ankommit till vittnets egande Alatalo hemman, som är beläget omkring 8 verst från Karisuari och 5 verst från Torro torp, samt omtalat att han och hans kamrater varit af starka drycker öfverlastade, hvarför gräl hållit på att uppstå dem emellan, och hade resan i följd deraf för honom varit ledsam och obehaglig. Vidare uppgaf vittnet att Johan Walkama en dag på hösten 1880 berättat för vittnet, att Walkama, då Kipponen och Pohjoisaho under hemresan från urtima tinget i Juni 1875 passerat förbi Matoniemi udde, ropat till dem att de skulle komma på graföl (= "tappajaisiin"), men att han begagnat sig af anfördta uttryck deraf att en flaska bränvin, som de medhaft, gätt sönder.

I anledning häraf hördes *Gabriel Kipponen* å nyo på förut aflagd ed, hvarvid han vidhållande sina tidigare uppgifter tillade: Att uppgifna aston, förutom Simuna, Trygg, Walkama och Tschernichin, äfven en fremmande karl stigit i samma båt & Rutanen hemmans strand vid Leppävesi sjö, och hade vittnet varseblifvit att den fremmande karlen varit iklädd svart paltå och stöflar med skaft, som räckt till knäna, samt en liten resväskā hängande om halsen. Då vittnet med sitt sällskap passerat Matoniemi udde, hade han på stranden invid båten sett Tschernichin och Walkama samt hört de andras röster från skogen, hvarvid någon ropat att vittnet och hans kamrater skulle komma till stranden på graföl (= "tappajaisiin").

På grund af detta vittnesmål uttalade aktor den förmordan om tillgången vid i fråga varande dråp, att slagsmål antagligen uppstått någon stund efter Simunas, Tryggs och Walkamas landstigning å Matoniemi, hvarunder någon af desse med en butelj tillfogat den obekante det slag i hufvudet, hvaraf denne ljutit döden, men emedan man då ännu icke ansett honom för död, hade någon af sällskäpet tillropat de förbi farande att komma på graföl. Först senare, då det visat sig att mannen fått dråpslaget, hade man sökt dölja gerningen.

Under år 1881 fortgick ransakningen vid såväl ordinarie som urtima ting, derunder Wilhelm Simuna togs i fängsligt förvar, ävensom Karl Trygg och Johan Walkama indrogos i målet såsom svarande partier. De af aktor beträffande sistbemärkte svarande inlemnade prestbetygen utvisade: att *Johan Walkama*, som förut besuttit Matarainen hemman i Lievestuori by af Laukas socken, men sedermera försält det och derifrån åtnjöt synting, var född år 1847 och i anseende till sin frejd oklandrad; samt om *Karl Trygg*, egare af Kuoppaniemi hemman n:o 1 i Laukkavirta by, att denne var född 1843, och till sin frejd för öfrigt oklandrad, utom att han är 1880 blifvit fäld att böta för första resan fylleri.

Såsom vittnen blefvo härunder utom andra följande personer afhörda:

Inhysekvinnan *Erika Penttilä*: Att svaranden Simunas hustru Maria för fyra eller fem år tillbaka under samtal med sin man yttrat till denne: "om jag för menniskorna omtalade eller menniskorna singe veta din lefnad, skulle du ej anses värd att äta med svinen".

Mjölnaren *Gabriel Oksanen*: Att vittnet vid ett tillfälle år 1878 sammanträffat med forbemärkte Gabriel Kipponen och Johan Tschernichin vid Laukas sockens kyrka, hvorvid Kipponen på vägen till stranden frågat Tschernichin om denne ej kunde säga, hvem den obekante mannen varit, som vid i fråga varande tillfälle åtföljt dem i båten från Rutanen hemmans strand, hvartill Tschernichin svarat att han ej kunde ihågkomma det, emedan han då varit aldeles full.

Inhysemanssonen *Otto Kipponen*: Att Johan Tschernichin, då han vid 1880 års vinterting andra gången varit inkallad för att höras och efter afgifven berättelse utkommit från rättens sessionsrum, under samtal med vittnet låtit undfalla sig: "icke vågade jag omtala någonting emot Karl Trygg, hvars syntingsman jag är, eljes skulle han taga lifvet af mig", samt vidare: "jag tackade Gud för att jag fick följa med i båten".

Inhysemanssonen *Gabriel Kipponen*, den förres broder, hördes såsom varande endast 14 år gammal utan ed, och

besannade till alla delar riktigheten af sin broders berättelse.

Förklaring affordrad i anledning af dessa vittnesmål, påstod Tschernichin att Gabriel Oksanen missförstått hans vid omvittnade tillfälle fälda yttrande, jemte det Tschernichin fortfarande vidhöll att han aldrig åtföljt de tilltalade på resa öfver Leppävesi sjö. Beträffande åter Otto Kippomens vittnesmål, förmälte Tschernichin sig icke kunna minnas det han någonsin fålt sådant yttrande, som Otto Kipponen intygat, men skulle detta varit fallet, måste hans mening hafva varit den, att ifall han ock egt kännedom om någonting besvärande emot Karl Trygg, hvilket icke var förhållandet, skulle han ändock icke vågat yppa det af anförd orsak.

Syntningsmannen *Johan Simo*: Att vittnet på vårsommaren före Johanne för omkring sju år tillbaka (1874) i Jyväskylä stad träffat en obekant karl, som varit iklädd rödbrun rock, lik den som liket haft på sig, samt hört Skomakaren Adam Snellman uppmana den främmande att vara honom följaktig till Laukas, men då denne, som sagt sig hafva på sig 6,000 mark penningar, satt i fråga huruvida han vågade resa med Snellman och hans följe såsom varande för honom alldeles obekanta personer, hade Snellman som hastigast aflägsnat sig. I stället hade svaranden Simuna infunnit sig hos den fremmende och uppmänt denne att följa med, underrättande att Karl Trygg inväntade dem ett stycke derifrån. Då vittnet kort derpå aflägsnat sig, men Simuna stannat qvar hos den främmande för att underhandla med honom, kunde vittnet icke uppgifva, huruvida mannen sedermåra åtföljt Simuna och hans ressällskap eller icke. Enligt vittnets tanke hade i fråga varande mansperson varit något öfver 30 år gammal, af medellängd, haft ljuebrunt hår samt, enligt hvad vittnet ville dra sig till minnes, en sidotand, som skjutit framom de andra, varit iklädd väst af alldeles likartadt tyg, som ett för vittnet uppvisadt fragment af den å skelettet funna västen, med en tjock silfverked, fästad vid ett af knapphålen, samt låg svart filthatt, sagt sig heta Sikanen och vara hemma från Pieksä-

mäki socken. Då vittnet af rättens ordförande gjordes uppmärksam på att dråpet bort försiggå för sex och ej för sju år tillbaka, kunde vittnet ej med bestämdhet säga, huruvida den omvittnade händelsen egt rum för sex eller sju år sedan.

Skomakaren *Snellman*, ånyo hörd, kunde icke erinra sig omvittnade tilldragelse.

Torparen *Johan Puttonen*: Att vittnet är 1875 om hösten eller 1876 om våren varit inrest till Jyväskylä stad för att hos domhafvanden på orten lyfta en bördeskilling, uppgående till öfver 2,000 mk, och med denna summa återvändt hem i sällskap med svaranden Simuna. Under vägen hade tal blifvit om faran att resa med mycket penningar. hvarvid Simuna yttrat till vittnet: "hvad skulle du säga, om jag toge lifvet af dig?" öfver hvilket yttrande vittnet först blifvit mycket förskräckt, men snart lugnat sig, då han visste sig vara starkare än Simuna, och derför svarat: "du är väl icke någon mördare". Derå hade bemälde Simuna för vittnet frivilligt berättat, att han varit närvarande, då en karl blifvit ihjälslagen på sidan om någon väg, och då vittnet närmare frågat om saken, hade Simuna omtalat, att han, indragne Karl Trygg och Johan Walkama varit med om dråpet, att de befunnit sig på resa med en främmande karl och på resan haft med sig en kutting bränvin, hvaraf de förtärt medan de spelat kort, och som gräl derunder uppstått, hade Karl Trygg med en bränvinsbutelj elagit den främmande karlen mot hufvudet, så att denne genast afflidit, hvarefter Trygg, Simuna och Walkama sig emellan delat den dråpte karlens medhafda penningar, hvaraf de en hvar erhållit nära 2,000 mk; att den dråpte innehafst prestbetyg och andra oklanderliga intyg, hvilka svarandene undanskaffat, utan att Simuna likvälv uppgifvit, hvarest de blifvit dolda; att sedan dråpet begåtts, Karl Trygg tvungit sina kamrater att med liflig ed bedyra, att de ej för någon skulle yppa brottet, om de ville undvika att sjelfve af Trygg blifva bragte om lifvet.

Enär Wilhelm Simuna, medan förhöret af detta vittne pågick, enligt hvad Häraderättens protokoll innehåller, upphörligt fallit vittnet i talet, kallat honom "lögnare" och i öfrigt otillbörligen sig förhållit, yrkade Kronolänsmannen Kę-

koni Simunas fällande till ansvar särskildt för oanständigt förhållande inför rätta.

Bonden *David Pohjoisaho* hördes på förut aflagd ed och tillade, på fråga huruvida han icke erinrade sig om vid förut angifna tillfälle på försommaren 1875 från Rutanen hemmans strand vittnet Tschernichin och en fremmende karl åtföljt svarandena Simuna, Trygg och Walkama i deras båt: att ehuru vittnet vid nämnda tillfälle varit svårt öfverlastad af starker drycker, han dock ville draga sig till minnes att i båten vid afresan varit flera personer, än ofvan nämnde tre, men kunde ej påminna sig, hvilka dessa personer varit.

Drängen *Matts Pullainen*, som rott David Pohjoisaho och Gabriel Kipponen under omvittnade båtfärd öfver Lepävesi sjö, tillade, & nyö inkallad och förhörd, i sin förut aflagna intygan: Att vittnet, då de tilltalade afrest från Rutanens strand, på afstånd sett endast tre personer sitta upprätt i båten, hvilket dock icke uteslöt möjligheten af att flera personer kunnat befonna i densamma liggande på dess botten; att vittnet, då han rott David Pohjoisaho och Gabriel Kipponen förbi Matoniemi, icke sett åt land samt af årarnas buller varit hindrad att höra, hvad möjligent & stranden varande personer kunnat tillropa dem på afstånd, samt förtys icke bemärkt de karlar, Gabriel Kipponen omtalat sig hafta sett å Matoniemi; att väl David Pohjoisaho, men icke Gabriel Kipponen, vid tillfället varit öfverlastad af starker drycker. Och omtalade vittnet slutligen att svaranden *Wilhelm Simuna* vid Rättens sammanträde den 28 December 1881 bedt vittnet ändra sin berättelse sålunda, att omförmälda båtfärd skulle skett i Juli, i stället för Juni månad 1875, för hvilken ändring Simuna lofvat rundligen betala vittnet.

Inhyseskarlen *David Tuukkanen* omtalade följande: En dag höbergningstiden, enligt hvad vittnet ville draga sig till minnes för sex år tillbaka (1875), hade vittnet ankommit till Saviaho, liksom Rutanen, vid Seppälänlahti viks strand belägna hemman och anhållit om båt och roddare för att blifva öfverförd till Karissaari holme. Beledsagad af en gammal qvinna hade vittnet derå i båt begifvit sig till sjöss, och

hunnen ett stycke från stranden sett tilltalade Simuna, Trygg och Walkama jemte tvenne andra karlar, af hvilka den ena, som haft brunt hår och varit iklädd brunfärgad paletå, varit för vittnet okänd, hvaremot den andra, då likaledes för vittnet obekant, enligt hvad vittnet numera tyckte sig igenkänna, varit Johan Tschernichin, stiga i båt från Rutanens strand och färdas i samma riktning med vittnet, äfvensom derå, samtidigt som vittnet landstigit å Karisaari, gå upp i land å Matoniemi udde. Efter ankomsten till Karisaari hemman hade vittnet, i anseende till den redan långt lidna astonen, lagt sig till hvila i hemmanets boningsstuga på en bänk bakom bordet, men innan han hunnit insomna, hade de tilltalade, utan att dåméra hafva i sitt sällskap de tvenne andra karlarne, äfvenledes anländt till Karisaari och inkomne i samma stuga, der vittnet befunnit sig, begynt samtala med hvarandra. Derunder hade vittnet hört tilltalade Johan Walkama yttra: "minulle tuli vähemmin rahaa osakseni", hvartill de andre genmält: "vähemmähän sinä olit avullinen asiassakin". Efter att endast en kortare stund hafva uppehållit sig å hemmanet, hade de tilltalade samma natt afläggnat sig, utan att de låtit undfalla sig något vidare, som kunnat hafva aseende på i fråga varande sak och utan att vittnet erfarit, hvart de då begifvit sig.

Vid ett senare sammanträde, tillade David Tuukkanen till sin förut afgifna berättelse: Att han, efter afläggandet af sitt förra vittnesmål i saken, dragit sig till minnes, att Karl Trygg, under de tilltalades besök i Karisaari hemmans stuga, bland annat yttrat: "så skall en karl slå"; samt att Wilhelm Simuna då haft blod å nedra delen af sina benkläder invid foten.

De tilltalade bestredo David Tuukkanens vittnesmål i alla delar, förklarande honom vara en lös vanartig person, som vid omförmälde tidpunkt lefvat af tiggeri och således omöjlichen kunnat vara i stånd att erhålla eller bekosta sig båtskjuts. I anledning häraf hördes särskilda till gårdsfolket å Saviaho och Karisaari hemman hörande personer, af hvilka ingen kunde erinra sig hafva sett David Tuukkanen eller de tilltalade vid omvittnade tillfälle för sex år tillbaka, hvaru-

tom särskilda andra mot David Tuukkanens sanfördighet vittnande omständigheter förebragtes. Dock upplystes att gårdsfolket & Karisaari hemman sommartid icke begagnar boningsstugan till sofrum.

Snickaren Johan Pietinen: Att tilltalade Simuna, Trygg och Walkama en sommarafton för några år tillbaka, utan att vittnet närmare kunde bestämma tiden, besökt vittnets invid tingsstaden belägna hemvist i Leppävesi by och undfågnat sig med starka drycker, hvarefter de om natten begifvit sig till Leppävesi sjöstrand för att med båt derifrån fortsätta färden hemåt, och hade vittnet vid detta tillfälle icke sett andra personer åtfölja de tilltalade i båten.

Vid ett senare förhör ändrade vittnet sin intygan sålunda att han förklarade sig icke med säkerhet minnas, om han åtföljt de tilltalade ända till Rutanens strand, eller om han redan på vägen väntt om.

Häradsdomaren Karl Parkkanen: Att vittnet närvarit vid ett tillfälle om sommaren för några år tillbaka, då svaranden Trygg hos föregående vittnet Pietinen från en medhafd kutting trakterat en mängd personer med bränvin. Senare på kvällen hade bemälde Pietinen och vittnet följt Trygg och andra afresande personer ett stycke å väg till Rutanens strand, men att Johan Tschernichin dervid skulle närvarit kunde vittnet icke påminna sig.

Aktor ansåg att vid detta vittnesmål ej borde fästas något afseende, emedan antagligt vore, att vittnet, hvilket såsom bekant vore begifvet på starka drycker, vid i fråga varande tillfälle varit alldelers överlastad.

Torparesustrun Maria Kallio: Att vittnets år 1876 aflidne 23 år gamle son Otto Wilhelm, som en afton under vintern sagda år skjutsat tilltalade Walkama från vittnets åboende Kankaansu torp, vid hemkomsten, på vittnets fråga i hvad ärende Walkama reste, yttrat: "ej vet jag det så noga, men han skröt med sina goda gerningar och sina myckna penningar". På ytterligare fråga af vittnet, hvad slags goda gerningar Walkama kunde berömma sig af, hade sonen omtalat det Walkama för honom sagt: "vi mördade en karl och fingo 1,500 mk till mans". Vittnet hade i an-

ledning häraf förebrått sin son detta prat och förestält honom det orätta deri, men som någon fremmände person derunder tillstådeskommit, hade samtalet dem emellan afbrutits. En dag kort före sin död på vårvintern 1876 hade Otto Wilhelm åter upptagit Walkamas berättelse till tals och yttrat lust att uppsöka mordstället, och då vittnet sport honom, om han viste hvor detsamma skulle sökas, hade Otto Wilhelm jakande svarat, att Walkama för honom så noga beskrifvit det & Matoniemi udde att det lätteligen borde anträffas. Till sist hade Otto Wilhelm efter en stunds tystnad yttrat: "och ingen säkerhet är det om icke, såsom Walkama uppgaf, Simuna Wille och Tryggens Kalle varit med".

Indragne Walkama förmälte sig ej kunna minnas det af vittnet omtalade samtalet, men om något sådant förefallit, hade hans dervid fälda yttranden blott varit meningslöst prat, alldenstund han vid i fråga varande tillfälle varit af starka drycker aldeles öfverlastad. För öfrigt ville Walkama hafva anmärkt att vid vittnesmålet intet afseende borde fastas redan af det skäl, att vittnet endast anfört, hvad det hört omtalas af annan person.

Inhyseeqvinnan *Maria Kuukkanen*: Att vittnet för flere år tillbaka, omkring ett eller två år förän i fråga varande skelett hittades, sent en afton färdats med båt ifrån Wuonteesalmi sund till sitt hemvist i Leppävesi by och, vid passerandet förbi Matoniemi, vid stranden af udden sett åtminstone tre karlar, af hvilka en varit klädd i svarta kläder, sysslande med att vippa upp en större sten, utan att båt i närheten varit synlig; men som vittnet färdats på något afstånd ifrån stranden samt båten af rodd och strömdrag skjutit stark fart, hade vittnet icke igenkänt karlarne, hvilka strax blifvit undanskymda af en vid udden belägen holme.

Torparehustrun *Lena Puttonen* hade för flere år sedan, jemte sin son efterföljande då minderåriga vittnet Johan Puttonen, höbergningstiden en dag sysslat med skärning af hö vid stranden af Matoniemi udde och derunder sett tre karlar röra sig af och an på dden, utan att vittnet för afståndets skull kunnat igenkänna dem eller se hvad de förehaft, och som vittnet samt hennes son fattats af förskräc-

kelse vid åsynen af karlarne, hade de skyndat till sin båt och aflägsnat sig.

Johan Puttonen afgaf alldelers likstämmig intygan med sin moder.

Bondesonen *Matts Salmela*: Att en gång, då vittnet jemte tilltalade Walkama och inhyseskarlen Herman Niemi-uen 1876 på sommaren med båt färdats från Karisaari holme öfver den del af Leppävesi sjö, som kallas Torronselkä, och vittnet under färden yttrat till Walkama: "man talar så russiga saker om dig, huru hänger dermed rätteligen i hop", Walkama i anledning deraf berättat, huruledes han och öf- rige tilltalade jemte Vice länsmannen Johan Tschernichin vid hemfärd från ett urtima ting, som hållits i Juni månad fö- regående sommar, haft så läkande båt att de varit nödsakade att vid Eeronsalmi sund landsätta Tschernichin, samt på tre man hand forteätta färden till Torro torp; och att, då Gabriel Kipponen och David Pohjoisaho samtidigt äfvenledes med båt passerat förbi Matoniemi udde, svaranden Simuna ropat åt dem: "kom och drick en mans graföl!"

Valkama bestred riktigheten af vittnesmålet.

Torparen *Alexander Kalliola*: Att då vittnet 1876 på hösten jemte Johan Walkama sjöledes färdats till höstetin- get i Laukas och passerat förbi ofta sagda udde, hade vitt- net föreslagit att de skulle besöka udden för att bese det ställe, der liket hittats. Då Walkama ej haft något att anmärka emot förslaget, hade de landstigit, men gått åt skilda håll för att uppsöka stället. Sedan vittnet sålunda ensam vandrat en stund, hade Walkama ropat på vittnet, och då vittnet sammanträffat med honom, hade han stått invid en rishög, som till en del betäckt skelettet. På vittnets fråga om Walkama någonsin förut besökt samma ställe, sva- rade denne: "jo en gång", utan att vittnet dock kommit sig att fråga när och i hvems sällskap.

Inhyseskarlen *Markus Leinonen*, gift med svaranden Wilhelm Simunas syster, hördes jemväl & ed och intygade sig särskilda gånger under rättegången hafva samtalat med Simuna om i fråga varande sak. Vid ett tillfälle hade Si- muna yttrat: "Oskyldigt hafva de tilltalat *mig* för saken, nog

funnos der ju starkare karlar än jag"; samt vidare: "men icke får jag ledsamt, ty nog komma de andra efter", hvarjemte Simuna tillagt: "jag kan ju omtala för dig hvad som helst, ty du duger ju ej ändå till vittne". I anledning af ett på orten gängse rykte att den dräptemannens namn skulle varit Sievinen, hade Simuna förklarat, att han icke hetat så, emedan Sievinen ännu vore vid lif. Vid ett annat tillfälle hade vittnet, under samtal med Simuna, frågat denne, om det icke vore våldigt att bringa en menniske om livet, hvartill Simuna genmält att "detta icke vore farligt med mindre två vittnen åsåge gerningen, ty ett vittne kunde ensam för sig icke verka en fällande dom". Slutligen erinrade sig vittnet att Simuna bedt vittnet hålla hemligt, hvad han i denna sak för vittnet omtalat.

Bonden *Alexis Soikkanen*: Att vittnet en dag under värtinget i Laukas 1881 sammanträffat med tilltalade Simuna uti Grönmarks ölstuga i Jyväskylä stad, hvarvid Simuna under samtal med vittnet yttrat: "nästa måndag är en svår sak före vid Ratten, få se huru det går"; samt derpå tillagt, såsom orden fallit: "Ei suinkaan mene huonommasti, kuin on luotu. Totta mies miehestä piisaa, ja jos mies miehestä menee, niin menkön", hvilket yttrande haft aseende på i fråga varande mål,

Flere vittnen intygade slutligen att de vid olika tillfällen hört svaranden Walkama förklara, att endast Gud och han kände till huru med svarandenes omordnade färd öfver Leppävesi sjö i Juni 1875 rätteligen förhöll sig, hvarjemte ådagalades att Walkama vid tidpunkten närmast efter den, då dräpet kunde antagas haft blifvit begånget, innehafit betydliga penningesummor. Likaledes utreddes att svaranden Trygg under en vintermarknad i Jyväskylä år 1875 eller 1876 åt arbetskarlshustrun Helena Bäckström skänkt ett silfver ankarur, vid hvilket enligt ett vittnes utsago en tjock vriden silfver ked varit fastad.

Emedan särskilda under ransäkningen i dagen komna omständigheter tycktes göra troligt, att den & Matoniemi af-dagatagne manspersonen varit samma främmande karl, som i Jyväskylä stad, enligt inhysesmannen Johan Simos vittnes-

mål, underhandlat med tilltalade Simuna om ressällskap till Laukas samt uppgifvit sig heta Sikanen, från Pieksämäki socken, anställdes på sist nämnda ort efterforskningar efter bemälde karl, och erfors dervid att en person vid namn Gabriel Adamsson Sikanen, som genomgått en jordbrukskola, år 1864 aflägsnat sig från sin hemort och sedanmera ej mera afhörts, samt att en Johan Sikanen, broder till den förre, ännu lefde och var bosatt i Wiborgs stad

I anledning häraf blef bemälde Johan Sikanen instämd till Häradsrätten, och tillspord om sin broders lefnadsöden meddelade han vid urtima ting den 19 Juli 1881 följande upplysningar: Att han, Johan Sikanen, var född i Kukkola by af Pieksämäki socken i St Michels län och son till bonden Adam Sikanen, den der för omkring 20 år tillbaka aflidit, hvaremot hans moder Maria ännu lefde och ingått nytt äktenskap med en arbetare å Warkaus bruk i Leppävirta socken; att han haft tvenne bröder nemligen *Gabriel*, född år 1845, samt en yngre bror *Wilhelm*, af hvilka den förre, som är 1867 från St Michels stad flyttat till Wiborg, efter att derförinnan hafva besökt Otava jordbrukskola, ända till senaste tid varit kyrko- och skattskrifven i Wiborgs landsförsamling, men vandrat på arbetsförtjenst till Ryssland och, enligt sin egen senast lemnade uppgift, vistats uti Sääksisalo by af Spankova församling i Ingermanland, 18 verst bortom staden Gatschina; att Johan Sikanen, enligt hvad han ville dra sig till minnes, senast år 1871 träffat sin bror Gabriel, då denne på ett kort besök varit i Wiborgs stad i och för anskaffande af nya legitimationsbevis åt sig, hvarafter denne ej vidare lätit höra något af sig, oaktadt Johan Sikanen tillskrifvit honom särskilda gånger; att Gabriel Sikanen, som varit kort till växten, haft i rödt skiftande hår, små fötter och fulltalig tandrad, vid sitt omordnade besök i Wiborg haft omkring 40 rubel ryskt mynt med sig samt uppgifvit att han i Spankova hade 50 rubel enahanda mynt i förvar; och ansåg Johan Sikanen för sannolikt, att den å Matoniemi dräpte mannen varit hans förenämnde bror, på hvilken grund han nu tog sig målsegandetalan i saken.

Sedanmera, då vittnena Johan Simo och Gabriel Kip-

ponen vid anställdt nytt förhör trodde sig finna likhet mellan Johan Sikanen och den i deras afgifna vittnesmål omnämnda främmande mannen, med hvilken de tilltalade uppgifvits hafta sammanträffat i Jyväskylä och som derå skulle stigit i båt med dem & Rutanen hemmans strand, samt Johan Sikanen vidare lemnats tillfälle att bese fragmenterna af det å Mattoniemi funna likets kläder, dess hufvudskål, tänders ställning och hår, förklarade han sig derigenom hafta blifvit fullt öfvertygad om, att den å Mattoniemi dräpte vore hans fösvunne broder Gabriel, och åtog sig att med ed bekräfta riktigheten af denna uppgift, ifall sådant skulle påfordras, hvarför Johan Sikanen påstod nu svarandenes fällande till laga ansvar för mord samt deras skyldigkännande att ersätta honom för rättegångekostnaderna.

Överlemnande målet i detta skick till domstolens slutliga afgörande, ansåg aktor genom den förebragta bevisningen vara till fullo ådagalagdt, att tilltalade Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama, sedan de i Jyväskylä stad under vårsommaren 1875 sammanträffat med målseganden Johan Sikanens broder Gabriel Sikanen och i sällskap med denne stigit i båt vid Rutanen hemmans strand, å Mattoniemi udde i Leppävesi by bragt bemälde Gabriel Sikanen om livet samt dolt hans döda kropp under en granrishög, hvarför aktor yrkade svarandenes fällande till laga ansvar förbehållande tillika den afdidnes rättsinnehavare öppen rätt att framdeles utföra den talan mot de tilltalade, hvartill ledning kunde förekomma, rörande återbekommande af de penningar, hvilka den afdidne möjligen innehäft och som blifvit honom frånstulna, hvarom fullständig utredning nu icke inlupit. Likaledes yrkade åklagaren att afhörde vittnet Johan Tschernichin, vars goda frejd under den mängd år han på orten vistats af aktor vitsordades, enär frejdebevis om honom icke kunnat införskaffas, måtte fällas till ansvar åtminstone för det han & vittnesed icke yppat, hvad vid dråptillsfället försiggått, ehuru vittnesmålen utredde att han på mer omförmälda färd varit svarandene följaktig.

Svarandene bestredo enständigt åtalet, förklarande sig icke hafta den ringaste delaktighet uti i fråga varande dråp.

om än under rättegången omständigheter inlupit, som mot dem kunnat framkalla misstankar, hvarjemte tilltalade Karl Trygg särskildt för sin del påstod ansvar & sin medpart Wilhelm Simuna för det denne genom sitt obehöriga och sanninglösa prat indragit Trygg i denna för hans goda namn och rykte nedsättande rättegång.

Indragne Johan Tschernichin vidhöll att han aldrig åtföljt de tilltalade på någon båtfärd, förmenande att vittnen på åstånd misstagit sig om hans person, samt anhöll att varda från saken skiljd.

Häradsrätten tog den 28 December 1881 målet i slutligt öfvervägande och fann tilltalade Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama öfvertygade om att under uppkommet slagsmål & Matoniemi udde hafva bragt målseganden Johan Sikanens broder Gabriel Adamsson Sikanen om lifvet, utan att utredas kunnat, hvilken af svarandene tilldelat honom dråpslaget, om ock Karl Trygg, såsom känd för att vara ytterst häftig och vildsint under rusigt tillstånd, vore svårlijen besvärad derom, samt dömde fört Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama att såsom alla delaktiga i brottet bland annat undergå tukthusstraff en hvor i fyra år.

Detta utslag, som hemställdes *Wasa Hofräts* pröfning, värdt emellertid af Hofrätten upphäft, jemte det målet återförvisades till ny behandling med förståndigan bland annat att inforskaffa upplysning, om och när Gabriel Sikanen bott och vistats inom Spankova församling i Ingemanland.

Då målet ånyo företogs till behandling vid Häradsrätten, anmälte aktor Kronolänsmannen Kekoni att han för ändamålet varit rest till Spankova församling inom Ingemanlands guvernement samt dervid erhållit otvetydiga bevis på att förbemälde Gabriel Sikanen ännu vore vid lif, hvilket förhållande jemväl utreddes genom bevis af finska pastorn i berörda församling, Juho Saarinen, som intygade sig den 19 Maj 1882 hafva sammanträffat och samtalat med merbemälde Gabriel Adamsson Sikanen, och af denne erhållit den upplysning att han sedan 1873 icke besökt Finland.

Sedan full utredning sålunda vunnits om att i fråga varande & Matoniemi afdagatagne mansperson icke varit Ga-

brief Adamsson Sikanen, fortgick ransakningen ännu vid särskilda sammanträden, utan att något till upplysning i saken ländande derunder vidare inlopp.

Aktor, Kronolänsmannen Kekoni förklarade sig slatliggen ur stånd att åstadkomma vidare bevisning i målet, förmodande att, om han tidigare fått saken om hand, det antagligen skulle lyckats honom att utreda den dräpte manrens identitet, hvilket numera sju år derefter syntes vara en omöjlighet i anseende till att vittnenas föreställning och hågkomst af händelser och förhållanden, som passerat för så lång tid tillbaka, vore aldeles dunkla och svävande. Då emellertid utredt vore att den okände mansperson, hvars lik är 1876 hittats å Matoniemi udde, genom annans handaverkan ljutit döden, att han först sammanträffat med de tilltalade i Jyväskylä stad och derå från Rutanen hemmans strand färdats med dem till nämnda udde, att slagsmål derstädes egt rum, att bemälde okände icke mer åtföljt svarandene, då desse från Matoniemi fortsatt sin färd, ansåg aktor af allt detta otvunget följa att de tilltalade vid uppgifna tillfälle bragt honom om lifvet samt återhemtade förtysina mot svaranden förut gjorda påståenden.

Häradsrätten afkunnade slutligt utslag i målet den 26 Juni 1882, och jemte det särskilda, af de tilltalade mot flera under rättegången afhörda vittnen, gjorda jäfs anmärkningar såsom dels icke styrkta, dels obefogade förkastades, fann Häradsrätten det vara utredt att, sedan Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama jemte en okänd man en afton om sommaren 1875 i båt begifvit sig från Rutanen hemmans strand och landstigit å Matoniemi udde, slagsmål derstädes uppstätt och någon af de tilltalade af hastigt mod tillfogat den okände karlen det våld i hufvudet, hvaraf hans död härör, och att Wilhelm Simuna den 14 Juni 1881 inför rätta förlämpat vittnen och i öfrigt sig oanständigt förhållit, samt pröfvade förtys med stöd af 10 § i K. F. angående dräp utan uppsåt att döda samt 7 och 9 §§ i K. F. angående falsk angifvelse och annan ärekränkning, gifna den 26 November 1866, döma Trygg, Simuna och Walkama en hvor att förberörda dräp undergå tukthusstraff i två år och Wilhelm Si-

muna derjemte att böta 100 mk till treskifte emellan kronan, häradet och åklagaren eller att vid bristande betalningstillgång hållas åtta dagar i fängelse vid vatten och bröd, hvaremot såväl åtalet emot förra Vice länsmannen Tscherlichin, ehuru anledning förekommit till den förmodan att han varit nyss bemälde tre tilltalade följaktig och närvarande vid dräptillfället, enär han sådant bestridt och ett motsatt förhållande ej kunnat lagligen styrkas, förkastades, som ock Karl Tryggs emot Simuna utförda ansvarsstående lemnades utan afseende; hvarhos de tilltalade ålades att, gemensamt eller den af dem som tillgång egde, ersätta kronan det å provincialläkaren för besigtningen förskottsvis utbeta-lade arvode ävensom utbeta-la ersättning till de i målet afhördā vittnen för tidspillan och resekostnader, hvilket utslag dock jemlikt R. B. 25: 5 understälde Kejserliga Wasa Hofrätts pröfning och fastställelse.

Svarandene Trygg, Simuna och Walkama anmälte mot förestående utslag missnöje, som de inom behörig tid fullfölde i Hofrätten, hvarvid Trygg i sin besväreskrift bland annat anmärkte: att han och hans medparter icke, såsom af Johan Simos vittnesmål syntes framgå, & förut uppgifne dag i Juni 1875 varit i Jyväskylä stad och således icke heller der sammanträffat med den obekante mannen; att de tilltalade tillbragt hela sagde dag på tingsstaden, Kauramaa hemman i Leppävesi by, under afvaktan på upprop i ett mål, angående priset för en hingst, mellan Johan Walkama och bonden Alexis Hirvesmäki, i hvilket mål Trygg och Simuna uppträdت såsom vittnen, efter att föregående dag, som varit en söndag, hafva öfvervarat gudstjensten i Laukas kyrka. Derjemte återhemtade Trygg sina och sina medpartners mot David Tuukkanens vittnesmål inför Häradsrätten gjorda jäse-anmärkningar, under påstående att denne i förevarande sak vittnat falskt och låtit dertill förleda sig af Johan Sikanen, som en tid under rättegången uppträdت såsom målsegande i förhopning att af Trygg och hans medparter utbekomma ersättning för de penningar, hvilka troddes hafva blifvit den i hjäl slagne frånstulne.

I Hofrätten upplystes omsider ock af den från Laukas

domeaga dit inkomna förteckningen öfver förefallna urtima ting, att under år 1875 i Laukas sockens tingslag förekommit tvenne urtima ting *den 1 och 21 i Juni månad.*

I sitt den 27 Juli 1882 gifna utslag yttrade sig *Hofrätten*, och jemte det åtalet emot förra länsmannen Tschernichin såsom icke styrkt förkastades, ansåg Hofrätten den i Matoniemi udde funne okände manspersonen hafva ljutit döden genom annans handaverkan samt skäl och misstänkliga omständigheter förekomma, som gjorde det sannolikt att någon af de tilltalade Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Jonas Walkama & uppgifna tid och ställe under uppkommet slagsmål tillfogat honom den åkomma å hufvudet, som förorsakat hans död, men som Trygg, Simuna och Walkama dertill enständigt nekat och fullt bevis till deras öfvertygande saknades, förklarade Hofrätten dem icke kunna åt saken fällas. vid hvilket förhållande de tilltalade befriades från skyldigheten att godtgöra kronan för det åt provincialläkaren förskottsvis erlagda arvode, hvilket alltså komme att stanna kronan till last, likasom och från utgifvande af ersättning till de af åklagaren påkallade vittnen i målet, derutinnan Häraderättens utslag ändrades, hvaremot vid detsamma i öfrigt komme att bero; och skulle Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama, der annat laga hinder icke mötte, genast ställas på fri fot.

Kronolänsmannen Kekoni anförde mot Hofrättens utslag underdåniga besvär hos H. K. M:t, och då målet i *K. Senatens Justitie departement* föredrogs, yttrade sig

Senatorn *Nybergh* och fann Kronolänsmannen Kekoni icke hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens utslag, såvidt Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama förklarats vara med misstänkliga omständigheter besvärade att hafva emot i fråga komna okända mansperson utöfvat det väld, som förorsakat hans död, hvarföre vid berörda utslag såväl derutinnan som beträffande arvodet för besigtningen af den dödes kropp enligt Senators mening skulle bero: men emedan Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama vore öfvertygade att hafva med vetskap om sagda brott hulpit att detsamma dölja, pröfvade Senatorn rättvist, jem-

likt 3 § 61 kap. M. B., döma Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama att enhvar undergå fängelse vid vatten och bröd i sexton dagar.

Senatörn *Ehrström* fann utredt vara att den okände mansperson, hvars lik år 1876 om sommaren anträffats å Matoniemi udde, redan år 1875 ljutit döden genom annaus handaverkan samt misstänkliga omständigheter förekomma derom att Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama i en vilja och gerning emot den okände manspersonen utöfvat det våld, som förorsakat hans död; men som Trygg, Simuna och Walkama dertill enständigt nekat och fullt bevis till deras övertygande om brottet saknades, kunde desse icke fallas åt saken, utan vardt densamma af Senatorn lemnad till framtiden, då den kunde blifva uppenbar; med hvilken rättelse i Hofrättens utslag, vid samma utslag i öfrigt enligt Senatorns tanke komme att förblifva.

Senatörn *Gejtel* ansåg genom de af de tilltalade fällda, af flere vittnen bestyrkta yttranden och öfriga under ransakningen inlupna omständigheter det vara till full visshet ådagalagdt att de tilltalade, om de ock icke sjelfve föröfvat i fråga varande brott, dock fått derom kunskap, utan att de detta uppenbarat, hvarföre Senatorn, jemlikt 3 § 61 kap. M. B., dömde Karl Trygg, Wilhelm Simuna och Johan Walkama att hållas enhvar tjuguåtta dagar i fängelse vid vatten och bröd; men i öfrigt lät Senatorn vid Hofrättens utslag bero.

Senatorerne *Brunou* och *Wasastjerna* voro ense med Senatorn *Ehrström*, i enlighet med hvars yttrande K. Senatens den 5 November 1883 daterade utslag är affattadt.

8.

B. B. 24: 1. Medför försammelse att iakta gällande föreskrifter rörande förvaring af eldfarliga ämnen förlust af rättighet till brandskadeersättning, när brandskadan icke är någon följd af berörda församligitet, utan af andra tillstötande omständigheter?

I anledning af den stora eldsvåda, som den 2 och 3 November 1882 öfvergick Uleåborgs stad och hvarigenom under förlöppet af omkring sjutton timmar inalles tjugusju stadsfärdar helt och hållet lades i aska samt nio färdar mer eller mindre skadades, anställdes af Magistraten i sagda stad den 10 i samma månad, efter det föreskrifna syner och besiktningar & brandställena blifvit verkställda, undersökning om orsaken till eldens löskomet, på sätt i den för staden gällande brandordning är stadgadt. Sedan dervid genom flera åsyna vittnen utredts att eldsvådan först uppstått i apotekshuset vid Kyrkogatan, hördes egaren af omförmålda hus.

Apotekaren *A. F. Nordfors*, som rörande förlöppet vid eldens uppkomst inför Magistraten afgaf följande berättelse: Uppgifte dag den 2 November klockan emellan 6 och 7 e. m. hade Apotekaren Nordfors, jemte Fotografen Johan Sjöman och Ingenjören Haglind, befunnit sig i sitt boningsrum uti omförmålda färd vid Kyrkogatan, då han, efter det Haglind plötsligt åslägsnat sig, hört rop från det emellan apoteket och betjeningsrum belägna materialrummet, at elden vorelös, hvarför han jemte Fotografen Sjöman skyndat ut och, efter att hafta förnummit att eld utbrutit i ett af källarrummen under byggningen, medtagande en till hande varande extinktor sprungit ned för den från materialrummet ledande trappan till källaren, men vid öppnandet af dörren till denna mötts af så häftiga eldslågor att han af dem hindrats att gå vidare. I följd häraf hade Apotekaren Nordfors skyndat upp till sin familj för att underrätta den olyckstillbudet, då lågorna med det samma flammat upp mot boningshuset och slagit in genom fönstren, samt elden derpå utbredd sig med sådan hastighet att inom några minuter hela

huset stått i ljusan låga och måstat utrymmas. Uti det i tre afdelningar indelta magasin under karaktärsbyggnaden, hvarest elden först löskommit, hade vid brandtillfället funnits upplagda: i första rummet, tvenne kanistrar med ether om fyra kannor hvardera, tre kanistrar benzin olja, med äfven fyra kannor i hvarje, och några damejaner (=korgflaskor) svafvelsyra; i mellersta rummet, ett fat kokt och ett fat okokt linolja, ett fat terpentin med 60 knr; i tredje rummet, ett öppnadat fat petroleum och en damejan svafvelsyra, afvensom i en annan afdelning af rummet en damejan innehållande ett mindre quantum sprit.

Aptekseleven *Otto Leistén* omtalade: Att han den 2 November på aftonen, då en gosse infunnit sig å apoteket och begärt att få köpa benzinolja, utan närmare eftertanke gått med lykta gårdsvägen ned i källaren för att från ett der befintligt påbörjadt bleckkärl påfylla en mindre flaska, hvarunder litet af oljan spilts på golfvet och jemte innehållet i benzinkärlet fattat eld från den på ungefär en alns afstånd från kärlet stående lyktan; att Leistén med anledning häraf genast sprungit upp till materialrummet och, efter att hafta upplyst de andra på apoteket om att elden vore los i källaren, skyndat tillbaka medtagande en paletå, hvarmed han trott sig kunna dämpa elden; att han, då detta icke lyckats, begynt ropa på hjelp, i följd hvaraf drängarne Kaurala och Haapala dit kommit med en så vatten, som de kastat öfver elden, hvilken deraf äfven delvis blifvit släckt; att springgossen *Pyykkö* emellertid kommit tillstädes och på något sätt skuffat till benzinkanistern, så att en del af dess innehåll spilts på golfvet, då elden ånyo flammat upp och gripit omkring sig med sådan häftighet att Leistén och *Pyykkö* varit nödsakade att skyndsamt rädda sig undan lågorna.

Springgossen *Johan Pyykkö* berättade: Att han vid i fråga varande tillfälle varit i drängstugan och vid drängen Kauralas rop att elden vore los skyndat till källaren, hvarest Leistén med ett klädesplagg försökt att qväfva elden, medan drängarne Kaurala och Haapala samtidigt hällt vatten deröver; att vittnet, som härunder varenat att benzinflaskan,

som var af jernbläck, låg i kull stjelpt på golfvet samt att dess brinnande innehåll rann ut, försökt att resa upp kärlet och sätta det attstå, i mening att sålunda möjligen bindra eldens utbredning, men då han dervid bränt sin hand och nödgats släppa kärlet, hade benzin åter utströmat och eldslägan fått ökad näring, så att Pyykkö och Leistén varit nöd-sakade att skyndsamt slägna sig från källaren.

På grund af hvad sålunda inlupit rörande uppkomsten af i fråga varande eldsvåda, lät Stadsfiskalen i Uleåborgs stad G. Topelius till Rådstufvurätten instämma Apotekaren A. F. Nordfors och Apotekseleven Otto Leistén samt yrkade vid bemälde rätts sammanträde den 16 December 1882 laga ansvar ej mindre å Apotekaren Nordfors för det denne i strid med 22 § af den för staden gällande brandordning af den 26 November 1878 och K. F. af den 14 Augusti 1866 uti sin egda stadsgård förvarat flyktiga oljer och medicinalier uti ohvälfdt och icke behörigen för sådant ändamål besiktigadt källarrum, än äfven å eleven Leistén för det denne genom ovarsamhet varit vållande till eldens löskomst.

Genmäle affordrad inlemnade Apotekaren Nordfors en så lydande skrift:

"Till Rådstufvurätten i Uleåborg.

Till genmäle å Stadsfiskalen Gustaf Topelii emot mig väckta åtal för det jag, i strid med 22 § af den för staden gällande brandordning af den 26 November 1878 och K. F. af den 14 Augusti 1866, uti min ägda gård i ohvälfdt och icke besiktigadt källarrum förvarat flyktiga oljer och medicinalier, för jag ödmjukast anföra följande:

Något sådant påbud, som skulle förbjuda Apotekare att uti andra rum än hvälfda källare förvara upplag för medicinska behof har, åtminstone till tiden för branden, icke emanerat såsom gällande för vår ort, hvarföre man äfven här, likasom i de flesta städer i landet, förvarat sina upplag, med iakttagande af all varsamhet och efter lägenheten uti sin gård, i källare, hvälfda eller ohvälfda, och uthus. Denna rättighet för privilegerad apotekare har icke heller mig veterligen någonsin blifvit i fråga satt.

På grund häraf och då jag af sådana flyktiga och lätt

antändbara oljor, som omförmålas i K. F. af den 26 Augusti 1866, nemligen ether, napta, terpentin, kamfin, fotogen, petroleum och benzin, icke på långt nära innehäft det belopp, 120 knr, som förordningen medgisver såsom upplag, utan utverkadt särskilt tillstånd, samt mitt förråd af sprit utgjort blott en obetydlighet af de 500 knr, hvilka K. F. af den 9 Oktober 1877, angående upplag och behandling af slik vara, såsom upplag obetingadt tillåter, och mitt öfriga upplag utgjordes af endast till förvarande losgisna oljor och ämnen, med hvilka hvarje apotekare för medicinska behof måste vara försedd, anser jag Stadsfiskalens åtal i allo böra förfalla.

Enär åtalet emellertid påkallats dels af den beklagansvärda utgången af eldsvådan, dels af åklagarens naturliga bristande kännedom om en mängd oljors och andra ämnens eldfarligitet, och måhända hufvudsakligen af mina uppgifter till Magistratens undersökningsprotokoll, hvilka, sådana de der är antecknade, endels aldeles strida emot verkliga sakförhållandena och måste uppkommit dels af min svaga hörsel och oförmåga att i hast fatta till mig ställda frågor och dels äfven af missförstånd vid förhöret, bör jag nu angående till saken hörande förhållanden före och vid branden, stället för eldens löskomst, förvaringsrummen, beloppet af mina upplag och deras beskaffenhet afgisva följande förklaring, hvardvid jag såsom absolut oriktigt förklrar allt som i Magistratens protokoll förekommer, stridande emot mina här meddelade uppgifter.

Såsom sjuk befann jag mig branddagen på mitt rum bredvid apoteket och hade mot aftonen besök i enskilda angelägenheter, först af Consul Siemssen samt senare af Fotografen Sjöman och Ingeniör Haglund. Sjöman ankom till mig före kl. $1\frac{1}{2}$ 6 och Haglund före kl. $1\frac{1}{2}$ 7, och qvarsutto hvardera, samtalande med mig, som under tiden icke rörde mig ur rummet, ända till tiden för eldsvådan. Nu utgick Haglund, men dervid fäste jag ingen vigt, emedan han var hemmastadd i mitt hus. Då deremot äfven herr Sjöman i detsamma hastigt ålägsnade sig, utan att svara på min fråga: "hvart nu", misstänkte jag, som med min svaga hörsel hörde hvarken buller eller rop, att något var å farde och begaf

mig till apoteket. Inkommens dit och frågande "hvad är å färde", upplyste man mig att eld löskommit i källarmagasinet. Fotografen Sjöman höll dock redan på att taga extinktorn på sig och jemte honom rusade jag genom provisorernes rum, från hvars yttre sida trappan till källarmagasinet. der elden löskom, ledde (icke från material-rummet, såsom Magistratens protokoll oriktigt upptager); men ankomna till dörren, som blifvit öppen lemnad, mötte oss från öppningen så stora lågor, att vi ej kunde intränga, hvarföre jag kastade mig framstupa för att möjligen på detta sätt få dörren stängd, men förgäves, ty elden brände mitt ansigte, hår och skägg, och jag måste utan att kunna dämpa elden återvända till mina rum för att underrätta min familj om olyckshändelsen och rädda hustru och barn. Då jag passerade mitt rum, beläget ofvanpå det grundvalsmagasin, der elden löskom, söndrade lågan, utströmande från magasinsdörren och af vinden pressad mot yttre väggen, redan fönstren, inträngde i huset och spridde sig med otänkbar hastighet i alla rummen genom antändande af gardiner, tapeter m. m. Husets torra tillstånd i följd af den torra väderleken hela hösten, den ringa tillgången på vatten, flera sprutors otidsenliga och dåliga skick samt även en del af släckningsmanskapets olämplighet och oförmåga att fridagarne ("römpäviikossa") villigt och kraftigt arbeta, voro för öfrigt, enligt min åsigt, hufvudoreakerna till den olyckliga utgången af eldsvådan. Beträffande åter läget af de grundvalsuthus. hvari jag hade mina upplag, och även det magasin, der elden löskom, fördelningen af upplagen på de särskilda uthusmagasinen och upplagens beskaffenhet, så lemnar närlutna planteckning, af mig underskriven, deröfver upplysning; och förvarades: 1:o) i magasinet N:o 1, hvarest elden utbröt. tvenne käril eller kanistrar med ether om möjligen fyra knr i hvardera, tre kanistrar benzin, även med kanske fyra knr i hvarje, en damejan svavelsyra, inrymmande cirka 15 knr, men af innehållet var mycket begagnadt, samt diverse medicinalier; 2:o) i magasinet N:o 2, cirka två (2) knr sprit i en damejan; 3:o) i magasinet N:o 3, ett påbörjadt fat bomolja vid tillfället innehållande möjligen 40 knr, ett från

våren begagnadt fat linolja af mindre innehåll, ett dito dito kokt linolja af dito, terpentin emellan 3 & 6 knr uti ett kärl af plåt, liknande en petroleum kanister, — icke ett fat om sextio knr, såsom magistratens protokoll oriktigtt upptager — och en damejan (= korgflaska) innehållande circa 15 knr¹⁾, samt circa 8 knr vanlig Ryssolja och icke björktjära, såsom vittnet Wickman af bristande kännedom benämnt varan (Wickman varande ung elev); 4:o i magasinet N:o 4, svavelsyra circa 15 damejaner å circa 15 knr, kolsyrad kalk och ett uttömdt petroleum fat; samt 5:o i den hvälfda käl-laren N:o 5, diverse medicinalier m. m. För nämnda grundvalsmagasiner, belägna under karaktärsbyggnaden, utgjorde för öfright byggnadens golfsyllor och trossbotten tak och var trossbottnet under fyllningen till förekommande af eldfara, belagdt med circa tre tum tjockt lager af mur bruk. Sådana voro förvaringsrummen och, enligt hvad jag kunnat utforska, de verkliga förhållandena med upplagan vid branden; men dock måste jag härvid upplysa, att jag, som efter min hemkomst omkring den 26 September från resa till Åbo, fortfarande till brandtiden var sjuk och derföre icke sjelf kunde befatta mig allraminst med de ytter bestyren, ännu vid tiden för Magistratens sammanträde och ända till den 5 Januari saken kännedom om att den damejan terpentin, som nu ofvan i grundvalsmagasinet N:o 3 uppgifvits, brandtiden förfunnts, enär farmaceuten Pettersson först nästnämnda dag underrättade mig att damejanen, under min sjukdom före branden, från packhuset hemhemtats jemte andra varor. Ur nämnda skäl och då jag, likasom hvarje apotekare i allmän-

¹⁾ Om upplag och förvarande af flyktiga och lätt antändbara oljer stadgar K. F. d. 14 Aug. 1866 § 1: „Ether, naphta, terpentin, kamfin, fotogén, petroleum, benzin m. fl. dylika oljer, hvilka, i anseende till deras flyktighet och större antändbarhet, lätt kunna försaka eldfara, må ej i stad, utan särskild tillstånd, uppläggas inom samma gård till större mängd än ethundra tjugu kannor i uthus och tjugu kannor i salubod eller i sådana rum, der eld begagnas, samt skola i dessa fall uti starka och väslutna metallkärl förvaras“.

het varit och är beroende af mina biträdens tillgöranden samt min vid ordningen hos mig vane och pålitlige provisor von Willebrand äfven före branden svårt insjuknade och sedan aled, kan jag icke heller på en eller annan kanna garantera mina uppgifter.

Af det nu specifikt anfördta framgår emellertid säkert att jag vid tiden för branden icke innehäst vidare af flyktiga och lätt antändbara oljor än sammanlagt circa 40 knr och af sprit två knr. Att deremot bom-, lin- och ryssolja samt svavelsyra kan hänföras till sådana flyktiga och lätt antändbara oljor, som K. F. af den 14 Augusti 1866 afser, bestriider jag absolut. Ty bom-, lin- och ryssolja kunna uppheftade ej ens afsigligt fås att brinna, utan endast vid starkt kokande tillstånd, och engelska svavelsyran icke på något sätt, utan är tvärtom verksamt eldqväfvande, hvilket af hvarje kemist och sakkunnig person erkännes. Och begagnas svavelsyran jemväl för sådant ändamål till exempel vid laddningen af extinktorer samt svavelsyrade salter, för inpregnering af peritor till tak (svavelsyrad jernoxidul) och svavelsyrad kalierjord till alluminium tändstickor, för släckning af glöden i trädet, så fort lågan släckts. Dessutom förefanns i grundvalsmagasinet N:o 4, hvarest svavelsyran förvarades, äfven derinvid kolsyrad kalk och dessa ämnen, ingående kemisk förening med hvarandra, utveckla kolsyregas, som är mest eldqväfvande.

Ehuru jag genom det anfördta allaredan tror mig haft nog tydligt ådagalagt obefogenheten af Stadsfiskalens åtal, kan jag ej heller lempa onämndt, att hvarken han eller någon annan vid de årliga brandsynerna, i enlighet med 22 § i brandordningen för Uleåborgs stad, hos mig gjort någon anmärkning deremot, att jag i ohvälfda grundvalsmagasin förvarat äfven flyktiga oljor samt lika litet Brandstodsbolagets agent å orten vid besigtningen för brandförsäkringen af min gård och väggfasta inredningen i de särskilda förvaringsrummen för apoteksbehovet, och Brandstodsbolagets direktion äfven faststälde försäkringen och antog den samma. På grund häraf och då trenne apotek för icke lång tid tillbaka i Kuopio totalt nedbrunnit alla med enahanda upplag

som mina, utan att någon rättegång derom uppkommit, är åtalet emot mig äfven anmärkningsvärdt.

Slutligen måste jag äfven framhålla att jag jemväl enligt 2 och 3 §§ 24 kap. B. B. i alla afseenden är oskyldig till eldsvådan och den deraf uppkomna branden, enär jag icke kunnat förutse händelsen, men emellertid, på sätt samtliga mina biträden inför Magistraten erkänt, allvarligen förbjudit de flyktiga och lätt antändbara ämnenas behandling vid eldsljus i upplagsrummen; och anhåller jag tillika ej mindre att Fotografen Sjöman och Ingeniör Haglund, hvilka jag dersför låtit inkalla, blifva å ed hörda öfver deras besök hos mig vid eldens utbrott, än ock att mig i dag måtte tillåtas med ed vita att eldsvådan ej af min "vangiömo eller mitt vållande uppkommit". Sjelfallet framstår i eaken att jag aldeles oskyldigt fått lida otroligt genom de vilseledande referaten af målet i landets tidningar, både i allmän akning och såsom affärsman i ekonomiskt hänseende.

Planteckning öfver grundvalsmagasinerna i min egda gård:

<i>N:o 2.</i>	<i>N:o 3.</i>	<i>N:o 4.</i>
<i>N:o 5.</i>	<i>N:o 1.</i> (Elden löskom).	
Hushållsekällare.		

Uleåborg den 8 Januari 1883.

A. F. Nordforsⁿ.

Svaranden *Leistén* vidhöll till alla delar sin inför Magistraten afgifna förklaring samt erkände på fråga att, då han af Apotekaren Nordfors antagits till elev å apoteket denne uttryckligen varnat honom för att vid eldsljus besöka källarrummen under byggnaden, der hvarjehanda lätt anständbara oljer förvarades.

Mot svaranden Nordfors' förestående skriftliga genmåle aumärkte åklagaren Topelius att uppgifterna deri icke vore till alla delar sanningsenliga, enär åklagaren vid senast i staden förrättad brandsyn besökt i fråga varande förvaringsrum och derstädes då icke funnit något otillåtligt upplag af eldfarliga oljer, hvarför han icke heller kunnat varna eller förehålla Nordfors vådan deraf.

Vid Rådstufvurättens andra sammanträde i målet infann sig Rådmannen Carlsson, såsom ombud för Städernas allmänna brandstodsbolag i landet, för Rätta och förenade sig i aktors anevarspåstående mot Apotekaren Nordfors för det denne haft upplag af ether, benzin, petroleum och andra brännbara oljer i ohvälfd källare och detta upplag varit större än K. F. d. 14 Aug. 1866 medgifver, samt yrkade Apotekaren Nordfors' skyldigkännande att ansvara för den skada brandstodsbolaget genom i fråga varande eldsvåda lidit ävensom att svaranden Nordfors derhos måtte förklaras förlustig all rätt till utbekommande af brandskadeersättning af bolaget, och uppgaf ombudet Carlsson att omförmälda förlust belöpte sig inalles till 638,298 mk 72 p:i Nordfors egen försäkringssumma deri inberäknad.

Svaranden Nordfors uttalade sin förvåning öfver att Direktionen för allmänna brandstodsbolaget kunnat skrida till ofvan omförmälda talan emot en delegare i bolaget, innan den af allmänna åklagaren väckta rättegången hunnit blifva afgjord och sakförhållandet fullständigt utredt, hvilket ogrannlaga förfarande från Direktionens sida komme att i hög grad menligt inverka på svarandens ställning såsom affärsman. I sjelfva saken framhöll Apotekaren Nordfors: att han hvarken vållat ej heller kunnat förutse eldsvådan; att han innehäft endast en tredjedel af det belopp eldfarliga oljer, som utan utverkadt särskilt tillstånd vore i lag med-

gifvet; att alla oljorna i det rum, hvarest elden utbrutit, på sätt 1866 års förordning föreskrifver, varit förvarade i metalkärl, såsom fallet öfverhufvud ock varit i andra rum, med undantag endast af de i rummet N:o 3 befintliga 15 knr terpentin, som förvarats i en damejan eller korgflaska, om hvars förhandenvaro svaranden dock först efter branden erhållit kännedom; att evaranden städse, så länge han innehadt apotheket, haft äfven de flyktiga och lätt antändbara oljorna för apoteksbehofven upplagda i samma magasin, utan att dersför någonsin hafva blifvit varnad af allmänna åklagaren eller af brandstodsbolagets agent; att såväl svaranden ejfelf som hans förste provisor von Willebrand före och vid tiden för eldsvådan af sjukdom varit förhindrade att öfvervaka de yttre göromålen, hvartill ännu kom att äfven farmaceuten Pettersson några dagar forut insjuknat och varit sängliggande; att eleven Leistén, redan 19 år gammal, vid tiden för branden varit vid apoteket anställd på femte månaden; att ingen eldevåda tillförene förekommitt under de åtta år svaranden innehadft apoteket. Och jeinte det Apotekaren Nordfors förklarade sig villig att jemlikt B. B. 24 kap. 2 § med sjelfsins vådaed vita att skadan icke skett af hans vangiömo eller vällande, yrkade han åtalens och ersättningsanspråkens förkastande till alla delar, samt att på grund af 3 § åberopade kapitel och balk förklaras berättigad att genast utfå den honom tillkommande brandskædeersättning.

Å vittnesed hördes under rättegången bland andra följande personer:

Apotekseleven *Wickman*, som intygade: Att han i fråga varande afton kl. 7, efter erhålllet tillstånd af Apotekaren Nordfors, begifvit sig på ett sångföreningsmöte i lycei lokal, men knapt framkommen dit hört brandsignaler och sett eldsken uppstiga från apoteket, hvorför vittnet genast återvänt och begynt delta i bergningsarbetet från det då redan af rök uppfyllda apoteket; att vittnet endast tvenne gånger hunnit bortbära saker derifrån, hvartill åtgått en tid af högst tio minuter, innan lågorna utbredt sig öfverallt i rummet och gjort hvarje vidare bergningsförsök omöjligt; att i källarrummet N:o 1, der ether, benzin, m. fl. oljor förvarades,

vid tiden för eldsvådan funnits två hela opåbörjade kanistrar med ether och benzin, hvardera inrymmande omkring fyra knr, förutom ett tredje kärl af samma slag, som allare-dan varit påbörjadt; att uti källarrummet N:o 3 förvarats bomolja samt kokt och okokt linolja uti trädärl, inrymmande circa 50 & 60 knr, hvaraf dock endast någon del funnits qvar, terpentin uti sex påbörjade kanistrar samt en damejan eller korgflaska, innehållande 15 knr af samma vara, även-som ett kärl innehållande ryssolja, som vittnet vid under-sökningen inför magistraten i enlighet med bruket vid försäljningbenämnot björktjära; att uti källarrummet N:o 4 fun-nits 19 & 20 damejaner svavelsyra om 15 till 20 knr hvarje ett påbörjadt petroleumkärl, inrymmande 65 knr, ur hvilket vittnet några dagar före branden tappat olja, utan att vittnet undersökt eller annuars hade sig bekant huru mycket deri vid eldens lökomst funnits qvar, och intygade eleven Wick-man tillika att betjeningen på apotoket varit strängeligen förbjuden att vid eldsaljus sälja eller handtera eldfarliga ämn-en samt att, enligt vittnets öfvertygelse, eldsvådan helt och hållt vore att tillskrifva eleven Leisténs obetänksamhet.

Farmaceuten Pettersson: Att vittnet, som uppgifne dag legat sjuk i en invid materialrummet belägen kammare, plöts-ligt hört eleven Leistén inkomma under utrop att elden vorelös i källaren, hvarför Pettersson uppstigit från sitt läger och begynt berga egendom, hvari han dock inom kort hindrats af eld och rök, som slagit in genom fönstren. För öfrigt besannade vittnet Apotekaren Nordfors' förestående uppgifter om beloppet af de i källarrummen förvarade ol-jorna samt intygade att Nordfors, efter hemkomsten den 25 förutgångne September från en till Åbo företagen resa, varit af sjukdom förhindrad att närmare öfvervaka apoteksgro-målen.

Vid ett senare förhör kompletterade Farmaceuten Pet-tersson sitt vittnesmål derhän: att i magasinet N:o 1, der elden utbröt, icke funnits andra eldfarliga ämnen än två kanistrar ether, af hvilka den ena någon tid före branden af vittnet blifvit påfyld, samt trenne kanistrar benzin, af hvilka en varit påbörjad; att i magasinet N:o 3 funnits en

bleckkanister af 5 knrs rymd, men för tillfället innehållande endast par knr terpentin, en damejan eller korgflaska innehållande circa 15 knr samma vara, ävensom 5 bleckkanistrar, hvilka dock varit toma för att påfyllas ifrån damejanen den eleven Wickman bragt hem från packhuset under Apotekarens och Provisorn von Willebrands sjukdom kort före branden, men hvilka ännu ej hunnit påfyllas, enär även Farmaceuten Pettersson omkring en vecka före branden insjuknat; att i magasinet N:o 4 förvarats ett petroleumfat af 65 knrs rymd, hvilket vittnet före sin sjukdom eller 6 à 8 dagar före branden tömt och derifrån påfylt ett bleckkärl, som förts till apotekets laboratorium; att vittnet först efter branden, eller den 5 Januari, erinrat sig den i rummet N:o 3 befintliga korgflaskan med 15 knr terpentin och då underättat sin principal om dess hembringande från packhuset; att alla eldfarliga oljer förut under den tid af $1\frac{1}{2}$ år, som vittnet innehäft tjenst hos Apotekaren Nordfors, likasom vid brandtillfället, förvarats i omordnade magasin; att något tillbud till eldsvåda, såvidt vittnet hade sig bekant, aldrig tillförene förekommitt samt att vittnet för sin del tillskref olycksändelsen eleven Leisténs obetänksamhet och för öfrigt ren våda.

Drengen *Henrik Mäkelä* omtalade: Att han, såsom varande i tjänst hos svaranden Nordfors, några dagar eller möjligen en vecka före branden från tullkammaren hemtat hem en korgflaska terpentin om 15 knr samt insatt kärlet i ett af magasinsrummen under byggnaden, i hvilka rum dylika och andra eldfarliga oljer städse hållits förvarade, men vittnet hade sig icke bekant upplagets storlek vid brandtillfället eller tiden derförinnan. Ungefär i medlet af September månad år 1882 hade vittnet jemväl hembragt ett fat petroleum om circa 65 knr, hvilket sat insatts i samma magasin, det vittnet för öfrigt ytterst sällan besökt och då endast i sällskap med någon af apotekseleverne, hvilka icke sällan, ehuru sådant varit förbjudet, haft med sig lykta med påtändt ljus. I öfrigt intygade vittnet att han aldrig sett svaranden Nordfors besöka i fråga varande magasinsrum, äfven-

som att något tillbud till eldsvåda, under den tid vittnet tjänat hos Nordfors, icke förekommit i huset.

Till styrkande af sitt påstående att släckningsanstaltenas otillräcklighet och framför allt bristen på vatten under den ovanligt torra årstiden varit de huvudsakliga orsakerna till eldens hastiga framfart och förstörelsens storlek inlemnade Apotekaren Nordfors ett så lydande skriftligt intyg:

"Beträffande den eldsvåda, som den 2 November sistidet är omkring kl. 7 på aftonen utbröt uti Herr A. F. Nordfors tillhöriga gård och tomt N:o 47 i 1:sta qvarteret eller N:o 15 i 6 eller Kyrkogatans stadsdel i Uleåborgs stad. får jag härmed under edelig förpligtelse intyga följande för mig kända omständigheter och förhållanden:

Efter det första brandsignalen omkring kl. 7 på aftonen hördes, begaf jag mig från Herr Svendelins kontor, på omkring 500 stegs afstånd ifrån brandstället — efter en omväg af högst 200 steg till hemmet — till stället och måste sälunda inom mindre än 10 minuters tid hafva inträffat der. Framkommen utanför gårdenes port vid Kyrkogatan fann jag der Frivilliga brandkårens begge under mitt kommando stående sprutor, hvilka genast efter erhållen order placerade sig på gården, der elden utbrutit i en källare, och såg lågorna slå ut emot väggen och fönstren i boningshuset derofvan. Emellertid yppade sig en för orten ovanlig vattenbrist, i det åtminstone under 15 å 20 minuter intet vatten kunde erhållas. Härunder infann sig äfven en stadens allmänna brandkår tillhörig spruta på stället och arbetade med den obetydliga vattentillgång, som småningom anskaffats, utan bättre framgång än att sprutorna nödtvunget, i brist på vatten och under lågornas påtryckning, måste aflägsna sig ut på gatorna. Vattenbristen var så stor att Frivilliga brandkårens manuskap under den första timmen ständigt tillsände mig, som ute på gatan försökte anskaffa vatten, enträgna påminnelser derom.

Först sedan elden tagit sådan öfverhand att den knapt nog med mänskliga eller mekaniska krafter kunde dämpas, blef vattentillgången något så nära tillfredsställande, men äfven då högst otillräcklig för alla i verksamhet varande sprutor. Flertalet af sprutorna nödgades sälunda i brist på vat-

ten retirera undan för lågorna, under det brandsegel, såväl stadens som F. B.-kårens, jemte brandstegar uppbrändes utan att erhålla nödig väta.

På grund af ofvan antydda fakta kan jag med godt samvete förklara att min öfvertygelse är: att om blott en af de till brandstället i början tillstädeskomna sprutorna hade erhållit tillräckligt vatten för att helst under 10 minuters tid bespruta brandstället, faran utan tvifvel undvikits och knappt nog mer än den af elden berörda källaren och der ofvan belägna rum skadats. Såsom orsak till den anmärkta vattenbristen vågar jag tillika framhålla ej alleuast det allmänt kända, ovanligt låga vattenstånd, som för tillfället rådde å orten, utan äfven ombytet af tjenstefolk, hvilket förorsakade att en stor del af stadens till vattenhemtning fördelade hästar antingen helt och hållet saknade, eller hade en med stadslivet oförfaren körsven.

Allt detta kan jag med helig ed bekräfta. Uleåborg den 30 Januari 1883.

J. A. Hehkonen.
Chef för Frivilliga Brandkårenⁿ.

För öfrigt utreddes genom särskilda läkareintyg att såväl Apotekaren Nordfors som och hans förbemälde tvenne biträden Provisorn v. Willebrand och Farmaceuten Pettersson vid omordnade tillfälle haft sjukdomsförfall, hvarhos tvenne på orten befintlige kemister Bataljonsläkaren Wennerström och Stadsläkaren Bäckvall besannade Nordfors' påstående, att bomolja, kokt och okokt linolja, ryssolja samt engelsk svavelsyra icke kunde hänföras till sådana flyktiga och lätt antändbara oljer, som afsäges i § 1 af K. F. d. 14 Aug. 1866.

Under rättegången åberopade svaranden Nordfors vittnesmål jemvälf af Apotekseleven Granlund och Arbetskarlen Kaurala, men emedan bemälde personer uppgåfvos hafva sitt hemvist hos svaranden och af honom åtnjuta uppehälle och lön, förklarade Rådstufvurätten dem, på Rådmannen Carlssons och allmänna åklagarens derom gjorda anmärkning, jävige att i saken vittna, hvarhos ombudet Carlsson jemvälf mot afhörla vitnet Peterson anmärkte, att denne vid tiden,

då han afgaf sitt vittnesmål, varit i Apotekaren Nordfors tjenst, samt yrkade förtyn att Pettersson måtte förklaras för återgångsvitne och hans intygan lemnas utan afseende.

Efter afslutadt vittnesförhör framhöll Apotekaren Nordfors ytterligare uti en till Rådstufvurätten inlemnad skrift: att hans förhållande till allmänna brandstodsbolaget vore närmare bestämdt i K. Reglem. för bemälda bolag af d. 26 Nov. 1861 och K. K. d. 21 Juli 1870, hvilka författnings åberopas och finnas i utdrag intagna i det af brandstodsbolaget åt Apotekaren Nordfors utfärdade försäkringsbref; att enligt § 38 i berörda reglemente bolagsman hade förverkta sin brandstod endast i fall "han blifvit *lagligen öfvertygad om att hafva uppsåtligen anlagd eller anlägga låtit*" den brand, hvarigenom hans i bolaget försäkrade egendom forstörts, eller "om han blifvit *förvunnen att hafva genom grof och uppenbar vårdslöshet med eld vällat brand i sitt eget hus*". Vid sådant förhållande öfverlemnade Apotekaren Nordfors till Rättens pröfning, huruvida Direktionen och agenten för Städernas allmänna brandstodsbolag varit berättigade att utföra någon talan emot honom, innan han blifvit lagligen öfverbevisad eller förvunnen om sådan förseelse, som i ofvan åberopade reglemente förutsattes. Och anseende för sin del agenten Carlsson alldelens hafva överskridit sin besogenhet yrkade Apotekaren Nordfors ansvar & honom för obehörig inblandning i rättegången.

Rådmannen Carlsson ansåg af undersökningen framgå att svaranden Nordfors låtit komma sig synnerligen grof vårdslöshet till last, enär han tillåtit stora upplag bom- och linoljor förvaras i samma rum med flyktiga och lätt antändbara oljer, hvarigenom också släckningsarbetet betydligt försvårats, påpekande ombudet tillika det emot gällande författnings stridande, & svarandens apotek ofta upprepade förfarandet att sälja och handtera eldsfarliga oljer vid eldsljus, hvarför ombudet i alla delar återhemptade sina gjorda påståenden.

Rådstufvurätten afkunnade utslag i målet den 14 Febr. 1883: och jemte det svaranden Nordfors' under rättegången gjorda anhållan att få gå vådaed afslogs samt vittnet Pet-

tersson, den der vid tiden för afgifvandet af sitt vittnesmål varit i svaranden Nordfors' tjänst och kost, förklarades för återgångsvittne, ansåg Rådstufvurätten utredt vara att, då svaranden Leistén torsdagen den 2 sistlidne November skolat i ett under boningsbyggnaden i svaranden Nordfors gård N:o 47 i Uleåborgs stads första qvarter befintligt förvaringsrum från ett bleckkärl, innehållande benzinolja, påsylla en mindre flaska, något af oljan till följd af ovarsamhet spilts ut och fattat eld från ljuset i en medhafd lykta, hvarpå elden, som funnit riklig näring uti de i detta och öfriga under byggnaden befintliga rum förvarade flyktiga och lätt antändbara oljer, hastigt gripit omkring sig och förorsakat ofvan omförmälda brandskador, för hvilka, förutom den å svaranden Nordfors gård, Städernas allmänna brandstodsbolag nödgats ersätta vederbörande gårdsägare med tillhopa 614,550 mk 11 pri; att svaranden Nordfors nämnda tid uti dessa under boningshuset belägna, med endast boningerummens trossbotten och golfsyllor till tak försedda och af plankväggar åtsekiljda rum, förvarat åtminstone femton kannor terpentin uti en korgflaska af glas och ett kärl petroleum af sextio kannors rymd, om hvilket sistnämnda kärl säker utredning icke kunnat vinnas huru mycket det d& innehållit, äfvensom särskilda bleckkanistrar, innehållande ether, terpentin och benzin oljer till belopp af åtminstone tjugosem kanner, enligt Nordfors' egen uppgift, förutom ytterligare särskilda andra oljer; samt att svaranden Nordfors, om han än tillsagt sitt husfolk att icke besöka förvaringsrummen vid eldsljus, likväl icke desto närmare tillsett att detta förbud iakttagits, än att sådant likväl tid efter annan kunnat upprepas; och pröfvade. Rådstufvurätten förtig rättvist, i stöd af 1, 4 och 8 §§ i K. F. om upplag och förvarande af flyktiga och lätt antändbara oljer samt deras behandling, gifven den 14 Augusti 1866, döma Otto Leistén och Albert Fredrik Nordfors, att för hvad dem sälunda i osvanstående måtto stannat till last, böta Leistén femtio mark och Nordfors tvåhundra mark till jemn delning emellan kronan och åklagaren, Stadefiskalen Topelius, eller, vid bristande betalningsförliggång, hållas Leistén fjorton och Nordfors tjugoåtta dagar

i fängelse, dock icke vid vatten och bröd, hvarjemte Nordfors, som sälunda ansågs hafta gjort sig skyldig till grof och uppenbar vårdslöshet vid förvaringen af nämnda oljor, med stöd af ofvan Åberopade förordning samt 38 § i det fo: Städernas allmänna brandstodsbolag gällande reglemente, förklarades hafta förverkat sin rätt till utbekommande af ersättning af brandstodsbolaget för den skada honom genom branden tillskyndats; hvaremot och enär eldens vidare utbredning till väsentlig del vore att tillskrifvas den då för tiden rådande långvariga torkan och bristen på vatten, samt andra ogynnsamma förhållanden, Rådstufvurätten ansåg Nordfors icke kunna åläggas godtgöra den skada brandstodsbolaget derigenom i öfrigt tillskyndats. Beträffande åter de: af svaranden Nordfors emot Agenten, Rådmannen Carlsson utförda ansvarspråkande, vardt detsamma, såsom i allo obe fogadt, förkastadt.

Mot detta utslag anmälte Apotekaren Nordfors missnöje, hvilket han å utsatt tid fullfölje i Wasa Hofrätt genom dit ingifven besvärskrift, som i väsendliga delar var så lydande:

"På sätt jag inför Rådstufvurätten uppgifvit och utredt är samt jag dessutom genom flera samstämmande vittnen skulle kunnat styrka, derest allmänna brandstodsbolagets agent icke oskäligen inverkat för vittnens jäfvande, innehade jag vid tiden för branden endast en tredjedel af det belopp flyktiga och lätt antändbara oljor, som utan utverkadt tillstånd till förvarande, även för andra än apotekare, författningsenligt är lofgifvet uti uthus, hvilket tydligt bort ådagalägga min försigtighet, och kände jag då, såsom enligt ingifvet läkareintyg sjuk och oförmögen att befatta mig med de ytter göromålen, ej till att terpentindamejanen under min sjukdom, kort före eldsvådan hemhemtats; men väl att petroleumförrådet var ringa, emedan man derom erinrat mig. Och ehuru hvarken åklagaren eller brandstodsbolagets agent ens kunnat förebära att jag skulle vållat eldens löskomst, har Rådstufvurätten dock funnit mig vara saker till densamma, hufvudsakligen äfven derför att brandstodsbolagets agent, oaktadt allmänna åklagaren väckt åtalet och agenten först

vid andra sammanträdet inblandat sig i målet, genom vittnens jäfvande förekommitt vidare möjlig utredning i saken samt slutligen påyrkat, af allmänna Åklagaren påkallade och utan *anmärkning af agenten* afhörde vittnet, Farmaceuten Petterssons förklarande för återgångsvittne.

Då emellertid mitt förhållande till allmänna brandstodsbolaget grundas endast och allenast på det aftal, som finnes sammanfattadt uti de mina brandförsäkringsbref af den 13 Juli 1875 och den 24 Juli 1878 åtecknade utdragen ur bolagets reglemente, och dessa försäkringsbref alls icke förbehålla bolaget någon rätt, enligt 1866 års ofvan nämnda tio år förut utkomna förordning, bestrider jag att jag förverkat min rätt till brandstod af bolaget. Det enda, som i förevarande fall möjlichen kan tagas mig till last, är att i det med N:o 3 betecknade grundvalsrummet omnämnda femton kanner terpeutin förvarats i en korgflaska af glas i stället för metallkärl. Det kan dock vara tvifvelaktigt, huruvida antydda omständighet kan tillräknas mig såsom fel, då kärlet mig ovetande ditfört och gällande farmacopé för Finland, utgifven 1863, föreskrifver, att en sådan vara som terpentin ovilkorligen bör hållas på glaskärl, hvilket än ytterligare inskärpes genom Collegii Medici cirkulär af den 6 Februari 1867, som i bestyrkt afskrift närlutes, och således en kollosion af författningsstadgandena härvidlag eger rum. Men äfven om man anser att berörde terpentin rätteligen bort förvaras på metallkärl, kan följden af denna uraktlätenhet icke blifva annan, än på sin höjd att jag är förfallen till det i 1866 års förordning utsatta bötesansvar. Deremot kan någon *ovilkorlig* ersättningsskyldighet eller förverkande af min rätt till brandstod icke härflyta af nämnda uraktlätenhet. Endast i det fall att upphovvet till eldsvådan kunde sökas i denna försumlighet, skulle jag anse att brandstodsbolagets talan emot mig hade något skäl för sig. Lyckligvis är dock fullständig utredning om eldens löskomst vid i fråga varande tillfälle vunnen. Och deraf framgår så mycket tydligare, att densamma icke på något sätt vällats derigenom att omförmålda femton kanner hållits på glaskärl, som kärlet icke ens funnits i samma rum der elden börjat

och i hvilket rum alla kärl varit författningsenliga. Ej heller kan det rimligtvis påstås att elden fått bättre näring af terpentinet derigenom att det förvarades i glaskärl, än om det hållits i kärl af metall. Ty sedan elden engång fått öfverhand i det rum, der den började, var det aldeles likgiltigt huru beskaffadt terpentinkärlet var. Nog skulle elden i hvilket fall som helst hafva söndersprängt det. Och då eleven Leistén, emot mitt bestämda förbud och min varning, utan min vetskaps och under min sjukdom, med lykta nedgått i upplagsmagasinet och derigenom vållat eldsvådan och branden, vågar jag, på de grunder jag nu och inför Rådstufvurätten anfört och då jag icke innehäft andra än för medicinska ändamål absolut nödiga oljor samt endast en tredjedel af losgifvet belopp, anse mig i saken till alla delar oskyldig, synnerligast som jag först den 5 Januari erhöll kändedom om att terpentindamejanen under min sjukdom kort före branden hemhemtats och petroleumfatet var uttömdt, på sätt vittnet Pettersson intygat, samt såväl Provisor von Willebrand som Farmaceuten Pettersson, enligt de till Rådstufvurätten ingifna läkareintygen, före och vid tiden för branden äfven voro sjuke och sängliggande. Rådstufvurättens utslag hvilket mycket lindrigt bedömer eleven Leisténs oförsvarliga förfarande och endels billigar hufvudorsaken till den olyckliga branden, vattenbristen, men *icke beträffande min gård*, förefaller mig sålunda icke följd- och lagenligt. Enligt 8 § i 1866 års förordning hade väl den mig påbördade förseelsen först bort prövas och, då rätten upptagit brandstodsbolagets talan, derefter den, hvarvid allmänna lagens stadganden i 24 kap. B. B. och särskildt dess 3 §, hvilken 1866 års förordning icke upphäft, bort noga beaktas och icke ny lag stiftas, såsom t. ex. att jag bort se till det mina förbud för mina biträden "att icke vid eldeljus besöka upplagsmagasinen i akt tagits", d. v. s. städse gå dem i spåren, ehuru äfven de enligt lag äro underkastade ansvar för sina handlingar. För det jag ej kunnat göra detta anser Rådstufvurätten mig "skyldig till sådan grof och uppenbar vårdelöshet," som enligt 38 § i brandstodsreglementet skulle beröfva mig min brandstod. Härvid förbises dock att

nämnda § tydligt upptager "grof och uppenbar vårdslöshet med eld" och att alls ingen sådan förseelse, som nämnda § i reglementet afser, stannat mig till last, hvartill ännu kommer att endast ett vittne uppgifvit, att det sett någon elev besöka upplagsrummen med lykta, hvilket vittnesmål dessutom är svävande. Och bestriider jag mig medveten till något sådant förfarande af mina biträden, likasom och att flyktiga och lätt antändbara oljer förut vid mitt apotek utgivits vid eldsljus utan läkares recept. Då vittnet Farmaceuten Pettersson af allmänna åklagaren åberopats och hvarken *jag* eller *agenten* vid hans edgång hade något att anmärka, samt han redan i November månad erhållit skiljobetyg af mig och hos mig, jemlikt bifogade intyg, varit anställd endast på månad, hade han ej heller bort kunna för återgångsvittne förklaras.

På grund af hvad jag sålunda haft ärau andraga och då för K. Hofrätten i saken klart måste framstå, att jag icke innehäft otillåtet upplag flyktiga och lätt antändbara oljer, utan tvärtom så stort belopp under det lofgifna upplaget, att terpentindamejanen, om hvilken jag ej haft kännedom, i annat rum än der elden utbröt icke heller kunnat i någon nämnvärd grad inverka på eldsvådan och att jag & min sida ingalunda sökt undanhålla någon möjlig utredning i målet, vågar jag ödmjukast, under åberopande äfven af allt hvad jag hos Rådstufvurätten anfört, anhålla att Rådstufvurättens utelag i allo måtte upphäfvas och att jag blefve befriad från allt ansvar och alla ersättningars utgivande ävensom berättigad att genast utbekomma de mig tillkommande brandstoder, så mycket mera som de lagligen styrkte sjukdomsfallen äfven måste tala för sig och jag ju kunnat, utan klander, i ett magasin förvara hela mitt i fråga komna upplag, i stället för att jag haft det fördeladt på fem särskilda magasiner, samt plankväggar till slika magasin & orten begagnas, likaväl som af stock, och icke äro förbjudna. Eldsvådan hade icke heller för mina upplag inträffat om icke eleven Leistén vållat den samma.

För öfrigt förbehåller jag mig äfven öppen talan om ränta och skadestånd i saken emot brandstodsbolaget och

dess agent. Ty i följd af bolagets förfarande och agentens ofvan antydda inverkan på målets utgång vid Rådstufvuratten hafva mina fordinsegare numera uppsagt alla sina tillgodohafvanden i min rörelse, och blifver väl detta tyvärr i hvarje fall min och min familjs ohjelpliga ruin, huru oskyldig jag sjelf än är till olyckan.

Till höggunstig pröfning vågar jag äfven särskildt öfverleflna agentens berättigande att på grund af direktionens förordnande, jemfördt med 51 § i brandstodsreglementet, utföra förestående talan i målet".

I utslag af den 22 Maj 1883 utlat sig *K. Wasa Hofrätt*, och jemte det Apotekaren Nordfors' mot agenten Carlsson: behörighet att utföra förberörda talan gjorda anmärkning, såsom obefogad, lemnades utan afseende samt Rådstufvurattens yttrande, hvarigenom Farmaciestuderanden Pettersson förklarats för återgångsvittne, deri Hofrätten ansåg Nordfors ej hafva anfört skäl till ändring, gillades, fann Hofrätten det vara styrkt, att Apotekseleven Leistén på ofvan uppgifvet sätt vållat det elden hos Apotekaren Nordfors löskommit, samt att Nordfors haft de i det källarrum, hvarest elden utbrutit, befinstliga eldfarliga oljor på författningsenligt sätt förvarade, men deremot i en annan afdelning af källaren förvarat femton kanner terpentin i en flaska af glas och ett träkärl innehållande något mindre belopp petroleum och således icke på sätt i åberopade förordning föreskrifves, hvarföre Hofrätten pröfvade rättvist, med stöd af samma förordning, döma Apotekaren Nordfors att derför böta ethundra mark till ofvan utsatt fördelning, om hvilkas förvandling utlåtande ansågs böra förfalla, enär Nordfors deponerat det honom af Rådstufvuratten ådömda högre bötesbeloppet; dock som ej utredas kunnat att gården till följd af Nordfors' näst nämnda öfverträdelse uppbrunnit, utan sådant antagligen den förutan skett samt Nordfors således icke kunde anses hafva vållat berörda brandekada och förtig ej heller vara ersättning för densamma förlustig, vartt den å städernas allmänna brandstodsbolags vägnar derom utförda talan förkastad; i enlighet hvarmed det öfverklagade utslaget ändrades.

Direktionen för Städernas allmänna brandstodsbolag

drog i besvärväg sin talan under H. K. M:ts nådiga skärskådande, och då målet i K. Senatens *Justitie departement* föredrogs i öfvervaro af Senatorerne, Vice ordföranden, Friherre *Palmén*, *Wasastjerna*, *Gejtel*, *Forsman*, *Ehrström*, *Björkstén*, af *Frosterus* och *Nybergh* fann Senaten, lika med Hofrätten, Apotekären Nordfors väl stanna till last den af bemälde Rätt honom tillräknade öfverträdelse, af hvad i ofvan åberopade förordning är stadgadt om upplag och förvarande af lätt antändliga oljor; men alldenstund icke ens påstås kunnat att Nordfors ejself begagnat eld i de rum, hvarest i fråga varande olja hos honom förvarats, samt deremot utredt blifvit att Nordfors förbjudit sitt husfolk med eld besöka samma rum ävensom att Otto Leistén varit om detta förbud underrättad, fördenskull och då vid sådant förhållande någon rättighet för Brandstodsbolaget att undanhålla Nordfors den enligt försäkringsaftalet honom tillhörande skadeersättning icke kunde grundas hvarken å sagda aftal eller å föreskrifterna i det för bolaget gällande reglemente eller i allmän lag, ansåg Senaten bolagets Direktion icke hafva anfört skäl till ändring i det slut, hvari Hofrätten i saken stannat och vid hvilket förtý kom att bero.

K. Senatens utslag är gifvet den 4 Oktober 1883.

9.

Tolkning af G. B. 16: 1 och Å. B. 12: 9.

Bondehustrun *Anna Mattsdotter*, som afled den 8 Maj 1867, efterlemnade i sitt senare äktenskap med bonden *Jakob Mäkelä*, bosatt i Kostila by af Pungalaitio socken, en son *Viktor Taalikka* och tre döttrar *Maria Karolina*, gift med bonden Josef Heikkilä, *Adolfina*, gift med bonden Johan Alilaatu, och *Anna Kristina*, gift med bonden Johan August Henriksson. Efter Anna Mattsdotters död förrättades bouppteckning den 28 Oktober 1867, hvarvid sterbhusets behållning enligt enklingen Jakob Mäkeläς uppgifter beräk-

nades till 450 mk 91 p:i. Vid det sedermera den 19 Januari 1880 verkställda arfskiftet mellan sterbhusdelegarne uppgingo tillgångarna, bland hvilka numera jemväl inräknades särskild vid boförteckningen icke upptagen lösegendom bestående af kreatur, husgeråd, kläder m. m., som arfvingarna förut dels under Anna Mattsdotters lifstid, dels omedelbart efter hennes död erhållit från boet, till 7,680 mk 71 p:i samt afskortningen till 264 mk 64 p:i. Den sålunda uppkomna behållningen 7,416 mk 7 p:i skiftades mellan sterbhusdelegarene på följande sätt:

Esterlevande maken Jakob Mäkelä:	
i fördel $\frac{1}{20}$ af behållningen	370: 80.
i giftorätt $\frac{2}{3}$ af återstående	
7,045: 27	<u>4,696: 80.</u> 5,067: 60. <i>Fmy</i>
Af den öfriga tredjedelen, belöpande sig till 2,348 mk 47 p:i, tillskiftades	
sonen Viktor Taalikka $\frac{2}{5}$ med	939: 39.
dottren Maria Karolina $\frac{1}{5}$ med	469: 69.
,, Adolfina $\frac{1}{5}$ med	469: 69.
,, Anna Kristina $\frac{1}{5}$ med	<u>469: 69.</u> 2,348: 47.
	S:a 7,416: 07.

Men på grund deraf att arfvingarne vid skiftestörättningen erkände sig hafva från boet förut erhållit

Viktor Taalikka	Maria Karolina
i penningar . . . 2,000: —	i penningar . . . 2,000: —
i lösören . . . . . 399: 50.	i lösören . . . . . 671: —
	2,671: —
S:a 2,399: 50.	
Adolfina	Anna Kristina
i penningar . . . 2,400: —	i penningar . . . 2,000: —
i lösören . . . . . 578: 50.	i lösören . . . . . 717: —
	2,717: —
S:a 2,978: 50.	

blef arfsliqviden sålunda uppgjord att

Viktor Taalikka,	Maria Karolina,
som förut erhållit . . . 2,399: 50. <i>Fmy</i>	2,671: — <i>Fmy</i>
men tillborde endast 939: 39.	<u>469: 69.</u>
påfördes öfveruttagning 1,460: 11.	2,201: 31.

Adolfina,		Anna Christina,
som förut erhållit . . .	3,978: 50.	. . . 2,717: —
men tillborde endast . . .	469: 69.	. . . 469. 70.
påfördes öfveruttagning	2,508: 81.	. . . 2,247: 30.

I anledning af denna arfsliqvid läto Viktor Taalikka och hans systrar till häradsrätten i Hvittis och Pungalaitio socknars tingslag instämma sin fader Jakob Mäkelä samt framstälde vid 1880 års vinterting deremot följande klander-talan:

Jakob Mäkelä och Anna Mattsdotter hade redan under den senares lifstid med varm hand åt sina barn förärat före-stående kontanta penningesummor, hvilka derför vid den år 1867 verkställda bouppteckningen efter Anna Mattsdotter ej heller upptagits såsom tillgång i boet. I följd häraf hade Jakob Mäkelä alls icke bort få någon anpart i sagda medel, än mindre erhålla dem oafkortade eller till sitt fulla belopp, såsom i sjelfva verket skett, enär penningesummorna icke inberäknats bland boets tillgångar, men väl förts kärandene till last såsom förskottsvis uppburna arfsandlar. Beträffande åter de lösören, hvilka kärandene före arfskiftet erhållit från boet och hvilka vid arfskiftet inberäknats bland boets till-gångar, så hade Jakob Mäkelä jemväl med orätt i dem till-lagts andel, såvida kärandene erhållit nämnda lösören af begge sina föräldrar såsom gäfva, Maria Karolina och Anna Christina redan under sin moder Anna Mattsdotters lifstid, samt Viktor Taalikka och Adolfina genom en afhandling af den 29 April 1867, hvilken, ehuru bevakad såsom testamente, i hvad den rörde omordnade lösören i sjelfva verket utgjorde ett gäfvobref. Och yrkade Viktor Taalikka och hans med-parter förtyn att det klandrade arfskiftet måtte upphävas samt ny delning af Anna Mattsdotters qvarlåtenskap verkställas, hvarvid nyss berörda penningar och lösören utan afdrag borde tilläggas Viktor Taalikka och hans syskon.

Ofvan berörda på finska språket författade afhandling af den 29 April 1867, hvilken af kärandene vid 1879 års vintering i tingslaget bevakats såsom testamente och seder-mera vunnit laga kraft, var i svensk översättning så lydande:

„Då ingenting är sannolikare än döden och våra dagar

ester naturens ordning börja lida mot slutet, hafva vi underteknade ester meget betänkande angående vår innehafvande egendom gjort följande arfsbestämningar:

Vår son Viktor, som genom köp af den 9 sistlidne Februari tillhandlat sig vårt egaude $\frac{1}{3}$, Mäkelä skattehemman, får behålla det för sin lott sålunda att han derifrån utbetalar till sina gifta systrar Anna Stina åttahundra (800) mark och till Karolina åttahundra (800); och af lösegendomen erhåller sonen Viktor 1 par oxar, 4 kor, 6 får, 4 rygor, 2 sängfällar, 4 bolster, 6 dynor, 2 lakan, 1 bordduk samt möbel och annat husgeråd till samma belopp som de gifta systrarne erhållit i hemgift, ävensom dottren Adolfsina 1 par oxar, 4 kor, 6 får, 1 häst, 4 rygor, 2 sängfällar, 8 bolster, fem dynor, 2 lakan och 2 borddukar samt väfvar, möbel och annat husgeråd till samma belopp, som de redan gifta barnen i hemgift medtagit, ävensom alla mina Anna Mattsdotters gångkläder; och emedan min af första giftet med Johan Johansou födde och redan aflidne son Gustaf Johansson Mikkola i jemförelse med de andra barnen bekommit mera af oss, så varда hans barn nu uteslutne från allt arf efter mig Anna Mattsdotter, utan att erhålla den ringaste del deraf, hvaremot mina fyra barn af senare giftet med Jakob Mattsson få ärfva och behålla all vid min död efterblifven egendom, utan att någon annan eger den minsta andel deri. Hvilket allt vi nu efter mångfaldigt öfvervägande och beslut af fri vilja och vid redigt förstånd härmed skriftligen förklara och bekräfta. Punkalaitio den 29 april 1867.

Jakob Mattsson Mäkelä,

Anna Mattsdotter

från Kostila by

dess hustru

(bom.)

(bom.)

Att Jakob Mäkelä och hans hustru Anna Mattsdotter vid fullt förstånd och af fri vilja sålunda förklarat samt sjelfmant undertecknat sina bomärken, intyga:

Matts Eriksson.

Karl Mattsson.

Dräng.

Dräng.

Genom: Matts Teinilä."

I saken hörd genmälte Jakob Mäkelä att i fråga varande penningesummor och lösoren lemnats kärandene såsom

hemföld, hvarför desamma, såsom sig bort, tagits i beräkning vid arfskiftet, och ansåg Jakob Mäkelä att vid delningen rätteligen försarits samt påstod kåromålets förkastande.

Å kärandesidan framhölls ytterligare att emedan genom berörda testamente, hvilket icke blott Anna Mattsdotter utan äfven svaranden sjelf undertecknat, förordnats att sonen Viktor och dottren Adolfsina efter Anna Mattsdotters död öfverst skulle erhålla samma hemföld, som förut tilldelats de tvenne andra barnen vid deras giftermål och skilsmessa från hemmet, deraf uppenbart framginge att den åt kärandene först såsom hemföld lemnade egendomen förvandlats till gäfva med varm hand, hvilken enligt G. B. 16: 1 sista mom. ej behöfde återbäras till skifte; och påstodo kärandene att svaranden sjelf ursprungligen betraktat öfverlåtelsen såsom gäfva, enär han ej uppgifvit i fråga varande penningesummor och lösören såsom tillgång i sterbhuset vid bouppteckningen efter Anna Mattsdotter och penningarna ej heller i det sedermera förrättade arfskiftet, ehuru dessa genom ett fel af förrättningsmannen influtit i arfsliqviden.

Å ed hördes såsom vittnen:

Inhysekarlen *Matts Eriksson*, som hade sig bekant att svaranden och dennes aflidna hustru Anna Mattsdotter under den senares lifstid lemnat sina förbemälda barn penninge- och andra gäfvor, utan att vittnet dock närmare kunde uppgifva tiden när sådant skett eller gäfvornas belopp.

Torparen *Karl Ahtiala* intygade sig hafva närvarit, då förberörda testamente upprättats, dervid testatorerna tillika förordnat att hvarje af deras barn skulle erhålla en penningegäfva, hvilken en del af barnen fått i kontant en annan del i skuldsedlar, men vittnet kunde ej erinra sig gäfvornas belopp.

Utan ed i anseende till skyldskap med kärandene hördes bonden *Matts Teinilä*, som omtalade sig hafva författat ofvan stående testamente, vid hvilket tillfälle testatorerne, enligt, hvad vittnet ville draga sig till minnes, gifvit sina barn de i förestående måtto omnämnda penningegäfvor, utöfver hvad testamentet innehåller.

Häradsrätten tog målet i slutligt öfvervägande och

ytrtrade sig i utslag af den 29 September 1880: att allden-
stund de af svaranden Jakob Mäkelä och hans aflidna hustru
kärandene tilldelade penningar och lösören måste anses haft
blifvit kärandena tillagda såsom gåfva med full äganderätt,
utan skyldighet för dem att desamma vid någondera gifvarens
död till skifte återbära, helst dessa penningesummor
hvarken vid bouppteckningen eller arfskiftet efter Anna Matts-
dotter af svaranden uppgivits såsom tillgång i boet, sam-
af lösören lika stor del, som redan under Anna Mattsdotters
livstid tillfallit döttrarna Anna Kristina och Maria Karolina
vid dessas giftermål, genom i fråga komna den 29 April
1867 upprättade testamente, hvars bestämmelser äfven sva-
randen genom sin underskrift godkänt, tillagts kärandene
Viktor Taalikka och Adolfsina Jakobsdotter, de der för tiden
ännu vistats i föräldrahemmet, med föreskrift att denna del
utfölle först efter Anna Mattsdotters död, då de penningar och
lösören de andra barnen undfått, ifall detta gods gifvits med
i förra mom. af 1 § 16 kap. G. B. stadgadt förbehåll, bort
till skifte återbäras, ansåg Häraderätten att merberörda pen-
ningar och lösören lemnats af Jakob Mäkelä och Anna Matts-
dotter åt Viktor Taalikka och hans systrar såsom gåfva eller
till full ego och utan skyldighet för dem att godset vid
någondera gifvarens död till delning återställa; i anseende
hvartill Häradsrätten prövade rättvist, med upphäfvande af
det klandrade arfskiftet, &lägga Jakob Mäkelä vid vite af 100
mk att inom fyra månaderräknade från den 29 September
1880 föranstalta derom att, sedan kallelse i slikt syfte ågå
Viktor Taalikka och hans medparter, nytt arfskifte efter
Anna Mattsdotter verkställdes, hvorvid ofvan omförmälda me-
del och lösören borde såsom Viktor Taalikkas och hans syste-
rars enskilda tillhörigheter undantagas.

Missnöjd med Häradsrättens utslag erlade Jakob Mä-
kelä deremot vad, hvilket han § utsatt tid fullföljde i *K. Åbo Hofrätt* medels skriftlig ändringsansökan, hvari han
framhöll bland annat: Af stadgandena i 16 kap. G. B. fram-
ginge tydligt att allt hvad föräldrar "gifva" åt sina barn,
utom till full ego, borde, såsom hemföljd betraktas och vid
föräldrarnas död af barnen till skifte återbäras. Med al-

seende härå och då motparterne på intet sätt styrkt sig hafva fått full eganderätt till de penningesummor de erhållit af Anna Mattsdotter i lifstiden och enahanda förhållande egde rum med hänsyn till de åt Anna Kristina och Maria Karolina vid deras giftermål lemnade lösören, hvilka dessutom i testamentet af den 29 April 1867 uttryckligen betecknats såsom hemföldj, ansåg Jakob Mäkelä motparternes talan i dessa delar vara aldeles foglöe. Enär vidare dispositionerna i sagda testamente benämnts bestämmelser om arfsföljden, "perinnön määräykset," och testamentets lydelse äfven i öfrigt gafve full anledning till en sådan tolkning af dess betydelse, hade också det öfverklagade förfarandet att dessa dispositioner vid skiftet tagits i betraktande varit i allo berättigadt, helst det med skäl kunde i fråga sättas, huruvida den som gör anspråk på att tillgodonjuta testamente efter aflidne person alls vore berättigad att efter denna tillika taga arf.

Sedan Hofrätten genom dom den 27 April 1881 afgjort målet, men K. Senaten i utslag den 22 Febr. 1882 upphäft berörda dom och förvisat saken tillbaka till Hofrätten, anmälte parterne målet till ytterligare handläggning, deraf Hofrätten medels dom af den 28 Juli 1882 utlät sig: Emedan obestridt vore att Viktor Taalikka och hans syskon af sina föräldrar erhållit lösören och penningar till ofvan uppgifna värdens och belopp, men afhandlingen af den 29 April 1867, hvilken ej ens påstårts hänsöra sig till penningarna, upptägger hvarken att lösörena lemnats Viktor Taalikka och hans systrar till skänks ej heller att samma egendom, såvidt den givits åt Viktor Taalikka och Adolfina Jakobsdotter tillfölle dem först vid Anna Mattsdotters död, utan i afhandlingen fastmer utsäges att Maria Karolina och Anna Kristina Jakobsdöttrar undfått de dem tillhandahållna lösörena i hemföldj; ty och då Viktor Taalikka och hans medparter ej heller gittat annorledes emot Jakob Mäkeläs förnekande ådagalägga det de bekommit den nu omtvistade egendomen såsom gafva, fann Hofrätten, i förmågo af 1 § 16 kap. G. B. och 9 § 12 kap. Å. B., i fråga varande egendom, i hvad den utgjorts af annat än penningar, ånskönt detta gods vid uppteckningen af Anna Mattsdotters qvarrlätkap ej influtit bland tillgångarna, hafva bort vid

det klandrade arfskiftet, på sätt äfven skett, delas emellan Jakob Mäkelä och Anna Mattsdotters samtliga arfvingar, samt penningarna, som belöpte sig till 8,400 mk, skola ingå i skiftestliqviden, dock endast sålunda att hvart och ett af Jakob Mäkeläs och Anna Mattsdotters barn påföres till last blott hvad det uppburit utöfver sin arfslott i medlen, hvilket arfslott, enligt de vid arfskiftet fastställda lagliga grunder för boets delning, utgjorde, för Viktor Taalikka 1,064 mk och för enhvar af hans systrar 532 mk. Till följd häraf profvade Hofrätten rättvist, med ändring af Häradsrättens förberörda utslag, förkasta Viktor Taalikkas och hans medparters talan beträffande lösörena och gilla mera nämnda arfskifte i den delen, men rätta skiftestliqviden i så måtto att de summor Viktor Taalikka och hans systrar utöfver hvad vederbort uppburit nedsattes, för *Viktor Taalikka* — hvilken bekommit på förhand dels i penningar dels i gods 2,399 mk 50 p:i, men vid arfskiftet erhållit egendom uppskattad till 939 mk 39 p:i samt tillerkänts af de omtvistade penningarne 1,064 mk — till 396 mk 11 p:i; för *Maria Karolina Jakobsdotter* — som förskottsvis utfått penningar och gods beräknade till 2,671 mk, men vid arfskiftet tilldelats egendom för 469 mk 69 p:i och af omordade 8,400 mk tillborde 532 mk — till 1,669 mk 31 p:i; för *Adolfina Jakobsdotter* — den der på förhand uttagit penningar och lösören till et belopp och värde af 2,978 mk 50 p:i, men vid arfskifte erhållit gods för 469 mk 69 p:i och af Hofrätten förklarats berättigad att dessutom till godo beräkna sig 532 mk — till 1,976 mk 81 p:i; och för *Anna Kristina Jakobsdotter*, enär hon förut bekommit 2,000 mk och gods för 717 mk, men vid arfskiftet undfått egendom för 469 mk 70 p:i och på redan antydda grunder borde ytterligare tillgodogöras med 532 mk, till 1,715 mk 30 p:i.

Viktor Taalikka och hans medparter sökte i revisionsväg ändring i Hofrättens dom och då målet i *K. Senatens Justitie departement* föredrogs, yttrade sig

Senatör *Nybergh* och ansåg sökandene icke hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens dom, vid hvilken Senatorn förty lät bero.

Senatörn *Ehrström* fann Viktor Taalikka och hans medparter icke hafva anfört skäl till annan ändring af Hofrättens dom än att, emedan af de utaf Hofrätten åberopade lagrum icke härlöte att hvad af egendom, hvilken föräldrar gifvit sina barn i hemföldj eller utan närmare förordnande och som derför skulle vid skifte efter sedermera dödblifven moder tagas i beräkning, belöpte sig å efterlevvande faders andel i boet borde med anledning af skiftet till fadren återställas, Hofrättens yttrande, att Viktor Taalikka och hans systrar hade "utöfver hvad vederbort uppburit" de summor, med hvilka värdet och beloppet af det lösöregods och de kontanta penningar, Viktor Taalikka och hans systrar i hemföldj eller utan närmare förordnande af sina föräldrar emottagit, öfversköte hvad Hofrätten tillerkänt dem en hvar i arf efter Anna Mattsdotter, såsom både vilseledande och icke å lag grundadt af Senatörn ogillades och undanrödjades, i följd hvaraf berörda summor, hvilka innestode hos Viktor Taalikka med 396 mk 11 p:i, hos Maria Karolina Jakobsdotter med 1,669 mk 31 p:i, hos Adolfsina Jakobsdotter med 1,976 mk 81 p:i och hos Anna Kristina Jakobsdotter med 1,715 mk 30 p:i, finge af dem behållas tills om desamma annorlunda lagligen öfverenskommes eller förordnades; med hvilken rättelse vid Hofrättens dom i öfrigt komme att förblisva.

Senatorerne *Gejtel* och *Wasastjerna* instämde hvardera uti Senatörn Ehrströms yttrande, enligt hvilket K. Senatens dom, som är daterad den 28 November 1883, utfärdades.

10.

Tillkommer notarie vid Rådstufvurätt, som tillika är ledamot i Rätten, någon andel i stadens lott af saköresmedlef

Till Åbo Hofrätt inlemnade Notarien vid Rådstufvurätten i Björneborgs stad Otto Timgren en så lydande skrift:

"Till Kejserlige Åbo Hofrätt.

Under den tid af mera än tio år, hvarunder jag varit notarie vid härvarande Rådstufvuräts andra afdelning har jag icke fått blifva delaktig af Rättens saköresandel utan har deusamma städse fördelats emellan afdelningens ordförande och öfrige ledamöter. Då emellertid något giltig skäl för mitt uteslutande från delaktighet i berörda medel icke kunnat ansföras, ser jag mig föranläten att vända mig till Kejserlige Hofrätten för vinnande af ändring i antydda praxis, i hvilket afseende jag i djupaste ödmjukhet får framhålla:

Uti K. B. af den 13 Juli 1870 angående förändring af Magistratens och Rådstufvurättens i denna stad sammansättning och verksamhet finnes stadgadt: "Rådstufvurätten är fördelad i två från hvarandra skilda afdelningar, bestående den första: — — — — och den andra: af två Justitierådmän, en Politirådman och en Notarie. Ordförande i denna afdelning är — — — den af Justitierådmännen, som af Åbo Hofrätt dertill förordnas, samt ledamöter de två andre Rådmännen och Notarien, hvilken äfven handhar protokollsföringen". Här är således uttryckligen sagdt att äfven notarie är ledamot i Rätten. Och då en ledamot i Rätten rimligtvis icke kan hafta bättre rätt till domstolens andel af saköresmedlen än en annan, synes det mig vara otvivelaktigt att äfven mig tillbör andel af ifrågavarande medel enligt samma grund som Rättens öfrige ledamöter. Till stöd för den nuvarande praxis har man hufvudsakligast åberopat 3 § 32 kap. R. B., såsom den lyder i K. F. den 20 Januari 1779, hvarest beträffande Rättens saköresandelar föreskrifves: "I Rådstufvurätt tage Borgmästare dubbel lotl emot Rådmän".

Men att den ledamot i Rådstufvurätten, som bär titel af notarie, härigenom skulle uteslutits från delaktighet i Rättens saköresandelar, torde ej vara fallet, då nämnde stadgande uppenbarligen innehåller endast grunden för de Rätten till-fallna saköresmedlens fördelning emellan dess ordförande och ledamöter. Också har jag mig bekant att t. ex. notarierna vid Rådstufvurätten i Åbo åtnjuta andel af saköresmedlen, ehuру notarierna vid nyssnämnda Rätt egentligen icke är ledamöter i Rådstufvurätten, åtminstone ej i så vidsträckt mening, som notarierna vid Rådstufvurätten härtädes.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, får jag ödmjukast anhålla att K. Hofrätten ville förklara mig berättigad att i likhet med Rådstufvurättens öfrige ledamöter undsädel af Rådstufvurättens saköresandelar samt att, då under sistlida år är Rådstufvurättens andra afdelning tjänstgjort, utom underskrifven, herr Justitierådmannen Frans Viktor Mæxmontan i egenskap af ordförande samt såsom ledamöter herr Justitierådmannen Fredrik Wilhelm Hellström hela året ävensom numera aflidne Politierådmannen Anders Andersson till och med den 15 Mars, derefter herr Politierådmannen Gustaf Sohlström till den 14 Juni samt herr Vicehäradshöfdingen Oskar Emil Holmberg från och med den 21 i sistnämnde månad till årets utgång, herrar Rådmännen Mæxmontan, Hellström och Sohlström samt Vicehäradshöfdingen Holmberg ävensom Rådmannen Anderssons rättsinnehafvare måtte åläggas till mig afgifva redovisning öfver nästvikne års af dem uppburna saköresandelar samt utbetala hvad deraf på min lott sig belöper; förbehållande mig i öfrigt öppet att framdeles äfven för de föregående åren af vederbörande utsöka de saköresandelar, hvarom jag gått miste. Björneborg den 21 Augusti 1882.

Otto Timgren.
Rådstufvurättsnotarieⁿ.

Affordrade förklaring i anledning af förestående ansökning genmälte svarandene hufvudsakligen följande:

Enligt R. B. 32: 3, sådant detta lagrum lyder i K. F. d. 20 Jan. 1779 och Kejs. F. d. 27 April 1868, borde Råd-

stufvurättens andel i böter fördelas sålunda att borgmästare tager dubbelt mot rådman. Då redan 1868 års förordning bestämde att Rådstufvurätten efter behof och målens antal egde sammanträda på flera asdelningar, men likväl bibehöll bestämmelsen att saköresmedlen skulle på uppgifvet sätt fördelas, ehuru notarier allaredan då voro vid Rådstufvurätternas anstälde, ansågo svarandene notarie, fastän han sedermåra erhållit rösträtt vid domsluten, ej vara berättigad till någon andel i saköresmedlen, hvilken åsigt yttermera styrktes deraf att det af Notarien Timgren åberopade K. B. af d. 13 Juli 1870 ej heller nämnde ett ord om notaries rätt till delaktighet i saköresmedlen. Ifall lagstiftarens åsikt hade varit att tillägga notarie samma rättigheter som tillkom rådman, hade ett allmänt stadgande i sådant syfte otvivelaktigt fått inflyta i omförmälda kejs. bref. Lade man härtill den omständighet att, ehuru meranämnda bref, det der för öfrigt blott vore en administrativ författnings, tillade notarie rösträtt vid domsluten, någon ändring likväl icke vidtagits i sättet för notariers tillsättande, utan desse fortsarande antoges af Rådstufvurätten och erhölle sitt konstitutorial af denne, medan rådmännen valdes af kommunen, så framstod deraf ännu klarare att notarie ej tillkomme någon andel i saköresmedlen. På grund häraf och enär den omständighet att möjlichen notarierne vid Rådstufvurätten i Åbo uppbure andel i saköresmedlen icke kunde verka på utgången af förevarande tvist, anhöllo svarandene om förkastande af Notarien Timgrens talan såsom ej & lag grundad.

Hofrätten yttrade sig i utslag af den 19 Febr. 1883: alldenstund 3 § 32 kap. R. R., äfven med de deri uti K. F. den 20 Januari 1779 och K. F. den 27 April 1868 gjorda ändringar, jemförd med K. B. den 3 Februari 1803, stadgade att af stadens tredjedel i de treskifteböter, Rådstufvurätt ådömt någon, två tredjedeler skulle tillfalla stadens borgmästare och rådmän, hvilka då för tiden utgjort Rättens ordinarie medlemmar, och fördelas sålunda att borgmästare toge dubbel lott emot rådman; fördenskull och då beträffande Rådstufvurätten i Björneborg genom ofvan åberopade bref af den 13 Juli 1870 bestämts, att notarie

derstädes vore ständige ledamöter i domstolen samt desse notarier följkärtligen måste uti i fråga komna afseende anses likstälde med rådmännen, pröfvade Hofrätten rättvist, med bifall till Notarien Timgrens ansökning, icke allenast förklara honom för framtiden, så länge han innehade sin nuvarande befattning, berättigad att af stadens anpart i de sakören Rådstufvurätten utdömt undfå lika del, so n tillborde rådman, utan och ålägga Rådmännen Mæxmontan, Hellström och Sohlström, Vicehärads Höfdingen Holmberg och Rådmannen Anderssons rättsinnehafvare ej mindre, vid dem enhvar förelagd vite af fyratio mark, att inom två månader derefter till Notarien Timgren aflemlna sådan redovisning, han i anförd måtto åskat, än att å Timgren utbetala de honom enligt antydda grunder och redovisningen tillkommande medel; och vore det Notarien Timgren öppet lemnadt att, på sätt han sig förbehållit, äfven för de föregående åren af vederbörande utsöka de saköresandelar, om hvilka Timgren tilläfventyrs gått miste, ifall han ansåge skäl till en slik talan förefinnas.

Detta utslag uttryckte den åsigt, som förfaktades af referenten i målet, Hofrätsrådet *Stadigh*, adjungerade ledamöterne, Notarie *Nummelin* och *Brun* samt Sekreteraren *Salingre*, ävensom Assessorerne *Serenius*, *Krakau*, *Lagerblad*, *Engblom*, *v. Bonsdorff* och *Sallmén* samt Hofrätsråden *Procopé*, *Råbergh* och *Otto Trapp*.

En minoritet bestående af Assessorerne *Sjöros* och *Björkman*, Hofrätsrådet *Frans Trapp* och Presidenten *Rotkirch* ansåg notarie vid Rådstufvurätten i Björneborg icke vara rådmans vederlike, ehuru notarien åhvälfts en stor del af rådmans åligganden, samt pröfvade för sin del rättvist i alla delar förkasta Notarien Timgrens i fråga varande ansökning.

Mot förestående utslag anförde svarandene i underdåninghet besvärl, och då ärendet i *K. Senatens Justitie Departement* föredrogs, yttrade sig

Senatorn *Nybergh* och emedan af 3 § 32 kap. R. B., jemförd med förordningarna af den 20 Januari 1779 och den 27 April 1868, samt brefvet den 3 Februari 1803, frumginge att af stadens lott i böter, hvartill Rådstufvurätt dömde, två

tredjedelar skulle tillfalla borgmästare och råd, till sådan fördelning att borgmästaren deraf toge dubbel lott mot rådman, men af brefvet den 13 Juli 1870 icke härflöte att Notarien Timgren, såsom ledamot af Rådstufvurättens i Björneborg andra afdelning, vore att likställas med rådman i det afseende, hvarom nu vore fråga, ansåg Senatorn Nybergh Notarien Timgren icke tillkomma andel af stadens lott af sakören, hvarföre Senatorn pröfvade rättvist upphäfva Hofsättens ofvanberörda utslag samt Notarien Timgrens talan i hela dess vidd förkasta.

Senatorn *af Frosterus* var ense med Senatorn Nybergh.

Senatorn *Björkstén* fann besvärande icke hafva anfört skäl till ändring i Hofsättens utslag, vid hvilket, enligt Senatorns mening, komme att bero.

Senatorn *Ehrström* instämde i Senatorn Nyberghs yttrande.

Senatorn *Forsman* delade Senatorn Björksténs mening.

Senatorn *Gejtel* biträdde Senatorn Nyberghs åsigt.

Senatorn *Wasastjerna* var ense med Senatorn Björkstén.

K. Senatens utslag, som affattades i enlighet med Senatorn Nyberghs af de flesta ledamöterna understödda mening, är dateradt d. 9 November 1883.

Om begreppet *litis contestatio* och dess betydelse för den nyare processrätten.

II.

I en föregående artikel¹⁾ hafva vi sökt angifva betydelsen af *litis contestatio* ej blott i den gamle romerske rätten, utan äfven in om den under medeltiden gällande betydligt modifierade processrätt, som jämväl sökte sitt stöd i de romerska källorna samt den härur uppvuxna s. k. „*gemeine Prozessrecht*“ i Tyskland.

Emellertid förmådde den tyska rättsvetenskapen, så länge sist nämde processrätt gälde, hvarken framkalla någon mer betydaude utbildning af begreppet *litis contestatio* ej häller med afseende å detta begrepp komma till ett djupare inträngande i processens väsen. Det var först efter utgifvandet af tyska rikets nya processlag för *tvistemål*,²⁾ som en lifli-

¹⁾ Se årgången 1883, s. 127 ff. Förutom de därstädes s. 128 not. 1 citerade arbeten hafva hufvudsakligen följande blifvit här använda:

Degenkolb, Einlassungzwang und Urtheilsnorm, 1877.

Wach, Defensionspflicht und Klagerrecht, i Zeitschr. f. d. Privat- u. öffentl. Recht der Gegenwart, VI 515—558.

Wach, Präklusion und Kontumaz, 1879.

Bülow, Civilprozessualische Fiktionen und Einreden, i Archiv f. d. civ. Praxis, LXII, s. 1—96

Plösz, Beiträge Zur Theorie des Klagerichts 1880.

Birkmeyer, Der Begriff der Streiteinlassung o. s. v. i Archiv f. d. civ. Praxis LXVI, s. 22—111.

Boitard, Lecons de procédure civile, 11 upl., utg. af *Colmet-Daage*, I, 1872, isyn. §§ 812, 313, 584, 589.

Sylow, Studier paa Civilprocessens Omraade, 1880.

Afzelius, Grunddragen af rättegångsförfarandet i *tvistemål*, 1882.

²⁾ *Die Civilprozessordnung für das deutsche Reich*, utgifven år 1877 gällande sedan 1879 (citeras i det följande endast med C. P. O.).

gare samt framför alt grundligare och mera sant vetenskaplig diskussion rörande denna liksom äfven andra processuella frågor tog sin början.

Detta kan måhända, hvad beträffar frågan om litis contestatio, förefalla öfverraskande då man vet att C. P. O. icke alls begagnar namnet litis contestatio. Men fäster man sig icke vid självva detta namn, utan vid dess betydelse, som består i att angifva genom hvilka handlingar och vid hvilken tidpunkt processen tager sin början, skall man finna att en diskussion rörande dessa frågor är möjlig på grundvalen af hvilken positiv processrätt som hälst.

De åsigter, som i detta afseende gjort sig gällande i Tyskland, kunna hänsöras till tvänne olika synpunkter. Å ena sidan har man nämligen, under anslutning till den före utgifvandet af C. P. O. allena rådande uppfattningen, för uppkomsten af en process fordrat en tvåsiktig akt af bågge parterne, det vill säga, ett väckande af anspråket. „Erhebung der Klage,“ från kärändens sida och en inlåtelse i rättegången, „Einlassung auf die Klage,“ från svarandens, hvaremot man å andra sidan låtit processen uppstå endast genom det förra af dessa moment eller, närmare uttrykt, genom stämningens uttagande och meddelande åt svaranden. Denna åsigt representeras i främsta rummet af *Bülow*, den först nämnda läran åter har för närvarande sin mest betydande målsman i *Wach*, hvilken utbildat densamma därhän, att litis contestatio vore en tresidig akt, i det därtill utom de tvänne nyss nämnda grundläggande hanlingarna från parternes sida äfven skulle erfordras en tredje sådan af domstolen, hvilken han benämner „Annahme der Klage“. Olikheten mellan de tvänne nu i fråga varande synpunkterna består således däri att enligt den ena en inlåtelse i rättegången från svarandens sida är någonting för processen aldeles väsentligt, utan hvilket denna aldrig kan komma till stånd, medan däremot enligt den andra åsichten detta ej är fallet. Den sist nämnda meningen betraktar litis contestatio såsom en ensidig akt, den förstnämnda åter såsom ålminstone tvåsiktig, enligt den ena tager processen sin början vid stäm-

ningens meddelande åt svaranden, enligt den andra då svaranden inlåter sig i rättegången.

Vända vi oss först till den konservativare, så att säga historiskt gifna uppfattningen, så äro de skäl, som till stöd för densamma pläga anföras, tväggehanda. Dels åberopar man nämligen positiva stadganden i C. P. O., dels åter söker man ur processens begrepp härleda sina åsigter.

De bestämningar i C. P. O., i hvilka man trott sig finna uttryck för den gamla regeln att en rättegång ej kan uppstå utan att svaranden inlåter sig i prosessen eller med andra ord, svarar i hufvudsaken, äro förnämligast sådana, hvilka undantagsvis befria honom från nödvändigheten att inläta sig, såsom t. ex. då han framställer processhindrande invändningar (C. P. O. § 248). I samma syfte åberopas jämvälv stadgendet att den mundtliga förhandlingen inledes genom bågge parternes andraganden (C. P. O. § 128 mom. 1), m. fl.

Men förutom dessa positiva stöd har man sökt gifva i fråga varande lära en allmännare grund genom att uppställa fordran på en inlåtelse från svarandens sida såsom en följd af processens begrepp. Emedan detta innebär en rättsstrid, — så har man nämligen sagt, — förutsätter det med nödvändighet tvänne parter, mellan hvilka striden föres, och de där fölaktligen måste aktivt delta i densamma. Och då processen, enligt hvad tämligen allmänt läres, utgör ett rättsförhållande med tvenne särskilda subjekt, nämligen domstolen och hvardera parten,¹⁾ följer äfven häraf att den för sin uppkomst erfordrar en positiv medvärkan från hvart och ett af dessa subjekt. Utan att svaranden bekvämar sig till en sådan medvärkan, eller med andra ord, utan att han ingår i hufvudsakligt svaromål, kan rättegången icke komma till stånd.

Hvari denna inlåtelse består eller hvad för densamma erfordras, därom äro dess anhängare likväl ingalunda ense.

¹⁾ Att denna konstruktion för öfrigt ej är hållbar, har förf. sökt visa i afhandlingen „Processinvändningarna enligt finsk allmän civilprocessrätt“, s. 44 ff.

Medan den enligt *Wach* och *Plósz* endast skulle bestå i svaret på kärandens processuella anspråk, låter *Degenkolb* densamma omfatta jämväl ett besvarande af de faktiska påståenden, hvorpå sagda anspråk grundar sig (die Klagthat-sachen), hvaremot *Birkmeyer* förlägger inlåtelsen eller processens början till det moment, då svaranden vid den muntliga förhandlingen börjat sitt andragande i hufvudsaken.

Då således enligt denna åsigt någon process icke kan uppstå utan att svaranden inläter sig i rättegången, men det helt naturligt icke kan få bero af honom att genom sin väg-
ran göra rättegången om intet och neutralisera kärandens goda rätt, är det klart att denna inlåtelse måste kunna på något sätt framtingas. Man har därför nödgats konstruera en pligt att inläta sig eller försvara sig i rättegången (*Ein-lassungzwang*, *Defensionspflicht*), som åligger hvarje sva-
rande-part och hvilken i nädfall måste kunna realiseras äfven mot hans vilja. Beträffande karaktären af denna pligt är
åsigterna likväл åter delade, i det man än uppfattat den samma såsom en värkan eller ett utflöde af kärandens rätt till talan (*Klagerecht*), hvilken då vore en subjektiv rättig-
het, ehuru af offentligt rättslig natur (*Degenkolb*, *Plósz*), än åter och, såsom oss synes, vida sakenligare betraktat pligten att svara såsom en allmän statsborgerlig pligt, på-
lagd svaranden i rättsordningens intresse och för att möjlig-
göra ett värksamt rättskydd (*Wach*). Som begreppet pligt alltid måste häンföra sig till ett handlande, ej blott till ett tålande eller lidande, är det klart och betonas äfven af flera författare att inlåtelsen aldrig kan bestå i ett blott passivt förhållande af svaranden, utan tillika innebär en aktiv värksamhet eller m. a. o. en förklaring. Den utgör i självfa
värket en uttrycklig eller tyst viljeförklaring af svaranden, hvarigenom denne upptager processen ned käranden eller, så-
som *Wach* uttrycker sig, övertager rolen af svarandepart.

Emellertid har man icke kunnat förbise att en process faktiskt kan ej blott uppstå, utan äfven fullföljas och afslutas utan något aktivt deltagande från svarandens sida, näm-
ligen om denne uteblifver från domstolens sammanträde. Ty i sådant fall skall enligt § 296 i C. P. O. kärandens

anspåk, såvidt det är lagligen grundadt genom de af honom åberopade fakta, dömas ut, men om detta ej är fallet, förkastas.¹⁾ Då här således icke är fråga om någon verklig viljeförklaring eller inlätelse af svaranden, har man i detta fall nödgats fingera en sådan. Den uteblifne svaranden betraktas såsom närvarande och anses bestrida anspråket, men erkänna de faktiska påståenden hvarpå detta stöder sig. I det processen sålunda påvingas honom mot hans vilja uppfylls tillika tvångsvis den pligt att ingå i svaromål, som han icke godvilligt fullgjort. I stället för att detta tvång i den kanoniska och romaniska processrätten var ett yttre sådant, och bestod i åläggandet af straff, består det nu däri att den handling, som skulle framtingas, varder realiserad oberoende af svarandens egna åtgärder i det han behandlas såsom en, hvilken inlätit sig i rättegången. „Die Einlassungspflicht wird realisiert durch das Aufzwingen des Proesses, durch die Annahme, dass der Beklagte den Anspruch bestreite“ (Wach).

Vid denna punkt är det nu, som *Bülow* riktat sitt angrepp mot den teori, af hvilken vi här sökt gifva en framställning. Han utgår från det obestridliga faktum att i ett antal fall saken både behandlas och afgöres utan den ringaste medvärkan från svarandens sida. För att uttrycka detta på ett enkelt och för den i „gemeine Rechts“ åskådningssätt uppvuxna juristen lätfattligt sätt har lagstiftaren i C. P. O. användt den i sådant afseende fullt berättigade formen af en fiktion samt stadgat att den uteblifne svaranden bör behandlas såsom hade han bestrikt anspråket. Men för vetenskapen, hvilken det tillkommer att tränga till tingens kärna samt framställa dem i deras sanna gestalt och ej under formen af bilder, har ett sådant föreställningssätt intet

¹⁾ „Beantragt der Kläger gegen den im Termine zur mündlichen Verhandlung nicht erschienenen Beklagten das Versäumnissurtheil, so ist das · thatsächliche mündliche Vorbringen des Klägers als zugestanden anzunehmen.

Soweit dasselbe den Klagantrag rechtfertigt, ist nach dem Antrage zu erkennen; soweit dies nicht der Fall, ist die Klage abzuweisen“. C. P. O. § 296.

värde. Då enligt positiv rätt processer kunna föras utan att svaranden inlät sig i rättegången, är vetenskapen ej berättigad att upptaga en sådan inlåtelse såsom en väsentlig och ovilkorlig förutsättning för processens uppkomst. Gör den det, har den därmed uttalat en osanning. „Wenn man an Fiktionen glaubt, wenn man erdichtete für wahr, Schwei-gen für Reden, einen flüchtigen Beklagten für einen vor Ge-richt anwesenden hält, dann freilich, aber auch nur dann muss jene Lehre, welche die Einlassung für ein Begriffselement der litis contestatio, der processbegründenden Thätigkeit erklärt, für richtig gehalten werden“.

Enligt Bülow grundlägges processen, såsom redan antyddes, uteslutande genom handlingar af kärandeparten, nämligen genom käromålets väckande (die Klagenerhebung), d. å. utvärvandet af stämningen och dess meddelande åt svaranden. Någon inlåtelse från svarandens sida erfordras här till icke, denna eger tvärtom rum först under självfa processen och består icke i uppfyllelsen af en pligt, utan i utövandet af en rättighet. Vill han icke begagna sig af denna rättighet, fortgår processen utan honom genom en förhandling mellan domstolen och kärandeparten allena. Den akt, hvareigenom processen inledes och som motsvarar det gamla litis contestatio, är således icke såsom förrum tvåsidig, utan ensidig, samt borde till förekommande af missförstånd icke benämñas litis contestatio utan hellre med ett namn, som endast skulle utmärka dess uppgift att grundlägga eller inleda processen (iudicium constituere). Ett sådant begrepp finnes äfven i C. P. O. ja, måste finnas i hvarje processrätt, men är någonting annat än litis contestatio i dess vanliga betydelse.

Ett starkt stöd för denna lära hämtar Bülow från den omständigheten att de värkningar, hvilka varit forbundna med det gamla litis contestatio, af C. P. O. till största delen och i ännu högre grad än detta var fallet enligt „ge-meine Recht“ hänsöras till tidpunkten för stämningens meddelande åt svaranden. Och om äfven några af dessa värkningar fortfarande inträda först i och med inlåtelsen i processen från svarandens sida, så bevisar detta endast att

denna inlåtelse fortsarande är en viktig akt, men ingalunda att processen först med den skulle taga sin början.

Sådana äro i sina hufvuddrag de tvänne motsatta synpunkter, som i denna fråga gjort sig gällande. Ehuru endast fem år förflutit sedan striden begynte, har redan en stor mängd författare uttalat sig i frågan och, såvidt vi kunnat finna, de fleste af dem för Bülow.¹⁾

Också är det enligt vår tanke icke tvifvelaktigt att det är denna sist nämnde åsigt, som har framtidens för sig. Betraktar man först saken från principiel ständpunkt, kan det icke visas att processens begrepp skulle ovilkorligen fordra en inlåtelse däri eller öfver hufvud någon positiv medvärkan från svarandens sida. Man kan mycket väl tänka sig en sådan inrättning af processen, enligt hvilken svaranden ej är förpligtrad till några förklaringar eller någon aktiv värksamhet, utan endast har tillfälle att, om han så vill, ingripa i förhandlingen mellan domstolen och kärandeparten. En dylik konstruktion, som endast berättigar, men icke förpligtar svaranden att avvärlja det mot honom riktade angreppet, är till och med enklare och mer sakenlig än ett motsatt betraktelsesätt. Uteblifver svaranden eller, hvad som gör detsamma, kommer han tillstädas, men förklarar sig icke öfver kärområlet, är det svårt att inse hvarför domstolen skall tvinga honom att förklara sig och icke afgöra saken utan hans hörande. Begagnar han sig icke af sin rättighet att uttala sig i saken, har han förvärvat densamma. Häri ligger lika litet någon orättvisa mot svaranden, som en sådan vederfares käranden genom stadgandet att han i händelse af uteblivande dömes anspråket förlustig (C. P. O. § 295). Huru förfarandet i sådant fall närmare bör ordnas med afseende & bevisning m. m. tillkommer oss icke att här utreda.

¹⁾ En del af desse har förf. anfört i den ofvan citerade afhandlingen, s. 43, n. 2. Utom Tyskland torde den äldre uppfattningen ännu vara den allmännast rådande. Dock har af svenska författare *Azelius* (se t. ex. a. a. 46, 68 ff.) åtminstone till en viss grad anslutit sig till Bülow.

Att denna uppfattning äfven alt mer och mer vinner insteg i den positiva processrätten, visar sig vid en blick på de förförsta nyare processlagar och lagförslag, ty i stället för att med böter eller andra straff söka tvinga svaranden att inställa sig för rätta och delta i förhandlingar låta de, i händelse han uteblifver, saken afgöras utan hans deltagande. Sålunda stadgar franske rätten, att om svaranden icke stålt fullmäktig eller denne ej kommit till domstolens sammanträde, domstolen eger konstatera detta medels åslag (donner défaut) och tillika afgöra hufvudsaken på grund af kärändens påståenden (conclusions), hvilkas rimlighet och ytter sannolikhet dock skall åtminstone summariskt prövas af domstolen¹⁾). Ungefär enahanda stadganden återfinnas i kantonen Genèves processlag af år 1819, art. 129 ff. Likaledes skall enligt både det österrikiska och det danska förslaget till ny processlag, i händelse af svarandens utevar saken afgöras på grund af kärändens påståenden, samt följkartligen käromålet godkännas såvida det är lagligen grundadt i dessa påståenden och de öfverenstämma med kärändens föregåenden skriftliga meddelanden till svaranden (Ö. F. § 301 ff., D. F. § 286). Äfven enligt ryska processlagen af 1864 (§ 718 N:o 1,722) kan käranden mot en uteblifven svarande utvärka dom, men är då skyldig att själf bevisa sitt anspråk. Att vår lag i detta afseende står på en äldre ståndpunkt är känt och skall framdeles närmare visas. Dock upphäfves härigenom icke hvad nyss sades om den allmänna riktningen hos den nyare processrätten.

Hvad sedan beträffar öfriga stadganden, som kunna hänsföras till läran om *litis contestatio*, så är det att märka att, på samma sätt som C. P. O., äfven öfriga processlagar ävensom de nämnda lagförslagen ej blott uteslutit namnet *litis contestatio* och andra detsamma motsvarande, utan äfven till öfvervägande största del hänsört dess värvningar till tiden för stämningens meddelande åt svaranden. Så t. ex. känner franske rätten efter utgivandet af C. pr. icke någon „*contestation en cause*“, ehuru detta fordom ut-

¹⁾ *Code de procédure civile* (cit. C. pr.), art. 149, 150.

gjorde ett synnerligen viktigt begrepp, utan endast en „*mise en état*“, hvilken inträder då parterne till domstolen öfverlämnat sina skriftligt affattade och motiverade påståenden (*conclusions*)¹⁾. Af de värkningar åter, hvilka fortfarande plåga förknippas med detta senare moment eller svarandens inlåtelse i processen, består den viktigaste i förlusten af hans rätt att framställa processinvändningar af dispositiv natur.²⁾ Å andra sidan är käranden därefter vanligen icke berättigad att återtaga käromålet,³⁾ utan svarandens samtycke, ej heller att utvärka en tredskodom (*Versäumnissurtheil*) emot svaranden.⁴⁾ Härtill kommer t. ex. för tyske processrätten att någon nominatio auctoris därefter icke mer kan ega rum, samt att domstolen ej mer kan göra gällande sin egen inkompetens,⁵⁾ och enligt den franska att förfarandet icke mer kan afbrytas till följd af endera partens död, hvarmed sammanhänger ärfeligheten af rent personligt tvistemål.⁶⁾

Att dessa värkningar af svarandens inlåtelse icke är tillräckliga för att karakterisera denna handling såsom en rättegången grundläggande eller konstituerande handling, utan hvilken någon process icke skulle kunna komma till stånd, torde utan svårighet inses. I själva värtet är det nästan uteslutande på den först anfördta värkningen eller förlusten af processinvändningarna, som man grundat ett sådant påstående. Vi skola därför undersöka huruvida det kan vara befogadt.

Det resonnemang, man från denna ståndpunkt för, är i korthet följande. Gående ut från den obestridliga sanning att förhandlingen öfver processinvändningarna eller, för att uttrycka sig mer positivt, öfver processförutsättningarna är till sitt innehåll väsentligen skild från förhandlingen i huvudsak

¹⁾ C. pr. art. 348.

²⁾ Se „*Processinvändningarna*“, § 24 n. 8.

³⁾ C. P. O. § 243 mom. 1, C. pr. art. 402, 403, jfr. „*Processinvändningarna*“, s. 136, n. 6.

⁴⁾ C. P. O. § 299, C. pr. art. 149, jfr. *Boitard*, a. a. § 312.

⁵⁾ C. P. O. § 73 mom. 1, §§ 88, 89.

⁶⁾ C. pr. art. 842, 844, jfr *Boitard*, a. a. § 584.

ken, säger man att den förra icke hör till självfa processen utan endast rör sig omkring frågan huruvida en process skall komma till stånd eller icke. Så länge denna förhandling varar, har därför självfa processen icke börjat, men när svaranden genom att ingå i hufvudsakligt svaromål afskurnit möjligheten för sig att framställa ytterligare processinvändningar, har han därmed äfven inledt processen, ty därigenom har det blifvit afgjordt att en rättegång i detta fall verkligent kommit till stånd. Och då detta sker genom inlåtelsen i rättegången från svarandens sida, hör följaktligen denna inlåtelse till de rättegången konstituerande handlingarna eller till *litis contestatio*.

Det är icke svårt att finna hvari denna argumentation är haltande. Den förutsätter att förhandlingen öfver processinvändningarna äfven i yttre afseende skall vara skild från rättegången, såvidt denna rör hufvudsaken, att sedan svaranden inlåtit sig och rättegången i sist nämnda mening tagit sin början, någon processinvändning icke mer skall kunna framställas, någon fråga icke mer uppstå om förhandenvaren af en processförutsättning. Emellertid har en sådan bestämning icke kunnat genomföras i någon nyare processlag. Öfveralt ingår förhandlingen öfver processinvändningarna i yttre afseende mer eller mindre såsom en del af förhandlingen i hufvudsaken, öfveralt har man, och det på goda grunder, medgifvit att i vissa fall processinvändningar kunna väckas efter det svaranden inlåtit sig i hufvudsaken och det icke blott när ett sådant hinder för rättegången först efter denna tid uppstått eller blifvit bekant, utan i vissa fall äfven om det redan tidigare förelegat, men är af en sådan beskaffenhet att det under alla omständigheter anses göra rättegången ogiltig (absoluta processinvändningar). Betydelsen af svarandens inlåtelse såsom en *litis contestatio*, hvilken skulle utgöra gränsen mellan tvänne ej blott till innehåll utan äfven till yttre företeelse skilda afdelningar af rättegången, kan därför icke upprätthållas i den nyare processrätten. Den förutsätter en organisation af processen, som skulle motsvara den romerska indelningen däraf i *ius* och *iudicium*, men en sådan existerar icke i vår tid.

Den behandling, som enligt den nyare processrätten kommer processinvändningarna till del, tvingar oss således ingalunda att betrakta svaromålet i hufvudsaken såsom en rättegången grundläggande handling. En sådan konstruktion är äfven på den grund alldel oegentlig att de illesta företeelser, hvilka enligt densamma borde uppfattas såsom värkningar af sagda handling, i självva värtet inträda före den samma ja, äfven inträda fastän denna handling af en eller annan orsak skulle uteblifva, t. ex. om processen dessförinnan afbrytes. Den innebär med andra ord, att påföljden af en handling skulle inträda ej blott före dess orsak utan ock i några fall oaktad orsaken ej eger rum. Vidare innebär den, såsom vi hafva sett, en fiktion, enär den måste antaga en inlåtelse äfven i de fall, då processen i självva värtet kommer till stånd utan någon förklaring däröm eller öfver hufvud utan någon medvärvkan från svarandens sida. Och om äfven dogmatiska fiktioner måhända icke kunna helt och hållt undvikas, är det likväldigt att en konstruktion, som enkelt och följdriktigt förklrar rättssatserna utan fiktioner måste afgjordt föredragas framför en sådan, som nödgas tillgripa detta medel.

Den i fråga varande uppfattningen är slutligen äfven täti oriktig att enligt densamma hvarje process ovilkorligen måste utgöra en rättsstrid. Den förbiser att processer mycket väl kunna ega rum utan någon strid mellan parterne, nämligen ej blott då när svaranden uteblifver och saken afgöres utan hans hörande utan ock när han kommer till stådes och erkänner anspråkets riktighet. I självva värtet är det en mycket stor procent af alla tvistemål, som sålunda afgöres utan något försök från svarandens sida att värja sig mot angreppet. Och i alla dessa fall skulle enligt sagda uppfattning någon process icke hafva egt rum! Till ett sådant förbiseende af klara sakförhållanden har man kommit genom att identifiera den moderna processen med det romerska iudicium.

Vi finna således att den gamla uppfattningen af litis contestatio såsom en tvåsidig akt, hvarigenom processen

grundlägges eller inledes, icke är i stånd att tillfredsställande förklara företeelserna i den nyare processrätten. Till följd härför och då denna konstruktion ovilkorligen måste leda till missförstånd och oriktiga slutsatser med afseende å en mängd processuella frågor, hvilka stå i nära samband med denna, är det enligt vår tanke nödvändigt att vetenskapen helt och hållet uppgifver hela begreppet *litis contestatio* samt i stället betraktar käromålets väckande eller stämningen och dess meddelande såsom den enda rättegången konstituerande handlingen.

I det föregående har någon hänsyn icke blifvit tagen till vår inhemska processrätt. Då det således vore möjlig; att de slutsatser, till hvilka vi kommit med afseende å den nyare processrätten i allmänhet, icke vore tillämpliga på vårt, måste vi slutligen egna äfven denna fråga en kort pröfning.

Att äldre svenska författare enstämmt ej blott betrakta inlåtelsen i rättegången såsom en del af *litis contestatio*, utan äfven begagna detta namn uteslutande för att beteckna den sidan af det romerska *litis contestatio*, som hänförde sig till svaranden¹⁾ bör hvarken väcka förvåning, då den samtidiga tyska vetenskapen stod på enhanda standpunkt, ej häller tillmätas någon större betydelse.

Emellertid kan det icke bestridas att den svenska och finske processrätten i det afseende, hvarom nu är fråga, står på en något annan standpunkt än de flesta nu gällande

---

¹⁾ Sålunda t. ex. förstår *Nehrman* med *litis contestatio* inläggandet af svarandens exceptionskrift, som är „thess gensvar på kärandens påstående i hufvudmålet“. Inledning til then svenska processum civilem (1751), cap. XIV, § 51. På samma sätt definieras begreppet af *Fick*, De Contestatione *litis* (1754), § III, hvilken dessutom tillägger att *litis contestatio* är någonting för processen aldeles nödvändigt, och att den måste ske „specifice“, ib. §§ IV, V. Likaledes är *litis contestatio* hos *Schrevelius*, Civilprocess (1853), s. 191 f., „en förklaring af svaranden angående de i käromålet åberopade facta“.

processlagar, hvilket och på grund af dess jämförelsevis högre ålder är helt naturligt. Detta visar sig i främsta rummet däruti att domstolen i alla mål kan fordra svarandens inställelse vid dess sammanträden och med straff framtvinga densamma eller med andra ord att denna inställelse är en svaranden ålliggande pligt. Visserligen stadgar lagen i R. B. 12: 3, att då svaranden uteblifvit, ehuru han i laga tid fått stämning, rätten eger döma i saken, men det tillägges omedelbart: „efter thy som sanning ther i utletas kan,” d. ä. kärändens faktiska påståenden betraktas ej, liksom i tyska rätten såsom erkända, utan såsom bestridda. Och ehuru äfven R. B. 11: 1 förutsätter möjligheten af en dom utan svarandens hörande, har likväl praxis tolkat dessa stadganden så strängt att man blott på grund af urkundsbevis trott sig böra döma ut anspråk mot utebliven svarandepart. Då dessutom lagen emot tredskodom gifvit svaranden förutom de vanliga rättsmedlen ett alldelers särskildt, nämligen återvinnning, är det tydligt att den, åtminstone såsom den af praxis uppfattats, betraktar tredskoden* såsom undantag och svarandens närvaro vid domstolssammanträdet såsom regel för rättegångar i allmänhet.

Likväl bevisar detta ännu icke att enligt vår rätt äfven en inlätelse i rättegången från svarandens sida vore nödvändig för processens uppkomst. Tvärtom har lagen ingenstädes föreskrifvit en sådan inlätelse eller ålagt svaranden att uttryckligen förklara sig öfver käromålet.¹⁾ Kommer han tillstädes och iakttager tystnad, måste därför samma regel inträda, som i händelse han uteblifvit nämligen att käränden skall bevisa sina påståenden, hvaremot domstolen ej kan tvinga svaranden att uttala sig. Då härtill kommer att tvistemål, om också undantagsvis, kunna afgöras utan att svaranden ens kommer tillstädes och att således hans närvaro, om den äfven fordras i de flesta fall, lik-

¹⁾ Visserligen har man påstått att detta skulle innehållas i stadganden i R. B. 14: 5: „och svare vederdelomannen i samma ordning“ (se t. ex. *Fick*, a. st.). Dock visar en blick på första mom. i detta lagrum, där föreskrifter meddelas om käromålet, att lagstiftarens mening icke varit att *lägga* parterne att öfver hufvud kära eller svara.

väl icke är nödvändig för alla rättegångar, är det så mycket mindre skäl att betrakta hans *inlätelse* såsom något intyg väsentligt för processen och isynnerhet för dess uppkomst.

Däremot finnas flere skäl att äfven i vår rätt betrakta stämningen och dess meddelande åt S. såsom det afgörande med afseende å rättegångens uppkomst. Denna handling medför för begge parterne de mest omfattande följder. Härigenom förpligtas svaranden att inställa sig för rätta, samt underkastas påföljderna rättegången och domen. Hvad åter beträffar käranden, får han efter stämningen icke mer förändra käromålet eller därtill göra något tillägg. Från denna tid betraktas äfven saken såsom „anhängig“ vid den domstol, till hvilken den är instämd. Vidare afbryter stämningen häfd och preskription, och från denna tidpunkt beräknas jämvälv den afkastning af den tvistiga saken eller öfver hufvud det intresse med afseende å denna sak som svaranden kan finnas skyldig att utgifva åt käranden, o. s. v.

Å andra sidan kan det icke häller nekas att lagen förknippat vissa påföljder vid tidpunkten för svarandens inlätelse eller, såsom det heter, då han „begynt i saken svara“. De viktigaste äro att från detta ögonblick saken är bunden vid den domstol, där den då var anhängig, så att den måste där slutföras äfven om svarandens forum därefter skulle ändras eller svaranden dö och hans arfvingar rätteligen lyda under annan domstol (R. B. 11: 13), samt att någon invändning om stämningen därefter ej mer kan med framgång göras gällande. Men såsom af det föregående framgår äro dessa omständigheter icke af den beskaffenhet att de behöfva eller böra betraktas såsom värkningar af processens uppkomst.

Äfven för vår rätt är således föreställningen om en litis contestatio i betydelsen af en tvåsidig akt, hvarigenom rättegången grundlägges eller inledes, i självfa värket alldeles främmande. Såväl detta begrepp som öfver hufvud hela läran om svarandens inlätelse såsom en rättegången konstituerande akt måste därför bortrensas jämvälv från vår juridiska vetenskap, där sådana föreställningar genom inflytelser från utlandet vunnit insteg. Äfven hos oss är rättegå-

gens uppkomst att hänföras endast till stänningen och fördenskuld gäller ännu i dag hvad lagstiftaren uttalade redan år 1667, nämligen att „Stämning är begynnelse och Grundval till fölliande rättegång.“¹⁾)

---

¹⁾ Sjölagen Skipmlb. 8: 2.

R. A. Wrede.

Nyare juridisk litteratur.

Wilhelm Bergstrand. Den svenska qvinnans rättsliga ställning jemte en kortfattad öfversigt af den finska qvinnans ställning. Stockholm 1883, 178 pag.

En bland vår tids viktigare frågor är den s. k. qvinnoftagan och den del deraf, som afser hvilken plats qvinnan bör i rättsligt hänseende intaga i samhället. För att kunna bedömma de särskilda förslag, som i detta afseende blifvit gjorda, erfordras kännedom om qvinnans rättsliga ställning enligt gällande lagstiftning, hvilken kännedom den bildade allmänheten i Sverige likasom äfven hos oss, då något populärt arbete derom ej fanns att tillgå, icke utan svårighet kunde förskaffa sig. Denna brist har numera blifvit afhulpen, och står man derför i tacksamhetsskuld hos redaktionen för „Tidskrift för hemmet“, som beslöt att ombesörja utgivandet af ett arbete i nämnda syfte, och var det att förutse att bemälde redaktion vände sig till en dertill full kompetent person då den derom anmodade Herr Bergstrand, som är Juriskandidat och hör till „Nya Dagligt Allehandas“ redaktion, och förut författat i „Nordisk Retsencyclopædi“ de delar af den svenska processen, som afhandlade utsökningsprocessen samt processen i konkurs, bosklnads- och urarfamål, ävensom „Svenska statsförvaltningen förr och nu“, utgifvit en vidlyftig „Handbok för den svenska kommunal förvaltningen“ och under pseudonymen Marcellus gjort sig känd såsom politisk skriftställare. Herr Bergstrand har med heder fullgjort det erhållna uppdraget. Hans ifrågavarande arbete vittnar om både kunskap och skarp-sinnighet, framställningssättet är klart och stilens ledig, så att detsam-

ma kan med intresse läsas af de bildade samhällsklasserne af hvardera könet. Även juristen kan, såframt han ej gjort civilrätten till sitt special studium, från detsamma hemta mången nyttig lärdom och föranledes att fästa sin uppmärksamhet vid flera frågor, på hvilka han förut icke gifvit akt.

I en kort inledning säger författaren att hans afsigt varit att lemlna såväl en objektiv framställning af gällande positiva lagbestämmelser rörande den svenska qvinnans rättsliga ställning, som ock att meddela en kortfattad historik öfver de viktigaste utvecklingsskedena hos en del mer intresseväckande rättsinstitut rörande samma sak, men ej att ingå på rättspolitikens område för att söka utreda, huru i detta afseende förhållandena borde ordnas, hvarföre han ej komme att sysselsätta sig med den frågan, huruvida de bestämmelser, som förefinnas, äro tidsenliga och lämpliga samt, om så icke vore, hvad i deras ställe bör sättas. Författaren afhandlar sitt ämne under följande rubriker: qvinnans myndighet; qvinnans arfsrätt; qvinnans trädande i äktenskap; hustruns personliga ställning till mannen; hustruns rätt i afseende å boets förvaltning; äkta makars skuldförhållanden; fördel af bo oskifto; morgongåfva; giftorätt; äktenskapsförord; boskilnad; qvinnan såsom enka; skilnad i äktenskap; qvinnan såsom moder; qvinnan i staten; samt qvinnans uppfostran och bildning; hvarefter följer ett af en finsk jurist författadt bihang „Om den finska qvinnans rättsliga ställning“ för att såsom det säges i förordet, „göra arbetet användbart såsom en codex äfven för den finska qvinnan.“

Ämnets vidlyftighet har gjort, att under en del af förenämnda rubriker inrymts mer än desammas ordalydelse upptager. Sålunda afhandlas t. ex. om skilnad i trolofning i sammanhang med skilnad i äktenskap och om hemföld under rubriken qvinnan såsom moder. Emot ordningsföljden af de skilda rättsinstituten kunde anmärkas, att äktenskapsförord, morgongåfva och giftorätt afhandlats efter hustruns rätt i afseende å boets förvaltning, äkta makars skuldförhållanden och fördel af bo oskifto, men dertill har författaren sannolikt föranledts deraf, att morgongåfva utfaller först vidmannens död och att äktenskapsförordets verkan visar sig först under äktenskapet och ofta ej förrän

när boet upplöses samt af sin uppfattning af hvad med giftorätt förstäs, hvarom vi nedanför skola närmare nämna. Oegentligt torde äfven vara att „qvinnan såsom enka“ behandlats förrän „skilnad i äktenskap.“

Mest hafva vi anslagits af framställningen om „qvinnans myndighet“ och „qvinnans arfsrätt,“ hvarunder meddelas en synnerligen intressant historik af de framsteg, lagstiftningen i Sverige gjort beträffande dessa två rättsinstitut; det förra af dem har sedan arbetet utkommit gjort ett ytterligare framsteg i det en Kongl. förordning om ogift qvinnas myndighet vid 21 års ålder nyligen emanerat.

Författarens framställning af hvad med giftorätt förstäs kunna vi ej gilla; han anser neml., — såsom det vill synas, med afseende derå att förvaltningsrätten till det gemensamma boet är helt och hållet lagd imannens hand, — att „giftorätt icke är eganderätt till någon vare sig materiel eller ideel del af boet, ty denna rätt saknar de viktigaste och hufvudsakligaste bestämmelser, som konstituera eganderätten“ och „att giftorätten, sådan lagen nu bestämmer, är densamma makarne emellan, hvad arfsrätten är mellan skyldemän“ samt att med giftorätt förstäs „rätt för hvardera maken att vid boets upplösning erhålla viss del deraf.“ Hvad för öfrigt meddelas om giftorätten är ganska underhållande och för icke jurister upplysande då författaren i detta ämne haft till ledning Olivercronas bekanta, sakrika afhandling „Om makars giftorätt i bo.“

„Hustruns rätt i afseende å boets förvaltning“ afhandlas af förf. vidlyftigare än andra ämnen i arbetet, men bör kunna påräkna särskild uppmäksamhet också af finska läsare, då hos oss frågan om att utsträcka hustruns rättighet i nämnda hänseende förekommit ej allenast i tidningspressen allt sedan början af 1870 talet utan ock vid senaste landdag, ehuru sådant ännu icke ledt till något resultat. I Sverige har deremot den 11 December 1874 utkommit en Kongl. förordning, som bestämmer att om det är genom äktenskapsförord stadgadt, att hustrun tillhörig egendom skall från manrens förvaltning undantagas, eller sådant stadgande är meddeladt angående egendom, som genom gäfva eller testamente är given till hustrun med vilkor att den henne en-

skildt tillhöra skall, då ege hustrun öfver den egendom och afkomsten deraf råda. Kan hustrun genom eget arbete något förvärfva, deröfver må hon ock råda. Det anses dock i Sverige att hustruns förvaltningsrätt bör utsträckas utöfver hvad i nämnda förordning blifvit stadgadt.

Under rubriken „*qviinnan såsom enka*“ förekommer hufvudsakligen om enkans skyldighet att låta verkställa bouppteckning¹⁾ och att, om boet ej förslår till skuldernas betalning, afträda det-samma till borgenärernes fornöjande.

För att ej blifva för vidlyftiga nödgas vi här förbigå öf-
riga ofvan uppräknade rubriker. Vi vilja endast omnämna, att
författaren ej hyser någon blind auktoritetstro, utan i flera fall
uttalar avvikande åsigter från Justitierådet Olivecronas och Pro-
fessor Nordlings, hvilka han då söker vederlägga.

Det vid arbetet fogade bihanget om den finska qvinnans
rätsliga ställning, hvilket utgör obetydligt mer än ett blad, anse
vi vara för knapphändigt. Då Herr Bergstrand i allmänhet icke
uppgifver datum på författningarna, stannar den icke lagfarne
läsaren mången gång i osäkerhet om hvad som är gällande i
Finland eller icke. Emedan för Finland icke finnes någon Kongl.
förordningen den 27 April 1810 motsvarande författning, hade
i bihanget bort omnämns, att hvad som säges om att domstol
kan bevilja skilnad i äktenskapet när den ene maken blifvit
dömd till lifstidsfängelse eller fallit i galenskap samt i fall af
stämplingar och försät mot den andre makens lif icke är gäl-
lande för Finland. Då hvad som å pag. 152 och 153 säges om
den religion i hvilken barnen skola uppfostras ej är tillämpligt
i Finland, hade sådant kunnat anmärkas och i sammanhang der-
med omnämns det obetydliga, som Kejserliga förordningen den
1 April 1812 derom innehåller. Likaså hade Kejserliga för-
ordningen den 27 Juni 1878 kunnat åberopas i fråga om oäkta
barns arfsrätt.

¹⁾ Författarens uppgift att „*den efterlevvande makens personliga lösegendom såsom gångkläder o. d. samt af mindre värde ej torde behöfva upptagas i bouppteckningen*“ kunna vi ej godkänna.

Genom de få ofvanföre gjorda anmärkningarna har afsigten icke varit att förringa ifrågavarande arbete s mänga förtjenster, tvärtom rekommendera vi detsamma på det bästa hos dem af denna tidskrifts läsare, som förut icke tagit kännedom derom. Då arbetet är beräknadt på en större afsättning, är priset på detsamma äfven lägre än på juridisk litteratur i allmänhet, neml. 2 kronor eller uti bokhandeln i Finland 3 mark.

E. Tegengren.

Notiser.

Om det juridiska skrifsättet. Uti den svenska lagbedrningens nyligen utkomna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning i Sverige säges om den s. k. juridiska stilen följande:

„Ej sällan förespörjes från allmänhetens och parternas sida klagan deröfver att domstolarne i vårt land vid affatandet af sina domslut i allmänhet icke lägga sig vinn om att göra domens innehåll lätt uppfattligt för parter och allmänhet och att, för att kunna följa tankegången genom de långa och invecklade meningar, hvari innehållet framstållas, erfordras juridisk bildning eller åtminstone särskild vana vid det juridiska skrifsättet. I denna klagan ligger utan tvifvel, jemte någon öfverdrift, ganska mycken sanning. Domén är till för parternas skull och får ej af domstolen betraktas såsom ett lärdoms- eller skrifsprof. Det är godt och väl, om den ur juridisk synpunkt är uppställd följdriktigt, i ett koncist och vårdadt språk, men om den icke med dessa goda egenskaper förenar jemväl den tydlighet och enkelhet, som gör dess innehåll tillgängligt för parternas uppfattning, förfelar den väsentligen sitt ändamål. Det bör emellertid ej vara förknippadt med någon särdeles svårighet att tillfredsställa skäliga anspråk äfven i sistnämnda hänseende utan uppförring af de antydda juridiska förtjensterna. Uppfattningen af domens innehåll kan väsentligen underlättas bland annat derigenom att de skilda frågorna eller de olika delarna på ett för ögat lätt skönjbart sätt framställas i särskilda stycken. De i synnerhet i de högre instansernas domsrubriker ej ovanliga, öfver hela sidor sig sträckande punkterna kunna afbrytas och fördelas i kortare satser. De olika länkarne i slutledningen behöfva icke ovilkorligen kny-

tas tillsammans i omåttliga längder genom vedertagna sammankningsord, hvilka gifva åt satsbyggnaden en så egenomlig pregel att man icke med skäl kan förvåna sig deröver att det juridiska skrifsättet förfelar den mera imponerande verkan, som från begynnelsen var dermed afsedd, och i stället lätt kan blifva föremål för åtlöje. Om förhållandet varder sådant, är det tunga och tidsödande arbete, som fastän märkbart endast för den sakkunnige läsaren, nedläggas på utbildandet af nämnda skrifsätt, till föga gagn. Dertill kommer ytterligare den olägenhet att vanan vid samma skrifsätt, hvilket måste mödosamt inläras såsom en särskild konstfärdighet, nästan alltid kännes såsom en hämisko på den stilistiska förmågan, när den vändes till andra ämnen. Stundom inträffar dock att den tillbörliga omvärdnaden om språket och skrifsättet öfvergår till ångsligt pedanteri, och om så sker, kan det jemväl besaras att benägenheten för formalism i detta hänseende öfverflyttas inom den egentliga domareverksamheten.

Ur alla dessa synpunkter är det i hög grad önskligt att det juridiska uttryckssättet måtte så litet som möjligt afvika från det vanliga vårdade skriftspråket och dess satsbildung. Likasom i allmänhet domarekallet otvifvelaktigt bæst fylles, då domaren ej intager en exklusivt juridisk standpunkt, från hvilken han såsom embetsman kommer att se och bedöma sakerna på annat sätt än han skulle göra såsom enskild man, likaså är, i afseende på den yttre formen, lämpligast att hans utlåtanden ej bæra pregeln af onödiga egendomligheter, som för det nuvarande samhället förlorat sin betydelse.“

Dessa anmärkningar torde hafva sin fulla tillämpning på det juridiska skriftspråket äfven i vårt land.

Komitéer för utländsk lagstiftning. I den mån de internationela relationerna utveckla sig, blir kunskapen om den utländska lagstiftningen allt nödvändigare. Utan att tala om det intresse som jämförelsen mellan olika länders lagstiftning har för vetenskaplige jurister och lagstiftare, tvingar sig detta studium äfven i det praktiska lifvet dagligen på de myndigheter, som hafva att afdöma privaträts-

liga tvister, samt på advokater och offentlige funktionärer, hvilka skola förbereda deras behandling vid domstol. Dessa skäl föranledde, redan för 8 år sedan, regeringen i *Frankrike* att vid *ministère de la justice* bilda en komité för utländsk lagstiftning, åt hvilken gafs i uppdrag att inrätta ett bibliotek för internationel rätt samt att ombesörja och övervaka översättning af de viktigaste utländska förfatningar och lagar. Trots bristerna i sin organisation har denna komité redan uppnått anmärkningsvärdta resultat: en samlings af omkring 15,000 volymer, ensam i sitt slag i Europa, och dagligen allt mera anlitad, har blifvit anskaffad. Mera än 22 lagverk, af hvilka tre översättningar redan äro utgivna och tre andra snart äro att förvänta, befinner sig under tryck eller under beredning.

De tjenster deuuna institution gjort vetenskapen och lagskipningen hafva naturligtvis icke kunnat undgå att draga främmande regeringars uppmärksamhet på densamma. *Belgien* har, sedan år 1879, vid sitt inrikesministerium skapat en byrå för utländsk lagstiftning. Ett bibliotek med läsesal har öppnats för publiken, och juridiskt bildade översättare hafva fästs vid byrån för att förse alla offentliga verk med översättningar af de utländska lagar, som kunna vara nödiga att känna.

I *Spanien* har på Justitieministern Silvelas initiativ konungen nyliken undertecknat ett dekret, hvilket förordnar om bildandet af en permanent kommission för utländsk lagstiftning med åliggande att konstituera, enligt franskt mönster, ett bibliotek för utländsk rätt och att ombesörja översättning af de intressantaste förfatningar och lagar. Denna kommission, ledd af understatssekreteraren vid Justitieministeriet, består af underdirektören för civila ärenden, sekreteraren vid lagkommissionen, två embetsmän vid ministären, en professor vid universitetet i Madrid och nio andra medlemmar.

För närvarande förberedes, enligt hvad det förljudes, även i *Österrike-Ungern* ett liknande verk.

(Arch. diplom).

Ny skiftesstadga i Norge. Angående skifte å i samfäl-

lighet liggande egendomar hafva nya stadganden blifvit vidtagna i Norge genom lagen af den 13 Mars 1882, hvilken räknar icke mindre än 17 kapitel och 123 paragrafer. Första kapitlet afhandlar de fall, då skifte kan påyrkas. Stadsfastigheter höra under lagen blott för så vidt som de nyujas till jordbruk. Samfällighet i lagens mening innefattar icke blott egentlig samegendorf, utan också s. k. egoblandning; som är för handen, när skilda lägenheters egolotter ligga blandade om hvarandra. Andra kapitlet handlar om sämjoskifte (= mindelig Udkiftning), när nemligen alla intressenterne äro ene. Tredje kapitlet bestämmer skiftesrättens sammansättning: en officielt tillsatt ordförande (= Formand) och tvenne af ett särskildt utskott för hvarje tingslag utsedde bisittare. Fjerde kapitlet gifver regler för proceduren vid skifteförrättningsar. Femte kapitlet behandlar skiftets omfattning och fullständighet. Sjette kapitlet bestämmer delningsgrunden: för samegendorf skattetalet, vid egoblandning lotternas vidd m. m. Sjunde kapitlet fastställer reglerna för lottningen, åttonde kapitlet för behandlingen af servituter, nionde kapitlet för utflyttning, hvilken kan vägras, i fall kostnaderna derför öfverskrida vissa gränser. tionde kapitlet innehåller bestämmelser om afdömande af uppkomna rättstvister vare sig mellan delegare i samfälligheten inbördes eller med utanför stående, elfte kapitlet handlar om besvär och ny pröfning af vidtagna förfoganden och beslut. Besvär i tekniska och administrativa frågor gå till en särskild öfverrätt („Ofverudskiftning,” bestående af en ordförande och 4 ledamöter). I tolfta kapitlet talas om repartitionen af kostnaderna; en del af dessa bestridas af statskassan. Trettonde kapitlet gifver regler för sambruk, specielt för bruk af samegendorf, som icke kan fullständigt skiftas, samt om ordningen för betesrätt i större gemensamma marker. Fjortonde kapitlet gifver anvisning till aflösning af servituträttigheter och till ordnande af förhållandet mellan egare och nyttjorättsinnehavare, femtonde kapitlet afhandlar proceduren för klyfnings- och skattläggningsförrättningsar vid skifteförrätten m. m., sextonde kapitlet lemnar särskilda förhållningsregler för störskisten af större samhälligheter, då

särskild skiftesrätt kan anordnas, och sjuttonde kapitlet innehåller särskilda stadganden, bland annat om att rättigheten att påyrka skifte är inalienabel och att ingen lottsegare, så länge skog eller torfmyra ligger i sambruk, må afverka mera än till gården bruk tarfvas.

En romersk tulltaxa. I staden Palmyra har en inskriftion nyligen blifvit funnen af prins Abaméleh Lazaren, som deraf sändt ett aftryck till Académie des Inscription et Belles-Lettres i Paris. Den innehåller på grekiska och armeniska språken texten till en tulltariff jemte regler och stadganden för uppbördsförpaktare. Denna inskriftion har blifvit dechiffrerad af Markis de Vogué, hvilken publicerat densamma i sin helhet med en översättning och några notter. Detta är den fullständigaste urkund, som finnes rörande tull- och införselväsendet hos Romarene. Den innehåller 60 artiklar och, ehuru stympad till många delar, gifver den icke desto mindre fullkomligt nya och mycket värderika upplysningar.

Tariffen daterar sig från år 137 af vår tideräkning, under Hadrianii regering. Den pålägger vid införsel och utförsel en bestämd afgift af 3 denarier för hvarje kamellast och en denarie för hvarje åsnelast. Dessutom betalades för hvarje vara såväl vid in- som utförsel en afgift *ad valorem*. Det fanns också, tyckes det, skatt för tillverkning, för begagnande af vatten, afgifter för inregistering i kommunens akter. Alla tvister angående uppbördens afgjordes inför en lokal jurisdiktion. Förpaktaren hade rätt att taga i beslag och låta försälja i beslag tagna varor. De fornämsta föremål, som voro underkastade tull och accis, voro slafvarne, ull och oljor, hudar, krydder, parfymer, matvaror, slutligen halin, kläder och skopplagg.

Vi inskränka oss, säger *Nouvelle Revue Historique de droit français et étranger*, hvarifrån denna notis är hemtad, att påpeka vigten af i fråga varande urkund, som borde i sin helhet publiceras. Några luckor, som den innehåller, kunna restitueras. T. ex. §§ 41 och 43 af den grekiska texten innehålla synbarligen föreskrifter om qvarstad eller tagande af underpant. För resten har man att emotse nya

aftryck af densamma, hvilka utan tvifvel skola tillåta kompletterande af texten, så att alla tvifvelsmål rörande dess innehåll komma att skingras. Redan Markis de Vogué's arbete, *Inscriptions Palmyréniennes*, Paris 1883, är egnadt att lemlna de viktigaste upplysningar och förtjenar alla de personers erkänsla, hvilka intressera sig för romersk rätt och romerska antiqviteter.

Juridisk Bibliografi

för Finland, Sverige, Norge och Danmark.

Priserna äro i mark och penni för böcker tryckta i Finland;
för öftright i kronor och öre.

Arkiv, Nytt juridiskt. Sthlm. Svensk förfatningssamlings expedition
Afd. 2. Tidskrift för lagstiftning m. m. utg. af *G. B. A. Holm*.
9:de årg. 1884. För årg. (4 hfn — 20 ark) 5 kr.

Betänkning afgiven af den under 28:de Juni 1882 nedsatte Kommission
til at tilvejebringe Oplysninger om mulige sanitære Mangler i Ord-
ningen af Skolevæsenet, og til at fremkomme med Forslag til
sådannes fremtidigæ Forebyggelse 484 Sid. 4 kr.

Betänkande, Nya lagberedningens, angående rättegångsväsendets ombild-
ning. Sthlm. 8 kr.
I. Om domstolsförfatningen. 285 s.
II. Om rättegångsordningen i tvistemål. 388 s.
III. Om rättegångsordningen i brottmål. 351 s.
IV. Bihang, 257 s. o. tabeller.

Biblioteket, Svenska. Sthlm.
6:e afd. Praktisk Handbok för alla, utarbetad af sakkunnige per-
soner under redaktion af *Wilh. Köersner*. 2:a hft. 8:o sp. 129—
256. 25 öre.

Bidrag till Sveriges officiela statistik. Sthlm.
U) Kommunernas fattigvård och finauser. VII. Statistiska cen-
tralbyråns underdåniga berättelse för år 1880. 168 s. (1888) 2: 85.
Bjørnstrup, J. P., Visepolitik? eller Forhandlingspolitik? 16 sid. 20 öre.
Brunell, J. E., o. *Sundberg, A. D.* Svensk handelskorrespondens för
handelsskolor och sjelfstudium. (Ur Rothschilds handbok för köp-
män) 8:o, 64 s. Sthlm. 60 öre.

Bränvinspolitik, Om Sveriges. 31 s. Sthlm. 25 öre.

Constitutiones sive leges et statuta gymnasij Wijburgensis, e libro manu
scripto, qui in bibliotheca academiae Upsaliensis servatur, descri-
bendas et textu, quantum fieri potuit, recensito impremendos cura-
vit *Carolus Gabriel Leinberg*. *32 pag. Jyväskylä, Hos förf:n.
Ej i bokh.

Damm, J. F. U. statsretlige Betragtninger. 80 sid. 75 öre.

- Diplomatarium norvegicum. Oldbreve til Kundskab om Norges indre og ydre Forhold, Sprog, Slægter, Sæder, Lovgivning og Rettergang i Middelalderen. Saml. og udg. af C. R. Unger og H. J. Hintfeldt-Kaas. 11 Saml. 2 Halvdel. (XXII H.) Sid. 417—912 og 2 Titelbl. 6 kr.
- Diplomatarium, Svenskt, från och med år 1401, utgifvet af Riks-archivet genom Carl Silfverstolpe. II, 4:e hft. 4:o, s. 577—748. Sthlm 3: 50.
- Författningar angående medicinalväsendet i Sverige omfattande tiden från och med år 1877 t. o. m. år 1882. Samlade och utgifne af D. M. Pontin. 4:o. 380 s. Sthlm. 7: 50.
- Förteckning å svenska obligationer jemte uppgift om obligationernas utgivningstid, räntefot, valör, utlottnings- och inlösningsterminer samt stället hvarest förfallna obligationer och räntekuponger inlösas m. m. (Utg. af C. G. Cervin.) 4:o, 34 o. viij s. Sthlm. Clb. 10 kr.
- George, Henry,** Framåtskridandet och fattigdomen. En undersökning af orsaken till de industriella kriserna och fattigdomens tillväxt jemnsides med tillväxande rikedom. Öfv. från eng. originalets 2:a uppl. af C. Löfving och H. Vennerström. 2:a hft. s. 97—192. Upsala. 1 kr.
- Getz, B.** Om påanke til heire ret i civile og kriminelle sager. Et afsnit af den norske proces. XVI. 268 sid. 5: 25. Indb. 6: 30.
- Grundloven og Estrup. Af en grundlovsven. 2 opl. 42 sid. 50 øre.
- Handels-Kalender, Norges, 1884—1885. Fortegnelse over Norges næringsdrivende Invånere, Fabriker og Industri anlæg, de væsentligste Embeds- og Bestillingsmænd m. m. 4:de Årgang. Udg. af S. M. Bryde. 308 Sid. Indb. 8 kr.
- Handlingar rörande finska skolväsendets historia under 16:de, 17:de och 18:de seklen. Med bidrag af allmänna medel i tryck utgifsna af K. G. Leinberg. 427 s. Jyväskylä. 5 mk.
- Håndbog for juridisk Studerende, beregnet til Brug under Studeringerne til fuldstændig og till usfuldstændig jur. Examen, indeh. kronologisk ordnet Excerpt af de juridiske studium hyppigst forekommende Lovbud m. m. Ved E Heyer. 2 H. 178 Sid. 5:50 (Kplt. 9: 75.)
- Johansson, Joh. Försvar och grundskatter. Översigter och jemförelser i sammandrag. 8:o, 100 s. Sthlm. 1 kr.
- Leinberg, K. G. Om snillevalet i vår äldre skollagstiftning. Separattryck ur Tidskr., utg. af Pedagog. fören:n i Finland 1884. 38 s. (Tr. i H:fors i Finska litt.-sällsk. tryckeri.) Ej i bokh.
- Leth, T. Oplysninger om Fiskerirettighederne i Randers Fjord sam: nogle dermed i Forbindelse stående Spørsgsmål. Kjøbenhavn. 1 kr.
- Love, Anordninger, Traktater, Resolutioner, Kundgjørelser, Departements-skrivelser, Cirkulærer m. m. for Kongeriget Norge. Til Brug for den Lovstuderende i Udtog og med Henvisninger udg. af Otto Mejleander. Ny Rekke. I H. 1888, 278 sid. og Reg. 16 sid. 4 kronor.

- Love och anordningar samt andra off. Kundgjørelser Danmarks Lovgivning vedk. for Året 1883. Saml. og udg. af O. Algreen — Us sing. XXVIII D. H. 2. Juni—Dec. 288 sid. 4: 60.**
- Lovsamling, Almindelig norsk, 1660—1884 udg. af Otto Mejlænder, 2 gjennemseede og til Udg. af 1814 for Udg. 1 H. 96 sid. i st. 8:o. 1 kr. 2 H. sid. 97—192 1 kr. 3 H. sid. 198—288 1 kr.**
- Lovsamling for Frederiksbor g lærer Skole. 8 omarb. Udg. 24 sid. 35 øre.**
- Lundahl, F. A., Grundloven, Venstre og Høre (i Foråret 1884). 24 sid. 25 øre.**
- Marcellus, Norska riks rättstragedien och unionen. 222 s. Sthlm. 2: 75.**
- Matzen, H., Forelæsninger over den danske Tingsret. 2 omarb. Udg. Trykt som Manuscript. 650 sid. 10 kr.**
- Meddelanden från Svenska Riks-archivet, utgifsna af Carl Gustaf Malmström. VIII. s. 108—220. Sthlm. 1 kr.**
- Møller, A. P., Vejledning i den gjeldende Indqvarteringslovgivning med særligt Hensyn till Hærens og Communernes gjensidige Forhold. 3:e gjennemsette og forøgede Udgave. 280 sid. Nyborg. 3 kr.**
- Nielsen, O., Kjøbenhavns Diplomatiorum, Samling af Dokomenter, Breve og andre Kilder til Oplysning om Kjøbenhavns ældre Forhold før 1728. Udg. ved Kjøbenhavns Kommunalbestyrelsес Omsorg. 6 B. 2 H. 409 sid. 4 kr.**
- Nyström, Anton, Brännande frågor. Politiska och sociala granskningar, 8:o, 79 s. Sthlm. 50 øre.**
- Oldenburg, F. Forlig eller revolution. Et bidrag til Belysning af Partikampen. 208 Sid. i 8:o. 2; 75.**
- Ord, Några, i frågan om skattelindringar samt grundskatternas och andra afgifters afskrifning, af r. j. r. h. 8:o, 19 s. Sthlm. 10 øre.**
- Register till Repertorium for praktisk Lovkyndighed. 3 Saml. 1850—1860. Udarb. af S. Aall. XVI. 158 Sid. i st. 8:o. 8 kr.**
- Regler, det norske Veritas', og bestemmelser af 1 Jan. 1884. XXII. 2 Bl. 96 sid. og 4 Tab. i 4:o.**
- Retsregler, Norske, i Spørsgmål og Svar. (Aftryck af „Verdens Gang.“) I Del. 192 sid. i 8:o. 60 øre.**
- Riksdagshandlingar, 1809 med 1880 årens, angående grundskatterna. 285 s. Sthlm. 2: 50.**
- Rigaregistranter, Norske, tildels i Uddrag. Udg. efter offentlig Foranstaltung ved Otto Gr. Lundh. 8 B. 2 H. 1644—1648. Sid. 321—664 og Titel 8 kr.**
- Rothschild, L., Handbok för köpmän isynnerhet handelsbokhållare och kontorister, innehållande hela handelsvetenskapen i sammanträngd framställning. Dels fullständigt omarbetad efter svenska förhållanden, dels översatt efter originalets 27:e upplaga af J. Brunell, J. Heckscher, Const. Lindh, A. Loosström, Ad. Mayer, S. R. Paijkull, G. Ribbing, P. Staff m. fl. Supplementband: Lindh, Const., Ut-**

- förlig svensk, tysk, fransk och engelsk handelsskorrespondens. Efter bästa utländska källor bearbetad. 1:a hft. 48 s. Sthlm. 60 öre
- Samling af Cirkulairer m. v., vedrørende Toldvæsenet (1883).** Udgiven efter Foranstaltung af Finants- og Told- Departementet. Sid 64 — 89. 50 øre.
- Samling, en, Forretningsbreve, Ansægninger og private Breve till Vejledning for Håndværkere.** 80 autogr. Sid. 1: 25.
- Samling af kongl. förordningar, stadganden m. m.** Sthlm. 10. Förfa:ningarna angående tillverkning af bränvin. Med ett tillägg, innehållande till aug. 1884 utkomna stadganden. 86 o. 27 s. Kart. 1 kr.
- Sars, J. E.** Historisk inledning til Grundloven. 3 Opl. 2 Bl. 224 Sid : 8:o. 1 kr. Indb. 2 kr.
- Schoenheyder, O.** Ny byggemåde for by og land. Med 16 træsn. i texter 36 Sid. i 8:o. 1 kr. Kart. 1: 20.
- Siljeström, P. A.** Handlingar och skrifter rörande undervisningsväsendet. 8:o, XVij o. 963 s. Sthlm. 8 kr.
- Statistik, Danmarks.** Statistisk Tabelværk. 4 R., Litra B. Nr. 4. Den kriminelle Retspleje i Årene 1876—1880. Udg. af det statistiske Bureau. 270 Sid 3 kr.
- Statistik, Norges officielle.** Udg. i Året 1883. B. N:o 3. Beretning om Rigets Strafarbeidaanstalter for Året 1 Juli 1881 til 30 Juni 1882. Udg. af Justits-Depart. 75 øre.
- Toldtarifen, Gjeldende fra 1:ste Juli 1884.** 58 Sid. 50 øre.
- Uppström, Wilhelm.** Om domstolarnes inrättning och dermed sammanhängande ämnen. Redogörelse efter Uppdrag af nya lagberedningen utarbetad. 188 s. Sthlm. 1: 50.
- Uppström, Wilhelm.** Översigt af den svenska processens historia. Efter uppdrag af nya lagberedningen utarbetad. 178 s. Sthlm. 2 kr.
-

Arbetareförsäkringsfrågan i Tyskland.

Försäkring är det aftal, i kraft hvaraf någon emot betalning af periodiska bidrag förvärfvar anspråk på att erhålla ersättning för vissa af tillfälligheter beroende ekonomiska förluster.

Aftal om försäkring kunna naturligtvis ingås äfven mellan enskilda personer. Men då försäkringens idé hvilar på den förutsättning att, om ett stort antal likartade fall sammansörjas, en fördelning af skadan skall kunna ske sålunda, att endast ett ringa bidrag dertill af hvarje enskild erfordras, måste försäkringen från gifvarens sida bedrifvas i ganska vidsträckt skala för att en dylik fördelning och kompenstation öfverhufvud skall vara möjlig. Försäkringsrörelsen förutsätter alltså ett stort kapital samt vidsträckt förtroende, och egnar sig derför bättre för associationer eller offentliga korporationer än för enskilde.

För närvarande finnas försäkringsanstalter af flere olika slag. En del äro grundade af *aktiebolag*, hvilka bedrifva försäkring med fasta premier såsom spekulation. En annan del äro ställda på *ömsesidighetsprincipen* d. v. s. omfatta föreningar af ett obestämdt antal personer, hvilka på samma gång äro försäkringsgivare och tagare. En tredje grupp slutligen utgöres af *offentliga anstalter*, organiserade på det sätt att de antingen meddela försäkring för statens eller kommunens räkning och risk, eller hafva karaktären af obligatoriska associationer, hvilka blifvit bildade under statens medverkan och hvilkas angelägenheter ledas och förvaltas af statens eller kommunens tjänstemän.

Försäkringen kan icke hindra olyckshändelsers inträf-

fande, blott mildra eller undanrödja deras skadliga påföljder för den enskilde. Dess nationalekonomiska betydelse ligger deri, att de enskilde medborgarne genom den kunna undgå alltför stora rubbningar i sina förmögenhetsförhållanden samt deraf förorsakade afbrott i sin produktionsförmåga, hvilket i sin ordning hos dem sjelfva ökar känslan af säkerhet och stärker deras kredit. Dessutom bidraga försäkringsanstaltena, i likhet med sparbankerna, indirekt till nationalförmögenhetens tillväxt genom att från improaktiv förbrukning rädda små inkomstöfverskott, hvilka samlade i större belopp möjliggöra nya produktiva företag.

Försäkringsprincipens användbarhet såsom medel att ersätta förluster är beroende af vissa förutsättningar hos det faktum, som utgör förmögenhetsförlustens orsak. Detta faktum skall inträffa oberoende af personens vilja eller dess inträffande stå i strid med hans intressen. Det måste till sina orsaker i största möjliga mån kunna konstateras, samt dess ekonomiska verkningar till art och dimensioner någorlunda kunna mätas och bestämmas. Det får icke vara så beskaffadt, att det i alla eller ens i de flesta fall visar sig allestädes på en gång, utan dess inträffande bör ske sporadiskt samt på skilda tider. Dessa tätare eller sällsyntare förekomst skall genom iakttagelse kunna utrönas och statistiskt upptecknas, så att mängden af framdeles inträffande fall för vissa tider genom sannolikhetsberäkning åtminstone i någon mån må kunna beräknas.

Tillfällighetens ingrepp i människans ekonomi kunna hänsöra sig antingen till saker och ting eller hennes personliga tillstånd. Försäkring mot det förra slaget af förluster benämnes *realförsäkring*, mot det senare slaget *personalförsäkring*.

Till realförsäkring hör: försäkring mot eldskada, mot sjöskada, mot transportskada till lands, mot hagelslag, mot kreaturssjukdomar, mot ogynsamma affärskonjunkturer, hvaraf den s. k. kreditsförsäkringen är en underart.

Personalförsäkring är det slag af assurans, som afser ersättning för skador, hvilka en person derigenom kan lida

att vissa skadliga förändringar inträffa i hans eget eller en anförvandts personliga tillstånd.

Med *arbetareförsäkring* menas arbetarenes personalförsäkring. Man räknar till densamma följande fem arter: a) försäkring mot dödsfall, b) mot ålderdom, c) mot sjukdom, d) mot olycksfall, hvilka hafva endast en öfvergående skada & arbetarens person till påföljd, e) mot invaliditet. Några författare vilja dertill lägga en sjette art, nemligen f) mot arbetsbrist.

Tanken att genom ömsesidiga understödsföreningar skydda den enskilde mot följderna af tillfälliga olyckshändelser genom att fördela förlusten på många är urgammal. Under medeltiden bildade gilles- och skräkassorna ett slags assekuransanstalter för yrkesarbetare. I nyare tid har arbetareförsäkringen genom fria föreningar och privat företagsamhet vunnit en betydande utbredning i vestra Europa, i England genom de så kallade "Friendly Societies" och "Trades unions" samt i Frankrike genom "Sociétés de secours mutuels." Även i Tyskland har efter skräväsendets afskaffande en mängd fria försäkringsanstalter för arbetare uppstått, hvilka hafva karaktären dels af aktiebolag, dels af ömsesidiga föreningar.

Efter de i sist nämnda land mot slutet af förgående decennium vidtagna åtgärderna för den socialistiska rörelsens undertryckande, ansåg sig regeringen förpligtad att äfven genom positiva medel söka verka till förbättrande af arbetarebefolkningens läge. Den offentliga fattigvården fann man härvid icke tjenlig som utgångspunkt, ty "med allmosor kunde blott eländet ställas till freds." För lösningen af högre sociala uppgifter hade man behof af ett medel, som icke var nedsättande, och derför har *försäkringen* temtigen enhälligt ansetts vara den enda utväg, på hvilken något står att göra till förhållande af arbetarenes ställning. Den i Tyskland såväl inom pressen och literaturen som vid riksdagen härom förda striden har hufvudsakligen vändt sig kring frågan, om försäkringsväsendet borde öfverlemnas åt den fria *sjelfverksamheten* samt *kommunerna*, medan staten skulle inskränka sig blott till utfärdande af vissa allmänna

normativbestämningar, eller om ett *lagligt försäkringstodng* från statens sida borde påbjudas.

Emot den tvungna försäkringen har & ena sidan ansörts att den utgör ett ingrepp i den personliga friheten, upphäfver sjelfverksamheten och förlappar hos den enskilda medvetandet om hans egen ansvarighet. Endast ett tvingande allmänt intresse skulle kunna rätfärdiga inskränkningar i denna frihet. Nu förefinnes emellertid intet, som nödvändigtvis skulle påkalla försäkringstvång, ty ett tillsfredsställande resultat kan med fullt skäl väntas på den fria associationens väg, såsom erfarenheten i England och Frankrike ådagalagt. Lika förvärfssfrihet för alla utgör fundamentalprincipen för den nu gällande näringstagstiftningen, och deraf följer att samma frihet för alla äfven bör gälla inom försäkringsväsendet. Att pålägga den arbetande klassen allena försäkringstvång är att i förvärfssverksamheten återinföra olikheter mellan de skilda samhällsklasserna. Skall arbetaren underkastas dylikt tvång, bör dock den inkomst, genom hvilken han sättes i stånd att bestrida assuranspremierna, säkerställas. Annars blir försäkringstvånget en fattigvårdsavgift, som drabbar blott den i sysselsättning varande arbetaren, eller också måste hvarje tillfällig arbetsbrist, hvarje förändring af hemvist och boningsort hafva till påsöld en upplösning af försäkringsförhållandet, hvarigenom åter alla inbetalta premier för honom gå förlorade.

Härtill genmäles från andra sidan, det erfarenheten i Tyskland till fullo ådagalagt, att på den fria associationens väg ett allmänare deltagande i försäkringen från arbetarenes sida åtminstone icke på länge kan ernås. Hvad sjelfansvarigheten åter vidkommer, så äro dess fordringar icke ens under den fullständigaste näringsfrihet genomförda, så länge den offentliga fattigvården existerar. Den, som underläter att under helsans dagar göra besparingar för möjliga sjukdomesfall, bär icke sjelf i fullt mått följderna af sin håglöshet, ifall han under sjukdom saknar medel till sin familjs uppehälle. Han tager tvertom den offentliga fattigvården i anspråk och vältrar på detta sätt den honom ålliggande förpligtelsen på sambället. När detta förfarande eger rum i

större skala, kan derigenom fattigvårdsbördan för vissa industriala distrikts stegras öfver alla drägliga gränser, samt den flitige och sparsamme, som genom försakelser och umbäranden samlat sig medel för tider af nød, tvingas att bidraga till underhållet af dem, som uraktältit detta, fastän de dertill haft tillfälle. Försäkringstvånget nödgar således arbetaren endast till en sparsamhet, som under gifna förhållanden är hans moraliska pligt. I det hela måste detta tvång äfven verka välgörande, om på arbetaren endast ställes den fördran att han skall försäkra sig, men frihet att välja mellan skilda kassor står honom öppen. Ett sådant system kommer sjelfansvarighetens grundsats vida närmare än det nu gällande. Icke sjelfansvarigheten, utan den legala fattigvården vill försäkringstvånget substituera. Visserligen vore tvånget öfverflödigt, om det kunde antagas att försäkring dersförutan allmänt komme i bruk. Ja, det må medgivvas att ett tillstånd, der alla arbetare eller åtminstone större delen frivilligt underkastade sig assurans, vore att fördraga framför tvånget. Men det står nu en gång för alla fast, att dylik försäkring i massa icke kan nås utan lagstiftningens ingripande på en oberäknligt lång tid. Utomdess behöfver den obligatoriska försäkringen icke utesluta den fria, ty arbetarne kunna tillåtas att bilda frivilliga assuranskassor samt försäkra sig i dessa, om de föredraga dem framför de af staten eller kommunen inrättade.

Den obligatoriska sjukdoms- och olycksfallsförsäkringen förutsätter att arbetaren har varaktig sysselsättning samt befinner sig i det läge, att hans bidrag till kassan kunna utan omgångar erhållas direkt genom arbetsgifvaren. Förlorar arbetaren sin anställning och afstannar hans premieinbetalning, måste, om förhållandet fortfar en längre tid, försäkringen upphöra, ifall densamma är baserad på sjelfhjelpsprincipen. Denna omständighet har gifvit den obligatoriska försäkringens motståndare anledning att påstå att hela idén vore förfelad, såframt icke arbetarens inkomst på samma gång säkerställes, så att han utan afhrott kan qvarstå såsom deltagare i kassan. Påståendet grundar sig på den uppfattning att alla de förut inbetalta premierna vore för arbetaren en

försäpild utgift, om han insjuknar under den tid försäkringsförhållandet varit afbrutet och derför icke kan erhållas understöd. Denna uppfattning är dock icke alldelens riktig. Om någon försäkrar sitt hus mot brandskada eller ett på resa stadt skepp mot sjöskada, men efter någon tid låter försäkringen förfalla, kan han ingalunda påstå att hans inbetalta premiebelopp för honom skulle varit en onyttig kostnad. Han har i sjelfva verket erhållit en mot sina prestationer svarande equivalent i den säkerhet mot förlust han under försäkringstiden åtnjöt. Samma förhållande eger ock rum med den, som under en bestämd tid tillhörte en sjukdomsförsäkringskassa, men af en eller annan anledning blir skild från densamma. Insjuknar han efter skilsmessen, kan han icke påstå att försäkringen för honom under den föregående tiden varit försäpild, utan blott beklaga att han icke varit i stånd att upprätthålla försäkringen utan afbrott. Utan tvifvel ligger häri dock en bristfällighet. Ett assuranssystem, vid hvilket arbetaren kunde försäkra sig också mot arbetsbrist samt sålunda sattes i stånd att upprätthålla försäkringen under alla eventualiteter, förtjenar obestridligen företräde framför den isolerade sjukdoms- och olycksfallsförsäkringen. Men likasom det vore alldelens förväntt att afhålla arbetaren från deltagande i en frivillig sjukdoms- och olycksfallsförsäkringskassa blott derför, att han framdeles möjligen kunde blifva osömogen att inbetalा premierna och sålunda gå sin rätt till kassan förlustig, så finnes icke heller något rimligt skäl att uppskjuta införandet af tvångsprincipen inom dessa försäkringsgrenar, intill dess tillfälle till försäkring mot arbetsbrist kan erbjudas. En inskränkt och ofullkomlig försäkring är dock bättre än ingen. Det fullständiga genomförandet af arbetarförsäkringen i alla riktningar måste uppskjutas till en oberäkneligt lång framtid, emedan det är förbundet med utomordentliga svårigheter. Vid lif-, ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, der prestationerna motsvaras af en först i kommande tid utfallande motprestation och der premierna användas till bildande af en fond, ur hvilken en ränta eller fix summa vid försäkringstidens utgång utfaller åt försäkringstagaren, är förhållandet visserligen något annat, ty för-

säkringen måste här oafbrutet fortfara för att alla inbetalningar verkligen skola komma arbetaren till godo. Men denna omständighet betingar icke annat än en sådan organisation hos anstalterna i fråga, att ett afbrott i premiernas inbetalande icke medför försäkringens förlust. Om således premieinbetalningens åsidosättande under viss tid icke medför annan påföljd, än t. ex. en minskning i den framdeles utfallande räntans belopp, kan tvångsprincipen äfven inom sistnämnda försäkringsgrenar genomföras.

Den tyska regeringens första försök att införa försäkringstvång var lagutkastet af d. 8 Mars 1881, som statuerade arbetarenes obligatoriska försäkring mot olyckstillstånd vid en *riksförsäkringsanstalt* samt föreslog att premierna skulle erläggas af arbetsgivare och arbetare med ett tillskott af riket. Riksdagen accepterade tvångsförsäkringens princip, men protesterade mot riksforesäkringsanstalten och rikstillskottet, och på denna protest strandade lagen. Men regeringen uppgaf icke derför saken. Den framkom påföljande år med två nya lagförslag, det ena om sjukdomsförsäkring, som nu jemväl antogs, det andra om olycksfallsförsäkring, hvilket hade låtit det första utkastets riksförsäkringsanstalt och arbetarebidrag falla, men deremot fasthållit rikstillskottet, hvarför detsamma ånyo förkastades af riksdagen. Så framkom det tredje utkastet, som med några mindre ändringar vidtogs af riksdagen.

Arbetareförsäkringsfrågan har sålunda bragts i ett nytt skede genom dessa i Tyskland nyligen utkomna lagar, den ena af den 13 Juni 1883 om sjukdomsförsäkring samt den andra af den 6 Juli 1884 om olycksfallsförsäkring. Ett al-lerhögsta bådskap till riksdagen ställer dessutom i utsigt tvenne andra lagförslag, om försäkring mot invaliditet samt om ålderdomsförsäkring. Dessa vidtsyftande åtgärder är förtjenta af den största uppmärksamhet i alla länder, hvarför vi i några allmänna drag skola lemla en redogörelse af förenämnda lagars innehåll.

Hvad först lagen om *sjukdomsförsäkring* vidkommer, så ligger dess betydelse egentligen icke i sjelfva tvångsprincipen, ty i åtskilliga stater kunde kommunerna redan förut

förpligta de på en viss ort sysselsatte arbetarne att biträda de der existerande understödkassorna, utan deri att samtliga kommuner i hela riket ålagts förpligtelsen att inrätta sjukdomskassor, samt att försäkringstvåget utsträckts till alla slag af industriella arbetare.

Motiven till denna lag utgå från den synpunkt, att de legislativa bemödandena till förbättrande af arbetarebefolningens läge i främsta rummet böra vara riktade på att såvidt möjligt förebygga det tillstånd af nöd, hvari den af sin lön lefvande arbetaren och hans familj måste råka, när sjukdomsfall och deraf beroende förvärfsoförmåga inträffar. Vidtagas inga särskilda anstalter från annat håll, skall den invejuknade arbetaren af brist på medel underläta att i rätt tid tillkalla läkare, hvarigenom hans tillstånd förvärras, de smä besparingarna uppslukas, gods och egendom föryttras, och han ejf jemte familj hemfaller slutligen under den ofentliga fattigvården samt dess demoraliseringe inflytande. Sitt föregående relativa välvånd förmår den efter en längre sjukdom tillfrisknade arbetaren blott sällan återvinna. Den enda utväg, som för den nödstälde icke är nedsättande, men likväl tyckes egnad att i någon mån avvända eller mildra armodets lidanden, är försäkring. Denna bör således tagas i statens hägn och göras allmän, för hvilket ändamål arbetsgifvarenes medverkan måste påkallas.

Den äldre lagstiftningen i flera tyska stater öfverlätt kommunerna och de större kommunala indelningarna att i viss mån införa försäkringstvång. Denna befogenhet har dock så litet utöfvats, att blott en ringa mängd arbetare blifvit försäkrad. Lagen påbjuder dersför ett allmänt försäkrings-tvång för alla arbetare med fast anställning inom industri, handel och handtverk, såvidt kontroll i detta afseende är möjlig. Genom särskildt statut kunna kommunerna dessutom införa obligatorisk försäkring för sådana klasser af arbetare, hvilka icke i allmänhet, utan blott i vissa lokala förhållanden innehafva förutsättningarna för assuranstvång. Hit hör bl. a. jordbruksarbetare och idkare af hemslöjd.

Tvång underkastade äro blott de personer, som hafva en varaktig sysselsättning hos arbetsgifvare: den osjelfstän-

diga verksamheten utgör alltså vilkor och förutsättning för assuranstvånget, så att för egen räkning arbetande yrkesmän, med undantag endast af dem, som lifnära sig med handslöjd, icke beröras deraf. Men jemte *förfatningen* stadgar lagen en *rätt* för mindre näringsidkare samt sådana arbetare och biträden, som icke äro underkastade tvång, att frivilligt inträda af de i lagen organiserade kassorna. En dylik rätt tillkommer alla till arbetareklassen hörande personer, som icke hafva stadig eller varaktig sysselsättning och för hvilka den obligatoriska försäkringen derför icke kunnat afpassas, ävensom legohjon.

Hvad försäkringens form angår, så söker lagen i främsta rummet befördra den på sjelfförvaltning baserade ömsesidiga försäkringen mellan idkare af likartade yrken, enligt motiverna: emedan denna i följd af farans naturliga likhet är den rationelaste; emedan sjelfförvaltningen utövar ett välgörande moraliskt inflytande, samt emedan medlemmarnes nära beröring med hvarandra underlättar den för motarbetande af simulation nödiga kontrollen.

I detta syfte godkänner lagen med vissa modifikationer samt infogar i sitt system de ömsesidiga sjukdomskassor, som redan existera på grund af den förut gällande lagstiftningen, nemligent

1) "Die Knappschaftskassen," hvilka i enskilda stater blifvit inrättade, på grund af bergslagstiftningen, för arbetare vid bergverk.

2) "Die Innungskrankenkassen," inrättade för gesäller och lärlingar vid vissa handtverk, samt

3) "Die Hülfskassen," som tillkommit genom frivilliga föreningar mellan arbetare af samma yrke och stå helt och hållit under dessas förvaltning.

För försäkringsskyldige, som icke hafva tillträde till nyssnämnda kassor, inrättas nya sjukdomskassor, sålunda att de sammansluta arbetarne antingen inom vissa lokala områden eller vid enskilda större industriella företag. Dessa nyorganisera anstalter äro

4) "Die Ort-Krankenkassen," omfattande alla inom en viss kommun eller på en viss ort sysselsatte arbetare, eller hellre,

ifall sådant låter sig göra, enskilda grupper af arbetare hörande till samma eller flera hvarandra nära stående yrken inom ett visst distrikt. Lägsta antalet medlemmar vid dessa kassor får icke understiga ett hundra.

5) "Die *Betriebs-Krankenkassen*," afsedda för arbetare och tjenstepersonalen vid enskilda större industriella företag t. ex. vid en fabrik eller en jernväg.

6) "Die *Baukrankenkassen*," för den fluktuerande arbetaremasset vid större byggnadsföretag.

Förestående anstalter äro ännu icke tillfylles att göra försäkringstvänget effektivt på alla orter samt för alla klasser af arbetare, ty dels kunna en del försäkringskyldige till följd af sitt yrke vara uteslutna från orts- oah fabrikskassorna, dels kunna orter gifvas, der dylika lokala kassor af en eller annan anledning icke kunnat bildas. Till fyllande af denna lucka i systemet och för att förvärkliga försäkringstvänget afven der kommuner eller fabriksegare tredekas att inrätta dylika kassor, fordras en form af sjukdomsförsäkring, som öfverallt är möjlig och så organiserad att den för den tredeskande medför vissa kännbara olägenheter samt sålunda utöfvar ett indirekt tvång till förpligtelsens uppfyllande. Denna allmänna subsidiära form för sjukdomsförsäkringen är

7) "Die *Gemeinde-Krankenversicherung*," som icke är någon särskild kasse, utan ett kommunalt rättsinstitut likasom fattigvården, obligatoriskt för alla kommuner, för så vidt andra anordningar för sjukdomsförsäkringen icke blifvit vidtagna. Detta rättsinstitut förpligtar kommunen att emot uppörande af ett visst lagligen bestämdt bidrag lempa hvarje inom dess område sysselsatt, försäkring underkastad arbetare, som af en eller annan orsak icke är delegare i någon af de förut nämnda kassorna, ett understöd, hvars belopp beror af sjukdomens längvarighet och beskaffenhet. Denne förpligtelse vidtager omedelbart i kraft af lagen, utan några särskilda anstalter från myndigheternas eller de försäkringskyldiges sida.

Tar man i betraktande att "die Knappschafts-" och "Innungskrankenkassen" äro afsedda blott för enskilda yrken,

"die Baukrankenkassen" för företag af kortare varaktighet samt att "die Hülfkkasseen" äro helt och hållet frivilliga, finner man att "die Orts-" och "Betriebskrankenklassen" utgöra den obligatoriska försäkringers hufvudinstitution. Den s. k. "Gemeinde-Krankenversicherung" har ingen egen organisation, utan tjenar blott till att fylla den lucka, som de förut nämnda kassorna lemnar i systemet. Lagen genomgås ock af en synbar tendens att ställa "Orts-" och "Betriebs-" kassorna i förgrunden, att genom möjligast små premier å ena sidan och möjligast stora fördelar å andra sidan göra inträdet i dessa för arbetaren så lockande som möjligt samt att lägga deras upprätthållande i kommunernas eget intresse. Försäkring i dessa skall utgöra regel, men lagen lemnar dock arbetarne öppet att uppfylla sin försäkringspligt genom att organisera och ingå i frivilliga understödkassor. Att arbetarnes val mellan de skilda kassorna väsentligen måste påverkas af de fördelar, "Orts-" och "Betriebs-" kassorna erbjuda, deribland arbetsgifvarnes skyldighet att till dessa kassor bidraga med 50 % af arbetarnes premiebelopp, är dock sjelffallet.

Det stora antal kassor lagen konstituerar försvårar betydligt öfversigligheten af dess innehåll. Man har härigenom velat lemnar möjligast vidt spelrum för lokala förhållanden, olika lefnadsställningar och sysselsättningar samt sökt möjliggöra arbetarnes deltagande i förvaltningen och sjelfkontroll mot skadliga element. Å andra sidan medgiver lagen dock äfven sammanslagning af små lokala kassor till gemensamma större, om sådant befinnes nyttigt och ända-målsenligt.

Försäkringen åsyftar att mot en måttlig, förut bestämd årspremie tillförsäkra arbetaren ett, om också icke öfverflödigt, likväld tillräckligt understöd i sjukdomsfall under högst 13 veckor. På ejukdomens orsak göres intet afsnende. Där-för betraktas äfven kroppsliga skador, hvilka tillskyndas ar-betare genom olyckshändelser vid fabrik, under de första 13 veckorna som ejukdom.

I afseende å understödets storlek är såväl ett lägsta som ett högsta belopp fastställdt. Dess minimum är: kost-naden för sjukvård och läkemedel från ejukdomens hegyn-

nelse, samt ifall af förvärfsoförmåga ett understöd af 50%, af den gångbara arbetslönens på orten, räknadt från sjukdomens tredje dag. Denna s. k. "Karcenszeit" af två dagar har till ändamål att skydda kassan mot missbruk genom simulation. I stället för nyss nämnda prestation kan också lemnas underhåll och vård & sjukhus, under vissa omständigheter i förening med ett mindre penningebidrag. Dessutom hör till minimalunderstödet äfven en *begravningshjelp*, uppgående till daglönens minst 20-faldiga belopp.

Det minimala understödets penningevärde kan uppskattas ungefär till $\frac{3}{4}$ af den normala aflöningen. Lönens fulla belopp bör understödet i ingen händelse öfverstiga, emedan deri läge en alltför stark frestelse till simulation.

Hvad åter angår premiernas belopp, så är dessa i lagen icke fixerade för de frivilliga kassorna. Deremot begränsar lagen afgifterna för den allmänna kommunala sjukförsäkringen (= "Gemeinde-Krankenversicherung"), hvars prestationer är mindre än vid de andra anstalterna till 1 högst $1\frac{1}{3}$ procent af den gångbara arbetslönens, samt vid "Orts-" och "Betriebs-" kassorna till 2 högst 3 % af lönen, hvilket bidrag arbetsgifvarne dock till $\frac{1}{3}$ skola erlägga af egna medel. Räcka dessa premier icke till, är påföljderna vid de skilda kassorna olika. Vid en del kassor skola arbetsgifvarne, vid andra åter kommunen tillskjuta bristen. "Orts"-kassorna skola, när brist uppstår eller kan befaras, tillslutas.

För inträde i de af lagen organiserade kassorna erfordras från den försäkringsskyldiges sida inga tillgöranden, då han ej selv hvarken behöfver anmäla sig, ej heller inbetalा sina bidrag. Hans delaktighet i kassan vidtager omedelbart, så snart han inträdt i sådant arbetsförhållande, som medfør försäkringstvång. En anmälan från hans sida är nödig, blott när han vill vinna befrielse från skyldigheten att tillhöra en viss kassa, på den grund att han redan annorstadies är försäkrad. Det åligger arbetsgifvaren att anmäla om de hos honom sysselsatta arbetarenes inträde och utträde samt att inbetalा premierna från deras lön. På detta sätt blir bidragsskyldigheten för arbetaren i formelt afseende knappast märkbar.

Försäkringsförhållandet upphör, när arbetaren utträder ur den sysselsättning, som konstituerar försäkringstvång, och derefter under tvenne på hvarandra följande betalningsterminer underläter att inbetalा premierna. Medlemmar vid "Orts-" och "Betriebs-" kassorna, som blifva utan sysselsättning och förtjenst, bibehålla dock, ifall de under 4 veckor derefter träffas af sjukdom, sina fulla anspråk på kassans understöd för denna sjukdom under hela dess längd.

När arbetaren åter erhåller varaktig sysselsättning, vidtager hans försäkringskyldighet ånyo.

Lagen om *försäkring mot olycksfall* motiveras dermed att den genom ansvarighetslagen af den 7 Juni 1871 egare af jernbanor, gruvor och fabrik ålagda ansvarighet för de lifs- och kroppsskador, hvilka träffade deras arbetare, endast i ringa mån ländt de skadade till fromma, alldenstund dem resp. deras efterlevvande &hvälfts skyldigheten att bevisa det olyckan haft sin orsak i vederbörande tjenstemans vårdslöshet eller vållande. Deraf förpligtar i fråga varande lag arbetsgifvarne vid alla med motorer arbetande industrigrenar och handtwerk samt vid vissa byggnadsföretag att på sin bekostnad försäkra alla hos dem sysselsatte arbetare samt lägre biträden med en aślöning, uppstående till högst 2,000 Rink, emot sådana kroppsliga lesioner, som medföra död eller arbetsoförmåga för längre tid än 13 veckor. Under de första 13 veckorna efter olycksfallet skola sjukdomsförsäkringskassorna resp. arbetsgifvaren sjelf vidkännas kostnaderna för olycksfallet.

Försäkringen eger rum vid anstalter, som bildas af på ömsesidighet grundade *arbetsgivfareassociationer* (= "Berufsgenossenschaften"), omfattande idkare af samma eller flere närliggande industrigrenar inom hela riket eller inom vissa begränsade orråden. Det står industriidkarne fritt att med förbundsrådets begifvande sjelfve sammansluta sig till dylika associationer; komma associationerna på detta sätt inom behörig tid icke till stånd, har förbundsrådet att organisera desamma. För associationernas förmåga att fullgöra sina förpligtelser garanterar riket resp. förbundsstaten.

Associationerna kunnna decentralisera förvaltningen genom inrättande af *sektioner* och anställande af förtroende-män med statutenligt begränsande besögenheter. De kunnna inom vissa gränser ingå öfverenskommelser med andra associationer om gemensamt öfvertagande af risken eller fördela densamma mellan sektionerna. Med hänsyn till vården af sina angelägenheter tillkommer dem full sjelfförvaltning. Kontrollen öfver associationerna utövas af ett nybildadt förvaltningsorgan, "das *Reichsversicherungssamt*."

När försäkrad person genom olyckshändelse skadas till liv eller helse, utbetalas den association, som den skadade tillhör, till honom sjelf eller hans esterlevvande skadeersättning, utan afseende derpå, om olyckshändelsen tillkommit genom våda, den lederades eget eller någon annans vållande. Ersättningen består af en fix summa till begravningshjelp, kostnaden för sjukvård och läkemedel jemte en ränta. Denna sistnämnda utgör en bråkdel af den inkomst, som den skadade åtnjöt af sin sysselsättning under det sist förflutna året. I afseende å dess belopp är ett visst minimum fastställd. Ersättningen bestämmes efter försiggången polisundersökning af associationens organer, men emot dessas beslut kan vad ega rum till skiljodomstol.

Ersättningen utbetalas, på grund af en af associationen utställd anvisning, af rikets *postförvaltning*, hvilken förskotterar medlen samt vid årets slut inlemnar räkning öfver förskoterna till associationens bestyrelse. Denna uttaxerar årets samtliga utgifter af delegarne efter storleken af den risk, med hvilken hvarje arbetsgivare belastar föreningen. Risken åter beräknas efter det belopp, som hvarje enskild arbetsgivare utbetalar i lön och underhåll åt sina försäkrade arbetare, samt efter vidden af den fara, som är forbunden med det af honom bedrifna yrket. I sist nämnda afseende äro industrierna efter deras större eller mindre farlighet indelade i en mängd klasser, hvilken indelning associationerna sjelfva ega verkställa.

De försäkrade arbetarne betraktas icke såsom delegare i associationen och erlägga inga bidrag till bestridaende af dess utgifter. Men då sjukdomskassorna under de första 13

veckorna skola draga försorg om de skadade, och arbetarne med $\frac{2}{3}$ af hela inbetalningen bidraga till dessa kassor, drabbar kostnaden för olycksfallsförsäkringen delvis öfver dem.

Detta är i hufvuddrag innehållet af förenämnda tvenne lagar, hvilka äro betydelsefulla som det första försöket från statens sida att i lagstiftningens väg finna ett medel till förbättrande af den arbetande klassens existensvilkor. Framtiden skall visa, om det, som här med mycken möda blifvit skapadt, skall hafva något varaktigare bestånd i det praktiska lifvet.

Hvad från den abstrakta liberalismens ståndpunkt, hvilken betraktar den fria konkurensens absoluta herravälde på alla områden som den ekonomiska utvecklingens slutt punkt, mot i fråga varande lagar i princip blifvit ansordt, har icke mycket att betyda. Om öfverhufvud någon tvekan rörande lagstiftningens befogenhet att införa försäkringstvång kunde uppstå, så vore det i händelse denna princip för lagstiftningen skulle innebära något alldeles nytt. Men detta är längtifrån fallet. I större eller mindre omfäng existerar obligatorisk försäkring för närvarande under en eller annan form i alla civiliserade länder. Hvad t. ex. vårt land angår, så är försäkringstvången här lika gammalt som lagen sjelf, ty redan genom de gamla svenska landskapslagarne skapades i häradbrandstodsföreningarna en form af obligatorisk försäkring, som egt bestånd ända till närvarande tid. Andra exempel derpå äro de allmänna enke- och pupillkassorna för embets- och tjenstemän, sjömanshusen och den genom K. Reglem. af d. 28 Mars 1879 inrättade pensionsanstalten för befälhafvare och sjöfolk å finska handelsfartyg. Det finnes ingen rimlig grund att anse tvångsprincipen i dessa fall mera berättigad än inom arbetareförsäkringen.

Men om också tvångsförsäkringens principiela berättigande erkännes, kunna dock många betänkligheter förefinna huruvida i fråga varande åtgärd är egnad att leda till uppnående af det dermed afsedda ändamålet. För att bedöma i hvad mån dessa lagar komma att utöfva ett välsignelserikt inflytande på den arbetande befolkningens läge,

vore nödigt att i hvarje fall undersöka, hvem kostnaderna för försäkringen i sista hand komma att drabba, arbetarne eller konsumenterne. Närmaest antaga de från arbetarnes lön utgående premierna karaktären af en skatt, lagd på den i sysselsättning varande arbetaren. Att en del deraf skall erläggas af arbetsgivaren ur egna medel, verkar härutinnan ingen stor förändring, ty uppenbarligen skall den senare tillgodose sina intressen genom en motsvarande minskning i de af honom erbjudna lönevilkoren, om han på annat sätt icke kan göra sig ersatt för sin utgift. Frågan blir alltså denna: kunna kostnaderna för försäkringen göras till en nödvändig beståndsdel i varornas pris d. v. s. åhvälvas konsumenterne, eller komma desamma att stanna producenterne till last och bilda ett afdrag från arbetarnes lön? Man kan visserligen antaga att, då i fråga varande utgift icke drabbar någon enskild industrigren, ej heller enskilda producenter, utan är obligatorisk och allmän, densamma i många fall med tiden skall få egenskapen af ett tillskott i de nödvändiga produktionskostnaderna och således blifva en faktor vid varornas prisbildning. Men detta behöfver längtifrån alltid inträffa, ty redan den utländska konkurrensen kommer i sin man att motverka den nödiga prisstegetingen. Under detta förhållande är arbetaren icke i stånd att öfverflytta denna nya bördar på konsumenterne, ej heller alltid på arbetsgivaren, utan kommer densamma att blifva ett direkt penningeoffer från hans redan annars ringa, inödosamt förvärvade inkomst. Försäkringstvåget verkar då ingen egeutlig förbättring i sjelfva samhällsklassens ekonomiska ställning, utan nivellerar blot åtskillnaden mellan den i fysiskt afseende bättre och den sämre lottade arbetaren.

Slutligen bör märkas, att om en på *sjelfhjelp* baserad *obligatorisk* arbetarförsäkring, sådan som den ofvan framställda, också skulle lyckligen låta genomföra sig i Tyskland, som med dess långt framskridna industriala utveckling måhända är i stånd att på den utländske köparen öfverflytta en del af denna kostnad, deraf dock ingalunda följer att samma organisation vore ønsklig eller ens utförbar annorstädes, t. ex. i vårt land. Vi hafva öfverhufvud ännu icke

lärt oss konsten att producera billigt, och derför skulle en allmän och obligatorisk arbetarförsäkring, *utan bidrag från statens eller kommunens sida*, hos oss knappaast åstadkomma stort annat än en partiel öfverflyttning af fattigvårdsbördan från kommunerna på den arbetande klassen, hvars redan förut snäfva lefnadsvilkor derigenom ytterligare skulle förknappas.

J. N. L.

Om finska rederiers skyldighet att hemförskaffa utländskt sjöfolk.

Befälhafvarena å de finska handelsfartygen äro vid återfärden till hemlandet ofta nödsakade att för kompletterande af sina besättningar påmönstra utländskt sjöfolk. Ut en rad officielt konstaterade fall har dervid förekommit, att de finska kaptenerne vid ankomsten till finsk hamn ha afmönstrat sådana utländske sjömän, utan att lempa dem någon ersättning till bekostande af återresan vare sig till påmönstringshamnen eller till eget hemland. När en sådan afmönstring, såsom oftast är fallet, egts rum om hösten kort före navigationens slut, blifver det för desse utländske sjömän omöjligt att erhålla annan hyra samt, i anseende till deras nödställda läge, deras hemlands konsulat vanligen tvunget att ur allmänna medel försträcka kostnaden för sjömanens hemsändning.

I anledning häraff framställdes från tyska rikets här varande General-konsulat till undertecknads besvarande tvenne frågor för vinnande af utredning om de finska rederierna med någon utsigt till framgång kunde lagsökas för berörda kostnader.

Då den finska sjölagens stadganden i förevarande afseende äro något otydliga samt ämnet äfven i öfrigt har sitt intresse såsom varande af internationel natur, meddela vi här nedan förenämnda frågor jemte de derpå afgifna svaren.

1. "Är enligt § 78 i sjölagen det finska rederiet skyldigt att åt icke-finske, i utlandet påmönstrade sjömän, hvilka, sedan de i finsk hamn blifvit afmönstrade, förhållandena likmärtigt, ej kunna erhålla annan hyra, lempa en för återresan

till påmönstringshamnen tillräcklig ersättning äfven i de fall, då sjömannens anspråk på en sådan ersättning vid påmönstringen ej blifvit uttryckligen stipulerade samt någon dit syftande anteckning ej blifvit gjord i mönsterrullan?"

I frågan förutsättes att det är den finska sjölagen, som komme att tillämpas i här afsedda rättsfall. Denna uppfattning stöder sig icke på något positivt stadgande i den finska sjörätten och är ur teoretisk synpunkt icke heller alldeles oomtvistelig, men torde dock öfverensstämma med antagen praxis i Finland. Som emellertid tvivelstål härom möjlingen kunde uppstå, må till stöd för densamma följande ansföras: Eu skeppsbefälhafvare är att betraktas såsom rederiets mandatarie. Den som ingår aftal med en mandatarie måste, enligt allmänt gällande rättsgrundsatser, tillse att denne håller sig inom gränserna för sitt uppdrag, sådana de bestämmas i hans fullmakt, vid det äfventyr att om dessa gränser överskridas mandanten icke blifver bunden af aftalet. Nu har visserligen skepparen ej någon speciel fullmakt af sin redare, men hans hemlands lag bestämmer i stället naturen och vidden af hans mandat. Den flagga skepparen förer & masttoppen har således samma betydelse som en af honom uppvisad fullmakt, varför äfven "flaggans lag" rättelegen är den, efter hvilken hans befogenhet att förbinda sitt rederi skall bedömas¹⁾). Alltså, när t. ex. utländsk sjöman i främmande hamn antages & finskt fartyg, bestämmes hans rättigheter och skyldigheter i förhållande till rederiet efter finsk sjörätt.

Till de skyldigheter, som ejölagarne öfverhufvud åhvälfa rederierna gentemot besättningen, äfven då särskild öfverenskommelse derom icke blifvit träffad, hörer s. k. *hemförskaffning* eller skyldighet att i vissa fall bekosta sjömans återresa till förhyrningsorten. Denna skyldighet har dock i olika länders sjörätt blifvit fattad vidsträcktare eller inskränktare. Medan t. ex. det tyska rikets sjölag synes ålägga rederierna obetingad skyldighet att hemförskaffa sjöfolk utan

¹⁾) Joh. Dahlström, Den svenska privata Sjörätten. Sthlm 1882 sid. 73.

åtskillnad till nationalitet i alla andra fall, utom då sjöman genom eget förvällande förverkat sin rätt dertill, inskränker den svenska sjölagen denna skyldighet till *inländskt sjöfolk*, hvaremot beträffande hemförskaffning af *norskt* eller *utländskt sjöfolk* är stadgadt, att derom gäller hvad vid förhyrandet öfverenskommts.

Hvad den finska sjölagen angår, så äro dess bestämmelser i förevarande afseende temligen otydliga. Först och främst saknas i tredje kap. (§§ 57—79), som handlar om besättning, uttryckligt uttalande, huruvida bestämningarna deri böra gälla utan afseende på besättningens nationalitet eller derpå, om förhyrningen skett i inländsk eller utländsk hamn. Åtskilliga enstaka ställen och uttryck tyda dock på att lagstiftaren haft uppmärksamheten riktad hufvudsakligen endast på sjöfolk, som förhyrts inom landet. Men om vid sådant förhållande det och kunde sägas att uttrycklig lag i ämnet saknas, synes det å andra sidan vara obestridligt att, när en gång — just i följd af saknaden af en sådan lagbestämmning — sjömän af främmande nationalitet i afseende å skyldigheter till *alla delar* komma att vara likställda med finskt sjöfolk, samma likställighet jemväl måste ega rum i afseende å rättigheter. Det torde således knappast behöfva betviflas att *ratio legis* i bestämmelserna om finska rederiers skyldighet att hemförskaffa inländskt sjöfolk af domstolarne skola tillämpas jemväl i fråga om utländske sjömans hemförskaffning.

Vända vi oss nu till den finska sjörättens bestämmningar i förevarande afseende, innefattas dessa, på sätt i frågan angivses, uti § 78 af 1873 års lag, som stadgar:

"Har sjöman blifvit förhindrad att med fartyget till förhyrningsorten återvända, skall hans återresa af rederiet bekostas. Kan ändamålet mer eller mindre underlättas genom hans anställande på annat fartyg, som hemtät färdas, må han ej undandraga sig befattning, likartad med den han förut innehafst; är lönen mindre, bör redären fylla bristen."

Ifrån denna i förestående måtto stadgade skyldighet frifråger paragrafens andra mom. rederiet i de fall, då sjöman för begången förseelse, sjelfförvallad sjukdom blifvit skild eller annars sjelfvilligt skiljt sig från sin befattning å fartyget.

Såsom häraf framgår, beror omfanget af rederiets hemförskaffningsskyldighet huvudsakligen af den betydelse, som inläggas i orden: "blifvit hindrad att med fartyget återvända."

Hade den finske lagstiftarens mening varit att pålägga rederierna en lika vidsträckt förpligtelse i afseende & hemförskaffning, som t. ex. den i Sverige med afseende & inländskt sjöfolk gällande, hade stadgandet bort erhålla en annan lydelse. Det hade då bort heta: "Har sjöman blifvit afmönstrad i annan hamn än förhyrningsorten eller annars hindrad att med fartyget dit återvända, skall hans återresa af rederiet bekostas." Då nu ett stadgande af detta innehåll, som ingår i § 60 af den svenska sjölagen af år 1864, saknas i den finska, och äfven motiverna till sist nämnda lag gifva vid handen att lagstiftaren afsiktligen velat lindra rederiernas ovilkorliga pligt att fortskaffa sjömännen tillbaka till hemlandet, synes någon annan tolkning af berörda lagrum knappast vara möjlig, än att rederiernas hemförskaffningsskyldighet derigenom blifvit inskränkt till sådana fall, då återresa med fartyget af sjömannen varit *påräknad*, men förhindrats utan hans eget förvällande af något vid förhyrningen *icke förutsedt* faktum.

Under vanliga förhållanden när förhyrning sker & finskt fartyg i finsk hamn, måste det presumeras att sjömannen alltid gör sig räkning på att med fartyget kunna återvända till hemlandet. I detta fall är således rederiets skyldighet att hemförskaffa honom tydlig och klar. Men gäller förhyrningen endast utresa eller viss kortare tid, så att sjömannen på grund af fartygets reseplan kan anses hafva varit medveten om att hans befattning komme att upphöra, innan fartyget till hemlandet återvänder, torde någon hemförskaffning svårlijen kunna åhvälvas rederiet, alldenstund sjömannens qvarlemnande i utlandet då beror på förhyrningsvilkoren och icke på något oförutsedt hinder.

Är finsk sjöman förhyrd å utrikesort, torde rederiet, då sjömannen afmönstras i utländsk hamn och annan öfverenskommelse ej blifvit träffad, icke heller vara förpligtrad att hemförskaffa honom till närmaste finska hamn.

Om nu enahanda betraktelsesätt tillämpas, då fråga är om finsk redares skyldighet att hemförskaffa sjöfolk af *ut-*

ländsk nationalitet, så leder detta i speciela fall till följande resultat. Tar utländsk sjöman hyra å finskt fartyg i utländsk hamn på viss tid, beror hans rätt till hemförskaffning utan särskild öfverenskommelse deraf, om han vid förhyrningen har grundad anledning att förutsätta att han med fartyget skall kunna återvända eller icke. I förra fallet tillkommer honom en sådan rätt, i senare fallet icke. Härvid är dock att märka att, medan denna utsikt till återresa med fartyget *i regeln* förefinnes för sjöman, som tar hyra å finskt fartyg i *finsk* hamn, den deremot endast *undantagsvis* är för handen för utländsk sjöman, som tar hyra å finskt fartyg i *utländsk* hamn, då ju återresa till denna hamn gemealigen icke ligger i fartygets reseplan. Likaså följer af det ofvan anförda att sjöman, som blifvit förhyrd blott för utresa från förhyrningsorten, icke heller tillkommer något anspråk på hemförskaffning utan skild öfverenskommelse.

På grund af hvad i förestående måtto blifvit anfört, synes förevarande fråga således öfverhufvud böra besvaras *nekande*. Dock torde fall gifvas, i hvilka finska rederier kunna åhvälvas skyldigheten att hemforskaffa utländskt sjöfolk, äfven då sjömannens anspråk derpå ej blifvit uttryckligen stipulerade genom anteckning i mönsterrullan. Ett sådant fall föreligger, enligt min uppfattning, t. ex. då tysk sjöman förhyres å viss tid i någon tysk hamn å finskt ångfartyg, destineradt att göra regelbundna turer mellan denna hamn och någon finsk ort, men fartyget af en eller annan anledning såsom mellankommen tidig vinter måste inställa sina turer, innan sjömannens tjänstetid kontraktsenligt upphör. Sker inställelsen i följd af skeppsbrott, sträcker sig rederiets ersättningsskyldighet jemlikt § 78 mom. 3 icke utöver det räddades värde.

2. "Kan vederbörande utländska regering, sedan dess i Finland anstälde konsul, till följd af rederiets vägran att bekosta sjömannens hemresa, har dragit försorg om den senares hemsändning och direkt eller indirekt dervid haft omkostnader, genom sin i Finland anstälde konsul, med utsigt om framgång, lagsöka rederiet för sagda utgifter?"

När förpligtelser till sjöman utgifva ersättning för återresa åligger rederiet, vere sig på grund af lag eller öfverenskommelse, eger vederbörande tjensteman, som verkställer afmönstringen, dervid till sjömemannen ställa en speciel fråga, huruvida denna förpligtelse af rederiet blifvit uppfylld eller icke. Utfaller svaret nekande, bör sjömemannen vägra sin underskrift under afmönstringsrullan och bevis derom tecknas & handlingen med uppgift om orsaken till hans vägran. Om nu sålunda tillgått och vidkommande utländske regering genom sin i Finland anstälde konsul sedermera drager försorg om sjömännens hemsändning samt dervid direkt eller indirekt vidkännes omkostnader, förefinnes intet tvifvel att dessa kostnader genom rättegång kunna åhvälvfas rederiet. Någon särskild fullmakt af sjömemannen torde dertill icke heller erfordras, alldenstund berörda utgift tillskyndats regeringen genom rederiets underlätenhet eller vägran att fullgöra sin förpligtelse, samt således ett omedelbart rättsförhållande mellan den förre och den senare uppstått.

Så till vida synes svaret å förestående fråga alltså böra utfalla jakande.

Annat blir förhållandet deremot, om sjömemannen uraktläter att göra sina anspråk på hemförskaffning vid afmönstringen gällande samt utan något förbehåll undertecknar afmönstringsrullan. Den allmänna uppfattningen i vårt land torde vara att, ifall sjömemannen vid afmönstringen på till honom stäld fråga uttryckligen afsagt sig alla anspråk på hemförskaffning och genom sin underskrift bekräftat denna afsägelse, rederiets ersättningsskyldighet dermed upphört, äfven om kostnaderna för sjömännens hemsändning derigenom efteråt komme att drabba statsverket.

I antydda fall kan således rättegång mot rederiet icke tillstyrkas.

Det är dock möjligt att afmönstringen icke verkstälts som sig bort, så att t. ex. någon fråga om hemförskaffningen icke alls blifvit stäld till sjömemannen eller åtminstone icke i sådan form eller på sådant språk att han fullt förstått densamma. Vid dylikt förhållande beror det af den särskilda utredning, som i ärendet förebringas, om hans un-

derskrift & afmönstringshandlingen kan anses hafva någon betydelse eller icke. Sjölagen bestämmer ej huru länge rederiers skyldighet att hemforskaffa sjöfolk fortfar, hvarför påståenden derom kunna väckas ännu långt efter afmönstringen. Men i här förutsatta fall, då anspråket grundar sig på ett oriktigt förfarande, som vederfarits sjömannen, kommer denne att betraktas som *sakegare* och hans hörande således inför domstol att blifva nödvändigt, hvarför vederbörande konsul icke mer allena eller blot i egenskap af ombud för sitt lands regering kan utföra i fråga varande talan, utan måste dertill jemväl vara försedd med fullmakt af sjömannen, om denne personligen icke kan närvara vid rättegången.

J. N. L.

Angående rättigheten att i ärekränkningsmål bevisa sanningen af gjordt tillmåle.¹⁾)

I den moderna kriminalrätten betecknar man såsom brott mot individens ära eller ärekränkning ett oberättigadt, afsiktligt ådagaläggande af förakt för annans person. Denna uppfattning är lika väl som hvarje annan i rättslifvet nu gällande ett resultat af en utveckling. Det har till sin förutsättning, att hvarje individ tillkommer ett erkännande såsom personlighet ifrån öfrige individers sida. Man kan anse, att ärekränkningsbrotten i den uppfattning, som doktrinen nu hyllar, h. o. h. är en skapelse af den moderna rättsuppfattningen. För Romaren framstår ej individen såsom sådan berättigad att fordra erkännande såsom personlighet. För honom är det statsbegreppet, som i sig såsom det allmänna upptager individen, och först såsom statsborgare har den frie romaren anspråk på den akting, som betecknas med uttrycket existimatio. En inskränkning i hans civitet, exempelvis genom kriminelt straff, medför derför äfven consumtio eller minutio existimationis. Ära i romersk mening framstår, såsom en framstående förf. i straffrätt, Halschner, anmärker, "såsom den ideala enheten af mångfalden af de statsborgerliga rättigheterna". Detta nära samband mellan civitet och ära återfinna vi icke hos de germaniska folken. För den

---

¹⁾) Då red. välvilligt beredt rum för efterföljande upsats, som ursprungligen varit ämnad endast till studieprof, får förf. till sin ursäkt för att han ej med densamma vidtagit en grundligare omarbeitning, endast anföra, att upsatsen, såsom behandlande ett i den praktiska kriminalrätten ofta förekommande intressant spörsmål, äfven i sin nuvarande form icke torde sakna allt intresse.

ursprungliga germaniska och skandinaviska uppfattningen är den frie mannen allt, staten gör endast småningom sin supremati gällande. Den friborne mannes eller qvinnans ära är derför ej härledd ur hans egenskap såsom medlem af staten. Men deremot står densamma i närmaste beroende af den frys uppträdande bland sine likar. Åran blir sålunda, för att begagna Köstlins ord, "uttrycket af det ur andras ögon reflekterade sedliga värdet, hvarigenom en människas sociala ställning är betingad". Det är ur detta erkännande af hvarje individ såsom sedlig personlighet, som brott emot det derpå grundade ideala goda, som betecknas såsom individens ära, har arbetat sig fram.

För folken liksom för individerna, då de ännu befinner sig på en lägre utvecklingsståndpunkt, framstår vid ärekränning den objektiva giltigheten, sanningen, af det gjorda tillmälet under alla förhållanden såsom kriteriet på huruvida ett ärekränkningsbrott föreligger eller ej. Att uttala hvad som är sant, är under inga förhållanden ett brott, så lyder den enkla principen för denna uppfattning. Bevisningen, huruvida ett ärekränkningsbrott föreligger eller ej, kommer derför i många fall att blifva bevisningen om det gjorda tillmålets sanning. Men för en högre hunnen uppfattning ter sig saken annorlunda. Att uttala sanningen är visserligen ej i och för sig såsom ärekränkningsbrott straffbart, men genom formen, vari detta uttalande klädes, eller genom öfriga förhållanden, under hvilka det sker, eller ifall eljes subjektivt berättigande dertill saknas, kan uttalandet af sanningen blifva något mera; det kan tillika innebära ett oberättigadt ådagaläggande af förakt för den person det gäller och sålunda varda ett ärekränkningsbrott. "Man kan säga hvarje sanning, men man kan icke säga hvarje sanning under hvarje form", så uttalade Berner principen för detta uppfattningssätt, på hvars ståndpunkt samtliga moderna strafflagstiftningar stält sig. Man erkänner alltså, att sjelfva sanningen, derest den iklädes en form, som ej anstår dess rena höghet, kan blifva relativt osann, ja t. o. m. antaga ett brotts fula skepnad. Det är härvid ej nog, att en injuriant bevisar tillmålets objektiva giltighet — sanning; för att undgå

straff för ärekränkning skall han äfven, om så påfordras, kunna visa sig hafva varit subjektivt berättigad att ikläda sin handling den form han valt, ja t. o. m. i vissa fall att alls företa densamma. Bevisningen om tillmålets sanning kan derför blifva af endast sekundär betydelse och blott relativt inverka på injuriantens straffbarhet, den kan t. o. m. alls icke derpå inverka. Såsom konseqvens häraf följer, att äfven rätten att framställa denna bevisning kan inskränkas och äfven fullständigt förvägras. Såsom nämndes har den moderna strafflagstiftningen stälrt sig på denna ståndpunkt. Innan vi likväl söka att i sammanhang med en framställning af densamma närmare utreda, huru rätten att framställa bevisning om sanningen af ärekränkande tillmåle bör ordnas, synes sakenligt att historiskt framställa, huru de nu gällande åsigterna arbetat sig fram. Och kunna vi härvid så mycket härlre hålla oss till vår inhemska svensk-finska rätt, då i densamma uppfattningen af ärekränkningsbrottet icke i nämnvärd mån grumlat af feodalistiska idéer om en specifik ståndsära, i motsats till det på personligheten grundade, hvarje individ tillkommande anspråk på aktning från sina medmenniskors sida.

Enligt Landskapslagarna framstår det, såsom Nordström (Sv. Samhörf:s historia Del II p. 293 o. ff.) framhåller, som om redan tidigt den uppfattning gjort sig gällande, att egentliga oqvädes ord (*oquadhins orþ*), som i mängd uppräknas, i allmänhet voro *obervisliga* tillmålen och såsom sådane, isynnerhet om de yttrats i större folksamlingar, gilda att med böter försonas. Derest deremot tillmålets sanning kunde fulltygas, synes injurianter under alla förhållanden varit berättigad framföra bevisning, samt, ifall tillfyllesgörande sådan förebragts, vara fri för böter. Så heter det exempelvis i Ögl. Bygda Balk 38 Kap.: "Nu kallar man annan oqvädesord, kallar niding eller tjuf eller hemfödd träl (*fostra*) utan (sc. han gifver honom sak) med tingsstämning, då är det smädeord (Sæktar orþ). Likaså Suderm. lagen, som till först i Manhœlghis Balk Kap. 34 liksom anger det allmänna skälet, hvarför dessa forbrytelser upptagas, genom orden: "ofta komma af onda ord, gärningar onda". Det heter vidare:

"hvar som gifver annan oqvädesord inför kyrka eller ting eller andra samlingar af män, kallar honom sädestjuf (*agvabakr*), träl, *om han fri är*, eller annat fult namn, *giter han* (den kränkte) *för det namnet värja sig*, böte han tre marker, som honom så kallade; böte den sammaledes, som kallar annan djäfvlusson (*hoeriansun*), tjuf eller ljugare tvåt öfver tinget "och *giter han ej sannat att swa gjordt*." Denna uppfattning är äfven alldelens naturlig. Det är tillsvidare endast de påtagligen obevisbara oqvädes orden, vid hvilka bevisning ej *kan* ifrågakomma, som utan vidare beläggas med böter, men i öfrigt afgör bevisningen om tillmålets sanning, huruvida ärekränkning föreligger eller ej, och huruvida böter skola i fråga komma. I det hela samma uppfattning, ehuru något mera utvecklad, särskilt då den vid ärekränkningsbrotten så viktiga *animus injuriandi* äfven i någon, om än ringa, mån tages i betraktande, röjes i L. L., ehuru der dock icke omnämnes andra ärekränkningar än sådana, som ske & tinget (Tingm. B. 43), sådana som tillfogas genom att kårande brister i bevisningen af tillvitadt brott (Tingm. B. 20), samt särskilt i K. B. 9 Kap. utförligare behandlas kränkningar mot Konungen och hans Råd. Så stadgas på förstnämnda ställe: "*kallar någon annan oqvädes ord med hastigt mod*, hvad det hälest är, & heder går och ära, böte tre marker, om han sina ord genast rättar och igen kallar, vill han sig ej rätta, förrän han af tinget går, böte efter thy orden äro som förr skils i denna Balk (d. v. s. efter 20 Kap., enligt hvilket bot för anklagelse, som ej kan ledas i bevis är 40 marker, om saken går å heder och ära, ejes 3 marker). "*Waldsfäster*" (d. v. s. drager försorg om godtgörelse) han ej å samma ting, då sökes det brott ut som annat och ökes hans sak med fjerdings bot, och ransake sex män, som voro å tinget, om det var af hastigt mod eller "*lange vräkt*" (af gammalt groll). Tämligen enahanda synes uppfattningen af saken vara i St. L., ehuru böterna enl. densamma äro något högre; der framträder kanske tydligast, att oqvädes ord äro i sig straffbara (Rådst. B. kap. 31), på samma gång der bestämmes, att böterna äro dubbelt högre om man tillägger ordet "*förvunnen*" till oqvädingsordet (förvunnen tjuf etc.).

i hvilket fall naturligtvis bevisning om sanning måste få åberopas. I 30 kap. s. b. antydes äfven genom sjelfva inledningsorden: "hvar, som ljuger ära mans af man eller qvinna", att vid de svårare ärekränkningarna, då beskyllningen gick å heder och ära, bevisning måste få i fråga komma, emedan, åtminstone enligt vårt språkbruk, beskyllning ej kan stämplas såsom lög, utan att utredning om sakförhållandet fått föregå. I Kon. B. L. L. framhålls åter ärekränkningsbrott mot konungen eller hans råd såsom ett qualificeradt brott, straffvärdt med högre böter sålunda, att talande å konung eller råd det å heder och ära går, *derest man det ej kan fulltyga*, belägges med litsstraff, medan straffet för andra smädeliga ord, dervid intet omnämnes om rätten att bevisa, belägges med fyratio markers böter. L. L:s och St L:s stadganden om ärekränkningsbrott synas, ehuru de enligt lagens ordalydelse endast gält injurier, tillfogade å ting eller i rådstuga, likväl hafva adopterats och tillämpats äfven för andra liknande fall, att döma af Abrahamssons anm. till 43 Kap. L. L.

Upplysande för reformationstidens ståndpunkt angående uppfattning af ärekränkningsbrotten är den 36:te Domare-regeln, deri domaren åläggas att göra åtskilnad mellan oqvädes ord och fult vite, "det är fast annat att i vrede och af ett hastigt mod kalla en tjuf eller annat sådant, än med af- und vilja binda honom med laghen (ed) af berådt mod dertill. Efter det är icke lika brott, så skall det häller icke vara lika straff. Skall ock Domaren rätt se till om det är oqvädins ord eller ej, som Lagboken derom innehåller". Likaså gör Abrahamsson under 43 kap. L. L. följande anmärkning, som exakt torde återge uppfattningen under tiden närmast före 1734 års lags utgifvande: "kallar någon annan oqvädesord och, då han dersör sökes, vill det bevisa, *det ursäktar honom ej från böter med mindre att det han annan förekastat är en sådan missgärning, som angeläget är att göres kunnig, och hvari hvor och en är målsegande, som åkärar, eller att han sjelf är målsegande och ej tigger sig till målsmanna rätt*". I samma riktning hade äfven 1686 års K. L. vid straff förbjudit att förevita någon brott, hvarför han undergått uppenbart skriftermål, och en förordning af 1696

stadgat, att den, som förebrår annan hans naturliga bräcklighet eller annat han ej rår för, *för att honom dermed förlämpa*, straffas, som för oqvädes ord, samt den, som förevitar annan som något nesligt, att han afdragit huden af döda djur m. fl. andra mindre väl ansedda handteringar straffas än strängare eller första resan med 40 dalers böter.

Vi se sålunda en alldelens tydlig utveckling i uppfattningen af årekränkningsbrottet. Blotta afsigten att förlämpa är straffbar, och man måste medgifva att steget icke vore långt härifrån till positiva lagbestämningar, när rätt att bevisa tillmåles sanning förefinnes och när sådan bevisning ej borde få ifrågakomma. Detta steg tages icke af 1734 års lags stiftare. Tvärtom lemnas denna fråga tämligen åsido.

Att sådan bevisning under alla förhållanden borde vara tillåten, då kränkningen gick å heder och ära, kan ex analogia slutas deraf att M. B. 5: 2 uttryckligen medgifver detta vid tillmålen af nämnd beskaffenhet mot "Konungens och Rikets Råd" och deraf att enligt R. B. 14: 7, ifall part i rättegång tillviter sin vederdeloman sådant, som å ära går, och vill honom dertill lagligen binda, domstolen, inför hvilket det skett, borde hänskjuta undersökningen till den rätt, under hvilken brottmålet hörer. Direkt synes detta äfven framgå af ordalagen i M. B. 60: 4: "ljuger någon å annan lönliga och går det å lif eller ära" o. s. v., emedan ordet ljuger förutsätter, att undersökning, om så påfordras, får försigga. Skilnad göres visserligen om någon kallar "annan oqvädins ord i vredes mod, som å heder och ära går, samt dem antingen genast eller inför domaren återkallar" samt "andra förackteliga ord och åthäfvor", men beträffande punctum saliens, eller att bevisning om tillmåles sanning i vissa fall skulle kunna förvägras, iakttager lagen tystnad, utvisande detta att" 1734 års lag ännu ej höjt sig till den moderna uppfattningen af ifrågavarande brott. Blott några få i folkföreställningen som mindre hedrande ansedda förrättningar tager lagstiftaren särskildt i skydd mot årekränkning, då han i B. B. 22: 5 föreskrifver, att ingen må förevita legohjon, att han dragit hud af kreatur, som af sjukdom dött, eller att någon "fa hulpit, åderlätit, botat eller snöpt", allt vid 20

dalers bot, ett straff, som en förf. från frihetstiden äfven stadgar för den, som gör annan förebråelse att hafva afdragit skinnet af hundar, hästar och kattor. I dessa enskilda fall kan någon bevisning af tillmåles sanning naturligtvis ej förebringas, men i öfrigt måste det väl anses ss. lagens princip, att bevisning af tillmåles sanning ej får förvägras, samt, om den fullgöres, bryter udden af anklagelse för ärekränkning.

Det var derför högeligen af behovet påkalladt, att vår gällande ärekränknings förordning af den 26 November 1866 bragte vår lagstiftning mera i konformitet med ett modernt uppfattningssätt och den kriminalrättsliga doktrinens fordringar. Såsom kändt indelar nämnda förf. ärekränningar i *smädelser* och *förolämpningar*. Det förra brottet föreligger, då någon ⁷i afsikt att nedsätta annan i hans medborgerliga anseende eller minska förtroendet för honom i den befattning eller det näringsyrke han utöfvar antingen genom tal eller tecken eller i skrift eller bildlig framställning, den han utsprider eller utsprida låter, *falskeligen* påbördar honom ett *bestämdt* brott eller visst slag af brott eller sådan gerning, som är egnad att ådraga honom andras missaktnings. *Förolämpning* föreligger åter, ifall man annan i tal eller skrift med skymfligt yttrande, som är af den beskaffenhet att detsamma ej konstituerar smädelse, förolämpar eller om detta sker med hotelse eller annan gerning, som missfirmelig är. Af den definition uppå brottens begrepp, som häri innehålls, kan, rörande vår föreliggande fråga, en viktig slutledning dragas. Innan en ärekränkning kan rubriceras såsom smädelse, skall bevisning om dess sanningsenlighet alltid få föregå, och först om denna bevisning ej är tillfylles föreligger en smädelse. Bevisas deremot ärekränknings objektiva giltighet, föreligger icke en smädelse, om än sjelfva "afsigten att kränka" kan vara straffbar ss. en förlämpning enligt § 12. Men vi skola i ordning redogöra för förfatningens stadganden i frågan om rätten att bevisa sanningen af gjordt tillmåle (§§ 10—12).

I § 10 af förf. gifves dervid främst den föreskrift, att injurianten bör erbjuda sig styrka viss bestämd handling eller

underlätenhet för att bevisning alls skall få komma ifråga. Hvarje försök att få framställa bevis om subjektiva egenskaper, bevekelsegrunder, obestämd dålighet eller brottlighet m. m. d. är härmad med rättsa afskuret och hälften af en individuel sfär garanterad för enhvar, som ej genom handling derifrån utträdt i den yttre objektiviteten. För att taga en liknelse från ett annat af rättslifvets områden kunde man säga, att lagstiftaren härigenom lyst en ideel hemfrid för individen. Dernäst stadgar § 10, att domstolen genom särskilt beslut bör förklara, att den erbjudna bevisningen kan utesluta eller minska straffbarheten. Äfven denna bestämning måste anses väl på sin plats. Om det än måste anses såsom ett attribut till domarens processledande verksamhet, att han i öfverensstämmelse med lagens principer eger afgöra om bevisning af föregifna omständigheter kan på huvudfrågan inverka eller ej, måste det anses såsom ett lyckligt grepp af lagstiftaren att i denna fråga fordra ett skildt beslut af domstolen, då domaren härigenom manas till att mera än eljes för sig sjelf klargöra den för den förolämpade ytterst viktiga frågan om bevisning skall få förebringas. Det får nämligen icke förbises, att en i strängt mål medgifven rätt att bevisa lätt kan leda till större ärekränkningar för den förolämpade än det egentliga tillmålet, eller åtminstone till ett fullkomligt obefogadt inträngande i hans individuella sfär. Domaren kommer dock beträffande smädelser att för sig klargöra huruvida ejelfva formen, som ärekränkningen antagit, har karaktären af en förolämpning och ss. sådan bör bestraffas. Äfven beträffande förolämpningar måste domaren noga för sig klargöra handlingens natur. I de fall, då bevis öfver en förolämpnings objektiva giltighet kan förekomma och erbjudes, är en noggrann pröfning af den så viktiga afsigten och förolämpningens form äfven likaså nyttig som nödig. Det är just genom att låta denna subjektiva sida af brottet tagas i noggrant bedömande, som förfatningen bl. annat så mycket står framom de äldre stadgandena.

§ 11 af förfatningen gifver föreskrifter om huru rätten att bevisa tillmåles sanning skall begagnas. Denna § innehåller dervid främst, att laga dom är fullt bevis. Samma

bestämning återfinnes äfven i tyska strafflagen, men kan ej anses vara fullt principielt riktig, ehuru svårigheten att ordna saken på annat sätt erkännes. En fäld dom kan nämligen vara oriktig, och den person, som med kännedom häraf tillvitar annan det brott domen gält, framstår otvifvelaktigt såsom en såväl subjektivt som objektivt svår ärekränkare och borde väl äfven så straffas. — Dernäst upptagas de fall, då tillmålet gäller brott, som icke varit under åtal eller pröfning i fråga om skadestånd eller sådant, som, ehuru utslag fallit, får till behandling ånyo upptagas, och bestämningarna härom förete intet anmärkningsvärdt. Tid förelägges den för ärekränkning tilltalade att anhängiggöra talan vid vederbörlig domstol, och intill dess utslag i den häraf uppkomna rättegången fallit, anstår behandlingen af ärekränkningsmålet. Deremot synas de i §:ens sista mon. gifna regler för de fall, att handlingen, om hvilken bevis skall förebringas, i lag ej är belagd med ansvar, eller åtal mot den genom tillvitelsen angripna för annan orsak ej kan anställas (t. ex. ifall brott är preskriberadt), innehålla en högst betänklig avvikelse från gällande processuella grunder om forum i brottmål. Paragrafen föreskrifver nämligen att i de nämnda fallen bevisningen skall framställas inför den rätt, som är forum i ärekränkningsmålet, och erkänner sålunda icke brottmålens vanliga forum delicti. Det är visserligen sant, att lagstiftaren icke betraktar detta såsom brottmål, då det endast gäller utredandet af sakförhållandet, icke yrkande på kriminelt ansvar, och svarande parten kan derför icke åberopas på R. B. 10: 21 jemf. m. För. o. Säk. akten p. 2 för att göra gällande, att saken nödvändigt bör vid brottmålets forum upptagas. Men det bör noga märkas, att icke blott det kriminella ansvaret utan äfven en viss infami, en fläck på det goda namnet och ryktet, är en naturlig följd af att en tillvitelse om en i lag med straff belagd eller eljes i det allmänna omdömet mindre väl ansedd handling bevisas vara sann. Denna följd, som qvarstår äfven om den kriminella ansvarigheten, såsom preskriberad, ej kan komma ifråga, är ingalunda oväsentlig och synes derför bjuda, att den person det ärekränkande tillmålet gäller äfven vid bevisningen om

dess sanning skall få åtnjuta samma garantier för att den bästa möjliga bevisning skall kunna förebringas, som ifall åtalet gäller kriminelt ansvar. Normalt skall väl detta bestämmas genom att äfven för denna bevisning fordra, att den förebringas vid *forum delicti*. Lagutskottet vid 1863 års landdag vill i sitt betänkande göra gällande den åsigt, att den för ärekränkning tilltalade, då han får bevisa sanningen af gjordt tillmäle, vore att betrakta icke såsom angifvare, utan såsom svarande part, hvilken enligt R. B. 17: 33 vore berättigad att till sitt eget skydd få vid samma domstol, der han tilltalas för ärekränkning, styrka en invändning om sanningen af sitt påstående. Men denna uppfattning synes mindre hållbar, då genom stadgandet i 10 § af förf. ärekränkningsmålet genom dometols beslut blifvit deladt i tvenne skilda rättegångar. Om än den ena af dessa kan företagas endast i intresse att utreda sanningen, så synes den likväl ej kunna rubriceras såsom invändning, då lagstiftaren för att vara konseqvent för alla fall bort så uppfatta den och icke fordra rättegång vid skildt forum för de i första mom. af § 11 upptagna fall.

Svårare ställer sig frågan huruvida tillmäle om brott eller handling, som passerat å utrikes ort skall få styrkas vara sant. Ett närmare utredande af denna fråga kan nu ej ifrågakomma, då den skulle föra alltsför långt utom det egentliga änet; dock synes böra medgifvas, att på den internationella rättens nuvarande standpunkt undantag från grundsatsen om *forum delicti* knappast torde kunna undvikas.

I § 12 af vår författning uttryckes den i den moderna strafflagstiftningen allmänt erkända sats, att sjelfva formen för ett tillmäle eller de omständigheter, under hvilka det samma egt rum, kunna vara af den art, att straff för ärekränkning bör följa äfven om tillmålet bevisats vara objektivt sant. Det är brottets subjektiva sida som här med rätta tages i betraktande. Injuriantens *animus* kan förklaras straffbar. Vi återfinna den tidigare angifna principen, att sjelfva sanningen ej får ikläda sig hvilken form som hälst. I ett tillägg belägges konseqvent med straff att i oträngt mål

och i afsigt att skymfa tillvita annan brott för hvilket han redan undergått straff. Det fordras här erkännande åt strafsets egenskap att utgöra föreoning för brottet. Och det mäste obetingadt medgifvas, att ett i otid gjordt förevitande af brott, hvarför brottslingen redan utstått lagens straff, icke alienast är att i sig sjelf anses såsom oädelt och ovärdigt utan med rätta bör beläggas med lagens straff. Det är samma grundsats, som vi redan tidigare funnit uttalad i 1686 års Kyrkoordning.

I § 10 lemnade den till Ständerna vid 1863 års landdag afslagna propositionen till förf. ytterligare i fyra punkter bestämningar, under hvilka förhållanden bevisning om tillmåles sanning ej skulle få framställas. Ehuru dessa inskränkande föreskrifter icke af ständerna antogos, synes likväl sakenligt att här omnämna desamma, då i sammanhang dermed erbjudes tillfälle att till skärskådande upptaga vigtiga, inom olika strafflagsstiftningar olika besvarade principiella spörsmål. Uti den första af dessa punkter innehåller propositionen, att bevisning ej tillåtes, ifall den, mot hvilken tillmålet riktats, varit för handlingen tilltalad utan att hafva blifvit åt saken fald. Det är här fråga om hvilken rättskraft skall tillerkännas ett förutgående, icke fällande utslag. Samma uppfattning, ehuru i orden litet mindre vidsträckt, uttalar tyska strafflagen af 1871 uti § 190 deri stadgas, att bevisningen är utesluten, om den förorättade före tillmålet i laga ordning blifvit för det samma frikänd. Den principiella riktigheten af detta stadgande i en så allmän utsträckning synes dock böra ifrågasättas. Lagstiftaren har velat häfda giltigheten af en domstols frikännande utslag, men ifall injurianten erbjuder sig att visa, att detta utslag är oriktig, och *saken eljes får göras till föremål för ny behandling vid domstol*, synas knapt tillräckliga skäl härför förefinnas. Särskildt synes en sådan inskränkning illa sammanstå med R. B. 17: 32, enligt hvilket lagrum en frikänd får njuta en örätt, frikännande dom till godo, "ehvad skäl emot honom sedermera sig yppa kunde", endast i de mål, der penningeböter ega rum, undantagande då saken angår lif eller ära, tjufnader och alla urbota mål. Vid sådana mål alltså, i hvilka

sjelfva sakfrågan får oberoende af ett mellanvarande frikännande utslag ånyo upptagas, tyckes, att principenligt ej häller bevisningsrätten borde vara förbjuden, och beträffande dessa mål synes förf. riktigare än propositionen; men tyckes detta icke vara fallet vid tillmälen, för hvilka den förlämpade enl. nyss citerade lagrum får, hvad sakfrågan angår, åberopa ett frikännande utslag sig till godo. Denna uppfattning står i närmaste sammanhang med uppfattningen angående det andra af de fall, där Kejs. prop. till ständerna förbjuder bevisning, nämligen, då tid till åtal är försuten. Den invecklade frågan, huruvida ärekränkare skall till sitt freddande få bevisa sanningen af tillmåle, som angår redan preskriberadt brott, föreligger här till besvarande. Ifall man medgisver en af tid obegränsad rätt att framställa bevisning om sanningen af gjordt tillmåle, råkar man dock, synes os, i uppenbar motsägelse till de allmänna grunder, som gälla för preskriptionen. Det är tidens försonande makt, som verkar, att äfven brott ses med mildare ögon, och det är åt detta faktiska förhållande lagstiftaren gifvit lagens hälgd, då han infört preskriptions institutet. Men han har dervid äfven ledts af andra skäl, och ibland de främsta af dessa framstår den omständighet att, i normala fall åtminstone, bevisningen af ett sakförhållande i väsentlig mån försvåras, och möjligheterna för en örätmälig dom förökas ju längre tidrymd ligga emellan tilldragelsen och undersökningen. Det är för denna tidens allmängiltiga makt, lagstiftaren, i känsla af ofullkomligheten hos allt menskligt, böjt sig, då han för rättsanspråks giltighet — ej blott kriminella, utan äfven civilrättsliga — satt en tidsgräns. Och gälla icke samma skäl, då en individu goda namn och rykte äro i fara, som om t. ex. en del af hans förmögenhet står på spel? Man invänder visserligen, att det här gäller endast att i sanningens intresse utreda ett sakförhållande, och att intet ansvars- eller ersättningspåstående kan göras gällande. Men härigenom vinnes föga. Ty om engång sjelfva sakfrågan får till behandling upptagas, och det ärekränkande tillmålets sanning derefter blifvit bevisad, så skall otvifvelaktigt den läderade stämplas såsom brottsling af den allmänna opinionen eller

Åtminstone en fläck vara satt på hans goda namn och rykte utan att han fått tillgodonjuta det försonande öfverseende tiden fört med sig, och utan att farorna för en orätt bevisning varit mindre än vid afgörandet af ett brott, som redan är preskriberadt. Högheten af det ideela goda, som hvarje person i sitt goda namn och rykte eger, synes således tala för att de mäktiga skälen för preskriptionsinstitutet äfven komma till giltighet, då det gäller att framställa bevis för ett tillmåle om brott, som icke mera under annan form får vid domstol upptagas. I förbigående må erinras om att en preskriptionstids införande på detta område på intet sätt innebär, att ifrågavarande handlingar för alltid skola vara höljda i mörker. För att en personlighet rätt skall kunna uppfattas är nödigt, att intet drag, som dertill kan bidraga, är undandraget dagens ljus. Men det tillhör historien, sanningens makt genom tiderna, att skänka denna belysning liksom att i lugn höghet fälla domen — öfver död man. Stadgandet i vår förordning § 15, der tidrymden af 20 år efter individens död, bestämmes såsom den tid efter hvilken bedömandet af hans lif är fritt, är derför i allo välbetänkt. Men hvarken blifva garantierna för rättsmätheten af historiens dom mindre eller ökas farorna för samhället, ifall hvarje individ medgives rätt, att det slagg, som möjligen genom mindre, för lång tid sedan begångna, brott fäst sig vid hans goda namn och rykte, ej under hans lifstid genom bevisningen om dess tillvaro skall få uppröras, och sålunda tidens och en törhända för öfrigt i allo hedrande lefnadsvandels försonande inflytande tillintetgöras. Att gröfре icke preskriptibla brott enl. vår lagstiftwings principer härifrån måste vara undantagna, framgår af det föregående, ehuru äfven beträffande dem mäktiga skäl kunna framdragas för bestämmendet af en — naturligtvis längre — preskriptionstid, som då ock hade till följd, att bevisning om dem gällande tillmåles sanning efter preskriptionstidens förlopp ej borde få förekomma.

Såsom det tredje af de fall, då rätt till bevisning ej är medgivven, uppträder Nåd. prop. det, då den, som framställt beskyllningen ej är målsegande, och handlingen ej hörer

under allmänt åtal. I en så allmän syftning synes denna inskränkning icke ega principielt berättigande. De skäl svenska strafflagskomitén i motiven till sitt "förslag till allmän Crimallag" af år 1832 angifver för rättigheten att bevisa tillmötes sanning i allmänhet synas mig här ega sin fulla tillämpning, likvisst sålunda att rätten att bevisa äfven här borde af tid inskränkas. Nämnda komité yttrar (motiven till Cap. 18 Str. B.): "Utan att upphäfva möjligheten för menniskors borgerliga sammanlefnad, kan man ej förbjuda dem att tala om andras handlingar och öfver dem fälla omdömen. Äfven om dessa handlingar äro i sig sjelfva vanhedrande, och således menliga för de handlande personernas goda namn och medborgerliga anseende, kan man ej, utan skadlig inverkan på sedligheten, vägra andra att dem omtala och med yttranden ogilla. En lag, deri sådant vore förbjudet, skulle, & ena sidan, aldeles förstöra den motvigt, som fruktan att bringas i elakt rykte innebär emot frestelsen att beg&osedliga och vanärande gerningar och, & den andra,dana menniskor till hycklare." Och om man engång medgifver personer rätt att omtala andras handlingar, samt att öfver dem fälla tadlande omdömen, måste naturligtvis och ifrågavarande personer, ifall deras ord komma längre och gifva upphof till ett ärekränkningsmål, vara berättigade att till sitt fredande framställa bevisning om sanningenligheten, oberoende deraf om de äro målseggande eller om handlingen ej är allmänt åtal underkastad. Att denna rätt göres beroende af en tidsgräns är en helt annan sak.

Såsom det sista fall af inskränkningar i rätten att bevisa tillmötes sanning upptager ofta nämnde proposition det att tillvitelsen genom att offentliggöra husliga förhållanden, som ej äro straff underkastade, kränkt det enskilda (riktigare väl familje-) livets hälgd. Lagstiftaran har här uti ett högt sedligt intresse, omsorgen om familjelivets trefnad och hälgd, gjort en inskränkning i rätten att på grund af medmenniskors handlingar om dem fälla omdömen; och denna åtgärd kan knapt annat än godkännas. Ej heller torde "hemliga familjeskandaler", såsom lagutskottet 1863 synes frukta, genom ett sådant stadgande i allt för hög grad tagas under

statens skydd, då hvarje straffbar handling naturligtvis ej faller under skyddet af denna inskränkning. Att öfriga "skandaler" godt kunna få vara fridlysta för menige mans sqvaller och prat synes icke kunna innehåra någon våda. Tillmälen om straffbara "familjeskandaler" måste naturligtvis få bevisas enligt de för dylika tillmålen i allmänhet gällande grunder. Bland alla de under propositionens fyra punkter upptagna inskränkningar i bevisningsrätten för gjordt tillmåle återfinnes endast denna i vårt Strafflagsförslag under § 374.

Den uppfattning, för hvilken vi i det föregående sökt gifva skäl, kan i korthet så uttryckas: rätten att bevisa en ärekränknings objektiva giltighet borde rättast ställas i närmaste sammanhang med preskriptions institutet, sålunda att, då ett brott är preskriberadt äfven rätten att bevisa det-samma gällande tillmåles sanning borde vara det. Och lika med preskriptibla brott borde äfven sådana handlingar anses, som, ehuru icke i lagen belagda med straff, dock kunna gifva upphof till en ärekränkning. Dessutom borde vissa husliga förhållanden utan afseende å tid være fredade för obehöriga tungors verksamhet. — Och är det vår öfvertygelse att lagstiftaren utan vådor för andra samhällsintressen kunde vidtaga denna utvidgning i erkännandet af den hvarje individ tillhörande ideela hemfrid, som ligger särskildt i rätten för enhvar att efter en viss längre tids förlopp icke behöfva se sitt förflutna lif med dess möjliga mindre förvillelser och felsteg upprulladt af förste bäste, som erbjuder sig bevisa sina påståendens objektiva giltighet.

R. Westermarck.

Anteckningar om förlikningskommissionerna i Danmark.¹⁾

En inrättning, som tilldragit sig blott föga uppmärksamhet, men likväld spelar en betydande rol uti den danska och norska rättsskipningen, är den så kallade förlikningskommissionsinstitutionen. Det torde deraf ej vara utan allt intresse att kasta en blick på dess organisation och verksamhet, isynnerhet då icke engång det nya danska processförslaget, hvilket i allmänhet är bygdt på nu gällande vetenskapliga principer, förändrat eller ersatt, såsom man kunnat vänta, densamma genom införande af fredsdomareorganisation.

Då processlystnaden uti Danmark i slutet af adertonde århundradet, enligt hvad samtida författare intyga, stegrats till den grad, att hvarje småsak gjordes till föremål för domstolsbehandling, sökte man finna ett medel, hvarigenom de onödiga och kostsamma processer, hvilka icke sällan ruinerade hela familjer, lämpligast kunde stäfjas. Man insåg, att stegringen af rätttvisternas antal hade sin orsak dels uti obekantskapen med gällande lag och förfatningar, dels uti

---

¹⁾ Litteratur: A. B. Rothe: *Mémoire sur l'origine et l'organisation des comités conciliateurs en Danemarc.* Copenhague 1803; Fredrik Christian Sveistrup: *Förordningar, placater etc.* Anden udgave Kbhv 1806; Ludvig Suhl: *Über dänische Vergleichskommissionen etc.* Lübeck 1809; L. F. Bobjerg: *Haandbog i det danske Forligelsesvæsenet tilliggemed et fuldstændigt Sagregister.* Odense 1837; Netzel: *Notice sur les comités consiliateurs en Danemarc.* Stockholm 1843; A. Irgens: *Lovene om Forligelsesvæsenet.* Kristiania 1874.

sakförares uppäggelser, dels åter uti parternes egen vinningslystnad och immoralitet. För att motverka dessa orsaker sökte man en institution, hvilken mera paternelt än domstolarna kunde förmedla mellan parterne personligen samt skyndsamt och utan kostnader bringa en uppkommen tvist till slut. Man ville lemua medborgaren fritt, att förläkningsvis utan offentlighet kunna uppgöra sin sak och tillerkänna en sådan förlikning full exekutiv kraft. På detta motiv hufvudsakligast hvilar förlikningskommissionens idé. Förtjensten af dess stiftande tillhör i främsta rummet Konferensrådet Kristian Colbjörnsson och Statsrådet Carl Falbe, i enlighet med hvilkas plan förordningen af den 10 Juli 1795, som påbjuder förlikningskommissioners införande i Danmark och Norge, är affattad.

Enligt denna förordning organiserades förlikningskommissionerna på olika sätt för Kjöbenhavn, för köpstäderna i Danmark och Norge samt för landsbygden. Uti Kjöbenhavn består kommissionen af trenne medlemmar, af hvilka en är assessor vid Hof- och Stadsrätten, den andra medlem af Magistraten och den tredje en af stadens trettiotvå äldste. Assessor blir genom anställdt val utsedd för en period af fyra år, hvarunder han är befriad från alla andra embetsgöromål, men ledamöterne från Magistraten och stadens älste deltaga deremot uti kommissionens möten efter tur. Förutom ledamöterne finnes uti kommissionen en sekreterare, hvilken utses bland kopisterne vid Hof- och Stadsrätten. Uti köpstäderna sammansattes kommissionen sålunda, att det församlade borgerskapet bland fyra eller sex af magistraten föreslagne kandidater valde tvärne förlikningskommissarier för en period af tre år. Desse voro äfven under den tid deras värf varade befriade från alla andra kommunala göromål. Uti de städer, der stiftsamtmannen bodde, skulle desse så vidt deras embete tilläte sjelfve taga plats i kommissionen såsom ordförande samt i allmänhet öfvervaka kommissionernas verksamhet. Protokollet vid mötena fördes af "byeskrifveren" och auktoriseras af amtmannen. Hvad inrättningen på landsbygden återigen beträffar, så skulle enligt förordningens ordalydelse "amtmannen sjelfve förestå förlikningsväsendet, men hvar amternes vidlyftighet fordrade det, skulle amtmannen

befalla de dugligaste häradsfogdar och andra kände, duglige och rättskaffens män till förlikningskommissarier och tydlig bestämma samt offentligen bekantgöra gränserna för det distrikts, som i detta hänseende betroddes enhvar af dem, och borde detsamma, om möjligt inrättas sålunda, att ingen finge längre, väg till kommissionen än fyra mil." Dessutom skulle vid kommissionen fungera en protokollist, derest ingen af kommissarierna skulle åtaga sig uppdraget. Sådan var organisationen af förlikningskommissionerna i Danmark enligt 1795 års förordning. Ehuru desse uti allmänna ordalag gifna stadganden framkallade en mängd spörjsmål, som besvarades genom Kongl. bref och plakat,¹⁾ underingo de likväl inga betydligare förändringar innan förordningen af den 4 Mars 1857 i någon mån medförde en omgestaltung. Derigenom stadgades nämligen, att hvarje köpstad med närmaste område (naturlige Opland) skulle utgöra en förlikningskrete, hvars gränser skulle bestämmas af amtsrådet. Detsamma skulle äfven förena de socknar, hvilka icke kunde hänsöras till någon köpstad, till skilda förlikningskretsar samt bestämma platsen för kommissionernas möten. Kommissionerna skulle fortsfarande bestå af tvänne kommissarier samt tillsättas för en tid af sex år, dock sålunda, att en medlem hvart tredje år skulle afgå, men kunna återväljas. Uti köpstäderna skulle den ena kommissarien väljas af kommunala myndigheterna och den andra af amtsrådet, hvilket åter på landsbygden har sig ombetrodt valet af hvardera kommissarierne. Denna förordning lemnade dock stadganderna om förlikningsväsendet uti Kjöbenhavn och Färðane oförändrade. Sådant är sättet för tillsättandet af förlikningskommissarier nu för tiden. Härvid förtjenar dock att anmärkas, att hvarken domare eller saksförare äro valbara. Sedan kommissarierne blifvit utnämnde, skola de innan de tillåtas taga plats i kommissionen slägga en för detta ändamål särskildt föreskrifven ed. Angående jaf för kommissionens ledamöter gäller i allmänhet samma reglor som för domarejaf, dock tillåtes äfven jävg kommissarie med par-

¹⁾ Se Sveistrups samling af förordningar etc.

ternes begifvande qvarsitta i kommissionen. Då besättningen af förlikningskommissarie är att anses såsom ett kommunalt embete, förstas af sig sjelft, att den icke är förenad med lön. Dock åtnjuta kommissarierne ett ringa arvode af parterne, men detta endast för den händelse att förlikning åstadkommes. Uti 1795 års förordning stadgades om detta arvode, att kommissarierne åtnjuta "det samma i Sallario som ved Forordning af den 13 Maj 1769 § 4 har varit bestemt for amtmeänderna i Danmark, i lige tilfælde nemlig 2 Mk 8 sh. af den klagende og 1 Mk 8 sh. af den anklagede, tilsammen 64 sh." För verkstälda resor erhålla kommissarierne ersättning af allmänna medel, som enligt särskilda stadganden för detta ändamål utanordnas.

Uti rättsskipningen spela dessa kommissioner den viktigaste rol. Det heter nämligen uti lagen, att ingen sak vare sig civil eller kriminel får dragas till domstolsbehandling, innan densamma förevarit vid förlikningskommissionen. Ifrån denna hufvudregel gifvas likvälv särskilda undantag. Så t. ex. behöfva "politi och gjöesteretssager" icke behandlas vid kommissionerna. Detsamma är fallet med mål, som fordra offentlig stämning och beröra det offentligas rätt, injuriesaker mot tjänstemän samt alla tvister öfverhufvud, hvilka äro inledda på myndigheternes befallning eller äro afgjorda af någon domstol uti första instans. Proceduren vid kommissionen är följande. Enhvar som har någon rättstvist bör personligen infinna sig hos förlikningskommissionen uti det distrikt, der motparten har sitt hemvist, samt antingen muntligen eller skriftligen andraga sin sak i korhethet, hvilket upptages i protokollet likaledes så inskränkt som möjligt. Kommissionen utfärdar derefter en stämning till svaranden att å viss tid infinna sig inför kommissionen, och bör svaranden inställa sig i Kjöbenhavn sednast dagen efter erhållen stämning samt annorstädes sist inom fyra dagar. Härvid lägges framför allt vigt på att parterne personligen tillstädeskoma, hvarför de endast i ytterst få fall hafva rättighet att infinna sig genom fullmäktige. Vid sjelfva behandlingen tillgår sälunda, att citanten först framlägger sitt påstående, hvarefter svaranden lemnas tillfälle att bemöta detsamma.

Sedan parterne fullständigt utlagt sina andraganden, förelägga kommissarierne parterne ett förslag till förlikning och söka för dem tydliggöra de skäl och grunder, enligt hvilka detsamma är uppsatt. Ingå parterne härpå, upptages innehållet af förlikningen korteligen i protokollet samt underskrifves af parterne, hvarefter den ingångna förlikningen har full exekutiv kraft. Beror förlikningens ingående åter på kännedomen af något bestämdt faktum, så kan detsamma utredas genom vittnen, som för detta ändamål böra afhörs inför vanlig domstol, och saken tager af denna orsak uppskof vid kommissionen, ehuru det såsom regel gäller att målen så skyndsamt som möjligt böra bringas till slut och ej fördröjas uti köpstäderna längre än högst åtta, & landsbygden åter högst fjorton dagar, derest parterne ej annorlunda öfverenskomma. För underlätenhet att fullgöra förlikningen kunna parterne äfven utsätta vite, men dessa tillfalla i regeln ej statskassan, utan är bestämningen derom beroende af parternes öfverenskommelse.

Skulle parterne åter ej kunna förmås att ingå någon förlikning eller skulle svaranden uteblifva efter erhållen stämning, meddelar kommissionen citanten en attest, hvarmed han kan bringa saken för ordinär domstol. Härvid riskerar svaranden dock att blifva dömd att betala sakens omkostnader samt t. o. m. att blifva fäld till böter för onödig rättegång, hvarjemte för åtnjutande af kostnadsfri process för fattigdom fordras intyg från förlikningskommissionen deröver, att personen i fråga varit villig att & sin sida ingå en billig förlikning.

Alla kommissionens sammanträden hållas inom lykta dörrar och afskrifter från protokollen meddelas endast åt sakerare. För att ytterligare öka tilliten till kommissionen samt uppmuntra parterne att fritt yttra sig har lagstiftaren vidare stadgadt, att intet yttrande eller medgivande inför förlikningskommissionen får, derest eaken icke skulle stanna vid förlikning, anföras såsom bevis inför ordinär domstol. Här må äfven nämnas, att kommissionerna äro befriade från begagnandet af stämplad papper. — Beträffande åter exekutionen af förlikningarna stadgas, att densamma för att fö-

rekomma osäkerhet uti eganderättsförhållandena ej får uppskjutas på längre tid än ett år och sex veckor, hvadan om fördrygsägaren försummat att inom denna tid utsöka sin förlitka fordran, anspråket ånyo måste bringas för kommissionen för att erhålla exekutiv kraft.

I förordningen af 1795 bestämmes äfven att kommissionerna skola årligen tillställa amtmännen rapport om de af dem handlagda ärenden för att sedan sammaställas till en generel rapport för hela riket.

Dessa äro hufvuddragen af förlikningskommissionernas organisation i Danmark. Det 1877 publicerade "Udkast til Lov om den borgerlige Retspleje" har äfven lemnat förlikningsväsendet bestående såsom särskilt institut, men likväl uti motiverna till lagutkastet gifvit till känna, att detsamma i en framtid kunde underkastas vissa förändringar, med afseende hvarå de uti utkastet införda nya stadgandena äro inryckta. Man har nämligen uti XIII Kap. "om den tvungne Forligsprove" sökt bringa detta institut i öfverensstämmelse med den nya processlagen, och sålunda, med fästadt afseende & den ställning underrätterne enligt förslaget skulle komma att intaga, bl. annat infört den förändring, att mål som upptagas af underrätterne ej behöfva till först behandlas vid förlikningskommissionen. Alla de mål, som åter skulle behandlas af de tilltänkta landsrästerne, äro enligt förslaget underkastade obligatoriskt förlikningsförsök med undantag likväl af mål, der svaranden ej är bosatt inom landet, der motfordringar göras gällande, men särskilt utslag likväl påstås samt der exekutiv process användes.

Innan vi öfvergå till bedömandet af förlikningskommissionerna och deras verksamhet, skola vi lemlna en kort öfversigt öfver förlikningsväsendet uti Norge, som är det enda land förutom Danmark, der institutet existerar. Förlikningskommissionerna som uti köpstäderna i Norge infördes, såsom ofvan sades, genom förordningen af 1795, hvaremot desammas införande på landsbygden anbefaldes genom en förordning af 1797. Enligt sistnämnda förordning skulle förlikningsväsendet förestås af amtmannen sjelf i den del af amtet, som ligger närmast till hans hemvist "men i de afslagsnare de-

larne utnämner han rättskaffens och kunnige män på sina vägnar till förlikningskommissarier, och skulle hvarje amt delas i vissa distrikter med fastadt afseende vid den omständighet, att ingen skulle få längre väg till kommissionens möten än fyra mil." Kommissionerne skulle bestå af tvänne medlemmar, af hvilka den ena skulle vara civil embetsman, prest eller "annan duglig man utanför bondeständet", samt den andre ovilkorligen någon till bondeständet hörande person. Medlemmarne utsågos för en period af tre år. Kommissionens möten skulle ordinariter hållas minst en gång uti månaden, men beträffande bl. a. Finmarken blef bestämmadt härom öfverlemnadt åt amtmannen. Alla dessa stadganden äro sedermera betydligt förändrade genom "Loven af den 20 Juli 1824 angaaende Forligelsevæsenet." Det skulle leda oss alltför långt att i detalj redogöra för alla stadganden, hvarför vi åtnöja oss med att endast nämna, det enligt denna lag öfverallt i riket såväl på landet som i köpstäderna och de köpingar, der flere än tjugu familjer äro bosatte, skulle finnas kommissioner, bestående af två ledamöter. Amterna skulle delas uti distrikter af amtmannen och kommissarierne tillsättas genom kommunala val. I köpstäderna skulle valförrättningen ombesörjas af Magistraten och i köpingarne af fogden, men på landsbygden skulle densamma försiggå vid kyrkostämma. Sedermera hafva ytterligare flere utkomna förordningar förändrat stadgandens om förlikningsväsendet. Så t. ex. bestämdes genom Loven af den 8 September 1842, att den Magistraten och amtmannen tillerkända rättighet att upprätta förslag till kommissarieplatser skulle bortfalla och tillerkännas förmanskaps och representanten i förlikningskommissionen. Den väsentligaste förändringen uti förlikningsväsendet skedde likväl genom Loven af den 8 Maj 1869, hvarigenom kommissionerna tillerkändes en viss dömande myndighet uti fordringsmål, deri hufvudstolen ej öfversteg trettio specieriksaler. Då det icke är vår afsikt att här ingå i en detaljerad framställning af förlikningsväsendet i Norge, vilja vi endast omnämna, att förlikningskommissionernas kompetens att gifva utslag uti fordringsmål genom Loven af den 14 Juni 1879 utsträcktes

till saker, hvilkas penningevärde ej öfverstiger femhundra kronor, samt tillika påpeka, att förlikningsväsendet i Norge, som eljest har den största likhet med det danska, härigenom utgör på sätt och vis en öfvergång till fredsdomareinstitu-tionen.

Af det föregående finna vi, att lagstiftaren vid inrät-tandet af förlikningsväsendet sökt lägga hufvudvigten på föl-jande punkter, nämligen: a) att de personer, hvilka ombe-tros kommissarieposter skulle vara sitt kall vuxne, b) att förhandlingen skulle vara hemlig, c) att sakerna skulle skynd-samt afgöras, d) att kostnad så mycket som möjligt skulle undvikas, och e) att parterne personligen skulle mötas för att sakens biläggande derigenom måtte befordras. Vi kunna nu göra oss frågan, huruvida man genom dessa principer lyckats frambringa ett institut, hvilket fördelaktigt verkar på rättskipningen eller ej? Innan vi gå att besvara detta spörjs-mål, skola vi först taga de invändningar i skärskådande, som mot förlikningsväsendet i hufvudsak blifvit gjorda.

Redan vid tiden för dess införande i Danmark höjdes många röster deremot. Men icke allenast uti Danmark utan äfven utrikes kritiserades institutionen så skarpt att t. ex. en berömd tysk rättslärd år 1804 uti det då för tiden an-sedda Jena litteraturbladet bland annat påstod att institutio-nen vitnade "von grosser Justizverwirrung" etc. Man angrep institutio-nen hufvudsakligast från tvänne synpunkter, nämligen för det första derför att resultatet af förlikningarna berodde alltför mycket på kommissariernes personlighet samt för det andra derför att den ringa kostnaden, som var före-nad med en process inför kommissionen, bidrog till ökande af tvisternas antal. Ännu i senaste tider hörer man då och då bland danske jurister röster höjas mot institutio-nen huf-vudsakligast på grund deraf, att densamma skulle lägga ett alltför stort band på den individuella friheten och tvinga enhvar att till först försöka en förlikning, om hvars fåfäng-lichkeit han på förhand var öfvertygad. Hvad den första punkten beträffar, så kan väl ej nekas, att kommissariernes personlighet kan utöfva ett stort inflytande på parterne och att desse kunna i ett och annat fall låta vilseleda sig samt

derigenom lockas att frångå sin rätt. Men då hvarje institution, den må vara huru fullkomlig som helst, beror af de moraliska egenskaper, de personer besitta, åt hvilka dess handhavande är ansörtrodt, samt det torde gifvas högst få fall, då individen, särnart han ej dertill tvingas, frångår sin rätt, torde den fara man från detta håll väntat ej vara af det slag, att den förtjenar afseende. Beträffande åter den andra invändningen, att de billiga kostnaderna skulle öka tvisternas antal, så kan väl detta vara en möjlighet, men då alla saker som behandlas vid förlikningekommisionen äfven kunna blifva föremål för domstols handläggning, samt det enligt några författare¹⁾ är statistiskt utredt, att af tjugufyra vid kommissionerna förekomna mål endast ett är af den natur, att det icke med skäl kunnat dragas inför domstol, kan väl denna beskyllning icke drabba förlikningekommisionerna. Skulle detta äfven vara fallet, så måste likväld medgifvas, att en ringa rättegångskostnad är vida fördelaktigare för rättskipningen än en större, ty om äfven till följd af den förra ett större antal saker skulle blifva föremål för rättslig behandling, så ega ju de dömande myndigheterna makt att tillämpa straffbestämningarna för onödig rättegång, då deremot genom den sednare flera verkliga rättsstöringar kunnas undandragas domstolarnes ingripande, och häremot gifves intet korrektiv. Svårare att bemöta är anmäkningen angående inskränkningen af den personliga friheten genom tvungna förlikningeförsök. Härvid finner man dock att lagstiftaren gått ganska försiktig tillväga, i det en mängd mål är undandragna förlikningekommisionernas handläggning, och den inskränkning den individuela friheten lider genom det tvungna förlikningeförsöket bör enhvar medborgare underkasta sig, helst densamma i många afseenden kan medföra goda resultat. Skulle någon icke vilja underkasta sig förlikningeförsök, kan han genast tillkännagifva det för kommissionen och den skyndsamhet, hvarmed alla mål behandlas, förorskar ganska liten olägenhet vid målets fullföljande.

¹⁾ A. B. Rothe: Mémoire sur l'origine et l'organisation des comités conciliateurs en Danemark; Ludvig Suhl: Über dänische Vergleichungskommisionen.

Att institutionen uti Danmark och Norge gifvit synnerligt goda resultat torde följande uppgifter visa. Medan de under loppet af åren 1792, 93 och 94 vid domstolarne handlagda mål uppgingo till 25,521, nedgingo dessa under en lika lång period efter institutionens införande till 9,653, hvarigenom målens antal minskades med 15,868. Uti samma förhållande minskades målen uti Kjöbenhavn från 1863 till 445. Såsom bevis på att institutionen icke allenast under de första åren efter sin stiftelse, utan äfven fortfarande gifvit goda resultat skola vi här inrycka följande uppgifter.

	Totalbeloppet af mål, som vid kommis- sionerna före- varit.	Beloppet af mål, som vid kommissio- nerna förlikts.
1815	22,385.	15,159.
1816	30,332.	21,277.
1817	40,479.	28,397.
1818	49,881.	34,539.
1819	50,631.	33,831.
1820	39,913.	27,315.
1821	35,118.	23,881.
1822	34,661.	23,463.
1823	32,296.	20,800.
1824	27,906.	19,166.
1825	24,663.	16,602.
—	—	—
1840	21,872.	14,929. ¹⁾

Öfverväger man nu de resultat, som uti Danmark och Norge vunnits genom införande af förläkningsväsendet, måste man medgifva, att de varit öfverraskande goda. Institutionen har äfven i hög grad vunnit det danska folkets förtroende och äfven en mängd aktade jurister, hvilkas mening und. varit i tillfälle att inhenta, anse detsamma såsom välsignelsebringande.

¹⁾ Ehuru redan detta torde vara tillräckligt att visa de resultat kommissionen medfört, måste und. beklaga, att tillgång på uppgifter från senaste tider saknas.

Hvarje processlagstiftning söker på sitt sätt bidraga till minskning af de rättstvister, som uteslutande beröra enskildes rätt, genom att i möjligaste måtto uppmuntra till förlikning, men näppeligen torde någon processlag hafva att uppvisa så lyckliga resultat som förlikningskommissionerna i Danmark och Norge. Detta resultat består icke blott deri att det materielt rätta oftast måhända säkrare träffats af parterne sjelfva, än af en domstol, utan äfven i den moraliska vinet, att de frön till hat och split, som processer ofta rikligen utså, härigenom qväfves. Genom införandet af denna institution, som förskaffar medborgärne tillfälle att genom ömsesidig överenskommelse utan all offentlighet med ringa kostnader kunna slita en uppkommen tvist, har man ovilkorligen bidragit till lösningen af ett af rättekipningens svåraste problem.

E. Johnsson.

Om domstolarnes befogenhet att pröfva grundlagsenligheten af utkomna författningar.

Inträdesföredrag
af
Robert Hermansson.

I frågor om lagtolkning händer icke sällan, att det sunda och enkla omdömet, utan att vara särskilt bevädradt i lag, träffar det rätta, ehuru det icke är i stånd att ange skälen för sin uppfattning, medan deremot i sysslandet med teoretiska spöremål ligger en fara, en frestelse att vilas bort från det enkla och klara, som emellertid i lagtolkningen har alla utsigter för att varda erkändt såsom det riktiga. Doktrinen gör dersför väl uti att icke förlora ur sigte huru dess slutsatser te sig inför det af teoretiskt spekulerande icke påverkade vanliga förståndet.

Men detta blott såsom en god regel för doktrinen bland många andra. Deremot kan det aldrig komma i fråga att lagfarenheten skulle varda en slaf under de icke lagkunniges omdöme.

När personer, hvilka icke äro närmare förtrogne med gällande lag, med visshet och afgjord övertygelse uttala bestämda åsigter uti frågor, angående hvilka juristen anser sig kunna endast med tvekan och betänksamhet yttra en mening; när parter hafva twistefrågans rättsliga beskaffenhet fullkomligt klar för sig, medan den samvetsgranne domaren är villrädig om hvad som är enligt med lag; när den ena parten ser saken på ett sätt men det ges en motpart, hvars sunda förnuft, enkelt och klart såsom det tyckes honom, leder honom till en rakt motsatt uppfattning, — och måhända skall mer än en, som haft dom i händer, betyga, att det ofta är icke-lagkunnige parter, som tycka sig hafva lag så klar för sig, att annan mening icke är möjlig — då ligger det an-

tagandet nära till hands, att det finnes något, som den tveksamme domaren ser, men som de, hvardera om sin uppfattnings riktighet fulkomligt öfvertygade parterne alls icke hafva reda på; eller ock att det intresse som står i fråga, verkar förvillande.

Det sistnämnda gäller i all synnerhet när tolkning af offentlig rätt kommer i fråga. Huru ofta händer det icke att dess bud tydas på aldeles motsatta sätt af stridande politiska partier, hvilka hvardera synas tro på sin menings riktighet? I och för sig är det ingen märkvärdighet, att olika meningar hysas angående innehållet af lag. Annärkningsvärd och påfallande blir saken då, när alla de, som tillhörta samma politiska parti, de må känna lag eller icke också råka hafva samma uppfattning af lag, medan de på den motsatta sidan hafva en motsatt, isynnerhet om dertill kommer att hvardera åsigten uttalas med sådan bestämdhet och säkerhet, som om något annat icke vore täckbart. I dylika fall är det sannolikt, att man icke känner de omständigheter, hvilka böra tagas i betraktande, ännu mindre den betydelse för en frågas lösening hvor och en af dessa omständigheter bör tillkomma. Dessutom kan det hända, att det intresse, som hänsför och beherskar en, gör en oemottaglig för skäl. Men går man till lag, på sådant sätt beherrskad af ett visst intresse, då är det möjligt, att man i lag söker, icke ett opartiskt svar, utan stöd för en förutfattad mening. Och den, som så söker, skall kanske ganska lätt bland lagens mångahanda stadganden finna något, som synes förträffligt egna sig till föravar för den hyllade meningen; och hvem vill undra på om under dylika förhållanden öfriga på saken verkande omständigheter ingen talan få?

Men sådana resultat hafva icke mycket värde, och diskussionerna i doktrinen ej mindre än de, som förekomma på lagskipningens gebit, lära, att man bör iakttaga mera varsamhet än öfligt är i att såsom ofelbara proklamera sanningar på lagtolkningens område. Visserligen bör jurisprudensen sträfva efter att kunna inför menige mans enkla omräde göra skäl och reda för sina resultat; men hon är å andra sidan berättigad att påminna derom, att det vid tolk-

ning af lag ges omständigheter, hvilka fordra att varda beaktade, om de ock vid första ögonkastet skulle dölja sig för den, hvilken icke är bevandrad i lagfrågor.

En af de i detta hänseende mest upplysande diskussioner, som inom doktrinen förts, är den angående domstolarne befogenhet att pröfva grundlagsenligheten af utfärdade stadganden. Den är äfven egnad att gifva en föreställning om den utredning, rättsvetenskapen kan vara tvungen att prestera, om hon skall kunna hoppas att fylla sin uppgift: åstadkommandet af en klar och åskådlig utläggning af gällande rätt. I det följande kunna dock blott några huvudpunkter beröras; ämnet har en så omfattande litteratur, som få andra på statsrättens område.

Främst må det tillåtas att betona, det frågan nu icke gäller huru det *börde* förhålla sig i förevarande afseende, d. v. s. hvad som *börde* vara lag, utan hvad som *är* att anses *såsom lag* enligt bestämningarna i en sådan stats författning, der ett parlament, en riksdag eller ständer deltaga i lagstiftningen. Uti sådana stater framställer sig frågan: skola domstolarne, ifall det felet blifvit begånget att en lag utfärdats utan ständernas samtycke, ehuru sådant bort inhemtas, vid lagskipningen tillämpa en så beskaffad lag, eller skola de det icke?¹⁾)

Vid första påseende tyckes svaret ganska enkelt: Om domaren borde anses forbunden att utan pröfning tillämpa äfven förfatningar, som tillkommit i strid med grundlag, då skulle grundlagens stadganden faktiskt vara kraftlösa och en utan ständernas samtycke tillkommen författning kunna göra hela konstitutionen om intet. Bestämningarna om riksdags deltagande i lagstiftningen skulle då, i händelse de icke följdes, blott moraliskt men icke rättsligt hafva annan

¹⁾) Emedan frågan gäller hvad som *är* lag och lagarne äro olika, så *kan* svaret utfalla olika i olika stater. Öfverhufvud måste dock betydelsen af sjelfva de bestämningarna i de moderna statsförfatningarna, enligt hvilka ständer eller parlaments medverkan vid lagstiftning är erforderlig, anses vara likartade, hvarför vi här till en början icke taga någon särskild grundlag i betraktande.

betydelse än den, att man väl teoretiskt nödgades erkänna, det orätt skett, men i verkligheten skulle vara tvungen att behandla olag såsom lag.

Så talande detta än kan förefalla, så hafva dock äfven motskäl blifvit framhållna, hvilka synas icke mindre beaktansvärda.

Om, så har man sagt, domstolarne hade att pröfva huruvida ständernas medverkan till en utfärdad författning skulle varit erforderlig eller ej, då kunde följden vara en för hela rättstillståndet vådlig osäkerhet och oreda, enär ingen kunde vara fullkomligt säker om hvad han hade att hålla sig till. Härtill kommer att domstolarne, i fall nämnda grundsats följdtes, också borde pröfva lagligheten af ett ständerbeslut, när en författning uppger sig vara utfärdad under ständernas medverkan. Om nemligen & landtdag en olaglighet förekommitt vid frågas behandling, om t. ex. vid votering i ett stånd medveten eller omedveten oriktigtighet egt rum; om¹⁾ ständernas svar blifvit expedieradt på grund af endast tre stånds samstämmiga beslut, ehuru frågan rätteligen är en s. k. fyra stånds fråga, eller om i ens k. tre stånds fråga ständernas svar afgifvits efter tre stånds beslut men det fjerde ännu icke definitivt yttrat sig (såsom det af förbiende höll på att gå vid 1877 års landtdag med en fråga); eller om i något stånd personer fått delta i öfverläggning och beslut, hvilka enligt lag bort vara derifrån uteslutna (L. O. 14, 49), eller om frågan icke i ett eller flere stånd annars behandlats såsom lag föreskrifver, då föreligger icke lagligt ständerbeslut; och konseqvensen af den uppfattning, som låter domstolarne pröfva grundlagsenligheten af utfärdade stadganden, vore, att domstolarne skulle nödgas granska en författning tillkomst från början till slut, innan de flinge använda den, en granskning som vore rent af omöjlig. Ansåge man åter en förordn. alltid böra præsumeras såsom laglig, tills motsatsen

¹⁾) Här och i det följande, der det mindre kommer an på att med diplomatisk noggranhet referera den enes eller den andres anföranden, än på att återgifva grundtankarna, tillåta vi oss att välja de förtydligande exemplen ur vår egen rätt.

leddes i bevis, så kunde det hända att en part erbjöde sig att bevisa formfel, begångna vid åberopad förfatnings behandling & landdag, och således skulle ingen kunna vara säker på hvad som är lag.

Konseqvenserna synas således i begge fallen betänkliga: och skulle man på grund af dem nödgas afgifva svaret på frågan, så skulle detsamma säkerligen utfalla olika alltefter den olika politiska ståndpunkt, resp. lagtillämpare eller tolkare råkade intaga.

På lagtolkningens område är emellertid en bevisning, som icke har annat att åberopa än olägenheter, till hvilka en motsatt uppfattning skulle leda, icke bindande.

Väl sannt, att en lagtolkning, som leder till stora oegentligheter och svårigheter, har starka skäl emot sig: "Thet Rätt och Skäl icke är, thet kan icke heller vara Lagh" (9:de domareregeln) och i sådana fall gör lagtolkaren väl uti att en gång till pröfva sin mening. Men denna regel ställer det icke i domarens skön att lempa lag åsido när han finner den ledan till svårigheter. Huru ofta händer det ej att lag antingen i följd af förbiseende utaf lagstiftaren, eller i följd deraf att nya förhållanden tillkommit, hvilka lagstiftaren ej föresett men hvilka skulle kräfta andra stadganden, eller i följd af andra omständigheter, kommer att leda till obilligheter och svårigheter? I sådant fall bör lag visserligen ändras. Men icke är denna uppgift domarens, utan, så länge lag icke är i laga väg ändrad, skall domaren tillämpa den som är gällande, äfven om den är olämplig; lagens tolk skulle göra sig skyldig till osanning om han af lämplighets skäl eller andra välminta bevekelsegrunder sade annat vara lag än han visste vara lag, till maktmiss bruk om han såsom lag, men i strid mot lag, tillämpade hvad han sjelf hölle för godt och lämpligt.

Om man således äfven i allmänhet icke obetingadt kan från konseqvenserna sluta till en tolknings riktighet eller oriktighet, utan måste granska lagen till dess grund och mening, så är detta så mycket närvändigare i ett fall sådant som det föreliggande, der annars utslaget skulle komma att

fallas af den politiska doktrin, lagtillämparen råkade bekänna sig till.

Också är det icke vid betraktelser af hvad som vore mindre olämpligt eller mera skadligt, som man i förevarende fråga stannat.

Man har anfört att domaremakten rätta uppgift just vore, att urskilja hvad som är lag: domaren skulle neml. annars kunna komma att vid utöfningen af sitt embete följa godtyckliga påbud; och på det att sådant icke måtte varda fallet, har man hållit domaren för berättigad och förpliktigad att pröfva grundlagsenligheten af förordningar, som gifva sig ut för att vara lag.

Men mot detta betraktelsesätt har gjorts gällande, att detsamma skulle anvisa domaren den högsta makten i staten, hvilket icke kunde anses enligt med lagens ande och mening.

Genom intetdera af dessa skäl kan dock en bindande bevisning anses presterad.

Så länge domstolarnes befogenheter kunna, oberoende af dem sjelfve, ändras utaf lagstiftaren, och föreskrifter dem gifvas, hvilka de äro skyldige att ställa sig till efterrättelse, innehafva icke de, utan lagstiftaren. högsta makten, och även om domstol vid skipandet af lag underläter att tillämpa stadganden, hvilka den anser ogiltiga fördenskull att de icke tillkommit i laglig väg, så meddelar den aldrig i domen, lagstiftaren till efterrättelse, en bestämning eller föreskrift angående något stadgande, utan den bestämning domen innehåller är en bestämning af straff för begången förbrytelse eller en bestämning angående vissa rättigheters och skyldigheters uppkomst, upphäfvande eller ändring i följd af någon rättsgrund. Om domstolarne skulle anse sig böra i grund af en så beskaffad befogenhet, som nu står i fråga, underlåta att tillämpa någon i utfärdad författning befintlig rättsats, så stode det alltid lagstiftaren öppet att begagna den lagliga vägen till stadgandets upphöjande till lag, då domstolarne blefve tvungne att tillämpa detsamma. En annan sak är, att domstolarne skulle, ifall ifrågavarande pröfningsrätt tillkomme dem, kunna under vissa omständigheter vara utomordentligt viktiga organ i staten. Men sådant strider

åtminstone icke mot vår lag, ej heller mot sakens natur. En mera upphöjd föreställning om domareembetet kan det väl näppeligen gifvas än våra såsom lag aktade gamla domareregler, och man kan icke önska att domareembetet någonsin hos oss skulle aktas ringare än i dem. Men detta är såsom sagdt icke detsamma, som att domstolarne skulle innehafva den högsta makten i staten.

Hvad åter beträffar domaremaktens åberopade rätta uppgift, af hvilken man ansett deras ifrågavarande befogenhet följa, så är det just den saken, som skulle bevisas, att ifrågavarande befogenhet följer ur berörda uppgift. Man har väl sagt: Domaren skall döma enligt lag. För att kunna göra det måste han veta hvad som är lag. Svaret härpå ger honom grundlagen. Fordrar grundlag ständernas medverkan till en lag, så kan han ej behandla författnings, som saknar detta kännetecken på lag, såsom lag. Men härmed är frågan ej afgjord.

Det är saunt, att domaren måste, för att döma enligt lag, för sig afgöra hvad som är lag. Han kan icke antaga att allt, som har ett visst tycke af ett lagstadgande, är lag. Något kännetecken på lag måste det finnas. Till dessa kännetecken höra åtminstone monarkens (eller regeringens) underskrift, kontrasignation (R. F. 1772 § 21) eller något dyl. Endast det som har dessa kännetecken kan inför domaren gälla såsom lag och domaren måste således, förr än han tillämpar lag, pröfva hvad som är lag.

Men dermed, — så har man, och med rätta, anfört — att han skall pröfva om i ett aktstycke, hvilket presenterar sig såsom lag, verkligen förefinnes alla de kännetecken, som höra till lag, är ännu icke sagdt, att ständernas samtycke hör till dessa omständigheter, hvilka måste förefinna för att en lag skall vara förhanden, med andra ord, att saknaden af ständernas samtycke är en sådan formel brist som gör, att en lag icke föreligger. Det som skulle bevisas var just att, när grundlag ger ständer eller parlament rätt till deltagande i lagstiftningen, uraktlätenheten att inhenta slikt samtycke gör i en strid mot nämnda föreskrift utfärdad förfatning ogiltig.

Men är en sådan ogiltighet icke en naturlig följd af att grundlag gifvit ständerna rätt till deltagande i lagstiftningen alldelens på samma grund, på hvilken olagliga rättsärenden i allmänhet äro ogiltiga?

Sådant har blifvit bestridt. Man har sökt uppvisa att man icke utan vidare kan uppställa en slik grundsats; och i sjelfva verket erbjuder äfven vår egen lagstiftning exempel på fall, då i strid mot lagens föreskrifter företagna rättsärenden icke äro utan vidare åtgärd ogiltiga. Om sådana personer, som enligt 2 kap. G. B. ej äktenskap med hvarandra bygga må, dock ingå äktenskap, så är ett sådant ogiltigt. Men om enkling eller enka, hvilka enligt lag ej få gå i nytt gifte förr än avsitting egt rum, eller om quinna, som ej bort få ingå äktenskap utan giftomans samtycke, fäll tillfälle att mot lagens förbud göra det, så är äktenskapet det oaktadt icke ogiltigt. Kontrahenterne drabbas af andra påföljder af sitt lagstridiga handlingssätt.

Härtill komma andra fall, i hvilka en i strid mot lagens stadganden företagen rättshandling endast i det fall värder ogiltig, att den klandras och af domstol förklaras ogiltig, hvaremot den, om sådant icke förekommer, har rättslig verkan inför lag. Allbekant är att det rättsärende, som vi kalla testamente, måste, om detsamma förfogar öfver egen- dom, hvilken ej bortgifvas kan, inom viss tid klandras, samt att om sådant icke sker, testamentet är inför lag rätts giltigt. Eller för att taga ett ex. från den offentliga rättens område: domare bör döma enligt lag. Men gör han det ej, så blir domen dock giltig, om ändring deri ej sökes i behörig ordning.

Omständigheter sådana som de anförda synas nu verkligen egnade att stöda det resultat, hvartill en författare kommit genom rent teoretisk betraktelse, nemligen: vare sig att grundlagens stadgande om ständernas deltagande bör anses innehålla förbud mot lags stiftande i annan ordning än under deras medverkan, eller att det innebär påbud om inhemtande af ständernas samtycke till lagstiftningsåtgärder, eller att ifrågavarande stadgande är en föreskrift angående formen för lagstiftningsåtgärder, i intet af dessa

fall är stadgandet om ständernas medverkan en föreskrift af den natur, att dess åsidosättande med nödvändighet har en i strid deremot utfärdad förfatnings nullitet till påföjd eller ens rättfärdigar en presumption derför.

Emellertid kan det sättas i fråga huruvida man nödvändigt måste uppfatta ifrågavarande stadgande antingen såsom ett *påbud* (att inhемta ständernas samtycke) eller såsom ett *förbud* (mot lags stiftande i annan ordning) eller såsom en annan formföreskrift, med andra ord, huruvida icke samma stadgande rätteligen bör anses vara af en annan beskaffenhet. Vi tro, att utgångspunkten här ej varit alldeles riktig.

En relativt riktigare¹⁾ väg synes då den betraktelse hafva inslagit, som söker se till huruvida ständernas samtycke bör, när grundlag innehåller stadgande om deras medverkan vid lagstiftning, anses såsom en väsendtlig omständighet för att lag skall kunna anses vara stiftad.

Man har sagt: Förutsättningarna för att en lag skall komma till stånd äro öfverensstämmelse mellan alla den lagstiftande maktens faktorers vilja, förklaring af denna vilja och promulgation af densamma. Men det är icke sagdt att alla dessa förutsättningar äro väsendtliga förutsättningar. Väsendtliga äro blott tillvaron af en lagstiftare vilja öfverhufvud — så tro vi oss höra uppfatta de icke alldeles klara uttrycken hos Ullmann, Zur Frage des richterlichen Prüfungsrechtes i Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft 1868. s. 338 — förklaring af en sådan

¹⁾ Också har den författare, som i det föregående åsyftats (E. A. v. Stockmar i Zeitschrift für Civilrecht und Prozess 1853) icke slutfört sin i öfrigt särdeles skarpsinniga undersökning utan endast sökt uppvisa skefheten i de många olikartade betraktelser och grundsatser, på hvilka man velat grunda svaren & föreliggande spörsmål. För att komma till svaret enl. tysk rätt har man, enligt honom, att se till huruvida enl. das gemeine deutsche Staatsrecht en presumption för frågans bejakande eller förnekande låter härleda sig och vidare att göra sig reda för öfriga regler, som kunna komma i betraktande vid tolkning af partikularstatsrätten; och slutsatsen skall interpretationen af grundlagarne gifva.

vilja och dess promulgerande. Hvad åter beträffar den konstitutionelt monarkiska statsrättens derutöfver sig sträckande fordran på öfverensstämmelse mellan representantens för statspersonligheten (monarkens) vilja och folkrepresentationens, enligt hvilken fordran blott en sådan öfverensstämmelse borde utgöra grundvalen för lag, så är genom denna fordran icke en väsentlig förutsättning för lag tillkommen. Ty ändamålet med bestämmingen härom är att det rätta måtte blifva gällande genom lag. Nu går den konstitutionela monarkins grundlag ut från den tanken, att monarken och hans regering tilläventyrs icke ensamme äro i stånd att träffa det rätta, och den söker deraf genom ifrågavarande bestämning förebygga att en oriktig uppfattning af det rätta skall göra sig gällande i lag. Men denna faktiska möjlighet af en felaktig rättsbildning utan ständernas medverkan är dock icke en nödvändighet, så att det vore omöjligt för regeringen ensam att träffa det rätta. Tvärtom har det funnits absoluta monarker, som gifvit upphof åt förträfliga lagar, och å andra sidan är folkrepresentationens medverkan icke ett ofelbart medel att finna den förfuftiga allmänna viljans innehåll. Då nu således det rätta kan träffas utan ständernas medverkan och kan förfelas under en sådan, så följer att ständernas medverkan icke är en väsentlig omständighet för lag samt att det blott är omständigheter af formel natur som komma i betraktande, när giltigheten af en utfärdad författning skall prövas; för att en sådan skall vara gällande fordras blott att den offentliga maktens innehavare (under iakttagande af föreskrifna formaliteter, till hvilka hör ministers kontrasignation) gifvit sin vilja till känna. Härmed förklaras dock icke vara sagt, att monarken vore berättigad att, blott han iakttoge vissa formaliteter, vidtaga åtgärder, som materielt äro författningsvidriga. Har en åtgärd blifvit vidtagen utan ständernas medverkan, der slik medverkan dock skulle varit erforderlig, då föreligger en åtgärd som visserligen är giltig ehuru blott *formelt* giltig; men i hvarje sådant fall föreligger också en konflikt mellan formel giltighet och materiel grundlagsvidrighet, och frågan är hvil-

ken verkan är af denna grundlagsvidrigitet, och huru den skall häfvas.

Men tills denna konflikt blifvit häfven måste den utfärdade förfatningen, oaktadt sitt inre fel, anses formelt bindande aldeles på samma sätt, som ett testamente, hvilket blifvit upprättadt med iakttagande af i lag stadgade formaliteter är, om också testator skulle bortgifvit mer än han varit berättigad bortgifva, giltigt, så framt det icke genom klander fäs i laga väg häfvet.

Denna bevisning är haltande.

Med samma skäl kunde man säga: afsigten med stadgandet, att en man är myndig först vid 21 års ålder, är att förebygga det en, som ännu icke har erforderlig mognad i förståndet, skall inläta sig i oförnuftiga rättsärenden; men emedan det ges fall, då personer under 21 år äro mycket klokare än mången, som längesedan har myndighetsåldern bakom sig, så är uppnådd myndighetsålder icke en väsentlig förutsättning för att en person skall kunna rättsgiltigt ikläda sig förpligtelser genom aftal, och alltså är sådant aftal, ingånget af omyndig, formelt giltigt. Felet är: man har i begge dessa fall icke gjort skilnad mellan motivet för eller afsigten med ett stadgande, å ena sidan, och innehållet af detta stadgande å den andra. Om lagstiftaren, för att icke oförståndiga må kunna förstöra sin förmögenhet, stadge att personer under 21 års ålder icke må kunna ikläda sig förpligtelser genom aftal, väl vetande att det ges personer, som före nämnda ålder hafva insight och förstånd att sköta sina angelägenheter, så är det innehållet af detta stadgande, icke motivet till detsamma, som länder till efterättelse, och enligt detta stadgande är uppnådd myndighetsålder en oeftergislig förutsättning för ett ingånget aftals giltighet. För att förhållandet skall vara annat måste lag särskildt hafva bestämt det. Derför måste man ock i fråga om ständernas deltagande i lagstiftningen göra sig reda för hvad *innehållet* af det stadgande är, som handlar om detta ständernas deltagande. Med andra ord: man måste veta huruvida lagstiftarens, till vinnande af ofvanberörda ändamål meddelade bestämning innehänder att giltig lag kan stiftas

och komma till stånd *endast* under ständernas medverkan — i sådant fall är ständernas samtycke en nödvändig förutsättning för att en lag skall föreligga och en förordning utan ständernas samtycke ogiltig, såframt icke något särskilt stadgande dock ger äfven sådan författning giltighet — eller om dessa bestämmningar tilläfventyrs innebära blott ett för den, som annars har makt att ensam giltigen stifta lag, meddeladt förbud att utöfva denna makt utan medverkan af ständerna, i hvilket fall saknaden af ständernas medverkan kan verka ogiltighet eller förpligtelse att återtaga stadgendet såsnart misstaget märkes — eller om bestämningen angående ständernas medverkan tilläfventyrs har ännu något annat innehåll.

En sådan granskning af det ifrågavarande stadgandets innehåll kan man finna i följande resonnemang: väsendligt för lagstiftningen är att genom densamma uppställes en rättslig nödvändighet för medborgarnes ytter handlingar, följaktligen är också blott den af de till lags stiftande hörande akterna, hvilken har fastställandet af denna nödvändighet till innehåll, d. v. s. sanktionen, den egentliga lagstiftningsakten. Denna makt att sanktionera lagar tillkommer monarken. Är i en grundlag den grundsatsen uppställd, att lagar af en viss beskaffenhet icke få utfärdas utan en folkrepresentations samtycke, så är härigenom dock icke åt folket eller åt dess representanter tillerkänd ejelfva den lagstiftande makten eller en andel i denna makt, utan det förhåller sig så, att för denna lagstiftande makt blifvit uppställd sådan begränsning, att en lag icke får sanktioneras, för hvilken ej genom folkrepresentationens samtycke garanti derför erhållits, att den åsyftade rättenormen skulle finna en god grund i det allmänna erkännandet. Bestämningen om folkrepresentanternas deltagande är derför blott en bestämming om det förfarande, som skall iakttagas vid lagens stiftande; men då det som är väsendligt för lag består, icke i eu viss form hvari lag uppkommit, utan i dess allmänt förbindande kraft, och jemväl sådana lagar, som af representationen antagits, erhålla denna allmänt förbindande kraft genom monarkens sanktion, så existerar med hänsikt till den allmänt för-

bindande kraften icke någon skillnad mellan förfatningar, hvilka utkommit utan ständernas medverkan, och sådana, som tillkommit med deras samtycke; och äro begge slagen allmänt bindande, så hafva domstolarne naturligtvis ock att tillämpa dem.

Denna bevisning innehåller en uppenbar *petitio principii*: det antages såsom gifvet, att monarken kan genom sin blotta förklaring gifva hvilken bestämning som helst allmänt bindande kraft; och dock var det just detta som satts i fråga, och som skulle bevisas.

Förklaringen på detta uppenbara förbiseende ligger måhända deri, att man tänkt sig frågan egentligen gälla huruvida domstolarne äro befogade eller icke att pröfva, medan den i sjelfva verket, såsom ock det föregående ger vid handen och numera allmänt erkändt är, gäller den omständigheten huruvida en i strid mot grundlagen utfärdad förordning enligt lag kan anses för giltig eller icke. Ty är den icke giltig, då kunna domstolarne icke heller tillämpa den, och domstolarne måste i hvarje fall för sig sjelfve avgöra hvad som är lag och hvad som ej är lag för att kunna tillämpa lag.

Ofvanförda bevisning skulle måhända icke hafva förtjent att meddelas om icke till grund för densamma läge en tanke af mycket stor bärvidd, nemligen denna: Formelt är monarken ensam den, som har den lagstiftande makten. Bestämningen om ständernas medverkan innebär blott, att monarken icke bör begagna densamma utan att hafva erhållit denna medverkan. Vore förhållandet sådant, då kunde slutsatsen möjligen vara den, att en förfatning tillkommen utan ständernas medverkan visserligen är en olaglighet, men att den dock utåt är giltig och till efterrättelse ländande emedan makten att stifta lag tillkommer monarken ensam. Den begångna olagligheten hade då rättsligt sådan betydelse, att monarken, underkunnig om rätta förhållandet, bör upphäfva stadgandet. Det skulle här förhålla sig på samma sätt som när domare fäller lagstridig dom: den är bindande, så fram den icke i laga väg ändras eller brytes; eller på samma sätt som när militärbefälhafvare ger befallning åt underlydande: denne

är pliktig att lyda om ock befälhavaren handlat mot sin instruktion.

I följd häraf ser det ut, såsom skulle vår fråga kunna besvaras endast efter en granskning af frågan huru det enligt grundlag förhåller sig med makten att stifta lag. Man skulle således vara tvungen att göra sig reda för en af grundprinciperna i gällande rätt. Måhända kan man dock undgå denna granskning, genom att undersöka hvad lag innebär?

Man må i öfrigt hysa hvilka föreställningar som helsom om lag, alltid borde man dock kunna enas derom, att lag lägger förpligtelser på oss. Äfven då den förlänar oss förmoner eller rättigheter, så sker det derigenom och är dess mening den, att den, på ett eller annat sätt, skall lända andra till efterrättelse. Lag har således städse skyldigheter till innehåll, såsom man ju ock talar om lagens bud.

Men skapa förpligtelser för andra kan blott den som har *rätt* dertill; ty förpligtelser måste utgå från en högre vilja. Nu besitter ingen enskild menoiska i sig sjelf denna högre, varaktiga makt, att hon eller hennes vilja skulle kunna skapa en förpligtelse för likar. Men om en person genom *lag*, som redan gäller såsom uttryck för en högre vilja — vare sig att lagen då är skrifven eller att hon har sin tillvaro i en uti sed uttryckt, af det allmänna medvetandet uppburen föreställning om en sådan högre vilja — om en person, sågävi redan genom lag är innehavare af en öfver de enskilda stående makt, statsmakt, då kan hans vilja skapa förpligtelser för andra. Och omvänt: det som skall få bärta de höga namnen *rätt* och *pligt*, kan ej skapas af annan än den, som kan göra anspråk på att hvad han bestämmer skall på varaktigt sätt, alltså äfven för kommande generationer, gälla för och respekteras såsom ett uttryck af en högre, dem förpligtande vilja. Alltså: icke hvarje bud af den, som förfogar öfver fysisk makt, icke allt hvad en individ eller en folkmassa, som har makten, *vill* värder *lag* eller skapar en gällande *rätt*; men har någon rätt d. v. s. makt enligt *lag*, kan han i ett lagbundet samhälle skapa lag och rätt; och häraf följer, att såvidt någon enligt lag icke har makt att binda andra, försävidt bildar hans vilja, enligt

lag, icke lag för andra, och för såvidt är den, i den bestående lagens ögon, ur ständ att skapa förpligtelser.¹⁾

Detta överensstämmer med den allmänna regeln angående *alla* slags rätshandlingar.

För att man skall kunna företa en rätshandling, som lag skall erkänna såsom en giltig sådan, fordras att man skall hafva *rätt* att företa den, d. v. s. att man skall enligt lag hafva makt dertill. För så vidt någon icke har rätt att företa en rätshandling — för såvidt han enl. lag ej *kan* företa den²⁾ — för så vidt är ock det, som han, i afsikt att bringa en sådan till ständ, företager med överskridande af sin befogenhet, juridiskt icke en sådan rätshandling utan en nullitet, såframt det icke ges andra stadganden, hvilka undantagsvis gifva slik handling giltighet, åtminstone tillständare. Med andra ord: en *olaglig* handling är inför lag og giltig, såframt lagen icke sjelf undantagsvis tillägger den giltighet.³⁾

¹⁾ Ofvanstående innebär icke, att något annat ej *bör* vara lag, än det som utgår från en högre vilja. Detta är riktigt, men det är icke det, som det anförla vill utsäga, utan det, att ingenting annat är lag, än det som utgår från en sådan vilja. Med andra ord: man kan ej tala om lag, der den ej utgår från en högre vilja, en varaktig makt; en befallning utgången från den, som ej kan säga annat än att han har fysisk makt att utöfva tvång, bildar ej lag utan är en simpel befallning, sådan som äfven ett röfvarband kan meddela. Man kan ej heller säga att något är *min pligt* om det icke utgör innehållet af en sådan vilja med varaktig makt. Af naturen har ingen meuniska en så beskaffad makt, som behöfves för att hennes vilja skall kunna skapa förpligtelser. Men i kraft af lag kan det ges personer, hvilkas uttalade vilja har den helgd, att den bildar lag för andra.

²⁾ En närmare utredning af sammanhanget mellan dessa begrepp — *rätt*, *makt* och *kunnande* — är försökt i denna tidskrift Årg. 1881 s. 175 ff., till hvilken uppsats vi derför tillåta oss att hänvisa.

³⁾ Att det, på sätt i början antyddes, ges fall, då rättsärenden, företagna i strid mot lagens stadganden, varda giltiga beror antingen på tillvaron af *andra* stadganden, i kraft af hvilka de oaktaadt sin olaglighet äro gällande — sådant är förhållandet med bestämmingarna ang. testamente: om det ej gäfves ett stadgande, som

Hvad här sägs om lag öfverensstämmer altså med det som enligt sakens natur gäller såsom regel äfven för alla andra slag af rättshandlingar. Och således är man — för att än en gång sammanfatta det sagda — berättigad att säga: Lag för menniskor kan blott det vara, som utgår från en högre vilja, från en varaktig makt. Af naturen är ingen menniska i besittning af dylik makt. Men i kraft af lag kan man utöfva en sådan. För så vidt man i kraft af lag har den, kan man uttala en vilja som varder *lag* och skapar *förpligtelser*; för såvidt lag *icke* ger en sådan makt, för såvidt bildar en uttalad vilja, som saknar lagens sanktion, icke sjelflag; allt detta enligt hvad förhållandet gestaltar sig i lagens ögon. Och häraf följer: Om någon påbjuder något, hvartill han icke har makt enligt lag, så uppstår derigenom icke lag; eller,

---

säger "vill man klandra testamente, göra det inom natt och är sedan han derom kunskap fått," skulle ett testamente, hvarigenom man bortgifvit mer än lofligt, för beständigt blifva ogiltigt; det skulle icke ens behöfva klandras, derest man icke af ifrågavarandestadganden i lag säge, att det måste klandras för att dess ogiltighet må erkännas —; eller ock på den omständigheten, att lag verkligen gifvit någon en viss *allmän* befogenhet, men på annat ställe gifvit honom föreskrifter ang. utöfningen af denna befogenhet — i hvilket senare fall den handling, han under utöfning af förenämnda befogenhet företagit i strid mot föreskriften, *kan*, allteftersom lagens mening är den ena eller den andra, vara giltig eller ogiltig —; eller ock på andra omständigheter, hvilkas utredande hör till den invecklade läran om rättsärendens ogiltighet. Det är väl sant, att denna lära icke ännu kan anses för fullkomligt utredd; dock torde man kunna antaga den satsen såsom erkänd, att den i sakens natur liggande *regeln* är den, att rättsärenden, företagna i strid mot lag, ärö ogiltiga samt att denna regel gäller försävidt lag icke kan anses hafta i vissa undantagsfall menat motsatsen; och något annat skall det enkla förståndet hafta svårt att fatta. Menige man skall hafta svårt att förstå huru en rättshandling, fastän lag förbjuder den eller förklrar den icke kunna företagas annorlunda än med iakttagande af vissa omständigheter, dock skall vara giltig inför lag äfven om, mot lag, dessa omständigheter ej iakttagits. Deremot är den anförda regeln lika enkel som för hvor man tillgänglig och begriplig. Att denna regel är en konseqvens af lagens stadganden framgår ur den utredning, som förekommer i ofvan åberopade uppsats uti årg. 1881 af denna tidskr. s. 179 ff.

hvilket är detsamma, om någon påbjuder det, hvartill han ej har rätt, så uppstår derigenom icke för andra någon pligt; och således är ett stadgande, som utfärdats med överskridande af rätt att göra det, icke giltig lag, och utgör icke enligt lag en del af landets rätt, på samma sätt som ett olagligt rättsärende icke är giltigt.

Men om detta är konseqvensen af lag, då kan man, om man vill hafva svar på det föreliggande spörsmålet, icke undandraga sig att till besvarande upptaga frågan hvem den lagstiftande makten rätteligen tillkommer. I det följande betrakta vi förhållandet blott enligt Finlands grundlagar.

Man kunde säga: efter ständernas medverkan vid lagstiftning är erforderlig, så måste man anse monarken och ständerna tillsammans innehafva makten att stifta lag.

Men detta skulle innehåra, att monarken och ständerna tillsammans äro innehavare af den högsta makten i staten, och skulle helt säkert hafva svårt att göra sig gällande inför den moderna doktrinen. Om nemligen denna uppfattning vore riktig, då skulle vi öfriga invånare i Finland vara undersåtar, icke åt monarken ensam, utan åt monarken och ständerna tillsammans. Ty det vore ju de som tillsammans skulle utöfva makten att bjuda över oss.

Men uti våra grundlagar betrakta sig ständerna icke såsom medinnehavare af den offentliga makten, öfrige invånare såsom stående under deras lydno¹⁾, utan ständerna säga på egna och hemmavarande medbröders vägnar: att de anse sig för frie, laglydige och säkre *undersåtar* under en lagkrönt kung (F. o. S. A. 2:o) samt i R. F. "Wi skole ock efter Vår trohets-eds plikt och thenna Regerings-Form Hans Kongl. Maj:t rätta lydno hålla, bud Thess fullkomna, i allo thy försvarligit är för Gudi och Mannom, Hon om at bi u da och Oss at göra."

Detta tyckes ådagalägga att man på den tiden, ehuru man förestälde sig ett aftal ligga till grund för rättsförhål-

¹⁾ Snarare kunde man hålla före, att man 1772 förestälde sig lagstiftningen innehåra ett aftal, ty ur den föreställningen låta några bestämningar i R. F. § 42 förklara sig.

landet mellan konung och folk, dock ansåg innehållet af detta aftal vara det, att konungen skulle vara innehavare af den offentliga makten. På grund häraf¹⁾) men framförallt på grund af äldre lagar (från hvilka ifrågavarande yttrande för resten stammar) och af bestämningen i våra grundlagar att riket skall styras af en monark, hvilket stadgandes betydelse icke blifvit, såsom under frihetstiden, genom andra stadganden förvandlad till ett sken, kunna vi ej annat finna, än att monarken ensam, icke monarken och ständerna tillsammans, enligt gällande grundlagar är innehavare af den offentliga makten eller rättare²⁾) af den högsta makten d. v. s. af den offentliga makten i kraft af sjelfständig rätt.

Men detta är icke detsamma som att monarken skulle innehafva en oinskränkt lagstiftande makt samt att det blott vore hans pligt att icke utöfva denna oinskränkta lagstiftande makt utan ständernas samtycke.³⁾

¹⁾ Man kunde i grundlagarna finna äfven andra uttryck glänta i enahanda riktning. Men & andra sidan saknas icke yttranden, hvilka ådagaläggja att ifrågavarande uppfattning icke framstod fullt klar för den tidens lagstiftare — mot det anfördta kunde och möjligen genmälas att man vid detsamma tänkt mindre på statsmakterns samtliga funktioner (t. ex. icke på lagstiftningen) än blott på utöfvandet af styrande makten — och man kan öfverhuvud icke hos lagstiftare vänta en fullt konseqvent och riktig teoretisk insigt af rättsinstitutens natur samt får derför icke alltför mycket "pressa" de ord lagstiftaren använt för att uttrycka sin vilja.

²⁾ Mot uttrycket, att monarken är innehavare af den offentliga makten, kunde nemligen anmärkas att äfven embetsmän och andra myndigheter utöfva offentlig makt. Men då desse gör det endast i kraft af en delegerad rätt d. v. s. endast äro behöriga att utöfva offentlig makt på ett begränsadt område (medan deremot monarken utöfvar makten i kraft af sjelfständig rätt, om ock i vissa fall blott under förutsättning af ständers medverkan) och det i förevarande fall icke är af nöden att hålla skillnaden mellan monarken och offentliga myndigheter klar, kunna vi begagna uttrycket: monarken är innehavare af den offentliga makten, såsom liktydigt med uttrycket: monarken är innehavare af högsta makten.

³⁾ Uti en sådan konstruktion skulle — tro vi — dessutom ligga en logisk motsägelse, och den kunde derför ej vara sann; men om förhållandet dock vore sådant, då skulle man nödgas undersöka huruvida en lag, som tilläfventyrs utfärdats i strid mot denna pligt,

Enligt våra grundlagar stå vi visserligen alla, ständerna ej mindre än öfrige invånare, under den offentliga makten; vi äro undersåtar. Men den offentliga makt, som kan utövas, är — såsom förhållandet är i hvarje stat med inskränkt monarkisk statsform — inskränkt genom folkets rätt; det är, det ges ett område, den allmänna lagens¹⁾, på hvilket undersåtarne hafva en rättslig frihet gentemot den offentliga makten. Detta är icke detsamma, som att sagda område vore otillgängligt för den offentliga makten — nog utövas sådan även när allmän lag kommer till stånd — icke heller detsamma som att på detta område monarken och ständerna undantagsvis tillsammans utöva offentlig makt, utan när sådan här utövas gör monarken ensam det. Men att den offentliga makten enligt våra grundlagar är inskränkt innebär, att denna makt på ifrågavarande område ej kan utövas till påbjudande af annat än sådant som folkets representanter samtyckt till. Med andra ord: Det finnes, enligt våra grundlagar, icke en rätt att på allmänna lagens område påbjuda något oberoende af ständernas medverkan.²⁾

---

vore *ipso jure* ogiltig, såsom fallet är med en del rättsärenden, eller om den vore giltig och bindande men det blott vore monarkens pligt att upphäfva den.

¹⁾ För korthetens skull må det tillåtas att här använda blott uttrycket den "allmänna lagen" såsom motsats till den ekonomiska lagstiftningens gebit, ehuru detta icke är i allo sakenligt.

²⁾ Till förtydligande af den uppfattning, som — riktig eller icke, derom må sakunige döma — ligger till grund för ofvanstående, tillåta vi oss framhålla: Också hos oss kan genom lag påbjudas allt hvad det helas väl kräfver. Och när lag stiftas, så utövas den offentliga makten, ty lag är alltid uttryck för en högre, öfver de enskilde stående vilja. Att den offentliga makten är, på den allmänna lagens område, inskränkt, betyder, såsom ofvan framhållits, att ett utöfvande af offentlig makt till utfärdande af påbud på sagda område ej kan ega rum, såframt ej folkrepresentanterne samtyckt till desamma. Uti den medverkan, som ständerna sålunda lemma, ligger icke ett utöfvande af den offentliga makten, så att representationen skulle på samma sätt som monarken uttala en öfver de enskilde stående vilja, utan ständerna antaga, i egenskap af folkets representanter, vissa bestämningar, och monarken, som ensam har den högsta makten i staten, uttalar ensam den högre

Förhåller det sig enligt våra grundlagar sålunda, då kunna vi nu afgifva svaret på vårt spöremål.

Förut var ådagalagdt att påbud, som tilläfventyrs utfärdats med överskridande af rätt dertill, enligt regeln icke kunna varda lag; med andra ord: försävidt rätt att utfärda lagbud ej finnes, försävidt uppstår icke det, som i lagens ögon är lag. Nyss visades, att enligt våra grundlagar det icke finnes en rätt att på allmänna lagens område¹⁾ påbjuda något oberoende af ständernas samtycke. Häraf följer att på sagda område enligt regeln en i lagens ögon giltig

vilja, att de antagna bestämningarna skola lända till efterättelse, som hör till och ligger i begreppet lag. Genom denna sanktion fåde af folkrepresentationen antagna bestämningarna helgd af lag och en sådan lag gäller alltså såsom innehållande äfven folkets vilja. Har åter denna vilja genom sanktionen fått helgd, så kan en dylik lag icke ändras annorlunda än i öfverensstämmelse med folkrepresentationens samtycke. Då monarken åter afgör huruvida han skall uttala denna vilja (sanktionera bestämningarna) eller icke, så gör han det efter egen pröfning: ingen i staten kan föreskriva honom huru han skall handla. Om folkrepresentationen huru ofta som helst fattat enahanda beslut, så gör *denna* omständighet ensam för sig icke, att monarken är pliktig att meddela sin sanktion. Men detta är icke detsamma som att den offentliga makten vore en godtycklig makt eller monarkens rätt att vägra eller meddela sanktion en rätt att handla efter godtycke. Utan den offentliga makten, hvilken monarken i kraft af sjelfständig rätt eger utöfva, är en makt att i det helas intresse bjuda, d. ä. en (om ock, på sätt ofvan angivits, inskränkt) makt att bjuda och förbjuda efter egen pröfning af hvad det helas väl — *Rätt* och *Sanning*, såsom R. F. § 2 fatta det — kräfver; och det är vid pröfningen af hvad detta intresse kräfver som monarken är på det sättet obunden, att han icke är skyldig att rätta sig efter hvad andra säga, utan kan följa sin egen öfvertvagelse om rätt och sanning. (Dock låta undantag tänka sig, då sanktion icke enligt lag kan vägras, nemligen såframt sådant skulle kunna i undantagsfall anses vara konseqvens af något lagens stadgande.) Ett utöfvande af makt utan sådan pröfning är deremot icke utöfvande af *statemakt* utan af en despots makt. Men säger monarken vid utöfning af den makt, som han lagligen kan utöfva, att han gör det efter pröfning, så länder detta oss till efterättelse.

¹⁾ Vi påminna ytterligare om att uttrycket "allmänna lagens område" blott för korhetens skull blifvit användt för att beteckna det område, der ständerna ega enligt lag deltaga i lagstiftningen.

lag ej kommer till stånd derest ständerna icke antagit densamma samt att domstolarne alltså icke heller kunna tillämpa i strid häremot utfärdade stadganden; och som grundlag hos oss icke meddelat någon undantagsbestämning från denna regel, är den i hela sin vidd gällande.

Sådana äro konseqvenserna af bestämningarna i våra grundlagar, sådant ligger i vårt samhälleskick. Derför heter det ock i domarereglerna: "Thet Konunger med Skälom wil thet skal räknas för Lagh, och thet som menige man samtyckia"¹⁾). Men "Wilia eller Wold är icke Landrzätt;" och så högt har *Lagen* stått i det svenska samhället, så mäktigt

¹⁾ Med dessa domarereglernas uttryck öfverensstämmer ofvanstående uppfattning i allo: Menige mans (eller deras representanter) samtycke är en *väsentlig* omständighet för att lag skall föreligga (annorlunda naturligtvis i de fall der enligt lag ständernas medverkan ej är erforderlig.) Men folkrepresentationens deltagande är icke af samma beskaffenhet, som monarkens: "det konungen *vill*" och det "menige man *samtycka*" heter det. Monarkens makt är åter icke en godtycklig makt: det konungen "*med skälom*" vill heter det. Alltså: monarkens och ständernas åtgöranden äro lika väsendliga för lag, men beskaffenheten af deras åtgöranden är olika. — I enlighet härmed får man icke heller föreställa sig det egentliga eller, om man så får säga, det ursprungliga innehållet af grundlagens stadgande om ständernas deltagande i lagstiftningen vara ett förbud för monarken att stifta lag utan ständernas samtycke, eller en föreskrift för honom att inhenta detsamma; utan grundlag bör anses innehålla ungefär den satsen: att de bestämningar, som monarken, efter ständernas till dem lemnade samtycke, till efterrättelse fastställer, skola vara lag för hvar och en; hvilket med andra ord kan uttryckas så att, när monarken förklrar sin vilja vara att vissa af ständerna antagna bestämningar skola lända till efterrättelse, en hvar är *förpliktigad* att rätta sig derefter. En konseqvens af den sålunda formulerade grundsatsen är, att lag *kan* stiftas endast på anfördt sätt (utom hvad den så kallade ekonomiska lagstiftningen beträffar); också uttrycker sig L. O. § 71 på följ. sätt: "Grundlag kan stiftas, ändras, förklaras eller upphävas endast på framställning af Kejsaren och Storfursten och med alla Ständens bifall." Och som lag kan stiftas endast på detta sätt, så blir det, som tillkommer i annan ordning, ej lag. Vidare följer häraf, att hvarken monarken eller ständerna böra tillåta sig ett annat förfarande, eller såsom R. F. uttrycker sig: "Ej må Konungen någon ny Lag utan Ständernas vetskaps" etc.; "Ej månge Riksens Ständer någon

har inflytandet af dess lagbundna samhälleskick varit, att Sveriges mähända enväldigaste konung i sitt bekanta reskript med eftertryck förklarat: "att Wij intet vele thet Wåre bref eller Resolutioner, fastän de med klare både ord och meningar mot Lag och ens eller annans välfagne Rätt skulle något förmåla och befalla, skole ansees eller attenderas. --- Wij befalle Eder förthenskull nädeligen att I Wåre Resolutioner och Remisser intet anseen såsom utfärdade Justicen til förfang och Ehr till hindres uti Edre (domare)embeten."¹⁾

Denna mening öfverensstämmer ock med klara ord i våra grundlagar.

Efter att hafva sagt: "Wi skole och efter vår trohets Eds pligt och thenna Regeringe-Form Hans Kongl. Maj:t rätta lydno hålla, bud dess fullkomna, i allo ty försvarligit är för Gudi och Mannom, Honom att biuda och Oss att göra", tillägga ständerna "allan rätt hållnan, Hans och Wårom." Med dessa ord är vårt samhälleskick i korthet tecknad: den offentliga makten i monarkens hand, rikets inbyggare, äfven ständerna såsom hans undersåtar, men den offentliga makten inskränkt, och undersåtarnes rätt dem förbehållen.

---

gammal Lag afskaffa" etc. (§§ 40 och 41). Man ser huru de oliks uttryckssätten, hvilka förekomma i lag, innehållas i eller utgöra konseqvenser af den nyss såsom grundsats betecknade satsen.

¹⁾ I sammanhang härmmed förtjena att anföras (se *Nauvoo*. Sveriges statsförf. I. s. 288) några andra lika betecknande drag af Carl XI: På ansökan om bekräftelse af två makars inbördes testamente, resolversades: Kgl. Mjt behöfver icke konfirnera testamentet om det är lagligt, ty då konfirmeras det af sjelfva lagen, men är det olagligt, så kan kongl. maj:ts konfirmation det icke lagligt göra. Och uti ett reskript till guvernören i Narva yttrar Carl XI: "Ehuruväl vi kunna uti vissa mål sägas vara öfver lagen, såvida vi ega makt och rätt att ändra eller förklara eller moderera den, när någon evident billighet eller oundgängelig nødtorft det fordras och tillåter, dock uti oträngda mål och uti den ordinarie process att göra någon ändring eller att skatta oss så öfver lagen, att vi icke skulle vilja låta våra undersåtare njuta och nyttja den till sin trygghet och försvar, det är aldeles alien från vårt konungaliga embete och incompatibelt med våre undersåtares säkerhet, den vi dem, emot deras trohets- och hörsamhets pligt, lofvat och svurit hafva".

Säger man att detta är innehållet, icke af ett aftal såsom man stundom torde tänkt sig det, utan af lag — af fundamental lag såsom R. F. under intrycket af en riktigare uppfattning annorstädés sjelf uttrycker sig (§ 39) — så torde man icke sagt något, som strider mot innehållet af samma grundlag.¹⁾

Men konseqvenserna?

Är icke följen af det sagda den, att domstolarne borde pröfva äfven lagligheten af det ständerbeslut, på hvilket utfärdad författnung beropar sig?

Ingalunda.

Det är regel i vår rätt att lag, för att vara gällande, skall varda *utfärdad* d. v. s. att det skall upprättas en skriftlig *urkund*, som meddelar oss hvad lagstiftarens vilja är, och till hvilken vi alltså hafva att hålla oss, för att veta hvad vi hafva att rätta oss efter. Denna urkund är monarken berättigad att upprätta eller upprätta låta:²⁾ Och emedan monarken har en sådan befogenhet, är den författnung

¹⁾ Misstaga vi oss icke, så börjar den allmänna meningen inom doktrinen varda den, att stadganden, utfärdade med öfverskriften af laglig rätt, äro ogiltiga. Denna mening uttalas nu äfven af författare, hvilka, såsom fallet med tyske statsrätslärares öfverhufvudär, med bestämdhet förfäcta den satsen, att det uti en monarki är monarken, som är innehafvare af statsmakten (t. ex. *Schulze, Laband, Gerber*, m. fl.) Redan tidigare hafva de fornämsta auktoriteter på privaträttens område (t. ex. v. *Wächter, Puchta, v. Vangerow, v. Windscheid*) uttalat sig i samma riktning. Litteratur anvisningar beträffande den tyska litteraturen finner man hos pandektisterne och i de systematiska framställningarna af staterätten. Äfven på tyska juristmötena 1863 och 1864 har man med stor majoritet — i vissa delar nära nog enhälligt — jakande besvarat frågan om domstolarne pröfningsrätt. Hvad den svenska staterätten beträffar, så är *Naumann* Sveriges statsförf. rätt III s. 120 obetingadt af samma åsigt. "Det ligger icke inom domarens befogenhet att *upphäfva* påbudet; han endast underläter att på den casus, hvilken han har att afdöma, tillämpa detsamma, emedan det icke är lag."

²⁾ Att man ansett monarken ega denna befogenhet framgår af 1778—79 års riksdagsbeslut § 8 samt 1800 års riksdagsbeslut § 6. På denna uppfattning hvilar och L. O. § 76.

genom hvilken monarken promulgerar en af ständerna antagen och af honom sanktionerad lag, en autentisk urkund, som inför lag gäller såsom ett trovärdigt intyg om hvad i denna urkund utsäges d. v. s. om de *fakta* som der betygas. Förklarar monarken i densamma att ständerna lemnat sitt bifall och samtycke till de i förordningen intagna bestämningarna, så kan riktigheten af detta betygande icke dragas i tvifvelsmål äfven om misstag skulle förelupit.¹⁾ Monarken åter är icke, för att han må kunna förvissa sig om hvad ständerna beslutit

¹⁾ I dessa frågor synas meningarna dock vara delade. Åfven bland dem, som åtminstone delvis öfverensstämmer, herskar meningens olikhet rörande grunderna. Jfr. Laband Reichs Staatsrecht II 43 ff., (här förekommande anföranden innehålla dock icke svaret på huvudfrågan). Af det ofvansagda följer dock ick, att, om i utfärdad författning säges blott det, att monarken funnit för godt att förordna som följer, man icke får antaga att här föreligger det lagstiftningsförfarande, som består uti sanktion eller i stadsfæstelse af bestämmningar, hvilka ständerna antagit, utan bör man hålla före att här eget rum det förfarande, som består deruti att monarken förordnar hvad han pröfvar vara godt. Urkunden d. v. v. a. den utfärdade författningen, gäller nemligen såsom fullgiltigt intyg om det som den sjelf betygar; och då densamma använder den formel, som hos oss utgör uttryck för den utsaga, att bestämmningarna tillkommit i s. k. administrativ väg, så bör författningen anses betyga, att bestämmningarna tillkommit i sagda väg. Häraf följer åter: att om t. ex. monarken skulle till ständernas antagande öfverlemt proposition i en s. k. ekonomisk fråga (i hvilken han eger lagstifta utan ständernas medverkan), men monarken efteråt vid utfärdande af författning i saken icke nämnde något derom, att han förordnar "med ständernas bifall och samtycke," man borde antaga att monarken, med ändring af sin ursprungliga afsikt att låta ständerna *deltoga* i denna lagstiftningsangelägenhet, funnit för godt att icke meddela sanktion & ständernas beslut utan velat i administrativ väg förordna i saken, om och i ordagrant öfverensstämmelse med ständernas mening. Häraf vore följdzen åter den, att den sålunda utfärdade förordningen skulle kunna ändras utan ständernas samtycke, hvilket åter icke vore förhållandet, om författningen sade, att monarken förordnar "med Finlands ständers bifall och samtycke." Sistnämnda ord utgöra neml. det numera *vanligast* begagnade, ehuru icke fullt exakta uttrycket för den saken, att monarken *stadfäster* ett af ständerna antaget lagförslag. (Den riktiga promulgationsformeln är använd vid promulgerandet af t. ex. 1878 års vär-

och intyga att ett lagligt ständerbeslut föreligger, förpligtad att taga reda på allt hvad vid landdag passerat. Enl. LO. § 79 expedieras neml. ständernas framställningar till monarken genom skrifvelser, undertecknade af talmännen. I kraft af nämnda stadgande i L. O. gäller alltså den af talmännen undertecknade skrifvelsen inför monarken såsom fullgiltigt uttalande om att ett lagligt ständerbeslut af det innehåll skrifvelsen omförmåler finnes till.¹⁾

Men det ges dock en mängd författningar, (t. ex. 1807 års lagförklaring), om hvilkas giltighet grundade tvifvelsmål kunna hysas, isynnerhet som gränsen emellan den ekon. och den allm. lagstiftningens område varit så oklar: skulle icke godkännandet af ifrågavarande uppfattning leda derhän, att dessa icke borde tillämpas såsnart man vid en bättre insight i sakens grundlagsenliga beskaffenhet hunne övertyga sig om det fel, som vidläder dem? Här till kan svaras med en finsk domares ord: "Våra författningssamlingar innehålla flere öfverhetliga påbud, hvilka icke på grundlagsenlig väg tillkommit och således, strängt taget, icke äro att räknas för lag, men hvilka, helgade som de äro genom en mer eller mindre lång tids häfd och i många fall fyllande väsendtliga luckor i vår lagstiftning, icke kunna utan mehn för rättstillståndet lemnas

---

nepligtslag — tidigare vid promulgerandet af 1734 års lag, och i andra fall i äldre tider.) Skulle åter en dylik författning innehålla bestämning äfven i "lagfrågor," så skulle denna bestämning, då urkunden sjelf betygar, att författningen tillkommit i s. k. administrativ väg, enligt lag ej kunna anses giltig, på sätt ofvan sagt.

¹⁾ Huru saken borde betraktas i händelse af stridighet mellan en utfärdad författning och det af landmarskalk, talmän och samtliga landtagsmän undertecknade landtagsbeslutet, hvilket likaledes är en verkligen autentisk urkund, upptaga vi ej här till granskning. Att äfven landtagsbeslutet är en autentisk urkund framgår ur L. O. § 79 samt ur den omständigheten, att man icke alltid förut ansett det *nödvändigt* att särskild författning utfärdats af monarken, utan att riksdagsbeslutet, när det upptagit monarkens godkännande af ständernas beslut, ansetts till fylles. Se t. ex. 1778—79 års Riksdagsbeslut §§ 3 (14) och 1786 års Riksdagsbeslut § 3 och 4. Jfr. ock 7 § 2 kap. R. B., der det heter att i häradskistan skall förvaras "Häradets insegel, *Riksdags besluter*, allmänna stadgar, och the handlingar, som Hära-

utan afseende. Detta förhållande upphäfver dock icke den ofvan anfördā principens sanning.¹⁾

Man kan ock gentemot denna uppfattning fråga om icke regeringens anseende lider genom att den varder gällande. Här till har Rudolf v. Jhering svarat: "Ja, i viss mening är detta sant: om regeringen vill överskrida sin rätt, då lider dess anseende verkligen. Men gör hon det icke, då varder tvärtom regeringens anseende genom domstolarne pröfningarätt ökad, emedan hos folket den öfvertygelse stärkes, att i staten det *rätta*, och *allenast* det rätta har giltighet."²⁾

Men detta svar gör icke tillfylles. I en monarkisk stat är det en fordran af både gudomlig och mensklig lag, att man visar vördnad mot monarken. Kan denna stå tillsammans med ifrågavarande betraktelsesätt? Man kan tryggt svara ja. Har väl Carl XI:s anseende eller ära lidit det allra ringaste genom det, att han förklarat sin vilja vara att endast lag och rätt skall följas? Eller skulle han framstå mera imponerande om han gjort anspråk på allmacht och ofelbarhet? Den vördnad, som hvar och en, hvilken önskar bevara ett godt samvete, utan lagens tvång visar och vill visa sin furste, fordrar ingalunda att man skall lätsa antaga, det han icke skulle kunna misstaga sig. Detta skulle vara hyckleri, osanning.¹⁾ Deremot gör den icke orätt som, äfven

---

det angå." — Vidare härom i en af förf. år 1884 offentliggjord afhandling "om Finlands ständer" s. 103 och 112 f.

¹⁾ Se denna tidskr. årg. 4 & 5 s. 153. Dessutom bör ihägkommas, att, om en utfärdad författning lider af ett formfel af i fråga varande beskaffenhet, icke författningen i sin helhet derigenom varder ogiltig, utan att blott det stadgande, eller den del af författningen, som ej bort utfärdas utan ständernas samtycke, måste vid tillämpningen lemnas utan afseende. Hvad åter den oreda beträffar, som förmenats vara följen af denna uppfattning, så torde erfarenheten ej kunna bekräfta någon oreda, och i intet fall är denna oreda af annan beskaffenhet än den, som uppstår deraf, att lag eljes ej är tydlig och att domstolarne på motsatta sätt tillämpa samma stadgande. Sådant "skall säkerligen alltid förekomma.

¹⁾ Nu för tiden är det väl egentligen på ett helt annat håll som anspråken på ofelbarhet synas vilja framträda, nemligen hos dessa massor, hvilka, upphöjande majoritetens makt och fälskelsen tillregnande sig sjelfva namnet "folket", ställa "folkets vilja" (— sin egen vilja) så högt, som någonsin en despot ställt sin.

om fel förekomma i offentliga påbud, tilltror sin furste samma rättrådighet, som dikterade den enväldige svenska konungens bref till Svea Hofrätt. Huru ofta är det icke blott en oredlig, om sitt eget inflytande mån omgifning, som för sin furste förhållit sanningen och gjort det rättas väg misstänkt?

Slutligen må det tillåtas att framhålla att, ehuru enl. denna uppfattning icke blott domstolarne, utan ock hvar och en, som skall lyda lag, har att pröfva hvad som är lag, detta för ingen del innebär, att någon skall kunna ursäkta sin olydnad mot en giltig lag med sin åsigt, att lagen var ogiltig. En sådan "rätt" att pröfva har ingen. Hvar och en måste för sig sjelf afgöra hvad som är lag; detta står fast; men tar han fel i pröfningen, så gäller regeln *ignorantia juris nocet*. Och skulle det falla någon in att blott för att visa sin manlighet göra en sådan "rätt" att pröfva lagligheten af utfärdade författningar gällande, så skulle ett slikt handlingsstätt ingalunda vara egnadt att befria från straff der straff eljes kunde komma i fråga.

Det anförda kan vara egnadt att gifva en föreställning om de mångahanda omständigheter, med afseende å hvilka lagtolkningen kan vara tvungen att taga ställning, och för hvilkas betydelse den är nödsakad att göra sig reda äfven när det gäller ett enstaka spörsmål. Det är dessutom, äfven om de åsigheter, som här framstälts, i öfrigt icke skulle finnas hållbara, egnadt att gifva en antydan om beskaffenheten af den utredning, som det är den juridiska vetenskapens uppgift att söka prestera: vetenskapen är tvungen att göra sig reda för hvilka de grundsatser äro, som äro gällande i, öfverensstämmande med eller konseqvenser af lag, med andra ord för dessa öfversta grundsatser, kring hvilka öfriga satser gruppera sig såsom konseqvenser, modifikationer eller undantag. Ingen bestrider väl nödvändigheten af dylika utredningar ur rent teoretisk synpunkt. Deremot torde det ges dem, som förmena dem icke ega annan än teoretisk betydelse. Men om de diskussioner, af hvilka visserligen endast

några huvudpunkter här blifvit anförd, ega vitaord, så skola de betyga, att den, som vill göra sig reda för innehållet af positiv rätt, icke kan stanna vid blotta tolkningen af ordförståndet utaf vissa stadganden, utan att han måste söka upp grundsatser, måste, för att begagna ett i vår lagstil bekant uttryck, gå till lagens grund och mening.

Det är sant: under ett sådant sökande är man lätt utsatt för misstag, för avvägar. Och ju högre dessa grundsatser stå, hvilka måste uppsökas, desto mer är man utsatt för möjligheten af att taga fel och desso skickelsedigrare kunna misstag vara. Det oaktadt kan denna väg ej kringgås, ej undgås. Det enda, som vetenskapens idkare under sådana förhållanden kunna göra, är att öppet tillstå sakförhållandet, erkänna sina misstag när de blifva öfvertygade om dem och taga sig tillvara för denna tvärsäkerhet, som ofta utmärker dem, hvilka hafva endast ytlig kunskap om lag.

Dock äfven annat: Liksom sjömannen stundom gerna seglar med landkänning, så måste också den, hvilken mera teoretiskt sysslar med lag, söka att följa med praxis och ständigt se till huru hans satser skulle te sig i tillämpningen och inför deras ögon, hvilka med lagtillämpning hafva att skaffa.

Men detta är icke detsamma som att stå i beroende af de politiska doktrinerna och de politiska partierna. Fastmer har hvar och en, som egnar sig åt lagens tolkning vare sig teoretiskt eller i praxis, att se till det han icke påverkas af hvad som utifrån påyrkas såsom nyttigt eller af de sympatier eller antipatier, hvilka i våra dagar mer eller mindre starkt göra sig gällande hos hvar och en af oss; och såsom en efterföljansvärdf, om också icke alltid i verkligheten med lätthet följd regel måste ihogkommas, hvad en af nutidens främste jurister (*Laband Das Budgetrecht s. 2*) för icke länge sedan uttalat med följande ord: "För den juridiska granskningen är det en nödvändighet att låta leda sig uteslutande af sträfvandet att finna hvad som är lag, utan afseende på huru den funna sanningen förhåller sig till de politiska partiernas önskningar, tendenser och doktriner. Vill man komma till lösning af vetenskapliga problem, så måste man afstå från att tjena någon annan

herre än vetenskapen" — eller säg om heller sanningen — "sjelf. Stämma de funna resultaten öfverens med de egna politiska meningarna och önskningarna, så må detta vara glädjande men måste tillika föranleda till en så mycket strängare pröfning af grunderna. Visar sig deremot en skiljaktighet mellan det man finner vara lag och rätt å ena sidan och det man af politiska skäl önskade vara lag å den andra, så får man icke förneka denna skiljaktighet af den anledning at den är oansenäm."

Juridiska Föreningens årsmöte,

den 8 December 1884,

öppnades af ordföranden, Professor *J. Forsman*, med upp
läsande af följande

Årsberättelse:

"Vid senaste årsmöte framhölls i den då afgifna årsberättelsen det ringa intresse juridiska föreningens verksamhet, särskilt centralafdelningens diskussionsmöten, haft att påräkna af i huvudstaden bosatte jurister. Det anmärkningsvärda förhållandet påpekades, att ehuru antalet af dem, som vid universitetet förvärvat sig juridisk grad under senare tiden betydligt tillväxt och äfven de juridiska studierna för afläggande af embetsexamina genom k. förordningen 30 Maj 1871 fått en större omfattning, intresset för och deltagandet i juridiska föreningens arbeten och sträfvanden snarare än tilltagit. I samma årsberättelse uttalades den förhoppning, att ett öppet framhållande af detta missförhållande skulle bäst vara egnadt att aflägsna det onda. Denna förhoppning har dock ej under det nu tilländagångna året förverkligats. Årets diskussionsmöten inom centralafdelningen hafva med endast få undantag varit besökta uteslutande af de några personer, som redan under en längre tid upphört lifvet inom centralafdelningen.

Det vore fäfängt att vidare orda om detta förhållande. Jag tillåter mig att här endast uttala den övertygelsen, att det allt framgent skall finnas åtminstone ett litet fåtal jurister, hvilka skola anse det vara nedsättande för lagfarenhetens idkare i landet, om en förening sådan som denna

skulle nödgas nedlägga sin verksamhet af brist på intresse och deltagande, och hvilka redan derföre — för att ej tala om sakens vigt i öfrigt — skola betrakta det såsom en pligt, att så vidt på dem ankommer söka hålla föreningen vid lif.

Men en betänklig omständighet är dock alltid, att hvad föreningen under sådana förhållanden förmår prestera måste blifva mindre betydande. Det är denna omständighet, som måste beaktas äfven vid bedömande af juridiska föreningens, särskilt dess centralafdelnings verksamhet under det nu tilländagångna året. De få personer, som uppburit diskussionerna inom centralafdelningen, hafva samtliga varit upptagna af trägna tjenstegöromål och andra arbetsdryga sysslan den hvarföre den förberedelse, som kunnat egnas dryftandet och särskilt refererandet af de uppstålda diskussionsfrågorna, sjelffallet ej kunnat vara annat än nog knapphändig. Att under sådana förhållanden besvarandet af frågorna må hända i någon punkt lemnat ett och annat öfrigt att önska skall väl icke med fog kunna läggas de få verksamme medlemmarne inom föreningen till last.

De siffror, som representera antalet af föreningens medlemmar under det tilländagående året, utvisa icke heller något stigande intresse för föreningens verksamhet, i ty att vi hafva att anteckna en, visserligen icke betydlig, minskning af medlemmarnes i föreningen antal sedan senaste årsmöte. Detta antal utgjorde nämligen under föregående år inalles 273, af hvilka 118 belöpte sig på centralafdelningen, 63 på filialafdelningen i Åbo, 52 på den i Wasa och 40 på den i Wiborg. Nu åter utgör hela antalet af föreningens medlemmar 267, hvilken siffra således utvisar en förminskning af 6 medlemmar mot föregående år. Af dessa 267 belöpa sig 112 på centralafdelningen, 67 på filialafdelningen i Åbo, 49 på den i Wasa och 39 på filialafdelningen i Wiborg. Vi finna häraf att minskningen företrädesvis träffar centralafdelningen, som förlorat 6 medlemmar eller just den siffran, hvarmed antalet från föregående år nedgått. Förhållandet i filialafdelningarna mellan antalet under det nu förslutna och det föregående året utjemnas sälunda, att filialafdelningarna i Wasa och Wiborg visserligen lidit en minskning af till sammans

4 medlemmar, den förra af 3 och den senare af 1 medlem, men att deremot filialafdelningen i Åbo fått ett tillskott af samma antal eller 4 nya medlemmar.

I sjelfva verket synes den minskning i medlemmarnes antal, som nu skett, lika litet som den, som varit skönjelig under de närmast föregående åren, vara egnad att ingifva bekymmer. För ådagaläggandet häraf skall det ej vara utan nytta — likasom det helt säkert icke helier skall sakna intresse — att kasta en hastig blick på den vextling, som antalet af föreningens medlemmar undergått under den tidrymd föreningen fortlefvat.

Då juridiska föreningen konstituerade sig på ett möte, hållet den 30 och 31 Maj 1862, anmälde att till medlemmar i föreningen hade antecknat sig 262 personer, af hvilka 90 komme att tillhöra centralafdelningen. Vid det första årsmötet den 10 och 11 September 1863 erhöll föreningen det glädjande meddelande, att medlemmarnes antal stigit inalles till 302, hvilken siffra är den högsta, till hvilken antalet af föreningens medlemmar någonsin förmått höja sig. Man torde ej mycket misstaga sig, om man tillskrifter det liffligare deltagande, juridiska föreningen under sina första tider rönte, det på denna tid i landet nyvaknade politiska lif, som ej kunde undgå att verka höjande på alla områden af den medborgerliga verksamheten och särskildt var egnadt att väcka och underhålla intresset för frågor, som stodo i sammanhang med bevarandet och utvecklandet af vårt gamla, ärfda rätteskick. Men ganska snart förspordes en afmattning i detta intresse. I den återblick på föreningens tiåriga verksamhet, som vid årsmötet den 21 September 1872 gjordes af centralafdelningens dåvarande ordförande, professorn, numera senatorn Ehrström, påpekas detta, i det att bland annat framhålls att inom centralafdelningen, "hvars ledamöter" såsom orden lyda, "äfven betydlichen nedgått i antal, visade sig jemväl ett så betydlichen förminskadt intresse för föreningens verksamhet, att dess förste ordförande, redan efter tre års nitiskt bemödande att hålla afdelningens möten vid lif, fann sig föranläten att vid årsmötet 1865 afsäga sig nämnda befattning". Vid årsmötet 1866 hade antalet med-

lemmar nedgått till 223. Men påföljande årsmöte 1867 kunde föreningen räkna endast 165 medlemmar af orsak att filialafdelningen i Wiborg, hvars verksamhet legat neder ända från år 1864, förenämnda är synes hafta råkat i verkligt upplösningstillstånd. En tendens till nedåtgående visade sedanmera antalet af föreningens medlemmar ända till 1871, under hvilket år detta antal nedgick till den lägsta siffran, det stått på under den tid föreningen fortlefvat, näml. 150, af hvilka 63 tillhörde centralafdelningen. Men redan följande år begynte ett stigande af antalet att visa sig, i det att totalsiffran detta år ökades med 1, oaktadt antalet af centralafdelningens medlemmar nedgick till 59, som är den lägsta siffran, vid hvilken antalet af centralafdelningens medlemmar någonsin stått. Men ett stadigt, om ock långsamt stigande förspörjes de följande åren, så att 1874 antalet uppgick till 174, af hvilka 74 tillhörde centralafdelningen. Påföljande år 1875 vaknade filialafdelningen i Wiborg från sin mångåriga dvala, hvilket tillförde föreningen ett betydligt tillskott af medlemmar, så att antalet af medlemmar detta år uppgick till 212. Under de påföljande åren ända till års mötet 1879 steg denna siffran med ungefär ett halftannat tiotal, då med ens antalet ökades med ungefär 22 procent. Anledningen till denna plötsliga stigning var det allmänna årsmötet år 1879, som utgjorde det första försöket till ett allmänt finskt juristmöte. Före det anmälningen till deltagande i det allmänna årsmötet gjordes, var medlemmarnes antal inalles 226, af hvilka 88 tillhörde centralafdelningen. Vid årsmötet 1880 befans deremot antalet utgöra inalles 274, af hvilka 131 belöpte sig på centralafdelningen. Vi finna således att juristmötet tillförde föreningen ett tillskott af 48 nya medlemmar, af hvilka 43 kommo särskilt centralafdelningen till del, hvars ledamotsantal således tillväxte med i det närmaste 50 procent. Detta visar att åtminstone ett juridiskt möte af det slag som ifrågakomma allmänna årsmöte har att påräkna ett ganska lifligt deltagande från huvudstadens juristers sida. Men ej nog härmed. Den väckelse, som juristmötet gifvit, visade sig så kraftig, att vid det andra derpå följande årsmötet, det år 1881, en ytterligare tillväxt af 16

medlemmar, af hvilka 4 tillhörde centralafdelningen, kunde antecknas. Men detta åremöte utgjorde äter en vändpunkt med afseende & vexlingen i medlemmarnes antal, ty härefter har detsamma varit i ett jemnt, ehuru långsamt nedåtgående. Detta nedåtgående gäller centralafdelningen, inom hvilken, såsom antyds, den tillväxt föreningen genom juristmötet fått hade försiggått. Vid nyssnämnda årsmöte 1881 utgjorde nämligen antalet af medlemmar i centralafdelningen 135. Vid årsmötet 1882 hade det samma nedgått till 129, vid derpå följande årsmöte 1883 till 118, hvilken siffra, såsom redan nänts, under innevarande år nedgått till 112. Om och ännu under den närmaste framtiden ett ytterligare nedgående vore att emotse, synes detta ej vara egnadt att väcka någon synnerlig oro för föreningens och särskilt för centralafdelningens bestånd, då centralafdelningen har råd att ännu förlora 24 medlemmar, innan antalet af de samma nedgår till den siffran — 88 — som utvisade antalet medlemmar under tiden närmast före juristmötet 1879. Ett nytt juristmöte af samma slag som det är 1879 skall må hända återkalla ej så få af de huvudstadsjurister, som under senaste tider öfvergifvit föreningen, och helt säkert tillföra föreningen ett ansenligt tillskott af öfrige i huvudstaden vistande lagfarenhetsidkare och särskilt de yngre representanterna för den juridiska lärdomen, hvilka hittills sorgfältigt undandragit sig all beröring med föreningen.

Äfven sedan senaste årsmöte har döden gjort sin skörd bland föreningens medlemmar, ehuru föreningen i år icke har att beklaga så många smärtsamma förluster som under nästförlidna år. Främst på årets dödslista hafva vi att anteckna häradshöfdingen i Korsholms domsaga, lagmannen *Peter Björkelund*, som afled endast några veckor efter senaste årsmöte. Genom lagman Björkelunds bortgång har landet förlorat en af siua mest förtjenta praktiska domare. Under en lång följd af år hade han beklädt häradshöfdingeembetet i Korsholms domsaga och dervid förvärvat sig i hög grad akning och förtroende hos alla samhällsklasser, särskilt hos

menige man. Såsom enskild menniska skall han genom sitt godhjertade väsen och sitt vänliga, glada umgängessätt länge lefva i kärt minne hos sina talrika vänner och bekanta. Vår förening hade den hädangångne tillhört allt ifrån dess stiftelse ända till sin död. — En annan domare af den gamla stammen har äfven under det tilländagångna året lemnat det jordiska, näml. häradshöfdingen i Masku domsaga *Gustaf Adolf Brander*, som äfven åtminstone tidtals tillhört vår förening. Häradshöfding Brander hade redan en längre tid för sjuklighet åtnjutit befrielse från förvaltningen af sin domsaga och hade kort före sin den 1 sistlidne Februari timade död, sedan den lange väntade förfatningen om häradshöfdingarnes pensionering utkommit, inlemnat sin afskedsansökan. Men äfven sedan den hädangångne af helsoskäl nødgats öfvergifva utöfningen af domarekallet, egnade han i mån af sina krafter sin verksamhet åt allmänna angelägenheter. Han var å sin vistelseort Åbo en i kommunala värf mycket betrodd man, ärad och värdерad af alla som kommo i beröring med honom. — Bland de af döden skördade nødgas vi inregistrera ännu en tredje bland landets häradshöfdingar, häradshöfdingen i Wirmo domsaga *Karl Berndt Procopé*, som äfven tillhört vår förening i dess tidigare tidskifte. Procopé hade öfverallt, der han handhaft domareembetet, gjort sig känd och aktad för den samvetsgrannhet och insight samt det allvar, hvarmed han utöfvat sitt kall. Förlosten var så mycket smärtsammare, som den aflidne stod i en ålder, som enligt mänskligt sätt att se saken ännu låt hoppas många år af fruktbringande och gagnlig verksamhet.

Vår dödslista upptager ytterligare namnet på en man som visserligen så att säga redan afslutat sitt lifearbete då döden träffade honom, men hvars fränfälle dock i vida kretser väckte upprigtig sorg och saknad. Jag menar presidenten i Åbo hofrätt *Gustaf Fredrik Rotkirch*, som afled den 26 sistvikne Mars. Presidenten Rotkirch hade efter en nära femtioårig verksamhet såsom jurist, bruten till helsan, utverkat sig kort före sin död afsked från sitt presidentsembete, som han handhaft öfver femton år, efter att hafva blifvit till denna plats öfverflyttad från senatens justitieldeparte-

ment. Genom presidenten Rotkirchs död förlorade landets domarekår en upplyst och insightsfull medlem och fosterlandet en ädelsinnad och rättänkande medborgare. Särskild anledning har juridiska föreningen att vid detta tillfälle minnas den hädangångne. Han är nämligen en bland dem, som så att säga stått vid denna förenings vagga, egnande den nyssfödda inrättningen de första omsorgerna. Sedan efter det ett par gånger afslag erhållits och många svårigheter öfvervunnits omsider tillstånd att bilda en juridisk förening erhållits, sammanträdde den 15 Mars 1862 omkring 40 för saken intresserade personer, hvilka utsågo en af 5 personer bestående provisorisk bestyrelse för föreningen, hvilken bestyrelse erhöll i uppdrag att uppgöra förslag till ett närmare ordnande af föreningens verksamhet i enlighet med de fastställda stadgarne, hvilket uppdrag fullgjordes genom utarbetande af förslag till allmänna ordningsregler för föreningens centralafdelning i Helsingfors samt filialafdelningarna i Åbo, Wasa och Wiborg. Till denna bestyrelse hörde, utom kanslirådet Palmén, professorn Rosenborg, senatskanslisten Alexander Brunou och justitierådmannen Öhrnberg, äfven dåvarande referendariesekreteraren Gustaf Fredrik Rotkirch. Vid föreningens redan förut berörda konstituerande möte den 30 och 31 Maj 1862 invaldes medlemmarne i denna provisoriska bestyrelse i föreningens centralbestyrelse. I juridiska föreningens centralbestyrelse qvarstod Rotkirch ända till årsmötet 1865 då han ehuru återvald assade sig förtroendet.

Nära nog samtidigt med presidenten Rotkirch borttrycktes af döden en annan af juridiska föreningens medlemmar, justitierådmannen härstades *Fredrik Leopold Clasen*, som tillhört vår förening ända från dess stiftelse intill sin död. Rådmannen Clasen hade under 25 år tillhört huvudstadens rådstufvurätt och dervid gjort sig känd och aktad i sin offentliga verksamhet såsom en samvetsgrann och pligtitrogen domare och i det enskilda lifvet såsom en flärdlös och rätt-sinnad person.

Bland bortgångna medlemmar må slutligen nämnas magistratsnotarien härstades Konrad Meinauer och borgmästaren i Lovisa *Adolf Juselius*. Den sinnämde hade i mer än

trettio år tjenstgjort på den plats han innehade vid sin död. Vid landtdagen 1863—64. satt han i borgareståndet såsom representant för Lovisa stad.

Utom de nu nämnda har icke ett så ringa antal utom vår förening stående medlemmar af landets juridiska kår under årets lopp med döden afgått. Bland dessa må nämnas f. d. viceordföranden i senatens justitiedepartement, friherre *Otto Reinhold af Schultén*, som tyngd af år och mödor sluttade sin långa, skiftesrika lefnad den 8 nästvikne November, referendariesekreteraren *Gustaf Georg Tollet*, aktuarien i Åbo hofrätt *Anders Gabriel Roos*, vicelandssekreteraren vid guvernörsembetet i Wiborg *August Heinricius*, translatorn *Karl Kristian Lundenius*, juriskandidaten friherre *Henrik Otto Wrede*, vicehäradschefingen *Frans Wilhelm Hartzell* och aktuarien i Wasa hofrätt *Johan Alan*.

Redaktionen af föreningens tidskrift har fortfarande handhafts af professorn Lang. Sedan senaste årsmöte hafva fyra häften utkommit, af hvilka två tillhöra innevarande år. Det af årgången ännu återstående skall utkomma i ett dubbelhäfte, som snarligent torde se dagen. Utom redaktören hafva till de utkomna häftena bidragit professorn O. Donner, jurisdoktorerna J. Serlachius och friherre K. A. Wrede samt hofrätsrådet E. W. Tegengrén. Särskildt till den sistnämnde står föreningen i förbindelse för talrika, värdefulla bidrag, som kommit tidskriftens senare årgångar till del.

Meddelande af anmärkningsvärda rättsfall har fortfarande utgjort en af tidskriftens hufudsakliga uppgifter. För hvad tidskriften i denna del lyckats åstadkomma står föreningen fortfarande i icke ringa tacksamhetsförbindelse till medlemmar i senatens justitiedepartement, genom hvilkas välvilliga och upplysta medverkan det blifvit möjligt att göra dessa publikationer med nödigt urval.

Redan för några år sedan väcktes i centralbestyrelsen fråga om utarbetande af ett sakregister till de redan utkomna årgångarne af föreningens tidskrift. Behovet af ett sådant register erkändes enhälligt, men förverkligandet af det

Värde af boklagret till och med årgången 1882	18,006: 50.
Fordran hos Centralafdelningens kassa	<u>94: 17.</u> 24,880: 19.

Inkomst under redogörelsedåret:

1884 års ledamotsavgifter af 98 i Helsingfors bosatte ledamöter .	784: —
1884 års enahanda avgifter af 8 ledamöter bosatte utom H:fors, .	64: —
1883 års ledamotsavgifter af 1 ledamöter mot bosatt utom H:fors	8: —
1884 års ledamotsavgifter från Åbo D:o d:o från Wasa, ...	536: —
D:o d:o från Wiborg, ...	392: —
För försälda exemplar af förenings- gens tidskrift, ...	312: —
Depositionsräntor från den <u>I</u> ^{VII} 1883 till den <u>I</u> ^{VII} 1884	262: 82.
Lopande räkningarräntor för år 1883	160: —
För 1:sta häftet af tidskriften Årg. 1883	49: 9.
	<u>2: —</u> 2,569: 91.
	<u>Summa <i>Fmf.</i></u> 27,450: 10.

Credit:

<i>Utgifter under redogörelsedåret:</i>	
Tryckningskostnader, ...	1,289: 45.
Häftning af tidskriften, ...	143: 25.
Redaktions- och författarearvoden	1,583: —
Öfriga utgifter för tidskriften . . .	73: 83.
Vaktmästarens aflöning, ...	120: —
Utbetalt till Waseniuska bokhan- deln	8: 50.
Utbetalt till Puttkammer et Mühl- brecht, ...	205: 5.
Remisskostnader	<u>1: 50.</u> 3,424: 58.

Balans till nästa redogörelseår.

Depositioner i Föreningsbanken 3,500: —

Deposition i Nord. Aktie-banken	500: —
På löpande räkning i Förenings-	
banken	1,886: 65.
Fordran hos Centralafd. kassa . .	83: 27.
Kontant i kassan	49: 10.
Värdet af boklagret till och med	
Årgången 1882.	18,006: 50.
	<hr/>
	Summa <i>Frmp.</i> 27,450: 10.

Till revisorer af sistlidet års räkenskaper utsägos sekreteraren i Statskontoret V. E. Liljeblad och hofrättsassesor F. Forsström, hvilka genast verkstälde revisionen och före mötets slut anmälte att redovisningen befunnits riktig, hvarför åt skattmästaren beviljades decharge.

Beträffande föreningens framtida verksamhet beslöts:

att densamma skulle under det följande året fortgå såsom härintills;

att föreningens tidskrift skulle utgivas likasom under innevarande år med omkring 24 ark om året;

att prenumerationspriiset skulle utgöra sex mark;

att hvarje ledamot skulle såsom under det förflytna året utan prenumeration erhålla ett exemplar af tidskriften, hvilket exemplar borde utan omgångar för ledamöterna på föreningens bekostnad dem tillhandahållas sålunda, att tidskriften expedieras under korsband direkte till central- och filialafdelningarnas utom hufvudorterna bosatte medlemmar, hvar emot fördelningen af tidskriften till medlemmarne i dessa städer skulle verkställas genom vederbörande afdelningsförsorg; samt

att ledamotsavgiften för det kommande året skulle erläggas med 8 mark till föreningens allmänna kassa och uppbäras så tidigt, att densamma kunde, på sätt äfven föreningens allmänna ordningsreglor innehålla, till centralbestyrelsen insändas före den 15 Mars nästkommande år jemte uppgift på de personer, hvilka såsom ledamöter tillhörde föreningen och sålunda borde erhålla tidskriften.

I likhet med hvad under de närmast föregående åren varit vanligt uppdrogs åt Centralbestyrelsen för nästa år att uppgöra program öfver diskussionsfrågor för året; och uttalades härvid tillika den förhoppning, att landets häradshöfdingar och öfriga jurister, äfven om de icke tillhörde föreningen, ville, för att bidraga till ett allmännare intresse för föreningens förhandlingar, till Centralbestyrelsen eller filialafdelningarna insända förslag till diskussionsfrågor.

Slutligen utsågs genom val med slutna sedlar: professorn Jaakko Forsman till ordförande, docenten doktor R. Hermanson, bankodirektören W. Eneberg och direktören i Statskontoret N. I. Fellman samt prokuratorssekreteraren H. Borenius till ledamöter, ävensom justitieborgmästaren J. G. Sohlman och professorn J. N. Lang till suppleanter i Centralbestyrelsen för nästföljande år.

Juridiska Föreningens i Finland förhandlingar

öfver de för året 1884 godkända

allmänna öfverläggningsämnena.

1:sta frågan.

Hvar skall åtal utföras emot den, som gjort sig skyldig till försnillning af honom till forslings anförtrodt gods, då icke utredas kan, å hvilken eller hvilka orter, der forslingen skett, det olofliga tillgreppet föröfvats.

Centralafdelningen.

Ref. för frågan uttalade att då ingen utredning förelåg derom, på hvilken ort det i frågan förutsätta tillgreppet skett, en berättigad presumption förelåge, att brottet skett de gerningen blifvit uppenbar, såsom öfverhusvudtaget hvarje brott, der ej annat kan tydlichen skönjas och bevisas, förutsättes hafva timat der det samma blir upptäckt. Härjemte vore oberoende af det anförla att märka, att vår lagstiftare i de fall, då den allmänna grundsatsen, angående forum delicti commissi af faktiska skäl ej kunde komma till tillämpning, ansett — der ej i vissa fall andra lämplighets-synpunkter varit öfvervägande — forum deprehensionis eller domstolen & den ort, der förbrytaren gripes, såsom det sak-enligaste. Så stadgades i 10: 22 R. B. att inländsk man, om han begått grof förbrytelse utomlands och derstädes undgått straff, skall, i fall han sedermera inkommer i landet, »dömas ther han fängas». Beaktande i aseende & besvrande af nu föreliggande fråga förtjenade äfven stadgandet i § 245 i gällande Sjölag, hvarest först den allmänna grund-

satsen är uttalad att brottmål, som afdömas enligt sjölagen, skola upptagas af rätten i den ort inom landet, hvarest brottet blifvit föröfvadt — att der öfverträdelsen skett under resa, saken skulle ransakas och dömas af finsk domstol å den ort, dit den brottslige föret anlände, i fall det ej befunnes lämpligare att hänskjuta målet till domstolen å den ort där fartyget är hemma.

På grund hufvudsakligast af det anförda ansåg ref. åtal af den i frågan förutsatta försnillningen böra ske inför laga forum å den ort, der tillgreppet blifvit upptäckt.

I denna åsigt förenade sig efter en stunds diskussion afdelningens öfrige närvarande medlemmar.

Åbo filialafdelning.

En ledamot ansåg att det i frågan berörda tillgrepp borde alltid åtalas å den ort, hvarest forkarlen emottagit till försling det sedermera af honom försnillade godset, enär det, vid den i frågan antydda bristande utredning, åtminstone stode fast att förlingsuppdraget, som forkarlen besvikit, å nästsagda ort honom meddelats.

Häruti instämde tio af de öfrige närvarande.

En annan ledamot höll före att då rörande det uppade tillgreppet ej förekomme några omständigheter till ledning för tillämpningen af stadgandet i 21 § 10 kap. R. B. domstolen å den ort, der forkarlen alegat göra redo för sitt förlingsuppdrag, vore jemlikt nämnda lagrums rätta förstånd forum för åtalet.

Denna mening biträddes af en annan medlem.

Ännu en ledamot yttrade såsom sin åsigt att då för det ifrågakomna fallet något bestämdt forum ej med stöd af lag kunde uppvisas, den brottslige kunde tilltalas vid domstolen vare sig å den ort, der han mottagit det försnillade godset till försling eller på den hvarest han egt aflempa detsamma, allt efter som det befunnes lämpligast för razzakningen.

Wasa filialafdelning.

Under diskussionen uttalades flera olika meningar.

Pluraliteten ansåg att åtalet borde utföras på destinationsorten; och framhölls såsom stöd för denna åsikt, att vid transport med fartyg sjölagen förutsatte att i fall af ifrågavarande beskaffenhet ansvars- och ersättningsanspråket företrädesvis borde göras anhängigt & lossningsorten, att i de flesta fall försnillningen upptäcktes på destinationsorten, och att det naturligaste vore att förskingringen åtalades på den ort, der varan bort aflevernas. Här emot anmärktes åter af några ledamöter, att, då varan icke framkommit och okändt vore hvor densamma förskingrats, den ort, hvarest varan emottagits och der i de flesta fall äfven aftalet om förslingen slutits, vore den enda, der man med visshet kunde säga att godset af den tilltalade omhänderhafts, hvarför åtalet borde utföras vid domstol derstädes. En ledamot ansåg åter att om en del af godset framförts, domstol i destinationsorten vore rätta forum, men i motsatt fall domstol i afsändningsorten, och en annan att brottet borde åtalas i den ort, der detsamma upptäckts.

Wiborgs filialafdelning

har ej insändt svar på någon af de i års programmet uppstagna frågorna.

2:dra frågan.

År underdomstol berättigad att af svarandepart, som för fullföljande af val eller besvär nødgas tillösa sig domstolens vid föregående sammanträden i målet tillkomma expeditioner, beräkna lösen för dessa såsom för protokoll eller bör endast afskriftslösen dervid erläggas?

Centralafdelningen.

I § 5 af Förordningen angående expeditionslösen af den 15 Januari 1883 bestämmes att angående parts skyldighet att lösa expeditioner § 6 i samma förordning samt hvad för öfrigt lag och författnings derom innehålla borde lända till efterrättelse.

Den åberopade 6:te §:n uppräknar endast fem klasser af personer, hvilka äro befriade från erläggande af lösen.

Hufvudvigkeit ligger således på innehållet af »lag och författningar» i ämnet till hvilka den förstnämnda §:n jemväl hänvisar.

Allmänna lagens stadgande i ämnet utgöres såsom bekant af följande passus i 2:dra momentet 5 § 24 kap. R. B. sådan nämnda § lyder i Kejserl. förordningen af den 27 April 1868: »Svarande part vare ej skyldig att dom lösa, der han den ej åskar». Ehuru denna föreskrift hänför sig närmast till Rådstufvurätt, synes den numera, sedan expeditionstan af den 31 Maj 1858, hvilken utgjorde dess förutsättning, icke mera är gällande, böra tillämpas jemväl i aseende i häradsrätt, i alla de fall, om hvilka ej undantagsbestämmningar såsom t. ex genom § 97 i gällande bränvinsförordning meddelats.

Då det i följd häraf beror af svarandepart sjelf huruvida han vill tillösa sig underrätts dom samt någon originalexpedition icke heller bör kunna utgifvas annorlunda än i omedelbart sammanhang med det rättssammanträde hvartill den hänför sig, ansåg sig referenten för sin del böra besvara frågans första alternativ nekande och det senare ja-kande.

Häri instämde Centralafdelningens samtliga närvarande medlemmar.

Äbo filialafdelning.

En ledamot, med hvilken sju andra voro ense, yttrade, att då, vidkommande Häradsrätts expeditioner, häradshöfding ej kunde åt svarandepart för vads eller besvärs fullföljande expediera såsom originalexpedition vidare än protokollet för det ting, hvarvid saken afgjorts, sjelffallet vore att expeditionerna deri från de tidigare tingen måste utskrifvas såsom afskrifter och således och afskriftslösen för dem beräknas. Men då i Kejserliga Förordningen om expeditionslösen af den 15 Januari 1883 § 10 föreskrefves att protokoll uti ett mål, som handlags vid rådstufvurätt, borde utskrifvas i en fortsättning, derest ej målsegenden åstundade erhålla dem utskrifna hvart för sig, följe deraf, enligt nyss bemälde ledamots tanke, att rådstufvurätt uti ifrågasatta fall

egde utfärda expedition öfver alla sammanträden såsom originalprotokoll och derför beräkna protokollslozen, såvida icke berörde svarandepart förbehölle sig att få expeditionerne öfver hvarje af rådstufvurättens sammanträden särskilt utskrifna, i hvilket fall endast expeditionen för senaste sammanträdet blevne protokoll och skulle lösas med full protokollslozen, medan deremot för de föregående expeditionerne, såsom afskrifter, endast afskriftslozen skulle erläggas.

Två ledamöter ansägo rättast vara att svarandepart, hvilken i lag fritagits från skyldigheten att i underrätt tillösa sig protokoll, ej behöfde lösa andra protokoll än, vid häradsrätt för det ting hvarvid målet afgjorts, och vid rådstufvurätten för sista sammanträdet deri. För alla tidigare sammanträden borde deremot vid hvardera dömetolen afskrifter af protokollet utfärdas och för dessamma afskriftslozen beräknas.

En medlem instämde i sistnämnda åsigt hvad beträffande häradsrätts expeditioner, men höll före att rådstufvurätt enligt berörda 10 § i senaste expeditionstaxa egde åt ändringssökande svarandepart utfärda expeditionerne öfver alla rådstufvurättens sammanträden i målet såsom protokoll, och derför debitera protokollslozen.

En ledamot ansåg att alla expeditioner i ett mål, deri svarandepart ville söka ändring, såväl vid häradsrätt som rådstufvurätt borde utfärdas såsom protokoll och protokollslozen för dem beräknas; dock med det undantag att, om bland slike expeditioner från häradserätt förekomme sådana från ting, hvilka förrättats af annan domhafvande än den som afgjort saken, samma expeditioner skulle utskrivas som afskrifter och ersättas med afskriftslozen.

Slutligen utläto sig två ledamöter att då enligt ett i 4 § i Kejserliga förordningen om stämpelpappersafgifsten den 15 December 1882 förekommande stadgande jemväl afskrifter i de vid underrätt anhängiggjorda civila mål, hvari laga kraft vunnet utslag icke förefunnes, borde utskrivas på karta af femtio pennis valör, deraf kunde slutas att alla expeditioner i mål, hvari svarandepart ville söka ändring, såväl öfver senaste som tidigare sammanträdens, borde utskrivas

såsom protokollsutdrag och ersättas med full protokollslosen. Det i nästföregående votum uppställda undantag godkändes alltså ej af desse ledamöter.

Wasa filialafdelning.

Enär enligt 10 § i Kejserliga förordningen angeläde expeditionslosen m. m. af den 15 Januari 1883 Rådstufvurrats protokoll i ett mål bör för samtliga sammanträden utskrifvas i ett sammanhang samt samma föreskrift äfven gäller om målet handlags å flere dagar vid samma häradsting, ansåg afdelningen domstolen vara berättigad att beräkna full losen för de sálunda i sammanhang med utslaget utfärdade protokollen, hvaremot endast afskriftlosen finge påföras expeditioner från föregående häradsting.

3:dje frågan.

Gälla i afseende å klyfning samma inskränkningar för frälse- som för skattehemman eller, om frågan bestaras nekande, huru är klyfning af frälsehemman begränsad?

Centralafdelningen.

Referenten i frågan afgaf ett så lydande utlåtande:

Med klyfning förstäs den åtgärd, hvarigenom ett hemman delas i tvenne eller flere delar, sálunda att en proportionerlig anpart af det helas mantal, skatt och besvär tillika påföres hvarje del. Hemmansklyfning kommer i fråga, då någon förut genom laga fång, vanligen genom *arf*, blifvit egare till en viss bråkdel af hemmanet och önskar få denna bråkdel utbruten till en ejselfständig possession med direkt skattskyldighet under kronan.

Våra arfslagar hafva aldrig gynnat sammanhopandet af stora fasta egendomsmassor i en hand, utan vidmakthållit principen att jorden skall delas mellan arflättarens barn eller, i brist på sådana, mellan andra hans skyldemän. Å andra sidan innehålla arfslagarne äfven bestämningar, afseende att hindra alltför långt sträckta klyfningar. Sálunda stadgas i Å. B. 12: 7 som princip vid delning af jordarf: "Nu få flere del i sätesgård, eller annan jord; kan then ej väl

delas eller klyfvas, hafve då then rätt, som större delen äger, at efter laga värdering lösa the andra ut" o. s. v. Å. B. 12: 5, 6 ger *tagelott* åt den, som större del ärfver, framför den, som mindre får. I fråga om rätt till börd bjuder J. B. 6: 3: "Åro bördemän flera och jemnekylda, löse broder broders lott och syster sisters lott. Kan then jord, hus eller tomt ej *delas* eller *tola mer än en dbo*, och åsämjer them ej, hvilkenhéra bördä skal, löse then, som största delen hafver; äga the lika del, då skal therom lottas." Slutligen innehåller U. B. 5: 7: "Ther hus, tomt, jord eller vattenverk utmätes, må ej hvarje från annat så *söndras* och *skiljas*, at thet, som öfver är, varder för ägaren *onyttigt*."

Allt detta visar principen i 1734 års lag vara, att jorddelningssystemet ej bör sträckas så långt, att de små delarna blefve för egaren "onyttiga". Gränsen huru långt klyfningen eller styckningen ytterst flinge gå, bestämdes dock ej i allmänna lagen, emedan sådant ansägs böra lemnas beroende på de speciela förhållandena i olika delar af riket och dessutom äfven af hvarje till klyfning ämnad jordpossessions egen beskaffenhet och särskilda egoformåner.

Såsom supplement till arfslagarne i denna del hafva och af ålder administrativa förordningar varit gällande, hvilka än såsom ett privilegium föm vissa orter, än af ekonomiska skäl dels inskränkt, dels utvidgat klyfningsfriheten. Sådana äro K. St. d. 15 April 1541, Kongl. Plak. 19 April 1555, Kongl. Plak. 20 Mars 1593 m. fl. Fullständigast utvecklas ämnet i Karl den XI:s "Plakat, huru alle Skattehemman skola bebos och brukas, så at the genom ägornas skiftning i alltför många delar icke måge fördervas", af d. 10 Juni 1684, hvari påbjudes att mindre lott af ett skattehemman än en fjärdedel ej flinge särskilt bebos och brukas. Under 18:de seklet utkommo ytterligare flera författningar om hemmansklyfning, hvilka utgå ur andra, af statsförvaltningen nu opterade synpunkter. Anledningarna dertill voro i synnerhet de utarmande krigen, som slötos åren 1721 och 1743 och af hvilken ett stort tillbakagående i landskulturen ävensom folkbrist voro de närmaste påföljderna. Till befordrande af folkökningen utgafs bland annat Kongl. Förordn.

den 30 Juni 1747, som för vårt land i mer än 100 år utgjorde huvudsättningen i ämnet. Denna förordning tillät skatte- och kronohemman att klyfvas i *sex, detta eller mindre delar*, allt som hemmanen pröfvades kunna uppodlas och tåla, hvarom Landshöfdingen, efter försiggången undersökning vid Häradsrätten, egde bestämma, dock med vilkor att den, som klyfning begärde, ville träda i gistermål.

Som något egentligt minimum för hemmansdel ej var i sist nämnda sättning bestämdt, ej heller "besuttenhetsbegreppet" närmare utveckladt, förfors i praxis högst olika, så att under det & några orter klyfning endast beviljades till $\frac{1}{8}$ mantal, uppstodo & andra orter åter hemmansdelar af $\frac{1}{12}$ och ännu mindre mantal. Af sådan orsak underkastades lagstiftningen angående hemmansklyfning en revision, hvars resultat blef K. K. den 1 Mars 1852. Deri stadgas att skattekemman få, såsom förut, utan särakildt tillstånd klyfvas, allenast hvarje del utgör minst $\frac{1}{4}$ mantal, men då fråga uppstår om klyfning i mindre delar, skall undersökning om "besuttenheten" ske vid Häradsrätt. Besuttenhetsvilkoret åter bestämmes sålunda, att hvarje hemmansdel bör, sedan all deas afkastning från åker, äng, skog och fiske jemte öfriga förmåner och säkra inkomstkällor blifvit tagna i beräkning, i medeltal jemna så stor behållning, att, efter afdrag af utgifterna till kronan och andra utskyldar samt föda för nödiga dragare och annan boskap, ett hushåll af minst fem fullvuxna och arbetsföra personer derifrån kunna påräkna säker utkomst. Hvad sålunda blifvit föreskrifvet, gälde för samtliga skatte- och kronohemman i Finland, med undantag af kronohemmanen i Wiborgs län, för hvilka genom K. K. af d. 9 Febr. 1852 bestämdes ett särskilt besuttenhetsmått, grundadt på quantitativ beräkning. Numera gäller i afseende å klyfning af kronohemman i hela landet hvad K. F. d. 6 Juni 1883 derom innehåller.

Allt hvad i förestående måtto blifvit anfört har afseende blott & hemman af krono- och skattenatur; alltså återstår ännu att besvara frågan, hvad om klyfning af *frälsjord* är föreskrifvet. Vidkommande först de äldre förfatningarna i ämnet, så hafva olika meningar varit rådande

derom, huruvida dessa voro å fräsehemman tillämpliga eller icke. *Botin*, som icke gifver något egentligt utlåtande i frågan, säger endast: "En fräseman kan väl ej betagas att sätta huru många åboar hén vill på sitt hemman," af hvilket yttrande man dragit den slutsats att Botins mening varit, att fräsejorden icke vore underkastad lagarne om hemmansklyfning. Likaså antager äfven *v. Bonedorff* att hemmansklyfningar å fräsejord "ickebro uti författningarnae inskränkta." *Rabenius* åter åfger lika litet som Botin något bestämdt yttrande i ämnet; men derutaf, att han vid behandlingen af frågan om forum i hemmansklyfningemål säger att tvister om klyfning af fräsejord skola upptagas af Häraderätt kan man sluta, att hans mening varit att fräsejorden vore i detta afseende underkastad samma inskränkning som skattejorden.

Gå vi åter till nu gällande förordning af d. 1 Mars 1852, så säges deruti: "Hvad deremot fräsehemman beträffar, skall den sådana hemmansinnehavare genom adeliga privilegierna och andra utkomna författningar tillagda rättighet att sina hemman klyfva och stycka, förblifva oförändrad." Det återstår således att tilse hvad nämnda privilegier och andra författningar härom innehålla. Ut i Adl. priv. af 1723 omnämnes hemmansklyfning ingenstadies, men i § 25 säges: "Eljest som hvor Adelsman har fritt, att göra sig sitt gods och egendom så nyttig han kan; så skola kronones betjente ej vara adelen hinderlige, eller befatta sig med Fräsegodsen vidare, än att uppöra hvad Kongl. Maj:t deraf utgöras bör." Af detta stadgande har man velat sluta, att innehavare af fräsegods skulle få klyfva dessa efter eget godtycke.

Emot denna tolkning, som bland praktiske jurister torde vara den allmänna, framställer *Rosenborg* särskilda anmärkningar af hufvudsakligen följande innehåll: I § 25 af 1723 års Adl. Priv. kan man svärligen finna någon annan mening än den, att fräsejorden, i afseende å dess *höfd*, frifanges från den kontroll, som kronobetjeningen den tiden utövade öfver såväl krono- som skattehemman. De enda författingar, hvilka till stöd för fräsejordens obegränsade klyfning möjligen kunna anföras, äro K. B. af 18 Decemb. 1690,

som tillåter frälseman att utlägga ett sig tillhörigt frälehemman och i det stället anlägga torp, samt Res. på Adelens i Halland besvär af 15 Mars 1726, som säger: "att en frälseman, likmäktigt förordningarna, äger öfver sitt hemman en fri disposition, både till jord och ränta, hvaraf foljer att han kan försö hemmanet med så många åboar som honom behagar." Men härvid bör märkas att dessa stadganden är från en tid, då allmogen ännu icke egde rättighet att besätta frälsejord. Denna betraktades då såsom adelns uteslutande tillhörighet, och frälehemmanen, om de ej brukades af adelsmannen sjelf, innehades af landboar. När det således säges i 1726 års resolution, att frälsemannen kan försö sitt frälehemman med så många åboar, som han behagar, kan detta ingalunda anses innehåra tillståelse att klyfva lägenheten i huru många delar som helst, alldenstund hemmanet fortfar att såsom helt upptagas i kronans jordeböcker, hvilket förhållande även inträffar om frälsemannen & hemmanet sätter torpare. Allt detta angår endast egarens enskilda ekonomi, men icke statens. Annorlunda blir förhållandet vid klyfning. De dervid utbrutna delarne blifva lika många sjelfständiga possessioner, som gå olika egare emellan samt hvor för sig ansvara för alla från hemmansdelen utgående afgifter och onera. Anförda lagrum kunna således anses tala hvarken för eller emot frälsejordens obegränsade klyfning.

I Å. B. 12: 7 och J. B. 6: 3 af 1734 års lag uttalas emellertid den allmänna princip, att jordagods icke få obegränsadt klyfvas, och dervid begagnas i det förra lagrummet uttrycket "sätesgård eller annan jord," hvarunder således icke blott krono- och skattehemman, utan även säterier och annan frälsejord måste anses vara inbegripna. För att genom exempel vinna en närmare inblick i frågan, må man antaga att tvenne personer tillsammans ega en säteridel. Den ena vill hafva sin andel utbruten, den andra, åberopande ofvan nämnda lagrum, invänder att i fråga komna del icke kan väl klyfvas. Den tvist, som emellan dem uppstår, måste nödvändigt af domstol slitas, och i sådant fall blifver det ovilkorligen domstolens skyldighet att uppställa en gräns, hvarutöfver klyfningen icke får gå, emedan det

fall kan inträffa, att lägenheten icke kan väl klyfvas. Dessutom måste man fästa afseende derpå, att frälsejord alltid i viss mån är skattekyldig, om ock undantagsvis ingen ränta till kronan derifrån utgår. Sålunda äro allmänna frälsehemman roterade; och då uti Kejs. B. af 15 Febr. 1817 säges att för långt utsträckt klyfning "i afseende å roteringskyldigheten verkar å Vår och Kronans rätt," så borde redan från den synpunkten allmänna frälsehemman icke få godtyckligt klyfvas. I stöd af allt det ofvan anförda anser Rosenborg det för skattelägenheter fastställda besuttenhetsmått böra tillämpas äfven vid klyfning af frälsejord.

Referenten instämmer till alla delar i Rosenborgs tolkning såväl af 1723 års Adl. Priv. som ock af ofvan åberopade ställen i 1734 års lag, men kan deraf dock icke draga den slutsats att samma inskränkningar skulle gälla i afseende å klyfning af frälse som af skattehemman, hvarför frågans första del besvaras *nekande*. En gräns måste visserligen uppställas, men då lagstiftningen icke angifvit någon sådan utan en lucka i detta afseende förefinnes, synes det Ref. förut hafva bort ankomma på domstolen att efter undersökning i hvarje särskildt fall fastställa denna gräns, med fastadt afseende derpå att delarne icke gjordes så små, att de derigenom blevvo "onyttiga". Numera utsätter dock § 1 af K. F. den 19 Decemb. 1864 eller af nu gällande förordning af 19 Febr. 1883 en viss gräns för *styckning* af frälsehemman, och då obestridligen samma skäl, som tala emot en obegränsad egostyckning, också gälla i afseende å *klyfning*, anser Referenten det i sist nämnda författnings fastställda besuttenhetsmått *ex ratione legis* böra tillämpas vid klyfning & frälsejord.

I referentens yttrande instämde några af Centralafdelningens närvarande medlemmar; andra deremot besvarade äfven för sin del frågans första del *nekande*, men ansågo att friheten att klyfva frälsehemman för närvarande, då uttryckligt lagbud i ämnet saknades, borde anses oinskränkt.

Åbo filialafdelning.

Härvid framhölls huruledes enligt Kongl. förordningen

den 10 Juni 1684 och 13 Juni 1747 krono- och skatteman ej flingo utan vederbörligt tillstånd delas i mindre än fjärdedeler (af mantalet) samt med slikt tillstånd visserligen i smärre delar, men alltid sålunda att viss del af mantalet borde utgöra delningsgrundet. Detta förfarande vid delning af hemman, den så kallade klyfningen, bibehölls uteslutande ännu i Kejserliga förordningen den 1 Mars 1852 blott att såsom grundsats för klyfnings tillåtande stadgades att de af klyfningen uppstående lägenheterna borde lempna minst en så stor ren behållning, att ett hushåll af fem fullvuxna personer dermed kunde hafva sin utkomst. Men i den uti ämnet den 19 December 1864 gifna Kejserliga förordning medgavs att hemman äfven flingo delas i mindre sjelfbestående lägenheter på sådant sätt, att till grund för delningen flingo läggas vissa områden af den till skifte beslutna lägenhetens egomassa samt hela lägenhetens mantal sedermera i förhållande dertill i behörig ordning uti lämpligt bräktal fördelas emellan de nybildade lägenheterna; och nedsattes den behållning desse nya lägenheter minst borde afkasta från en storlek motsvarande fem persons lefnadsbergning derhän att lägenheterne behöfde lifnära endast tre arbetsföra personer.

Nästnämnda författning hade således infört ett nytt sätt för delning af hemman, den så kallade egostyckningen, men derjemte utsatt en lägre gräns för tillåtligheten af densamma; och då det olika förfarandet vid hemmans delning ej kunde betinga olika måttstock för denna tillåtlighet måste den af 1864 års förordning stadgade, ofvan antydda måttstocken äfven gälla vid hemmans klyfning. Att såväl regeringen som ständerna hyllat förestående uppfattning om hemmans klyfningens och egostyckningens förhållande till hvarandra inhemsrades af den i ämnet till 1863 års ständer aflatna Nådiga proposition och det utaf ständernes sammansatta lag- och ekonomiutskott i anledning af propositionen afgifna be-tänkande.

Beträffande särskildt inskränkningen i afseende å klyfningen af frälsehemman, som förevarande fråga åsyftade, hänvisades under diskussionen derpå att, ehuruval man före

tillkomsten af 1864 års förordning velat göra gällande att slik klyfning varit alldelens eller åtminstone nästan alldelens oinskränkt tillåten och sådant jemväl tycktes förutsättas i sagda förordning af 1852, så hade allt tvifvel i ämnet undanrödjats genom ännämnda förordning af 1864, ity att medelst densamma, jemte det inskränkningarna för delning af skattehemman genom såväl styckning som klyfning af jord i möjligaste måtto afslagnats, frälsehemman bärutionan underkastats samma stadgande som skattejorden. Väl hade vid 1863—64 års landdag under omförmålda propositions behandling af ridderskapet och adeln särskilde af detta ständs medlemmar yrkat att ständet fortfarande borde bibehållas vid den påstådda rättigheten till oinskränkt klyfning af frälsehemman samt att frågan derom skulle behandlas såsom privilegiifråga, men hade ständet med öfvervägande pluralitet afböjt detta.

I enlighet med förestående uttalande förenade sig filialens samtliga närvarande medlemmar derom att den nu till diskussion föreliggande frågan borde till dess första moment besvaras jakande samt att vid sådant förhållande svar å frågans senare moment förfölle.

Wasa filialafdelning.

Uti Kejserliga kungörelsen den 1 Mars 1852 angående hemmansklyfningar m. m. bestämmes det väl, att innehavare af frälsehemman komme att bibehållas vid den rätt att klyfva och stycka sina hemman, som skulle blifvit dem tillagd genom adliga privilegierna och andra utkomna författningar, och i von Bonsdorffs tidigare utgifna "Finlands Kameral lagfarenhet", 1:sta delen sid. 200 säges, att "af den fräseegare tillagda fria dispositionerätt öfver frälsejorden följer, att hemmansklyfningar & sådan jord icke äro uti författningarna på något sätt inskränkte, utan beror detta af ägarens godtycke." Då likväl sedermera genom 1 § af Kejserliga förordningen angående egostyckning m. m. af den 19 December 1864 stadgats, att de deri ingående bestämmelserna beträffande besuttenhet skulle gälla vid afsöndring från såväl frälse- som skattehemman, ansåg afdelningen

sagda stadgande äfven böra tillämpas vid klyfning af fräsehemman.

4de frågan.

Bör i konkurs behörigen bevakad fordran, för hvars riktighet andra bevis ej kunna föreställas än att densamma af gäldenären blifvit godkänd och upptagen i dennes bedigade stat, utdömas i händelse samma fordran af annan borgenär motsäges, utan att likväl motbevisning presteras?

Centralafdelning e:n.

Det stadgande, enligt hvilket denna fråga närmast bör bedömas, förekommer i 25 § af gällande konkurslag och är af följande lydelse:

"Då borgenärs fordran i konkurs bevakas, skall han jemväl med ed sin styrka att den på god tro af honom innehafves och att han ej annat vet än att gäldenärens förbindelse, hvarpå den fordran sig grundar, före konkursens början tillkommit utan svek och bedrägeri."

Hvilken betydelse borgenärseden här tillmättes, framgår klart och tydligt af de förarbeten, som ligga till grund för 1868 års konkurslag. I propositionen till Ständerna hade föreslagits att borgenärsed skulle ifrågakomma endast då flertalet af borgenärerne sådant påyrkade samt domstolen prövade att fordran dersförutan icke vore tillförlitligent styrkt, eller skäl eljes dertill förekomme. Då förslaget till denna proposition förekom till handläggning och utlätande i Senaten, hade emellertid åtskilliga af Senatens ledamöter reserverat sig emot, bland annat, den häri uttalade uppfattningen af borgenärsedens egenskap. Denna minoritet framhöll, att edgång i allmänhet, som domstol, efter pröfning af företedd utredning och andra inlupna omständigheter, ålagt någon part och denna behörigen fullgjort, icke kunde betraktas annorlunda, än som en fyllnad i den eljes ofullständiga bevisningen, samt utesätta allt tvifvelsmål och allt vidare pröfning af det anspråk, som blifvit beedigadt. Men något

sådant kunde enligt denna minoritetsmening icke i någon händelse med borgenärseden åsyftas, utan derigenom styrkes endast att borgenärens anspråk framstälts på god tro och att han till stöd för detsamma icke uppsåtligen förebragt osanning, samt att svek och bedrägeri dervid ej heller förefunnes, hvilket likväl kunde vara möjligt, ehuru de handlingar, borgenären till stöd för sin talan uppvisat, funnes vara i formelt afseende fullt öfverensstämmande med lagens föreskrifter.

Uti sitt i anledning af propositionen gifna betänkande ansåg äfven 1867 års Ständers lagutskott att borgenärseden ännu borde bibehållas i samma ändamål, som den i 1798 års konkursstadga var föreskrifven, och således icke få anses utgöra någon bevisning öfver fordringsanspråkets riktighet eller uteständiga pröfningen deraf. Denna utskottets uppfattning vann äfven Ständernas godkännande och 25 § i 1868 års konkurelag är derföre affattad i ordagran öfverensstämmelse med lagutskottets förslag.

Uppfattningen att borgenärseden ej skall anses såsom bevis öfver fordringsanspråkets riktighet står äfven i harmoni med det i 17: 34 R. B. ingående stadgandet "med ed ken man svara och ej kära" eller som det i den trettionde domareregeln heter "med Edh skal man svara och icke klaga, och ingen må swäria sig penning til."

Den omständighet åter, att ett fordringsanspråk är upptaget i gäldenärens stat, kan ensam för sig sjelffallet ännu mindre utgöra något bevisningsmedel gentemot annan borgenärs bestridande af anspråket. Och då icke heller borgenärseden utgör ett sådant, torde icke heller begge dessa omständigheter; i förening kunna tillerkännas den verkan, att ett motsagdt fordringsanspråk blott på sådan utredning finge utdömas. Ty enligt den gamla regeln *probatio est affirmantis* kan bevisningen här icke ålliga den, som motsäger anspråket och således måste anses vara svarandepart i frågan, utan den, som bevakat fordran och följkärtligen är kärande gentemot den, som bestrikt krafvets riktighet, och således äfven i förhållande till massans öfrige borgenärer.

Frågan besvarades deraföre af referenten nekande, hvarom även flertalet af de öfrige närvarande förenade sig.

Åbo filialafdelning.

En ledamot, hvilken fann samma fråga vara etydligt affattad, ville hafva densamma så besvarad, att om cassionant godkände en i hans konkurs bevakad fordran på det sätt att han upptoge den i sin stat och beedigade den, denna fordran likviest icke borde ur konkursen utdömas, derest densamma af annan borgenär motsägs och ej blifvit behörgen styrkt.

Häri instände nio af de öfriga medlemmarne.

Två af dem besvarade deremot förevarande diskussionsfråga jakande, åberopande sig dervid på att enligt vår lag känd, d. v. s. erkänd sak vore så god som vittnad.

Wasa filialafdelning.

Pluraliteten af afdelningens närvarande ledamöter bevarade frågan jakande. I denne ledamöters tanke hade ett sådant godkännande, som det i frågan omnämnda, samma verkan som ett vidgående af en fordran från gäldenärens sida vid en vanlig utsökning, såframt icke den borgenär, som motsäger fordriungsanspråket, påstår och i bevis leder att ett svec föreligger. Särskildt framhöllio denne ledamöter, att, om man ock ansäge ett af gäldenären efter det han blifvit försatt i konkurstillstånd gjordt erkännande icke kunna tillerkännas vitsord, — en åsigt som dock i deras tanke saknade stöd i gällande konkurslag, — borde dock hans vidgående af gälden och dess införande uti en af honom före konkursansökningens inlemnande uppgjord stat jemte den både af honom och fordringsegaren gångna eden betraktas såsom fullt bevis på fordriungsanspråkets riktighet, då någon motbevisning icke framstälts.

Minoriteten ansäg att, då fordringsanspråket af annan borgenär motsäges, gäldenärens uppgift i staten om fordран tillvaro icke finge betraktas såsom bevis för krafvets riktighet och besvarade deraf frågan nekande.

5:e frågan.

Hvilken myndighet, magistrat eller guvernör, eger såsom första instans till pröfning upptaga sådan klagan öfver kommunaltaxering i stad, som icke afser taxeringens belopp, utan förment oriktig grund för taxeringen?

Centralafdelningen.

Det syntes referenten af frågan öfverensstämma med författningarnas anda, att klagomål öfver oriktig kommunaltaxering i stad borde anföras hos guvernören, hvilken i allmänhet hade att handlägga frågor om restitutio samt att upptaga besvär öfver kommunala myndigheters åtgärder och som syntes med större opartiskhet kunna bedöma taxeringsfrågor i städerna än magistraten.

En annan ledamot åberopade deremot till stöd för en motsatt åsigt K. Res. på städernas besvär af den 16 Oktober 1723 § 26, som innehåller: "Såsom åtskillige oredor däraf skola härflyta, att uti de taxeringar, hvilka likmäktigt förordningarna ske i städerna och af edsvurne män förrättas böra, stundom någon ändring efteråt göres af Kongl. Maj:ts kollegier och landshöfdingarne, hvarigenom taxations summan sättes i ovissitet, och med medlens indrifvande kommer på tiden att utdragas; ty vill Kgl. Maj:t i näder hafva bifallit Borgerskapets underd. ansökning sålunda: att taxationsmännerne — — — böra utvälvjas, hvilka då, sedan de aflagt den vanliga taxerings-eden, ega uppå deras samveten skatta och utsätta hvad hvar och en af deras medbröder efter en rätt proportion af dess förmögenhet, handel, handtering och näring bör betala. Äro taxeringsmännerne uti deras meningar skiljaktiga och icke kunna blifva öfverensstämmande eller och taxera någon högre än sig borde; så åligger landshöfdingen, om han tillstådes är, uppå rådstugan med magistraten, eller i dess frånvaro, magistraten allena, att lägga dem emellan, och blifve då det, som beslutet är, ständande utan att någon ändring för det året tillåtes, eller Collegier och landshöfdingarne befogade vara skole efteråt att upphäfva hvad en gång således ordentligen gjordt

och fastställdt är. Men de besvär; som en eller annan förmenar sig vara berättigad öfver taxeringen att anföra, åligger landshöfdingen med vederbörande magistrat vid följande årets taxering efter beskaffenheten att ändra och rätta". Af detta stadgande ansåg bemålde ledamot framgå, att besvär öfver taxering förut bort anföras hos magistrat vid hvilket förhållande magistrat också fortsfarande borde anses vara den myndighet, som egde till pröfning upptaga sådan klagan öfver taxering, som öfverhufvud kunde hos annan myndighet än pröfningsnämnden anföras. För denna uppfattning talade jemväl den omständigheten att anmärkning mot debiterings- och uppbördslängd borde jemlikt 64 § i K. F. ang. kommunalförvaltning i stad af den 8 Dec. 1873 anmälas hos magistrat.

Med referenten förenade sig afdelningens öfrige närvärande ledamöter utom en, som biträdde den åsigten, att klagan af ifrågavarande beskaffenhet borde anföras hos magistrat.

Åbo filialafdelning.

Alla närvärande voro ense derom att magistrat vore första och guvernör andra instans för upptagande af den i frågan berörda klagan ävensom att praxis numera stadgat sig derhän.

Kejserliga Förordningen den 15 December 1883 angående kommunalsförfattning för städerna lemnade ej heller stöd för en annan åsigt, helst magistratens ledamöter, då de såsom ledamöter i pröfningsnämnden egde handlägga dit från taxeringsnämnden inkomna besvär, egde yttra sig öfver skattörenas belopp och ej om grunden för beskattningen.

Wasa filialafdelning.

Då magistraten, enligt 64 § i förordningen angående kommunalförvaltning i stad, bör såsom första instans till pröfning upptaga anmärkning mot debiterings- och uppbördslängden samt för öfritt är domstol i hushållnings- och ordningsmål i stad, hvaremot Guvernören i alla såväl beskattnings som andra frågor rörande stadsförvaltningen är andra

instans, ansåg afdelningen magistraten vara den myndighet, hvilken det tillkomme att såsom första instans till pröfning upptaga sådan som i frågan omförmåles.

6:te frågan.

Kunna till de i 10 § af Kejserliga förordningen om förmånsrätt den 9 November 1868 omförmålda allmänna penningeverk och inrättningar hvilka i åberopade § tillerkänts förmånsrätt hos de tjenstemän, som äro tillsatta att deras inkomster och medel uppbära och omhänderhafva, hänföras andra än sådana, hvilkas af regeringen jastställda stadgar uttryckligen innehålla att slik förmånsrätt tillkommer dem; och om frågan besvaras jakande, hvilka öfriga i Finland befintliga institutioner kunna exempelvis anses vara i åtnjutande af berörda företrädesrätt?

Centralafdelningen.

Besvarandet af denna fråga beror helt och hållt på hvilken betydelse ordet "allmänna" i nu ifrågavarande § rättelegen eger. Upplysning härom vinnes säkrast och bäst om man kastar en blick på de stadganden i samma ämne, hvilka före tillkomsten af 1868 års förordning varo gällande och genom nämnda § ersattes. Det huvudsakliga hithörande stadgendet utgjordes af första momentet i 8 § 17 kap. H. B.: "Sedan tagas barnaarf ut hos föräldrar eller förmyndare, och Kyrkiors och fattighus fordringar hos theras föreständare, så ock skuld till Kronan, eller Fräseman för upbörd." Till detta stadgande slöto sig under tidernas lopp andra, hvilka dels förklarade det Statsbanken hos sina tjenstemän egde samma förmånsrätt som Kronan hos sina uppbördsmän, dels tillade städerne hos sine uppbördsmän och kassörer dylik rätt näst efter kronan och dels medgåfvo enahanda förmånsrätt äfven åt vissa offentliga inrättningar nemligen Universitetet äfvensom civilstatens, militärens samt ecklesiastik- och skolstatens enke- och pupillkassor.

Vid uppgörandet af det förslag till förordning om för-

månsrätt, som den 9 November 1868 blev gällande lag, rådfrågades såsom bekant i främsta rummet de i Sverige under innevarande sekel utarbetade lagförslagen ävensom den kungliga förordning i ämnet, som den 8 Oktober 1861 derstädes utfärdades. I svenska lagkomitténs förelag till allmän civil-lag af år 1826 har 15 § 22 kap. H. B. följande lydelse: "Efter de fordringar, som nu nämnde äro, skola, utan förmånsrätt sig emellan gällas: kyrkors, fattigkassors och socknemagasiners fordringar hos deras föreståndare: kronans, städers och allmänna af konungen stadfästa kassora, penningverke och inrättningars fordringar hos de tjenstemän, som äro satte att deras inkomster uppbära, för hvad af sådan uppbörd hos dem innestår" etc., och i motiverna till samma förslag yttras med afseende härå: "Genom lagen och senare författningsar har ock förmånsrätt blifvit tillagd kyrkor och fattighus hos deras föreståndare, ävensom kroan, städer, Rikets Ständers Bank och andra allmänna af Konungen stadfästa kassor och inrättningar hos de tjenstemän, som äro satte att deras inkomster uppbära."

Tager man dessa omständigheter i betraktande, så torde något tvifvel icke kunna råda derom att med orden "allmänna penningeverk och inrättningar" åsyftas Finlands Bank, Alexandersuniversitetet och ofvannämnda pensionskassor samt andra dylika institutioner, hvilka från en eller annan sida kunna betraktas såsom offentliga och blifvit såsom sådana af regeringen erkända, men i ingen händelse privatbanker eller andra inrättningar för enskildt förvärf.

Åbo filialafdelning.

Denna fråga besvarades med hänsigt till första momen-tet enstämmigt nekande, hvadan svar & senare momentet icke kom i fråga.

Wasa filialafdelning.

Afdelningen ansåg det icke ankomma å regeringen att meddela föreskrifter om hvem som borde åtnjuta förmånsrätt eller icke, utan lagens föreskrift här vore den enda be-stämmande och domstolarne de, som i händelse af tvist egde

afgöra det föreliggande fallet och besvarade dersför frågans förra del jakande. Då afdelningens närvarande ledamöter icke hade sig bekant, hvilka allmänna penningeverks och inrättningars af regeringen stadsfästade stadgar innehölle bestämmelser uti ifrågavarande afseende, kunde något direkt svar å frågans senare del icke afgifvas; dock framhölls att t. ex. sparbanker, lifränteanstalter o. d. borde ega förmånsrätt hos sina kassaförvaltare.

7:de frågan.

Är domstol berättigad till lösen för expedition, som utfärdas åt förmyndarenämnd?

Centralafdelningen.

Enligt 5 § i K. F. den 15 Januari 1883 angående expeditionslösen m. m. skall beträffande parts skyldighet att lösa expeditioner lända till efterättelse, "hvad 6 § i samma förordning samt för öfrigt lag och författnings derom innehålla." Uti näst åberopade § uppräknas de, som äro från erläggande af lösen befriade, men ibland dem är hvarken förmyndarenämnd eller kommunalstyrelse, hvilken förmyndarenämnden företräder, nämnd. 7 § åter, uti hvilken sådana expeditioner äro angifna, hvilka böra till vederbörande utgivvas utan lösen, upptager icke heller någon sådan expedition, som kan komma i fråga från domstol åt förmyndarenämnd. Allmänna lagen och K. F. den 14 Dec. 1864 angående förändringar och tillägg vid lagens stadganden om förmyndarevård innehålla icke heller något särskildt stadgandehärom. — Återstår således att undersöka, om domstolen gentemot förmyndarenämnden intager den ställning att deraf sjelffallet följer att för expedition till förmyndarenämnd lösen icke bör ega rum.

Jemlikt de stadganden om förmyndarevård, hvilka förekomma i Å. B. af 1734 års lag, jemförda med K. F. den 31 Maj 1793 och Kongl. Brefvet den 11 Juli 1805, åläg domstol ex officio icke allenast att tillse det omyndig person-

icke saknade förflyttningsrätt, i hvilket afseende domstolen borde af vederbörlig prest erhålla förteckningen öfver de inom församlingen afslidne personer, som efterlemnat omyndige barn, utan äfven att vaka öfver förflyttningsrättens vård af pupillens egendom. Dessa stadganden undergingo vid 1863—1864 års landdag väsentliga förändringar, hvilka blefvo lag genom förordningen den 19 Dec. 1864, som trädde i gällande kraft den 1 Jan. 1866. — Enligt denna författnings skola domstolarne vid inseendet öfver förflyttningsrättens biträdes af kommunalstyrelserne eller förflyttningsrätten; dessa sistnämndes ålligganden är:

Att tillse att omyndigade och deras gods ej må sakna nödig vård, samt att, der sådant är af behovet påkalladit, hos Rätten föreslå förflyttningsrätten och låta den föreslagne dit inkalla, för hvilket ändamål förteckningarna från vederbörligare presterskap skulle direkte till kommunalstyrelsen eller förflyttningsrätten; dessutom att förflyttningsrätten skulle direkt till kommunalstyrelsen eller förflyttningsrätten afslennas (§ 2 mom. 2);

Att då förflyttningsrätten hos Rätten ansöker om tillstånd att sälja, förpanta, inteknna eller bortbyta omyndigas fasta gods, i vissa fall afslenna yttrande i saken (§ 5);

Att vaka deröfver att förflyttningsrätten årligen afslenar redovisning öfver förflyttningsrätten till pupillens nästa fränder och, der fränder icke finnas, sjelf emottaga redovisningen samt utse gode män att densamma granskna (§ 6);

Att, derest förflyttningsrätten tredskar att fullgöra sin redovisningskyldighet, dertill med lika rätt, som pupillens fränder, i laga ordning förpligta honom;

Att då redovisningen uti det här ofvan antydda fall blifvit till kommunalstyrelsen eller förflyttningsrätten afslennad, och skäl till anmärkning mot densamma förekommer, sjelf eller genom de utsedde granskarene utföra klander af redovisningen inför Rätten samt slutligen att, då förflyttningsrätten sitt bo till konkurs, vidtaga åtgärd om att annan förflyttningsrätten tillförordnas (§ 9).

Senast nämnda skyldighet ålligger äfven ex officio domstolarne, hvarutom & domstolarne ankommer:

Att hålla fullständiga och noggranna förteckningar öfver de under deras vårdnad stående förflyttningsrätter;

Att, der förmyndaren bor å annan ort än der han till förmyndare förordnad är, om förordnandet underrätta den domstol, hvarunder förmyndare sjelf lyder;

Att, i fall förmyndaren flyttar till annan ort och derom anmelder hos domstol, till Rätten & den ort, der förmyndaren är bosatt, lemlna uppgift öfver förmynderskapet, som han förestår (§ 3);

Att vid hvarje halft års slut lemlna vederbörande Hofrätt samt kommunalstyrelse eller förmyndarenämnd del af förteckningen, (§ 4);

Af dessa stadganden ansåg Ref. framgå att, ehuru på flere ställen i förordningen säges att vårdnaden öfver förmyndareskap handhafves af domstol, likväl i sjelfva verket icke allenast skyldigheten att vaka deröfver att omyndig person är med förmyndare försedd utan äfven kontrollen öfver förmyndares tillgöranden aflystas från domstolarne och hvälfts på kommunalstyrelserne eller förmyndarenämnderne, och att domstolarne hävisats till sitt egentliga åliggande att endast vidtaga åtgärder eller döma i anledning af det, som inför dem anmeldes eller påstås, om man undantager domstolarnes skyldighet att ex officio utan anmeldan af Kommunalstyrelsen eller förmyndarenämnd vidtaga åtgärd om annan förmyndares tillförordnande i det fall § 9 innehåller.

I enlighet härmed höll en del af afdelningens närvarande ledamöter före, att domstol möjligen kunde anses skyldig att utgifva expedition åt förmyndarenämnd utan lösen, när frågan galde utseende af förmyndare åt omyndig och nämnden vore i behof af sådan expedition, hvaremot förmyndarenämnd, med aseende å ordalydelsen af K. F. den 15 Januari 1883, hvilken icke uppräknade förmyndarenämnd bland de från löSENS erläggande befriade, under inga förhållanden kunde anses ega någon vidsträcktare rätt att utan lösen utbekomma expeditioner (t. ex. i tvister ang. klander, som af förmyndarenämnd utföras).

En annan del af afd. närvarande ledamöter ansåg åter att, om också förmyndarenämnd kunde anses uppträda i kraft af offentligt uppdrag i frågor angående förmyndares tillförordnande, densamma likväl, enär förfatningen icke uppräk-

nar nämnden bland de från erläggande af expeditionslösen befriade, icke borde ens i anförda fall anses berättigad att utan lösen utfärda expedition, som förmyndarenämnd ansäg sig vara i behof af.

Åbo filialafdelning.

En ledamot yttrade att, emedan genom Kejserliga förordningen den 19 December 1864 rörande förmyndarevård domstolen såsom övermyndare fått Kommunalstyrelse eller förmyndarenämnd tillått sig till biträde i värden öfver förmynderskaperna, förmyndarenämnd och Kommunalstyrelse vore berättigade att, ehuru sådant i expeditionstaxan ej särskilt stadgades, uti ifrågavarande slags ärenden, som vore att hämföras till värf för den allmänna rättevården, bekomma domstols expedition utan lösen, hvilken ej heller kronans embetsmän och fiskaler, då de tillförene enligt punkten 8 i Kongl. förordningen den 7 Juni 1749 haft att utföra yrkande om myndigvordne slösaktige ynglingars ställande under förmynderskap, behöft erlägga, och besvarade således sagde ledamot frågan nekande.

Härutinnan instämde öfrige närvarande medlemmar.

Wasa filialafdelning.

Frågan besvarades jakande, enär förmyndarenämnd icke vore i expeditionstaxan upptagen bland de myndigheter, som är oflikallade från expeditionslösens erläggande. Då det likväl vore obilligt att förmyndarenämnden icke vore befriad från lösen, hade under Wasa Hofrätts jurisdiktion utbildat sig den praxis att åt förmyndarenämnden ej utfärdades expedition öfver dess anhållan om tillförordnande af förmyndare.

8:de frågan.

Då i 6 § af Kejserliga förordningen den 26 November 1866 säges att den som i afsikt, som i §:n uppgifves, falskeligen påbördar annan ett bestämdt brott eller visst slag af brott eller gerning egnad att ådra ga honom andras

missakning, gjort sig förfallen till straff för smäde, så frågas: huru bör ordet "falskeligen" rätteligen förstås?

Centralafdelningen.

Den för frågan utsedde referenten framhöll att begreppet *smäde*, sådant detta ingår i gällande ärekränkningsförordning den 26 Nov. 1866 § 6, innehållade följande väsendliga requisita: 1) afsikt att nedsätta annan i hans medborgerliga anseende eller minska förtroendet för honom i den befattning eller det näringssyrke han utöfvar; 2) att tillmälet, som kan ske genom tal eller tecken eller genom för ändamålet utspridd skrift eller bildlig framställning, skall innehålla påbördandet af ett beständt brott eller visst slag af brott eller sådan gerning, som är egnad att ådra den kränkte andras missakning, och 3) att detta påbördande skall ske *falskeligen*. — Angående rätta betydelsen af detta sista nämnda ord hade uppfattningen i praxis vieat sig temligen sväfvande. Å ena sidan hade den åsigten framträdt att ordet borde fattas såsom likabetydande med uttrycket *mot bättre vetande*, så att således endast ett under de uti ifrågavarande § uppstälda förutsättningar gjordt tillmäle, som skett mot bättre vetande, kunde karakteriseras såsom smäde. Ref. ansåg dock att denna uppfattning ej överensstämde med lagstiftarens mening, utan att ordet *falskeligen* borde tilldelas en vidsträcktare betydelse, då uttrycket "*mot bättre vetande*" i nu ifrågakomna sammanställning innehållade att tillmälet blifvit gjordt, ehuru injurianten visste att förhållandet var ett annat än det han uppgifvit. Detta framginge äfven deraf att i samma författnings några paragrafer förut, i fråga om falsk angivelse, talas om den som *emot bättre vetande* vid domstol *falskeligen* tilltalar någon, hvaraf ses att lagstiftaren ej ansett ordet *falskeligen* innehållande uttrycket *emot bättre vetande*. Det kunde icke heller antagas att lagstiftaren några paragrafer längre fram i samma författnings velat gifva samma ord en helt annan och trängre betydelse. Men å andra sidan måste den uppfattning, som någon gång försports, att ordet *falsk* i fråga om *smäde* vore likabetydande med ordet *origtig* eller med *verkliga förhållandet*

icke öfverensstämmende, betecknas såsom i ännu högre vilsel�ande. En sådan uppfattning af ordet *falsk*, *falskeligen* emotades redan på det bestämdaste af ordets etymologi, som antydde i viss mån bristande sinceritet hos upphofsmannen till det falska, således något mer än origtighet. Om derföre någon, som haft grundad anledning att antaga ett faktum för sant, utspridde detsamma under de förutsättningar, hvilka i änberörda lagrum omförmålas, finge detta icke karakteren af smädelse. Dertill fordrades, jemte det att det påbördade faktum ej var öfverensstämmende med verkliga förhållandet, att den som gjort tillmålet, med afseende å den sedermera yppade origtigheten, befans hafva subjektiv skuld. Det origtigt befunna faktum måste derföre anses vara *falskeligen påbördadt*: 1) Om tillmålet är gjordt emot bättre vetande, d. å. injurianten *vet* att förhållande är ett annat än hvad i tillmålet innehålls; 2) Om injurianten *icke vet* att förhållandet är ett annat, men icke sjelf tror på det påbördade faktums rigtighet, och 3) Om injurianten väl tror på det faktum, som tillvitats den kränkte, men såsom stöd för denna sin förmordan ej kan förebringa några antagliga objektiva skäl och grunder.

I denna åsigt förenade sig centralafds öfrige närvärande medlemmar.

Åbo filialafdelning.

Frågan besvarades af öfvervägande flertalet närvärande med orden: Emot sanningen och bättre vetande.

Endast en medlem ville tolka ordet *falskeligen* i berörda lagrum blott med orden: emot sanningen; oafsedt om ärekränkningen beginges emot bättre vetande om sakförhållandet eller icke.

Wasa filialafdelning.

Enligt allmänna språkbruket och särskildt med fäststadt afseende & innehållet af 10, 11 och 12 §§ uti ifrågavarande förordning ansåg afdelningen ordet "*falskeligen*" böra så förstås, att någon antingen alldelös utan grund eller ock i strid med sanningen påbördar annan ett bestämdt brott med mera.

9:de frågan.

Får jordområde, som, enligt 16 § i Kejserliga förordningen af den 19 Februari 1883 angående egostyckning och jordafsöndring å frälse- och skattehemman samt legoaftal om någon del af dylika lägenheter, blifvit af jordegare till annans nyttjande på lifstid eller vissa år upplåtet, öfverlåtas till tredje person utan jordegarens begivande; och om frågan besvaras nekande, hvilken påföljd medför en slik öfverlåtelse för den som verkstält densamma?

Centralafdelningen.

Referenten i frågan afgaf ett så lydande utlåtande:

Det legoaftal om jord, som beröres i § 16 af K. F. d. 19 Febr. 1883, skiljer sig såsom bekant från det legoaftal, hvarom afhandlas i J. B. 16 kap. och K. F. d. 13 Juni 1800 derigenom, att i förra fallet är fråga blott om mindre jordlotter, som utgöra adpertinenser till hemman, i senare fallet åter om sjelfbestående lägenheter.

Vidkommande det senare slaget af arrendekontrakt är den uppfattning allmänt antagen och godkänd i vårt land, att dessa icke kunna af arrendator öfverlåtas till tredje man, utan jordegarens begivande. Ej heller är arrendator berättigad att till annans nyttjande på längre eller kortare tid upplåta någon del af lägenhetens egor "utan jordegaren gifver ther lof til" (B. B. 8: 5).

Dessa inskränkningar i arrendatorns befogenhet äro tvifvelsutan väl grundade, när kontraktet, såsom J. B. 16 kap. förutsätter, angår lägenheter, ämnade till bedrifvande af jordbruksnäring. Vid arrendeafatal om dylika lägenheter spelar arrendatorns personliga egenskaper en stor rol, och hänsynen å dessa inverkar ofta och väsentligen på arrendevilkoren. Det vore derför icke i sin ordning att arrendator utan vidare flinge öfverlåta sitt kontrakt åt hvem som helst samt påtvinga jordegaren en landbo, som han icke vill hafta.

Helt annorlunda gestaltar sig jordegarens och arrendatorns inbördes förhållande vid det slag af arrendeafatal, som omnämnes först i § 13 af K. F. d. 19 Decemb. 1864 och

sedermore i § 16 af 1883 års förordning. Såsom Juridiska föreningens centralafdelning vid ett föregående tillfälle framhållit¹⁾, har nemligent vid arrendaftal om adpertinenser ofta ingendera kontrahenten samma mål som vid legoaftal om sjelfbestående hemman. Ändamålet med ett arrende af en adpertinens är från jordegarens sida merändels icke att tillförsäkra sig vissa för hans jordbruk erforderliga dagsverken eller att bringa under odling ett jordområde, som egaren sjelf icke vore i tillfälle att bebruka, utan att mot åtnjntande af en viss penningegodtgörelse afstå ett för hans ekonomi umbärligt stycke mark, hvaraf arrendatorn å sin sida är i behof ej för att drifva jordbrukenäring, utan till tomtplats för boningahus eller industriela inrättningar. Det personliga i vissa afseenden med tjenstelega beslägtade förhållande, som enligt 1734 års lagstiftares uppfattning uppkom emellan landbon och jordegaren eller "husbonden", såsom han t. o. m. kallades, förefinnes således icke vid lega af adpertinenser, så framt ej dermed är förenadt ett verkligt tjenstelegoaftal, hvilket är fallet t. ex. vid torpkontrakt. Till följd häraf hafva stadgandena i 16 kap. J. B. ingen ovilkorlig, utan på ein höjd blott en analogisk tillämplighet & i fråga varande arrenden, i de fall nemligent, då förutsättningarna för en analogi äro för handen.

När således parternes uppenbara syfte vid aftalets inräkande varit att det utarrenderade jordområdet skall odlas eller användas till jordbruk, synes visserligen en del af bestämningarna i 16 kap. J. B. vara tillämpliga & rättsförhållandet mellan parterne, och frågans första del så till vida böra besvaras nekande. Deremot anser Ref. det antiquerade stadgendet om landbos rymning i ingen händelse vara användbart & i fråga varande arrenden, samt den enda påföljden af otillämplig öfverlåtelse för arrendator vara ersättningsskyldighet.

I de fall åter då ett jordområde upplåtes åt annan till anläggningsplats för industriela inrättningar m. m. d., saknas enligt referentens åsigt hvarje förutsättning, som skulle göra

¹⁾ Se Jurid. F:s Tidskrift, Årg. 1880 sid. 350 ff.

en analogisk tillämpning af stadgandena i 16 kap. J. B. om lega af jord på landet berättigad. En till industriel anläggning afseend plats är till sitt ekonomiska syfte så vidt skild från en jordbrukslägenhet att flera bestämmningar beträffande de senare, t. ex. om hafde- och byggnadsskyldigheten, om landbos afvikande, skulle, om de tillämpades af de förra, rentaf leda *in absurdum*. Deremot kunna industriella inrättningar i vissa afseenden likställas med stadsfastigheter och en analogi således hellre sökas i rättsförhållandena mellan locator och conductor af dessa än af jordbrukslägenheter. Vidkommande stadsfastigheter, torde åter stadgendet i J. B. 16: 11 allmänt hafva blifvit sålunda uppfattadt, att de utan gårds-egarens särskilda tillstånd kunna uthyras till tredje man.

Då nu 1864 och 1883 års förordningar om egostyckning m. m. dessutom tillkommit i ändamål att underlätta transaktioner om mindre egostycken, att göra dessa, så att säga, till en vara, hvilken liksom andra varor kunde underligga vexlingar, ombyte och förändringar efter tidsförhållandenas kraf, eller med ett ord att *mobilisera* jorden, anser referenten äfven författingens syfte tala för den tolkning att kontrakt om dyliga egolotter böra, såvida icke annorlunda öfverenskommits, utan omgångar få transporteras å annan person. En motsatt tolkning skulle dessutom ofta kunna leda till betänkliga konseqvenser, ty kontraktets transmissibilitet torde i dessa fall i regeln också kunna anses vara underförstådd, ehuru uttrycklig stipulation derom icke influ tit i den upprättade afhandlingen.

På grund häraf anser Ref. frågans förra del i de fall, då jordområdet tjener till anläggningsplats för industriella verk och andra likartade inrättningar, böra besvaras *jakande*, vid hvilket förhållande svaret å frågans senare del förfaller.

Referentens uppfattning, såvidt den direkt hänförde sig till den föreliggande frågans besvarande, delades icke af öf- rige närvarande ledamöter. Enligt desses åsigt hade förordningarna angående egostyckning m. m. af den 19 December 1864 och den 19 Februari 1883 icke fastställt någon ny norm eller grundsats rörande den rättsliga naturen af legoaftal om jord på landet utan i fråga om dyliga aftal endast be-

stämt, under hvilka vilkor delar af jordlägenheter öfverhufvud finge blifva föremål för desamma och således i viss mån behandlas såsom sjelfständiga ting.

Då nu 6 § 16 kap. J. B. och 5 § 8 kap. B. B. beträffande jord på landet tydligent bekräftade den i 3 § 13 kap. H. B. uttalade allmänna grundaatsen att ting ej får utan egarens vetskap och vilja legas åt annan person samt i enlighet dermed innehölle, att arrendator ej eger utan jordegares begivande på annan öfverläta sin arrenderätt, samt icke ens det af ref. i motsatt syfte åberopade stadgendet i 11 § 16 kap. J. B., hvilket för öfrigt gälde endast *gård och hus* (men knappast nog *tomt*) i staden, medgäfve hyresman rätt att öfverflytta sina kontraktsenliga skyldigheter på hvem han för godt funne, kunde desse ledamöter icke besvara hufvudfrågan annorlunda än nekande.

Vidkommande frågans senare moment ansågo sistnämnde ledamöter att, i händelse den, som på arrende emottagit någon del af annans jordlägenhet, afträdde densamma till tredje person utan att dertill hafva utverkat sig jordegarens samtycke, egde jordegaren, som icke vore bunden af slik öfverlätelse, rätt att sjelf återtaga marken, sedan den af den egentlige arrendatorn öfvergivits.

Åbo filialafdelning.

Under förutsättning att kontraktet med jordegaren ingen föreskrift härom innehåller, besvarades frågans första moment utaf filialafdelningen enhälligt nekande; och ansågs den, som innehär sådant jordområde på arrende, om han likvä尔 skulle öfverläta och afstå arrendejorden till annan utan jordegarens begivande, hafva förverkat sin rätt att vidare åtnjuta arrendet, derest icke jordegaren sedermera godkände den sålunda antagna nye arrendatorn, samt ej heller domstol med anledning af stadgendet i 6 § 16 kap. J. B. förklara jordegaren böra med den honom ohördan gjorda öfverlätelsen af kontraktet näjas.

Wasa filialafdelning.

Den åberopade 16 § i Kejserliga förordningen angående egostyckning och jordafsöndring med mera af den 19 Febru-

ari 1883 vore lika lydande med 13 § uti den förut i ämnet gällande förordningen af den 19 December 1864. Då i dessa §§ icke ingick något stadgande i förevarande afseende, borde desamma få tolkas i analogi med hvad 16 kap. J. B. derom innehåller. Enligt 6 § i nämnda kapitel vore landbo berättigad att i sitt ställe skaffa annan åbo, "then jordägaren skälliga kan vara nögd med", och jemlikt 11 § samma kapitel stod det hyresgäst i stad fritt att "sätta en annan så god hyresman i sitt ställe". På grund deraf ansågo afdelningens medlemmar att i det fall, frågan afsåg, arrendatorn finge öfverläta jorden till annan person, med hvilken jordegaren skäligen kunde vara nöjd, hvarom det ankom på domaren att bestämma, om sakenegarene derom ej kunde i godt öfverenskomma. Ansågs jordegaren då ej behöfva åtnöjas med den nya arrnndatorn, så blefve påföljden den, att det senare uppgjorda kontraktet borde återgå och det ursprungliga kontraktet blifva gällande.

10:de frågan.

Då Stadsfullmäktige anse af revisorerne gjorda anmärkningar emot Drätselkammarens redovisning öfver stadsens räkenskaper icke böra förfalla, kan den talan, som kommer att utföras i anledning deraf upptagas och afgöras af Magistraten eller bör icke talan anhängiggöras vid laga domstol?

Centralafdelningen.

K. B. af den 14 Februari 1842 angående forum för pröfningen af anmärkningar vid räkenskaperna öfver städernas enskilda medel stadgar:

"Med anledning af derom yppad fråga hafva Vi funnit godt i Nåder förordna det pröfningen af de anmärknin-
gar, som af Städernas borgerskap kunna göras mot förvalt-
ningen af Städernas enskilda medel och de deröfver förfat-
tade räkenskaper må, såsom hittills ägt rum, tillhöra Stä-
dernas Magistrater, och besvär öfver Magistraternes härutin-
nan meddelade beslut anföras hos Guvernören i länet, hvar-

jemte det skall vara den med Guvernörens utslag missnöjde öppet lemnadt att söka ändring uti Vår Senats för Fialand Ekonomie Departement allt på sätt och i den ordning, som författingarna föreskrifva för ändringsekande uti Magistraternas beslut hos Guvernören och uti Guvernörs utslag uti Senatens förbemälda Departementⁿ.

Under förutsättning att i förevarande fråga är tal om konstaterandet af anmärkningarnas befogenhet besvarades frågan sålunda, att det enligt ofvan intagna bref ankommer & Magistraten att upptaga dylika ärenden.

Åbo filialafdelning.

Talan af ifrågasatt beskaffenhet ansågs tillkomma ordinarie domstol att upptaga och afgöra, helst slik talan vore ganska tvistig.

Wasa filialafdelning.

I Kejserliga förordningen angående kommunalförvaltning på landet finnes uti 68 och 69 §§ bestämdt stadgadt huru på landet skall förfasas, då vid granskning af kommunens räkenskaper gjorda anmärkningar ansågs icke böra förfalla; hvaremot Kejserliga förordningen angående kommunalförvaltning i stad icke innehöll några bestämningar i nämnda fall, hvarom, — derest den talan, som i anledning af revisorernes anmärkningar väcktes, borde upptagas och afgöras af Magistrat, — stadgande väl bort hafva ingått antingen i 4 kap., som handlar om nämnda myndighet, eller efter 70 §. — Till följd deraf och då Magistratens ställning efter kommunalförfattingens tillkomst väsendligen förändrats, ansåg pluraliteten af afdelningens närvarande medlemmar talan i förevarande fall böra anhängiggöras vid laga domstol, derest icke fråga vore om balans, i hvilket fall det tillkom Magistraten att bestämma belansen. En ledamot ansåg deremot den talan, som frågan ansåg, böra upptagas och afgöras af Magistrat.

11:te frågan.

Eger konkursdomstol, när mot borgenärs anspråk göres sådan anmärkning, som uti 96 § af konkursstadgan omförmäles, hänskjuta anspråkets pröfning till särskild tvist, utan att borgenär derom uttryckligen anhåller, eller bör anspråket i sådant fall förkastas såsom motsagdt och ostyrkt och utan afseende derå, huruvida borgenär af anmärkningen fått kännedom eller icke?

Centralafdelningen.

Emedan uti 1868 års konkursstadga förhandlingsmaximen blifvit strängare fasthållen än fallet är i Finlands ordinära civilprocess, såsom i synnerhet af § 97 i berörda stadga framgår, synes frågan med ledning af stadgandena i §§ 35 och 96 i samma författnings böra bevaras sålunda, att pröfning af borgenärs motsagda anspråk af konkursdomstolen hävvisas till skild rättegång endast då borgenären *überoppar bevisning*, som ej kan företes vid uppropssammanträde, men i annat fall sker i sammanhang med konkursdomen och stödes på de skäl, som i afseende å samma anspråk förebragts.

Åbo filialafdelning.

35 § jemförd med 96 § i gällande konkursstadga vore att förstå sålunda, att konkursdomstolen ej egde hänskjuta i konkursen framställdt bevakningsanspråk till särskild rättegång, derest icke borgenären derom anhållit, hvadan berörda anspråk borde i konkursdomen upptagas till pröfning i dess då föreliggande skick, utan afseende derå om borgenären fått kännedom om de emot anspråket gjorda anmärkningarna eller icke.

Wasa filialafdelning.

Afdelningens medlemmar ansågo att borgenären sjelf borde anhålla om att pröfningen af hans fordringsanspråk måtte hänskjutas till särskild tvist och konkursdomstolen, endast i fall sådan anhållan blifvit gjord, vara berättigad bestämma att om anspråket skulle särskildt tvistas, samt att det icke inverkade på saken om borgenären fått kännedom

om den emot hans fordran gjorda anmärkning eller icke. Den borgenär, som icke personligen eller genom ombud vore närvarande vid uppropen i konkursen och derigenom blef okunnig om de anmärkningar, som gjordes emot hans bevakade fordran, hade sig sjelf att skylla om fordran såsom motsagd och icke styrkt af konkursdomstolen förkastades. En borgenär, som insänder sina bevakningshandlingar under omslag, kunde dock, för att bevara sin rätt, i inlagen göra anhållan i omförmåldt afseende.

12:te frågan.

År egare af lägenhet, hvarunder annan på grund af lagligt arrendeaftal innehar mark, som sedan äldre tider på god tro häfdats under sagda lägenhet, men genom stor-skifte, rågång eller annan laga åtgärd under arrendetiden tilläggges annat hemman, skyldig att till arrendatorn upp-låta vederlag i jemngod mark och utgifva ersättning för öfrig liden skada?

Centralafdelningen.

Afdelningens samtliga närvarande medlemmar voro enstemmigt att förevarande fråga innehattade en mängd speciela fall, i hvilka arrendatorns och jordgarens inbördes rättsförhållandena gestaltade sig mycket olika. Något generalt svar å frågan kunde deraf icke afgifvas, utan ansågs det bero af de speciela förhållandena i hvarje fall, om jordgaren kunde förpligtas att utgifva sådan ersättning, som i frågan omförmåles, eller icke.

Åbo filialafdelning.

Den ifrågasatta ersättningsskyldigheten ansågs åligga egaren af förstberörda lägenhet endast i det fall att denne eljest vid arrendemarkens frångående hade på arrendatorns bekostnad gjort obehörig vinst och flinge icke utsträckas över sådan vinst.

Wasa filialafdelning.

Pluraliteten af afdelningens medlemmar ansåg hemmansegaren (legogifvaren) uti det i frågan omnämnda fall vara skyldig att till arrendatorn utgifva full ersättning dock icke ovilkorligen i jord, hvaremot en ledamot ville inskränka legogifvarens ersättningsskyldighet sålunda, att arrendatorn endast bör återfå hvad som för den återstående arrendetiden belöper sig af den arrendesumma, som möjligen erlagts för den frångångna marken, och erhålla hvad legogifvaren kan hafva bekommit för af arrendatorn verkställd odling.

Rättsfall.¹⁾

11.

Kan besittningsrätt till torp utmätas för gäld? Är mannen berättigad att, sin hustru ohördan, afstå från makarna och deras minderåriga barn tillerkänd besittningsrätt?

Den 22 Juli 1861 upplät egaren till Moijanen skattehemman i Keuru by och socken, Effendi Arppe, å arrende till sin broder Johan Arppe Kaijanmäki, sagde hemman underlydande, torp genom kontrakt, som, bland annat, innehöll: "detta kontrakt är beståndande så länge min broder, hans hustru och hans barn lefva, men till fremmände person får torpet icke säljas så länge dessa lefva," hvilket kontrakt sedermora i lägenheten inteknades. Efter det Johan Arppe emellertid genom Guvernörsembetets i Wasa län utslag ålagts att till torpare Nils Arppe utgifva 891 mark 8 penni, på grund af en utaf Johan Arppe den 30 April 1878 till Nils Arppe utfärdad skuldsedel, delvis af följande innehåll: "Af Niklas Arppe har jag underskrifven till låns bekommit en summa stor 850 finska mark, hvaremot jag försäljer mitt innehavande Kaijanmäki torp och all lösegendom i det skick densamma nu befinner sig (till hvem försäljningen skedde nämndes ej) — — — —" blef till betäckande af berörda skuld, utom annat, besittningsrätten till torpet på särskilda af dåvarande egaren till Moijanen hemman, Henrik Moijanen, uppställda vilkor af Kronolänsmannen R. Polén & exekutiv auktion försäld till Bonden Herman Ristimäki, som för besittningsrätten gjort högsta anbudet. Häröfver anfördes af

---

¹⁾ Refererade af G. Segerstråle.

Johan Arppes hustru, Wilhelmina Johansdotter, hos guvernören i Wasa län besvär, hvilka hon dock anvisades att vid vederbörande domstol fullfölja.

I anledning häraff uttogs Wilhelmina Johansdotter & Kronolänsmannen Polén, Johan Arppe, Nils Arppe och Herman Ristimäki stämning till Häraderätten i Keuru sockens samt Muldia och Pihlajavesi kapellers tingslag och återhemtade, då målet till behandling företogs, sitt hos Guvernören gjorda yrkande att, emedan uti afhandlingen af år 1861 bestämts att Kaijamäki torp finge af Johan Arppe, hans hustru och barn besittas i deras lifstid och derunder icke till fremmande personer öfverlätas, men Kronolänsmannen Polén det oaktadt tagit torpet i mät till gällande af Johan Arppes förberörda skuld till Nils Arppe och vid omförmälda auktion tillerkänt torpet åt Herman Ristimäki, auktionsförrättningen, hvarigenom Wilhelmina Johansdotter och hennes barn beröfvats förenämnda besittningsrätt, måtte förklaras ogiltig samt Wilhelmina Johansdotter och hennes barn vid torpets fortfarande besittning bibeckas.

Af svarandene instämde Johan Arppe, på de af hans hustru framställda skäl, i allo uti hennes yrkande.

Svaranden Polén förmälte att han sålt besittningsrätten till Kaijamäki torp med stöd af Guvernörsembetets ofvan-nämnda utslag och vederbörande kronofogdes derä tecknade utmätningsordres samt med egarens till Moijanen hemman begivande, hvarför och då Johan Arppe vid liqvid om det överskott, som af auktionskillingen uppstått, sedan Johan Arppes förberörda och andra skulder derifrån afdragits, varit nöjd med auktionen och uttryckligen förklarat att han ej önskade torpet åter, Polén anhöll att kärandens talan, såsom fullkomligt obefogad, måtte underkännas.

Äfven Nils Arppe, som genom ombud tillstädeskom, yrkade på enahanda grunder käromålets förkastande.

Herman Ristimäki tryggade sig vid det redan skedda köpslutet, hvilket Ristimäki ansåg böra ega giltighet.

Af sakegarene & vittnesed åberopade, berättade: Klockaren *Karl Ahlman*: att Johan Arppe och hans hustru, hvilka vid tiden för auktionen till vittnet häftat för skuld

derförinnan af vittnet tillsports angående skuldens betalning, hvarvid makarna förklarat att densamma skulle genom des för torpet inflytande köpeskillingen till fullo betäckas, hvilket Johan Arppe sedermera i Henrik Moijanens närvaro jemväl skriftligen bekräftat, utan att Johan Arppe eller hans hustru vid dessa tillfällen det ringaste antydt att de varit emot torpets försäljning, och hade Johan Arppe vid den af svaranden Polén omnämnda liqvid, hvarvid vittnet närvärit, försäkrat sig icke komma att angående torpet väcka någon tvist, men anhållit att derstädes få qvarbo intill den 1 påföljande maj; samt drengen *Abraham Kalenius*: likasom Karl Ahlman angående tillgången vid liqviden om auktionsskillingen.

Häradsrätten afkunnade utslag i målet den 29 April 1881: Och som Johan Arppe icke allenast på samma gång, han den 30 April 1878 af Nils Arppe till läns erhållit förberörda åttahundrafemto mark, afstätt från besittningsrätten till Kaijanmäki torp än äfven efter torpets försäljning medels offentlig auktion dertill bifallit och uppburit överskottet af torppriset, alltså och då Johan Arppe, såsom sin hustrus målsman, haft rättighet att, henne ohördan, lemnna förenämnda begivanden och dessa vore jemväl för Wilhelmina Johansdotter bindande, förkastades kärandens talan.

Å erlagdt vad drog Wilhelmina Johansdotter målet under Wasa Hofräts pröfning och återhemtade i sin libell hufvudsakligen hvad hon inför Häraderätten anfört, framhållande att det med Herman Ristimäki afslutade köpet ej kunde anses giltigt, då detsamma skett utan Wilhelmina Johansdotters vetskaps.

Hofrätten fann uti sin den 16 December 1881 gifna dom Wilhelmina Johansdotter icke hafva anfört skäl till ändring i Häraderätterns motväjdade utslag, vid hvilket förtys komme att bero.

Wilhelmina Johansdotter fuliföljde i revisionsväg sin talan hos H. K. M:t, derå målet den 27 Januari 1882, utan skiljaktighet, afgjordes i *Senatens Justitie Departement* af Senatorerne *Dahl*, *Brunou*, *von Hellens* och *Björkstén*: och emedan besittningsrätten till ifrågavarande Kaijanmäki torp, såsom beroende af enskild öfverenskommelse med jordegaren,

icke bort utgöra föremål för utmätningsåtgärd, fann Senaten Kronolänsmannen Polén väl hafva förfarit orätt då han i mät tagit och å offentlig auktion försålt sagda besittningarérätt; dock som jordägaren Henrik Moijanen godkänt den genom slik försäljning skedda öfverlåtelse af torpet samt Wilhelmina Johansdotters målzman, Johan Arppe, jemte det han uppburit en del af auktionsskillingen, förklarat sig med förrätningen åtnöjas, ansåg Senaten skäl icke förekomma till ändring i det slut, hvari domotolarne i saken stannat och vid hvilket förtö komme att förblifva.

12.

Kan bevillingsskyldig i vanlig rättegångsväg af kronan återvinna bevilling, som pröfningsskomité högre än vederbort honom påfört?

Tervakoski aktiebolag blef af Helsingfors stads bevillningskomité i bevilling för år 1875 påförd 1,440 mark, beräknadt efter en nettoinkomst under föregående år af 120,000 mark, ehuru bolaget genom sin disponent, Handlanden i sagde stad A. F. Wasenius, hos komitén skriftligen uppgifvit att den del af nämnda inkomst, som blifvit till aktieegarene utdelad, utgjort endast 100,000 mark. Häruti sökte bolaget ändring hos länets pröfningsskomité utan att dock inför denna på något sätt styrka berörda uppgift, och lät pröfningsskomitén vid bevillningsskomiténs åtgärd förblifva.

Uti en till Guvernören i länet ingifven skrift anhöll Disponenten Wasenius nu att bolaget måtte i restitutionsväg återfå de 240 mark som, enligt Disponentens förmenande, bolaget mera, än vederbort, nödgats i förenämndt afseende erlägga; i anledning af hvilken ansökning Guvernörsembetet i afgifven resolution sig yttrade: att emedan de af bolaget ansörda besvär öfver förstnämnda komités beslut i saken redan blifvit af pröfningsskomitén för länet lemnade utan afseende och ändring deri, jemlikt § 28 mom. 2 i Nådiga Kungörelsen den 24 Februari 1873, icke kunde sökas samt sådan

grund för restitution, som i § 31 mom. 2 af samma författing funnes omförmäld, ej kunnat af sökanden åberopas, ty kunde ansökningen af Guvernörsembetet icke bifallas, utan blef densamma förkastad; och lät Senaten, hos hvilken Disponenten Wasenius öfver resolutionen anförde besvär vid densamma bero.

Sedan Disponenten Wasenius ytterligare uti en till Prokuratorn i Senaten ingifven skrift, "i afseende & beifran uti fiskalisk väg", anmält "pröfningskomiténs förfarande" och tillika yrkat komiténs åläggande att godtgöra bolaget ej mindre förenämnda 240 mark jemte ränta härå från betalningsdagen den 14 Maj 1876 än äfven de bolaget till följd af öfverdebiteringen tillskyndade kostnader, men Prokuratorn uti sin afgifna resolution, enär "pröfningskomité i bevilningsfrågor utses bland de för året valde medlemmar uti länets bevilningskomitéer, hvilka åter utgöras af personer, valde af bevilningsskyldige inom de särskilda kommunerna i länet, samt häraf måste följa att de förtroendemän, som på grund af allmänna val blifvit kallade att vara ledamöter uti pröfningskomité och hvilkas beslut i de dem anförtrodda uppdrag tjena till efterrättelse, icke äro underkastade personlig ansvarighet eller ersättningsförbindelse i anledning af sina ifrågavarande domslut", funnit Disponenten Wasenius klagan ej föranleda till någon på Prokuratorsembetet ankommande åtgärd, uttog Disponenten Wasenius & Finska Kronan stämning i saken till Rådstufvurätten i Helsingfors.

Då målet af Rådstufvurätten till behandling företogs anförde Disponenten Wasenius: att vid bestämmandet af inkomstbevillning för år 1875 Tervakoski bolag, som, enligt 3 § i nådiga bevilningsstadgan af den 24 Februari 1873, bort utgöra bevillning för den del af årets rena vinst, som varit anslagen till utdelning emellan bolagsmännen eller femtio (etthundra?) tusen mark, blifvit hos såväl bevilnings- som pröfningskomitén, hos hvilken sistnämnda besvär anförlts, taxerad tvåhundrafyratio mark utöfver hvad enligt 1 § i sagda stadga ske bort, hvarför och då bolaget icke kunnat i vanlig restitutionsväg återfå den öfverdebiterade summan, emedan restitutioon af bevilningsmedel uti sådant fall icke

vore i lag medgisven och bolaget ej heller haft rätt att besvära sig öfver pröfningenämndens beslut samt bevillningskomitéernas ledamöter icke vore underkastade personlig ansvarighet eller ersättningförbindelse i anledning af sina åtgärder, huru olagliga dessa än kunde vara, men kronan emeljertid obehörigen tillgodokommit omförmålda 240 mark, Disponenten Wasenius anhöll att Kronan måtte förpligtas att i restitutionsväg ersätta Tervakoski aktiebolag de genom komitéernas åtgärder bolaget olagligen aftsungna 240 mark jemte ränta från uppbörsdagen den 14 Februari 1876, hvarjemte anhållan gjordes om skälig rättegångskostnadssättning.

Å Kronans vägnar tillstådes var, på grund af behörigt förordnande, t. f. Stadsfiskalen i Helsingfors, Emil Tandefelt, som, i saken hörd, invände att Rådstufvurätten icke vore behörig att målet till behandling upptaga, hvilken invändning af Rådstufvurätten och sedermera jemväl af Åbo Hofrätt, der ombudet öfver Rådstufvurättens invändningsutslag anförde besvär, dock förkastades.

Då målet härefter vid Rådstufvurätt på anmälan ånyo till åtgärd företogs, återhemtade käranden hvad han redan anfört, hvarjemte käranden genom transsumt af ett Tervakoski bolagsstämmoprotokoll styrkte att bolagsstämman beslutit att till aktionärerna för år 1874 utbeta en dividend af 10 %, eller inalles 100,000 mark, hvaremot återstoden af sagda års vinst skulle till reservfonden öfverföras.

Svaromål i hufvudsaken affordrad, genmälte kronoombudet Tandefelt: att som de besvär öfver bevillningskomiténs uppekattning af bolagets behållna vinst, käranden anfört såväl hos pröfningsskomitén som sedermera hos Guvernören och Kejserliga Senaten, blifvit förkastade samt de klagomål, käranden hos Prokuratoren i Kejserliga Senaten i saken anfört, likaså lemnats utan afseende, den uppskattning, hvarvid pröfningsskomitén stannat, vore att såsom definitiv anses, hvarför ombudet yrkade käromålets förkastande såsom obefogadt.

Då målet af *Rådstufvurätten* den 12 Oktober 1878 afgjordes, yppades dess ledamöter emellan olika mening:

Notarien *Laurén* fann väl Tervakoski aktiebolag af så-

väl den för Helsingfors stad för år 1875 utesedda bevillningskomitén som pröfningskomitén i Nylands län, hos hvilken sistnämnda myndighet besvär öfver bevillningskomitén åtgärd blifvit anförla, hafva blifvit i allmän inkomstbevillning för sagda år påfördt tvåhundrafy whole mark mer än bolaget i sådant afseende lagenligt bort taxeras till, men emedan, enligt § 28 i Kejserliga Kungörelsen af den 24 Februari 1873, angående utgörande af bevillning för år 1873 och påföljande år till och med 1877, ändring i pröfningskomitén beslut icke kunde sökas, ty och då vid pröfningskomitén förenämnda åtgärd, enligt Notariens åsigt, sålunda måste bero, kunde Notarien för sin del icke ålägga finska Kronan, som tillgodokommit berörda tvåhundrafy whole mark, att dessamma till Tervakoski aktiebolag återbära, hvarför Notarien förkastade käromålet, men qvittade, i anseende till sakens beskaffenhet, rättegångskostnaden parterne emellan.

Rådstufvurättens utslag affattades dock i enlighet med t. f. Justitierådmannen *Kollins* utlåtande, hvari Ordföranden *Clåsen* sig förenat, och var sålydande: "Rådstufvurätten har tagit förevarande mål under slutlig pröfning, och emedan aktiebolag, enligt 3 § i nådiga bevillningsstadgan af den 24 Februari 1873, böra utgöra bevillning för den del af årets rena vinst, som varit anslagen till utdelning emellan bolagsmännen, samt Tervakoski aktiebolag behörigen styrkt att beloppet af den bolagets vinstutdelning, som för år 1874 eftersom, utgjort ethundratusen mark, för hvilka bolaget bort i bevillning för år 1875 erlägga ettusen tvåhundra mark, ty och som bolaget af Helsingfors stads bevillningskomité i allmän inkomstbevillning för sistnämnda år påförla ettusen fyrahundra fy whole mark, beräknadt efter en inkomst af ethundratjugutusen mark, hvilken uppskattning af pröfningskomitén i Nylands län, hos hvilken besvär öfver förstnämnda komitén åtgärd af bolaget anförla, jemväl blifvit fastställd, alltså och då Kronan sålunda af bolaget fått uppberäna tvåhundrafy whole mark utöfver hvad bolaget lagenligt ålegat i bevillning erlägga, pröfvar Rådstufvurätten rättvist ålägga finska Kronan att till Tervakoski aktiebolag återbeta sisteberörda summa tvåhundra fy whole mark med fem procents

ränta derå från lagsökningsdagen den 18 Maj 1878 tills full betalning följer, men i anseende till sakens beskaffenhet varder rättegångskostnaden parterne emellan qvittad."

Å förbehållet vad, sökte t. f. stadsfiskalen Tandefelt hos Åbo Hofrätt i utslaget ändring och framhöll i sådant afseende: I § 28 af 1873 års bevilningsförordning hette det uttryckligen: "Uti pröfningskomités beslut kan ändring icke sökas." Deraf syntes klarligen framgå, att den bevilning, pröfningskomitén definitivt åsatt vederbörande skattskyldig, icke kunde förändras, samt sålunda icke heller genom rättegång emot kronan fås förminskad. Meningen vore uppenbarligen, att den bevilningsskyldige för pröfningskomitén skulle förebringa "alla de upplysningar, som stå honom till buds rörande hans inkometers verkliga belopp," såsom orden lydde i 27 §. Hade han nu verkligen gjort detta, så återstode intet att derefter förebringa inför domstol. Klart vore också att om icke de bevilningsskyldige vore ålagda att inför pröfningskomité förebringa all sin bevisning, utan derefter ännu hade rätt att vända sig till laga domstol, sådant skulle öppna dörren för en oändlig mängd af rättegångar. Hade den skattskyldige inför pröfningskomitén ej fästat afseende dervid, så kunde väl denna utgång möjligen vara orättvis, ty pröfningskomitén, liksom hvarje sista instans, vore sammansatt af menniskor, som kunde misstaga sig, men instansen förblefve icke desto mindre den sista, och ändring i dess åtgärd kunde icke vidare vinna. Äfven om den skattskyldige ville påstå att pröfningskomitén dömt vrångvisliga, med illvilligt åsidosättande af den förebragta, i hans tycke fullständiga utredningen, så vore det i ty fall icke emot kronan om återbärande, utan emot komitén medlemmar, såsom enskilda personer, och om ersättning, som han borde anhängiggöra rättegång. Högeligen betviflades att Tervakoski aktiebolag inför pröfningskomitén förebragt en så fullständig utredning, som § 27 föreskrefve. Hade bolaget inför pröfningskomitén producerat det bolagsstämmoprotokoll för den 16 Juni 1875, hvaraf ett transsumt upptetts i Rådstufvurätten, hade pröfningskomitén antagligen icke kunnat underlåta

att dervid fästa afseende. Hade den underlätit detta, läge felet hos komiténs enskilda medlemmar, icke uti § 28 af bevillningsförordningen, som gjort pröfningsskomitén till sista instans. Detta hade Tervakoski aktiebolag vid ett uppmärksamt genomläsande af bevillningsförordningen bort inse; och yrkade kronoombudet förtys icke blott förkastande af bolagets emot Kronan instämnda talan, utan äfven bolagets skyldigkännaende att med femtio mark ersätta kronoombudets besvär och tidspillan hos Rådetufvrätten.

Uti sitt agifna bemötande återhemtade Disponenten Wasenius, hvad han förut i målet ansört, tilläggande: Att han först hos bevillningskomitén skriftligen uppgifvit den af bolagsstämman till utdelning anslagna summans belopp samt sedermera i sina besvär till pröfningsskomitén behörigen styrkt samma uppgift (det sistnämnda framgår dock ej af handlingarna) och då Wasenius sålunda gjort allt hvad på honom ankommit för att skydda bolagets rätt, men någon rättelse ej följt, hade han varit tvungen att anlita domstols mellankomst. Det faktiska vore att bolaget emot tydlig lag aftvungits 240 mark för mycket i bevillning för år 1875 och dessa medel hade således obehörigen kommit Kronan till godo. Att bolaget vore betaget rättighet att i vanlig rättegångsordning komma till sin lagliga rätt, mottades på det bestämdaste. Likaså vore det naturligt att Kronan, som orätt fått uppbera ifrågavarande medel, vore den part, till hvilken bolaget borde hålla sig; hvarför Wasenius yrkade att det motväjdade utslaget, såsom grundadt på lag och ledande till billig rättvisa, blefve af Kejserliga Hofrätten fastställd, jemte det erinran gjordes om skälig rättegångskostnadssättning.

Hofrätten, hvarest skiljaktighet vid afgörandet icke egde rum, utlät sig medels dom af den 29 Oktober 1879: Och emedan, enligt 28 och 30 §§ i ofvanåberopade Kejserliga kungörelse af den 24 Februari 1873, det belopp, hvartill vederbörande pröfningsskomité fastställt betalningsskyldigs bevillning, ovilkorligen skall gällas, utan att återvinning deraf vore medgifven i andra än de uti 31 § af berörda kungörelse omförmälda fall: att bevillningsskyldig dött före den 1 Juli det år, hvarför bevillning skall er-

läggas, eller ock utan sin vetskäp blifvit på tvenne ställen af bevillningskomité taxerad samt således icke kunnat hos vederbörande pröfningskomité söka rättelse derutinnan; ty pröfvade Kejserliga Hofrätten rättvist upphäfva Rådstufvrättens utslag, såvidt det anginge hufvudsaken och, med förkastande af Handlanden Wasenius' käromål såsom obefogadt, befria Kronan från skyldigheten att återbära hvad Wasenius fordrat, hvaremot och då skäl till ändring i nyssnämnda utslag beträffande rättegångskostnaden ej förebragts, vid utslaget derutinnan komme att bero. Vid sådan utgång af saken underkändes jemväl Handlanden Wasenius anspråk på godtgörelse för hans hos Hofrätten hafda umgälder.

Disponenten Wasenius fullföljde i revisionsväg sin talan, framhållande: Af Hofrättens domskäl tycktes framgå att Hofrätten helt och hållet missuppfattat ifrågavarande rättegång, hvilken afsett hvarken att för bolaget söka befrielse från betalning af den bevillning, som af pröfningskomitén år 1875 för bolaget faststälts, eller att viuna eftergift — restitution — uti samma afgifter, hvarom utlåtande redan förefunnes uti Hans Kejserliga Majestäts Senats för Finland utslag den 16 Augusti 1878. Stadgandet i nådiga kungörelsen den 24 Februari 1873 derom, att hvad pröfningskomité i bevillning faststält ovilkorligen skall gällas, hade af bolaget i allo blifvit iakttaget och fullgjordt, då bolaget afbördat sig det bevillningsbelopp, som af bolaget utfordrats; och om någon befrielse härutinnan eller någon ändring uti pröfningskomitén beslut hade uti förevarande rättegång aldeles icke kunnat vara fråga. Men för det; att bolaget varit tvunget att ställa sig pröfningskomiténs beslut till efterrättelse och att pröfningskomitén, vid fastställandet af bevillning, öfverträdt en oförtynbar, bestämd föreskrift uti 3 § af åberopade nådiga kungörelse, hade bolaget, som af pröfningskomitén förfarande lidit skada, sökt förpligta kronan, hvilken afslagit bolagets begäran härom, att återgälda hvad kronan fått uppåbära utöfver det som kronan rätteligen tillbort, och i sådant afseende hade bolaget vädjad till allmän rätt, allmän lag, hvars befogenhet och kraft att mellan kronan och enskild part skilja om en dylit

talan så mycket mindre uti sådana bevillningsfrågor, hvilka ej bero af någon uppskattning utaf den bevillingsskyldiges inkomster utan af en faktisk utredning, den pröfningsskomitén förbisett, kunde i någon mån vara bruten eller upphäfd genom de af Hofrätten åberopade speciela lagstadganden, som en bevillnings-pröfningsskomités beslut, för hvilket de personer, som dertill bidragit, ej äro underkastade ansvar eller ersättningsskyldighet, icke vore analogt med en laga kraft vunnen dom samt den omständighet, att i restitutionsväg bevillningsmedel blott uti vissa uppgifna händelser, hvilka i detta mål ej föreläge, flinge på anmälan afskortas, icke kunde eller flinge inverka på löseningen af frågor om dylika medels återvinnning i rättegångsväg. Kärandens talan hade dock af Hofrätten ansetts vara obefogad; men med afseende & nyssberörda förhållanden och då en öfverträdeelse af bevillningsförfattningarna alldelers otvetydig gentemot bolaget blifvit begången vid bevillingstaxeringen år 1875 samt hvarje skada, som vare sig af myndigheter eller tillfälliga förrättningsmän genom afvikelse från lag tillskyndas den enskilde, enligt grunderna i allmän lag, från hvilken bevillningsfrågor i detta fall ej vore undantagns, måste på ett eller annat sätt godtgöras, kunde käranden ej finna annat än att Hofrätten saknat allt skäl till sitt utlåtande och åtgärden att underkänna sagde talan. Hvartill gagnade det väl att Finlands Ständer åtagit sig utgörande af bevillning efter vissa grunder om dessa grunder efter godtycke flinge åsidosättas och någon utväg för den bevillingsskyldige ej gäfves att sedan komma till sin uppenbara, ostridiga rätt? Kunde väl lagen och domaren svara en rättssökande part, som med lagen i hand visade att honom skett orätt, att honom ej kunde vederfasas rättvisa, att han vore rättslös i bevillningsfrågor, ehuru pröfningsskomité fastställt hans bevillning till högre belopp än lag påbjöde? Ett sådant domslut föreföll käranden orimligt och då från Hofrätten i Åbo, Finlands äldsta öfverrätt, en sådan dom nu föreläge, stode man elagen af häpnad; och anhöll käranden på förenämnda skäl om upphävande af Hofräterns dom.

T. f. stadsfisikalen F. Meller, som numera företrädde

Kronan erinrade endast om hvad förut å svarandesidan i saken anförs.

Målet afgjordes den 20 Oktober 1880 i *Senatens Justitie Departement* af Senatorerne *Dahl, Brunou, von Hellens* och *Björkstén*, utan meningsolikhet: och emedan Tervakoski aktiebolags talan att af finska Kronan återbekomma medel, som på grund af försiggången debitering till Kronan redan in-flutit, rätteligen icke innefattade annat än sådan fråga om restitution af erlagda bevilningsmedel, för hvars behandling särskild omgång funnes föreskrifven, ty och då Rådstufvrätten och Hofrätten följakligen icke egt att med saken taga befattning, prövade Senaten rättvist upphäfva och undan-rödja allt hvad nämnda rätter deri tillgjort.

13.

Preskriptionstid för klander af testamente.

Genom gåfvobref af den 25 Februari 1834 förärade Bonden Karl Karlsson till sitt enda barn Margareta Sofia Karlsdotter hemmanet N:o 4 i Östergeta by af Finströms socken, hvaraf två tredjedelar tillfallit Karlsson i arf efter hans föräldrar. Sedan Karl Karlsson emellertid dött, förordnade Margareta Sofia Karlsdotter uti ett den 12 Juni 1867 upp-rättadt skriftligt testamente att hemmanet efter Margareta Sofia Karlsdotters död skulle tillfalla hennes man Bonden Daniel Eriksson; derå Margareta Sofia Karlsdotter den 1 Juni 1870 utan bröstarfvingar afled.

Sedan Torparen Johan Erik Sundberg och hans hustru Anna Brigitta Karlsdotter, hvilken sistnämnda var syster till Karl Karlsson, härå medels skriftlig afhandling för den 1 Oktober 1870 överlätit sin arsrätt till sagda hemman åt sina barnabarn, Torparebarnen Johan Adolf, Maria Wilhelmina, Mathilda Gustava, Anna Elina, Edla Sofia, Selma Kristina och Ida Johanna Sundberg, låto Johan Eriksson och

förbemälda minderårigas förmyndare Bonden Erik Axel Matteson till 1870 års lagtima hösteting i Finströms sockens tingslag instämma Daniel Eriksson i afseende & klander af berörda testamente, hvilken klandertalan vid nämnda och derpåföljande ting af Johan Erik Eriksson och Erik Axel Matteson äfven fullföljdes, men, i anseende till saknaden af nödiga handlingar, den 28 Januari 1872, med Daniel Erikssons bifall, för tillfället frångicks, hvarför Häradsrätten medels samma dag afkunnade utslag jemväl låt allt åtgärd i tvisten tills vidare förfalla.

Den 16 November sistagda år utverkade Johan Erik Eriksson och ofvannämnda minderåriges förmyndare, nu deras moder Torpareenkan Maria Kristina Sundberg, åter, i afseende & klander af förberörda testamente, som emellertid redan den 14 November 1871 blifvit Johan Erik Sundberg och Anna Brigitta Karlsdotter delgivvet, & Daniel Eriksson skriftlig stämning till 1872 års lagtima hösteting i tingslaget, hvilken stämning den 21 November nästnämnda år blef förbemälde svarande tillställd.

Då målet inför Häradsrätten till behandling förekom, yrkade kärandene att emedan Karl Karlsson i arf efter sina föräldrar bekommit två tredjedelar af ofvanberörda hemman och Karl Karlsson således icke varit berättigad att denna andel bortgifva samt Margareta Sofia Karlsdotter, som lagligen bort erhålls berörda två tredjedelar af lägenheten i arf efter sin fader, ej heller egt att om densamma genom testamente försoga, omförmälda af Karl Karlsson upprättade gävobref och af Margareta Sofia Karlsdotter gjorda testamente måtte, såvidt de anginge meranämnda två tredjedelar af hemmanet, till all kraft och verkan upphävas samt Daniel Eriksson åläggas att astrarde hemmansdelarne till Johan Erik Eriksson och Maria Kristina Sundbergs barn, såsom innehavare af Margareta Sofia Karlsdotters enda arfvinge Anna Brigitta Karlsdotters rätt.

Häröfver hörd, invände Daniel Eriksson att stämning i målet icke tillstälts honom inom natt och år efter det testamentet blifvit Anna Brigitta Karlsdotter delgivvet, hvarför kärandenenes förevarande klandertalan vore sentida.

Johan Erik Eriksson och Maria Kristina Sundberg åberopade Häradsrättens utslag i ofvan omförmedla förut anhängiga tvist angående ifrågavarande testamente, på grund af hvilket utslag de ansågo sig berättigade till sin nu påbörjade klandertalan.

Häradsrätten afkunnade utslag i målet den 3 December 1874 och fann det väl vara styrkt att Johan Erik Eriksson och Erik Axel Mattsson på grund af Johan Erik Sundbergs och Anna Brigitta Karlsdotters ofvanberörda öfverlåtelse utverkat stämning & Daniel Eriksson till 1870 års lagtima ting i afseende å klander af ifrågakomna testamente; dock som sagda talan sedermora den 23 Januari 1872 af Johan Erik Eriksson och Erik Axel Mattsson frivilligt inför Rätta frångåtts samt den stämning, hvarpå Johan Erik Erikssons och Maria Kristina Sundbergs nu utförda klandertalan sig grundade, ägatt Daniel Eriksson först den 21 November 1872 och således icke inom natt och år efter det Anna Brigitta Karlsdotter den 14 November 1871 af testamentet erhållit del, alltså ansåg Häradsrätten, med stöd af 3 § 18 Kap. Å. B., käromålet vara sentida väckt och detsamma förtы icke kunna till pröfning upptagas.

Missnöjda med detta utslag, drogo Johan Erik Eriksson och Maria Kristina Sundberg detsamma i vadeväg under Åbo Hofräts pröfning och lät *Hofrätten* uti dom af den 26 Maj 1875 vid utslaget bero.

Denna dom uttryckte referenten Assessorn *Procopé*s samt Hofrätersåden *Gummerus* och *Trapp* mening.

Adjungernde ledamöterne, Protonotarien *Sjöros*, med hvilken Hofrätsrådet *Adlerstjerna* förenade sig, yttrade deremot: att som utredt blifvit att Johan Erik Eriksson och Erik Axel Mattsson, på grund af Johan Erik Smedbergs och Anna Brigitta Karlsdotters ofvanberörda den 1 Oktober 1870 gjorda öfverlåtelse till sina barnabarn, utverkat stämning & Daniel Eriksson till nästnämnda års lagtima ting i tingslaget i afseende å klander af ifrågavarande utaf Margareta Sofia Karlsdotter upprättade testamente, alltså och då nämnda talan, ehuru testamentet redan den 14 November 1871 blifvit Johan Erik Sundberg och Anna Brigitta Karlsdotter delgivet,

likvälv genom Häradsrättens förenämnda den 23 Januari 1872 afkunnade utslag med Daniel Erikssons dertill lemnade begivande fått tills vidare förfalla, fann Protonotarien Häradsrätten ej hafva egt skäl att på den i dess motväjdade utslag upptagna grund undandandraga sig pröfningen af Johan Erik Erikssons och Maria Kristina Sundbergs talan i saken samt pröfvade förtvist upphäfva senast sagda utslag och förvisse målet tillbaka till Häradsrätten, som egde detsamma på anmälan ånyo till behandling företaga och dermed lag och beskaffenheten likmäktigt förfara utan hinder af dess förra, sålunda undanröjda åtgärd.

Johan Erik Eriksson och Maria Kristina Sundberg fallfölje i revisionsväg sin talan hos H. K. M:t, derå målet den 26 Maj 1876 i *Senatens Justitie Departement* utan skiljaktighet afgjordes af Senatorerne *Dahl*, *Brunou*, *Lönnblad* och *von Hellens*; och emedan utredt blifvit att Johan Erik Eriksson och Erik Axel Mattsson, på grund af Johan Erik Sundbergs och Anna Brigitta Karlsdotters osvanberörda den 1 Oktober 1870 gjorda öfverlätelse till sina barnabarn, låtit till samma års lagtima ting i tingslaget inetämma Daniel Eriksson i afseende å klander af ifrågavarande utaf Margareta Sofia Karlsdotter upprättade testamente, ehuru sagda talan, enligt Häradsrättens förenämnda den 23 Januari 1872 afkunnade utslag, då fått med Daniel Erikssons begivande tillsvidare förfalla; ty och enär den af Johan Erik Eriksson och Maria Kristina Sundberg i förevarande mål uttagna stämning ågått Daniel Eriksson den 21 November 1872 och således inom natt och år efter Häradsrättens nyssberörda utslag, fann Senaten domstolarne icke hafva egt skäl att på åberopad grund undandraga sig pröfningen af Johan Erik Erikssons och Maria Kristina Sundbergs talan i saken, hvarför Hofrättens och Häraderättens domslut af Senaten upphäfdes och målet återförvisades till sistbemälde rätt, som egde detsamma på anmälan ånyo företaga och dermed lagligen förfara, utan hinder af domstolarnes förra, härigenom undanröjda åtgärder.

14.

Bedrifvande af handelsrörelse å stadens mark utom dess linie, oaktadt Magistrat icke upptagit anmälan derom. Åro handelsbiträde och hans principal hvardera ansvariga för olaga handel? § 55 i K. F. om tillverkning m. m. af bränvin den 9 Juni 1878.

Den 3 September 1881 inlemnade Handelsbokhållaren Oskar Emil Sacklén till Magistraten i Åbo anmälan derom att han från den 10 i sagde månad ernade bedrifva handelsrörelse å egolotten N:o 75 af stadens norra utkant, men, "emedan det vore hvarken med god ordning förenligt eller öfverensstämmande med det ändamål, hvartill de på stadens mark utom dess linier befintliga egolotter åt enskilda upplätsit, att å desamma idka handelsrörelse kunde Magistraten icke upptaga denna anmälan, derå Handelsbokhållaren Sacklén ytterligare den 17 i samma månad hos Magistraten skriftligen anmälte att han vore sinnad att "der i staden" idka handel, i stöd af hvilken anmälan Handelsbokhållaren Sacklén jemväl begynte och fortsättningsvis bedref handelsrörelse i öppen bod uti honom tillhöriga Tuonela villa å sagde tomt.

I anledning häraf yrkade Stadsfiskalen Albert Mannström påföljande vår vid Rådstufvurätten i Åbo & Handlanden Sacklén ansvar för olaga näring, i sammanhang hvarmed jemväl Polisgevaldigern i sagde stad Karl Söderström påstod ej mindre handlanden Sackléns än dennes handelsbiträde Johan Leonard Ylanders fällande till laga bot för det de tidigare under året i berörda bod sålt spritdrycker.

I saken hörde, åberopade Handlanden Sacklén såsom stöd för sin bedrifna handelsrörelse förberörda anmälan den 17 September, hvarjemte såväl Handlanden Sacklén som handelsbiträdet Ylander bestred åtalet, hvad försäljningen, af spritdryckerna anginge. För öfrigt ville den nästbemälde blifva från målet alldeles skild, emedan han vid bedrifvandet af rörelsen handlat endast på svaranden Sackléns uppdrag och för hans räkning.

I målet afhörda vittnen intygade, att handelsbiträdet Ylander särskilda gånger tidigare under år 1881 uti Hand-

landen Sacklén förenämnda bod sält cognac uti mindre belopp än fem kanner.

Rådstufvurätten afkunnade utslag den 5 Augusti 1882: och jemte det Stadsfiskalen Mannströms emot Handlanden Sacklén väckta ansvarspräststående, enär Sacklén i enlighet med 2 § i Kejserliga Förordningen om näringarne, gifven den 31 Mars 1879 hos Magistraten i Åbo stad anmält sig sinnad att i staden idka handel, och Stadsfiskalen icke gittat visa att Sacklén dersförinnan skulle med sin handelsrörelse påbegynt, förkastades, fann Rådstufvurätten att Handlanden Sacklén uti sin å lotten N:o 75 på stadens utmark befintliga bod genom sitt biträde Johan Leonard Ylander under loppet af år 1882 bevisligen till mindre belopp än fem kanner för-yttrat sådana spritvaror, som i 55 § af Kejserliga Förordningen den 9 Juni 1873, angående tillverkning m. m. af bränvin, sådan denna § lyder i Kejserliga Förordningen den 18 November 1878, omförmålas; och pröfvade Rådstufvurätten fört med stöd af sagde förändrade § samt 77, 78 och 92 §§ i åberopade Förordning den 9 Juni 1873 rättvist döma såväl Sacklén som Ylander att för hvad dein sälunda till last tagits hvardera böta sextio mark, att på af Rådstufvurätten tillika föreskrifvet sätt utgå, fördelas och förvandlas, hvarjemte yttrande angående särskilda i målet framställda ersättninganspråk meddelades.

Stadsfiskalen Mannström och Handlanden Sacklén besvärade sig hos Åbo Hofrätt, hvarvid den senare framhöll: att han, såsom verkmästare vid tändsticksfabriken i Åbo, ej varit i tillfälle att sjelf öfvervaka sin förenämnda handelsrörelse utan varit tvungen att till dess föreståndare antaga Ylander, för hvilkens handlingar Sacklén icke borde behöfva stå; och anhöll Sacklén fört om hefrielse från allt ansvar i målet.

Hofrätten förklarade i utslag den 31 Januari 1883 Handlanden Sacklén ej hafta anfört skäl till ändring i Rådstufvurätten utslag. Beträffande åter Stadsfiskalen Mannströms ändringsansökning så och emedan Handlanden Sacklén, oaktadt Magistraten genom ofvan omförmålda den 3 September 1881 meddelade beslut förklarat att handel icke finge

idkas & de utom stadens linier befintliga, densamma underlydande egolotter, likväl bedrifvit handelsrörelse & lotten N:o 75, belägen & stadens utmark, pröfvade Hofrätten rättvist, med ändring af Rådstufvurättens utslag i denna del, jemlikt 40 § i Kejserliga Förordningen den 31 Mars 1879 döma Handlanden Sacklén att böta ethundratjugu mark till utesatt delning och förvandling; med hvilken rättelse vid Rådstufvurättens utslag i öfrigt komme att bero.

Handlanden Sacklén sökte i und. ändring hos H. K. M:t; derå målet den 28 November 1883 afgjordes i *Senatens Justitie Departement*. Och fann Senaten (Senatorerne Nyberg, af Frosterus, Geitel, Wasastjerna och viceordföranden Palmén) Handlanden Sacklén icke hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens utslag, vid hvilket fört্য fick bero.

Senatorn *Björkstén*, med hvilken Senatorerne *Ehrström* och *Forsman* sig förenade, fann Handlanden Sacklén icke hafva anfört skäl till annan ändring i Hofrättens överklagade utslag än att Handlanden Sacklén, enär han, på sätt i 2 § af nådiga Förordningen om näringarne af den 31 Mars 1879 föreskrifves, hos Magistraten behörigen anmält sin afgift att & ifrågavarande på Åbo stads afhysta mark belägna ställe idka handel samt icke ådagalagdt blifvit att den utom stadens linier befintliga mark, enligt de för staden gällande polisförfatningar, ej vore till handels bedrifvande uppläten, befriades från de Sacklén för näringssidkande & omförmälda ställe af Hofrätten ådömda böter, med hvilken rättelse vid Hofrättens utslag i öfrigt komme att bero.

15.

Giltigheten af testamente, då vittnen, utan att hafva intygat dess riktighet, dött och testamentet ifrågasätttes. Är exekutor af testamente behörig att detsamma bevakा, utan att testamentstagarene dertill lemnat fullmakt?

Den 14 Februari 1852 upprättade Bonden Fredrik Johansson Blom testamente till förmån för, bland annat, skolor i Lampis socken och Koskis kapell. Sedan Fredrik Blom den 30 Maj 1878 aflidit och den i testamentet utsedde testaments-

exekutorn den 4 påfölje September för testamentstagarenes räkning bevakat detta samma, samt testamentet den 15 Januari 1879 delgivits Fredrik Bloms syster Inhysesqvinnan Helena Blom, en bland den aflidnes arvingar, yrkade Helena Blom, efter å sagde kommuner tagen stämning, vid Häradsrätten i Lampis sockens och Koskis kapells tingslag att testamentet måtte upphävas, emedan osäkert vore om Fredrik Blom, som under senare delen af sitt liv i hög grad varit hemfallen åt dryckenskap, vid testamentstillfället varit fullt redig och frivilligt gjort testamentet samt de tvenne vittnen, som detta samma underskrifvit, numera icke lefde och förtjy ej kunde sådant intyga. Dessutom hade testamentsgivarens vilja under senare delen af hans liv ändrats eller åtminstone varit synnerligen vacklande, hvilket Helena Blom hoppades kunna genom vittnesbevisning utreda. Skulle Fredrik Blom, som varit en i allo klok man, velat att testamentet fortfarande förblev i gällande kraft, hade han till dess bestyrkande nog anskaffat andra vittnen än de ursprungliga, hvilkas död inträffat, redan för femton eller tjugu år sedan, men då Fredrik Blom sådant icke gjort, vore påtagligt att han velat låta testamentet såsom ostyrkt förfalla.

Ifrågakomna testamente, som i afskrift inför Rätten uppstoddes, var af Fredrik Blom undertecknad och sålunda bestrykt:

"Att Paavola värden Fredrik Blom frivilligt och med fullt förstånd och förnuft i bådas vår närvaro bestämt och testamenterat som ofvan står, intyga. Lammi, som ofvan

Bevittna:

Adam Jaakkolainen,
(Sigill).

Anders Erolsin,

På begäran af
Joh. L. Lagus,
pastor".

Svarandene genmälte: att om ock förbemälde tvenne vittnen numera aflidit, testamentet dock varit upprättadt i ej mindre deras än pastor Lagus' närvaro, och vore testamentet således mer än lagligen bestyrkt, hvarför det åläge käranden att, om han det gittade, bevisa det Fredrik Blom vid testa-

mentstillfället saknat fri vilja eller sina sinnens fulla bruk. Att af den omständighet, att testamentet icke blifvit genom nya vittnen bestyrkt, sluta det testamentet af Fredrik Blom upphäfts, vore att hos denne förutsätta en lagfarenhet, som han förmödligent icke egt; och att testamentet uttryckligen förklarats ogiltigt torde å kärandesidan icke kunna ådagaläggas.

Af i målet hörda vittnen berättade: Pastorn *Johan Lagus*: att han på anmodan af Fredrik Blom och i öfverensstämmelse med dennes föreskrifter skrifvit ifrågavarande testamente, hvilket Blom vid testamentstillfället inför pastorn och de tvenne andra närvarande vittnena erkänt innehålla sin yttersta vilja; och hade Fredrik Blom, som "druckit" i sådan grad att han stundom lidit af delirium tremens, dock vid sagda tillfälle varit fullkomligt redig och, såvidt vittnet kunnat varseblifva, af fri vilja gjort de i testamentet ingående bestämningarna, hvilka Blom flere gånger förut sjelfmant för vittnet förklarat sig ämna låta i testamentet ingå

Vicehäradschefingen *Seraf Konstantin Bellman*: att han, som sedan sina barnår känt Fredrik Blom, igenkände dennes namnteckningar under testamentet och dess tillägg såsom fullkomligt lika Bloms vanliga handstil; att Blom särskilda gånger för vittnet nämndt att han upprättat detta testamente, hvilket Blom något af åren 1855 eller 1856 öfverlemnat i vittnets förvar, der detsamma legat ända intill Blom död; att vittnet hört omtalas att Fredrik Blom, som tidtall fallit i dryckenskap, underskrifvit testamentet då han este längvarigt supande befunnit sig i ångerfullt tillstånd; att Blom någon gång efteråt för vittnet yttrat att testamente ej "kunde duga" utan borde göras ånyo, hvarvid Bloms släcktingar komme att erhålla största delen af qvarlåtenskaper men hade Blom, vid vittnets erinringar någon tid dereftet om nödvändigheten att uppgöra nytt testamente, emedan de förra i motsatt fall väl blefve gällande, dertill icke sagt något; att Fredrik Blom, då han kort före sin död utarrenderat en honom tillhörig lägenhet, tillika yttrat att han bord gifva lägenheten åt "Emma Helenius", hvilken skött hono-

och hade fråga då jemväl varit att sådant skulle skriftligen bekräftas.

Ett *vittne* intygade att Fredrik Blom engång för vittnet nämnt att Adam Jaakkolainen och Anders Erolainen närvärit vid upprättandet af ifrågavarande testamente, och dervid såsom vittne undertecknat detsamma.

Några *vittnen* igenkände å testamentet såväl Fredrik Bloms som Adam Jaakkolainens och Anders Erolainens namnteckningar samt Jaakkolainens sigill.

Inhysekvinnan *Helena Sofia Annasdotter* hade vid det tillfälle då testamentet upprättades, ehuru icke såsom vittne tillkallad, dock hört Fredrik Blom till sina testamentsarfvningar utse Lampis och Koskis kommuner och hade Blom dervid väl varit något svag till följd af föregånget supande, men dock fullt redig.

Inhysemannen *Johan Henriksson* hade för omkring trettio år sedan varit i Fredrik Bloms tjänst och derunder många gånger hört denne yttra att hans qvarlätenkap komme att tillfalla Lampis och Koskis kommuner, men då vittnet för omkring aderton år sedan ånyo tjenat hos Fredrik Blom, hade denne för vittnet omtalat, en gång att hans egendom komme att delas emellan sagde kommuner och Fredrik Bloms arfvingar, en annan gång att kommunerna ensamma och en tredje gång att arfvingarne allena skulle erhålla qvarlätenkapen.

Häradsrätten utlät sig i utslag den 27 September 1879, och alldenstund genom Kontraktsprosten *Lagus'* i saken aflagda vittnesmål, hvars riktighet icke blifvit å kärandesidan bestridd, utredt blifvit att Fredrik Blom i tiden i fullkomlig öfverensstämmelse med lagens föreskrifter upprättat ifrågavarande testamente, samt äfven för öfrigt genom den i målet föreställda bevisning full visshet vunnits derom att testamentet innehåller Fredrik Bloms vid tiden för dess upprättande ofta och för flere särskilda personer uttalade vilja, utan att styrkas kunnat att Fredrik Blom sedermera upphäft detsamma, fördesskull pröfvade *Häradsrätten* rättvist förkasta kåromålet och förklara ifrågakomna testamente fast och ständande.

Helena Blom väjdade till *Åbo Hofrätt* och ingaf derjemte, till ytterligare styrkande deraf att Fredrik Bloms afseende med sin qvarlätneskap varit synnerligen vacklande, två protokollsutdrag, innehållande särskilda vittnesberättelser, af hvilka inhemsades att Fredrik Blom kort före sin död särskilda gånger nämnt att han ämnade testamentera sin qvarlätneskap åt "Emma Helenius", utan att sådant dock sedermera skett.

Hofrätten lät uti dom af den 28 Maj 1880 vid Häraderättens utslag förblifva.

Å nedsatt revisionsskilling, sökte Helena Blom i und. hos H. K. M:t ändring i utslaget och framhöll i sådant afseende: Såsom vilkor för giltigheten af ett testamentariskt förordnande föreskrefve lagen att tvenne gode män böra vittna att "testamentet då var gjordt med sundt och fullt förstånd och af fri vilja". Uti förevarande mål hade enuelertid endast ett vittne, nemlig Kontraktsprosten Lagus, kunnat intyga att Fredrik Blom angifne tid upprättat ifrågavarande testamente samt att han gjort detta med sundt och fullt förstånd. Och detta vittnesmål hade käranden under rättegången motsagt, (detta framgår dock ej af handlingarna i målet), liksom hon fortfarande bestred riktigheten af detsamma. De öfriga i målet afhörda vittnenas berättelser omfattade åter helt andra tillfällen än det då testamentet skulle tillkommit och kunde följkärtligen nu ej tagas i betraktande. Då laga bevisning i omförmäldt afseende således af svarandene icke företatts, vågade käranden, som fortfarande bestred att testamentet, hvilket svarandene dessutom ej bevakat, af Fredrik Blom med sundt och fullt förstånd upprättats, i underdåighet anhålla att kärandens kländertalan måtte godkännas.

Svarandene genmälte: Enligt lag vore ett testamente behörigen upprättadt och af bindande kraft, då lagens föreskrifter beträffande testamentets form och innehåll af testator noga iakttagits. Detta hade i förevarande fall skett Fredrik Blom hade vid sundt förstånd uti trenne särskild tillkallade vittnens närvoro låtit upprätta testamentet sam egenhändigt underskrifvit detsamma. Härom hade fullstän

dig och laglig visshet åstadkommits ej mindre genom Kontraktsprosten *Lagus*' vittnesmål, hvars riktighet kåranden hvarken vid Härads- eller Hofrätten bestridt, oaktadt hon nu velat sådant påstå, än äfven genom vittnesbevisningen i öfritt. Hvad åter beträffade Helena Bloms invändning att testamentet ej skulle hafva blifvit af kommunerna lagligen bevakadt, så förtjenade densamma intet afseende, enär bevakning skett genom den person, som testator sjelf uppdragit att verkställa hans yttersta vilja, samt invändningen ej, på sätt lag föreskrefve, blifvit framställd vid rättegångens början; och anhollo svarandene fört om fastställande af domstolarnes åtgärder i saken.

Målet afgjordes den 9 April 1881 i *Senatens Justitie Departement* utan skiljaktighet af Senatorerne *Dahl*, *Gejtel*, *von Hellens* och *Björkstén*; och emedan Adam Jaakkolainen och Anders Erolainen, hvilkas namn funnes tecknade under de å ifrågavarande testamente skrifna intyg, förut afslidit utan att hafva detsamma med ed fästat samt testamentet således, och ehuru författaren dertill Kontraktsprosten *Lagus* edeligen bekräftat dess riktighet, likväl icke blifvit, på sätt lag bjöde, af två gode män bevittnadt, ty och då ej ens påstås kunnat att Fredrik Blom under den längre tid, han efter Adam Jaakkolainens och Anders Erolainens frånfälle ännu lefvat, skulle varit urståndsatt att andra vittnen till testamentet i deras ställe anskaffa, pröfvade Senaten rättvist upphäfva Hofrättens dom och Häradsrättens utslag i målet samt förklara omförmålda testamente icke utgöra hinder för Helena Blom att tillgodonjuta den henne enligt lag tillkommande rätt till arftägt uti Fredrik Bloms efterlevnade bo.

År talan emot Magistratsledamot, i hans egenskap af auktionsförrättare, angående erhållande af redovisning, som vägrats, af civil eller kriminel natur? Forum i detta fall.

Efter å föreständaren för auktionskammaren i Tammerfors, Rådmannen Henrik Bergman till Rådstufvurätten i sagde stad tagen stämning, anförde Handelsbokhållaren Wilhelm Tolonen: att Tolonen den 11 Mars 1879 till nämnda auktionskammare i afseende å försäljning inlemnat särskild lösegendom, upptagen uti en till kammaren tillika ingifven förteckning; att Bergman, ehuru han lofvat försälja egendomen den 20 i samma månad, dock bortauktionerat densamma först någon tid derefter utan att Tolonen blifvit om auktionsdagen underrättad, hvarför och enär Tolonen sålunda icke kunnat vid auktionen närvara för att bevaka sina intressen, egendomen blifvit för vanpris bortslagen; och yrkade Tolonen att svaranden, som vägrat att till Tolonen aflempa redovisning och liqvid, blefve härtill förpligtad samt att till grund för liqviden måtte läggas, ej auktionsvärdena, utan de skäliga värden, sammanlagda utgörande 752 mark, som Tolonen upptagit i förberörda förteckning, hvarjemte Tolonen anhöll om rättegångskostnadsersättning efter domstolens pröfning.

Svaranden genmälte: att icke Tolonen utan hans aflidne hustrus morbror, Handlanden Jakob Wigren till auktionskammaren hemtat förberörda lösegendom; att Tolonen hvarken hos svaranden anhållit om auktionen eller till honom lemnat någon lösoreförteckning; att enär egendomen varit för makarne Tolonen gemensam och hustru Tolonens närmaste arfvingar hennes broder Karl Fredrik och Johan Jakob Melin således egt rätt till hälften af dess värde, svaranden till dem utbetalt denna hälft och hade svaranden med Tolonens tillåtelse utgifvit återstoden till Gårdsegaren Johan Rihala; samt att svaranden icke ansett sig vara skyldig att lempna Tolonen underrättelse om tiden för auktionen utan hade Tolonen bort derom sjelf taga kännedom; hvarför allt svaranden anhöll om förkastande af Tolonens talan.

Wilhelm Tolonen medgaf att han lemnat svaranden tillstånd att med auktionsmedlen betala Tolonens skuld till Rihala, men sade sig icke känna om sådant verkligen skett och anmärkte derjemte att svaranden alldelvis icke varit befogad att företaga något slags arfskifte efter Tolonens hustru.

Af de i målet afhörda vittnenas berättelser framgår: att Wilhelm Tolonen den 11 Mars 1879 från Handlanden Wigrens hemvist till stadens auktionskammare (om i svarandens närväro, framgår ej) inlemnat en mängd lösereper-sedlar, över hvilka derstädes upprättats ofvan omförmålda förteckning, dock utan att något värde egendomen då åsats; att Tolonen den 4 påföljde Augusti på förmiddagen af svaranden utbegärt ifrågakomna redovisning och liqvid, hvilka denne lofvat lemlna senare på dagen, men då Tolonen på aftonen återkommit och förnyat sin anhållan, hade svaranden, med uppgift att han till Johan Rihala utbetalt auktionesskillingen, förkunnat att ingen ytterligare redovisning eller liqvid kunde ifrågakomma.

Rådstufvrätten afkunnade utslag den 9 Mars 1880 och alldenstund svaranden ejself inför Rätta medgifvit sig hafva haft kännedom derom att åtminstone en del af den lösegendom kåranden, enligt i målet afhörda vittnens utsago, i afseende & försäljning aflemnlat & stadens auktionskammare, tillhört kåranden samt svaranden, jemväl i tvenne vittnens närväro utlofvat kåranden redovisning och liqvid, fördenskull pröfvade Rådstufvrätten rättvist ålägga svaranden att, vid vite af ethundra mark, inom sex veckor,räknadt från nämnda dag, till kåranden afgifva fullständig redovisning öfver den af svaranden verkställda egendomsförsäljning, hvilken redovisning det lemnades kåranden öppet att, i fall af fog, särskildt i laga ordning klandra; och som svaranden således genom sin tredeska att afgifva slik redovisning gifvit anledning till rättegången, skyldigkändes han att godtgöra kåranden kostnaderna i saken.

Rådmannen Bergman anmälde emot utslaget missnöje, hvilket han anvisades att i vadeväg fullfölja hos Åbo Hofrätt.

Uti sin till Hofrätten ingifna libell återhemtade Bergman hufvudsakligen sina förra påståenden, derjemte framhål-

lande att han ej kunde anses skyldig att utan stadgad lösen till Wilhelm Tolonen aflempa utdrag ur auktionsprotokollet.

Hofrätten yttrade sig i utslag den 29 Januari 1881; och enär Wilhelm Tolonens talan om Rädmannen Bergmans förpligtande att för ifrågakomna auktionsmedel redovisa innefattade tillvitelse om tjenstefel och således vore af brottmålenatur, fann Hofrätten att Rådstufvurätten i strid med 5 § 25 kap. B. B., icke eget befogenhet att af Rädmannen Bergman, då han emot Rådstufvurättens utslag anmält missnöje, taga vad, utan bort anvisa honom att genom besvär i Hofrätten deri söka ändring, hvadan Rådstufvurättens nyssnämnda förfarande af Hofrätten ogillades; dock som Rädmannen Bergman emellertid inom föreskrifven tid till Hofrätten inkommit med ändringsansökning i målet samt jemväl Wilhelm Tolonen derstädes bevakat sin talan, ville Hofrätten, till undvikande af vidare omgång, taga målet under granskning och fann Hofrätten Rädmannen Bergman ej hafva förebragt skäl till ändring i Rådstufvurättens yttrande, hvarför dervid komme att förblifva, sälunda likvälf att, om Wilhelm Tolonen åskade del af protokollet öfver ifrågakomna auktion, honom släge derför erlägga stadgade afgifter, samt att den tid af sex veckor, hvarinom redovisningen borde afgifvas, räknades från dagen för Hofrätten utslag. Derjemte skyldigkändes Rädmannen Bergman att ersätta Wilhelm Tolonen för hans kostnader i Hofrätten.

Detta utslag uttryckte Assessorerne *Sjöros'* och *Björkmans* samt Hofrätsrådet *Råberghs* mening.

Hofrätsrådet *Gummerus*, som refererat målet och först sig yttrat, var ense med öfriga ledamöter i allt annat än att Hofrätsrådet icke ansåg Rådstufvurätten hafva förfarit felaktigt då den emot utslaget tagit vad.

Rädmannen Bergman anförde i und. besvär hos H. K. M:t, dervid bifogande, bland andra handlingar, afkrist af ofvanberörda auktionsprotokoll, af hvilket Wilhelm Tolonen emellertid erhållit del i sammanhang med en annan efter denna rättegångs början emellan parterne anhängiggjord process.

Målet afgjordes den 11 November 1881 i *Senatens Ju-*

sttie Departement utan skiljaktighet af Senatorerne Dahl, Brunou, von Hellens och Björkstén, och fann väl Senaten Wilhelm Tolonens i omnämnd måtto förda talan, såsom infattande påstående om felaktigt förfarande af Rådmannen Bergman i hans egenskap af Magistratsledamot, rätteligen hafva bort hos Hofrätten såsom första domstol till behandling upptagas; men churu så icke skett, ville Senaten dock, sedan Hofrätten emellertid i saken dömt, jemväl ingå i pröfning af densamma i dess närvarande skick; och emedan protokollet öfver ifrågavarande auktion, af hvilket Wilhelm Tolonen redan haft tillfälle taga kännedom, innehölle ej mindre redogörelse öfver auktionsförloppet än upprättad li-qvid öfver den dervid influtna auktionsskillingen, vardt, med upphäfvande af domstolarnes åtgärder i målet, Rådmannen Bergman af Senaten frikallad från vidare redovisning för ifrågakomna auktionsförrättning, än att honom åläge, på anfordran, till Tolonen emot stadgad lösen utgifva ett exemplar af sagda protokoll. För öfrigt egde Wilhelm Tolonen, i fall af fog, hos Magistraten i Tammerfors anmäla sig till utfäende af hvad honom från förenämnda auktionsskilling kunde tillkomma.

17.

Tolkning af § 6 och 7 §§ 27 kap. B. B.

Genom kontrakt af den 30 April 1870 antog Ekonomividisionen vid Konsistorium för Alexanders-Universitetet i Finland Agronomen Samuel Gustaf Jansson till arrendator tills vidare å Sipsalo, Universitetets botaniska trädgård till underhåll anslagna, enstaka krono augmentshemman på Hirvensalo ö af S:t Marie socken i Åbo län, hvilket kontrakt förnyades den 10 April 1872, dervid Agronomen Jansson tillerkändes berörda arrende på 20 års tid, räknadt från midfastan sistnämnda år; och iklätte sig Jansson i hvardera kontraktet skyldighet, bland annat, att "enligt lag bygga och underhålla alla å hemmanet befintliga och behöfliga hus och rum samt att förfara med åker, äng, skog och annan mark

på sätt lag bjuder, vid äventyr af ansvar och ersättningsskyldighet". Vid Janssons tillträde, som egde rum vid midfastan 1870, blef ingen laga af- och tillträdessyn & Universitetets vägnar hållen & lägenheten, hvaremot på föranstaltande af Jansson sjelf husesyn verkställes derstädes af en-skild person den 27 Juni och 5 Oktober 1870 i närvaro af Universitetets ombud, vid hvilka syneförrättningar lägenheten befanns vara synnerligen vanhäfdad jemte det de & hemmanets &byggnader erforderliga förbättringarna uppskattades inalles till 2,771 mk. Då emellertid Agronomen Jansson före arrendetidens utgång aflid år 1882 och hans bo derefter uppläts till hans borgenärers fornöjande, afträddes Sipsalo hemman af Janssons konkursmassa till den af Universitetets Ekonomiedivision antagne nye arrendatorn & lägenheten Landthushållaren Gustaf Adolf Grönroos vid midfastan 1883.

I anledning af sist omförmälda åboeombyte hölls laga af- och tillträdessyner & Sipsalo hemman af ortens Häradsrätt den 28 Juni och 27 Juli 1883 i närvaro af Universitets och kronans ombud samt Handlanden i Åbo stad K. E. Blomberg i egenskap af syssloman i afdidne Janssons konkursbo, afträdare, och Landthushållaren G. A. Grönros, tillträdare; och fann Häradsrätten vid dessa syneförrättningar bland annat: att fähuset och redskapshuset, begge uppförda af Agronomen Jansson och för hvilka honom skulle godtgöras fyra års nybyggnad, erfordrade i ständ sättande för en kostnad af 11 mk 70 p:i; att magasinet och stallen borde nybyggas, det förra för en kostnad af 275 mk och stallen för 173 mk 50 p:i samt beräknas, magasinet till ett års och stallen till tre års nybyggnad; samt att bristfälligheterna & öfriga byggnader och vanhäf & egorna samt kostnaden för flyttning af golfvet från redskapshuset till boningbyggnaden och insättningen af annat golv i redskapshuset uppgick till sammanlagt 805 mk 36 p:i.

Vid syneförrättningen yrkade Handlanden Blomberg & Janssons konkursmassas vägnar: att då Sipsalo hemman vid tiden för Agronomen Janssons tillträde dertill varit i högsta grad vanekött samt Jansson under sin besittningstid mycket förbättrat lägenheten, ehuru han ej af sin företrädare be-kommit någon husröteersättning, Janssons konkursmassa

måtte förklaras berättigad att afträda hemmanet i det skick, hvari det vid synet tillfället befans, helst lägenheten icke vore att likställas med boställen; att en af Agronomen Jansson midt i mangården uppförd öfverloppsbyggnad, innehållande förstuguqvist, förstuga, kök och två kamrar samt försedd med täckt veranda, måtte konkursmassan tilldömas, eller massan åtminstone tillerkännas ersättning för sagda hus, enär virket till kamrarna, ehuru taget från hemmanets skog, blifvit utbytt emot af Jansson till det af honom jemväl uppförda fahuset inköpt gröfre timmer; samt att Agronomen Janssons konkursmassa dessutom borde af tillträdaren bekomna ersättning för en till våningshuset bygd heltäckt paradtrappa, för dubbla fönster till åtta fönsterluster, för det fahuset uppförts till så mycket större omfang än det förut befintliga att i det nuvarande inrymdes femton kor, i stället för att det gamla varit afsedt för endast tio dylika kreatur, ävensom för det Jansson af nyo upptagit den så kallade Hevoskoski åkern och likaledes till åker uppodlat största delen af Koivuluoto äng och betesmark.

I anledning häraf anmärkte tillträdaren Grönroos: att enär Agronomen Jansson icke vid det han tillträdt Sipsalo hemman vidtagit åtgärd om husesyns anställande derstädes och af sin företrädare utsökt ersättning för å lägenheten då befintlig husröta och vanhäfd, utan tvärtom erhållit hemmanets förvaltning af Universitetstyrelsen emot utgörande af synnerligen lågt arrende, med förbindelse att afhjelpa alla der befintliga brister i afseende å hus och egor, Janssons konkursmassa äfven borde vara pliktig att afträda hemmanet i fullgodt skick samt således ansvara för under synegången yppad bristande nybyggnad, eftersatta skyldiga förbättringar å husen och vanhäfd å egorna; att då ofvannämnda öfverloppsbyggnad, på sätt afträdaren medgivit, blifvit uppförd af virke från Sipsalo hemmans skog samt Agronomen Jansson till den grad misshushållat med skogen å lägenheten att något byggnadstimmer derstädes numera ej funnes, berörda byggnad måtte förklaras vara hemmanets tillhörighet samt Janssons konkursmassa för denna bygnads uppförande likasom ock för öfriga af honom å hemmanet verkställda nybygnader godt-

göras & årliga nybyggnadsskyldigheten, hvarhos Grönroos bestred att någon ersättning för de af Agronomen Jansson verkställda nyodlingar borde ifrågakomma, då Jansson genom afkastningen från dem redan under sin besittningstid blifvit godtgjord för de kostnader han & dem nedlagt. Derjemte förmälte Grönroos att, ehuru i Sipsalo hemmans bolåker 1882 om hösten bort utsås åtminstone fem tunnor råg, vid Grönroos' tillträde likväл endast tre tunnor slikt sädesslag befunnits utsådda i en ängsuppodling, hvarför Grönroos gjorde anspråk på ersättning efter pröfning ej mindre för afkastningen efter bristande två tunnors rågutsåde, utan ock för det han från nyodlingen komme att erhålla sämre afkastning än bolåkern skulle hafva gifvit, ävensom Grönroos vidare anhöll om godtgörelse för det & lägenheten samma höst icke upplöjts vårsädesländer i öfrigt utom den obesådda delen af årets trädessäker.

Atträdaren Handlanden Blomberg medgaf att det ålegat Agronomen Jansson att under loppet af de tjugu år, för hvilken tid han fått Sipsalo hemman på arrende, afhjälpa de vid Janssons tillträde der befunna bristfälligheter, men ansåg Janssons skyldighet i detta afseende höra eftergifvas i förhållande till det antal år, som af den utsatta arrendetiden återstod, då Jansson i verkligheten icke besuttit lägenheten längre än tretton år.

Häradsrätten afkunnade utslag i målet den 27 Juli 1883: och hvad först angick grunden för Agronomen Jansson byggnds- och häfdeskyldighet, så enär Jansson, jemlikt arrendekontraktet af den 10 April 1872, ålegat att under arrendetiden bygga och underhålla de & hemmanet befintliga och behöfliga hus enligt lag samt häfda hemmanets egor på sätt lag bjuder, alltså borde aträdarens nybyggndas- och häfdeskyldighet bedömas enligt 2 och 27 kap. B. R. Och emedan Agronomen Jansson och sedermera hans konkursmassa besuttit hemmanet från våren 1870 till våren 1883 eller i tretton år, men nybyggnd visats för endast fyra år, ty och då vid husesynen funnits bristande nybyggnd af ett magasin och ett stall eller nybyggndsbrist för fyra år, åla des Janssons sterbhus att svara för kostnaden för magasinets

och stallets uppförande med inalles 448 mk 50 p:i, hvaremot Janssons öfriga nybyggnadsskyldighet på upptagna skål afskrefs. Beträffande sedan kamrarne och verandan i ofvan beskrifna öfverloppshus, så och enär sagda rum vore för lägenheten obehörliga samt vida förmånligare varit att de derför nedfälda träden till kommande behof fått växa i skogen, pröfvade Häradsratten, helst Jansson i alla händelser, med hänsyn till den medtagna skogen, varit skyldig att köpa timmer till fähusbyggnaden, skäligt förkasta konkursmassans anspråk på i fråga varande kamrar, hvilka förtjy komme att qvarblifva å lägenheten. Och jemte det Handlanden Blombergs anspråk på ersättning ej mindre för det Agronomen Jansson skulle bygt fähuset större, än honom rätteligen ålegat, samt inrättat trappa till våningshuset, än för ångarnas uppkörning, såsom foglösa och på af Grönroos framhållen grund, lemnades utan afseende, skulle Blomberg för å lägenheten befintliga dubbla fönster till åtta fönsterlufter erhålla af Grönroos inalles 39 mk. Vidkommande sederméra ersatta skyldiga förbättringar å hemmanet, beräknades kostnaden för deras afhjelpande enligt syneinstrumentet till inalles 817 mark 6 p:i; hvarför och då Agronomen Janssons sterbhus i förestående måtto förklarats skyldigt ersätta bristande nybyggnad med 448 mk 50 p:i samt afträdaren jemväl borde godtgöra tillträdaren ej mindre afkastningen af bristande två tunnors rågutsäde med tolf tunnor och tillträdarens förlust för det rågen blifvit utsädd i nyodling med tre tunnor eller tillsammans femton tunnor råg efter 20 mk för tunnan med 300 mk, än för föresummad plöjning af värssädesländerna med 191 mk 25 p:i, Handlanden Blomberg i sin sysslomanna egenskap ålades att till Grönroos emot qvitto utbeta af inalles 1,756 mk 81 p:i, med afdrag likvälf af ofvanberörda 39 mk.

Åbo Hofrätt, under hvars pröfning Handlanden Blomberg i vadenväg drog målet, utlät sig genom dom den 31 Decemb. 1883: Emedan Alexanders-Universitetet underlätit att, på sätt 7 § 27 kap. B. B. föreskrifver, vid Agronomen Janssons tillträde af Sipsalo hemman anställa husesyn derstades och till Jansson alemna instrument deröfver till be-

vis, i hvilket skick han detsamma emottagit, ty och då vid sådant förhållande tillförlitlig grund saknas för bedömande af huruvida och i hvad män de vid nu i fråga komna syn derstädes befintliga bristfälligheter och vanhäft uppstått under Janssons besittningstid af sagde hemman, prövade Hofrätten rättvist, med ändring af Häradsrättens utslag i denna del, befria Agronomen Janssons konkursmassa från utgifvande af ersättning för nämnda bristfälligheter och vanhäft samt bristande rågutsäde, med undantag af kostnaden 11 mk 70 p:i för i stånd sättande af taket å det af Jansson uppbygda fähuset med redskapsliden; men skäl till vidare rättelse i Häradsrättens utslag fann Hofrätten icke vara anfördta, hvarför vid sagda utslag i öfrigt lemnades beroende; och ålades fört Janssons konkursmassa att till tillträdaren Grönroos utbeta omförmälda 11 mk 70 p:i samt kostnaden för uppförande af nytt stall och magasin, utgörande för stallet 275 mk och för magasinet 173 mk 50 p:i, eller tillsammans 460 mk 20 p:i, efter afdrag, såsom Häraderätten bestämt, af värdet för fönstren till åtta fönsterlufter 39 mk.

Misnöjd med denna dom sökte Alexanders-Universitetets ombudsman i underd. ändring deri hos H. K. M:t, derå målet den 13 Decemb. 1884 afgjordes i *K. Senatens Justitie departement*. Och fann Senaten (*Senatorerne Wasastjerna, Gejtel, Forsman, Björkstén, af Frosterus och Nybergh*) ombudsmannen icke hafva anfört skäl till ändring i Hofrättens ofvan berörda dom, hvarvid fört fick bero.

Om domstol för slitande af skiftestvister.

Redan länge har *egodelningsrätten* varit utsatt för ganska allmänt klander, med yrkande på reform. Vanligen är det svårigheten att få lämplig och insightsfull ordförande, som framhållits, och man har ganska riktigt såsom orsaker dertill anmärkt, dels att jurister och särdeles de yngre vanligen sakna för befatningens tillbörliga utöfvande nödig speciell kännedom af landtbruket och landtmäteriet, dels och att för befatningen åtnjutes en vedergällning, som måste anses vara mycket knapphändig, isynnerhet om man tar i beräkning den risk egodelningräts ordföranden är utsatt för, redan om han glömmer att insända en dagbok, eller räkar misstaga sig under den honom påtvungna verksamheten, att ej tala om sådana fall, då egodelningsrättens ordförande får det besked, att sakegarene saknat tillgång till betalning af arvoden, såsom det för undertecknad i afeende å några arvoden 1852 inträffade. Ur denna synpunkt har ock hr *Ernst Tegengren* (uti J. F. T. 1883 sid. 15 och följ.) gjort två alternativa förslag att reorganisera egodelningsräts ordförandebefatningen, hvarom mera nedanför.

Vår tro är dock att *endast* härigenom en verklig förbättring, så önskelig den än obestridligen är, ej kan vinnas. Något nytt förslag är det emellertid icke vår mening att här framställa, och ett sådant är också föga erforderligt, då i Sverige och hos oss under halft annat sekel rätt många mer eller mindre olika sätt att lösa frågan blifvit försökta eller föreslagna, så att det här troligen blott gäller, att välja hvad som anses vara det lämpligaste, om ock med någon vidare utveckling af redan uttalade och godkända grundprinciper. Vi tillåta oss derföre att här uppräkna de försökta och föreslagna sätten att få egodelningstvister afgjorda.

Vi ha då

1) först den i 1734 års lag B. B. 1 kap. sammandragna skiftesstadga, som i 4 § säger: "Klagar någor, ehvad han hafver mer, eller mindre i by, att han fått mindre eller sämre lott än han hafva bör; söke laga syn ther å, och jämnke Domaren them emellan". — Det var altså domarn (domstolen), som vid syn enligt J. B. 14: 1 skulle slita tvisten.

2) Men kort derpå och särdeles efter den s. k. "finnska kommissionens" inrättande 1744 började småningom den idé arbeta sig fram, att der genom tegskiften jorden var till smala remsov och spjäll mycket sönderdelad, hvar och ens egor borde, efter jordmänens olika art och godhet, så jemkas att de kunde fås på ett ställe, eller att åtminstone de mindre tegskiftena kunde förändras till så få *storskiften* som möjligt, hvartill också landtmätarene jemlikt K. F. d. 1 Mars 1749 skulle byagrannar uppmana, och för hvilket ändamål det, efter särskilda föregående uttalanden, i K. F. d. 5 april 1757 stadgades, att den eger "vitsord som vill dela i storskifte". Och emedan det var meningen att drifva storskiftesarbetena med kraft och skyndsamhet, så att hela socknar i ett sammanhang skiftades, och emedan det hölls för sannolikt, att uppkommende tvisters slitande genom allmän domstol skulle välla betydligt uppskof, förordnades att den af riksens ständer 1756 utnämnde s. k. *ekonomie deputationen* äfven egde i stället för de vanlige rätterne behandla dylika tvister. Som likväl ekonomie deputationerna 1766 upplöstes eller indrogos, måste annan utväg för skiftestvisters afkömmande påtänkas, och

3) *egodelningsrätten* infördes genom förordningarna af 20 Nov. 1766 "angående storskifts delningar i Åbo, Björneborgs, Nylands och Tavastehus läner" samt af 2 Dec. 1766 "huru ägodelningar i Österbotn hädanefter måge förrättas". Enär den då anförda motiveringen innehåller nästan allt hvad äfven på senaste tider i saken anförts, om ock emot deraf dragna slutsatser ett och annat kan påminnas, införa vi här nedan i en not ordalydelsen i 11 § af K. F. 20 Nov

1766.¹⁾ Man hoppades mycket af denna rätt, hvars kompromiss egenskap dock straxt från början var bra nog half, i ty att kompromissarierne, 3 eller 5 till antalet, skulle väljas *socknevis*, icke af de tvistande, för hvilka, då de voro missnöjde, anlitande af denpa rätt var obligatorisk, samt att domen var apellabel.

4) Fastän man hoppades att kompromissarierne kunde komma till rätta utan något egentligt juridiskt vetande, synes dock åsigten derom snart ha förändrats, eftersom redan K. F. 27 Juni 1775 "angående storskiftadelningar i Finland", gör en viktig förändring. I 8 § säges nemligen väl att ego-delningärternes tillställande, "uppå finska allmogens egen

¹⁾ "Och ehuru väl med fulla skäl och anledningar kan slutas, att då alt hvad härrutinan, såväl nu som tillförene stadgadt blifvit, noga iakttages och efterleves, det ganska få tvistigheter lära vid storskiftes-mätningarna och delningarne sig yppa; Men ifall sådant, emot förmoden sker, så synes ingenting med en naturlig billighet vara mera öfverens-stämmande, än att öfverlempa slika ekonomiska twisters afgörande i landets Inbyggares egna händer, så att sakligande, enligt Utsökninga Balken 4 Cap. 15 § måge äga frihet att välja sådana goda och oväldego män. af hvad stånd och vilkor de vara måge, som de kunna hafva bästa förtroende till, hvilka de förekommande målen äga att upptaga, och om möjligt är, i godt förena och bilägga; men i vidrigt fall igenom Lega dom och utslag afgöra. Härigenom kan icke allenast en drygare kostnad, utan ock en lång tidsens utdrägt lättare undvikas, än om slika sa-ker skulle afgöras vid de vanliga domstolar och der dragas ifrån den ena Instantien till den andra; det påsyftade ändamålet som är kostnadens besparing, Rättegångens förkortande och snara slut kan då bäst vinnas, samt hvor och en utan uppehåll komma uti säker och oqväld besittning samt nyttjande af hvad honom tillkommer; de i orterna vanliga Dom-stolar, hvars districter äro nog vidlyftiga, hindras icke uti deras öfriga många och högtangelägna, så juridiska som oekonomiska göromål, hvilka dem deasutom så sysselsätta, at de med slike måla upptagan- och afgörande, utan at, til Invånarnes egen skada, eftersätta något af deras ordinarie sysslor, ej medhinna, änskönt de ock härtill med särakilda Instruktioner skulle förses, hvartil kommer att hos större delen saknas de grunder att dömma efter, som på stället förekomma, och hvilka böra tagas i ög-nasigte, med mera; Icke att förtiga, det Landtmästeriet under tidsens ut-drägt skulle stadna i största oreda.

Men emedan till ordnings bibehållande härvid, likväl någon, som är underrättad om hela länets hushållning i den delen, som angår Mätningar, Råtvister och Storskiften bör utsätta terminerne för vederbörande,

ansökan" lemnats "till socknarnes eget val", vid hvilket "privilegium" äfven framdeles skulle förblifva, men tillika bestämmes, att ordföranden borde vara "*en i domareembetet fulleligen prövad och otilltalt man*".

5) Men egodelningstvisters afdömmande, som sålunda i *Finland* öfverflyttades på en särskild quasi kompromissrätt, förblef deremot i Sverige en *allmän domstolssak*, såsom synes af landtmäteriförfattningsarna af 20 Nov. 1766, § 29 mom. 3, och 12 Aug. 1783, §§ 83 och 84. I båda ingår dock en föreskrift, utvisande att man redan då var angelägen om att för rätten skulle vid behof vara tillgänglig upplysning, meddelad af vederbörlig fackman. Ty det heter att, om tvisten icke kan urskiljas annorstädes än på tvestället, domaren vid häradssyn "med sju nämndemän och

---

då de skola sammanträda, at välja ledamöter till Ågodelningsrätten, och då förrättningarna på något arbete ställe upphört, införra Protocollerne; Alderföre skal det ålliga Landtmätaren, att så snart mätningen i Soknen lider till slut, då gifva det Konungens Befallningshafvande till känna; anförandes derjemte tydelen, huru många tvistiga ställen befinneras, hvilka, som sagt är, såväl hvad soknerärne, som de byar och hemman emellan, böra vara uppgångne och å charta lagda, så till sin beskaffenhet som prætentionerna beskrifne, hvarefter Landshöfdingen termin utsätter för Soknemänne, at utvälja Commissarier eller Ledamöter till Ågodelnings Rätten, hvilka, sedan de engång valde blifvit, icke få ombytas, utan måste vara med ifrån början till slutet, så vid skogs- som åker- och ångsdelningarne, för att så mycket bättre i sammanhang känna alla omständigheter, som uti denna Sokn åro at i akt taga, hvarest de med laga utslag, alla der förrättade Storskiftesdelningar böra beftäta och fastställa för nu och evärdeliga tider. På det icke denne så beskaffade Delnings-Rätt må stadna i Parisa vota, så böra de, efter Soknemänns godfinnande, vara tre eller fem personer til antalet, hvarest den, som till embete eller stånd är förnämst alltid förer ordet.

Likaledes antagas och förordnas af dese Ledamöter en skickelig man til Sekreterare, hvilken förer och håller Protocollerne uti fullkomlig redighet.

Skulle någondra af parterne visa sig motsträfvig och icke vilja beqväma sig at föreslä och antaga ovälduga män til Commissarier, eller på annat sätt lägger hinder i vägen, plikte femtio dal. s.m.t. och förelägge Landshöfdingen honom inom en månad, vid vite, termin till nytt val."

en annan landtmätare, än den delningen förrättat”, borde pröfva det överklagade (hvarutom 1783 års förordning i 81 § säger, att förrättningslandtmätaren vid tinget ”ej må anses såsom part”, der han ej för tjenstefel tilltalas).

6) Emot sist anförda bestämning kontrasterar bra nog skarpt hvad i K. F. om enskiften i Skåne af d. 31 Mars 1803 i 13 § stadgas. ”Emedan enskiftes utbrytningarne äro helt och hållet hushållsinrätningar, som hafva för ändamål att så lägga och indela Åboernes ägolotter, at hvor och en, oberoende af sina grannar, må till egen och allmän fördel kunna derå använda den högsta möjliga odling och förbättring: Alltså pröfve Vi, at de dervid förekommande frågor icke kunna underkastas den omgång, vidlyftighet och utdrägt, som vid Domstolarnes pröfning är oundviklig. Och vele derför härmedels hafva i nåder förordnad, at enskiftestvister skola såsom andra hushållsmål af Våre Befallnings-hafvande i Malmöhus och Christianstads Län uptagas och afgöras”. Samma stadgande ingick derefter i den allmänna enskiftestadgan af 2 Febr. 1807 § 10.

7) I *Sverige* var derefter 1819 af lagkomitén *föreslagen*, att skiftestvister skulle afgöras af ”kompromiss eller s. k. särskild nämnd, som skiftestående sjelfva borde utse och i hvars beslut ändring ej finge sökas”;¹⁾ till stöd för hvilket förslag bland annat anfördes: ”att icke ens första domstolen alltid känner jordbruket i orten så noga, som de män, delägarene sjelfve hafva tillfälle att invälja i Nämnden, och att med hvarje ny instance, denna lokalkändedom allt mindre och mindre är att vänta — — — och i sjelfva verket kan ingen domstol, den må hafva hvad namn som helst, betraktas *annorlunda*, än såsom en Nämnd i en så beskaffad fråga, ty den har ej annan grund att följa än den subjektiva öfvertygelsen hos hvarje af dess ledamöter om beskaffenheten af ägorna i fråga”. Nämndens befogenhet skall sedan af 1826 års lagkomité begränsats till pröfning

¹⁾) Hr E. T—ns anf. uppsats sid. 27 not. — Derifrån är ifven det följande citeradt.

af "egograderings-, värderings- och liqvidationstvister".¹⁾ Men dessa förslag godkändes icke.

8) 1827 års svenska skiftesstadga (förnyad 1866) innehåller: "Förste domstol i skiftesmål å landet är egodelningsrätt i hvarje härad eller tingslag". Ordinarie domaren är ordförande och ledamöter tre i landsthushållning kunnige, af socknefullmäktige inför häradssynen valde bofaste män. Kompetensen är något annorlunda bestämd än den varit det för Finland, bland annat tillkommer det egodelningarätten att fastställa ett icke öfverklagadt skifte, hvarförinnan rätten dock bör "noga tillse och pröfva att detsamma är lagligen beskaffadt". Men den i landtmäteriförordningarna af 1766 och 1783 ingående föreskrift, hvarigenom i skiftesmål vid häradssyn utlätande af fackman, — annan ojävtig landtmätare, — kunde för rätten vara att tillgå, återfinnes icke mera i skiftesstadgan af 1827 och 1866.

Redan innan sålunda i Sverige för skiftesmål, hvilka förut hört till allmän domstol, inrättades en särskild egodelningsrätt, tänkte man i Finland, der sistnämnde speciella rätt länge fungerat, på reform i motsatt syfte.

9) Efter Wiborgs läns förening med det öfriga Finland föreslog organisationskomitén, att storskiftesmålen skulle behandlas af allmän domstol, hvilket förslag på det kraftigaste understöddes af dåvarande prokuratorn *Mathias Calonius*, enär, utom ordinarie domarene, i den orten då icke kunde erhållas "dugeliga ordförande i Compromiss-Rätten för hvarje Härad och än mindre för hvarje Socken". Och höll Calonius före, att "Compromissdomstolars inrättning å en ort, där deras biträde möjligen kan undvaras", svårigen skulle tillrådas af den, som "hälst något så när känner hvad utomordentligt besvära Compromiss-Domstolarne den Svenska Regeringen tillskyndar; huru mångfaldiga författningar man varit föranläten att vidtaga till afböjande af de missbruk till Allmogens betungande med dryga arfvoden och

¹⁾ Uppgiften är hemtad från länelandtmästaren J. Sjölin's berättelse om en 1884 företagna resa för studium af landtmäteriförhållanden i utlandet, stycket "om rättegångssättet i skiftesmål".

resepningar, med upstegrad Dom- och Expeditionsloesen för den i sjelfva verket alltid onyttiga Sekreteraren, med flere dylika, som hos dem tid efter annan velat sig inrota; och hurledes all denna Öfverhetens nitiska omsorg ändock icke varit tillräcklig att hindra, det ju många större samfälligheter, ja till och med hela Härader blifvit så i grund utarmade, att de slutligen icke mäktat betala sina räntor och Krono utlagor“.

10) I strid mot detta förslag förordnades emellertid uti K. Kung. af d. 12 Juli 1816, “att en särskild Domstol eller beständig Ågodelningsrätt tills vidare” skulle, “i likhet med hvad för Ågodelnings-Rätterne i det öfriga Finland stadgadt är, alla *storskiftesmdl* inom Wiborgs län upptaga och afgöra“. Men hvad emot egodelningsrätterne anmärkts synes likväl hafva föranleddt till annan sammansättning, hvarigenom *kompromiss*-egenskapen, utan att ens namnet mera förekommer, reduceras till rätt för jordegarene inom socknen att välja 2 ledamöter, medan H. K. Maj:t förbehöll sig att, efter Åbo hofräts förslag, utnämna “en för beprövd skicklighet i Domare göromål och storskiftsärenders behandling kunnig ordförande” i rätten, deri “såsom *beständig Ledamot*“ skulle sitta “Förste Läne-Landtmätarn eller den dess ställe företräder”, hvarutom, enligt hvad dels då och dels senare bestämdes, en “beständig sekreterare” komme att af Åbo hofrätt, efter ordförandens förslag, förordnas och “en Cancellist till dombokens renskriftnig“ af ordföranden antagas. Emedan vid meningsskiljaktighet ordföranden eger en, förste landtmätaren en och de två öfrige tillsammans en röst samt ordföranden jemväl votum decisivum, är det visst påtagligt, att möjligheten af de valde ledamöternes inflytande på domen är betydlingen minskad, och detta kan icke lemmas ur sigte, när man ihågkommer, att det var såsom *kompromiss*, som den särskilda domstolen först infördes och att vi i Finland derigenom fingo två slag af egodelningsrätter. Men lika påfallande är att i Wiborgs län rättens sammansättning innebär bättre garantier för en mognare och på verklig sakkändedom grundad pröfning af tvistefrågorna, då 1:o) till ordförande, som lika med sekreteraren och kansli-

sten åtnjuter kronolön, just derföre måste kunna påräknas en i domarevärf mera beprövad, skicklig jurist möjligen med erfarenhet derhos i landtbruk och landtmäteriet, och 2:o) genom länelandtmätarn för målens pröfning nödig, af fackman meddelad, upplysning göres för rätten dispoibel, likasom man sökte åstadkomma en sådan vid häradssynerna enligt 1766 och 1783 års förordningar, hvilket ej var fallet med den äldre egodelningsrätten; tvertom heter det 1775 att "ej må någon af *landtmäteri-* och *Landtstaten* dertill väljas", ehuru förbudet synes vara nog märkeligt. I skiftesmål äro parterne inom Wiborgs län ännu dessutom i så måtto bättre ställd, att statskassan bekostar egodelningsrättens resor. Det företräde, den Wiborgska egodelningsrätten på dessa skäl relativt tillkommer, bevisar likväl ej ännu enligt vår mening, att en särskild domstol verkeligen är nödig. Till denna fråga återkomma vi nedanföre.

De två slagen af egodelningsrätter handlade dock ej alla skiftestvister. Emedan egodelningsrätterne voro inrättade för handläggning af *storskiftesmål*, finna vi att t. ex. Jockas sockens egodelningsrätt d. 21 Juni 1831 undandrog sig pröfning af tvistigheter, uppkomna vid klyfning af kronorusthållet N:o 2 i Kuosmala by (se K. B. ^{23/5} 1832) samt för öfrigt, att om forum för dylika tvister, enligt hvad ses af K. B. för den 15 Jan. 1838, olika åsichter varit rådande i ty, att några egodelningsrätter handlagt dem, men att de jemväl upptagits

11) dels af *häradsrätterne* och

12) dels af *landshöfdingen*, tills

12) genom omförmälda kejs. bref förordnades, att äfven tvister, uppkomna vid klyfnings-skiften skulle behandlas af egodelningsrätt.

13) 1848 års reglemente, som för Wiborgs län bbehåller egodelningsrätten, sådan den bestått enligt 1816 års sedermera uti kejs. instruktionen af den 26 Febr. 1828 ingående förordnande, inför uti egodelningsrätten för det öfriga Finland såsom *konsultativ* ledamot, hvad angår *storskiftsärenden*, *länelandtmätarn*, hvars närvaro dock vid

rättens sammanträde för tvister om klyfningsskiften ej "är af nöden, derest icke parterna sjelfva sådant begära" (§ 69).

14) 1862 års landtmäterikomité, som bibehöll stadgeandet, att egodelningstvister fortfarande tills vidare skulle få upptagas och afdömas af kompromiss- eller egodelningsrätt, föreslog sådan för hela landet lika sammansättning, att *domhafvanden*, om ej af H. K. Maj:t särskild person dertill utsåges, vore sjelfskrifven ordförande och länelandtmätaren sjelfskrifven ledamot jemte två valde, i landthushållning kunnige bosaste män.

Emot detta förslag gjordes särskilda anmärkningar. Åbo hofrätt ansåg häradshödingens sjelfskrifvenhet vara ett ingrepp uti det bondeståndet uti 8 § af 1775 års landtmäteriförfattnings förbehållna privilegium att få välja kompromissarier. Wasa hofrätt, Wasa guvernören och många häradshödingar voro af den mening, att ordförandeakapet ej borde häradshöding uppdragas eller åhvälvas. Andra häradshödingar godkände förslaget, opponerade åtminstone icke, och häradsh. Carlqvist yttrade den åsigt, att egodelningsrätten utom den i Wiborgs län kunde indragas och egodelningsmålen handläggas af ortens *häradsrätt*, i hvars slutliga åtgärder i dessa mål ändring likvälv skulle sökas hos H. K. Maj:t. Om länelandtmätaren menade några, att honom icke borde åläggas ledamotskap; andra att han icke borde ha rösträtt.

Hr E. Tegengren åter (i anf. uppsats) föreslår, att ordförande befattningen borde,

15) antingen likasom i Wiborgs län för hvarje af de öfriga länen, anförtros åt en af staten aflatnad domare, eller dock

16) utövas af ortens domhafvande, likasom i Sverige, så framt särskild ordförandes aflatnande blefve för kostsam, oaktadt förslaget innehåller att egodelningsrättens resor skulle af sakegarene bekostas och sekreterarebefattningen indragas.

Det säges icke något om rättens sammansättning i öfrigt, hvadan meningen torde vara, att den blefve vid sitt förra, alltså att till rätten hörde 2 valda ledamöter och att i vissa fall länelandtmätaren skulle "tillstädas vara, för att

granska kartor och Landtmätarens förrättningshandlingar, samt *utlåtande i ämnet afgifva.*" Således skulle i hvardera fallet rätten vara något olika sammansatt, mot hvad under föregående punkter är upptaget.

För att utröna huruvida någon anledning vore för handen att ens tänka på en särskild af staten aflönad ordförande för hvert län, ha vi ur de i prokuratorns berättelser om civila rättegångsärenden och brottmålen i landet åren 1880, 1881 och 1882 ingående tabeller öfver egodelningsrättsmålen gjort ett sammandrag, upptagande för hvert län antalet mål, som från 1879 inbalanserat, årligen inkommit, afgjorts och till 1883 uppskjutits, samt medeltalet per år inkomna och afgjorda. Till märkandes är dock, att i egodelningsräternas dagböcker, enligt hvilka redogörelserna till prokuratorn böra afgifvas, målen såsom anhängiga upptagas genast då anmälän hos ordföranden sker och innan saken ännu vid något rättens sammanträde handlagts, så att många mål, dem egodelningsrätten icke vid något sammanträde behandlat, komma att figurera som inkomna och uppskjutna. Siffrorna på afgjorda mål torde fullkomligen exakt angifva förhållandet. •

Då i Nylands län ej förekommit något enda mål och, när Wiborgs län undantages, i de öfriga sex afgjorts under trienniet summa 109 eller i medeltal pr år $36\frac{1}{3}$, pr län $6\frac{1}{3}$, varierande emellan $2\frac{1}{3}$ och $10\frac{1}{3}$, lär väl ett förslag om särskild ordförande för hvarje län näppeligen kunna på allvar ifrågakomma.

Deremot och så framt *särskild domstol* för egodelningsmål allt vidare kommer att bibehållas, vore det utan tvifvel *relativt* bättre att *ortens domhavvande* gjordes till *sjelf-skrifven ordförande*. Häradshöfding borde icke ega giltigt skäl att sätta sig deremot. Ty då skiftesmålen ursprungligen hörde till häradsrätten, som också i Sverige ännu 61 år, efter det egodelningsrätten infördes för *storskiftesmål* i Finland eller till 1827, dessa ärenden handterade,

och då det i 1816 och 1848 års författningsar sättes att dessa mål *tills vidare* och intill dess annorlunda förordnas handläggas af egodelningsrätten och att *den* domstolen sälunda egenteligen blott är provisorisk,

kan ju, sedan *storskiftena*, för hvilka egodelningsrätten inrättades, i de flesta län afslutats, dess befogenhet åter öfverflyttas på allmän domstol, hvarföre och då häradshäfding deremot naturligtvis föga hade någon talan, han földriktigt icke heller borde kunna undandraga sig ordförande befattningen. Att något anmärkningsvärdt tillskott i arbete deri genom icke åsamkades, utvisa siffrorna i prokuratorns berättelser. I S:t Michels län, hvarinom ligga 5 hela domsagor och delar af tre andra, förekommo de flesta målen. Af dem afgjordes på tre år inom Mäntyharju domsaga 13, inom fyra andra 17, inom en 1, summa 31 mål. Tabellen följer här nedan:

Tabell öfver till egodelningsrästerne öfverlemnade mål
1880, 1881 och 1882.

	Inkomna				Mål som blifvit				Afgjorda i medeltal pr år		
	Iukommun medeltal pr år	nya			Summa	afgjorda					
		1879 tidre från	1880	1881	1882	1880	1881	1882	uppskjutna 1883	Summa	uppskjutna 1883
Wiborgs län	8	29	24	57	118	33	23	39	23	118	36½
S:t Michels	2	14	8	9	33	11	8	12	2	33	104
Kuopio	4	10	—	12	26	11	3	8	4	26	7½
Wasa	3	7	7	8	25	9	5	8	3	25	7½
Tavastehus	—	—	10	4	14	—	10	4	—	14	4½
Uleåborgs	3	4	1	7	15	6	2	5	2	15	4
Abo och Björneborgs	—	4	—	3	7	3	1	3	—	7	2½
Nylands	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa:	20	68	50	100	238	73	52	79	34	238	72½
					218				204		
I Wiborgs län	8	29	24	57	118	33	23	39	23	118	36½
i sex öfriga (utom Nylands)	12	39	26	43	120	40	29	40	11	120	36
I medeltal för dessa 6 län	2	6½	4½	7½	20	6½	4½	6½	1½	20	6½

Då S:t Michels län haft mest egodelningstvister, upptages här huru många af dem handlagts inom de skilda domsagorna, emedan dervidlag ojemnhet förefinnes.

	Summa kommu- ni-	af dem		medel- tal		Inom den till Kuopio län hörande andelen af domsagan.
		afgjorda	uppskjutna	inkomma- ns	afgjorda	
Inom Mäntyharju domsaga .	13	13	—	4½	4½	
Jockas .	7	6	1	2½	2	
Rautalampi (Pieksämäki) .	5	4	1	1½	1½	Intet.
Heinola	4	4	—	1½	1½	
Kides (Kerimäki)	3	3	—	1	1	Ett mål afgjordt.
S:t Michels	1	1	—	½	½	
Rantasalmi	—	—	—	—	—	
Leppävirta (Jorois)	—	—	—	—	—	Fem handlagda, 1 upp- skjutet.
Summa	33	31	2	11	10½	

Den sista berättelsen upplyser dessutom, att till K. Senatens Justitie departement år 1882 inkommit 56 storskiftemål, af hvilka 25 afgjorts och 31 interloquerats. Antager man att de 25 målen slutbehandlats af egodelningarätterne föregående år 1881, då inalles 52 afgjorts, och således nästan hälften dragits till högre instans, så är denna siffra bra nog hög. Sagda antagande kan dock vara ett misstag.

Men — blir ortens domhavvande ejelfskrifven ordförande i egodelningsrätten, så kan man fråga:

Hvad blir egentligen skilnaden emellan egodelningsrätt och häradsrätt?

Näppeligen någon annan, än att häradshöfding i häradsrätten dömer med fem, men i egodelningsrätt med två ledamöter eller nämndemän.

Skulle man åter tänka på att, likasom i Wiborgs län, göra *länelandtmästaren* till rättens ledamot och sålunda i rätten anställa en *fackman*, den der vore fullt kompetent

att kontrollera huruvida landtmätarens arbete i tekniskt afseende är riktigt utfört, måste man medge, att en högst viktig, ofta alldelens oumbärlig utredning derigenom vunnes. Men en annan sak är om det just skall vara en rättens *ledamot*, som meddelar upplysningen, och om ej länelandtmätaren i grunden är *ett sakkunnigt vittne*, likasom läkaren är det, när han, i stöd af besigtning & levande eller döde, anger något embetsintyg. Denna princip är ju ock följd uti 1873 års sjölag, då 235 § för behandling af sjörättsmål föreskrifver, att i rätten "två sakkunnige (af rätten dertill valde edsvurne) män (skola) närvara för att tillhandagå domstolen med nödiga upplysningar". Af ungefär enahanda art är väl ock det yttrande och det intyg, som under tvist om något byggnadsarbete afges af arkitekt. Vår mening är alltså, att länelandtmätaren, om han vid egodelningsrätten är tillstädés, för att tillhandagå med yttrande och bedömmande af landtmätarens arbete, principenligt icke *bör vara ledamot* i rätten, helst noga taget domstolen ytterst har att pröfva hvad kraft och verkan länelandtmätarens intyg skall tilläggas.

Blir åter länelandtmätaren *icke ledamot* i egodelningsrätten, torde foga några hållbara skäl kunna uppvisas, hvare före häradshöfding, som i häradsrätten icke får afdöma ens det lumpnaste fordringsmål med mindre än *fem* nämndemän, borde göras kompetent att med *två* i egodelningsrätten slita viktiga skiftestvister, särdeles då den hos häradshöfding i lag förutsatta erfarenhet i landtbruk ofta effektivt ej tål att omtalas, men tvertom är så ringa, att han, vid bedömmande af egodelningsfrågor, mer än eljest, måste lita sig till nämndens omdöme och just deraf kanske hade behof af ännu flera att samråda med.

Enligt vår mening skulle alltså denna extra ordinarie domstol icke behövas, och vi ansluta oss till den af Wiborgska organisationskomitén, Math. Calonius och häradshöfding Carlqvist uttalade ofvan omförmälda åsigt sålunda, att egodelningstvister, *såvidt de behöva slitas af domstol*, numera borde höra till häradsrätten. Och detta utan all tvekan, helst vid granskning och öfvervägande af de sär-

skilda sätt, som blifvit försökta och föreslagna, för att komma till ett godt resultat, det vill synas oss klart, att man såsom motiv för egodelningsrättens införande, just då de ekonomie deputationer, under hvilkas inseende storskiftenå blifvit påbegynta, indrogos, åberopade nog sökta skäl, beroende delvis på, att man ur fullkomligt riktiga premisser ej vågade draga de slutsatser, hvartill de bort med någon af sakens beskaffenhet påkallad begränsning leda. Och detta var äfven fallet, då, efter det "alla Commissioner, Deputationer med Domsrätt, eller extraordinarie Domstolar" genom 1772 års regeringsform förklarades vara afskaffade, egodelningsrätten i alla fall 1775 bibeöhlls. Det heter, "at sakägande, enligt U. B. 4 Cap. 15 §, måge äga frihet att välja sådane goda och ovälduge män, af hvad ständ och vilkor de vara måge, som de kunna hafva bästa förtroende till, hvilka de förekommande målen äga at uptaga, och om möjeligt är, i godt förena och bilägga; men i vidrigt fall igenom Laga dom och utslag afgöra". Men kompromissarierne valdes dock *socknevis*, således ej af de *tvistande* parterne, och för det andra var deras dom apellabel. Alltså var det nog oegentligt att till stöd för stadgandet åberopa U. B. 4: 15 och att kalla denna extraordinarie domstol "*kompromissrätt*", hvilken benämning ändå är bibeöhallen ännu i 1862 års förslag, fastän häradshöfdings *sjelfskrifvenhet* till ordförande deri förordnades. (Eget är emellertid att man i finskan mest kallar egodelningsrätten "*komprominoikeus*," och i södra Savolaks "*kommissioninoikeus*," påminnande om den ursprungliga landtmäterikommissionen och kommissionslandtmätere). Likas oegentligt var stadgandet i de svenska enskifte förordningarna att skiftestvister, såsom *ekonomiska* ärenden, hvilken benämning dem äfven tillägges i 1766 och 1775 års förfatningar, skulle afgöras af Konungens befallningshafvande, just såsom skulle man velat söka stöd för föreskriften i R. B. 10: 26.

I K. F. af 20/11 1766 § 11 säges väl redan också, "at hos större delen (af domstolarne) saknas de grunder at dömma efter, som på stället förekomma, och hvilka böra tagas i ögnasigte, med mera". Men först genom den sven-

ska lagkomiténs ofvan åberopade ord 1819, att *"ingen domstol, den må hafva hvad namn som helst, kan betraktas annorlunda än såsom en Nämnd i en så beskaffad fråga"*, är sakförhållandet fullt tydligt uttaladt. Af dem måste nödvändigt följa, att alla de frågor, i hvilka domstolen skulle fungera såsom en nämnd, icke heller böra till domstol öfverlemnas, utan åt en nämnd, hvars votum i de flesta fall kunde vara inapellabelt, alltså att äfven nu, såsom 1766, en kompromiss verkeligen behöfves, ehuru man borde noga urskilja sådana mäl, hvilkas afdömande förutsätter någon lagkunskap, från andra, för hvilkas tillbörliga pröfning juriden ej just mycket hjälper, såsom tvister om egogradering, värdering och liqvidation och måhända också om egoplacering, eller egentligen om utflyttning, hvilket dock kan vara tutal om. Då man 1766 ej företog dylik sorterings, men ändå antog att *alla* skiftesmål utan undantag kunde prövas af personer, hvilka saknade juridiskt vetande, visade det sig snart, att man ej kunde ty förutan så sig ut och redan 1775 stadgades att ordföranden borde vara en i domareembetet fulleligen prövad man. Men denne åter, ålagd att äfven pröva saker, till hvilkas bedömande han känt sig vara mindre vuxen, har blifvit försatt uti en rätt svår ställning, särdeles då han icke haft tillfälle att af ojävlig fackman vinna upplysning, men icke heller haft fullt förtroende till förrättningsmannen och nödgats lita sig till ledamöternas omdöme, äfven der han icke kuunat vinna egen öfvertygelse om dess riktighet, och just detta kinkiga läge har väl sedan föranledt de täta afsägelserna, hvilka man framhållit, likasom det äfven är antagligt, att den af sakens natur härrörande svårigheten, att för hvarje fall kunna pröva hvad som rätt och billigt är, måhända ännu i högre grad skall göra sig gällande, då slika *pröfningsfrågor* förekomma i högsta instans.

I betraktande af allt detta tro vi, att egodelningstvisterna böra särskiljas uti omförmälda två kategorier, för att få klart 1:o) hvilkas afgörande endast bör bero på kompromiss och 2:o) hvilka få dragas till allmän domstol.

Innan vi vidare uttala oss härom, påminna vi, huru-

som det redan länge uti författningsar, utfärdade 1766, 1783, 1816, 1828, 1848 och 1881 för vissa fall ansetts nödigt att landtmätarens tillgöranden, i afseende å det tekniska utförandet, underkastas granskning och kontroll af annan ojävig fackman, och i detta hänseende föreslogs 1862 att i alla Finlands län skulle anställas inspektörer, ehuru sådana likvälv blifvit tillsatta endast i Wiborgs och Uleåborgs län. Svårlijen torde det kunna förnekas att en högre ställd landtmätare är rätte mannen att granska huru en skiftesförrättning blifvit utförd och likaså den mest kompetente att leda öfverläggningarna inom en kompromiss. Vi hålla alltså före, att, der ej skiftets företagande hindrats af t. ex. en råtvist, som bör omedelbart öfverlemnas till domstols afgörande i vanlig ordning, *länelandtmätaren*, när missnöje emot skiftet anmäles, borde blifva den, som vid utsatt sammansträde, dels för egen del granskar skiftesåtgärderna, dels föredrager frågorna till afgörande eller utlåtande af kompromiss, bestående af tre personer, så framt parterna vore ene om att lemnas afgörandet åt så få, men eljest af fem. Hvardera parten valde en eller två och desse åter gemensamt en; länelandtmätaren vore också valbar, men egde endast såsom vald kommissarie rösträtt, vore i allt fall den, som vid tillfället förde protokollet, hvilket efter justering borde underskrifvas både af parterna, om de vore skrifkunnige, och åtminstone af kommissarierna. Redan före afgörandet borde urskiljas, i hvilka af twistefrågorna, enligt lag, kommissiens utslag vore inappellabelt och parterna derjemte på förhand förklara om de äfven i öfrigt ville underkasta sig kommissiens uttalande.¹⁾

Sannolikt blefve de frågor, hvilka efter denna behandling skulle dragas till domstol, reducerade till ett ganska litet fätal. För att förkorta rättegången och förekomma ett skiftes uppehållande, ginge det *kanske* an,

1) att länelandtmätarn, då missnöje anmältes emot

---

¹⁾ Mähända kunde man tänka på att kommissarierna borde vara edsvurne. Men då de genom sakegarenes förtroende kallades till uppdraget, torde edgång vara öfverflödig.

kompromissens votum i frågor, hvilka få underkastas domstols pröfning, förståndigade vederbörlande att utan vidare stemning infinna sig vid nästa ting, då saken komme att företagas på dag, som i tingets början utsattes, och utan hinder af den ena eller andra partens utevaro med slut af hjelpas;

2) att för detta ändamål länelandtmätaren till häradshöfding inskickade kartor och handlingar, hvilka sedan behovet af dem upphört, återsändes;

3) att ändring i häradsrätts utslag, när kompromissens uttalande godkännes, icke flinge sökas;

4) men att det eljest vore den missnöjde obetaget att i vederbörlande *hofrätt* söka ändring genom *besvär*, hvilka inom viss tid skulle inlemnas till häradshöfding, den der, efter det öfrige sakegares förklaringar afgifvits, till hofrätten inskickade alla handlingar, måhända äfven de af länelandtmätaren till honom öfverlemnade kartor och handlingar, dem i sådant fall hofrätten till länelandtmätaren tillbaka expedierade;

5) att hofrättens utslag i dessa frågor vore inapelabelt.

Vi hålla före, att här nu uppkastade reformförslag endast utgör en utveckling af hvad under förgångna tider hos oss och i Sverige blifvit försökt och föreslaget och att hvad nytt deri ingår är mycket litet, men lemnar för tillfället de detaljföreskrifter, hvilka vidare vore erforderliga. Slutligen upprepa vi dock förslagets huvudpunkter, nemligen:

1) *egodelningsrätten*, sådan den nu eger rum, afskaffas,

2) i stället skall, då missnöje emot landtmätares *skiftesdtgärder* anmäles, under ordförande af *länelandtmätaren*, som också för egen del granskar förrättningen, en för hvarje mål särskildt vald *kompromiss* antingen *afgöra* tvistefrågorna (inapelabelt) eller, när de få dragas till domstol, om dem afgifva yttrande,

3) dessa mål, då de ej stanna vid kompromissens beslut, höra under *häradsrätt*, och

4) i häradsrätts utslag (om det är apellabelt) sökes

ändring i *hofrätt*, i hvars utslag vidare ändringssökande ej är tillåtet.

Till yttermera visso må här ännu tilläggas: att stadgeanden om egodelningsrätt och skiftesverket sjelffallet böra meddelas genom ständerlag.

F.

Oerhördt stort antal mål i Kexholms domsaga år 1882.

Redan vid en flyktig blick på de siffror, hvilka ingå uti den af prokuratorn i K. Senaten för Finland för 1882 "om civila rättegångs ärendena och brottmålen" afgifna underdåniga berättelse, öfverraskas man af de höga talen för Kexholms domsaga. Ånnu 1880 och 1881 stod Laukkas domsaga, hvad beträffar de civila målen, främst men blir 1882 efter Kexholms domsaga. Näst dem följer Libelits domsaga. Brottmålsnummern är dock i Kexholms domsaga alldeles häpnadsväckande hög och förtjenar att skildt framhållas, isynnerhet då 10 år tidigare eller 1872 målantalet på längt när icke uppgick till ens hälften af hvad för 1882 uppgivits. Vi ha antecknad

- 1) antalet §§ för 1872 enligt expeditions förteckningarna för hvarje tingslag, inberäknadt lagfarts-, inteknings- och förmynderskapsärenden,
- 2) folkmängden och
- 3) huru stor procent af folkmängden målantalet det året utgjorde. Och fastän någon fullkomlig jemförelse icke kan ske, införa vi här dessa siffror:

	Antal §§.	Folk- mängd.	Antal §§ på hvarje 100 af folk- mängden.
1) Raisäla	524.	4,452.	11,75.
2) Kexholm och Kaukola . .	593.	4,668.	12,70.
3) Sakkola och Metsäpirtti . .	606.	6,961.	8,70.
4) Pyhäjärvi	427.	4,454.	9,59.
5) Hiitola	424.	5,077.	8,31.
	Summa 2,574.	25,612.	10,05.

Hvad beträffar de arbetsförteckningar, på grund af hvilka ifrågavarande redogörelser uppgöras, är till märkan-
des, att siffrorna ej kunna slå in med dem *domlängderna*
utvisa, och detta af skilda orsaker. I redogörelserna inba-
lanseras visserligen antalet äldre från föregående år upp-
skjutna mål och de som uppskjutits utbalanseras till följande
år. Men huru många mål, som flera gånger under året före-
hafts, bestående fornämligast af dem, som från vinter till
hösttinget blifvit beroende, synes ej från prokuratorns redo-
görelse, ej heller antalet förlikta eller eljest ofullföljda,
hvilka observeras utom kolumn, samt ej heller antalet lag-
farts-, inteknings- och förmynderskapsärenden. För att
jemförelse skall kunna ungefär anställas, måste dessa mål
här tilläggas efter *pröfning*, enär tillgång på de verkliga
siffrorna ej finnes.

1882 förekom i Kexholms domsaga enligt redogörelsen:

1) civila mål	4,270.
2) brottmål	1,333.

Tillägges:

3) uppskjutna från vår- till hösttinget	
a) civila mål (samma siffra, som från 1881 inbalanserats)	425.
b) brottmål (d:o d:o) .	260.
4) förlikta eller eljest icke fullföljda omkring 10 %	582.
5) lagfarts-, inteknings- och förmynderskaps- ärenden, minst	130.
	Summa 7,000.

Målen ha tillväxt från 2,574 år 1872 till 7,000 år 1882,
och antages folkmängden då ha stigit till jemt 26,000, be-
löper sig på hvarje 100-tal af folkmängden 26,92 mål år
1882 mot 10,05 år 1872. Och i medeltal hade 37 personer
10 mål eller, emedan i hvarje mål i allmänhet bör finnas
en kärande och en svarande, 20 mål. Detta tal reduceras
dock något, om man afräknar antalet förlikta mål och lag-
fartsärenden, fastän det är visst att åtminstone i det enkla
antalet af dem någon åtgärd måste vidtagas. Å andra si-
den bör ihågkommas, att i denna mängd mål säkert finns

mycket vittnen och att från folkmängden måste afräknas barn och omyndige samt gamla och skröpliga, hvilka sjelf-fallet icke gå till rätta. Hvad efter denna reduktion återstår är föga mer, kanske mindre än antalet af dem, hvilka under året vid tinget uppträdt eller bort upptråda såsom härande, svarande eller vittnen. Bra starkt ändå!

Huru förundrandsvärdt högt målantalet i Kexholms domsaga måste förefalla, synes också om man ställer det i jämförelse med förhållandet i andra domsagor år 1882.

<i>Civila mål</i> hade fyra under Wiborgs hofrätt ly-	
dande domsagor: Sordavala, Salmis, Ilomants	
och Jokkas inalles	4,356.
men tolf under Åbo hofrätt hörande: Wirmo, Masku,	
Halikko, Piikkis, Raseborgs, Lojo, Helsinge,	
Borgå, Mäntsälä, Ruovesi, Birkkala och Ålands	
hade in summa	4,321.
således föga mera än Kexholme domsagas	4,270.
Af brottmålen åter ärö visst ganska få, som angå	
gröfre brott. De ärö upptagna under följande rubriker:	
mord och dråp	1.
barnamord och fosters lönläggning	1.
edsöre och fridsbrott	2.
stöld och inbrott	8.
förfalskningsbrott	1.
Summa 13.	

Uti dessa blefvo *fällde* för sistnämnda brott . . . 1.
för stöld och inbrott . . . . . 7.

Men med de *mindre* brottmålen visar det sig att i hela *detta* andra domsagor tillsammans handterades sammanlagt jemnt lika många mål som i Kexholms domsaga, nemlig i Kronoborgs, Sordavala, Salmis, Ilomants, Libelite, Kuopio, Idensalmi och Pielavesi. Vi ha gjort ett sammandrag af de skilda slagen brott och förseelser och ställa slutsummorna i bredd, upptagande först målen i Kexholms och derefter dem i de 8 andra domsagorna. Tablån ställer sig så här:

	I Kexholms domsaga:	I de 8 andra domsagorna:
passlös resa	—	2.
förseelse af tjeneteman	—	2.
tjenstemans förlämpande	—	3.
vällande till fånges löskomst	—	10.
dödsvållande	—	2.
misshandel	68.	128.
förlämpning	142.	198.
enfalt hor	—	6.
lägersmål	—	39.
vällande till skogseld	—	2.
åverkan och olofigt svedjande	38.	197.
döljande af hittegods	—	2.
handel med misstänkt person	—	1.
bodrägt	—	1.
snatteri	9.	26.
svek i handel och bedrägeri	—	3.
sjelfpantning och egenmäktig åtgärd	—	14.
qvarstadsbrott	—	43.
svordom	—	1.
ohemul angifelse	—	1.
sabbatesbrott och mindre kyrkoförargelse	—	2.
förbrytelser emot legostadgan	—	10.
fylleri	11.	50.
brott emot bränvinsförfattingarna	35.	228.
mindre lagförbrytelser	1,017.	242.
förbrytelser emot ekonomi- och polisförfattningar	—	107.
	Summa	1,320.
Af hela brottmålsantalet ha		1,320.
afgjorts	1,042.	923.
uppskjutits	291.	531.
	Summa	1,333.
		1,454.

Anklagade varit:

män	1,149.	1,401.
qvinnor	186.	281.
	Summa	1,335. 1,682.
Af dem har sakfälts	787.	716.
frikänts och icke sakfälts	252.	376.
om hvilka utslag ej fallit	296.	590.
	Summa	1,335. 1,682.

Om, såsom redan här ofvan, folkmängden i Kexholms domsaga antages till 26,000, så ha i medeltal af 1,000 personer under året 44 män och 7 qvinnor eller 51 personer stått under tilltal för brott, och något mer än 30 sakfälts, hvilket är bra nog mycket, isynnerhet om man betänker, att det till största delen är manspersoner, hvilka tilltalats och att vid uträkningen af procenttalet män, qvinnor och barn ingått i folkmängden. Antoge man att vid sådan beskaffenhet de fleste fullväxte män inom temmeligen kort tid finge någon fläck på sin frejd, eller i kyrkoboken anteckning om undergånget straff, torde det dock vara ett misstag. Detta är man åtminstone berättigad att sluta till, då man närmare granskas ofvan intagna förteckning. Det är icke många gröfre brottmål, hvilka handlagts, en mordaak, 8 tjuasnads- och 4 andra mål. Bland de mindre åter kan ej antalet mål om snatteri (9), åverkan (38), fylleri (11) och förseelser emot bränvinsförfattningarna (35) anses vara abnormalt. Att misshandel åtalats i 68 fall är deremot nog mycket, isynnerhet på en ort, der man foga torde vara just hastig att skrida till personligt våld. Men då i alla Finlands 59 domsagor om förolämpning förekommo 1909 mål, eller i de öfriga utom Kexholms 1767 således i medeltal ungefär $30\frac{1}{2}$, så är den siffra 142 på dem, som i Kexholms domsaga för denna förseelse antastats, mycket hög och deraf kan man kanske sluta, dels till någon råhet i sederna och dels till nog mycket kitslighet och benägenhet att draga sin nästa till tings för likt och olikt. Några andra brott och förseelser äro icke särskilt nämnda, utan äro de sammanförda under rubriken andra "mindre lagförseel-

ser" med siffran *ettusen sjutton* (1017), medan i öfriga 58 domsagor under den rubriken förekommit inalles blott 4140 eller i medeltal pr domsaga $71\frac{1}{2}$ och totalsumma af mindre brottmål 15,624 eller i medeltal nära 270 mot Kexholms 1,320. Och som dessa höga siffror möjligen tyda på något missförhållande, som borde afhjelpas, ehuru man, utan kännedom om arten af de brott och förseelser, hvilka varit föremål för åtal, ej kan närmare veta eller ens ana hvad orsaken till den stora brottmålsfreqvensen månde varit; ha vi trott anledning vara för handen att fästa uppmärksamheten på de omnämnda höga siffertalen. Hvad beträffar särskildt de civila mälen, kan man förmoda att de flesta angått fordran. Till mängden af dem måste orsaken efter all sannolikhet sökas i befolkningens opålitlighet och benägenhet att låna utan att man är så noga om att hålla sina löften att på utsatt tid infria åtagna förbindelser. Att häri åstadkomma en högeligen önskvärd förbättring, är dock en mycket svår fråga och i den inlästa vi oss icke, om vi icke heller kunnat undertrycka vår förmodan om orsaken till mängden af tvistemälen.

Summan af hvad här anförlts, är dock, att i Kexholms domsaga år 1882, för att begagna en för oss nyligen uppfiven indelningsgrund, handlagts "mycket brottmål, civila mål och mellanmål".

Allmänna öfverläggningsämnen
för
Juridiska Föreningen i Finland
år 1885.

1. År aftal, ingångt emellan egarene till tvenne skilda delar af gård och tomt i stad, rörande fördelningen af gårdenas gemensamma gatuunderhållsskyldighet, åliggandet att bygga och underhålla plank emellan gårdsdelarna samt rättigheten att å den ena delen hålla fönster invid rålinjen emot den andra m. fl. dylika grannelagsförhållanden, bindande äfven för framtida egare af samma gårdsandelar, hvilka ej uttryckligen iklädt sig skyldighet att fullgöra dess bestämmningar?

2. Böra vid utmätning och exekutiv försäljning af byggnader och inrättningar å annans grund, hvilka blifvit för fordran inteknade, föreskrifterna om fast egendoms utmätning och försäljning lända till efterrättelse?

3. Får utmätning af kronorester, saköresmedel eller enskildes domfästa fordringar företagas då den betalnings-skyldige är frånvarande och skäl ej är att antaga, det han håller sig undan? Och om frågan besvaras nekande, kan exekutor anses underkastad den i kungl. förordningen den 11 December 1766, kungl. brefvet den 13 Juli 1775 och kammarkollegii cirkulär af den 2 April 1794 m. fl. författningar stadgade ansvarighet, derest exekutionen i följd af den betalningsskyldiges frånvaro ej kunnat inom den i nämnda författningar föreskrifna tid verkställas?

4. År exekutor, som förordnats att med qvarstad belägga och i allmänt förvar nedsätta egendom af sådan be-

skaffenhet, som t. ex. ett större upplag af bräder eller sågstock, växande gröda, några hundratals kor, skyldig att verkställa åtgärden innan dertill erforderliga medel blifvit till honom öfverlemnade?

5. Då ett i konkurs bevakadt fordringsanspråk enligt § 96 i gällande konkurslag förvisats till utredning genom särskild tvist, böra samtliga konkurskreditorer instämmas att dervid svara eller är stämning å sysslomänne tillfyllestgörande?

6. Är den ene af tvenne sysslomän i konkursbo behörig att, sedan den andre afträdt sin egendom till borgenärrers förnöjande, såsom det förra boets gemensamma fordran i det senare bevaka medel, hvilka genom försäljning af det förra boets tillgångar inslutit och af den cederande sysslomannen uppburits men ännu icke utdelats, eller bör hvarje borgenär bevakा den andel deraf, som belöper sig på hans utdömda fordran?

7. Är domstol vid utsättandet af straff för brottlig handling, & hvilken åklagaren yrkat ringare ansvar än det lag föreskrifver, berättigad att överskrida ansvarsståendet och följa det i lagen ingående straffbuted?

8. Är Forstmästare behörig att vid domstol utföra åtal rörande åverkan i kronoskog eller tillkommer honom endast att hos allmän åklagare angifva sådan lagöfverträdelse?

9. Kan värnepliktig, som i följd af lottdragning förklarat skyldig att träda i aktiv tjenst men erhållit uppskof dermed till annat år, sedermera på grund af förhållanden, hvilka inträdt efter lottningen, tillerkännas annan eftergift i värnepligts fullgörande, såsom t. ex. befrielse från aktiv tjenst, eller förkortad tjenstetid?

10. Är värnepliktig, som oafbrutet vistats å utrikes ort från tiden före värnepligtslagens utfärdande och jemväl det är då han varit till lottning uppbådad, sedermera då han till hemlandet återvänder skyldig att såsom från uppåbådsstället förfallolöst uteblifven träda i aktiv tjenst?

Juridisk bibliografi

för Finland, Sverige, Norge och Danmark.

Priserna är i mark och penni för böcker tryckta i Finland;
för öfrigt i kronor och öre.

- Alamaiset ehdotukset, Suomen Suuriruhtinaanmaan rikoelaiksi. Valmistautunut komitea, joka oli määrätty tarkastamaan vuonna 1875 painettuja alamaisia ehdotuksia sanotuksi rikoelaiksi ja sanotuksi ase-tuksiksi. Helsingissä, Kejsarill. Senaatti. 50 p.
- Bergh, Edv., Neuvonantaja lakiarioissa joka miehelle. Suomennos. Helsingissä, G. W. Edlund. 6: —
- — Vår styrelse och våra landtdagar. Återblick på Finlands konstitutionella utveckling under de senaste tjugo åren, 1:a bandet. 1855 — 67. 714 s. o. 1 portr. H:fors. Inb. 18 kr.
- Betydelse, Tullskyddets, för den folkliga hushållningen, Några statstekonomiska betraktelser af Dr. 100 s. Sthlm. 1 kr.
- Betänkande, Läroverkskomitén. Sthlm.
- I. Läroverkskomiténas underdåliga utlåtande och förslag angående organisationen af rikets allmänna läroverk och dermed sammanhängande frågor. Afgifvet d. 25 Aug. 1884. 388 o. 185 s.
  - II. Bilagor A—D. 6, 278, 104 o. 52 s. För I o. II 5 kr.
- Betänkande, skatteregleringskomitén. Sthlm. Samson & Wallin.
- V. Skatteregleringskomiténas underdåliga utlåtande och förslag angående reglering af tolagaersättningen. Afgifven d. 9 maj 1883. 383 s. 2 kr.
- Betänkande från den för afgivande af förslag till ny förfatning, angående vilkoren för inrättandet af enakilda banker, tillställda komité. H:fors. Kejs. Senaten. 50 p.
- Betänkande ifrån komitén för utarbetande af förslag till nytt inqvartersreglemente. H:fors. Kejs. Senaten. 50 p.
- Biblioteket, Svenska. Sthlm. Fahlcrantz & K.
- 5:e afd. Sveriges grundlagar och kommunalförordningar jemte åtskilliga konstitutionella stadgar m. m. 1:a hft. 64 s. 25 öre.
  - — 2:a hft. s. 65—128. 25 öre.
  - — 3:e hft. s. 129—192. 25 öre.

- Bidrag till Sveriges officiela statistik. Sthlm. Samson & Wallin.
- H) Kungl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. V. Jemte Sammandrag för åren 1876—80 utarbetadt af Kungl. statistiska centralbyrån. 10 kr.
- U) Kommunernas fattigvård och finanser. IX. Statistiska Centralbyråns underdäniga berättelse för 1882. 166 s. 2: 50.
- Blumenberg, H. G.**, Kommunalkalender för landet. Föklarande framställning af författningarna rörande kommunalstyrelse på landet jemte månadsminneslistor för kommunalordförande. 4:e uppl. (inhållande till d. 1 sept. 1884 utkomna stadganden) 172 s. Sthlm. Kart. 1: 75.
- Bok, Medborgarens. Sthlm. L. Hökerberg.
- 2. Aldén, Gustaf A.**, Handledning för menige man i svensk kommunalkunskap. Lands- och stadscommunernas kommunal- kyrko- och skolstyrelser jämte redogörelse för prestval, häradets myndigheter, landsting, hushållningssällskap, bevilning och markegång, läns- och stiftsstyrelser äfvensom jämförande uppgifter från Norge, Danmark och Finland samt register. 150 s. 1 kr.
- Byggnadstadgan, brandstadgan och ordningstadgan för rikets städer samt helsovårdsstadgan för riket, med deri vidtagna förändringar jemte register. Utg. af Aug. Alströmer. 104 s. Sthlm. 1 kr
- Byggnadssstadgan för rikets städer och Stockholms byggnadsordning jämte utdrag af helsovårdsstadgan för rikets städer med jämförande och föklarande noter samt en karta; utgifna af *Moritz Rubenson*. 2:a uppl. 116 s. Sthlm. Kart. 1: 50.
- C. B. F.**, Quinnans rättsliga ställning i Finland. H:fors. P. H. Beijer. 1: 50.
- Collett, P. J.**, Forelesninger over Familierten etter den norske Lovgivning. 5. Udg. ved E. Hagerup Brull. 1 Halvdel. 256 Sid. 4 kr.
- Dessau, D.**, Oversigt over Rigsdagens Virksomhed i de første 85 År efter Grundlovens Udstedelse samt over de den grundlovgivende Rigsförsamling og Rigarådet forelagte Sager. 480 sid. 6 kr.
- Fliesberg, Carl**, Handledning i svensk handelsvetenskap i hvad den rör våra kreditmedel, tull-, bank- och bolagaförhållanden, näringssättstiftning m. m. 75 s. Hernösand, W. Lundqvist. Kart 1: 75.
- Författningar angående medicinalväsendet i Sverige, omfattande år 1883. Samlade och utgifna af *D. M. Pontin*. 67 s. Sthlm. P. A. Norstedt & Söner. 1: 75.
- Författningar m. m. rörande apoteksväsendet i Sverige. 1:a afd.: Kronologisk samling 1688—1883. Utgivare Carl Falk. 216 s. Jönköping. 8 kr.
- George, Henry**, Framåtskridandet och fattigdomen. En undersökning af orsaken till de industriella kriserna och fattigdomens tillväxt jemn-sides med tillväxande rikedom. Öfv. från eng. originalets 24:e

- uppl. af C. Löfving och H. Wennerström. 3:e hft. s. 193—238.
Upsala. W. Schultz. 1 kr.
- George, Henry**, 4:e o. 5:e [slut-] hft. s. 289—528. 2 kr.
- Grundlov**, Kongeriget Norges, med Tillæg og Ændringer samt Valglo-
vene af 24 Juni 1828 med Tillægsløv af 1 Juli 1884, udg. af Hj.
Smith og N. Prebensen. 50 Sid. 15 øre.
— — med Tillæg og Ændringer samt Valglovene af 24 Juni 1828 og
1 Juli 1884 udg. af Hj. Smith og N. Prebensen. 83 sid. 1: 20.
Kart. 1: 50. Indb. 1: 80.
- Hagerup, Francis**, Om Kjeb og Salg. Forelesninger holdt ved Kristi-
ania Universitet. 2 Udg. VIII. 175 Sid. 2: 50.
- Holberg, L.**, Engelsk Parlamentarisme belyst ved Kongemagtens, Mini-
steriets og Parlamentets förfatningsmässige Stilling för øg nu.
322 Sid. 4 kr.
- Jürgensen, E.**, Nyt Lovlexikon. 6 B. (1874—84) 1 H. 160 Sid. 2 kr.
— — 2 H. 160 Sid. 2 kr.
- Kellisch, Josef**, Praktiska vinklar om affärslivet, innehållande nyttiga och
intressanta underrättelser om handels- och affärsverksamhet i all-
mänhet, grundregler för rätta sättet att förvärva och bibehålla för-
mögenhet och förtroende, lefnadsteckningar öfver Rothschildarne,
David Riccardo, Jakob Actor, Horace Greeley, P. T. Barnum,
Strousberg m. fl. Öfv. från tyskan. 138 s. Jönköping, Nord-
strömska bokh. 1: 50.
- Kieen, Richard**, Försök till framställning i naturrett och rättsliga förbe-
grepp. Senare afdelningen: Tillämpad naturrett. Förra delen: In-
dividuell rätt. 600 s. Sthlm. 6: 50.
- Kongl. Maj:ts förynade nädiga Legostadga för husbonder och legohjon**
af d. 23 nov. 1888 med hävningar till åberopade författningar,
jemte alla under sednare riksdagar deri gjorda förändringar och
tillägg. 6:e övers. uppl. 20 s. 25 øre.
- Kühnel, T. S.**, Et Indsæg i Arbeidersagen 32 Sid. 50 øre.
- Kyrkolag**, Sveriges, utgifven af A. J. Rudén. Supplement till 9:e uppl:n,
innefattande rätteiser och tillägg af de stadganden som utkommit
från juli 1882 till juli 1884 s. 801—862. Göteborg. 1 kr.
- Lassen, J.**, Den danske Obligationsrets almindelige Del. 2 Udg. 372
Sid. 5 kr.
- Lag**, Sveriges rikes, till efterlefnad stadsfåstad år 1786, tillika med an-
märkningar och tillägg, innehållande de allmänna lagen tillhörande
författningar och stadganden, hvilka utkommit intill d. 1 Okt. 1884;
jemte bihang och register. Af N. W. Lundeqvist. 16:e uppl.
884 s. Sthlm. P. A. Huldb ergs bokförlags aktieb. 5 kr.
- Leinberg, K. G.**, Handlingar rörande Haapaniemi krigsskola offentlig-
gjorda. (Öfvertryck från Finns militär tidskrift 1884). 99 s. Jy-
väskylä. 1: 50.

- Linderberg, F.**, Forsvarstalen for Højesteret. En Appel till det danske Folk. 116 Sid. 1: 25.
- Love og Expeditioner vedkommende Kirke- og Skolvæsen.** Saml. og udg. af H. V. Skibsted. 152 Sid. Gyldendal. 2 kr.
- Love og Forordninger samt Reskripter m. m.** Supplement til den efter Indenrigsministeriets Foranstaltning udg. Samling af Love og Anordninger af mere almindelig Interesse. Udg. til Brug for Studerende og i det praktiske Liv af O. Damkier og F. Kretz. 1 H. 1660—1682. 180 Sid. 60 øre.
- Lovsamling, Almindelig norsk,** 1660—1884 udg. af *Otto Mejlander*. 2 Udg. 4 H. Sid. 289—348 P. T. Mallings Bogh. 1 kr.
- — 5 H. Sid. 349—480. 1 kr.
- — 6 H. Sid. 481—571. 1 kr.
- Maurier, P. P. F.**, Om Prostitutionslovgivningen. Særtryck af "Månedssblad udgivet af Foreningen imod Lovbeskyttelse for Usædelighed". 40 Sid. 35 øre.
- Mietintö ehdotuksen antamista varten uuteen asetuksen yksityisten pankkien perustamisen ehdosta asetetulta komitealta. Helsingissä, Keisarill. Senaatti. 50 p.
- Mietintö lakiehdotusta alaikäisten työntekosta tehtaisa y. m. valmistamaan asetetulta komitealta. Helsingissä, Keisarill. Senaatti. 50 p.
- Mietintö lääniedustus-ehdotuksen tekemistä varten asetetulta komitealta. Helsingissä, Keisarill. Senaatti. 50 p.
- Mietintö maapoliisin lisäämisen asiassa asetetulta komitealta. Suomenkoski, Keisarill. Senaatti. 50 p.
- Naumann, Christian**, Sveriges statsförfattningsrätt. Ny upplaga, översedd och tillökad. IV, 8:e [slut-] hft. s. 309—499. Sthlm. P. A. Norstedt & Söner. 2: 50.
- Några landtagsmannaval 1881 och 1882. H:fors. Weilin & Göös. 75 p.
- Petersen-Studnitz, A.**, Hærdgifterne på Finansloven. Finansstatistiske Notitser. 46 Sid. 75 øre.
- Rørdam, H. F.**, Danske Kirkelove samt Udvalg af andre Bestemmelser vedrørende Kirken, Skolen og de Fattiges Fersergelse fra Reformationen indtil Christian V:s danske Lov 1536—1683. 2 B. 1 H. 192 Sid. 2 kr.
- Rotechild, L.**, Handbok för köpmän isynnerhet handelsbokhållare och kontorister, innehållande hela handelsvetenskapen i sammantränd framställning. Dela fullständigt omarbetad efter svenska förhållanden dels översatt efter originalets 27:e upplaga af *J. Brunell, J. Heckscher, Const. Lindh, A. Loostrom, Ad. Meyer, S. B. Pajkull, G. Ribbing, P. Staff* m. fl. Supplementband: *Lindh, Const.* Utfriglig svensk, tysk, fransk och engelsk handelskorrespondens. Efter bästa utländska källor bearbetad. 11:e hft. s. 687—700. Sthlm. Loostrom & K. 60 øre.

- Trygger, Ernst, Om fullmakt såsom civilrättsligt institut. 176 s. Uppsala. 2: 75.
- Udkast til Lov om Beskyttelse for Varemærker, utarbeidet af de dansk-norsk-svenske kommitterede. — Förslag till lag angående skydd för varumärken, utarbetadt af de dansk-norsk-svenske komiterade. 52 o. 54 s. Sthlm. Samson & Wallin. 1: 50.
- Underdåliga förslag till strafflag för Storfurstendömet Finland. Utarbetade af en för granskning af de år 1875 tryckta underdåliga förslag till enahanda förfatningar tillförrordnad komité. H:fors. Kejs. Senaten. 50 p.
- Ussing, C., Anders Sandøe Orsted som Retslærd. Et Brydstykke af den dansk-norske Retsvidenskabs Historie. 168 Sid. 2: 50.
- Åstrand, J. J., Ny og fullstændig Lommebog ved Kjøb og Salg i Kronor og Øre, hvarmed man hurtigt og neiagilt kan finde hvor meget 2, 3, 4 o. s. v. indtil 15,000 Stykker koster, fra 1 Øre til de høieste Priser, tilligemed Rentetabeller for hver dag i Året samt reduktionstabeller af Øre til Skilling og Forklaring over det nye Mål- og Vægtsystem. 2 Opl. 408 Sid. Bergen. Indb. 1: 20.

E.A.M.
10/11b5

Notis.

Juridiska examina vid det Finska Universitetet. Under vårterminen 1884 blef juris utriusque kandidatexamen aflagd af 2, allmän rättsexamen af 18, domarexamen af 6 och kameralexamen af 8.

Juris utr. kandidatexamen af magistrarne W. Ramsay och N. B. Idman.

Allmän rättsexamen af magistrarne H. E. Arppe och C. F. Lemström samt af studerandene E. W. Elfvengren, M. Bremer, R. W. Montin, Hj. F. Palmén, J. E. v. Schantz, A. E. Andersson, G. F. Kuhlefelt, G. E. Ekholm, P. E. Idestam, K. G. Krook, A. E. A. Lang, A. W. Lindberg, J. F. Lindström, B. Schauman, F. E. Snellman och J. A. Thesleff.

Domarexamen af studerandene A. v. Fieandt, A. Castrén, O. J. J. Cederberg, A. F. Lindström, L. Nilsdorff och K. A. N. Tigerstedt.

Kameralexamen af studerandene K. G. Renfors, F. O. Silén och B. Hohenthal.

Under höstterminen presterades juris utriusque kandidatexamen af 2, allmän rättsexamen af 15 och domarexamen af 1.

Juris utr. kandidatexamen af magistrarne A. L. Tojkander och K. R. Westermarck.

Allmän rättsexamen af hofrättsauskultanterne K. A. N. Tigerstedt och L. Nilsdorff samt af studerandene B. E. E. Lille, H. Tollander, J. B. Sarlin, R. Elfvengren, G. A. Nyberg, E. A. Zilliaclus, E. O. Willgren, O. Wasz, A. Hildén, O. J. J. Cederberg, A. F. Lindström, A. W. Bergman och A. Schröder.

Domarexamen af studeranden A. O. Hyrkstedt.

*E. A. M.
10/7/25*

